

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΞΑΝΘΗ**

**ΘΕΜΑ: «ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ»**

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Καΐλα Μαρία	Καθηγήτρια	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Επιβλέπουσα
Ανδρεαδάκης Νικόλαος	Αν. Καθηγητής	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής
Παπαβασιλείου Βασίλης	Επ. Καθηγητής	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής
Ξανθάκου Ποτίτσα	Καθηγήτρια	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος της Επταμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής
Σταμάτης Παναγιώτης	Επ. Καθηγητής	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος της Επταμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής
Σειμένης Γιάννης	Καθηγητής	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Μέλος της Επταμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής
Ανδρέοπουλος Ανδρέας	Καθηγητής	Ε.Μ.Π	Μέλος της Επταμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής

**ΡΟΔΟΣ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2018**

*Αφιερώνεται σε όσους και όσες ενδιαφέρονται για ένα βιώσιμο μέλλον στη
Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου...*

Ευχαριστίες.....	5
Πρόλογος.....	7
Περίληψη Διδακτορικού.....	10
ΕΝΟΤΗΤΑ Α'.....	16
1. Ο χώρος.....	17
1.1.Χώρος και τόπος, ιστορική διάσταση.....	18
1.2.Χώρος και τόπος, φιλοσοφία και ιδεολογία.....	22
1.3.Χώρος, τόπος και κοινωνία.....	27
1.4.Χώρος και κοινωνία.....	30
1.5.Χώρος και πολιτική.....	34
1.6.Χώρος και οικονομία.....	45
1.7.Χώρος και πολιτισμός.....	49
2. Ο αστικός χώρος.....	53
2.1.Η πόλη ως χώρος ικανοποίησης αναγκών.....	53
2.2.Ο αστικός σχεδιασμός ως εργαλείο εφαρμογής της ιδεολογίας του χώρου.....	66
2.3.Η πόλη όπως γίνεται αντιληπτή από την Ε.Ε.....	81
2.4.Η πόλη ως πεδίο διαπραγμάτευσης.....	86
2.4.1.Περιπτώσεις διαπραγμάτευσης από την παγκόσμια και τοπική σκηνή.....	92
3. Αειφόρος Ανάπτυξη.....	98
3.1.Η πρόκληση.....	98
3.2.Η αειφορία, ιδανικό όχημα για την ανάπτυξη.....	102
3.3.Αειφόρος Ανάπτυξη: εννοιολογικός προσδιορισμός.....	106
3.4.Η αειφόρος ανάπτυξη: πλαίσιο αναπτυξιακής στρατηγικής.....	109
3.5.Αειφόρος Ανάπτυξη: Πόλη, περιφέρεια, παγκοσμιοποίηση.....	115
3.6.Αειφόρος Ανάπτυξη: Βιώσιμη Πόλη.....	124
4. Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου.....	138
4.1.Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου: Πορεία προς την αειφόρο ανάπτυξη.....	138
4.2.Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου: δοκίμιο εφαρμογής της Α.Α.....	152
4.2.1.Σύντομη ιστορική διαδρομή.....	152
4.2.2.Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία.....	156
4.2.3.Στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς.....	159
4.2.4.Η Μεσαιωνική Πόλη ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO.....	162
4.2.5.Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου: Προτάσεις από το Δήμο Ρόδου.....	165
4.2.6.Συμπέρασμα.....	166
4.3.Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου ως πεδίο διαπραγμάτευσης διαφορετικών ομάδων.....	166
4.4.Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου και το όραμα της αειφόρου ανάπτυξης.....	173
ΕΝΟΤΗΤΑ Β'.....	178
5.1.Ερευνητικό μέρος.....	178
5.2.Πρωτοτυπία.....	179
5.3.Σκοπός και στόχοι της έρευνας.....	181
5.4.Ημι-δομημένη συνέντευξη.....	182
5.5.Κατηγοριοποίηση των ερωτήσεων ανά ομάδα-στόχο.....	183
5.6.Δείγμα (Focus group) / Δειγματοληψία (Pilot study).....	184
5.7.Μέθοδος ανάλυσης.....	186
ΕΝΟΤΗΤΑ Γ'.....	188
5.8.Γενικά για τη μεθοδολογία και τα στάδια της ποιοτικής έρευνας.....	188
5.9.Διερεύνηση των απόψεων-στάσεων των συμμετεχόντων στα ζητήματα της Μ.Π. με τα υποκείμενα της έρευνας σε ατομικές συνεντεύξεις (1 ^ο επίπεδο).....	192
5.9.1.Αποτελέσματα της έρευνας με τους κατοίκους.....	192

5.9.1.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.	192
5.9.1.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	194
5.9.1.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	195
5.9.1.δ.Πρόθεση συνεργασίας.....	198
5.9.1.ε.Πρόθεση διαπραγμάτευσης.....	199
5.9.1.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους κατοίκους	200
5.9.2.Αποτελέσματα της έρευνας με τους επιχειρηματίες.....	202
5.9.2.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική	202
5.9.2.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	205
5.9.2.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	207
5.9.2.δ.Πρόθεση για συνεργασία	210
5.9.2.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	213
5.9.2.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους επιχειρηματίες.....	214
5.9.3.Αποτέλεσμα της έρευνας με τους εκπροσώπους του τομέα του πολιτισμού	217
5.9.3.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.	217
5.9.3.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	219
5.9.3.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	220
5.9.3.δ.Πρόθεση για συνεργασία	224
5.9.3.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	225
5.9.3.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους εκπροσώπους του τομέα του πολιτισμού... ..	226
5.9.4.Αποτελέσματα της έρευνας με τους εκπροσώπους του τομέα της Τ.Α.....	228
5.9.4.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.	228
5.9.4.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	230
5.9.4.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	231
5.9.4.δ.Πρόθεση για συνεργασία	234
5.9.4.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	235
5.9.4.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους εκπροσώπους του τομέα της Τ.Α.....	236
5.10.Αποτελέσματα στο σύνολο των μεμονομένων συμμετεχόντων (1 ^ο επίπεδο).....	238
5.10.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.	239
5.10.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	240
5.10.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	241
5.10.δ.Πρόθεση για συνεργασία	244
5.10.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	246
5.10.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων των μεμονωμένων συμμετεχόντων (1 ^ο επίπεδο).....	248
5.11.Διερεύνηση των απόψεων-στάσεων των εμπλεκομένων στα ζητήματα της Μ.Π. με τα υποκείμενα της έρευνας σε δυάδες (2 ^ο επίπεδο).....	252
5.11.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.	252
5.11.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	256
5.11.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	260
5.11.δ.Πρόθεση για συνεργασία	265
5.11.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	267
5.12.Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετέχοντες σε ομάδες 2 ατόμων (2 ^ο επίπεδο)....	271
5.13.Διερεύνηση των απόψεων-στάσεων των εμπλεκομένων στα ζητήματα της Μ.Π. με υποκείμενα της έρευνας σε τετράδες (3 ^ο επίπεδο).....	276
5.13.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.	276
5.13.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	282
5.13.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	286
5.13.δ.Πρόθεση για συνεργασία	292
5.13.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	294
5.14.Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετέχοντες σε ομάδες 4 ατόμων (3 ^ο επίπεδο)....	297

5.15.Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων από τη σύγκριση και των τριών (3) επιπέδων ...	301
5.15.α.Απόψεις για την αειφορική προοπτική της Μ.Π.	309
5.15.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης.....	314
5.15.γ.Πρόθεση υποστήριξης.....	318
5.15.δ.Πρόθεση συνεργασίας	322
5.15.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση	326
ΕΝΟΤΗΤΑ Δ'	332
6.Τελικό συμπέρασμα και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη.....	332
ΕΝΟΤΗΤΑ Ε'	340
Βιβλιογραφία	340
Ελληνική	340
Ξενόγλωσση.....	342
Ιστοσελίδες:	346
Πίνακες:	346
Παράρτημα:	347
1.Δελτίο συνέντευξης ανά κλάδο.....	347
1.1.Κάτοικος	347
1.2.Επιχειρηματίας.....	348
1.3.Εκπρόσωπος του τομέα πολιτισμού.....	349
1.4.Εκπρόσωπος του τομέα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	351

Ευχαριστίες

Όταν ξεκινάει ένα ταξίδι, δεν έχει σημασία ο τελικός προορισμός. Αξία έχει η περιπέτεια, η έρευνα, η συναναστροφή, η γνώση, η παιδεία.

Όλα αυτά μου προσφέρθηκαν γενναιόδωρα στη διαδρομή της εργασίας του διδακτορικού μου διπλώματος.

Γι' αυτά τα πνευματικά σκιρτήσματα θέλω να ευχαριστήσω όλους αυτούς που με βοήθησαν, με στήριξαν και με έκαναν να αντιληφθώ ότι η γνώση είναι η κινητήρια δύναμη της ζωής.

Τα ενενήντα εννέα (99) άτομα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις και μου πρόσφεραν την αγνότητα της σκέψης τους για τη σύνθεση της έρευνας μου, ένα μεγάλο ευχαριστώ.

Για την καθηγήτρια μου, Μαρία Καϊλα του ΤΕΠΑΕΣ του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ένα πνευματικό εναγκαλισμό για τις γνώσεις και τη «στροφή» στάσης που μου προσέφερε για να αντιλαμβάνομαι την αξία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Την καθηγήτρια μου Γιώτα Ξανθάκου, τον σεβασμό μου για την άοκνη δράση της πάνω στη δημιουργία, στη θετικότητα, στην ανάταση, ζητήματα που χορηγούν διαρκείς αποκλίνουσες σκέψεις και αξίες.

Στη δασκάλα μου, ομότιμη καθηγήτρια του ΤΕΠΑΕΣ του Πανεπιστημίου Αιγαίου Πέρσα Φώκιαλη, ένα απέραντο ευχαριστώ για όλα όσα μου προσέφερε. Ίσως να μην ξεκινούσα το «ταξίδι» μου χωρίς να την έχω στο πλήρωμα της προσπάθειας μου.

Και τους υπόλοιπους καθηγητές, Σεϊμένη Γιάννη, Ανδρέοπουλο Ανδρέα και τον επίκουρο Παναγιώτη Σταμάτη, ένα ευχαριστώ εκτίμησης για την όλη συμπαράστασή τους.

Την οικογένειά μου, η οποία μου άφησε χώρο και χρόνο για να υλοποιήσω το όνειρό μου και κυρίως στον στυλοβάτη μου...σύζυγο μου.

Το να ερευνάς ένα κοινωνικοοικονομικό ζήτημα, όπως είναι η αιεφόρος ανάπτυξη, σε μια εποχή ρευστότητας και αστάθειας είναι μια πρόκληση.

Το να επιζητάς να αντιληφθείς τις ανάγκες μιας ανοιχτής αγοράς, μιας πόλης που έχει την οικονομική βάση, τον τουρισμό, είναι ένα μυστήριο.

Το να διερευνάς την πολιτιστική κληρονομιά και την παρουσία της, μέσα από τις συμπληγάδες της κερδοφορίας, είναι μια ανησυχία.

Το να εξετάζεις προβλήματα αλλά και προτάσεις μέλλοντος ενός μνημειακού χώρου, όπως είναι η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου στην κατεύθυνση της αιεφορίας, είναι πραγματικά μια ενδιαφέρουσα στιγμή για κάθε επιστήμονα.

Αυτή τη στιγμή προσπάθησα να πλησιάσω, να φωτίσω, να ψάξω, προσφέροντας την εμπειρία μου, το μεράκι μου, την αγάπη για τον τόπο μου.

Το αξίζει.

Πρόλογος

Η εργασία αποτελείται από την εισαγωγή και τέσσερις ενότητες.

Στην εισαγωγή γίνεται η γενική προσέγγιση του θέματος που απασχολεί την εργασία αναλύοντας το πρόβλημα, το σκοπό και τους στόχους για να αναδειχθεί η αιτιότητα της ανάγκης της παρούσας εργασίας, η οποία καινοτομεί εισάγοντας τη Θ.Π σε ένα κοινωνικό και πολεοδομικό θέμα μέσα από τη συνεργασία και διαπραγμάτευση διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Η ανεύρεση της κοινωνικής ισορροπίας είναι η πρόκληση για τη μελέτη προκειμένου να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την επίλυση των προβλημάτων ενός ζωντανού, οικιστικού, ιστορικού συνόλου που δέχεται την πίεση της τουριστικής κερδοφορίας και της ασύμμετρης οικονομικής μεγέθυνσης.

Η θεωρητική βάση παρουσιάζεται σε τέσσερις (4) ενότητες:

- Προβληματική
- Μεθοδολογία έρευνας
- Αποτελέσματα και
- Συμπεράσματα

Η θεωρητική βάση της εργασίας παρέχει όλα τα εχέγγυα, ώστε η έρευνα να έχει ασφαλές υπόβαθρο και ευκρινείς αναλύσεις για τη διαύγεια των αποτελεσμάτων.

---Η πρώτη ενότητα παρουσιάζει την προβληματική της εργασίας, η οποία διαχωρίζεται σε τέσσερα (4) κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο καταπιάνεται με τις έννοιες του χώρου και πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στην ιστορία της εξέλιξης της πόλης. Ο χώρος διατάσσεται με τις οικονομικές εξάρσεις, τις κοινωνικές διαστάσεις, αλλά και τις πολιτιστικές παραμέτρους, προσδιορίζοντας τις ανθρώπινες ανάγκες στο πέρασμα του χρόνου. Πράγματι ο σημερινός τρόπος σχεδίασης του χώρου δεν μπορεί να λειτουργήσει μόνο ως οικονομική γεωγραφία, αλλά οφείλει να εισαγάγει την πολιτική, γιατί ο χώρος είναι το όριο του χάους. Αυτό το όριο, η σημερινή κοινωνία οφείλει να επαναχαράξει στη βάση της αειφορίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο υπεισέρχεται στα ενδότερα του αστικού χώρου. Ουσιαστικά ανοίγει το θέμα «Πόλη», η οποία αποτελεί την έκφραση της καπιταλιστικής κοινωνίας. Σήμερα η παγκοσμιοποίηση δημιούργησε μια νέα τάξη υπηρεσιών, από τις οποίες η σύγχρονη πόλη εξαρτάται και αμφίδρομα τις επηρεάζει. Η πόλη σήμερα αναζητεί οικολογικό «οξυγόνο» για να αναπνεύσει από το σύνολο των δομικών προβλημάτων της. Το

κυκλοφοριακό, η ρύπανση, η ερημοποίηση, η αστυφιλία, η μετανάστευση, η κοινωνική αποξένωση, η υπερκατανάλωση, η ενέργεια και το πλήθος άλλων ζητημάτων «πνίγουν» την πόλη. Αυτή η πόλη θέλει τη διαφυγή της, που δεν είναι άλλη παρά από το δρόμο που ονομάζεται: Βιώσιμη Πόλη.

Το τρίτο κεφάλαιο αγγίζει την έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης και τη στρατηγική εμβάθυνσης, τόσο σε επίπεδο πόλης, περιφέρειας όσο και σε επίπεδο παγκόσμιων δράσεων. Γιατί η Αειφόρος Ανάπτυξη αποτελεί τον τελευταίο προμαχώνα για την αντιμετώπιση της μεγέθυνσης και της αύξησης των πόλεων σε υποβάθμιση της υπαίθρου. Η μαγική λέξη «Αειφόρος Ανάπτυξη» αποτελεί ακόμη και σήμερα πεδίο έρευνας και ανίχνευσης σ'όλους του χώρου και σε όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα.

Ακριβώς αυτή την προσδοκία της Αειφόρου Ανάπτυξης βρίσκουμε και στο τέταρτο κεφάλαιο, όπου η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, αποτελεί το πεδίο έρευνας για την πιθανή υλοποίηση της προσδοκίας. Η χρήση μιας ημιδομημένης συνέντευξης σε μια σύνθεση διαφορετικών ομάδων αποτέλεσε τη βάση της πρωτοτυπίας χρησιμοποιώντας το πνεύμα της συνεργασίας και της διαπραγμάτευσης για το τελικό σκοπό της εργασίας, που δεν είναι άλλος από την πρόκληση της πορείας της Μ.Π.

---Η δεύτερη ενότητα παρουσιάζει τη μεθοδολογία με τη χρήση ερωτηματολογίου στη βάση ημιδομημένης συνέντευξης και τα στάδια της ποιοτικής πρωτότυπης έρευνας βασισμένης σε πέντε στόχους (στην έννοια της Α.Α για την Μ.Π., στη δραστηριότητα, στην υποστήριξη της πορείας για την Α.Α, στη συνεργασία και τέλος στη διαπραγμάτευση των συμμετεχόντων) σε μια μοντελοποίηση των αποτελεσμάτων ανά ομάδα παικτών (μονοί, δυάδες και τετράδες) σε τρία επίπεδα, ώστε να μπορούν να γίνουν οι ανάλογες συγκρίσεις, εκφράσεις διαφορών και σχετικές συζητήσεις επί των αποτελεσμάτων στους πέντε άξονες-στόχους

---Η τρίτη ενότητα παρουσιάζει τα αποτελέσματα και τη σχετική συζήτηση, τα οποία εξάγονται σε τρία επίπεδα: Εκείνο των μονών παικτών [10:κάτοικοι-29:επιχειρηματίες- 9: τομέας πολιτισμού και 5 άτομα από την Τ.Α.] , εκείνο (2^ο επίπεδο) των δυάδων [11 δυάδων από διαφορετικές κατηγορίες παικτών] και τέλος από εκείνο (3^ο επίπεδο) των τετράδων [6 τετράδες από διαφορετικές κατηγορίες παικτών].

Όλα τα αποτελέσματα περιγράφονται στη στοίχιση των πέντε συνιστωσών-στόχων:

- Η εκτίμηση των απόψεων των συμμετεχόντων για την αειφορική προοπτική της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου

- Η πρόθεση της δραστηριότητας του υποκειμένου εντός ή εκτός των Τειχών της Μ.Π.
- Οι τρόποι και η μορφή υποστήριξης εκ μέρους των συμμετεχόντων παικτών για την αλλαγή της μονόπλευρης τουριστικής ανάπτυξης που δέχεται η Μ.Π.
- Η εξεύρεση του πνεύματος συνεργασία και συνεννόησης μεταξύ των ερωτηθέντων για το κοινό καλό
- Η πρόθεση της διαπραγμάτευσης ως εργαλείο για την επιτυχία του αμοιβαίου οφέλους στο πλαίσιο της ισόρροπης ανάπτυξης

---Η τέταρτη ενότητα καταγράφει τα συμπεράσματα και τις προτάσεις για περαιτέρω μελέτη (συνημμένοι ενδεικτικοί πίνακες). Είναι ο επίλογος των στάσεων, των προκλήσεων, των επιθυμιών, αλλά και της ρεαλιστικής εικόνας της Μ.Π., η οποία προέρχεται από μια επίπονη ερεύνα στο πλαίσιο της κοινωνικής διάστασης της Θεωρίας των Παιγνίων στην τελική στόχευση αλλαγή πλευσης για μια Α.Α. Οι πέντε στόχοι συνέθεσαν την ερευνητική διαδικασία να είναι αποτελεσματική και ευκρινής, ώστε τα συμπεράσματα να πλησιάζουν την πραγματικότητα και να γεννήσουν εκείνες τις ανησυχίες, ώστε το μέλλον να είναι ποιοτικότερο από το σήμερα, τουλάχιστον για την Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου.

---Ακολουθούν: η Βιβλιογραφία, ιστοσελίδες, σχετικοί Πίνακες και το Παράρτημα με το Δελτίο συνέντευξης ανά κλάδο συμμετεχόντων, τα οποία αποτελούν την τελευταία πέμπτη ενότητα.

Περίληψη Διδακτορικού

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να αναδείξει το ζήτημα της αειφόρου ανάπτυξης σ' ένα ιστορικό χώρο, κατοικήσιμο, τουριστικό, ζωντανό οργανισμό, ο οποίος αποτελεί χωροταξικό σύμβολο για τη Ρόδο. Η όλη προσπάθεια έτυχε μεγάλου ενδιαφέροντος λόγω της καινοτόμας προσέγγισης της συνοδευτικής έρευνας, η οποία στηρίχθηκε στη Θεωρία των Παιγνίων μέσα από τη διαπραγμάτευση διαφορετικών ομάδων.

Η Θεωρία των Παιγνίων (Θ.Π.) είναι ένα από τα χρησιμότερα εργαλεία στην κοινωνικοοικονομική ζωή χρησιμοποιώντας τις συμφωνίες σε σύνθετα οικονομικά και πολιτικά προβλήματα. Την ίδια στιγμή, τα περιβαλλοντικά θέματα είναι στην καρδιά πολλών τοπικών και διεθνών διαδικασιών, όπου η διαδραστικότητα μεταξύ διαφορετικών εταίρων-παικτών (stakeholders) παίζει κεντρικό ρόλο. Συνεπώς, είναι φυσικό να υιοθετείται η Θ.Π., ως ένα αναλυτικό εργαλείο (analytical instruments), με το οποίο μπορεί κανείς να ενδυναμώσει τη σχέση μεταξύ οικονομίας και περιβάλλοντος και επίσης να παρέχει πρακτικές συμβουλές για πολιτικές διαμεσολαβήσεις ¹.

Αυτό ακριβώς ώθησε και τον τρόπο έρευνας να βασιστεί πάνω σε μία ημιδομημένη συνέντευξη από ένα σύνολο (99) παικτών-συμμετεχόντων διαφορετικών δραστηριοτήτων, οι όποιοι για την πρακτικότητα και για λόγους εξαγωγής συμπερασμάτων διανεμήθηκαν σε «μονούς» παίκτες, σε δυάδες και τετράδες.

Η διαπραγμάτευση και η συνεργασία αποτέλεσαν τους βραχίονες της έρευνας και η ουσία της διαδικασίας για την αειφόρο πορεία της Μ.Π.

Η όλη πρόκληση ήταν γεμάτη από βιωματικές εμπειρίες, από τις οποίες προσπάθησα να μετατρέψω σε πέντε συνιστώσες.

Αυτές οι συνιστώσες αποτελέσαν ουσιαστικά και τους στόχους της εργασίας.

---Ο σκοπός είναι η διερεύνηση μέσα από το πνεύμα της συνεργασίας και της διαπραγμάτευσης διαφορετικών ομάδων στην επίτευξη μιας αειφόρου ανάπτυξης στην Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου.

Μέσα από το σκοπό αναδύθηκαν οι στόχοι οι οποίοι αποτέλεσαν και τους άξονες της ερευνητικής προσπάθειας:

---Οι στόχοι έχουν εστιαστεί σε πέντε (5) συνιστώσες:

¹ Για τη Θ.Π, βλ. σχετικά στο, Carraro, Carlo, & Frangelli, Vito. (2004). *Game Practice and the environment*. U.K. Edward Elgar Publishing Limited, pp. 1-6.

1. Η Μ.Π., ως υπόδειγμα αστικού χώρου που μπορεί να έχει την προοπτική της Α.Α., απόψεις από τους συμμετέχοντες.
2. Η ανάλογη δραστηριότητα των ερωτηθέντων για τη σχετική πρόθεση τους
3. Με ποιά μέσα, κινήσεις και δραστηριότητες οι παίκτες θα υποστήριζαν ή όχι αυτό το εγχείρημα
4. Η πρόθεση για συνεργασία θα αποτελούσε το πρώτο βήμα για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των παικτών ώστε να εξευρεθεί η βέλτιστη λύση στην προοπτική της Α.Α., και
5. Η πρόθεση για διαπραγμάτευση ως αναπόσπαστο κομμάτι της Θ.Π., θα μπορούσε να εφαρμοστεί μεταξύ των παικτών, ώστε τα πορίσματά της να αποδίδουν το κοινό όφελος (win/win), θεωρία που στηρίζει την αειφορία και τη κοινωνική δικαιοσύνη.

Η αφομοίωση από τους παίκτες των νοημάτων της Αειφόρου Ανάπτυξης, ήταν η πρώτη πρόκληση, για να συνεχίσει η δεύτερη που αφορά τη δραστηριότητα των παικτών για την επιτυχία της Α.Α. Μετά περνάμε στην τρίτη, που αναλύει τον τρόπο υποστήριξης των παικτών για την Α.Α., μέσα από την ευρύτερη εκπαιδευτική διαδικασία και ευαισθητοποίηση, μέσα από την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου και της πολυπολιτιστικότητας που χαρακτηρίζουν την Μ.Π. και τέλος, για την αλλαγή οικονομικής πορείας ξεφεύγοντας από την μονοκαλλιέργεια του τουρισμού και της απόρριψης της αυθεντικότητας. Η τέταρτη συνιστώσα αποτέλεσε και την εισαγωγή για την Θ.Π., μέσα από την ορθή συνεργασία των παικτών στο ενδεικνυόμενο κεντρικό σκοπό της Α.Α., ο οποίος θα αποτελέσει και το πολιτικό θεμέλιο για τη βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

Και τέλος η φάση της διαπραγμάτευσης, ως ένα στάδιο, όπου οι παίκτες διερευνούν, ανταλλάσσουν, συνεισφέρουν ή αποτρέπουν συγκλίσεις για ένα μέρος οφέλους για όλους τους παίκτες στην κατεύθυνση της κοινωνικής ισορροπίας (η θεωρία του John Nash).

Τα εξαχθέντα αποτελέσματα από την έρευνα μπορεί να έχουν ορισμένη εκτίμηση, όμως αποτελούν το πρώτο βήμα για να μπορέσουν να γίνουν περαιτέρω έρευνες και σε άλλους ιστορικούς, ζωντανούς χώρους όπως και η Μ.Π. ή ακόμη πιθανά και με άλλη σύνθεση παικτών. Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν την αγωνία της πορείας της Μ.Π. για την βιωσιμότητά της μέσα από τις συγκρούσεις συμφερόντων των δύο κυρίως ομάδων που είναι οι κάτοικοι και οι επιχειρηματίες. Η θεσμοθέτηση κανόνων και όρων και η διαπαιδαγώγηση μιας νέας κουλτούρας συμβίωσης και κοινωνικής ισορροπίας μεταξύ των παικτών αποτελούν το όχημα για μια βιώσιμη κατεύθυνση. Η Μ.Π. αποτελεί ζώντα οργανισμό με τα θετικά, αλλά και αρνητικά στοιχεία της. Αυτά που πηγάζουν από την μονο-καλλιέργεια του

τουριστικού προϊόντος περιορίζουν την αυθεντικότητα του μνημείου, αλλά και «στενεύουν» το χρονικό διάστημα ζωής της Μ.Π. Η εποχικότητα και η ανάλογη υπερφόρτωση δραστηριοτήτων το καλοκαίρι προκαλούν ένα μείγμα κοινωνικό-περιβαλλοντικό προβλημάτων που προσφέρεται η ευκαιρία, μέσα από την παρούσα μελέτη, να μπουν τα θεμέλια επίλυσης των.

Γιατί η Μ.Π. είναι η ταυτότητα της Ρόδου και προσωπικές γραμμές δεν χωρούν.

Τα συμπεράσματα της έρευνας μπορούν να συμπυκνωθούν: για να πετύχει η Α.Α. στην Μ.Π απαιτείται η αρμονική συμβίωση μεταξύ των κατοίκων και επιχειρηματιών. Η επικράτηση της οικονομικής ζώνης σε βάρος της κατοικίας, αφήνει την αίσθηση, ότι οι κάτοικοι είναι υπό διωγμό. Εξάλλου αυτό επιτείνεται από την εποχικότητα της Μ.Π., λόγω κυριαρχίας της τουριστικής δραστηριότητας. Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης των εμπλεκομένων ομάδων από φορείς, όπως το Πανεπιστήμιο, αλλά και η ενεργής συμμετοχή τους στα δρώμενα αποτελούν εχέγγυα για την αλλαγή ρότας από τη σημερινή κατάσταση. Η αναβάθμιση του πολιτιστικού κεφαλαίου και η επαναφορά της τέχνης και της γνησιότητας των προϊόντων της Μ.Π. είναι οι δυνάμεις αλλαγής της οικονομικής διάστασης που σήμερα παρουσιάζεται μονομερής. Η Μ.Π. οφείλει να βρει την κοινωνική συμφωνία προσθέτοντας και την πολυπολιτιστική διάσταση, ώστε να (ξανά)βρεί την αίγλη των παλαιότερων χρόνων, μιας και αποτελεί και μνημείο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο δρόμος της συνεργασίας και της διαπραγμάτευσης μέσα από κανόνες, όρους και με έκφραση ήθους και συλλογικότητας από τους παίκτες και με την Τ.Α. σε ρόλο συντονιστή και το Υπουργείο Πολιτισμού σε θέση επόπτη, μπορεί να ανατρέψει την μονόπλευρη ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και να ισο-κατανέμει τις χρήσεις γης, τις δράσεις και να καταστήσει τη Μ.Π. βιώσιμη. Η θέση και η ιστορία της Μ.Π είναι ο πνεύμονας του νησιού της Ρόδου. Οφείλουμε να την προστατεύσουμε, για να επιβιώσουμε εμείς και τα παιδιά μας.

Abstract

This work attempts to highlight the issue of sustainable development in a historical, inhabitable, tourist and living area, which is a spatial symbol of Rhodes. The whole effort received a great interest due to the innovative approach of accompanying research, which was based to the Game Theory (G.T) through the negotiation of different groups.

Game Theory is one of the most useful tools in socio-economic life, using the agreements in complex economic and political problems. At the same time the environmental issues are at the heart of many local and international procedures, where the interactivity between different partners - the players (stakeholders) plays a central role. It is therefore natural that the TP is adopted as an analytical tool (analytical instruments, whereby everyone can empowerment the relationship between the economy and the environment and also provides practical advices on political intermediation ².

This also trusted the research to be based on a semistructured interview of a total 99 players of different activities, which for practical purposes and outcome of conclusions were distributed to "single" players in doubles and fours.

Negotiation and cooperation have been the arms of the research and the essence of the process for the sustainable development of the Ministry of Culture

The whole challenge was full of viomatikes experiences, from which I tried to turn them into five components.

These components were also the objectives of the work.

The aim is to explore through the spirit of cooperation and negotiation of different groups in achieving sustainable development in the Medieval City (M.C) of Rhodes.

Objectives highlighted through the purpose, which were also the shafts of the research effort:

The objectives were focused on five (5) components:

1. The Medieval City of Rhodes, as an urban space model that can follow the AA
2. The similar action of the respondents - players to achieve AA
3. By what means, moves, activities players would or would not support this action

² For Game Theory and Environment, see related to Carraro, Carlo & Frangelli, Vito. (2004). *Game Practice and the environment* . UK Edward Elgar Publishing Limited, pp. 1-6.

4. The intention to cooperation would be the first step in resolving the different players to find the best solution to AA's perspective, and
5. The intention to negotiation as an integral part of the G.T could be applied between the players, so the findings to give the public benefit (win / win), the theory that supports sustainability and social justice.

The players assimilation of the Sustainable Development (S.D) concepts was the first challenge, to continue the second one on the players' activity for the success of AA. Then we pass on to the third one, which analyzes the way of the players effort for S.D, through the wider educational process and awareness raising, through the emergence of the cultural richness and multiculturalism that characterize the M.C and finally, for the change of economic course, escaping the monoculture of tourism and the rejection of authenticity. The fourth component was also the introduction to the G.T, through the good cooperation of the players at the indicated central purpose of AA, which will also constitute the political foundation for the sustainable course of the M.C.

Finally, the negotiation phase, as a stage where players explore, exchange, contribute or prevent convergence for a dividend benefit for all players in the direction of social equilibrium (theory of John Nash).

The results gained from this survey may have some appreciation, but they are the first step in order to allow further research into other historical, living space as well as the Medieval City of Rhodes or even possibly other players.

The results show the agitation of the M.C's path for its viability through the conflicts of interests of the two main groups that are residents and entrepreneurs. The legislative provision of rules and conditions and the education of a new culture of living and social balance among players are the vehicle for a sustainable direction. M.C is a living organism with its positive and negative elements. Those that stem from the mono-cultivation of the tourist product limit the authenticity of the monument, but also "narrow" the life span of the M.C. The seasonality and the relative overload of activities in the summer cause a mixture of socio-environmental problems, given the opportunity through this study, to lay the foundations for their solution.

Why Medieval City of Rhodes is the identity of Rhodes and personal lines do not fit.

The conclusions of the research can be summarized: to achieve S.D in the M.C required a harmonious co-existence between residents and entrepreneurs. The predominance of the economic zone at the expense of housing leaves the feeling that residents are under persecution. Moreover, this is exacerbated by the seasonality of the M.C, due to the

dominance of tourist activity. The necessity of education the groups involved by institutions such as the University and their active participation in the events is a guarantee for the change of rotation from the current situation. The upgrade of the cultural capital and the reset of the art and authenticity of the products of the Ministry of Culture are the forces of changing the economic dimension that is presently unilateral. The M.C has to find the social agreement adding the multicultural dimension to (again) find the glory of the earlier years as it is also a monument of the world cultural heritage.

The path of cooperation and negotiation through rules, terms and expressions of ethos and collectivity by the players and with Local Authority as coordinator and the Ministry of Culture as a supervisor, can overturn the one-sided development of mass tourism and equally distributed land uses, actions and make the Mediaval City of Rhodes sustainable. The position and history of the Mediaval City of Rhodes are the lungs of the island of Rhodes. We have to protect it, so that we and our children can survive.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

Στην ενότητα αυτή μπορούμε να αναγνώσουμε την προβληματική που αναπτύσσεται σχετικά με το θεωρητικό μέρος. Περιλαμβάνει το κεφάλαιο του χώρου στην πολυδιάστατη εννοιολογική του διάσταση, ώστε να περάσουμε κατόπιν στον οργανωμένο χώρο που είναι ο αστικός. Είναι η έκφραση της πολεοδομιμένης έκτασης, η οποία εμφανίζεται λόγω του νέου μοντέλου παραγωγής που συναντάμε στην βιομηχανική επανάσταση. Λέγεται «πόλη» με τις κοινωνικές, αλλά και οικονομικές σχέσεις που συγκλίνουν, αλλά και αντιπαρατίθενται ανάλογα τις πολιτικές ανάπτυξης. Η ανάπτυξη που έρχεται την δεκαετία του '50 να προσδιορίσει το νέο μοντέλο πορείας του πλανήτη με τις στρεβλώσεις του, λόγω της απαίτησης της συνεχόμενης ευμάρειας, την οποία είχε υποσχεθεί η παγκόσμια κοινότητα. Αυτό οδήγησε στην μεγέθυνση και στην υπερκατανάλωση των αγαθών, με κίνδυνο την επιβίωση του. Στην πρόκληση αυτή, η απάντηση είναι η «ανακάλυψη» της Αειφόρου Ανάπτυξης, μιας βέλτιστης ισορροπίας περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών καταστάσεων. Η βιώσιμη πόλη γίνεται η κεντρική στόχευση της σύγχρονης χωροταξίας, ώστε οι ανάγκες και οι καταναλώσεις να είναι οι ελάχιστες δυνατές για τους πολίτες. Σε αυτήν τη γενική προσέγγιση, η μελέτη ανοίγει το θέμα της περίπτωσης της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου, ως μια περιοχή που συλλέγει τον πολιτισμό, την ιστορία, την διαφορετική κοινωνική διαστρωμάτωση, αλλά και τις επιρροές από το κύμα του τουρισμού, το οποίο την έχει μετατρέψει σε μια επιχειρηματική ζώνη. Ο δρόμος προς την Αειφόρο Ανάπτυξη, της Μ.Π. είναι το ζητούμενο, διαφορετικά το νησί της Ρόδου, θα μείνει χωρίς το απαραίτητο οξυγόνο για τα χρόνια που έρχονται.

Ο χώρος για την εργασία αποτελεί το θεμελιώδες πλαίσιο, παρουσιάζοντάς τον ως φιλοσοφική έννοια, ως κοινωνικό κατασκεύασμα, αλλά και ως ενσώματος χώρος ενέργειας και δράσης. Σε αυτόν το χώρο αναπτύσσεται η πράξη του ανθρώπου και η διαχείριση των αναγκών του. Όμως, ο χώρος γίνεται από πλαίσιο κοινωνικής ασφάλειας, σε εργαλείο κέρδους και ανταγωνισμών μέσα από την κατανομή της εργασίας.

Ο χώρος γίνεται προϊόν πολιτικής και κοινωνικών ανακατατάξεων μέσα από την βιομηχανική επανάσταση που διατάσει το χώρο από απλή έννοια σε σχεδιασμό με κατάληξη της ανάδυσης της πόλης. Η πόλη ανακτά χαρακτηριστικά οικονομικής διάστασης, εγκαταλείποντας τον ρομαντισμό. Εισάγεται η έννοια της ορθής λειτουργίας των δραστηριοτήτων προς όφελος της μαζικής παραγωγής και της απασχόλησης. Ο εργαζόμενος

γίνεται καταναλωτής και η κατανάλωση μέσα από τον ανταγωνισμό εισχωρεί σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και οικονομίας. Η οικονομία διερευνάται και από τοπική παραγωγή γίνεται παγκόσμια και η παγκόσμια οικονομία συσχετίζεται με την τοπικότητα. Δημιουργείται μια νέα κουλτούρα στον άνθρωπο-καταναλωτή, όπου τα όρια της επιθυμίας κατανάλωσης διευρύνονται συνεχώς «ξοδεύοντας» περισσότερα από ότι έχει ανάγκη.

Η βουλιμία της αγοράς και η σμίκρυνση του χωροχρόνου δημιούργησε την αστυφιλία και τη γιγάντωση των πόλεων, όπου τα πάντα κινούνται γρήγορα και «δίπλα»

Η ασυμμετρία της υπερ-κατανάλωσης «έκτισε» περιβαλλοντικά αλλά και κοινωνικά θέματα της κατανομής των κοινωνικών τάξεων, ανάλογα τον πλούτο που παράγουν.

Ο χώρος επιζητάει ένα επανασχεδιασμό στη βάση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της βιώσιμης πόλης.

1. Ο χώρος

Ο χώρος είναι η «διάσταση» που περιλαμβάνει βαθυστόχαστες έννοιες από την νοητική προσέγγιση μέχρι την κοινωνική κατασκευή και αναλόγως προσφέρεται για χρήση και ωφέλεια. Είναι ο ευκλείδειος χώρος της γεωμετρίας, αλλά και ο απόλυτος χώρος του Νεύτωνα, υπερβαίνοντάς τον εξελικτικά με τον τετραδιάστατο χώρο του Αϊνστάιν στη θεωρία της σχετικότητας. Για να καταλήξουμε ίσως για μας, ότι «ο χώρος είναι η διάταξη του συνυπάρχειν» μέσα από την προσέγγιση του ορθολογισμού του Γερμανού Μαθηματικού Leibniz. Σήμερα ο χώρος παρουσιάζεται ως ένα σύνολο πολλών διαστάσεων που εκφράζονται από τις σχέσεις τους. Αυτές οι σχέσεις βρίσκουν τόπο έκφρασης στην πόλη, η οποία εκφέρεται ως χωρόσυστημα-οικοσύστημα, δυναμικό, εξελισσόμενο, το οποίο οφείλει να ικανοποιήσει τις ανάγκες των κατοίκων. Ανάγκες που σηματοδοτούν το παρόν, χωρίς να διακινδυνεύεται το μέλλον, προσβάλλοντας την φέρουσα ικανότητα. Η αειφόρος πόλη που σχεδιάζουμε και επιδιώκουμε οφείλει να έχει εξισορροπητικό ρόλο μεταξύ των τεσσάρων γενικών πυλώνων της Α.Α, οικονομία-κοινωνία-περιβάλλον-πολιτισμός, που καθορίζονται από τις διεθνείς διασκέψεις και να τοποθετήσει τον άνθρωπο στο κέντρο της προόδου ως κεντροβαρές στοιχείο των εξελίξεων του αστικού χώρου. Η αειφόρος πόλη πρέπει να είναι αυτοσυντήρητη σε ανάγκες που προκαλούνται με την επίτευξη μιας ισορροπίας μεταξύ εισροών και εκροών προς όφελος της ποιοτικής ζωής των κατοίκων. Ο αστικός χώρος, ο οποίος από τις αρχές του 19^{ου} με κορύφωση τον 20^ο δέχεται οικονομικές πιέσεις για την εδραίωση της συσσώρευσης του κεφαλαίου και των κανόνων της αγοράς. Αυτό συνεπάγεται χρονικά την εδραίωση της βιομηχανικής πόλης, η οποία σταδιακά μετατρέπεται στην

μεταμοντέρνα πόλη της παροχής υπηρεσιών και της αυτοματοποιημένης παραγωγής. Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας των τελευταίων δεκαετιών μετέτρεψε τη πόλη σε χώρο άσκησης πολιτικής σε πλήρη συνδυασμό με την οικονομία, εκτοπίζοντας την ευζωία της κοινωνίας της πόλης, όπως έλεγε και ο Lefebvre. Μέσα σε αυτήν την κοινωνική ανισότητα που διατρέχει τη σύγχρονη πόλη, αναπτύσσονται παίγνια αντιπαραθέσεων- συμφερόντων μεταξύ ομάδων για την επικυριαρχία τους στη πορεία των πραγμάτων. Αυτό το αστικό παίγνιο μπορούμε να το διακρίνουμε σε πολλά αστικά τμήματα της πόλης, είτε μοντέρνα, είτε και μνημειακά. Και ιδιαίτερα στα δεύτερα, όπου εμπλέκονται κατά τρόπο ασύμμετρο και οι τέσσερις πυλώνες της Α.Α., προκαλώντας μια «διαπλεκόμενη ανάπτυξη» με την τουριστική άμετρη διάσταση να παραβιάζει την οικολογική ισορροπία και την κοινωνική συνοχή. Αυτή η μορφή διαπλοκής μεταξύ αειφορίας και κέρδους, ανάπτυξης ή μεγέθυνσης, αξίζει να διερευνηθεί, να αναλυθεί, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα για το μέλλον. Ένα μέλλον που ανήκει στις επόμενες γενεές που οφείλουμε να το δομήσουμε ασφαλές για να πληρεί τις σημερινές απαιτήσεις και τις αυριανές ανάγκες.

Η αναζήτηση μιας βιώσιμης προστασίας μνημειακών συνόλων αποτελεί έναν από τους σκοπούς του αστικού σχεδιασμού στην πρόθεσή του να δημιουργήσει συνθήκες σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την εξασφάλιση της αυθεντικότητας από την ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη και την αλλοίωση των αξιών της.

Πράγματι το παίγνιο που εξελίσσεται στην καρδιά των πολιτιστικών τόπων είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα της σημερινής χωροταξικής δομής της πόλης, ερευνώντας τα όρια κοινωνικής αντοχής του ιστορικού τόπου από τις επιχειρηματικές πιέσεις. Και σ' αυτό το παίγνιο οφείλεται να βρεθεί η βέλτιστη κατάσταση συνύπαρξης και συνεργασίας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων εμπλοκής.

1.1.Χώρος και τόπος, ιστορική διάσταση

Προγενέστερη έννοια του χώρου ήταν ο τόπος.

Ήδη ο Ησίοδος αποτύπωσε αρχικά την άποψη ότι πριν από όλα τα όντα γεννήθηκε το χάος, «πάντων μεν πρώτιστα χάος γένετο», και στη βάση ότι στην αρχαϊκή Ελλάδα ως χώρος ορίζεται το όριο του χάους (χάος-όρος) όπου υπάρχει η παραδοχή ότι ο χώρος αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη αυτών των όντων προσδιορίζοντας το όριο αυτών. Αλλά και ο Πλάτων θεώρησε το χώρο ως «μη όν», κάτι που δεν έχει μορφή, αλλά δέχεται τα πάντα. Αυτή η αρνητική προσέγγιση εξωθεί τον Αριστοτέλη να αρχίσει τη διερεύνηση με την απόδειξη της υπάρξεως του τόπου. Σημειώνεται ότι ο Αριστοτέλης, από

τους πρώτους πολεοδόμους χρησιμοποιεί πάντοτε τη λέξη «τόπος» αντί του χώρου, δηλώνοντας ότι ο τόπος είναι η αφητηρία του για την αντίληψη του μετέπειτα «χώρου».

Αποφαινεται ότι η ύπαρξη του τόπου βασίζεται στα ακόλουθα επιχειρήματα: 1. Η δυνατότητα της μετακίνησης των πραγμάτων. Τα σώματα μετατοπίζονται αλλά ο τόπος που είχαν καταλάβει μένει ο αυτός. 2. Τα σώματα έχουν την τάση να κινούνται προς ορισμένο μέρος του τόπου, όπως η φωτιά προς τα πάνω και η γη προς τα κάτω. Για να συμβαίνει αυτή η κίνηση σημαίνει ότι υπάρχει τόπος, με ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως το άνω και το κάτω. 3. Και εκείνοι που αποδέχονται ότι υπάρχει κενό, όπως είναι ο Δημόκριτος, αναγνώριζαν ότι υπάρχει τόπος, νοώντας το κενό ως άδειο τόπο. Συνεπώς, υφίσταται τόπος, ο οποίος παραμένει και χωρίς το σώμα. Ο τόπος και χωρίζεται και περιέχει, σε αντίθεση με την ύλη που δεν περιέχει, αλλά περιέχεται από το είδος, το οποίο σε συνέχεια περιέχεται από τον τόπο. Όλα τα εγκόσμια όντα διαθέτουν ορισμένο τόπο και για το σύμπαν δεν υπάρχει τόπος, εφόσον δεν περιέχεται από τίποτα άλλο, ώστε ο αριστοτελικός τόπος είναι πεπερασμένος και αποτελείται το εσωτερικό όριο της ουράνιας σφαίρας. Συνάγεται ότι ο τόπος είναι χαρακτηριστικό οποιουδήποτε όντος, χωρίς να ασκεί επί των όντων ουδεμία επενέργεια. Ο αριστοτελικός χώρος δεν είναι ομοειδής, όπως ο μαθηματικός, αλλά εμφανίζει ποιοτικά χαρακτηριστικά ως φυσικός τόπος που αποτελεί το χώρο, στον οποίο τείνουν να εμφανιστούν ορισμένα σώματα, όπως είναι η γη, το νερό, ο αέρας και η πυρά. Αποδεχόμενος την κίνηση των όντων μέσα στο χώρο από την πηγάζουσα ενέργεια επί της ύλης καταλήγει ότι δεν υπάρχει ευθυγραμμισμένη κίνηση μέσα στον τόπο, αλλά κυκλική αποσαφηνίζοντας ότι κενό δεν υπάρχει, γιατί η ύλη πληρεί το χώρο σε όλους τους δυνατούς βαθμούς εντάσεως, ικανή να συσταλεί και να διασταλεί, χωρίς να χάνει τη συνέχειά της.

Συνεπώς ο χρόνος και ο χώρος είναι μια συνεχής ποσότητα. Ο χώρος νοείται ως ένα συνολικό άθροισμα όλων των αριστοτελικών τόπων που καταλαμβάνονται από σώματα, ενώ ο τόπος νοείται ως το τμήμα του χώρου που τα όρια του συμπίπτουν με τα όρια του σώματος που το καταλαμβάνει.

Στην ελληνική ιστορία των αρχαίων, ο χώρος αντιμετωπίζεται στα Μαθηματικά ως μια διάσταση μακριά από την επιστημονική έρευνα των μελλοντικών χωρικών συντεταγμένων διαθέτοντας μόνο δισδιάστατο χαρακτήρα στην επιπεδομετρία. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα «Στοιχεία» του Ευκλείδη, όπου η στερεομετρία αναπτύχθηκε σε μικρή κλίμακα και εύλογα μπορούμε να καταλήξουμε ότι στα ελληνικά Μαθηματικά απουσιάζουν οι χωρικές συντεταγμένες μέχρι το δέκατο έβδομο αιώνα, όπου τις εμφανίζει ο Καρτέσιος, όταν πλέον η έννοια του χώρου έχει υποστεί ριζική τροποποίηση (Jammer,1993:34).

Ο «Ευκλείδειος χώρος» της ελληνικής αρχαιότητας εκτιμάται ότι είναι ο πρώτος απόλυτος μαθηματικός χώρος που χρησιμοποιήθηκε για να φιλοξενήσει τα γεωμετρικά σχήματα και τις μετρικές σχέσεις αυτών σε επιπεδομετρία. Το αντικείμενο της Ευκλείδειας Γεωμετρίας είναι η μελέτη του χώρου και των σχημάτων που μπορούν να νοηθούν μέσα σε αυτόν. Γενικότερα, στο χώρο διακρίνουμε τα σημεία (χωρίς καμία διάσταση), τις γραμμές (με μία διάσταση) και τις επιφάνειες (με δύο διαστάσεις), το οποίο στο σύνολο τους αποτυπώνουν το νόημα της κλασικής ελληνικής γεωμετρίας.

Στα σύγχρονα Μαθηματικά ο Ευκλείδειος Χώρος εμπλουτίζεται με τις Καρτεσιανές Συντεταγμένες και τις ιδέες της αναλυτικής γεωμετρίας με την δυνατότητα η θεματολογία της Γεωμετρίας να έχει το πλεονέκτημα να γενικεύει τον Ευκλείδειο Χώρο και άνω των τριών καρτεσιανών διαστάσεων, όπου συναντάται ο Πραγματικός Χώρος με τρεις ή και με περισσότερες συντεταγμένες.

Ο Νεύτωνας, Άγγλος Φυσικός στα τέλη του 17^{ου} αιώνα αναγάγει τη γεωμετρία ως ειδικό κλάδο της μηχανικής και παράλληλα ξεχωρίζει το χώρο στη διδασκαλία του. Τοποθετεί τον εαυτό του απέναντι στον Καρτέσιο ο οποίος ταύτιζε την ύλη με την έκταση ως κύριο χαρακτηριστικό της ύλης, αντιλαμβανόμενος τη μάζα και τη δύναμη ως πραγματικά στοιχεία κάθε σώματος στο χώρο. Ακριβώς στην αρχή των Principia διαβάζουμε: «Δεν ορίζω τον χρόνο, τον χώρο, το τόπο και την κίνηση, επειδή είναι πράγματα γνωστά σε όλους. Ο απόλυτος χώρος από την ίδια του τη φύση, χωρίς συσχέτιση με οτιδήποτε εξωτερικό, παραμένει πάντοτε ίδιος και αμετακίνητος, ενώ ο σχετικός χώρος είναι κάποια κινητή διάσταση ή μέτρο των απόλυτων χώρων, των οποίων οι αισθήσεις μας τον καθορίζουν από τη θέση του σε σχέση με τα σώματα. Τέτοια είναι η διάσταση ενός υπόγειου, αέρινου ή ουράνιου χώρου, ο οποίος προσδιορίζεται από τη θέση του σε σχέση με τη Γη. Ο απόλυτος και ο σχετικός χώρος είναι οι ίδιοι σε σχήμα και μέγεθος, αριθμητικά όμως δεν παραμένουν πάντοτε ίδιοι» (Jammer, 1993: 13).

Η έννοια του χώρου εμπλουτίζεται ως χώρος εμπεριέχων όλα τα υλικά αντικείμενα και είναι ανώτερος από τον υλικό αρχαίο κόσμο. Ο χώρος γίνεται αποδεκτός με τη συγκεκριμένη μορφή του αδρανειακού συστήματος του Νεύτωνα, συμπεριλαμβανόμενου και του χρόνου στα ύστερα της Αναγέννησης.

Σε συνέχεια, εμβαθύνεται ο απόλυτος χώρος για να «ξεπεραστεί» σταδιακά η θεωρία του χώρου, ο οποίος μέχρι τότε περιλάμβανε όλα τα αντικείμενα, με την νίκη της έννοιας του απόλυτου ή αδρανειακού νευτώνειου χώρου με την ανακάλυψη του πεδίου στη θέση.

Η νέα φυσική πραγματικότητα του χώρου αναπτύσσεται πλέον από ένα πεδίο, του οποίου οι συνιστώσες εξαρτώνται από τέσσερις χωρο-χρονικές διαστάσεις, χωρίς την

αναγκαιότητα του απόλυτου χώρου ή του αδρανειακού συστήματος. Συνεπώς ο χωρικός χαρακτήρας της πραγματικότητας είναι απλώς ο τετραδιάστατος χαρακτήρας του πεδίου. Δεν υπάρχει «κενός» χώρος όπως ανέφερε και ο Αριστοτέλης, που σημαίνει ότι δεν υπάρχει χώρος χωρίς πεδίο³.

Είναι πλέον γεγονός η γνωστή Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας του χωροχρόνου, η οποία για τον κοινό άνθρωπο είναι αδιανόητη. Ο χώρος, με τις τρεις διαστάσεις του Καρτέσιου και του απόλυτου χώρου του Νεύτωνα, ήταν προσιτός και εύκολος στην αντίληψη μας. Ο χρόνος είναι δύσκολο να οριστεί από τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά και ο αταίριαστος γάμος του χώρου και του χρόνου επέφερε τη νέα προσέγγιση του χώρου με τις τέσσερις διαστάσεις, αποτελώντας το βασικό ιστό του Σύμπαντος

Ενώ ο Αριστοτέλης εκτιμούσε το χώρο ως τόπο σε απόσταση με την χρονική διάσταση, σήμερα η θεωρία του χωροχρόνου που έχει εισχωρήσει στη ζωή μας, αμφισβητεί την παραδοσιακή παραδοχή, ότι ο χώρος είναι ακέραιος αριθμός μετρήσιμων διαστάσεων όπου με το χρόνο και τη ροή του καθορίζονταν τα στοιχεία του χώρου. Η θεωρία της Σχετικότητας σήμερα ανακαλύπτει την τέταρτη διάσταση του χώρου, όπου η ροή του εξαρτάται από την κίνηση. Επισημαίνεται από το Γραμματικάκη, ότι από την αναφερόμενη Θεωρία προκύπτει ότι ο χώρος και ο χρόνος δημιουργούνται τη στιγμή της Μεγάλης Έκρηξης, της περιώνυμης Big Bang πριν από 14 δις χρόνια, το χρόνο δηλαδή που γεννήθηκε το Σύμπαν. Και υπογραμμίζει εμφατικά «το κυνήγι του χρόνου και η αγχωτική ροή του είναι ένα χαρακτηριστικό της σύγχρονης ζωής» (Γραμματικάκης, 2013: 65-80).

Παρόλα αυτά στη ρεαλιστική διάσταση ο χώρος υπερβαίνει ριζικά τα τεχνικά και γεωμετρικά πλαίσια του μεσαιώνα, επειδή ο χώρος σήμερα αποτελεί ουσιαστικά μια συνθετική πραγματικότητα της οποίας η ευκλείδεια γεωμετρική δομή είναι υπενδεδυμένη με κοινωνικές, ψυχολογικές και πολιτισμικές παραμέτρους που προσδίδουν μια ανθρωποκεντρική ποιότητα στην κατεύθυνση αγωγής και σχεδιασμού (Γερμανός, 2005: 29, 171).

Σήμερα ο χώρος παρά τις φιλοσοφικές και κοινωνικές προσεγγίσεις γίνεται εργαλείο διαχείρισης και σχεδιασμού. Αντιμετωπίζεται με γεωμετρικούς κανόνες και φόρμες στη στόχευση του φορμαλισμού, χωρίς σχέσεις και κοινωνικές εξαρτήσεις, ώστε να καταστεί «εύκολο» προϊόν αγοράς σ' ένα σύστημα εργολαβικών περιεχομένων, όπου η γη χάνει τον αυθεντικό της χαρακτήρα και γίνεται τιμάριο προς πώληση στο πλαίσιο της εκμετάλλευσης

³ Ομιλία του Albert Einstein στο Princeton, New Jersey το 1953 στο Jammer, 1993: σσ.9-15.

και του ανταγωνισμού για την πλουσιότερη παραγωγή υλικών προς όφελος της ισχυρής κατανάλωσης του υπάρχοντος οικονομικού συστήματος.

Ο γεωμετρικός, ο «χειροπιαστός» χώρος έχει μια σύνθεση αποτελούμενη από σχέσεις των ορίων των σχημάτων και των στερεών σε μια διάρθρωση κοινωνικής επαφής σύμφωνα με την προσδοκώμενη ανάπτυξη της εποχής σχεδίασης. Δεν αρκεί ο χώρος να ικανοποιεί μόνο την ιδεολογική αντίληψη, τις ανάγκες-προϋποθέσεις μεμονωμένα, αλλά να δημιουργεί συνδετικές σχέσεις μεταξύ δομών, μορφών και της λειτουργικής τυπολογίας (Κομνηνός, 1986).

Και όπως λέει ο αρχιτέκτονας Pierre Pellegrino: «Ο χώρος, ως μορφή είναι ποιότητα, τάξη και μέτρο. Ο χώρος αποσυντίθεται σε τμήματα που περιέχουν σχήματα και μεγέθη, όπου εγκαθιστά το σκεπτόμενο άτομο» (Pellegrino, 2006: 64).

1.2.Χώρος και τόπος, φιλοσοφία και ιδεολογία

Ο χώρος πάντοτε αποτελούσε ένα πεδίο προβληματισμού στη φιλοσοφία (Κονταράτος, 2009: 142).

Ξεπερνώντας τη φυσική άποψη που εμπεριέχει τη σχέση των αντικειμένων που περικλείονται από αυτόν και υπερβαίνοντας την νευτώνεια θεωρία του απόλυτου χώρου μπορούμε να αντιληφθούμε το χώρο ως νοητικό πεδίο. Αυτή η αυθόρμητη αντίληψη είναι η αναφορά του ως «υποδοχέας», ο οποίος προηγείται και είναι ανεξάρτητος από τα φυσικά σώματα τα οποία βρίσκουν τη θέση τους μέσα του (Arnheim, 1975:35).

Αυτή η ιδέα του χώρου πολλές φορές συνδέεται με τον άνθρωπο, αναδεικνύοντας τη φιλοσοφία περί χώρου ως μια άσκηση του πνεύματος και μια άσκηση του χώρου των διαστάσεων.

Εδώ ο φιλόσοφος Καντ, που αποκαλείται και ως φιλόσοφος του Διαφωτισμού, επιμένει να παρουσιάζει το χώρο ως έννοια του νου, παρακάμπτοντας την υλική διάσταση. Τον διατυπώνει ως μορφή εποπτείας, η οποία βάζει τάξη στην πληθώρα των ερεθισμάτων που δεχόμαστε από την εμπειρία και με τον τρόπο αυτό τοποθετεί το χώρο στο πνευματικό πεδίο, δια του οποίου το υποκείμενο κατηγοριοποιεί τον κόσμο. Η αμφισημία του χώρου, η οποία εκτιμάται ως ένα ίχνος της ιδεατότητάς του, περνάει μέσα από τη γνώση, η οποία υποβοηθάει να προλαμβάνουμε τις παραστάσεις με έννοιες ή αντίθετα μέσα από τις παραστάσεις να απορρέουν οι γνώσεις. Η αμφίσημη διάθεση του χώρου, τον καθιστά υπερβατικό, επισημαίνοντας ότι ο χώρος δεν προσδιορίζεται από παραστάσεις με εμπειρική

προέλευση παρά μόνο μαζί με το χρόνο ως στοιχεία της δεκτικότητας του πνεύματος, τα οποία επιδρούν και στην έννοια των αντικειμένων (Γκαραγκούνης, 2013:22).

Από το χώρο της ιδεατότητας του Καντ μπορούμε να περάσουμε στο χώρο της εξωτερικότητας του Γάλλου Μεταμοντερνιστή φιλοσόφου Φουκώ. Κάτω από το πρίσμα της ανθρωπογεωγραφίας, διαφεύγοντας χωρίς να απομακρυνόμαστε από τη θεώρηση του Κάντ, πλησιάζουμε το χώρο ως κοινωνική κατασκευή με τον άνθρωπο να κατέχει εξέχουσα θέση στην εξέλιξη και στη σκέψη. Παλινοδώντας μεταξύ ιδεατού ή ηθικού χώρου και ενός εξωτερικού, ο Φουκώ επιζητάει την αναπαράσταση του χώρου μέσα από τις ιδέες των ασυνεχειών, των κοινωνικών ρήξεων και αντιθέσεων σε συνδυασμό με την αντίληψη ότι η εξουσία επιβάλλει την πειθαρχία για την θετική παραγωγή της κοινωνίας. Καταθέτει έντονα το δισταγμό μεταξύ φυσικού και κοινωνικού χώρου αναλαμβάνοντας την ευθύνη ότι ο χώρος για αυτόν είναι γραμμικός, συντεταγμένους παρά χαοτικός και βέβαια απομακρυσμένος από την ψυχολογική και ιδεολογική υφή, στα οποία επιμένει ο Καντ.

Μια άλλη αντίληψη για τον χώρο έρχεται από τον Ντερντά και τον Μερλώ Ποντύ, όπου ο χώρος αναγνωρίζεται ως υλοποίηση και ενσώματος χώρος με χαρακτηριστικά της ύλης και της γεωγραφίας. Ο χώρος αποδομείται και δεν είναι ούτε ιδέα (Καντ), ούτε εξωτερικό κοινωνικό κατασκεύασμα (Φουκώ). Συνδέεται με τη γραφή και τη γλώσσα, η οποία και αυτή προβάλλεται ως ένα σύστημα γραφής.

Ο φιλόσοφος Ντερντά παρουσιάζει το χώρο ως γραφή, η οποία διατίθεται ως αποκαλυπτήριο της γλώσσας, του στοιχείου επικοινωνίας του ανθρώπου σε τρόπο ώστε ο χώρος και η γραφή να αφορούν μια σύζευξη του χώρου και του χρόνου στο πνεύμα υλοποίησης (Ντερντά, 1990:118).

Ο χώρος-έννοια του Κάντ και ο εξωτερικός χώρος του Φουκώ, μεταβάλλονται σε μια ανάλυση που αποδίδει στον τόπο, τη γραφή και στο χώρο την χρήση/ωφέλεια πλέον. Για αυτό ο Ντερντά, αποδίδει και στην πόλη του, τον χαρακτηρισμό του «καταφυγίου» ως χώρος φιλοξενίας, υποδοχής και ανοχής.

Υπερασπίζεται τα δικαιώματα του πολίτη, του ετέρου, του μετανάστη με την δημιουργία πόλεων-καταφυγίων (Ντερντά, 2003:34), ανοίγοντας το δρόμο για «το δικαίωμα στη πόλη» όλων των πολιτών σύμφωνα με το ανθρωπογεωγράφο David Harvey.

Η σημασία της γλώσσας, στην οποία ο Ντερντά αποδίδει την εγγύτητα της αλήθειας, την παρουσία και το νόημα ήτοι με τον όρο «φωνοκεντρισμός», έχει καταγραφεί ως το σπουδαιότερο χαρακτηριστικό του δυτικού κόσμου και αποδίδεται με λέξεις. Και όπως λέει ο Μπαμπινιώτης «Έχουμε τρεις κόσμους: τον κόσμο της πραγματικότητας (τα όντα), τον κόσμο της νόησης (τις έννοιες) και τον κόσμο της γλώσσας (τις σημασίες). Χωρίς τις

σημασίες εκφρασμένες με λέξεις (που είναι συμβατικοί συνδυασμοί σημασίας / σημαινομένου και τρόπου δήλωσης / σημαίνοντος δεν υπάρχει για εμάς αντικειμενικός κόσμος. Δεν κοινωνούνται, δεν επικοινωνούνται οι έννοιες» (Νανόπουλος και Μπαμπινιώτης, 2010: 15).

Μια άλλη έννοια για το χώρο παρουσιάζεται σε ακολουθία από τον καθηγητή της ψυχολογίας και των παιδαγωγικών Μερλώ Ποντυ ο οποίος προσδιορίζεται ως ο «ενσώματος χώρος», ο οποίος εμφανίζεται ως ένα σημείο «γεφυροποίησης» των αντιλήψεων μεταξύ αμφισημιών του Κάντ και των παλινωδιών του Φουκώ, για να προσφέρει την αντίληψη και την κίνηση προς τη λύση του αδιεξόδου των δύο άκρων. Παρουσιάζει την σκέψη, ότι το σώμα κατοικεί και συνεπώς ενοικεί το χώρο με κοινωνικά και ουσιαστικά κριτήρια. Και υπογραμμίζει «το σώμα δεν είναι στο χώρο, αλλά από χώρο» (Ποντυ, 1962:148).

Αυτός ο ενσώματος χώρος του Ποντυ διαθέτει κίνηση, αντίληψη και πραγματοποιείται δια της πολλαπλότητας, του κατακερματισμού, των διαφορών και αναβολών (Ποντυ, 1962:173). Είναι τελικά, ο τόπος που «καταλαμβάνω σε αυτόν τον ανοιχτά και διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, στο οποίο βιώνω την εμπειρία των αντικειμένων ως συνυπάρχουσα με τον εαυτό μου» (Ποντυ, 1962:319).

Σήμερα ο ενσώματος χώρος μπορεί να ερμηνευτεί ως ο προσωπικός χώρος, όρος που καθιερώθηκε από το 1937 από το Katz (1937)⁴, όπου μπορούμε να τον συναντήσουμε και σε άλλους επιστημονικούς κλάδους. Ο προσωπικός χώρος καθορίζεται ως η περιοχή γύρω από το σώμα ενός ατόμου, στην οποία δεν μπορούν να εισέλθουν οι άλλοι χωρίς να προκληθεί δυσφορία (Hayduk, 1983 & Sommer, 1969). Δεν πρόκειται για μια καθορισμένη γεωγραφική περιοχή, αλλά μετακινείται μαζί με το άτομο και γίνεται μεγαλύτερη η μικρότερη, ανάλογα με τη συνθήκη. Είναι λοιπόν, ως η γύρω από ένα άτομο ζώνη την οποία δεν μπορούν να διαπεράσουν οι άλλοι (Συγκολλίτου, 1997:111).

Έτσι, από τον φυσικό χώρο, ο οποίος ορίζεται από την επέκταση υλικών σωμάτων ή πεδίων τα οποία γειτονεύουν και από το χώρο της νόησης και της φιλοσοφίας, το μεγάλο ερώτημα που τίθεται αποτυπώνεται στο «τι είναι τελικά χώρος».

Ο χώρος μπορεί να οριστεί, όπως στην αρχαϊκή Ελλάδα, ως το όριο του χάους (χάος-όρος). Τοποθετείται στην καταγωγή της τάξης του κόσμου, χωρίς αυτή η καταγωγή να μπορεί να χρονολογηθεί. Ο χώρος είναι η αρχική συνθήκη κάθε διαρκείας, καθότι κάθε διάρκεια είναι μια μονιμότητα, μια παρουσία, την οποία μπορεί κανείς να αναγνωρίσει και η

⁴ <http://martintolley.com/environment/PersSpaceEnvPsy7.html>

οποία αντιτίθεται στο χάος που δεν γίνεται αντιληπτό. Και είναι σημαντικό να διαπιστωθεί ότι ο χώρος αντιτίθεται στο χάος και σε ακολουθία ο τόπος περικλείει ακίνητα όρια ώστε να δημιουργήσουν νοήματα στο πλαίσιο ότι οι κατακερματισμένοι χώροι καθορίζουν σχετικούς τόπους. Δεν υπάρχει κοινωνία χωρίς χώρο, γιατί αυτός διασφαλίζει τις σχέσεις και λειτουργεί ως μέσον για να προστατευτούμε από την άμεση ολοκλήρωση της καθολικότητας μέσα από την μοναδικότητα, αφού ο χώρος προσδιορίζει κάθε τοπικότητα μέσα από μια ολότητα (Pellegrino, 2006:76).

Από το χώρο του Αριστοτέλη, ο οποίος φερόταν ως άθροισμα όλων των τόπων που περιλαμβάνουν μετακινούμενα σώματα με χαρακτηριστικά (αυτού του τόπου) να δημιουργεί το πρώτο ακίνητο ηθικό, αισθητικό κέλυφος περάσαμε στον απόλυτο χώρο του Νεύτωνα όπου παρουσιάζεται ως υποδοχέας των υλικών αντικειμένων και στις γεωμετρικές διαστάσεις του συστήματος του Καρτέσιου, αναδεικνύεται πλέον στους χρόνους του Διαφωτισμού, η έννοια του χώρου ως αντίληψη του ατόμου (Arnheim, 1975:27), προβάλλοντας την επιστήμη της γεωγραφίας να μελετά τη φιλοσοφία σε μια κατεύθυνση της γεωφιλοσοφίας, η οποία αποτελεί το πρώτο δοκίμιο της τριλογίας μαζί με την γεωοικονομία και την γεωπολιτική (Γκαραγκούνης, 2013:42).

Σταδιακά διακρίνεται ότι οι δύο χώροι, ο εσωτερικός χώρος και ο εξωτερικός ενθαρρύνουν, αν μπορούμε να το πούμε, ο ένας τον άλλο σ' αυτό το μέγλωμα για να φτάσουν στη ρίζα των ονείρων της χωρικότητας, τον ποιητικό χώρο δηλαδή ένα χώρο που δεν μας κλείνει μέσα σε μια θυμική κατάσταση. Όποια και αν είναι η συναισθηματικότητα που χρωματίζει ένα χώρο, είτε είναι θλιμμένη είτε βαριά, μόλις εκφραστεί ποιητικά, η θλίψη κατευνάζεται, η βαρύτητα εξαφανίζεται. Ο ποιητικός χώρος, αφού εκφράζεται παίρνει αξίες επέκτασης του εσωτερικού μας χώρου.

Όπως ο Ντεριντά επισημαίνει ότι η γραφή είναι έκφραση της γλώσσας για την περιγραφή του χώρου, έτσι και η γλώσσα της ποιητικής του χώρου αναδύει τη ζωντάνια για να πάρει σχήμα η ζωή. Ο ποιητικός χώρος ξεκινάει από την εσωτερικότητα του ατόμου μέχρι την απέραντη έκταση, που ενωμένες μαζί οδεύουν στην μεγαλοσύνη (Bachelard, 1957:226).

Είναι γνωστά πλέον ότι η αλληλεπίδραση χώρου και συμπεριφοράς του ατόμου καθορίζει τα ποιοτικά κριτήρια του ατόμου, αλλά και την ποιότητα της δομής και της μορφής του συγκεκριμένου χώρου. Η δημιουργική διάσταση της ποιότητας του χώρου διεγείρει το άτομο σε μια φαντασία, η οποία συγκλίνει στην ποιητικότητα. Αυτό το ερέθισμα δεν εκδηλώνεται μηχανιστικά, αλλά απαιτεί χρήστες που να είναι ικανοί δέκτες, ακόμη και οι ίδιοι να είναι ποιητές για να μπορούν να αναγνωρίσουν την ομορφιάς της ποιητικής του χώρου. Αυτός ο χώρος είναι ένας κοινωνικός «πυκνωτής», όπου ο διάλογος είναι συνεχής

και η ενότητα της χωροκοινωνικής παραμέτρου είναι ολοκληρωμένη (Παπαδολαμπάκης, 1988: 65).

Σήμερα (δυστυχώς), η γλώσσα του χώρου είναι μονοσήμαντη αναδεικνύοντας την οικονομία ως κυρίαρχη παράμετρο της διαμόρφωσής της. Αυτό προωθεί τη διχοτόμηση του χώρου από την κοινωνία, προωθώντας την τεχνολογία, το κέρδος, την κατανάλωση και τον τρόπο εκμετάλλευσης της γης που τα διαφορετικά συμφέροντα επιβάλλουν (Κομνηνός, 1986:111).

Αυτό το περιεχόμενο οφείλει να αναταχτεί μέσα από μια κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ενόραση και ένα σπουδαίο προβληματισμό: Χώρος και Κοινωνία σε ένα συνεχή διάλογο, όπου ο χώρος δεν θα έχει χαρακτηριστικά εμπορεύματος και πεδίο ανταγωνισμού, αλλά όλα εκείνα τα επικοινωνιακά ποιοτικά χαρακτηριστικά που ανταποκρίνονται στις μη-αλλοτριωμένες (ή λιγότερες αλλοτριωμένες) ψυχολογικές ανάγκες και επιθυμίες του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία.

Ο χώρος γίνεται μέσο (medium) μιας διπλής επικοινωνίας:

1. Χώρος-άνθρωπος (με το χώρο)
2. Άνθρωπος-Χώρος-Άνθρωπος (διαμέσου του χώρου)

Συνεπώς η ποιητική του χώρου είναι μια μορφή επικοινωνίας που εξάπτει τη ψυχή, τη φαντασία και τις δημιουργικές ικανότητες και που κινητοποιεί το νου και που βοηθά την επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους και την πιο πλούσια ανάπτυξη του κάθε ανθρώπου στο χώρο και δια μέσου του χώρου (Παπαδολαμπάκης, 1988: 67).

Αυτή η προσέγγιση ανοίγει τις πόρτες για το όραμα μιας πόλης με ίσα δικαιώματα και ελευθερία, όπου ο χώρος της πόλης διαθέτει τον μορφολογικό πλουραλισμό της δημιουργίας και της καινοτομίας, με την αειφορία στο επίκεντρο της συζήτησης, σύμφωνα με τους σύγχρονους ανθρωπογεωγράφους. Ο χώρος αποκτά πλέον κοινωνική ταυτότητα και φέρεται ως παράγωγο των κοινωνικών δράσεων και δομών υπερβαίνοντας τη γεωμετρική αρχική αντίληψη και οδεύοντας σε ένα σταυροδρόμι ανάμεσα πεδίου άυλων σχέσεων εμπλουτισμένο με διανοητική σύλληψη και της ποιητικής του χώρου με φαντασία, δημιουργικότητα και των δικαιωμάτων του χρήστη.

Το σώμα και το πνεύμα θέλουν χώρο. Το ασφυκτικό οπτικό πεδίο προκαλεί φιλοποψία που εγγίζει τα όρια της μανίας καταδιώξεως και φυσικά μικρόνια, εφόσον τίποτε δεν αντιμετωπίζεται με προοπτική (Ράμφος, 2008).

Χρειάζεται μια στροφή στο «μέτρο άριστον» που διαρκώς θα προσαρμόζεται σ' ένα χώρο που υπόκειται σε οικονομικοκοινωνικές αλλαγές, στοχεύοντας πάντοτε στο «κοινό

καλό» του Αριστοτέλη, δηλαδή στην καλή διαβίωση μέσα στα όρια των αναγκαίων (Δραγούμης, 2013: 131).

1.3.Χώρος, τόπος και κοινωνία

Με τη δημιουργία της βιομηχανικής πόλης στα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίζεται ένας διάλογος προβληματισμού μεταξύ βιομηχανίας και γεωργίας, εργασίας και διασκέδασης, δημοκρατίας και ισχύος στη σύγκλιση της σχέσεως του αστικού χώρου και της υπαίθρου ως μια παράδοξη σχέση πολιτικής και κοινωνικής διάστασης (Aymanino, 1997:95). Η αποτύπωση αυτή της εξέλιξης του «γεωμετρικού χώρου» στη γη παρουσιάζει τη σύγχρονη αντίληψη του χώρου, όπου αναπαρασταίνεται ως η προβολή των κοινωνικών σχέσεων, σημείο διαμάχης συμφερόντων, πεδίο ταξικών αγώνων. Δεν αποτελεί ο χώρος ένα φυσικό δεδομένο, αλλά προϊόν, του οποίου η οργάνωση καθορίζεται κύρια από τις οικονομικές δραστηριότητες. Επιστημονικά μπορεί να προσδιοριστεί ως μια ενεργή αντανάκλαση της κοινωνικοοικονομικής βάσης (Castells, 1977:124).

Ο χώρος διαμορφώνεται ως ένα πεδίο αντιπαράθεσεων και επίδειξης ισχύος ανατρέποντας την ποιητική του χώρου αυτού καθεαυτού από την ιδεατότητα στην υλιστική /διαλεκτική της αντίληψης ότι ο χώρος πλέον είναι πράγματα και σχέσεις, τα οποία παράγονται ή χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο. Ο Εγγκελς και ο Μαρξ τοποθετούν την παραγωγή στη στενή έννοια της διάθεσης αγαθών, τροφής, ρούχων, κατοικιών, αντικειμένων. Αυτή η συγκεκριμένη παραδοχή στηρίζει την παραγωγή έργων, ιδεών, της ξεκάθαρης «πνευματικότητας», με δύο λόγια αυτά που συνιστούν την κοινωνία και τον πολιτισμό. Έτσι, ο αστικός χώρος, ο χώρος της πόλης που σήμερα διαβιώνουμε είναι η υπερκάλυψη και των δυο εκδοχών, δηλαδή είναι ο τόπος της ψυχαγωγίας και των ιδεολογικών ζυμώσεων αλλά και ο τόπος όπου ανταλλάσσονται τα παραγόμενα αγαθά και καταναλώνονται. Αυτός ο καινούργιος χώρος συνεπώς παράγει την ιδεολογία και τον πολιτισμό, αλλά συνάμα παράγει και τις «πλάγιες» ανάγκες του βιοπορισμού, μέσα από την υπεραξία του ιδιωτικού τομέα «παραγωγή». Αυτός ο χώρος τοποθετείται στο χρόνο και στις κοινωνικές εξελίξεις, ενώ πρώτα αποτελούσε μια αφηρημένη και άχρονη έννοια. Ο χρόνος έρχεται να συζευχθεί με το χώρο, ως δύο συλλογικές κοινωνικές κατασκευές σεβόμενες την αντίληψη του Φουκώ, οι οποίες βρίσκονται σε μια συνεχή διαμόρφωση κάτω από την πίεση των αγορών.

Διαμόρφωση που συνδέεται με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των χρηστών οι οποίοι επιδιώκουν σύμφωνα με την κλασική οικονομική σκέψη του Adam Smith «να βελτιώνουν διαρκώς την προσωπική τους θέση-κατάσταση, στη βάση του ατομικού οφέλους». Αυτό βέβαια είχε αντίκτυπο και στις χρήσεις γης διατάσσοντας το χώρο σε κατακερματισμό μέσα από τη δημιουργία ζωνών της μοντέρνας πολεοδομίας, αναδεικνύοντας τις διαχωριστικές γραμμές των λειτουργιών του χώρου, αποστερώντας την αθροιστική δυναμική της ζωής μέσα στο χώρο και δια μέσου του χώρου, αλλά και την ίδια δυναμική του χώρου που εκλύεται από την διαλεκτική των αντιθέσεων του εσωτερικού/εξωτερικού, πλήρες/κενό, κανονικό/μη κανονικό, μεγάλο /μικρό, ιδιωτικό/δημόσιο, κίνηση/στάση κτλ. Ουσιαστικά ο χώρος γίνεται ένα γινόμενο πραγμάτων, χωρίς να εκφράζει την ποιότητα της καθημερινής ζωής (Παπαδολαμπάκης, 1988: 71-76).

Είναι πασιφανές ότι η οικονομική διάσταση επηρεάζει την ευμάρεια σύμφωνα με τη φιλελεύθερη αντίληψη αναλύοντας τη διαδικασία παραγωγής και διανομής του πλούτου και των παραγόντων που την καθορίζουν στο κοινωνικό σύνολο. Η εξέλιξη του οικονομικού μοντέλου της αναπτυξιακής διαδικασίας επέσυρε την ιδέα του απόλυτου πλούτου, επιδιώκοντας την έννοια της ισορροπίας που επιτυγχάνεται μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς σε συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και την εξίσωση προσφοράς και ζήτησης σε μικρό- ή μακρο-επίπεδο (Λεάνδρος, 2012:89). Αυτή η εξίσωση βρίσκει «έδαφος» και στη πολεοδομημένη γη, έχει όμως αποκτήσει στρεβλώσεις στην απόδοση της προσφοράς και στην υστέρηση της ζήτησης κατοικιών από τα φτωχότερα στρώματα και τα μεσαία προκαλώντας ασφυξία στην οικονομία με αλληπάλληλες ανισορροπίες μεταξύ χαμηλής ζήτησης και υπερδανεισμού, εξωθώντας τις οικονομικές και πολιτικές καταστάσεις σε οικονομική κρίση, η οποία μαστίζει την παγκόσμια κοινότητα από το 2008 και βρίσκεται και σήμερα σε εξέλιξη. Αυτή η κρίση είναι απόσταγμα του άκρατου ανταγωνισμού και των ανεξέλεγκτων αγορών που ρύθμιζαν την ποιότητα της ζωής στο χώρο κατεδαφίζοντας οικοσυστήματα, εξαντλώντας φυσικές πηγές, ανατρέποντας ηθικές αξίες και κυρίως δημιουργώντας απόλυτο πλούτο για το 1% του πληθυσμού της γης και κατευθύνοντας στο πάτο εκατομμύρια νέων ανθρώπων, υποταγμένοι στο νέο τρόπο κατανάλωσης και χωρίς ελπίδα, προκαλώντας τη «δυσιαδική κοινωνία», στο πλαίσιο της οποίας δυο κοινωνίες ζουν δίπλα στην άλλη, αλλά μετά βίας γνωρίζουν η μια την άλλη ή ακόμη μετά βίας φαντάζονται πώς είναι η ζωή για την άλλη πλευρά (Stiglitz, 2012:23,29).

Έτσι διαμορφώνεται ένα κίνημα το οποίο επιζητάει να εναρμονίσει τις υπάρχουσες και μελλοντικές κοινωνικές ανάγκες σε ένα χώρο ο οποίος ταυτίζεται με το γεωμετρικό χωρίς να αφήνει το χώρο της ιδεολογίας και του ανθρωπισμού σε απόμακρη θέση. Η διχοτόμηση

ορθολογισμού και συναισθήματος και η πρόκριση του πρώτου σε βάρος του δεύτερου δεν φαίνεται καθόλου να ικανοποιεί όλες τις ανθρώπινες ανάγκες. Η ολιστική θέαση του κόσμου σημαίνει, ότι ο άνθρωπος δεν είναι έξω και πάνω από τον πλανήτη, αλλά μέρος ενός οικοσυστήματος το οποίο «γεννάει» αλληλεπιδράσεις και προκρίνει την ολιστική άποψη με τις «θηλυκές» συμπεριφορές, όπως είναι η σύνθεση, η όραση των πραγμάτων σε ολότητες, η συμπάθεια, το συναίσθημα, η διαίσθηση, η συνεργασία, η δεκτικότητα και περιορίζει την αποσπασματική (fragmentational) αντίθετη άποψη του κόσμου στην οποία οι «αρσενικές» συμπεριφορές, όπως η επιθετικότητα, η εκμετάλλευση, η ανταγωνιστικότητα, η ροπή προς ιεραρχίες, η δίψα για επικράτηση, βρίσκουν πρόσφορο έδαφος (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη, 2006:31).

Είναι γεγονός ότι ο σύγχρονος κόσμος είναι ένα μείγμα αλληλεξαρτήσεων και σχέσεων είτε κοινωνικών, είτε οικονομικών, είτε και τεχνολογικών σε μια πρωτοφανή πολυπλοκότητα απατώντας περίτρανα ότι ο άνθρωπος δεν είναι ο κυρίαρχος. Οφείλουμε να μεταβούμε από την επικράτεια του ανθρωποκεντρικού κοσμοειδώλου, του οποίου τις συνέπειες για την βίοσφαιρα γνωρίζουμε, σε μια βιοκεντρική ή φυσιοκεντρική στάση ζωής, που θα χαρακτηρίζεται από σεβασμό της φύσης, του περιβάλλοντος, του χώρου και την επιθυμία συμφιλίωσης με τον κόσμο του οποίου ο άνθρωπος αποτελεί ένα μικρό εύθραυστο τμήμα (Παπαδημητρίου, 1994:224).

Ο κοινωνικός ιντεραξιονισμός αποδίδει τις επικοινωνιακές σχέσεις μεταξύ του υποκειμένου-άλλου και του υποκειμένου-αντικειμένου στο μικρό-κοινωνικό περιβάλλον, στον τόπο, στο μικροσύστημα του χώρου (Τσουκαλά, 2006:72). Ο χώρος πλέον δεν είναι ένα μονοδιάστατο γεωμετρικό στοιχείο-«τοιχίο», αλλά ενέχει υλική και νοηματική διάσταση σε ένα σύστημα γεμάτο από πομπούς και δέκτες με ηθικούς και ανήθικους κανόνες, με πρωταγωνιστές και κρυφούς παράγοντες που διαμορφώνουν αγορές, συνειδήσεις, κέντρα αποφάσεων.

Αυτός ο χώρος, ο ενοποιημένος, ο πλανητικός οικονομικά χώρος, ο παγκόσμιος που εκδηλώνει την υπερ-βιομηχανική εποχή, φτιάχνει οικονομικά προηγμένα παράγωγα κέρδους και ταυτόχρονα συνθέτει την ζούγκλα των αγορών, την μάχη της απόλυτης ταξικής διαφοράς. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν μπορεί η παγκοσμιοποίηση για να λειτουργήσει να έχει ανάγκη το «παράλληλο σύστημα» των τοπικών κοινωνιών. Χωρίς την ύπαρξη του, αναγκαστικά θα καταρρεύσει το ίδιο, καθώς αδυνατεί να βρει νέους αγοραστές των προϊόντων προς κατανάλωση σε τυποποιημένη ποικιλία. Θα μοιάζει σαν να στήνει σουπερ μάρκετ σε τενεκεδούπολη, με πελάτες τους εξαθλιωμένους κατοίκους της (Παπακωνσταντινίδης, 2002:21). Η τοπική κοινωνία αποτελεί το πρωτογενές κύτταρο της

ανάπτυξης του χώρου στην πορεία για το παγκόσμιο των αξιών και όχι το πλανητικό των αγορών. Μια κοινωνία με ευαισθησίες και τοπική αναφορά μπορεί να ανασυνθέσει την ολιστική ποιότητα σε ποιότητα τόπου και χώρου στη βάση αξιών και κανόνων για μια Ουτοπία η οποία ξεφεύγει από τα στενά όρια και μορφοποιεί την Δειφόρο πορεία.

1.4.Χώρος και κοινωνία

Ο χώρος αποκτά νόημα από την αρχαιότητα. Ο Αριστοτέλης τον κρίνει ως σύνολο τόπων για να περάσουμε στον Ευκλείδειο χώρο και τον Καρτεσιανό, το γεωμετρικό χώρο που μπορεί να μετρηθεί για να υπάρξει. Ο Μαρξ και ο Ενγκελς τον περιγράφουν ως προϊόν καπιταλιστικής παραγωγής και ταξικών αντιθέσεων μέσα από έντονες αντιφάσεις του «δημόσιου» και του «αστικού», ανατροφοδοτώντας τις σχέσεις της τριαδικής υπόστασης του τρόπου παραγωγής: γη-κεφάλαιο-εργασία. Για να συμπληρωθεί η έννοια του χώρου ως φιλοσοφική διάσταση από μερικούς, όπως ο Καντ, ο Φουκώ και ο Ντερντά. Και να προστεθεί μετέπειτα η παράμετρος του χωροχρόνου ως η τέταρτη διάσταση και να αποκτήσει μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο την άμεση σύνδεση με τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και τα θέματα της καθημερινότητας. Σήμερα ο χώρος προσομοιάζεται ως ένα ιδεολόγημα που μπορεί να συνδέει το κοινωνικό με το πνευματικό, το θεωρητικό με το πρακτικό, το ιδεατό με το πραγματικό (Lefebvre, 2007:211).

Εμφανίζει έντονα πολιτικά στοιχεία ως παράγωγο ιστορικών εξελίξεων, εισχωρώντας από την θεωρία στην πράξη, από τα νοήματα στον υπαρκτό χώρο, τον βιωμένο χώρο που συνδέεται με την κοινωνική έκφραση. Αυτός ο διαμορφούμενος χώρος φέρεται ως έκφανση δραστηριοτήτων της καταναλωτικής κοινωνίας με δυναμικές αλλαγές από το κέντρο προς την περιφέρεια και από την περιφέρεια προς το κέντρο. Και αναφέρω περιφέρεια, γιατί τείνει η ύπαιθρος της προβιομηχανικής εποχής να εξαφανιστεί κάτω από την πίεση της γης που πολεοδομείται για πώληση, για την επέκταση σχεδίων πόλεων και της ανάλογης προσόδου⁵.

Ο χώρος παρουσιάζεται πλέον ως πολεοδομημένη έκταση, ξεφεύγοντας από την ποιητική του διάσταση και περιορίζεται στην κουλτούρα της κατανάλωσης και του ατομικισμού από τους χρήστες, παρουσιάζοντας το περίβλημα του χώρου ως αξία χρήσης.

Αποκόπτεται από τη φαντασία και το όνειρο, αποδυναμώνει την ισότητα και τις ίσες ευκαιρίες, αποκρούοντας τις αξίες της ελευθερίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, ωθώντας τις

⁵ Πρόσοδος: αρχικά χρησιμοποιούταν ως όρος για να περιγράψει τις αποδόσεις της ιδιόκτητης γης χωρίς ο ιδιόκτητης να κάνει κάτι. Κατόπιν ο όρος επεκτάθηκε και στα μονοπωλιακά κέρδη ή στις μονοπωλιακές προσόδους.

δυνάμεις παραγωγής σε μονοπωλιακές, σκληρές ανταγωνιστικές τάσεις περιχαρακωμένες στα πρότυπα του κέρδους και της επιλεκτικής ευμάρειας.

Αυτός ο αστικός χώρος, ο καθρέπτης των κοινωνικών εξελίξεων με τις οβιδιακές μεταμορφώσεις από τον καιρό των αρχαϊκών χρόνων που εκφραζόταν από το Άστυ και τη Πόλη-Κράτος, για να περάσει στη πόλη του Μεσαίωνα με τις καλύψεις βασικών αναγκών για τη διαβίωση του χρήστη, όπως είναι η ασφάλεια και το εμπόριο για να εξελιχθεί στην πόλη της Αναγέννησης με την παράδοση της οπτικής συμμετρίας στα κτήρια (Gehl, 2013:49), φτάνει στην βιομηχανική επανάσταση του 19^{ου} αιώνα.

Αυτή την περίοδο, ο αστικός χώρος μεγιστοποιείται επηρεάζοντας την γεωγραφία πολλών περιοχών μεταξύ κέντρου και υπαίθρου, αλλά και των διασυνδέσεων μεταξύ οικονομικών, πολιτικών και φυσικών παραμέτρων. Η μεγέθυνση της βιομηχανικής πόλης ήταν αποτέλεσμα του μοντέλου καπιταλιστικής ανάπτυξης που βασιζόταν στο ατομικό κέρδος και στην αυτόματη παραγωγή από φτηνά εργατικά χέρια μέσα από τα τεράστια βιομηχανικά συγκροτήματα εντός του καθολικού πολεοδομικού προγραμματισμού. Μέσα από μια «φορντιστική ρύθμιση» της εργασίας και του χώρου, ήτοι στην καθετοποιημένη μαζική παραγωγή με σταθερό κέρδος της επιχείρησης, αυξανόταν το κέρδος της υπό εκμετάλλευση γης και ο ταξικός έλεγχος του εργατικού κινήματος, πράγμα που υπερασπιζόταν ο Αντόνιο Γκράμισι (ιταλός διανοητής της κουμμουνιστικής Αριστεράς του Μεσοπολέμου).

Αυτό συνετέλεσε στη δημιουργία περιμετρικών διαμορφωμένων γειτονιών με φτηνές εργατικές κατοικίες, με χαμηλή ποιότητα ζωής και με συνθήκες εκτεταμένης ανομίας. Αυτό ο περιθωριακός τρόπος διαβίωσης στην περίμετρο επηρέασε το κέντρο του αστικού χώρου και είχε ως συνέπεια να μεταφερθεί η αστική τάξη, η τάξη που αποτελούσε το κέντρο των αποφάσεων για τις εξελίξεις, εκτός κέντρου στις προαστικές περιοχές, ενδυναμώνοντας με νέα γρηγορότερα μέσα συγκοινωνίας και έργα καινοτομίας, τη νέα διάταξη του χώρου (Hall, 2005:139).

Συνεπώς, από την έντονη αστικοποίηση της Βιομηχανικής επανάστασης με τον πληθυσμό να συρρέει στα κέντρα των πόλεων, να περνάμε στο στάδιο της προαστικοποίησης, όπως είδαμε και παραπάνω, δηλαδή της αποκέντρωσης του πληθυσμού προς τα προάστια και τους εξωτερικούς δακτυλίους της πόλης που εξελίσσεται στις αρχές του 20ου αιώνα, για να περάσουμε σταδιακά στην αποαστικοποίηση, ήτοι το γενναίο στάδιο της αποκέντρωσης του πληθυσμού από τις διαμορφωμένες μεγαλουπόλεις, το οποίο συνδέθηκε με την πετρελαϊκή κρίση του 1974 και με την αποβιομηχάνιση των κέντρων των πόλεων. Για να περάσουμε τέλος στο τελευταίο εξελισσόμενο στάδιο της

επαναστικοποίησης, δηλαδή της επιστροφής του ευπόρου κυρίως πληθυσμού στα κέντρα των πόλεων, λόγω εξευγενισμού (gentrification) (Σταυρίδης, 2010: 65) του αστικού χώρου. Οι αναφερόμενοι κύκλοι του αστικού χώρου δεν είναι όμοιοι σε όλες τις πόλεις, λόγω των διαφορετικών κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων και μάλιστα μπορεί να ακολουθήσουν άλλη σειρά τύπων πόλεων, όπως οι μεσογειακές (Λεοντίδου, 2002:179-194).

Όπως και να έχει, ο τύπος του αστικού χώρου διαμορφώνεται σύμφωνα με τις οικονομικές εξελίξεις του ανταγωνισμού και της ενδυνάμωσης των ελευθέρων αγορών, σε μια ακολουθία χρήσης γης προς όφελος του κέρδους και της προβλεπόμενης αξιοποίησης της σε ένα παίγνιο ισορροπίας μεταξύ των διαμορφωτών των χρήσεων, των κατοίκων και της ίδιας της φύσης. Υπάρχει ένας οιονεί αστικός διάλογος που στην αρχαία Ελλάδα είχε τις ρίζες του στο ιδεατό, μετά στο ωραίο της Αναγέννησης, μετά στο φέουδο του Μεσαίωνα, μετά στην έκρηξη της βιομηχανίας στα τέλη του 17^{ου} αιώνα, για να περάσει τέλος στον ορθολογισμό, στο σχεδιασμό του χώρου από το κράτος πάνω σε συστημικές κατευθύνσεις και στρατηγικές αναδύοντας την επιστήμη της πολεοδομίας. Και όπως διέκρινε ο Lefebvre «την πολεοδομία των ανθρώπων καλής θέλησης που συνδεόταν με κάποιον ουμανισμό. Την πολεοδομία των διοικητικών στελεχών που στηριζόντουσαν στην επιστήμη και στον επιχειρηματικό ορθολογισμό παραμελώντας τον ανθρωπινό παράγοντα. Την πολεοδομία των εργολάβων, των στελεχών του κέρδους, οι οποίοι εκφράζουν την καταναλωτική κοινωνία στην τάξη των στοιχείων στο έδαφος, της τάξης των ωρών της επίπλαστης ευτυχίας» (Lefebvre, 2007:47-50) .

Η κοινωνική δομή αλλάζει έχοντας την επιστήμη ως προμετωπίδα των αλλαγών.

Μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα ήταν η μεγάλη περίοδος της ιστορίας στην καταπληκτική της κίνηση προς τη δημιουργία του Λόγου (Raison) στη βάση της οποίας βρίσκεται ο Διαφωτισμός και η μεγάλη αστική Επανάσταση των αστικών κοινωνικών διαφορών. Στη συνέχεια, η πορεία αυτή κατευθύνθηκε στον κουμμουνισμό και τον σοσιαλισμό, που ήταν η ιστορική προέκταση του Λόγου, προσφέροντας τη σύνδεση της φιλοσοφίας με τη δράση, με το πραγματικό κόσμο της εποχής. Σε αυτόν τον κοινωνικό αναβρασμό έρχεται η Βιομηχανική Επανάσταση, όπου το πρότυπο της ορθολογικής σκέψης για την μαζικότερη παραγωγή γίνεται βίωμα, στερώντας την κίνηση των ελεύθερων ριζοσπαστικών ιδεών του 18^{ου} αιώνα. Παρουσιάζεται μια καπιταλιστική κοινωνία στην αυγή του 20^{ου} αιώνα στη βάση της κερδοφορίας και του ατομικισμού, έχοντας ως στήριξη τις επιστήμες του ορθολογισμού που κατεύθυναν έντεχνα την κοινωνιολογία σε έναν ανούσιο περιγραφικό λειτουργισμό, στην αναφορά διαφόρων επιμέρους διαδικασιών ή γεγονότων και σίγουρα μακριά από κάθε αντίληψη ολότητας, κοσμοθεώρησης, ταξικής συνείδησης και

ιστορικότητας. Είναι πιθανά η θεωρία του «τέλους των ιδεολογιών» και η νίκη των αριθμών και της αλλοτρίωσης, της κοινωνικής αποξένωσης και του πολεοδομικού γραφειοκρατικού ορθολογισμού που οδηγεί τη γη ως εμπόρευμα και την οικοδομή ως προϊόν. Ενσωματώνεται και η βιομηχανία της υλικής απόλαυσης για να μπορεί να κρατά τον εργαζόμενο απόμακρο από τις ιδεολογικές εκρήξεις, σταθερό εργαλείο παραγωγής, ώστε η άρχουσα τάξη να επιβάλλει τους δικούς της κανόνες προς όφελος των συγκεκριμένων ελίτ, χρησιμοποιώντας ακόμη και τη γλώσσα, μέσο επικοινωνίας, διαλογισμού και σκέψης, σε μια ένταση έκφρασης επιστημοτεχνοκρατικής ιδεολογίας, οδηγώντας σε εγκλωβισμό, σε χωρισμό, σε ναυαγό των ανθρωπίνων σχέσεων (Φιοραβάντες, 1999:69).

Σε αυτό τον κοινωνικό παλμό ο χώρος γίνεται μέσο υπό την αιγίδα της εμπορευματοποίησης και του θεάματος, εξαφανίζοντας την έννοια του χώρου ως πεδίο διαλογισμού και σκέψης. Ο χώρος παραδίδεται στην ιδιωτικοποίηση και στην κεφαλαιοποίηση του χρηματιστηρίου συρρικνώνοντας το σεβασμό στο δομημένο και φυσικό περιβάλλον σε σημεία μηδενικά.

Ακόμη και ο φημισμένος πολεοδομικός μετασχηματισμός που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της λεγόμενης Δεύτερης Γαλλικής Αυτοκρατορίας με επικεφαλή τον Λουδοβίκο Βοναπάρτη στο Παρίσι στα μέσα του 19ου αιώνα και με αρχιτέκτονα το γνωστό Haussmann, είχε ως στόχο την χάραξη των παρισινών βουλεβάρτων ώστε να κατευνάζονται εύκολα οι λαϊκές εξεγέρσεις, αλλά κυρίως είχε βάση την οικονομική διάσταση προσφέροντας στα βουλεβάρτα το ρόλο της διείσδυσης του κεφαλαίου στις λαϊκές περιοχές της γαλλικής πρωτεύουσας για να μπορεί η Γη να αποκτήσει αξία, λόγω εύκολης προσβασιμότητας με συνέπεια την τόνωση της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας. Η ανεμπόδιστη κυκλοφορία του κεφαλαίου στους αστικούς χώρους με την μορφή χρήματος, ομόλογων, εμπορευμάτων και εργασίας είναι μια σταθερή επιδίωξη των πλουσίων σε όλο τον χρόνο της καπιταλιστικής ιστορίας. Ας μην λησμονούμε ότι ο χώρος δεν είναι μόνο ένα απλό άθροισμα υλικών μορφοποιήσεων που παρουσιάζονται στο σχέδιο, αλλά είναι και έκφραση που ο καθένας και όλοι μαζί συλλογικά αποδίδουμε νοήματα ζωής είτε συνεργατικά είτε σε αντιπαραθετικό πνεύμα.

Ο χώρος έχει πάντοτε χαρακτηριστικά πολιτικά, γιατί ο χώρος είναι πολιτική.

Ο δημόσιος χώρος της αρχαιοελληνικής αγοράς προσέφερε με την έννοια του φυσικού χώρου και αποδίδοντας το δημοκρατικό ιδεώδες της ζύμωσης ιδεών και δράσεων και η επιδιωκόμενη ταύτιση του καταλλήλου δημόσιου χώρου με την πρέπουσα λειτουργία της δημοκρατικής διακυβέρνησης είναι το μεγάλο σημερινό ζητούμενο. Όμως με τη χρήση του ιντερνέτ η οργάνωση και η έννοια του χώρου κατακερματίζονται μέσα στην άγνοια του

συνομιλητή και στην πολιτική θολούρα. Η νέα τεχνολογία μπορεί να προσφέρει πληροφορίες και ταχύτητα, παραμέτρους της κερδοφορίας και του ανταγωνισμού στους κανόνες της αγοράς αλλά αποστερεί συγχρόνως το δημόσιο καθαρό χώρο σε επίπεδο επαφής, συνεύρεσης και συμμετοχικής δημοκρατικής παρουσίας. Αυτήν την περιβόητη συμμετοχή του πολίτη που όλοι οι ειδικοί πολεοδόμοι και αρχιτέκτονες εξυμνούν στα κείμενά τους συσχετίζοντας την με όλα τα κεφάλαια της λειτουργίας του χώρου πώς μπορούμε να την ανακαλύψουμε την ίδια στιγμή που εμείς οι ίδιοι ορθώνουμε περικόλειστους χώρους, περιτοιχισμένες κοινότητες, πολυκαταστήματα τα οποία αντικαθιστούν τις πλατείες και κυβερνοχώρους με εικονικά πρόσωπα διαλόγου και ανήθικες συμπεριφορές ;

Υποκρισία ή ανάγκη;

Σήμερα ο χώρος οφείλει να είναι «ενεργοποιημένος». Με τον όρο αυτό δηλώνουμε τη σπουδαιότητα του συμμετοχικού χαρακτήρα του χώρου-σε επίπεδο υλικό και συμβολικό-στις δραστηριότητες του ατόμου και της ομάδας, καθώς και στις επιπτώσεις αυτής της κατάστασης στην κατασκευή του υποκειμενικού χώρου. Είναι ο χώρος που εμπλέκεται στην οργάνωση της κοινωνίας, στη χρήση και την αισθητική, στη διαμόρφωση χαρακτηριστικών μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες, προγραμματισμού, σχεδιασμού και κατασκευής (Τσουκαλά, 2006:52).

1.5.Χώρος και πολιτική

Με την Βιομηχανική Επανάσταση και τη γέννηση της μαζικής παραγωγής, διαμορφώνεται μια πολιτική που αναδύει την οικονομία σε καθοριστικό παράγοντα των εξελίξεων. Η επερχόμενη εμπορευματοποίηση και η διευρυμένη παραγωγή δεν αφήνουν τίποτα να γίνει με αισθητική και αυθορμητισμό, προκαλώντας τη συνεχή ροή των παραγώγων, ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη ποσότητα, αναγκαία να καλύψει την άμετρη επιθυμία για κέρδος στα πλαίσια του ανταγωνισμού.

Η κυριαρχία της αυτοματοποίησης και της μηχανοποίησης τόνισαν την δύναμη του κεφαλαίου επενδεδυμένη με την άμεση πληροφόρηση των οικονομικών μεταβολών και με την ένταξη του χώρου ως προϊόν κατανάλωσης. Είναι η νίκη του τυποποιημένου προϊόντος, της υπεροχής του ορθολογισμού, αποστερημένων από τον κοινωνικό παλμό, τη φαντασία, την ποιητική του χώρου και χρησιμοποιώντας την τεχνολογία ως όχημα για την απόδειξη της πειστικότητας. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η χρήση του άνθρακα καθόρισε τα βήματα της ανθρωπότητας και σε συνδυασμό με το αυτοκίνητο, οι αποστάσεις του χώρου σμίκρυναν,

ώστε το εμπόριο των προϊόντων να γίνεται γρηγορότερα και κερδοφόρα. Ουσιαστικά οδεύουμε «στο τέλος της πόλης», στην εκμηδένιση της απόστασης υπαίθρου και πόλης αναδιατάσσοντας τις περιοχές σε κερδοφόρα τιμάρια, έτοιμα προς πώληση μέσα από εξειδικευμένες πολεοδομικές ζώνες με τη διάρρηξη των μικτών χρήσεων που συναντούσαμε στις πόλεις του Μεσαίωνα και στις αναγεννησιακές. Ο χώρος διασπάται πάνω σε οικονομικά κριτήρια και με το κράτος-ρυθμιστή των σχεδίων στην πρόβλεψη της πυκνοδομημένης ελεγχόμενης γης, ώστε να μπορεί να παρακολουθεί και να ελέγχει την επέκταση ή την συμπίκνωση του αστικού χώρου στην κατεύθυνση της αξίας χρήσης με πολιτικές αποφάσεις.

Η πολιτική οικονομία του χώρου προδιαγράφει το χώρο ως αποτέλεσμα παραγωγής με συνέπεια να μορφοποιείται ο χώρος σε απεικόνιση της κατανομής των παραγωγικών δυναμένων ή των δυνάμεων υπηρεσίας με τα μέσα και υλικά παραγωγής. Η ορθολογικότερη κατανομή επιφέρει και περισσότερη παραγωγή, με συνέπεια την καλύτερη οικονομική κατάσταση στο διεθνές πεδίο του ανταγωνισμού. Η παραγωγή του χώρου ανακαλύπτεται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καταρρέοντας τις αρχικές εκτιμήσεις και θεωρίες του χώρου ως κοινού νου, του απόλυτου χώρου του Νεύτωνα, η ακόμη και του γεωμετρικού χώρου του Ευκλείδη και του Καρτεσιού. Ουσιαστικά, τοποθετείται ο άνθρωπος στην παραγωγή του χώρου, ως παραγωγός και συγχρόνως καταναλωτής. Η αγορά είναι μια ανοικτή αρένα, όπου συναθροίζονται οι άνθρωποι για να ανταλλάξουν αγαθά και υπηρεσίες και όχι να συνδιαλέγονται όπως στην αρχαία Αθήνα. Οι οικονομικές συνδιαλλαγές που εκτελούνται στον αστικό χώρο αποτελούν συνεπώς ένα «παιγνίο θετικού αθροίσματος» (positive-sum game). Ο καθένας κερδίζει περισσότερα από όσα συνεισφέρει λόγω αυξημένης αποδοτικότητας. Παρά την ενίσχυση της ελεύθερης αγοράς, η πολιτική οικονομία στη προοπτική του φιλελευθερισμού αποδέχεται και τις αρρυθμίες (market failure) της, με το σκεπτικό της δυνατότητας της κρατικής παρέμβασης και μερικού ελέγχου προς χάρη της κανονικότητας του ελεύθερου εμπορίου. Οι ιδέες του Keynes παραμένουν επίκαιρες και σήμερα μετά την κρίση του 2008, όπου η ανεξέλεγκτη αγορά μπορεί να καταστρέψει κράτη και να βυθίσει οικονομίες (Jackson & Sorensen, 2006:273).

Μέσα σε αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον της οικονομίας, ο αστικός χώρος γίνεται πεδίο οικονομικών συγκρούσεων άλλοτε με μηδενικά αθροίσματα για τους παίκτες και άλλοτε με αμοιβαία οφέλη. Είναι από τις προκλήσεις της καπιταλιστικής διαδικασίας η αντιπαλότητα και οι ταξικές διαφορές που αναπτύσσονται μέσα στον ιστό της πόλης και την επικυριαρχία συγκεκριμένων ομάδων σε βάρος άλλων, παρά την επίπονη δουλειά των επιστημόνων να παρουσιάσουν τον αστικό χώρο, ως ένα πεδίο ισορροπιών και αμοιβαίων

κερδών. Δυστυχώς, οι ταξικές διαφορές, η ετερότητα του πληθυσμού και η άναρχη δόμηση δεν αφήνουν περιθώρια για την ισότητα στο χώρο και στην κοινωνική διαστρωμάτωση.

Η ιδέα να οικοδομηθεί μια «κοινωνία των ίσων» ήταν κεντρική το 1789 στη Γαλλία. Αυτή η ιδέα προχωρούσε πιο μακριά από μια απλή προβληματική της μείωσης των οικονομικών ανισοτήτων. Η προοπτική ήταν να εγκαθιδρυθεί ένας κόσμος χωρίς προνομιούχους, στον οποίο καθένας θα είχε τα ίδια δικαιώματα, θα αναγνωριζόταν και θα γινόταν σεβαστός ως εξίσου σημαντικός με τους άλλους. Η έννοια της ισότητας όριζε έτσι πάνω απ' όλα μια μορφή σχέσης στη βάση της κοινωνικής συνοχής και της ενεργούς συμμετοχής στα κοινά. Η ιδέα του εξισωτισμού παραμένει επίκαιρη και αναγκαία (Rosanvallon, 2011:268).

Αυτό εξέφρασε emphatically με το «Δικαίωμα στην Πόλη» ο Lefebvre, όπου ο καθένας θα έχει την προσβασιμότητα στα αγαθά, στις υπηρεσίες, μέσα στα πλαίσια της δίκαιης αναδιανομής, εντός μιας ισότιμης διεκδίκησης του χώρου. Προσεγγίζει μια κοινωνία διαφορετική, αναδυόμενη από τη νέα κεντρικότητα του «urban game» για να καταστεί η πόλη πλέον ένα έργο τέχνης (Φιοραβάντες, 1999:16).

Γιατί η «Τέχνη» είναι η μόνη περίπτωση που μπορεί να κτίσει μια κοινωνία η οποία να σέβεται το χώρο και θα συνδιαλέγεται με αυτόν, ώστε ο άνθρωπος να αποκαταστήσει τις αξίες του σεβασμού και της ισότητας, απαλλάσσοντας τον εαυτό του ως τον τιμωρό της φύσης και να προωθήσει μια κοινωνία αλληλεγγύης και απόρριψης της αλλοτρίωσης.

Τρεις προσωπικότητες έθεσαν τα θεμέλια της σύγχρονης αντίληψης του χώρου, όχι ως μονάδα μέτρησης επιφανειών και σχημάτων, αλλά ως ένα πολιτικό διαμέτρημα με ιδεολογικό υπόβαθρο το οποίο επηρεάζει την κοινωνία στην υπόστασή της. Δεν καταγράφεται ως ένα επιστημονικό δεδομένο, αλλά πλέον ο χώρος αναλύει και αναλύεται ως αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας. Έρχεται να συνδεθεί με το χρόνο και την πολιτική οικονομία για να αποδώσει μια οργανικότητα συμμετοχής στα αναδυόμενα κέρδη της ανταγωνιστικότητας και της επικυριαρχίας των ταξικών διαφορών.

Ένας από τους κορυφαίους σε θέματα του χώρου ήταν και ο Henry Lefebvre, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, όπου με το έργο του καθόρισε τις εξελίξεις τον 20^ο αιώνα. Παρουσιάζει το πασίγνωστο βιβλίο με τίτλο «Το δικαίωμα στην Πόλη», ορμώμενος από τον επαναστατικό «Μάη» του '68 στο Παρίσι, στο οποίο αποτυπώνει το κοινωνικό ζήτημα μέσα από την παραγωγή του χώρου. Αυτός ο «νέος» χώρος συνιστά μια τριμελή διαλεκτική που δοκιμάζει να αντιμετωπίσει μια ενιαία θεωρητική προοπτική και το χώρο ως βίωμα, το χώρο ως αφηρημένη έννοια και το χώρο ως συμβολικό σύστημα στην καθημερινότητα, όσο και

στις τέχνες. Είναι ο χώρος στον οποίο υπάρχει πολιτική, γιατί ο χώρος είναι πολιτικός (Lefebvre, 2007:237).

Καταγράφει την εξέλιξη του αστικού χώρου, ιδιαίτερα σε μια νοητή ευθεία, με αφετηρία την πολιτική Πόλη της Αρχαίας Ελλάδας, για να περάσει στην εμπορική Πόλη του Μεσαίωνα, μετέπειτα στη βιομηχανική Πόλη της εκβιομηχάνισης και αστικοποίησης, για να καταλήξει στην Πόλη του 20^{ου} αιώνα, την Πόλη της κριτικής και της κεντρικότητας. Είναι η Πόλη της ορθολογικότητας και του φονξιοναλισμού, όπου οι προδιαγραμμαμένες λειτουργίες αποδίδουν την κοινωνική ανησυχία του συνόλου σε μια γραμμική ανάπτυξη με απώτερο στόχο τη συνεχόμενη μεγέθυνση για τον επιδιωκόμενο στόχο της υπερσυσσώρευσης του κεφαλαίου και την αναγκαία επανακατανομή του για νέα κέρδη.

Η ανάγνωση αυτού του αστικού χώρου μπορεί να δώσει έναν ορισμό μέσα από αντιφάσεις και αρνήσεις: Ο χώρος και ο χρόνος της αγροτικής περιόδου (πριν από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα) συνοδεύτηκαν από αντιπαρατιθέμενες ιδιαιτερότητες: τόπους, κλίματα, τη χλωρίδα και την πανίδα, ανθρώπινα έθνη κ.α. Ο χώρος και ο χρόνος της βιομηχανικής περιόδου έτειναν και τείνουν ακόμη στην ομοιογένεια, στην ομοιομορφία, στην αναγκαστική συνέχεια, στην εξάλειψη των διαφορών μεταξύ αγροτικού και αστικού χώρου. Ο χώρος και ο χρόνος της αστικής (urbaine) περιόδου (αρχές του 20^{ου} αιώνα) διαφοροποιούνται και ο χαρακτήρας αυτός έχει αποδειχθεί από τον εμπλουτισμό των δικτύων και των ροών επικοινωνίας μέσα από τη σύγχρονη τεχνολογία από τις παλαιότερες παραδοσιακές διακινήσεις των προϊόντων, διαμέσου των οδικών και θαλάσσιων δικτύων. Ο χρόνος και ο χώρος γίνονται χρήμα. Ο αστικός χώρος δε, καταντάει ένα πεδίο οικονομικών δοσοληψιών με το «Κέντρο» του να αποτελεί κέντρο αποφάσεων και πηγή κέρδους. Το «δικαίωμα στην Πόλη» είναι έκκληση και απαίτηση για μια αναθεώρηση του χώρου και της κοινωνίας-πόλης από το μεγάλο παίγνιο που εξελίσσεται από τις οικονομικές αντιθέσεις (Lefebvre, 2007: 226).

Για ν' ανοίξει ένα νέο κεφάλαιο του ίδιου με την τριμερή διαλεκτική της κοινωνικής θεωρίας χώρου σε μια συνύπαρξη των τριών πλευρών για τον προσδιορισμό του ίδιου του χώρου, την οποία παρουσιάζει στο βιβλίο με τίτλο «The Production of Space» και περιλαμβάνει:

- Τις χωρικές πρακτικές του χώρου (Spatial practice), με έμφαση στην παραγωγή και αναπαραγωγή του τόπου και με επίφαση στην συνοχή (cohesion), ώστε ο χώρος να είναι επαρκής και αποδοτικός

- Τις αναπαραστάσεις του χώρου (Representations of space), με έμφαση στις σχέσεις παραγωγής (μιας και ο χώρος είναι προϊόν παραγωγής) μέσα από την τάξη και την εφαρμογή των κωδίκων που μπορούμε να αντιληφθούμε τις κοινωνικές πρακτικές.
- Τους χώρους της αναπαράστασης (Representational spaces), με έμφαση στους χώρους που παράγονται από το σώμα στις καθημερινές πρακτικές. Είναι ο βιωμένος χώρος μέσω των αναπαραστάσεων και συμβόλων, ο χώρος των κατοίκων και των χρηστών αλλά και κάποιων καλλιτεχνών και φιλοσόφων, που φαντάζονται νέες σημασίες η και δυνατότητες χωρο-κοινωνικών πρακτικών.

Μετά από αυτά, τονίζεται η κατάτμηση του πολεοδομημένου χώρου σε κομμάτια – οικόπεδα για να μπορούν να πωληθούν ως προϊόντα παραγωγής για την επιβίωση του καπιταλισμού μεταθέτοντας το συνολικό στόχο σε αποκομμένες προσεγγίσεις με την ακολουθία της γνώσης των ειδικών μέσα στο πλαίσιο της δεδομένης καταναλωτικής κοινωνίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο χρόνος γίνεται συνάρτηση εξαγοράς, γιατί όποιος αγοράζει και ελέγχει τον χώρο, αγοράζει ταυτόχρονα και τον χρόνο μέσα από τις αποστάσεις και τα δίκτυα μεταφοράς. Αυτό διαιρεί το χώρο σε ζώνες ευκολότερα προσβάσιμες, εμπορικότερες και εισάγοντας έτσι την έννοια της κεντρικότητας, του πυρήνα της λειτουργίας με την αυτόματη περιθωριοποίηση άλλων ζωνών και συνοδευόμενων κοινωνικών ομάδων.

Ο χώρος γίνεται πλέον κοινωνικός, πολιτικός και αποτελεί το αποτέλεσμα της εξελικτικής διαδικασίας, εντασσόμενος στο πολιτιστικό αποτύπωμα της χρήσης. Έτσι αποκτά ιστορική διάσταση συνοδεύοντας το φυσικό χώρο με χαρακτηριστικές πρωτοβουλίες, άλλοτε συμβατές και άλλοτε αντιπαρατιθέμενες. Είναι από τις εξισώσεις με αβέβαιο αποτέλεσμα και πάντως επιδιώκεται από το ρυθμιστικό σύστημα να εμφανίζεται αμοιβαίο κέρδος και στα δύο «πεδία».

Ο χώρος αποκτά κατά τον Lefebvre περιοχές προσιτές, όρια για απαγορευμένες ζώνες, για διαμονή κατοικίας και τόπους συνάντησης και συμπλοκής. Διαβλέπουμε τη διαίρεση του χώρου με κοινωνικά κριτήρια, με όρους εργασίας εντός της καθημερινότητας.

Καθημερινότητα που κατά άλλους καθοδηγείται από τους κανόνες του Κράτους και κατά άλλους διευθύνεται από την μαζικοποίηση των απαιτήσεων και αναγκών. Η τεχνοδομή παρουσιάζει ιδιαίτερα μετά το 1970 στην κοινωνία το αυτάρεσκο και το ωραίο-επαναλαμβανόμενο, ώστε να μπορεί να στηρίξει την παραγωγική διαδικασία μέσα από την δυνατότητα άμεσης κατανάλωσης και ελκυστικότητας. Η αισθητική της τέχνης ανατρέπεται

σε ένα είδωλο με συνεχείς «ανάγκες» που δεν μπορεί να σταματήσει στην παρόρμηση μιας απλής απόκτησης και κατοχής, αλλά επεκτείνεται και συμπληρώνεται από την παρόρμηση απαλλαγής και ξεσκαρταρίσματος των γρήγορα αντικαταστάσιμων προϊόντων. Αυτή η κοινωνία υπόσχεται μια στιγμιαία «εδώ και τώρα» ευτυχία. Η επιλογή του «laissez faire» αφήστε τα όλα ελεύθερα» των κυριαρχικών κανόνων της αγοράς τείνει να αφήσει το πηδάλιο της κοινωνίας σε κάποιο αυτόματο πιλότο που οδηγείται από ένα ηθικό εγωισμό στο πλαίσιο ότι όλοι είναι εναντίον όλων στον οικονομικό ανταγωνισμό (Δραγούμης, 2013:190).

Αυτή η κρίση που επεκτείνεται από την οικονομία στην κοινωνία, από το περιβάλλον στον πολιτισμό κορυφώθηκε από την επέκταση της παγκοσμιοποίησης ως μοντέλο ανάπτυξης στη βάση ενός ψευδοδιλήμματος για την πιθανή ευημερία σε όλους και για ανάπτυξη παντού. Ουσιαστικά ξεκίνησε από τις αρχές του '70 με τις συνεχόμενες κρίσεις της τιμής του πετρελαίου και την αλόγιστη αστική ανάπτυξη μέσα από την εξελισσόμενη τεχνολογία. Η παγκόσμια κοινότητα προσπάθησε να αντιδράσει στη προκαλούμενη υπερμεγέθυνση του αστικού χώρου με δυο «Σταθμούς» για την εγκράτεια της ανάπτυξης, ήτοι με την έκθεση με τίτλο «το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) το γνωστό σε όλους μας Brundtland Report (1987), όπου για πρώτη φορά γίνεται η χρήση του όρου «αισιόδοξη ανάπτυξη» και για τα αποτελέσματα από τη μεγάλη Διάσκεψη των Η.Ε για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη που έγινε το Ρίο το 1992, μέσα από την Ατζέντα 21 στο στόχο για μια ισορροπία μεταξύ πληθυσμού, κατανάλωσης, παραγωγής και φέρουσας ικανότητας του πλανήτη.

Παρά τις προσπάθειες και τις συνεχόμενες διεθνείς διασκέψεις για την προστασία του περιβάλλοντος, της αστικής ανάπτυξης, του κλίματος, ο πλανήτης συνεχίζει να οδεύει σε μια αβεβαιότητα με στοιχεία υπερβολής και υπερβάσης των βασικών αναγκών, διακυβεύοντας το μέλλον του.

Χρειάζεται σήμερα ένας νέος ουμανισμός που θα έχει επίκεντρο τον άνθρωπο με τη συμβίωση με τους «άλλους», σε μια συμφωνία με κοινωνικούς όρους, με πολιτική χροιά με την οικειοποίηση του χωροχρόνου, με πόλεις της καθημερινότητας που θα έχουν τα χαρακτηριστικά της βιώσιμης πόλης, της πόλης που είναι ευαίσθητη στα θέματα οικολογίας, κοινωνικής συνοχής, δίκαιης κατανομής του πλούτου και ενός πολιτιστικού στίγματος που μπορεί να κατοχυρωθεί για τις μετέπειτα γενεές. Η νέα Πόλη, όπου το τοπικό θα συνδέεται συμπληρωματικά με το παγκόσμιο στο νέο κόσμο της ταχύτητας και των (δια)δικτύων.

Και μετά από αυτόν τον ορυμαγδό ιδεών και χωροταξικών αναλύσεων του Γάλλου Henry Lefebvre, έρχονται δύο προσωπικότητες με σημαντικό έργο για τη σύγχρονη

αντίληψη του χώρου, από δύο άγγλους γεωγράφους τον David Harvey και την Doreen Massey.

Ο David Harvey στο βιβλίο του: «Social Justice and the City» (2010), edit: University of Georgia Press, αναλύει τον καπιταλισμό ως ένα δυναμικό σύστημα που συνεχώς επιζητάει κέρδος και αύξηση χωρίς να συνυπολογίζει κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές συνέπειες. Η τεχνολογία έρχεται αρωγός σε αυτή την άμετρη ανάπτυξη προσδιορίζοντας ως βασικό στόχο την πρόοδο και την ευημερία παντού. Είναι ένα σύστημα, το οποίο καθαρογράφει την ταξική διαφορά μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας σε επίπεδο αυτοματισμών υπέρ των αγορών που μπορούν να καθορίζουν την πολιτική οικονομία. Η πρόοδος της συσσώρευσης του κεφαλαίου δημιουργεί αντιφάσεις που τελικά καταλήγουν σε κρίσεις με την μορφή της υπερσυσσώρευσης. Η κρίση ουσιαστικά οδηγεί σ' ένα εξορθολογισμό της οικονομίας, της παραγωγικής οργάνωσης με συνέπεια την πολιτική εικόνα. Συνεπώς, δημιουργείται ένας περιοδικός κύκλος Κρίση-Αναδιάρθρωση-Αύξηση-Κρίση, κατανέμοντας την καπιταλιστική ανάπτυξη σε στάδια αλληλουχίας και διαιρετότητας. Το «δομημένο περιβάλλον» είναι κατά τον Harvey (Οικονόμου, 2005: 170), υλικό τοπίο της παραγωγής, της κυκλοφορίας, της συναλλαγής και της κατανάλωσης. Αυτό αποκτά εμπορεύσιμα χαρακτηριστικά που προσδίδουν ακόμη και στοιχεία πολιτισμού και ιδεολογίας. Ο αστικός χώρος δεν είναι κάτι δευτερογενές της οικονομικής κατάστασης, αλλά αποτελεί οργανικό κύτταρό της. Ο ρυθμός της καπιταλιστικής συσσώρευσης προσδίδει και τη μορφή της αστικοποίησης. Ο περιοδικός κύκλος Κρίση-Αναδιάρθρωση-Αύξηση-Κρίση, εμφανίζεται και στο χτισμένο περιβάλλον, με την υπερπροσφορά επενδύσεων στην οικοδομή και με ακόλουθη συνέπεια την απαξίωση της κτιριακής υποδομής. Αυτό προκαλεί την ανάγκη εξευγενισμού (gentrification) (Σταυρίδης, 2010: 65) των υποβαθμισμένων περιοχών, ώστε να αποκτήσουν και πάλι αγοραία αξία μέσα από την τεχνική αναβάθμισή τους. Ο φαύλος κύκλος του αέναου κέρδους της γης και της γαιοπροσόδου αποτελούν το εργαλείο της καπιταλιστικής δομής της οικονομίας σε μια κοινωνία χωρίς αστικά κοινά, όπως οι ανθρώπινες σχέσεις, ο διάλογος, η επαφή, ο δημόσιος χώρος. Σήμερα κυριαρχεί ο ατομικισμός, η εγωκεντρικότητα, η αποξένωση, τα οποία κατευθύνουν τον κοινωνικό χώρο στην ισοπέδωση των αξιών της αλληλεγγύης και της συνευθύνης μέσα από τα μοντέλα ποσοτικής μεγέθυνσης και φρούδων προσδοκιών. Χρειάζεται ένας «ριζοσπαστικός εξισωτισμός», όπου η νέα αστική τάξη θα αντικαταστήσει τις υπέρμετρες ιδιωτικοποιήσεις του πλήθος των αστικών αποκλεισμών (Harvey, 2010:230).

Η δύναμη του κεφαλαίου σχεδιάζει ελκυστικές πόλεις μέσα από ένα χωροταξικό «προοπτισμό» υπό την έννοια ότι οι πόλεις συγκεντρώνουν τόσο τον πληθυσμό όσο και την

παραγωγή, τάση που ίσχυε και ισχύει και σήμερα. Αυτό το πολεοδομικό μωσαϊκό του χώρου παρουσιάζει αντιφάσεις, συγκρούσεις, εξωθώντας το φυσικό περιβάλλον στα όριά του και σπρώχνοντας τους φτωχούς και ανέργους στις εκτός των ορίων της πόλης περιοχές για να φτιάξουν τα δικά τους γκέτο, ή στην καλύτερη περίπτωση μια άναρχη δόμηση καταστρατηγώντας το νόημα της οικολογικής ισορροπίας και του σεβασμού της φύσης.

Αυτή η ασύμμετρη διάχυση της οικοδομής σε όλο το εύρος της γης αποδυναμώνει της γεωργικές εκτάσεις, αποστειρώνει τις φυσικές πηγές, όπως το νερό και τα δάση προς χάρη της εκμετάλλευσης σε μια «περιστροφή 360 μοιρών» της αποκέντρωσης και συγκέντρωσης, ώστε αυτή η κινητικότητα να μην σταματήσει. Το εργολαβικό σύστημα της οικοδομής ανακαλύπτει όλο και νέα μέτρα και κανόνες, ώστε να γίνεται πειστικό, εμπορεύσιμο και κυρίως να είναι εύκολα προσβάσιμο για την μείωση του χρόνου σε σχέση με την εργασία και την μαζικότερη παραγωγή. Για αυτό και οι μεταφορές έχουν εξέχουσα θέση στην πολεοδομία του χώρου, τόσο από πλευράς χωρικού διαχωρισμού και ζωνοποίησης, όσο και από πλευράς ενεργοβόρου διάστασης.

Μέσα σ' αυτό το πνεύμα ο Γάλλος αρχιτέκτονας Le Corbusier διατυπώνει τις βασικές αρχές της πολεοδομίας σε επτά θεματικές: Το έδαφος-Τον πληθυσμό-Την πυκνότητα-Το πράσινο-Τον δρόμο- Το κυκλοφοριακό-Τον κεντρικό Σταθμό λειτουργίας. Και όλα αυτά συνδέονται με ανθρώπινες σχέσεις, με ένα συλλογικό πάθος γιατί η πόλη είναι ένα εργαλείο της εργασίας, είμαι μια δημιουργία του ανθρώπου πάνω στη φύση, είναι το πνευματικό έργο, μια ποιητική στροφή (Le Corbusier, 1976:105).

Στη «Χάρτα των Αθηνών» ο Le Corbusier, όπου παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα του IV Congrès internationaux d'architecture moderne (CIAM) το 1933, καθορίζει τις λειτουργίες του αστικού χώρου σε τέσσερις: κατοικία, εργασία, αναψυχή και κυκλοφορία, οι οποίες αποτελούν ενδεικτικά στοιχεία της μοντέρνας «λειτουργικής πόλης», χωρίς όμως να διεισδύει ιδιαίτερα στην κοινωνική δομή της πόλης (Κονταράτος, 2009:167).

Ο Harvey αναγνωρίζει από τον Lefebvre την συμπίεση του χωροχρόνου, ώστε η καθημερινότητα να καταστεί «εξάρτημα» της παραγωγής με στόχευση την κατανάλωση του χώρου, των πραγμάτων, αλλά και του χρόνου. Γιατί αγοράζοντας χώρο εξοικονομείς χρόνο και έλεγχο. Και διευθετώντας το χώρο κατά επιλογή, «κτίζεις» τον κοινωνικό έλεγχο, προαπαιτούμενο της καπιταλιστικής ιδέας. Δημιουργείς έναν «τυποποιημένο» χώρο με αποξένωση, σε αντιδιαστολή με τη δημιουργική απόλαυση, απομονωμένο, χωρίς αλληλεγγύη, χωρίς αξιοπρέπεια και γεμάτο θυμό σε αντιδιαστολή με την ικανοποίηση και σίγουρα προβαλλόμενος ως φετίχ του χρήματος και του εμπορεύματος μέσα από αγοραίες αξίες (Βαΐου & Χατζημιχάλης, 2012:149-152).

Τέλος, η Αγγλίδα γεωγράφος Massey από το 1970 διένειμε το χώρο ανάλογα με το φθινό και πιο ευπαρουσίαστο εργατικό δυναμικό για την στήριξη της αναδυόμενης επιχειρηματικής προσπάθειας, όπου επαγγελματίες και πάροχοι διοικητικών υπηρεσιών βρίσκονται στα κέντρα αποφάσεων και εξουσίας, ενώ το εργατικό δυναμικό στριμώχνεται στις περιφερειακές περιοχές συμβάλλοντας στην αστική διαφοροποίηση.

Αυτές οι συγκεκριμένες τοποθεσίες δημιουργούν κοινωνικές σχέσεις όχι μόνο ως προς το χώρο, αλλά είναι και φορείς παραγωγικών διαδικασιών. Η σχέση κοινωνίας και χώρου ανοίγει το κεφάλαιο «τόπος», όπου ο τόπος για αυτήν αποτελεί σημείο τομής και ιδιαίτερη στιγμή για την ερμηνεία πολλαπλών κοινωνικών σχέσεων. Η τοπική ιδιαιτερότητα ανοίγει έναν κοινωνικό διάλογο αφήνοντας πίσω την παραδοσιακή αντίληψη του τόπου ως υλική χωρική ενότητα με ομοιογενές πρόσωπο ή ως υποσύνολο του αριστοτελικού χώρου. Ο τόπος αποτελεί για αυτήν μια αλληλοτομία κοινωνικών σχέσεων με διαφοροποιήσεις, ετερότητες, συγκρούσεις και συνεργασίες στη θεώρηση ότι, το παγκόσμιο είναι μέσα στο τοπικό και αντίστροφα. Είναι σύνθετος από διαφορετικές κοινωνικές ταυτότητες, οι οποίες μέσα από τη δράση τους επικυριαρχούν έναντι των άλλων σε τοπικό, υπερτοπικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Μέσα από αυτή την κοινωνική επικύρωση του ρόλου της κοινωνικής ομάδας και ατόμων, τα πρόσωπα τοποθετούνται ανάλογα στην κοινωνία και στο χώρο με διαφορετικό τρόπο συγκροτώντας ένα συγκεκριμένο τόπο. Αυτοί οι διαφορετικοί τόποι αναδεικνύουν την κοινωνική ασυνέχεια του αστικού ιστού με γεωμετρικές δυνάμεις από την κάθε ομάδα αποδιαλύοντας το κλασικό μαρξιστικό συγκεκριμένο όριο του τόπου παραγωγής με την μοναδική ταυτότητα, οδηγώντας τον τόπο σε μια ανοικτή παρουσία, όπου τα όριά είναι ρευστά και δεν μπορούν να οριστούν μονοσήμαντα, όπως κατά τον 19^ο αιώνα. Η Λεοντίδου Λίλα επισημαίνει «Η μετανεωτερική πόλη στον νέο κόσμο ξεπερνά τα όρια της και προσβλέπει στην παγκόσμια σφαίρα τόσο για τη διακυβέρνηση όσο και για τη διεκδίκηση του χώρου της μέσα όμως από τον αστικό ανταγωνισμό της συμπαγούς δομής της» (Λεοντίδου, 2009: 205).

Το φαινόμενο της μετανάστευσης από τόπο σε τόπο αποδεικνύει το γεγονός της νέα κοινωνικής αφήγησης της «πλανητικής» κοινωνίας. Τα νέα τείχη, όρια και σύνολα που πάνε να ορθωθούν για να ελέγξουν τις ροές των μεταναστών-εργατών και προσφύγων παρουσιάζονται αδύναμα να αντέξουν τις πιέσεις, δημιουργώντας κοινωνικές ανησυχίες, διεύρυνση του χάσματος Βορρά-Νότου με στρατιές ανέργων, μέσα από την φτώχεια, η οποία «συντηρείται» στον Τρίτο Κόσμο, ώστε να είναι ευκολότερα προσπελάσιμος στην εκμετάλλευση των αγαθών του, από τις αναπτυσσόμενες χώρες (Τσάλτας, 2010:145). Το οικονομικό χάσμα δεν εμφανίζεται μονό μεταξύ Βορρά-Νότου, αλλά και σταδιακά διεισδύει

και μέσα στις αναπτυγμένες χώρες του δυτικού κόσμου, προκαλώντας ασφυξία και κοινωνικές αναταραχές με τις τάξεις των νεοπτύχων να διεκδικούν εργασία και αξιοπρεπείς συνθήκες ζωής. Ο χώρος υποδιαιρείται σε σκοτεινά γκέτο και νεόπλουτες γειτονιές με το κέντρο της αστικής δομής να είναι το διοικητικό εργαλείο αποφάσεων. Η διχοτόμηση του αστικού χώρου καθρεπτίζει την κοινωνική σύγχρονη ασυνέχεια και αδικία.

Παρά τις αναφερόμενες διαπιστώσεις, τα τέσσερα κύρια σημεία της Doreen Massey για το χώρο είναι:

- Ο χώρος είναι προϊόν αλληλεξαρτήσεων και συντελείται μέσω αλληλοεπιδράσεων από το παγκόσμιο και το τοπικό, το τοπικό και το παγκόσμιο
- Ο χώρος διακρίνεται για την πολλαπλότητά του και την συνθετικότητα των διαφορετικών ταυτοτήτων, των πολλών φωνών
- Ο χώρος είναι μια ανοικτή πύλη δράσεων, χωρίς όρια σε μια δυναμική εξέλιξη, χωρίς προδιαγραφές και σχεδιασμένες κατευθύνσεις, και
- Μετά την κατάρτιση-μόρφωση-παιδεία μπορεί ο πολίτης να γίνει ενεργός για να μπορεί να παίρνει τις τύχες στα χέρια του.

Διακρίνουμε έντονα πλέον από τους τρεις αναφερόμενους επιστήμονες, ότι ο χώρος αποκτά κοινωνική διάσταση με πολιτικές που λαμβάνονται είτε στα γραφεία σχεδιασμού, είτε από την κοινωνία των πολιτών σε μια σειρά προβλημάτων και χωρο-κοινωνικών ανισοτήτων, κοινωνικού διαχωρισμού με αστικές προκαταλήψεις, όπου το δικαίωμα στη πόλη καντατά βάσανο για τους κοινωνικά περιθωριοποιημένους, ανέργους και φτωχούς.

Η πόλη, η εικόνα του καπιταλισμού και της σύγχρονης μονοδιάστατης ανάπτυξης της επίπλαστης ευμάρειας, αφήνει πίσω συντρίμια από πλήθος περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων που δεν έχουν χωρικά σύνορα. Ο κόσμος σήμερα είναι μια σφαίρα πολιτικής οικονομίας και ανισορροπίας, παρά τις καλές προθέσεις οικονομολόγων να βρουν την ιδανική ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, ποιότητας και ποσότητας. Σήμερα χρειάζεται η στροφή σε μια αισθητική του χώρου, με κοινωνική δικαιοσύνη και κοινωνία πόλης.

Ο χώρος κατά τον Ιταλό κολουμιστή Antonio Gramsci (1897-1937) υπάρχει ως χωρική διαίρεση εργασίας μεταξύ πόλης και υπαίθρου, μεταξύ πλουσίων χωρών του Βορρά και του Νότου, μεταξύ διαφορετικών περιφερειακών, εθνικών και ηπειρωτικών οικονομιών με την καθοδηγούμενη χωροταξία από την πολιτική εξουσία των κέντρων αποφάσεων από τις διεθνείς και τοπικές επιρροές.

Σε αυτή την πολεοδομική ανάγνωση υπάρχει μια απάντηση, είναι η εξάλειψη των διαφορών στον τρόπο παραγωγής και εκμετάλλευσης των ολίγων σε βάρος των πολλών και στον ετερόκλητο σχεδιασμό της πόλης με τις φανταχτερές γειτονιές και τις σκοτεινές γωνιές των «πίσω αυλών».

Ο αστικός χώρος, το χειροπιαστό παράδειγμα του οργανωμένου χώρου, είναι ένας ζωντανός οργανισμός, άλλοτε ως πρόσωπο με κοινωνικό γίνεσθαι, άλλοτε ως τόπος άλλοτε ως σκηνή θεάτρου με τους κατοίκους ως θεατές και ως ηθοποιούς, ανάλογα των περίπλοκων διεργασιών που συντελούνται στην κοινωνικοπολιτική σφαίρα των κρίσεων, της αναδιάρθρωσης και της αύξησης του κεφαλαίου σε μια αέναη πορεία προς το άγνωστο.

Ο χώρος δεν είναι μια στάση, δεν είναι ακινησία, αλλά μια εξελικτική διαδικασία της καθημερινότητας, του χωροχρόνου. Ενέχει ιδέες, πολιτικές, αντιδράσεις, δημοσιότητα, λόγο. Από το κίνημα στην πλατεία Ταχίρ της Αιγύπτου από το 2008, ακόμη και σήμερα ακούγονται οι ήχοι μιας αντίστασης που έχει χαρακτηριστικά από την «αρχαιολογία του μέλλοντος»⁶, δημιουργεί ένα πλέγμα συμβάντων που επιδρά καταλυτικά στην πρόληψη του αστικού χώρου από τους κατοίκους της. Η εξέγερση της Πλατείας, έθεσε τα πρώτα ψήγματα για την επαναδιεκδίκηση του δημόσιου χώρου, οι πλατείες όλου του κόσμου επανοηματοδοτήθηκαν από μια ανάγκη αλλαγής των πολιτικών συμβάντων στα νέα ερωτήματα που αφορούν την πόλη, τις χρήσεις της, τον διάλογο ανοικτού και κλειστού χώρου, του ιδιωτικού και δημοσίου, της πολυπλοκότητας της εμπειρίας, τον πλουραλισμό αξιών και δράσεων, την μη αναγνωσιμότητα της κεντρικότητας του Lefebvre, όλα αυτά οδηγούν σε μια πολλαπλότητα που σκιαγραφεί τη σημερινή αστική μάχη που διεξάγεται γύρω μας (Ροζάνης, 2012:49) .

Αλλά και η επιβλητική πλατεία Τιενανμέν στην Κίνα τον Ιούνιο του 1989, είχε τη δική της ιστορία και έμελε να καταγραφεί ως η πλατεία της αντίστασης και της διεκδίκησης. Η προσπάθεια εγκαθίδρυσης μιας καπιταλιστικής οικονομικής δομής έχει δημιουργήσει μεγάλες οικονομικές αντιθέσεις και ανέχεια στον κινεζικό λαό. Ο λαός και κυρίως ο ασυμβίβαστος φοιτητικός κόσμος ασφυκτιούσε από την έλλειψη δημοκρατικών θεσμών και την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Χιλιάδες φοιτητές κατέλαβαν τη πλατεία. Στόχοι τους, η πολιτική ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η πλατεία «μίλησε» και «μιλάει» ακόμη και σήμερα για τη δημοκρατία, ο χώρος υποδεικνύει ακόμη και σήμερα την

⁶ Ο όρος «αρχαιολογία του μέλλοντος» με την έννοια που ο Fredric Jameson, προσδιορίζει ως μια σειρά διερωτήσεων περί του μέλλοντος σε σχέση με το παρόν των εναισθήσεων και των προταγμάτων μας, (στο Ροζάνης, 2012: 49).

λεγομένη «άνοιξη της Κίνας» από τους γενναίους φοιτητές που σφαγιάστηκαν για τις ιδέες τους.

Η βεβαιότητα που έχει διαμορφωθεί ότι η ποιητική αίσθηση έχει εκλείψει από την μετανεωτερική πόλη σε μια προσπάθεια απομάγευσης των παλιότερων χρόνων, οφείλει να μεταφραστεί στην αντίληψη της πόλη της συλλογικής μνήμης και του σεβασμού κόντρα στο στιγμιαίο, στην αβαθή όραση, στον ατομικισμό, στην αλλοτρίωση, στην πραγματοποίηση, στον ολοκληρωτισμό, στον γραφειοκρατικό ελεγχόμενο σχεδιασμό. Χρειάζεται ένας νέος δημόσιος χώρος με δυνατά στοιχεία αντιφορμιστικά, για να καταστεί ίσως δυνατή και η υλοποίηση ενός μοντέρνου ελκυστικού σχεδίου (project), του οποίου η αναγκαιότητα είναι προφανής (Habermas, 2012).

1.6.Χώρος και οικονομία

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1920 με την σχολή του Σικάγου διακρίνουμε την τάση να σχεδιαστεί ο χώρος σύμφωνα με τις δραστηριότητες του πληθυσμού σε μια σχέση Χώρου και Κοινωνίας. Η οικονομία άρχισε να καταλαμβάνει δεσπόζουσα θέση στη μορφοποίηση του χώρου, απορροφώντας την καπιταλιστική έξαρση της εποχής. Η αποβιομηχανοποίηση και η μετατροπή της οικονομίας σε παροχή υπηρεσιών με την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνο-επιστήμης ώθησαν την πόλη να γίνει «προϊόν παραγωγής» για την προσδοκώμενη συσσώρευση του κεφαλαίου. Αυτό επιφέρει μια γενναία μεταβολή στη χρήση γης, τόσο εντός του αστικού χώρου, όσο και της υπαίθρου. Η διαφορά αρχίζει και σμικρύνεται μέσα από την ραγδαία εξέλιξη των M.M.M, της τεχνολογίας και της πληροφορίας, κτίζοντας τη «νέα οικονομία». Ουσιαστικά υπάρχει ένα είδος ενοποίησης στο βωμό της νέας μορφής της οικονομίας, η οποία βασιζόταν στην ατομικότητα του κέρδους και στο νέο τρόπο της χρηματιστηριακής έκφανσης. Οι τράπεζες διευκόλυναν τον επιχειρηματία να τοποθετεί το χρήμα εκεί που θα του επιφέρει κέρδη, εξασφαλίζοντας τη ροή μέσα από ανοιχτούς χώρους, χωρίς κωλύματα και χοροχρονικές αναστολές (Hall, 2005: σσ. 43-63).

Οι επτά διακριτές σφαίρες της εξελικτικής πορείας της οικονομίας: τεχνολογίες και οργανωτικές δομές, κοινωνικές σχέσεις, θεσμικές και διοικητικές ρυθμίσεις, παραγωγή και εργασιακή διαδικασία, σχέση του ανθρώπου με τη φύση, αναπαραγωγή της καθημερινότητας σύμφωνα με τις διανοητικές αντιλήψεις του κόσμου της οικονομίας, οφείλουν να εναρμονίζονται με τους τρόπους συνεχούς οικονομικής ροής σε επιτυχή και σταθερή τροχιά, με στόχο το κεφάλαιο να έχει πάντοτε κέρδος και χώρο ανάπτυξης (Harvey, 2010:127).

Ο χρόνος εισάγεται σταδιακά και στην έννοια του χώρου, δημιουργώντας την αστική οικονομία, πεδίο συνάντησης γεωγραφίας και οικονομίας. Η αστική οικονομία ανοίγει το περιεχόμενο της αμιγούς οικονομικής προσέγγισης και διεισδύει και σε άλλες επιστήμες του αστικού χώρου για την ορθή ερμηνεία της σχέσης κοινωνίας-χώρου. Ο Homo economicus άρχισε να κυριαρχεί και να παρουσιάζεται ως το υποκείμενο της κερδοσκοπίας, του καταναλωτισμού. Είναι γεγονός στην ανθρώπινη ιστορία, ότι ο Homo politicus και ο Homo economicus συναντώνται συχνά στην πρόσφατη ανθρώπινη ιστορία, αλλά δεν υπακούουν στην ίδια λογική. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η οικονομία και η πολιτική αλληλοαγνοούνται. Η μια αναζητεί διαρκώς τη θέση της σε σχέση με την άλλη, με τη υποψία της πρώτης να προηγείται (Cohen, 2012:141). Η επιθυμία της μεγέθυνσης μέσα από την απληστία γέννησε ένα «Παγκόσμιο Μινώταυρο», κατασπαράσσοντας ισορροπίες και αντικειμενικά συστήματα διαχείρισης, όπως αυτό του Keynes για να επιτευχθεί το τερατούργημα της νέας τάξης πραγμάτων (Βαρουφάκης, 2011:179).

Όλα σήμερα μετριούνται στη θεώρηση: κόστος/όφελος, κτίζοντας μοντέλα οικονομικής αντίξοι, όπου από τον αρχικό homo sapiens περνάμε στον homo economicus, ο οποίος ζει στην ορθολογιστικότερα του με λίγη όμως δόση εγωισμού και με λίγη δόση αμοιβαιότητας. Αυτό έδωσε λόγο σε μερικούς για να αποδώσουν τον όρο homo reciprocus στη βάση της αμοιβαιότητας που αποτελεί βάση της προσδοκώμενης κοινωνικής ισότητας (Rosanvallon, 2014:300).

Σήμερα ο ρεαλιστής, ο τεχνοκράτης έχει υπερνικήσει το ευαίσθητο άτομο, το άτομο που είναι ικανό να διαβάσει τα πάθη τους και τις αδυναμίες τους. Σήμερα η μηχανή, εφεύρημα του έξυπνου ανθρώπου (homo clever), εξαφανίζει κάθε αυθεντικότητα και αυθορμητισμό του προσωπικού (ψυχολογικού) χώρου. Όλα γίνονται ίδια, ο χώρος ομαδοποιείται με κοινά χαρακτηριστικά στο όφελος της μέγιστης λειτουργικότητας. Παρουσιάζεται πλέον ότι ο homo technologicus και homo psychologicus συστήνονται ως απειλές που εγκυμονούν ανισότητες, περιορισμών δικαιωμάτων και αποκλεισμών μέσα στην παγκοσμιοποίηση. Χρειάζεται ένα νέο αφήγημα, μια επαναδιαμόρφωση του modus vivendi στο μπόι του ανθρώπου(Ξανθάκου, Καΐλα, Παπαβασιλείου, 2015: 22).

Η εξάπλωση του καπιταλισμού στα μέσα του 19ου αιώνα αναδιατάσσει τους τρεις άξονες της θεωρίας του Μαρξ, τη γη, το κεφάλαιο και την παραγωγή μέσα από τον πολεοδομημένο, αστικό χώρο. Η ιδιωτικοποίηση του χώρου και η μαζική παραγωγή τροποποίησαν το μοντέλο της κλασικής οικονομίας στην οικονομία των αγορών, στην οικονομία του ανταγωνισμού με στοιχεία του μερκαντιλισμού, όπου τα κράτη πλέον

αποτελούν «ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος», όπου το κέρδος ενός κράτους συνιστά ζημιά για κάποιο άλλο.

Η εξέλιξη αυτή εδραίωσε μια πεποίθηση ότι η πολιτική και η οικονομία συνδέονται και ο κρατικός παρεμβατισμός των αρχών του 20^{ου} αιώνα με τους κανόνες και τη θεσμική του χροιά δεν άφηνε τις αγορές να λειτουργήσουν με την πραγματικότητα της ελεύθερης οικονομίας. Οι ελεύθεροι θεσμοί, ακόμη στη πολεοδομημένη γη, παρέχουν ασφαλέστερη οδό (Friedman, 2002:51). Αυτός ο φονταμενταλισμός της αγοράς έχει προκαλέσει ένα δημόσιο διάλογο, κατά πόσο η αχαλίνωτη προσδοκία πλουτισμού και ευημερίας μπορεί να αποτελέσει τη βάση της διαχείρισης του χώρου κάτω από μια ισορροπημένη ανάπτυξη που να μην προκαλεί και παράλληλα να καλύπτει ανάγκες στο σύνολο του πληθυσμού.

Η απομάκρυνση από μια ισορροπημένη σχέση του ατόμου με την κοινότητα (συμπεριλαμβανόμενου και του κράτους), από μια πιο ισορροπημένη αντίληψη περί οικονομικών και μη οικονομικών δραστηριοτήτων, από έναν πιο ισορροπημένο ρόλο για την αγορά και το κράτος, καθώς και το πέρασμα από τις ατομικές σχέσεις με τη διαμεσολάβηση της εμπιστοσύνης σε σχέσεις ομαλότητας κοινότητας, περνά μέσα από ένα όραμα με μακροχρόνια σκέψη (Stiglitz, 2010:104).

Είναι η ώρα του αναπροσανατολισμού των επενδύσεων των αγορών και της καινοτομίας με στόχο την προστασία θέσεων απασχόλησης και του περιβάλλοντος. Δεν μετράει η οικονομική μεγέθυνση των δεικτών, αλλά το είδος της οικονομικής μεγέθυνσης (όπως λέγεται μερικές φορές, η ποιότητα της οικονομικής μεγέθυνσης). Μεγέθυνση στο πλαίσιο της οποίας οι περισσότεροι περιέχονται σε χειρότερη θέση και όπου υποβαθμίζεται η ποιότητα του περιβάλλοντος με ένα κόσμο στην αγωνία και την αλλοτρίωση, δεν είναι το είδος οικονομικής μεγέθυνσης που θα οφείλουμε να επιδιώκουμε. Το καλό είναι ότι μερικές φορές μπορούμε να διαμορφώσουμε τις δυνάμεις της αγοράς προς το καλύτερο και να αποκομίσουμε έσοδα που μπορούν να αξιοποιηθούν για την προαγωγή της οικονομικής μεγέθυνσης, την ενίσχυση της κοινωνικής ευημερίας και της πρόσβασης της παιδείας. Είναι ο συνεπής φιλελευθερισμός (Stiglitz, 2002:67).

Μεταπολεμικά, η ερμηνεία του χώρου μέσα από την έννοια της ανάπτυξης καταλαμβάνει δεσπόζουσα θέση στην αστική οικονομία, εισχωρώντας στον ορισμό της πόλης, η οποία φέρεται ως οικονομική μονάδα. Ο χώρος συνιστά τον πυρήνα των οικονομικών εξελίξεων της πόλης (urban economicus) και συμβάλλει επίσης στη θεωρία των εισροών – εκροών (regional input-output) σε ένα πλαίσιο μακροοικονομικής ανάλυσης.

Στο πρώτο, ο χώρος είναι πεδίο βασικών και μη βασικών δραστηριοτήτων για την παραγωγή και λειτουργιών αποδιδόμενος με γεωμετρικές χρήσεις και τομείς ανάλογα των

πολιτικών κριτηρίων, είτε της μεγιστοποίησης της ατομικής ωφέλειας (utility maximalisation), είτε της ισορροπίας των δυνάμεων της ελεύθερης αγοράς (market equilibrium) (Αραβαντινός, 2007:31). Μάλιστα, προβλήθηκε ότι η ανάπτυξη μιας πόλης είναι σε συνάρτηση με την αύξηση της εξωτερικής ζήτησης, ανάλογη με τις βασικές/μη βασικές δραστηριότητες και με την απασχόληση μέσα από την γενική θεωρία του εισοδήματος, υπογραμμίζοντας τη σοβαρότητα της μεγέθυνσης των παραγωγικών δυνάμεων στα χαρακτηριστικά της πόλης (Χαστάογλου, 1982: 8).

Στο δεύτερο, ο αστικός χώρος αντιμετωπίζεται ως μια περιοχή με τη συνθήκη ενός συστήματος χωροθέτησης των οικονομικών λειτουργιών με όλες τις «εισροές» και «εκροές» του, στη βάση των εισοδημάτων. Έτσι, προκύπτει η ανάγκη να προσδιοριστούν οι χωρικές ενότητες που να αποδίδουν τη μελέτη συνόλου, τόσο στο εσωτερικό της ενότητας, όσο σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο σε μια αλληλουχία του χώρου ανάπτυξης.

Αυτές οι ολοκληρωμένες οικονομικά ενότητες μπορούν να μετατραπούν σε αστικές πολιτικές περιφέρειες που θα αποτελέσουν την κεντρική θέση ενός ιεραρχημένου χωροταξικού εθνικού επιπέδου ή ακόμη και μιας ενώσης κρατών, όπως είναι σήμερα η Ε.Ε.

Από την πόλη-κράτος της αρχαίας Ελλάδας, περάσαμε μετά από χωρικές και διοικητικές ριζικές μεταβολές σήμερα στα έθνη-κράτη με τις υποδιαιρέσεις τους σε περιφέρειες (regions) με την στόχευση για μια ενιαία πολιτική οντότητα όλης της Ευρώπης στη βάση κοινού νομίσιματος. Η Ε.Ε. αποτελείται από ένα σύνολο οικονομικών περιφερειών που οφείλουν να συνεργάζονται στις κοινές προσδοκίες της Ένωσης. Σε αυτό το πυραμοειδές σχήμα από τις περιφέρειες των χωρών-μελών φτάνουμε στην Ένωση των 28 χωρών, που ουσιαστικά αποτελεί μια χωρική ενότητα με οικονομική αυτοτέλεια και μια μορφή διακυβερνητικής παρουσίας.

Ο χώρος μετατρέπεται είτε από τη γεωμετρική άποψη, είτε από την αμιγώς οικονομική θεώρηση, ένα πεδίο συγκρούσεων στην ιδεολογική τοποθέτηση του προϊόντος προς εκμετάλλευση. Εξαντλώντας της φυσικές πηγές για το απατηλό όνειρο της ανάπτυξης και του πλουτισμού, αλλά χρησιμοποιώντας το χώρο και ως μονάδα μέτρησης οικονομικών δεικτών ευημερίας, αποδίδουμε στο χώρο τη διασύνδεση με τις ανθρώπινες εξελίξεις. Μάλιστα, η έκφραση του οργανωμένου χώρου για την συστηματοποίηση της εργασίας, της διοίκησης και της παραγωγής, περνάει μέσα από την πόλη και δείχνει τη σχέση παραγωγών και καταναλωτών, πλούτου και φτώχειας, δημόσιου και ιδιωτικού, από το φως στο σκότος, προσφοράς και ζήτησης, αποταμίευσης ή κατασπατάλησης του κεφαλαίου και πάντως την κοινωνικοοικονομική ανισορροπία, η οποία θα υφίσταται όσο υπάρχει αδικία, ταξική διαστρωμάτωση και το κυνήγι του εφήμερου κέρδους. Γι' αυτό η εμφάνιση της πόλης είναι

το κάδρο της επιτυχίας ή της αποτυχίας στο πέρασμα της ιστορίας. Η πόλη σήμερα εκφράζει ένα παράθυρο στο σύγχρονο πολιτισμό με το βλέμμα προς το αύριο. Και αυτό το βλέμμα πρέπει να είναι καθαρό, ώστε να μπορεί να ατενίζει τις κοινωνικές εξελίξεις, που είναι ραγδαίες και ασταθείς. Η πόλη δεν μπορεί να λείπει από την πολιτική, γιατί πόλη είναι πολιτική, η οποία οφείλει να αναπαράξει την χαμένη συλλγικότητα (Παπαϊώαννου, 2008: 144)

Η πόλη και η κατοικία εξανθρωπίζουν τον χώρο, τον μεταβάλλουν από πεδίο μάχης σε τόπο που δεν χωρούμε μόνο εμείς, αλλά και οι άλλοι και οι άλλοι μέσα μας. Είναι ημερωμένα τοπία που γαληνεύουν την ψυχή, πνευματικά ξέφωτα. Οι πυκνοκατοικημένες πόλεις σου δίνουν την αίσθηση της ζούγκλας. Η ζούγκλα απειλεί με το σκοτάδι της, σκοτάδι του κλειστού διαμερίσματος και όχι κατ' ανάγκη της νύχτας. Αυτό τρέπει τις πόλεις και τις κατοικίες μας σε χώρους ακοινωνησίας, σε αφηρημένα περιεχόμενα με την κατάληξη να μας καταλαμβάνει ο χώρος ως χρήμα (Ράμφος, 2008: 34).

Πράγματι ο χώρος της πόλης διαμορφώνεται σε μια σκηνή με αντιπαραθέσεις και η κυριάρχηση της εξουσίας σε βαθμό που πολλές φορές μετατρέπεται σε αρένα συμφερόντων μεταξύ «αντιμαχομένων» πλευρών στο στόχο του κέρδους. Ο Μαρξ ισχυριζόταν «Η επικράτηση του οικονομικού μοντέλου χαρακτηρίζει τον καπιταλισμό και μαζί με αυτόν προκύπτει ο εξαναγκασμός του συναγωνισμού, οι σκληρές απαιτήσεις των αγορών, ο κατακερματισμός της εργασίας μέσα από τον πολεοδομημένο χώρο» (Lefebvre, 1976: 153)

1.7.Χώρος και πολιτισμός

Είναι βέβαιο ότι για την ανάπτυξη ενός χώρου και τον προσδιορισμό του εκτός από τις κοινωνικές σχέσεις, τις πολιτικές εκφάνσεις και τις οικονομικές εξελίξεις καταγράφεται με έντονο τρόπο και η πολιτιστική διάσταση. Διάσταση που διατυπώνεται πάνω στο σεβασμό μερικών αξιών, όπως είναι η αλληλεγγύη, η ελευθερία, η ισότητα, η κοινωνική και οικολογική δικαιοσύνη και η άσκηση της συμμετοχής δημοκρατίας (Φλογαίτη, 2006: 231).

Η επιδιωκόμενη αλληλεγγύη είναι από τα σοβαρότερα ανθεκτικά κοινωνικά στοιχεία που δομείται από εντελώς διαφορετικές αξίες, ιστορικές- πολιτιστικές-θρησκευτικές- μνήμης και γλώσσας, και προσφέρει αντοχές στην κερδοσκοπία του χώρου παρά τις προσπάθειες των αγορών και των υποκινητών τους (Harvey, 2010: 212).

Η πρόκληση του νέου αιώνα που διανύουμε είναι η ανισότητα και το καθήκον της διεθνούς κοινότητας και του ΟΗΕ είναι η αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία είναι επιβεβλημένη γιατί επηρεάζουν την κοινωνικοοικονομική και πολιτική διάσταση.

Η πολιτική και ο σχεδιασμός των συνεχόμενων προκλήσεων δημιουργούν την ανάγκη να προωθηθεί η κοινωνική δικαιοσύνη σε πολεοδομική προσέγγιση. Σήμερα ο χώρος αποτελεί στοιχείο έρευνας σε διεπιστημονική διάσταση συνδεόντας την πολιτική, την κουλτούρα, την εργασία, την ανάπτυξη σε μια διεθνή αμφίδρομη συνεργασία από το τοπικό στο παγκόσμιο (Aoyama, Murphy et. al., 2011: 7)

Η γεωγραφία του χώρου και η συσσώρευση του κεφαλαίου με τις επενδύσεις δημιουργούν μια κατάσταση που δεν μπορεί εύκολα να αποτιμηθεί ως θετική ή αρνητική ως προς το περιβάλλον. Η φύση παραδίδεται στα χέρια των δρώντων για εκμετάλλευση και την επιδίωξη του κέρδους προξενώντας σειρά προβλημάτων στις πηγές. Η ιδέα της φύσης ως κοινωνικό προϊόν πρέπει να παραλληλιστεί με την αναγνώριση ότι τα φυσικά αποθέματα είναι πολιτιστικές, οικονομικές, και τεχνολογικές εκτιμήσεις. Από την μια αποδίδουν την πρώτη ύλη για την πράσινη ανάπτυξη και από την άλλη εξασθενούν τα αποθέματα σπάνιων υλικών για την βιωσιμότητα. Σήμερα η φύση ως πολιτιστικό γράφημα έχει αφηθεί στην επιστημονική διάσταση της εμπειρικής έρευνας, απομακρυνόμενη από την φιλοσοφική τελεολογική κατανόηση των αριστοτελικών μορφών. Οδηγείται από ένα ανθρωποκεντρικό κοσμοείδωλο που τις συνέπειες γνωρίζουμε στη βιόσφαιρα και πρέπει να γίνει η υπέρβαση ώστε να αλλάξει η σχέση που έχει ο «αφέντης» άνθρωπος με τον εαυτό του, τους άλλους ανθρώπους και τη φύση. Η φιλοσοφία της φύσης και των πολιτιστικών της αγαθών οφείλει να επανεξεταστεί σε πολυεπίπεδη διάσταση, μέχρις ότου επιτευχθεί το όραμα της ειρήνευσης και της συμφιλίωσης του ανθρώπου με τη φύση (Παπαδημητρίου, 1994: 274).

Την καθοδήγηση και την κατεύθυνση για το μέλλον πρέπει να την αναζητήσουμε στον οικολογικό άνθρωπο, ο οποίος αναγνωρίζει τη λυτρωτική και αναγκαία φύση του πόνου, της συμπόνιας, της αγάπης, της σοφίας (Skolimowski, 1984: 188)

Η ραγδαία ανάπτυξη σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος προκάλεσε τη διεθνή κοινότητα να αναθεωρήσει τη συλλογιστική της ανάπτυξης. Στο κάλεσμα αυτό από τις αρχές του 1960, ξεκινούν οι προσπάθειες για την καθιέρωση δεικτών μέτρησης της ανάπτυξης, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες όχι μόνο ποσοτικές, αλλά και ποιοτικές παραμέτρους, όπως είναι η φτώχεια, η ανισοκατανομή του εθνικού εισοδήματος, η θνησιμότητα, το προσδόκιμο ζωής, η παρεχόμενη εκπαίδευση, το επίπεδο των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας, η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, η κατάσταση των συγκοινωνιακών δικτύων, η εγκληματικότητα, η ποιότητα του αέρα, οι κλιματικές μεταβολές, ο όγκος των

απορριμμάτων, η ανεργία, η διαφθορά, ο ρυθμός υποβάθμισης του αστικού χώρου κ.α. (Φώκιαλη, 2010: 57).

Αυτοί οι δείκτες αποδίδουν την κοινωνική και πρόσθετα την πολιτιστική εικόνα της ανάπτυξης, που μέχρι τότε είχε συνδεθεί με τις στρουκτουραλιστικές προσεγγίσεις της ορθολογικότητας της τεχνολογίας και της οικονομικής μεγέθυνσης. Ήταν η εποχή της οικονομικής ανάπτυξης στη βάση δομών και θεσμών και φερόταν ως αυτοσκοπός και ως σκοπός στην εκθετική συσσώρευση του κεφαλαίου υπέρ των ολίγων. Η πόλη είχε τα χαρακτηριστικά ενός αντικειμένου (Lefebvre, 2007: 73).

Μέσα σε αυτό το πνεύμα στις αρχές της δεκαετίας του '70, ο ΟΗΕ εισήγαγε τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index-H.D.I), ο οποίος ενσωμάτωσε το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης, το προσδόκιμο ζωής και το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, διευρύνοντας το περιεχόμενο στην έννοια της ανθρώπινης ευημερίας.

Πράγματι η ανθρωπινή ανάπτυξη (Human Development) είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, αποτέλεσμα της φύσης του ανθρώπου, στον τρόπο που συσχετίζεται με τα άλλα όντα ως μονάδα ή ως κοινωνικό σύνολο και τον ρόλο που αποβλέπει εντός του οικοσυστήματος και τον τρόπο που διαχωρίζεται το περιβάλλον. Η ανθρωπινή ανάπτυξη επηρέασε την επιστημονική ανάπτυξη, το ανθρώπινο κεφάλαιο, τον πολιτισμό και την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και επηρεάζεται από τις γνώσεις και την κατανάλωση των προϊόντων.

Αυτή η μορφή ανάπτυξης οφείλει να βασιστεί και στον H.D.I., προσφέροντας τη σπουδαιότητα της λειτουργίας της επικέντρωσης της πολιτικής και της ακαδημαϊκής προσοχής από πολλές πλευρές της ανθρώπινης ευεξίας. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να εξορθολογιστούν και να εναρμονιστούν οι τρεις οικουμενικές αξίες του ανθρώπινου πολιτισμού: η πίστη, η επιστήμη και οι τέχνες. Πρέπει να βρεθεί η ισορροπία μεταξύ της ιδεολογικής πλευράς της ανθρώπινης φύσης και του εμπειρισμού. Αυτό θα επιφέρει μια αρμονία στις ανθρώπινες δραστηριότητες, ενισχύοντας την ποιότητα στη ζωή για την αειφορία στο χώρο. Από την αργή βιολογική εξέλιξη σήμερα, περάσαμε στην ταχύτατη πολιτιστική εξέλιξη «cultural evolution», όπου απαιτείται έξυπνη και κοινωνική οργάνωση μέσα από την άμεση μεταφορά της γνώσης ως πληροφορία, όπου μόνο μια γενιά μπορεί να πετύχει δραματικές αλλαγές για την επόμενη. Έχουμε αναπτύξει τη συμβολικότητα της γλώσσας σε τελειοποίηση των συμβολισμών, ώστε να επιτευχθεί η επιστημονική ανάπτυξη, βασικό βήμα για τον τρόπο διαχείρισης των επικοινωνιών.

Η ιστορική ανάπτυξη της συμβολικής πολιτιστικής εξέλιξης «symbolic cultural evolution» είχε τις συγκρούσεις της τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε εξωτερικό επίπεδο. Η θρησκεία διαδραμάτισε βασικό ρόλο στην αρμονικότητα της εξέλιξης παρά τις όποιες

πιθανές αντιθέσεις. Όμως και η επιστήμη δημιούργησε το συλλογικό ενδιαφέρον μειώνοντας την ατομικότητα. Στην παρουσίαση των διαφορετικών πολιτισμών υπάρχει η αγωνία της απειλής για μια σύγκρουση των πολιτισμών. Η θεωρία αυτή υποστηρίζεται από τον Samuel Huntington στις αρχές του '90 με την ανάλογη αποδυνάμωση της έννοιας του κράτους μέσα από τον στροβιλισμό της παγκοσμιοποίησης, που έρχεται όμως από τους χρόνους της φεουδαρχίας ως απόκτηση ισχύος και εξουσίας μέσα από την κατάκτηση περιοχών. Αυτή η αντιπαλότητα εξευγενίστηκε μέσα από την επιστήμη και τη διάδοση της γνώσης στη βάση των υλικών αγαθών προκαλώντας όμως πολέμους ισχύος, πλήθος ανέργων και συγκεχυμένες κοινωνικά προτεραιότητες μεταξύ κρατών.

Η καπιταλιστική θεωρία περί κατανάλωσης και συνεχούς παραγωγής νέων προϊόντων για την στόχευση της ευδαιμονίας είναι η αισιόδοξη πλευρά της συνεχούς ανάπτυξης, που μέσα από αυτήν μπορεί να βρεθεί το «μαγικό βότανο» της ευζωίας. Όμως, στην άλλη πλευρά του αφηγήματος υπάρχει η σκέψη ότι η συνεχής ανάπτυξη θα προκαλέσει δεινά στο περιβάλλον και την πιθανή κατάρρευση όλο του χωροσυστήματος.

Κάθε αιώνας έχει τις δικές του επιτυχίες, αλλά και κρίσεις που κληροδοτεί στον επόμενο. Στο 19^ο αιώνα υπήρχε η αγωνία της ισότητας και της ελευθερίας, της πολιτιστικής καλλιέργειας και της αναρχίας, του εθνικισμού και της αποικιοκρατίας, των ιδεών και της βιομηχανοποίησης. Ο 20^{ος} ήταν ο αιώνας της αντιπαράθεσης, της πίστης και της επιστήμης, του εμπειρισμού και του ορθολογισμού. Ο εμπειρισμός είναι ένα επιστημονικό μοντέλο της ιδεαλιστικής φιλοσοφίας της γνώσης βασισμένο στη μια αλήθεια της πραγματικότητας.

Αυτό κυριάρχησε και στο χώρο ως πολεοδομική ρύθμιση μέσα από τα σχέδια των φονξιοναλιστών στη στόχευση μιας λειτουργικής πόλης. Μιας χωροταξικής οντότητας που δεν προϋποθέτει μια συνολική θεωρία για το δικαίωμα στην πόλη, της κοινωνίας της πόλης, παρά μόνο να προσφέρεται ως παραγόμενο προϊόν έτοιμο προς πώληση.

Παρά τις δυσοίονες προβλέψεις για την εξέλιξη του χώρου μέσα από την ανθρώπινη ανάπτυξη και τον πολιτισμό του ιντερνέτ και των παγκόσμιων πολυμέσων, η ιδέα για ένα νέο Ουμανισμό του ανθρώπου πόλης, όπου η πόλη και η καθημερινότητα του κατοίκου γίνεται έργο με την χρήση της τέχνης και της τεχνικής και της επικυριαρχίας πάνω στην υλική φύση, βρίσκει πλέον γόνιμο έδαφος. Ο χώρος της πόλης γίνεται κοινωνικός (Lefebvre, 1974: 68).

Στην «Ατζέντα 21» στη Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο (1992) για τον πολιτισμό, προτείνεται η ενίσχυση των τοπικών πολιτικών μέσα από τις πολιτιστικές εκφάνσεις, ώστε να δημιουργηθούν γέφυρες με τους άλλους τομείς της τοπικής διακυβέρνησης και παράλληλα προσφέρεται στον πολιτισμό εξέχουσα θέση στην αειφόρο

ανάπτυξη και σε επέκταση και στη βιώσιμη πόλη, τον ιδανικό χώρο εφαρμογής της αστικής ανάπτυξης.

Γιατί ο χώρος ως ένα πεδίο έκφρασης της Αειφόρου Ανάπτυξης εμπεριέχει μέσα του την πολιτιστική πολυμορφία, η οποία παρουσιάζεται ως μια πηγή καινοτομίας, ανταλλαγής ανθρώπινης εμπειρίας και γνώσης, υποστηρίζοντας τις κοινότητες και τις κοινωνίες να οδηγηθούν σ' ένα πιο βιώσιμο μέλλον. Γιατί η πολιτιστική πολυμορφία είναι το μέσο για την οικοδόμηση ενός πολιτισμού της ειρήνης, της ανεκτικότητας, της μη βίας και της ανθρώπινης ολοκλήρωσης (UNESCO, 2004).

Ο πολιτισμός των αστικών χώρων, των πόλεων, που εμφανίστηκε πριν από πέντε χιλιάδες χρόνια στη Μεσοποταμία, είναι εκ φύσεως πολυπολιτιστικός. Ο ολοένα περισσότερο πολυπολιτιστικός χαρακτήρας των πόλεων και των κρατών δεν αντιπροσωπεύει απειλή, αλλά πλεονέκτημα για τους ανθρώπους και τις κοινωνίες. Όπως και η σύγχρονη κοινωνία, ο σύγχρονός άνθρωπος έχει την ιδιαιτερότητα να είναι πληθυντικός και να διαθέτει την πληθυντική ταυτότητα (Cohn-Bendit & Verhofstadt, 2012: 57).

Ουσιαστικά ο χώρος αποκτά δυναμικά χαρακτηριστικά και λειτουργεί ως κοινωνικός, ως παιδαγωγικό σύστημα τόπου-χρόνου, που να επιδέχεται μεταλλάξεις:

- τόσο σε συμβολικό επίπεδο
- όσο και ως προς τους τρόπους χρησιμοποίησής του.

Ο χώρος προβλέπει την ανάπτυξη του πεδίου αγωγής τόσο στο χωροπολιτιστικό περιβάλλον όσο και στο περιβάλλον της φύσης. Οι δραστηριότητες αγωγής δεν έχουν σύνορα· έτσι είναι απαραίτητο τα συστήματα τοποχρόνου αγωγής να μπορούν να δημιουργούν σε όλες τις κατηγορίες χώρου, στις οποίες επεκτείνεται η παιδαγωγική διαδικασία, η κατεύθυνση της διεπιστημονικής αξιοποίησης (Γερμανός, 2005: 171).

Ο χώρος δομείται πλέον ως ένα κομμάτι της καθημερινότητας, όπου εξελίσσονται δράσεις και ενέργειες που προσδιορίζουν την εξέλιξη, αποτυπώνοντας τον πολιτισμό του σήμερα με δείκτη στο αύριο.

2. Ο αστικός χώρος

2.1.Η πόλη ως χώρος ικανοποίησης αναγκών

Η πόλη είναι ένας ζωντανός οργανισμός που συνεχώς αλλάζει. Δημιουργήθηκε από το μικρό χωριό μετά πέρασε στον οικισμό για να επεκταθεί στο ελληνικό Άστυ και να δημιουργηθεί μεταγενέστερα η Μεσαιωνική πόλη της Δύσης με τις μεικτές χρήσεις γης για

να εμφανιστεί η βιομηχανική πόλη της μαζικής παραγωγής με το ξέσπασμα του άνθρακα και την τυποποίηση του προϊόντος. Η πόλη αποκτά οργάνωση, δομή, λειτουργίες και κοινωνικές ταξικές διαφορές. Γίνεται ο χώρος συμβολής του νέου αναπτυξιακού μοντέλου της νεωτερικότητας της εποχής, της εποχής της τεχνολογίας. Η πόλη συνιστά ένα από τα σημαντικότερα φυσικά πλαίσια με τα οποία έρχεται σε καθημερινή επαφή ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού σε όλες τις χώρες. Οι συμπεριφορές που παρατηρούνται στο πλαίσιο αυτό και τα αισθήματα που βιώνουν οι κάτοικοι στη πόλη με τις διαφορές τους και τις ετερότητες τους δεν είναι κατ' ανάγκη αρνητικά, όπως συχνά αφήνεται να εννοηθεί από μερικούς. Η πόλη γίνεται ένα σύνολο γνωστικών χαρτών που εξαρτώνται από τις εμπειρίες και την αναγνωσιμότητα του χώρου και συνδυασμένα με την κοινωνικοπολιτική εικόνα της πόλης μπορεί να γίνει φιλική και υποστηρικτική για το άτομο (Συγκολλίτου, 1997: 91).

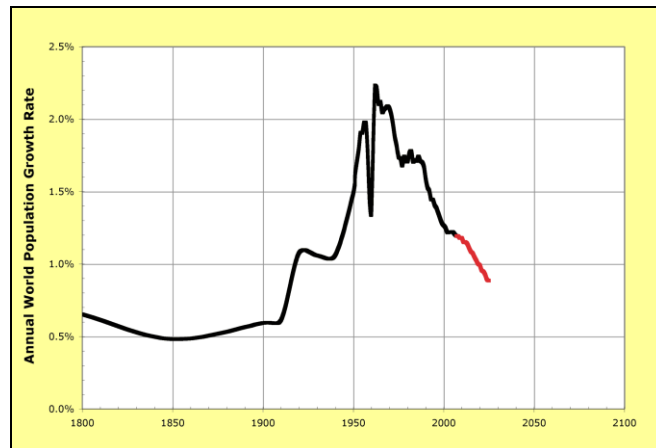
Δεν είναι κατά ανάγκη εχθρική η πόλη για τον κάτοικο, φτάνει να ανακαλύψει τις μαγείες της, γιατί κάθε χώρος έχει τα μυστικά του.

Η πόλη ως έκφραση του νέου οικονομικού μοντέλου μετεξελιίσσεται μέσα από τις λειτουργίες και τις ανάγκες της σε μια οντότητα αστικού σχεδιασμού, βασισμένη σε ζώνες χρήσεις αλλά και με μια ορθολογιστική χωροταξία με την χρήση των νέων τεχνολογιών στην οικιστική πίεση που δέχεται με την αύξηση του πληθυσμού, ενός φαινομένου της αστικής μεγέθυνσης το οποίο ξεδιπλώνεται από τις αρχές του '70.

Η θεωρία της Αρχής της Αύξησης του Πληθυσμού του Thomas Malthus, Άγγλου λόγιου, αποδίδει τη σπουδαιότητα της αύξησης του πληθυσμού και τις επιρροές που προκαλεί, τονίζοντας «ότι η δύναμη του πληθυσμού είναι απεριόριστά μεγαλύτερη από τη δύναμη της γης να παράγει τα μέσα για τη συντήρηση του ανθρώπου. Όταν ο πληθυσμός δεν ελέγχεται, αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο, ενώ τα μέσα διαβίωσης αυξάνονται με αριθμητική πρόοδο. Δεδομένου του φυσικού νόμου που καθιστά την τροφή απαραίτητη για την επιβίωση του ανθρώπου, πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ των συνεπειών των δύο αυτών δυνάμεων. Τούτο συνεπάγεται έναν ισχυρό και διαρκή λειτουργικό έλεγχο επί του πληθυσμού, εξαιτίας της δυσκολίας επιβίωσης» (Narotzky, 1997: 237).

Πράγματι η αύξηση του πληθυσμού με τις νέες οικονομικές τάσεις δημιουργεί ένα σύνολο προβλημάτων, διαρρηγνύοντας τα όρια αντοχής των φυσικών πηγών προς όφελος της άμετρης ικανοποίησης των αστικών κέντρων. Αυτό έχει ως συνέπεια την ανατροπή της ισορροπίας μεταξύ του ανθρώπινου και φυσικού κεφαλαίου, με τον κίνδυνο της ανεπάρκειας αγαθών προς εκπλήρωση των αναγκών για τις επόμενες γενιές.

Διάγραμμα των εκτιμώμενων ρυθμών αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού 1800-2005

Πηγη:http://en.wikipedia.org/wiki/Malthusian_catastrophe

Το κρίσιμο είναι ότι ο αστικός πληθυσμός υπερμεγεθύνεται προκαλώντας σωρεία περιβαλλοντικών ζητημάτων με τις συνεχόμενες αλόγιστες επεκτάσεις των πόλεων. Η δημογραφική πρόκληση είναι μια ανοιχτή κοινωνική πληγή. Το βασικό πρόβλημα είναι ότι η αυξανόμενη τάση του πληθυσμού συμβαίνει σε πόλεις με αδύναμες υποδομές και ανίσχυρες να αντιμετωπίσουν το αστικό κύμα. Περίπου 1 δις, ή το 32% του αστικού εν δυνάμει πληθυσμού, ζει σε τρώγλες σε απεριγράπτες συνθήκες, επηρεάζοντας τις περιβαλλοντικές καταστροφές και τις κοινωνικές κρίσεις, οι όποιες όχι τυχαία έχουν σημειολογικά αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Εάν προσθέσουμε και τις προκλήσεις του περιβάλλοντος, τις οικονομικές, τις κοινωνικο-χωροταξικές, τις θεσμικές, απαιτείται άμεσα ένα σύγχρονο αστικό σχέδιο σε συνθήκες αειφορίας που θα απαντάει στον άμεσο παρεμβατικό και κοινωνικό ρόλο (UN-HABITAT, 2009).

Η νέα πόλη ως συνολικό σύστημα αποτελείται από το μικροσύστημα, το οποίο οργανώνεται γύρω από το άτομο για να περάσει στο μεσοσύστημα το οποίο δομείται από μικροσυστήματα που είναι αλληλοεξαρτούμενα (σχολείο, γραφεία-εργασία, κ.α) και τελικά το μακροσύστημα, το οποίο είναι ένα σύνολο μεσοσυστημάτων, όπως είναι η γειτονιά, το κέντρο, η συνολική πόλη με τη ποικιλία εκφάνσεων και διάφορων (Τσουκαλά, 2006: 23). Αυτό το πλαίσιο είναι η χαρτογράφηση του νέου αστικού, δυναμικού χώρου, όπου η πόλη νοείται ως ένας υπερ-τόπος και η γειτονιά θεωρείται ως υπο-τόπος σε μια σχέση συνεργασίας και αλληλοσύνδεσης με ένα «γέμισμα» από ανθρώπους που τρέχουν για το εφήμερο, το μάταιο, με στόχο τον καταναλωτισμό. Το μότο: «Δουλεύω-Καταναλώνω-Δουλεύω»

υπερενίσχυσε τον ατομικισμό, καταρρίπτοντας τις πανανθρώπινες αξίες, της αλληλεγγύης, της διακιοσύνης και της ισότητας.

Μια εικόνα της εξέλιξης της πληθυσμιακής αστικής-αγροτικής κατάστασης παρουσιάζεται παρακάτω για να μπορούμε να εκτιμήσουμε το μέγεθος του προβλήματος.

Ενώ μέχρι το 1950 λιγότερο από το 1/3 του παγκόσμιου πληθυσμού ζούσε στις πολεις το 2011 το ποσοστό αυξήθηκε στο 50%, και εκτιμάται ότι το 2030 τα 2/3 της ανθρωπότητας θα κατοικούν σε αστικές περιοχές. Ο ρυθμός αστικοποίησης απρουσιάζεται εντονότερα στην Ασία, την Αφρική και τη Λ.Αμερική (Λαμπριάνιδης, 2015: 438).

Εξέλιξη της Παγκόσμιας πληθυσμιακή εικόνας

	Πληθυσμός (σε δις.)				μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (σε ποσοστά, %)		
	1950	1975	2005	2030	1950-1975	1975-2005	2005-2030
A. Πληθυσμιακό μέγεθος και ανάπτυξη							
Συν/κός παγκόσμ. πληθυσμός	2.52	4.07	6.45	8.13	1.92	1.54	0.92
Μεγαλ.αναπτυγμένες περιοχές	0.81	1.05	1.21	1.24	1.01	0.48	0.11
Λιγότερες αναπτuy.περιοχές	1.71	3.02	5.24	6.89	2.29	1.84	1.09
Αστικός παγκοσμ. πληθυσμός	0.73	1.52	3.17	4.94	2.91	2.46	1.78
Μεγαλ.αναπτυγμένες περιοχές	0.43	0.70	0.91	1.01	2.00	0.84	0.46
Λιγότερες αναπτuy.περιοχές	0.31	0.81	2.27	3.93	3.91	3.42	2.20
Αγροτικός παγκοσμ. πληθυσμός	1.79	2.55	3.28	3.19	1.43	0.84	-0,12
Μεγαλ.αναπτυγμένες περιοχές	0.39	0.34	0.30	0.23	-0,46	-0,42	-1,15
Λιγότερες αναπτuy.περιοχές	1.40	2.21	2.98	2.96	1.82	1.00	-0,03
	Αστικά ποσοστά, %				ρυθμός της αστικοποίησης (σε ποσοστά, %)		
B.Αστικοί Δείκτες	1950	1975	2005	2030	1950-1975	1975-2005	2005-2030
Παγκόσμιο	29.1	37.3	49.2	60.8	1.24	0.92	0.85
Μεγαλ.αναπτυγμένες περιοχές	52.5	67.2	74.9	81.7	1.23	0.36	0.35
Λιγότερες αναπτuy.περιοχές	17.9	26.9	43.2	57.1	2.04	1.58	1.12

Πηγή:UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Challenges, 2005.

Ο αστικός παγκόσμιος πληθυσμός είναι 3,2 δις άτομα το 2005 και αναμένεται να γίνει 5 δις άτομα το 2030. Αντιθέτως, ο αγροτικός παγκόσμιος πληθυσμός θα περιοριστεί από 3,3 δις το 2005 σε 3,2 δις το 2030. Σε ποσόστωση, το 30% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές το 1975, το 2005 πλησιάζει το 49% και αναμένεται να αγγίξει το 61% το 2030. Μεταξύ της περιόδου 2005-2030 ο αστικός πληθυσμός των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών θα αυξηθεί κατά 1,7 δις άτομα. Το 2017, οι κάτοικοι πόλης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών θα είναι σε ίση κατανομή με τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών. Ο μέσος όρος της αλλαγής πληθυσμού στον αστικό χώρο των λιγότερο

αναπτυγμένων περιοχών είναι 3,4 % / έτος την περίοδο 1975-2005, συγκρινόμενο με το 0,8% στις πολύ αναπτυγμένες περιοχές, για να περάσει τα επόμενα χρόνια στο 2,2% περίπου.

Η σημερινή πόλη στενάζει και οφείλει να βρει διέξοδο μέσα από τα εργαλεία της επιστήμης και της τέχνης, γιατί η πόλη παρουσιάζεται ως ένα έργο τέχνης με πολλαπλές ερμηνείες και προσεγγίσεις, παρά ένα απλό υλικό προϊόν (Lefebvre, 1973: 10).

Ο άνθρωπος στη νέα μεγαλούπολη αντιδρά με το μυαλό του και όχι με την καρδιά του, μετατρέπεται σε αριθμό με μετρίσιμα επιτεύγματα στην αυστηρότητα της οικονομίας που διακατέχει την ανάπτυξη της πόλης. Πάνω σ'ένα πλαίσιο διατάξεων και λειτουργιών ενισχύεται η αδιαφορία για τον άλλον με δόση αντιπάθειας στο πλαίσιο του ανταγωνισμού ξεπερνώντας τα φυσικά του όρια. Εμφανίζεται μια τρομερή ανισομετρία ανάπτυξης, με το άτομο να αποτελεί γρανάτζι κατανάλωσης στη πόλη (Simmel, 1993: 42).

Η κατανάλωση εμφανίζεται ως στόχος της οικονομικής διαδικασίας και ταυτόχρονα η ολοκλήρωση της. Η κατανάλωση αποτελεί το κίνητρο και την ολοκλήρωση της οικονομικής διαδικασίας στη θεώρηση της απαρίθμησης των αναγκών που ικανοποιούνται δίχως προβλήματα, όταν τα αντίστοιχα αγαθά ή υπηρεσίες είναι διαθέσιμα. Δεν αποτελεί μια κοινωνική διαδικασία, αλλά λαμβάνει χώρα στο τέλος μιας κοινωνικής διαδικασίας για να παρουσιάσει τον άνθρωπο ως «ποσοτικοποιήσιμη αξία» μέσα από έννοιες υλικών δυνάμεων του χώρου (Narotzky, 1997: 149).

Αυτή η λατρεία για την κατανάλωση δέσμευσε πηγές και αγαθά σε υπερβολικό βαθμό με τον κίνδυνο της μείωσης ή ακόμη και της εξαφάνισης. Η ορμή που προκλήθηκε από την αύξηση των ποσοτήτων του πετρελαίου στην παραγωγή παραβίασε οικολογικές ισορροπίες και τα ανώτατα όρια της φέρουσας ικανότητας για το έδαφος που είναι κατάλληλο για την γεωργία, την ποσότητα του νερού, τα παραγόμενα απόβλητα - απορρίμματα, κ.α.

Έτσι η παγκοσμιοποιημένη κοινωνία άρχισε να προβληματίζεται για τα αποδεκτά όρια της ανάπτυξης τοποθετώντας το ζήτημα στο επίκεντρο της διεθνούς ατζέντας. Το 1970 η «Λέσχη της Ρώμης» με πλήθος ειδικών επιστημόνων διατύπωσε τον προβληματισμό για την πορεία της ανάπτυξης με δυσοίωνες προβλέψεις μέχρι το 2020 για το οικοσύστημα και την απειλή των πόρων που διατίθενται.

Για να ακολουθήσει το σημαντικό δοκίμιο-βιβλίο με τίτλο «Τα Όρια της Μεγέθυνσης» (The limits of Growth), το 1972, όπου σημειώνεται από τους συμμετέχοντες επιστήμονες ότι η οικονομική ανάπτυξη, ανεξαρτήτως αύξησης του πληθυσμού δεν έχει μόνο ποσοτικό όφελος, αλλά επίσης είναι δυνητικά επιζήμια, ακόμη και πολλές φορές και καταστρεπτική για ζητήματα που αφορούν την εξάντληση των πόρων και την περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Έτσι, παρουσιάζεται η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη να βρίσκεται σε συγκρουσιακό πεδίο με το περιβάλλον μέσα από το χάσμα των πλουσίων και φτωχών χωρών σε μια κοινωνική ανισορροπία που έπρεπε να λυθεί με μια νέα διεθνή στρατηγική, με νέους ορισμούς της κυριαρχίας της εξουσίας, με νέους κώδικες νομοθεσίας στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου και νέες προσεγγίσεις για χρηματοδοτική συνεργασία (Φώκιαλη, 2009).

Αυτός ο προβληματισμός οδήγησε τη διεθνή κοινότητα να εκδώσει την ενδιαφέρουσα έκθεση με τίτλο «το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future), το γνωστό Brundtland Report, από την επιτροπή των Η.Ε για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, το 1987.

Με αδρές γραμμές επισημαίνεται η συνέχιση της ανάπτυξη με όρια και σεβασμό προς τους πόρους, σε συνέχεια της θεώρησης των προηγούμενων αναφορών. Η καθιέρωση ανανεώσιμων πηγών και ανακυκλούμενων υλικών με συνδρομή της τεχνολογίας θα υποβοηθούσαν την παραγωγή μέσα όμως από κοινωνικούς όρους και με συνοδεία την συνετή κατανάλωση ώστε να οικοδομηθεί η βιωσιμότητα του πλανήτη που μας φιλοξενεί.

Η Αειφόρος Ανάπτυξη παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην παγκόσμια σκακιέρα της προσφοράς και ζήτησης, της παραγωγής και της κατανάλωσης ως μια διέξοδος στο αδιέξοδο, μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης - διεύρυνσης και περιβάλλοντος, φύσης και κεφαλαίου.

Ορίζεται η ανάπτυξη, η οποία εξασφαλίζει την ευημερία της παρούσας γενιάς, χωρίς να υπονομεύει το δικαίωμα των επομένων γενεών να έχουν πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες εκείνες που τους εξασφαλίζουν τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο ευημερίας με αυτό της παρούσας γενεάς». Αυτό ακριβώς ήταν το ελπιδοφόρο και η προοπτική που εδραζόταν στο πάντρεμα του τότε υπάρχοντος οικονομικού συστήματος με το περιβάλλον, με την συνδρομή των ανεπτυγμένων χωρών, αλλά και το σεβασμό των φτωχών χωρών με όρους μέλλοντος. Ήταν πραγματικά μια «επανάσταση» στα τότε δεδομένα και άνοιγε ορίζοντες και πολλούς, ασχέτως εάν και μέχρι και σήμερα έχει πετύχει στο αρχικό της όραμα ή έχει καταπνιγεί στους χρηματοοικονομικούς ελιγμούς της κερδοφορίας.

Μετά από αυτό το γεγονός ακολούθησε η Διάσκεψη του Ρίο, το 1992, για να βρεθούν μέτρα και ενέργειες, δράσεις και εφαρμογές, για να επιτευχθεί η πολυπόθητη ισορροπία μεταξύ των εμπλεκόμενων, του πληθυσμού, της κατανάλωσης, της παραγωγής και των πόρων της μητέρας γης.

Αυτό καταγράφηκε στην γνωστή «Ατζέντα 21» με τις 27 αρχές και τα 40 κεφαλαία στη βάση της ορθολογιστικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, στην αντιμετώπιση της στρεβλής κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, την ενδυνάμωση των Μ.Κ.Ο. και την απόφαση υλοποίησης. Η Α.Α. εδράζεται στο τρίπτυχο: οικονομικό, οικολογικό και κοινωνικό με την υπόδειξη συνεργασίας σε όλους τους βαθμούς διακυβέρνησης, με την

συμμετοχή του πολίτη στις διαδικασίες που τον αφορούν και την χρηματοπιστωτική αναθεώρηση του οικονομικού συστήματος υπέρ των αναπτυσσόμενων περιοχών με ολιστική θεώρηση. Σήμερα έχει προστεθεί και ο πυλώνας του πολιτισμού ως ο συνδετικός «κρίκος» των τριών ανωτέρω κύκλων.

Παρά τις καλές αρχικές προθέσεις ο όρος Α.Α. ακόμη και σήμερα αφήνει διαφορετικές ερμηνείες για αυτό και παρουσιάστηκε μια μορφή διπλής προσέγγισης ανάλογα με την σκοπιά που ο καθένας είχε τοποθετήσει τα συμφέροντά τους.

Η ήπια αειφορία εκπροσωπεί μια μορφή ελέγχου που περιλαμβάνει τρόπους τεχνικής διαχείρισης στην έκφραση του τεχνοκεντρισμού και της ανθρωποκεντρικής ανάλυσης στο γενικότερο φιλελεύθερο πνεύμα, ενώ η ισχυρή ή οικολογική παρέχει μια συνεκτική ριζοσπαστική πλατφόρμα που συνδέεται με τον οικοκεντρισμό, δηλαδή στη θεώρηση, όπου ο άνθρωπος αποτελεί οργανικό κομμάτι της φύσης (Φλογαΐτη, 2006: 100).

Η επιδείνωση όμως του χάσματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών χώρων συνεχίζεται κάτω από τα κερδοσκοπικά παιχνίδια του τρόπου παραγωγής, προσβάλλοντας συνεχώς το περιβάλλον και εξαντλώντας τις πηγές των φτωχών χωρών προς την κάλυψη των συνεχών αυξανόμενων απαιτήσεων, της ορμής τους καταναλωτικού κοινού που εμφανίζεται στις πλούσιες. Αυτό ανατρέπει ισορροπίες, σχέσεις και καθεστώτα οικοσυστημάτων σε μια άγνωστη πορεία με κινδύνους διατήρησης του υπάρχοντος (εν μέρει) αρμονικού οικολογικού status. Είναι καιρός να βρεθούν νέα τρόποι και στοιχεία μέτρησης για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων. Ακόμη και η Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ για την Α.Α. δέκα χρόνια μετά από το Ρίο, το 2002 παρά τις επιδιώξεις και προτροπές για σειρά στάσεων, στόχων και δεσμεύσεων για θέματα που απασχολούν τον πλανήτη-γη στη βάση της «Ατζέντας 21» μέσα από το έντονο κλίμα της παγκοσμιοποίησης των συμμετεχόντων χωρών, δεν έχουν καθιερωθεί ικανές δεσμεύσεις. Ιδιαίτερα δεν υπήρξε αντιμετώπιση της απώλειας της παγκόσμιας βιοποικιλότητας, δεν καταβλήθηκαν ουσιαστικές προσπάθειες, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα σχέδιο στήριξης των αναπτυσσόμενων χωρών στις προσπάθειές τους για ταχεία τεχνολογική ανάπτυξη, ιδίως σε σχέση με την παραγωγή ενέργειας, τις μεταφορές, τη γεωργία, τη διαχείριση των αποβλήτων και τα χημικά, καθιστώντας έτσι την πορεία με πλείστα ιδιαίτερα ρυπογόνα στάδια στην διαδικασία του εκσυγχρονισμού των αναπτυσσόμενων χωρών. Σε αυτή την κατεύθυνση υπήρξε και υπάρχει η απαίτηση να συμμετάσχουν ενεργά και αποτελεσματικά όλοι οι διεθνείς οργανισμοί και φορείς, οι οποίοι λαμβάνουν τις αποφάσεις με πνεύμα συνεργασίας και συνέργειας, γιατί τα προβλήματα είναι παγκόσμια και χρήζουν πλανητικής δράσης και όχι μεμονωμένων εγχειρημάτων.

Στη Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του Ρίο +20 (Ρίο, 2012), η οποία αποτέλεσε τον τελευταίο μεγάλο σταθμό στη δημόσια συζήτηση για το περιβάλλον, συμπληρώθηκε η ανάγνωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και της Αειφόρου Ανάπτυξης με συμπληρωματικές και νέες σκέψεις επιλογής.

Η επιλογή εκφράζει την επαναβεβαίωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Προστέθηκε ο όρος στον δημόσιο διάλογο η «πράσινη οικονομία» παρά τις ενστάσεις των αναπτυσσόμενων χωρών, ότι η πράσινη οικονομία θα υπερίσχυε των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης. Επίσης, επισημάνθηκε ο ιδιαίτερος παρεμβατικός ρόλος των Μ.Κ.Ο. στα δρώμενα των περιβαλλοντικών παγκόσμιων προβλημάτων. Παράλληλα εκτός αυτού διατυπώθηκε ένα κείμενο για την προστασία των θαλασσών και των ωκεανών και σε επέκταση της αλιείας με την προώθηση μιας «γαλάζιας οικονομίας».

Υπογραμμίστηκε η ανάγκη επανακαθορισμού των μέτρων και δεικτών προόδου και ευημερίας που θα συμπληρώνουν το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν), τροφοδοτούμενα και με πολιτικές της αξίας των οικοσυστημάτων. Επαναδιατυπώθηκε η αρχή της διαγενεακής δικαιοσύνης (intergenerational equity), η οποία παρέμεινε κενό γράμμα από την διάσκεψη του Ρίο, 1992.

Η απαίτηση όμως για αποτελεσματικότητα και εξέταση περαιτέρω της φυσιογνωμίας και του ρόλου των εμπλεκόμενων της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης σε ευέλικτα σχήματα και στρατηγικές, είναι κάτι παραπάνω από αναγκαίο, ώστε να επιτευχθούν οι προσδοκίες των δεκάδων Διασκέψεων (Δούση, 2014: 301).

Συμπερασματικά μπορούμε να παρουσιάσουμε τις τρεις γενεές του περιβαλλοντικού ζητήματος (Carter, 2013: 5):

- Η πρώτη γενεά (διατήρηση-συντήρηση) προ του 1960:
Προστασία της άγριας φύσης και των κατοίκων
Διάβρωση του εδάφους
Τοπική ρύπανση
- Η δεύτερη γενεά («μοντέρνος περιβαλλοντισμός») από το 1960 :
Αύξηση του πληθυσμού
Τεχνολογία
Ερημοποίηση
Φυτοφάρμακα
Εξάντληση πόρων
Καταπολέμηση της ρύπανσης

- Τρίτη γενεά (παγκόσμια ζητήματα) αργότερα του '70 και μετά:

Η όξινη βροχή

Η εξάντληση του όζοντος

Η καταστροφή των τροπικών δασών

Η κλιματική αλλαγή

Η απώλεια της βιοποικιλότητας

Οι γενετικοί τροποποιημένοι οργανισμοί

Η απάντηση σε αυτές τις χωρικές απειλές είναι σύνθεση της αντιμετώπισης με την διεθνής κοινότητα να ψάχνει να βρει αποτελεσματικές διεξόδους, ορίζοντας επέμβαση με όρια και δείκτες ικανοποίησης αξιοπρεπών αναγκών. Αυτό επιχειρείται αναλογικά και στην «βιώσιμη πόλη» που έρχεται ως συνοδός της Αειφόρου Ανάπτυξης που είχε καθοριστεί στην δεκαετία του '80 ως η απάντηση στην υπερκατανάλωση και στα περιβαλλοντικά αδιέξοδα.

Η βιώσιμη πόλη (sustainable city) ή οικο-πόλη (eco-city) είναι η πόλη που σχεδιάστηκε λαμβάνοντας υπόψη τις περιβαλλοντικές επιρροές από τον πληθυσμό της στην μείωση των απαιτήσεων των εισροών ενέργειας, νερού και τροφή. Την ελάττωση εκροής αποβλήτων, παραγόμενης θερμοκρασίας, μόλυνσης του αέρα-CO₂, του μεθανίου και της μόλυνσης του νερού. Ο Richard Register ήταν ο πρώτος που επινοήθηκε το όρο «eco-city» στο βιβλίο του «Ecocity Berkeley: Building Cities for Healthy Future» το 1987⁷.

Ουσιαστικά, η «βιώσιμη πόλη» οφείλει να αντιμετωπίζει τις σημερινές ανάγκες, χωρίς να θυσιάζει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις δικές τους ανάγκες. Χωρίς αμφιβολία αυτή η σκέψη οδηγεί σε μια μεγάλη συμφωνία μεταβολών με όρους και συνθήκες, ώστε να διερευνηθεί κατά πόσο οι πόλεις ενεργούν στην κατεύθυνση να γίνουν βιώσιμες. Η βιώσιμη πόλη οφείλει να αποδίδει μια ισορροπία μεταξύ υλικού και πνευματικού κεφαλαίου σε συνδυασμό και εναρμόνιση των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων με το κοινωνικό και μορφωτικό κεφάλαιο και μαζί με τις σύγχρονες τεχνολογίες στην κατεύθυνση της ποιότητας και όχι της ποσότητας, της ευζωίας όλων των κατοίκων και όχι των λίγων. Η βιώσιμη πόλη ανήκει σε όλους και τα οφέλη της διανέμονται ισόρροπα.

⁷ Richard Register, είναι ο ιδρυτής και Πρόεδρος του Ecocity Builders, είναι ένας από τους μεγάλους θεωρητικούς συγγραφείς του κόσμου σε οικολογικό σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της πόλης. Είναι επίσης ένας επαγγελματίας με τέσσερις δεκαετίες εμπειρίας ενεργοποίησης των τοπικών σχεδίων. Υπήρξε ιδρυτικό πρόεδρος της αστικής οικολογίας (1975) και ιδρυτής και σημερινός πρόεδρος του Ecocity Builders (1992), δύο μη κερδοσκοπικοί εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Απεικονίζει τη δική του γραφή, και τα βιβλία του θεωρούνται ως σπουδαία σχέδια με βαθιά οικολογική αστική φιλοσοφία και τα όραμα Ο Register είναι συγγραφέας των «Ecocities»: Building cities in balance with nature (2002), Ecocity Berkeley: Building cities for a healthy future (1987), and Another Beginning (1978). Είναι έκδοτης του Village Wisdom/Future Cities (1997).

Οι βιώσιμες πόλεις είναι αστικοί χώροι όπου οι κοινωνικοοικονομικοί στόχοι συναντώνται αρμονικά με τις περιβαλλοντικές και ενεργειακές υποδομές, με σκοπό να εξασφαλίσουν την προοπτική σε ένα περιβάλλον αειφορίας.

Η βιώσιμη πόλη πρέπει να είναι αυτοσυντήρητη σε ανάγκες που προκαλούνται με την επίτευξη μιας ισορροπίας μεταξύ εισροών και εκροών προς όφελος της ποιοτικής ζωής των κατοίκων. Ο άνθρωπος είναι το κύριο συστατικό του αστικού συστήματος. Η αστική βιολογική ισορροπία απαιτεί την εξασφάλιση των κύριων βιολογικών προϋποθέσεων για την ομαλή ύπαρξη και αναπαραγωγή του. Είναι η ικανοποιητική σχέση με τις ελάχιστες ανάγκες του σε αντίθεση με την βιολογική βιωσιμότητα, όπου αναφέρεται σε ολόκληρο το οικοσύστημα και εξασφαλίζει την ύπαρξη και εξέλιξη σχεδόν του συνόλου των βασικών ειδών (Μπίθας, 2001).

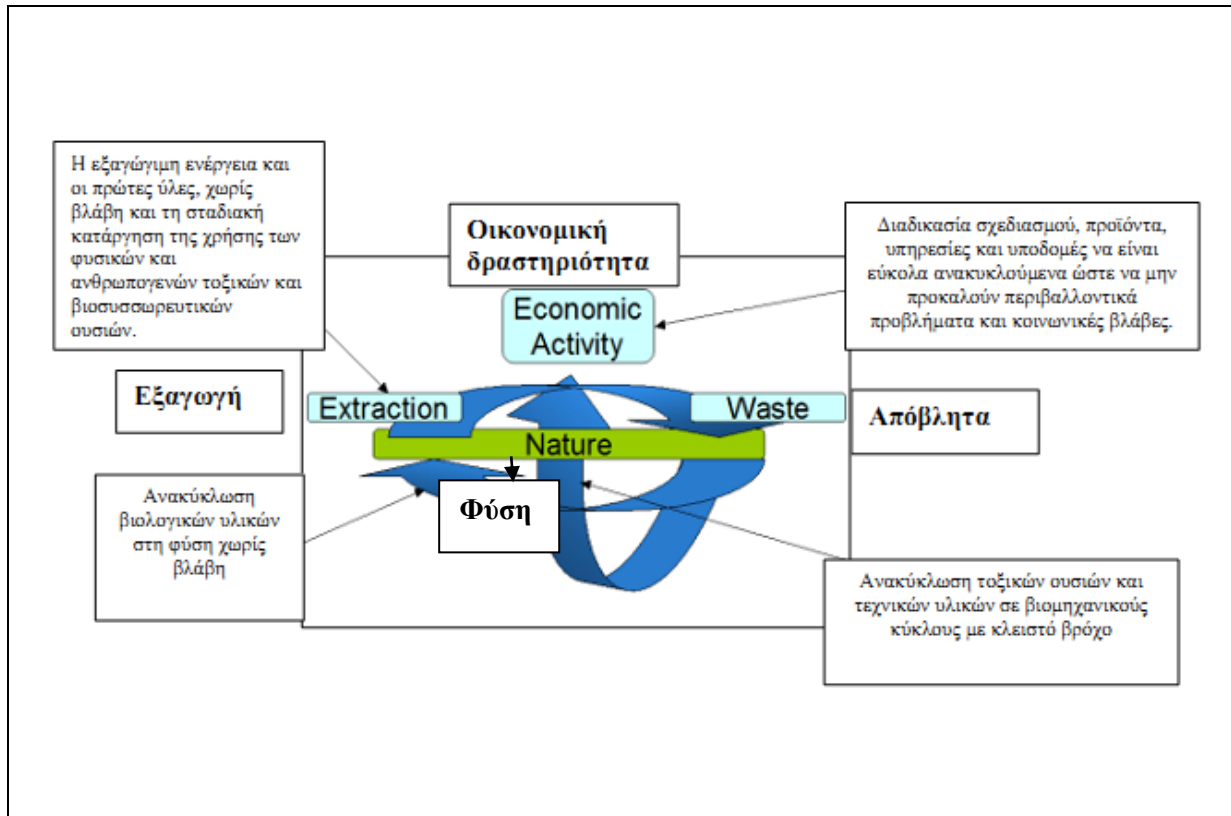
Δυστυχώς η ανισορροπία μεταξύ εισροών και εκροών στη σύγχρονη πόλη (μη βιώσιμη πόλη) είναι εμφανής όπως και παρουσιάζεται στον ακόλουθο «νόμο».

Είναι γνωστός ο «νόμος Pareto» για την άνιση κατανομή των εισροών και των εκροών, σύμφωνα με το οποίο το 20% είναι εισροές και το 80% εκροές.

Το ουσιαστικό θέμα είναι η δημιουργία ελαχιστοποίησης του οικολογικού αποτυπώματος (footprint)⁸ και να παράγει την μικρότερη ποσότητα πιθανής ρύπανσης, την αποτελεσματική χρήση γης, την οργανική σύνθεση χρησιμοποιημένων υλικών, την ανακύκλωσή των ή μετατρέποντας τα απόβλητα σε ενέργεια, ώστε η πόλη συνολικά να προσφέρει στην κλιματική αλλαγή τα ελάχιστα με την προϋπόθεση να τηρούνται όλες οι προηγούμενες πρακτικές.

⁸ Οικολογικό αποτύπωμα: ένα μέτρο της ποσότητας της φύσης που χρειάζεται να διατηρήσει ένα δεδομένο πληθυσμό κατά τη διάρκεια ενός έτους (A measure of the amount of nature it takes to sustain a given population over the course of a year) (Carter, 2013).

Ο βιώσιμος κύκλος: δανείζομαι – χρησιμοποιώ - επιστέφω

Πηγή: Leading Change toward sustainability (Doppelt, 2003)

Σήμερα που η αστικοποίηση είναι αυξανόμενη και οι πόλεις γίνονται συνεχόμενοι δέκτες περιβαλλοντικών προβλημάτων, οφείλουμε να στραφούμε στη «βιώσιμη πόλη». Και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μια «κοινωνικότητα της συνύπαρξης» με το αίσθημα της αλληλεγγύης. Η σημερινή πόλη προσφέρεται για την αλλαγή ακόμη και στο οικονομικό όφελος από το ανθρώπινο κεφάλαιο προσαρμογής, ξεκινώντας από την τοπική ενότητα για να γενικευθεί σ' όλο τον κόσμο⁹.

Οι πόλεις είναι κόμβοι ιδεών, εμπορίου, πολιτισμών, προϊόντων, κοινωνικής ανάπτυξης και άλλα πολλά. Οι πόλεις μπορεί να προωθήσουν οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά, βιώσιμες κοινωνίες εφόσον υιοθετηθεί μια ολιστική προσέγγιση στην αστική ανάπτυξη, επιβεβαιώνοντας την παγκόσμια αποδοχή σε μέτρα των βασικών υπηρεσιών, της οικιστικής ανάπτυξης, των μετακινήσεων. Ο βιώσιμος αστικός σχεδιασμός, το μεταφορικό σύστημα, το νερό, η υγεία, τα απόβλητα μπορούν να αποτελέσουν το πακέτο

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable_city

για την μείωση του ρίσκου καταστροφής του μέλλοντος για την πόλη μέσα από συστηματική πληροφόρηση, εκπαίδευση, βιώσιμη δόμηση, αλλαγή κουλτούρας, τα οποία και είναι τα σχετικά θέματα που μπορούμε να οδηγήσουμε τη νέα πόλη για να ανταποκριθεί στην πρόκληση της Αειφόρου Ανάπτυξης¹⁰.

Η «βιώσιμη πόλη» ουσιαστικά καθρεπτίζει τους τέσσερις πυλώνες της Α.Α., που είναι η οικονομία, το περιβάλλον, η κοινωνία και ο πολιτισμός, σε μια σχέση αμφίδρομη, ισότιμη, ισομεγέθης και αλληλεξαρτώμενη, ώστε ο «δομικός κύβος της αειφορίας» να μπορεί να στηριχθεί με στατική επάρκεια στο χωροχρόνο και να μην γκρεμιστεί στον πρώτο «σεισμικό-κρίση», στην πρώτη ανισοροπία και παραμόρφωση της απεριόριστης ανάπτυξης. Η πρόκληση για την Αειφόρο Ανάπτυξη είναι η πορεία για μια «βιώσιμη, λειτουργική πόλη», έτσι ώστε η διαμορφούμενη πόλη να είναι ο καθρέπτης της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Η κούρσα της αλόγιστης ανάπτυξης και της ανάλογης υπέρμετρης μεγέθυνσης της σύγχρονης πόλης οδηγεί τον αστικό χώρο σε μια υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας και ταυτόχρονα οδηγούν ασύμμετρα άλλες περιοχές σε υπανάπτυξη σε αντιστάθμισμα του πρώτου. Αυτό οφείλει να αναστραφεί και να επιδιωχθεί μια ολοκληρωμένη, καθολική και συμμετοχική ανάπτυξη σε όλο το χώρο από τους πολίτες στη βάση αρχών της αειφορίας και των αξιών της αλληλεγγύης, ευθύνης, παιδείας και σεβασμού στο αύριο.

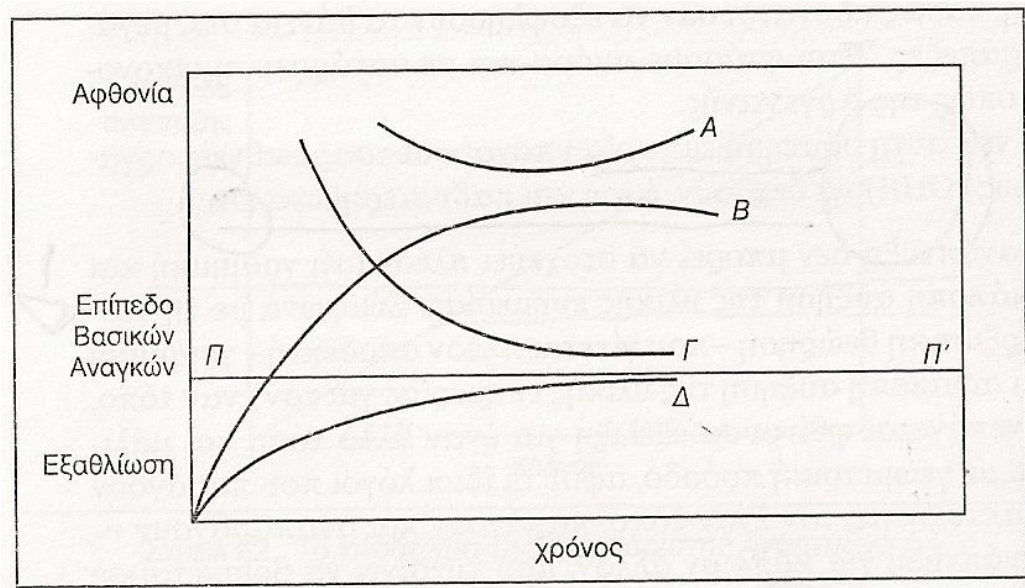
Η αντίληψη για τη Στρατηγική Κάλυψης των βασικών Αναγκών που αποτυπώνεται στο παρακάτω σχήμα προσδίδει την στόχευση για ένα επίπεδο (η ευθεία γραμμή Π-Π') επιβίωσης στο πλαίσιο των βασικών αναγκών για την αξιοπρεπή επιβίωση ενός ατόμου.

Συγκεκριμένα στο παρακάτω σχήμα η ευθεία Π-Π' εκφράζει το επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης, το οποίο μπορεί να αποτελεί βασική στόχευση του κράτους.

Η βιώσιμη πορεία είναι δύσκολη και ο οικονομικός τομέας δείχνει τη δύναμή του πάνω στους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς κύκλους. Η πρόκληση είναι συνεχής και η επιδίωξη για ένα οικολογικό εξισωτισμό με την επάρκεια κάλυψης των αναγκών του ανθρώπου χωρίς όμως την απειλή ενάντια στα άλλα φυσικά όντα, αλλά και τις πηγές της φύσης, θα είναι το μεγάλο στοίχημα της νέας χιλιετίας. Η συνεχής υπερ-κατανάλωση προϊόντων, όπου το 20% καταναλώνει το 80% των φυσικών πόρων είναι απαράδεκτη και πρέπει να διορθωθεί με τον συνδυασμένο περιορισμό της κατανάλωσης των προνομιούχων και τη μείωση του λεγόμενου περιβαλλοντικού αποτυπώματός τους (Βανδώρος, 2015: 180).

¹⁰ <http://sustainabledevelopment.un.org>

Το υπόδειγμα των βασικών Αναγκών σε σχέση με το Υπόδειγμα της απεριόριστης Ανάπτυξης.

Πηγή: Παπακωνσταντινίδης, 2003

Βέβαια αυτό θεωρείται δύσκολο μέσα από τον κύκλο συμφερόντων και της ατέρμονης κατανάλωσης στην προσδοκία της ατομικής ευημερίας.

Όμως, εκ των πραγμάτων οφείλουμε να σταθούμε αρωγοί σε αυτή τη θεωρία ώστε να ανακουφιστούν οι φτωχότεροι και να εξαφανιστούν οι φαβέλες της φτώχειας, οι «σκοτεινές αυλές» των αστικών κέντρων και οι «γκρίζες» ζώνες της πόλης (Παπακωνσταντινίδης, 2003: 346).

2.2.Ο αστικός σχεδιασμός ως εργαλείο εφαρμογής της ιδεολογίας του χώρου

Η πόλη, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της οργάνωσης του χώρου μέσα από ένα πλήθος παραγόντων που αποτυπώνουν τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, όπου στις αρχές του 20^{ου} αιώνα εμπλουτίστηκαν και από τις οικονομικές διαστάσεις με το χρηματοπιστωτικό σύστημα να διαπερνά την ανάπτυξη σε μια διαλεκτική μονεταρισμού και εμπορευματοποίησης. Μέσα από τη δομή της πόλης παρουσιάζονται λειτουργίες που αποτελούν το πλέγμα ζωής και είναι: η κατοικία, η εργασία, η αναψυχή και η κυκλοφορία.

Η πόλη έχει πολλαπλό χαρακτήρα, μεταμορφώνεται με διάφορες ταχύτητες στη συγκρότηση της μεταξύ μεταβιομηχανικών διανθρώπινων σχέσεων, παραγωγικών δομών και δραστηριοτήτων στο πλαίσιο διαμόρφωσης νέων συνθηκών. Ο κρίσιμος και ζωτικός πυρήνας του «κατοικείν» χρειάζεται επανεξέταση (Φατούρος, 2003: 117).

Η πόλη κατά τον Αριστοτέλη, τον πρώτο χωροτάκτη, αρχίζει από την έννοια του γένους (κοινωνία) με την ερμηνεία ότι το κάθε επιμέρους άτομο να μην είναι τίποτα το αξιόλογο, παρά να αποτελεί στοιχείο ένωσης σε μορφή κοινωνίας. Μπορούν όλοι μαζί οι πολίτες να είναι καλύτεροι και αποτελεσματικότεροι από τους λίγους-αρίστους! Σκοπός της πόλης κατά την αριστοτελική θεωρία, είναι το αγαθό για το οποίο όλοι κάνουν τα πάντα για την επίτευξή του. Έτσι η πόλη είναι συνδεδεμένη με τον πολίτη για ένα καλό σκοπό (τελεολογική αντίληψη), όπου αυτή η θεώρηση αποτέλεσε και το έναυσμα της θεωρίας του Δαρβίνου για την εξέλιξη των ειδών για συγκεκριμένους σκοπούς, παραλληλίζοντας ότι ο Αριστοτέλης αναγνώρισε την πόλη ως ένα ζώντα οργανισμό.

Η πόλη στο πέρασμα του χρόνου από χώρο ασφάλειας και διαλογισμού στην αρχαία Ελλάδα, περνάει στο χώρο εμπορίου και μικτών χρήσεων στον Μεσαίωνα, εφόσον η αναγέννηση ανέδειξε μια μορφή συμμετρίας και καλλωπισμού του κτηρίου από μόνο του.

Η πόλη γεννήθηκε ως επέκταση του αρχικού οικισμού, ο οποίος δημιουργήθηκε για να εξυπηρετεί τις ανάλογες ανάγκες του πληθυσμού, λογίζοντας ότι ο άνθρωπος ως κοινωνικό όν έχει ανάγκη συμβίωσης, ασφάλειας και επιβίωσης (Αραβαντινός, 2007: 30) .

Σε κατηγοριοποίηση των αναγκών μπορούμε να πούμε ότι αυτές είναι:

- Ψυχοσωματικές ανάγκες (αυτοσυντήρηση, αναπαραγωγή, μοναξιά, γενικά η εξωτερίκευση συναισθημάτων).
- Οικονομικές ανάγκες (η συνεργασία για την επίτευξη καλύτερου οικονομικού αποτελέσματος)

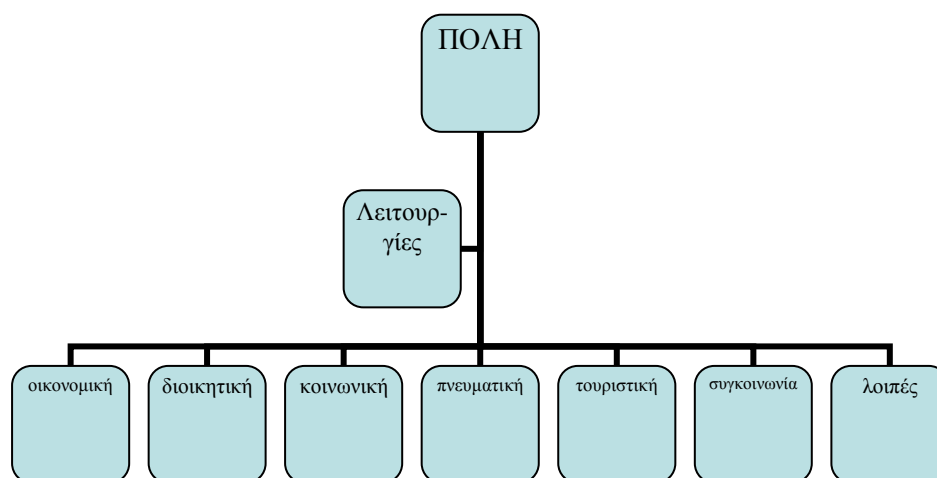
- Πνευματικές-κοινωνικές ανάγκες (η μετάδοση εμπειρίας, πλουτισμού γνώσεων, ανταλλαγή απόψεων και θέσεων)
- Θρησκευτικές ανάγκες (που οδηγούν στην επιδίωξη του ανθρώπου να ταυτίσει την τύχη του με άλλους απέναντι στο «υπέρτατο Ον» και να το λατρεύει μαζί με άλλους).

Η βιομηχανική επανάσταση, η ανακάλυψη του άνθρακα και του αυτοκινήτου, η τεχνολογία, ανατρέπουν τον τρόπο παραγωγής και εκμετάλλευσης της γης, αναδεικνύοντας το ιδιωτικό κεφάλαιο σε έναν ετερόκλητο διάλογο που κατέληξε στην επικράτηση της αστικής μορφής της πόλης με συγκεκριμένες χρήσεις, ζώνες επιρροής, την γαιοπρόσοδο, και με την κεντρικότητα του χώρου διασπώντας το χώρο σε αστικό, ημιαστικό και extra muros χώρο.

Οι δυνάμεις που καθόρισαν τους βασικούς συντελεστές του αστικού φαινομένου από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, δηλαδή δομή, τυπολογική άρθρωση, ποιοτικά, ποσοτικά, τεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, είναι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, τεχνολογικές, που σε διαφοροποιημένο βαθμό, επηρεάζονται, όπως προαναφέρθηκε και από τις διεθνείς εξελίξεις (Τσέτσης, 2010: 24).

Οι σύγχρονες πόλεις πλέον αποτελούν ένα πλέγμα δράσεων και λειτουργιών σε μια σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλουχίας χωρίς να μπορούμε να διακρίνουμε με ευκρίνεια το «βάρος» που προσφέρει η μια έναντι των άλλων.

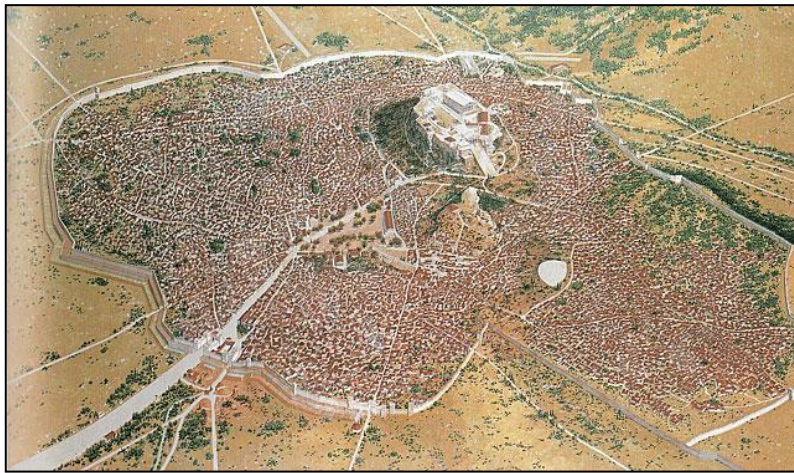
Λειτουργία σύγχρονης πόλης

Πηγή: Αραβαντίνος, 2007

Αυτές οι λειτουργίες συνθέτουν και την εικόνα των αναγκών της, όπου απαιτούνται φυσικές εισροές με λελογισμένες εκροές σε μια επιδίωξη για την ύπαρξη και εξέλιξη της βιολογικής–οικολογικής ισορροπίας του αστικού συστήματος.

Η πόλη διαμορφώνεται μέσα από τις λειτουργίες της, ακολουθώντας την ταξινόμηση της περίφημης «Χάρτας της Αθήνας» του 1933 του 4^{ου} CIAM (Congress International de l' Architecture Moderne)¹¹. Η πόλη ανατρέπεται από χώρο ασφάλειας του ανθρώπου για την επιβίωση του με τη φύση, σε ένα λειτουργικό σύνολο, εκφράζοντας την οικονομική εξέλιξή της τηρώντας πιστά τα νέα δεδομένα της κυκλοφορίας του κεφαλαίου και των προϊόντων.

Η πόλη στην αρχαία Ελλάδα ταυτιζόταν με το διανοητικό μέρος, με το Λόγο, την Αγορά, την Ακρόπολη και με την ύπαιθρο να παράγει τα αναγκαία των στοχαστών του Άστεως.

Κατόπιν η αντίληψη των γαιοκτημόνων για την ιδιοκτησία στην κεντρική Ευρώπη κυριαρχείται από τη γαιοκτησία των μεγαλοϊδιοκτητών σε αντιπαλότητα με τους δουλοπαροίκους που στεγνώνουν στη δουλειά χωρίς όμως να εγκαταλείψουν την διάθεσή τους για απεξάρτηση

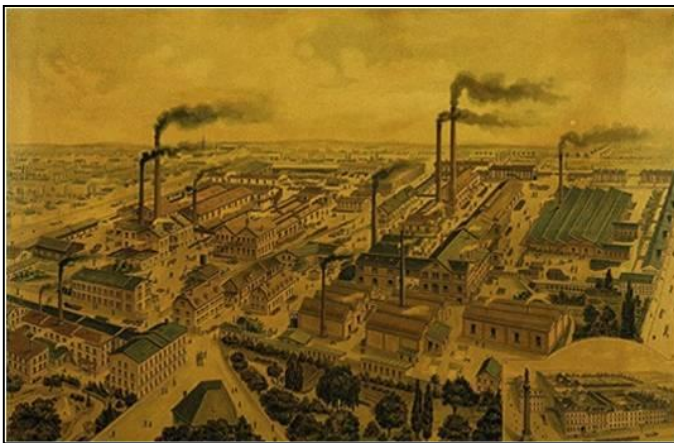
από τους φεουδάρχες ή από την «κρατική» οντότητα του Βασιλέα. Με αυτό τον τρόπο της ανθρώπινης αυτοργάνωσης, η σχέση πόλης εμπορίου και συναλλαγών με την ύπαιθρο αλλάζει ριζικά στη διάρκεια του ιστορικού χρόνου στη βάση της παραγωγής και ο έμπορος σταδιακά

αρχίζει να αποκτά ισχύ και τμήματα γης, αλλάζοντας τη δομή της πόλης.

¹¹ Το θέμα του 4^{ου} CIAM ήταν «Η Οργανική Πόλις», θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι ήταν η προσπάθεια εφαρμογής του κονστρουκτιβισμού και του φονξιοναλισμού στην Πολεοδομία. Η χρήση ζωνών (Εργασία, Κατοικία, Αναψυχή και Κυκλοφορία) γίνεται η βασική θεωρία της πολεοδομίας με τα θετικά και αρνητικά σχόλια από τους ειδικούς σχετικά με τους κανόνες σχεδίασης της συνοχής ή του απομονωτισμού της πόλης.

Η πόλη αλλάζει από το μεικτό σύστημα στο χωροταξικό οργανωμένο με τις χρήσεις γης να προσδιορίζουν τους τομείς παραγωγής σ' ένα κανονιστικό πλέον σύστημα το οποίο θα μεταφέρει ουσιαστικά και την κοινωνικοοικονομική ιστορική εξέλιξη της πόλης μέχρι και σήμερα. Ο σχεδιασμός σιγά-σιγά διεισδύει στον αστικό κορμό προσδιορίζοντας και το κοινωνικό status σε συνάρτηση με την παραγωγή, το προϊόν και την εργασία. Εισέρχεται η τάξη και στον αστικό χώρο, ώστε η μαζική παραγωγή να καθετοποιηθεί σε όλες τις μορφές της και σε όλους τους χώρους.

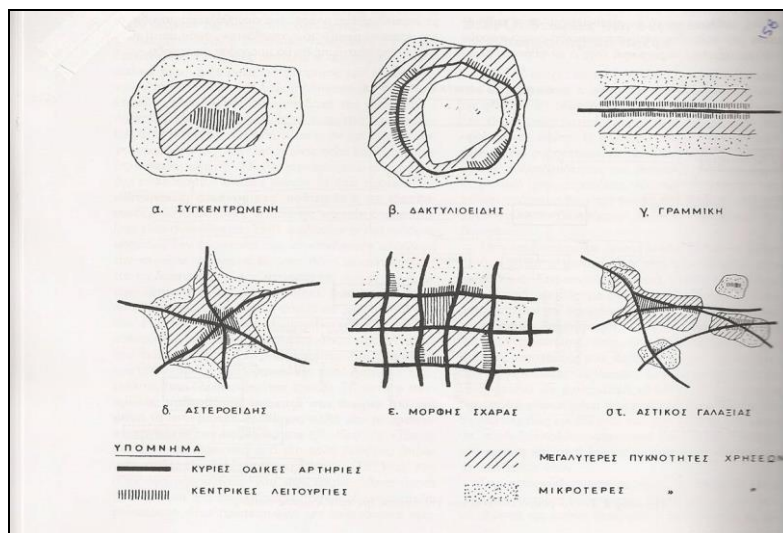
Η πόλη του τέλους του 18^{ου} αιώνα γίνεται πεδίο μεταβολών πάνω στην οικονομική αναδιάταξη των κοινωνικών τάξεων. Η ύπαιθρος γίνεται χώρος παραγωγής και τροφοδοσίας της βιομηχανικής πόλης, λησμονώντας τον χωριάτικο χαρακτήρα της.

Η κεντρικότητα της βιομηχανικής πόλης παρουσιάζεται πλέον ως το στοιχείο της δύναμής της συσσωρεύοντας το κεφάλαιο σε συγκεκριμένα σημεία, ώστε ο έλεγχος να γίνεται άμεσα και ο περιορισμός των πρωτοβουλιών της εργατικής τάξης να είναι δραστηκός.

Η κοινωνία αλλάζει, η πόλη αλλάζει στη βάση της εκβιομηχάνισης – αστικοποίησης στη θέληση της τυποποίησης του προϊόντος και στην μαζικότερη παραγωγή για την ικανοποίηση των νέων επιταγών. Ο ορθολογισμός και ο προγραμματισμός της μαζικής παραγωγής απορροφούν όλες τις δραστηριότητες της κοινωνικής διατομής στην επιδίωξη της βιομηχανικής ισχυροποίησης, μέσα από τις οικονομικές ανταλλαγές που γίνονται στο κέντρο της πόλης. Η αστικοποίηση της κοινωνίας γίνεται το όπλο της νέας κουλτούρας που θέλει πόλεις συμπαγείς, κανονιστικές, με κέντρα αποφάσεων και management και με την περιφέρεια να είναι κομμάτι της διαχείρισης της πόλης σ' ένα συνολικό αστικό γεωμετρικό-ορθολογιστικό-επικοινωνιακό σχεδιασμό. Η «οικονομία» αισθάνεται τον εαυτό της ως φορέα του νέου μοντέλου ανάπτυξης και μάλιστα προβάλλεται ως η αντίδραση στο αστυνομικό κράτος και ουσιαστικά ως ειρηνικό στοιχείο προς την οδό της ανάταξης των κοινωνικών φτωχότερων τάξεων. Με όχημα την οικονομία και τις υπηρεσίες, η σύγχρονη πόλη, ως έκφραση του αστικού χώρου και των χρήσεών της, αναδιατάσσεται με πυρήνα το εμπρορικό κέντρο και μέσα από τις κυκλοφοριακές ροές εξαπλώνεται η περιαστική ζώνη, τονίζοντας την βασική διάταξή της.

Γεωμετρικές Περιγραφές της εξέλιξης της πόλης

Πηγή: Αραβαντινός, 2007

Η πόλη γίνεται πεδίο μελέτης από πολιτικοοικονομικής πλευράς ως ένας μηχανισμός προόδου και ανάπτυξης, εμπλεκόμενο με το πολιτιστικό στερεότυπο του αστικού τρόπου ζωής και της τεχνολογίας σε συνδυασμό με την κοινωνική οργάνωση με συνέπεια την αστυφιλία, τη διαμόρφωση ενός νέου δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, μέσα από μια νέα χωροταξία.

Οι πόλεις ανάμεσα 1860 και 1920 γνωρίζουν μια πληθυσμιακή έκρηξη οφειλομένη στον νέο τρόπο παραγωγής και εργασίας. Πόλεις γιγαντώνονται με την εσωτερική μετανάστευση από την ύπαιθρο προς το κέντρο. Παρατηρείται μια κοινωνική αναδιοργάνωση και αφομοίωση νέων πολεοδομικών στοιχείων από τους μηχανισμούς ολοκλήρωσης των μεγάλων πόλεων με ταχεία ανάπτυξη (Χαστάογλου, 1981).

Έτσι, γεννιούνται οι σχολές διερεύνησης των νέων χωροταξικών δεδομένων βασισμένες στην εμπειρία, στον ορθολογισμό και στα στατιστικά, κάτω από επιστημονικές θεωρήσεις που επέτρεπαν να σχεδιάζεται η πόλη με συγκεκριμένους κανόνες και προοπτικές.

Ο αστικός σχεδιασμός αποδίδει μια διαφορετική στρατηγική σε μια γενική αστική θεωρία (urbanization), απομακρυνόμενος από το στενό πλαίσιο της ερμηνείας του καπιταλιστικού συστήματος του 18^{ου} αιώνα ως ιδεολογία, αλλά συμβάλλει πλέον σε μια νέα αντίληψη των πολυπλεύρων τομέων ανάπτυξης στον αστικό χώρο, ερμηνεύοντας την ιδεολογία ως ένα σύστημα συμβολής στην οικονομία.

Όλα αυτά προκύπτουν με νέες επιστήμες, όπως είναι η Αστική Γεωγραφία (Urban Geography), ο πρώτος κλάδος που εξειδικεύεται στην μελέτη χωρικής οργάνωσης των πόλεων είτε εντός σχεδίου είτε εκτός σχεδίου από το 1920. Συνοδεύτηκε από την Αστική Κοινωνιολογία ως ένα μείγμα μεταξύ γεωγραφίας και κοινωνιολογίας, μιας και οι κοινωνικές σχέσεις αποκτούν βαρύτητα στο σχεδιασμό της πόλης, μετά από το 1950. Από αυτό το δίπτυχο δεν μπορεί να απουσιάσει η οικονομία ως τομέας καθορισμού του ιστού της πόλης, προβάλλοντας τον επιτελικό ρόλο της (Χαστάογλου, 1982: 23).

Όλα αυτά συνδέονται από τις πολιτικές αποφάσεις (Urban Politics) των κέντρων εξουσίας του κράτους σε ένα κύκλο τοπικής σκηνης, εθνικής απόφασης και διεθνών οργανισμών που μετά από το 1945 αποκτούν ισχυρά κίνητρα επιβολής στην πολιτικοοικονομική πορεία του οικοσυστήματος. Όλα αυτά μπαίνουν κάτω από ένα σχεδιασμό, μια θεώρηση στόχου και σκοπών για «μαθηματική επίλυση» χρήσης γης όχι μόνο με απόλυτα κοινωνικά κριτήρια, αλλά με την πολιτική να έχει κυρίαρχη θέση και τώρα τελευταία να συνοδεύεται σε απόλυτο βαθμό με την οικονομία.

Ο αστικός σχεδιασμός (urban planning) συνεπώς αποτελεί το εργαλείο διαχείρισης των οικονομικών ροών του κεφαλαίου μέσα από την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας, είτε από την πλευρά του δημοσίου συμφέροντος είτε από την πλευρά της εργολαβικής κερδοφορίας, μέσα από τις κρατικές ρυθμίσεις ή απορρυθμίσεις με κοινωνική αναδιάταξη.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός περιλαμβάνοντας και τα αστικά κέντρα, πυρήνες της ανθούσας οικονομικής δραστηριότητας, αποδίδει την ανάπτυξη ως χωρική έκφραση των κοινωνικοπολιτικών δεδομένων. Η πολεοδομημένη γη μέσα από το χωροταξικό σχεδιασμό αποτελεί «λάφυρο» κέρδους και διανομής πλούτου, αποδίδοντας τις ταξικές διαφοροποιήσεις της νέας κοινωνικής σύνθεσης. Ο σχεδιασμός προσπαθεί να εξισορροπήσει τις αντιθέσεις σε μια οργάνωση χώρου σε φυσικά και οικονομικά πεδία για μια πιθανή κοινωνική αλλαγή (Παπαπετρόπουλος, 2009: 27).

Ο νέος επιστήμονας του χώρου λέγεται πολεοδόμος, συνθέτοντας τη χρήση, την αξία της πόλης σε μια ισορροπία ορθολογισμού, όπου αναπτύσσονται νέοι κοινωνικοί συσχετισμοί, με νέα σύμβολα, εγγράφοντας τον αστικό χώρο ως ένα ανοιχτό εργαστήριο οικονομίας, κοινωνίας, οικολογίας και πολιτισμού. Η πόλη καθίσταται πόλος κοινωνικής και πολιτιστικής εξέλιξης, καθώς κυριαρχούν, μέσα από μια ιδιόμορφη σχέση ανταγωνισμού οικονομικές και πολιτικές διαδικασίες (Μπίθας, 2001: 50).

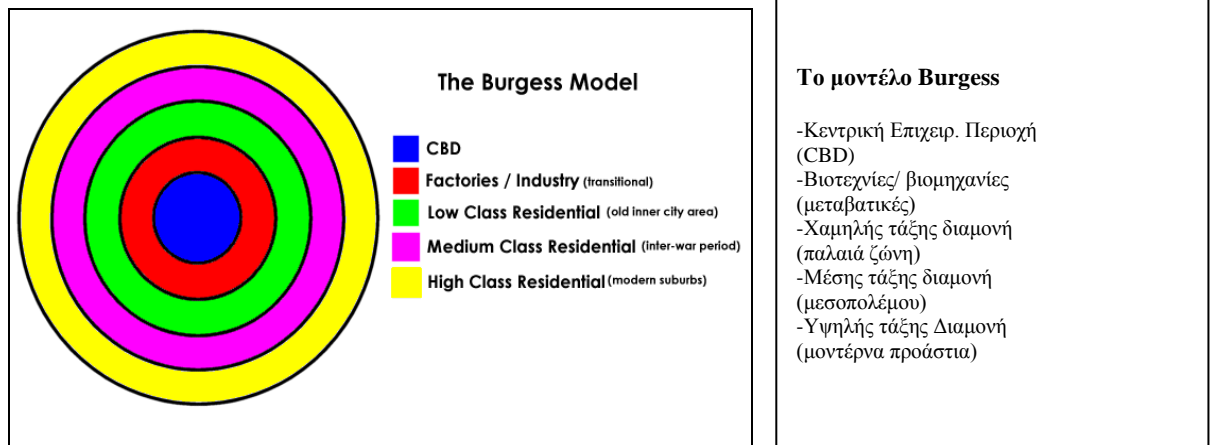
Τα πρώτα δείγματα αυτής της θεώρησης παρέρχονται από την Μέκκα του καπιταλισμού το Chicago των ΗΠΑ, συνδυάζοντας την κοινωνιολογία με την πόλη σε μια πορεία αστικού σχεδιασμού με γεωμετρικές παραμέτρους. Οι πιο γνωστές απ' αυτές είναι η

θεωρία των ομόκεντρων ζωνών του Park και Burgess (1923/1925), η θεωρία των τομέων του Hoyt (1939) και η θεωρία των πολλαπλών πυρήνων του Hoyt and Ullman (1945) .

Σε όλες αυτές τις μορφές υπάρχει το κέντρο εμπορίου και υπηρεσιών (Central Business District: CBD) και γύρω από αυτό αναπτύσσονται οι τομείς λειτουργίας της πόλης σε μια διασύνδεση με το κυκλοφοριακό δίκτυο, το οποίο αποτελούσε τις αρτηρίες του σώματος της μοντέρνας πόλης. Τα μοντέλα αυτά ξεπεράστηκαν από την σχετική αναδιάταξη των χρήσεων και των περιμετρικών ζωνών, διατηρώντας μια μορφή κεντρικότητας.

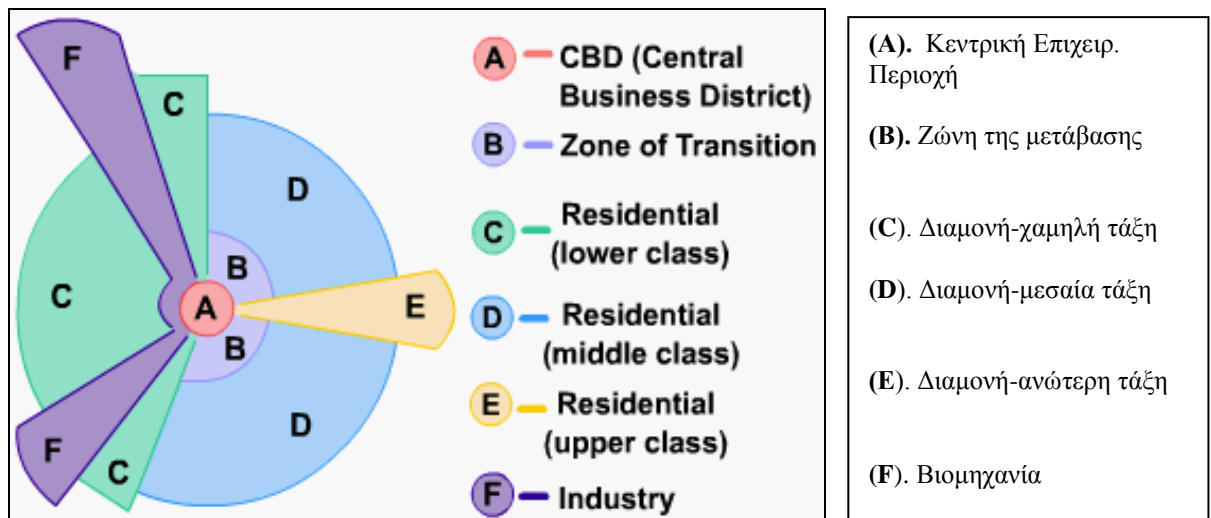
Δεν υπάρχει αστική πρακτικότητα χωρίς την επιβεβαίωση ενός κέντρου, ενός πυρήνα όπου τα δημιουργούμενα και παραγόμενα μέσα στο χώρο, συναντώνται σε μια σχέση κοινωνίας, εργασίας, προϊόντος, γης, αξίας και κέρδους. Ουσιαστικά, αποτελούν τα λεγόμενα κέντρα αποφάσεων, οι χώροι πληροφορίας, οι τόποι εκδήλωσης της εξουσίας.

Μοντέλο ομοκέντρων ζωνών του Burgess

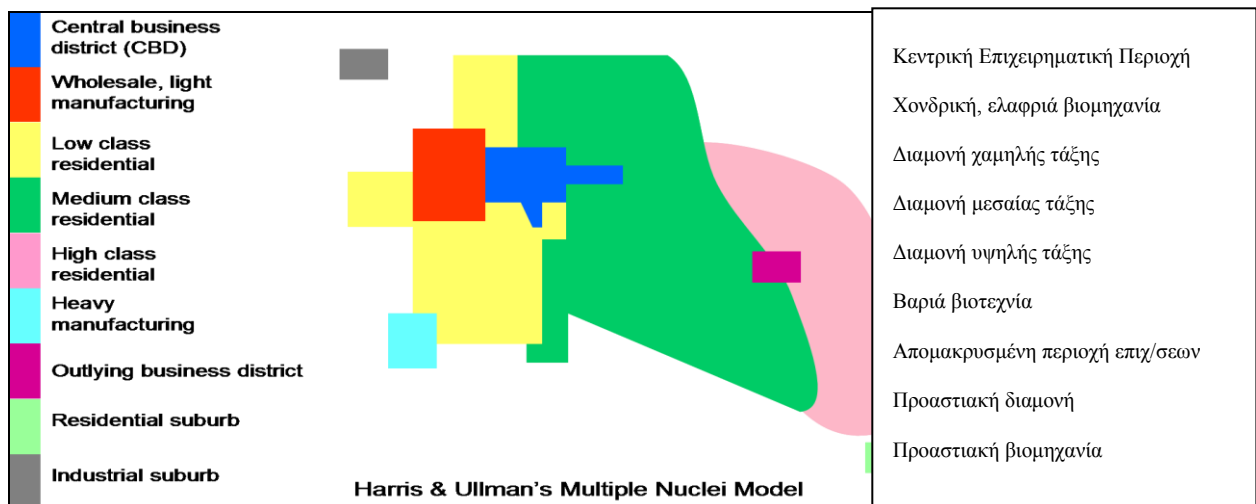
Πηγή: Αραβαντινός, 2007

Μοντέλο τομεακής οργάνωσης της πόλης του Hoy

Πηγή: Αραβαντινός, 2007

Μοντέλο πολλαπλών πυρήνων της οργάνωσης της πόλης των Harris & Ullman

Πηγή: Αραβαντινός, 2007 (κατά: L.Bourne, 1971).

Στην αντίπερα όχθη, στην Ευρώπη ο αστικός σχεδιασμός παρουσιάζεται ως μια πρακτική μορφοποίηση, που αίροντας ορισμένες αντιθέσεις της χωρικότητας, συμβάλλει στον σχηματισμό του φυσικού χώρου που αρχικά αυτή ενέχει ή με άλλα λόγια στην ολοκλήρωση της κατασκευής του υλικού χώρου. Οι μετασχηματισμοί του δεν ανάγονται

πλέον στα προβλήματα της πόλης, όπως ιδεολογικά προϋπήρχε, αλλά στην μεταβολή των καθεστώτων της (υπερ)συσσώρευσης του κεφαλαίου και στις ιδεολογικές και θεσμικές ρυθμίσεις τους. Από το 1973 και εντεύθεν έχουν προκύψει εκατοντάδες οικονομικές κρίσεις, σε αντιδιαστολή με την περίοδο 1945-1973, κατά την οποία οι κρίσεις ήταν ελάχιστες και αρκετές από αυτές σχετίζονταν και σχετίζονται όπως και σήμερα, με την αγορά ακινήτων και την ανάπτυξη των αστικών κέντρων. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, έχοντας την διάθεση υποστήριξης του κεφαλαίου, διέθεταν πακτωλούς πιστώσεων σε άτομα χωρίς σταθερό εισόδημα, δημιουργώντας χρέη. Αν δεν συνέβαινε αυτό, ποιος θα αγόραζε όλα τα νεόδημα σπίτια και διαμερίσματα που έχτιζαν οι χρηματοδοτούμενοι από χρέη εργολάβοι? Αυτός ο κύκλος χρηματοδότησης τράπεζας, εργολάβου και αγοραστή είναι ένας αέναος κύκλος στη θεώρηση ότι οι καπιταλιστές πάντα παράγουν πλεόνασμα υπό μορφή κέρδους. Έπειτα ωθούνται από τον ανταγωνισμό να επανακεφαλοποιήσουν και να επανεπενδύσουν μέρος του πλεονάσματος αυτού σε οικιστικές επεκτάσεις σύμφωνα με τον αστικό σχεδιασμό, γεγονός που απαιτεί εύρεση νέων κερδοφόρων αγορών ή και περιοχών στην περίπτωση της πολεοδομίας. Η κυκλοφορία που διεξάγεται στη βάση του κεφαλαίου επένδυσης μεταξύ κράτους, τραπεζών και επενδυτών επιζητεί χώρους τοποθέτησης ή γενικότερα παραγωγή νέων χώρων, τόπων και περιβαλλόντων, χωρίς ιδιαίτερους φραγμούς που μπορούν να προκαλέσουν κρίσεις. Αυτά συνεπώς χρειάζονται εύρυθμες και λειτουργικές υποδομές πάνω σε ένα αστικό σχεδιασμό, ώστε οι σχεδιασμένοι χώροι να είναι επικερδείς και να συσσωρεύουν κεφάλαιο που μπορεί να επανεπενδυθεί με οικονομική απόδοση (Harvey, 2010: 95).

Ο αστικός σχεδιασμός πλέον ασχολείται από χωροταξικής άποψης, εντός των προηγούμενων πολιτικών πλαισίων:

- Με τις σχέσεις ελευθέρων και κτισμένων χώρων, όπως αποτυπώνεται στο ρυμοτομικό σχέδιο, βασισμένο στα σχήματα, στις χαράξεις δρόμων και πλατειών, οικοδομικών τετράγωνων και πρασίνου, κενού και ελεύθερης έκτασης, οργάνωση της κυκλοφορίας, μικρής εμβέλειας διευθετήσεις τοπικών δραστηριοτήτων
- Με την οργάνωση του κατακόρυφου προφίλ της πόλης μέσα στο πλαίσιο ενός προσδιοριζόμενου συντελεστή δόμησης
- Με την αστική μορφολογία, την ενότητα ή πολυμορφία των στυλ, την αναφορά παλιότερων πολεοδομικών εποχών στη βάση της πολιτικής στον εξεταζόμενο χρόνο

- Με το χαρακτηρισμό του χώρου, όχι μόνο γεωμετρικά, μέσα από τον αστικό προγραμματισμό, αλλά και με την επακριβή θέση των δικτύων υποδομής, κυκλοφορίας και άλλων εξυπηρετήσεων, ο κινητός εξοπλισμός της πόλης, οι μικρολειτουργικές διευθετήσεις κ.α (Κομνηνός, 1986: 27).

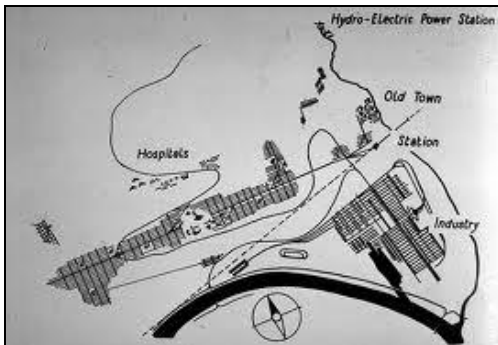
Στις αρχές του 1920, δημιουργείται το αρχιτεκτονικό ρεύμα του φονξιοναλισμού (Functionalism) στη γηραιά ήπειρο στη βάση του κυρίαρχου ορθολογισμού και με την παράλληλη υποχώρηση των κοινωνικών ουτοπιών. Η οργάνωση του χώρου γίνεται στο πνεύμα της διευθέτησης των δραστηριοτήτων της πόλης. Η χρήση των υλικών και των προϊόντων αποκτά μια συμμετρία και λειτουργική απλότητα, ώστε να είναι χρηστικά με τη δημιουργική διάθεση. Ήταν ουσιαστικά ένα μείγμα λειτουργικότητας και ελεγχόμενης δημιουργικής φαντασίας. Παράδειγμα είναι η γερμανική σχολή του Bauhaus¹² που εκτός από την αρχιτεκτονική ασχολήθηκε με τη γενικότερη τέχνη ξαναδίνοντας μια κοινωνική λειτουργία στον απόλυτο ορθολογισμό της εποχής, πράγμα που εν μέρει το πέτυχε με καινοτόμο τρόπο κόντρα στις σκληρές πολιτικές συνθήκες.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα οργάνωσης του αστικού χώρου αποτελούν τα φημισμένα σχέδια των δύο γάλλων αρχιτεκτόνων: Tony Garnier με την “Cite Industrielle” (1917), και του Le Corbusier με τα σχέδια της “Ville Radieuse” (1930), υιοθετώντας τις αρχές του 4^{ου} CIAM της Χάρτας της Αθήνας, η οποία θεμελίωσε την οργάνωση των δραστηριοτήτων της (νέας) πόλης και την οργάνωση του φυσικού χώρου στην ακολουθία για βελτίωση των συνθηκών ζωής και την αποτελεσματικότερη παραγωγή. Οι απόψεις της λειτουργικής διάθρωσης της πόλης υπερισχύουν της οργάνωσης του φυσικού χώρου στις αρχές:

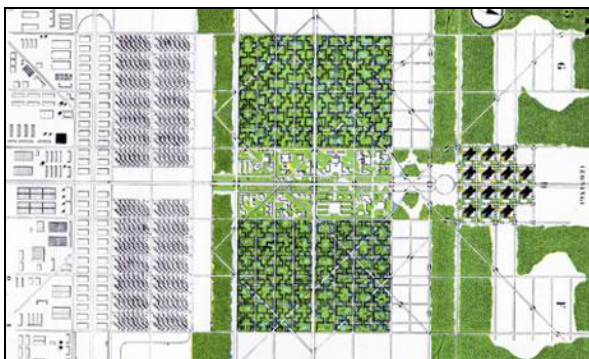
- Ο απόλυτος διαχωρισμός των χρήσεων και το αυστηρό zoning
- Η χρήση του πρασίνου ως μέσο απορρόφησης των οχλήσεων
- Η γραμμικότητα του χώρου αποτελεί βασικό σημείο σχεδιασμού

¹² Με τον όρο Μπαουχάους ή Μπάουχαους (γερμ. *Staatliches Bauhaus* ή *Bauhaus*) αναφερόμαστε στην καλλιτεχνική και αρχιτεκτονική σχολή που ιδρύθηκε από τον Βάλτερ Γκρόπιους και αναπτύχθηκε την περίοδο 1919-1933 στη Γερμανία. Το ύφος της σχολής Μπαουχάους επέδρασε καταλυτικά στην εξέλιξη της σύγχρονης τέχνης, ειδικότερα στους τομείς της αρχιτεκτονικής και του βιομηχανικού σχεδιασμού, ενώ τα έργα που παράχθηκαν μέσα από τα εργαστήρια της σχολής έγιναν αντικείμενα εκτεταμένης αναπαραγωγής

Tony Garnier (1869-1948) με την “Cite Industrielle” (1917)

Le Corbusier με τα σχέδια της “Ville Radieuse” (1930)

Από αυτές τις ενδεικτικές προτάσεις σχεδιασμού του αστικού χώρου παρουσιάζεται το πέρασμα από την λειτουργική, ορθολογιστική χωροταξία στον στρουκτουραλισμό ως απόρροια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και την μεγέθυνση της μοντέρνας πόλης, της καπιταλιστικής πόλης. Είναι το ρεύμα της αρχιτεκτονικής που ξεκίνησε να σχεδιάζει κηπουπόλεις, για να καταλήξει στις συμπαγείς μορφές με την εκτεταμένη χρήση του αυτοκινήτου και τον περιορισμό των δημόσιων μεταφορικών μέσων.

Εισάγεται η ιδέα της λειτουργικής κατάτμησης του χώρου και η περιβαλλοντική περιοχή ενδιαφέροντος γίνεται η γειτονιά ως προσθετική δομή που συντίθεται από διάφορες χωρικές ενότητες στη συνολική δομή της πόλης.

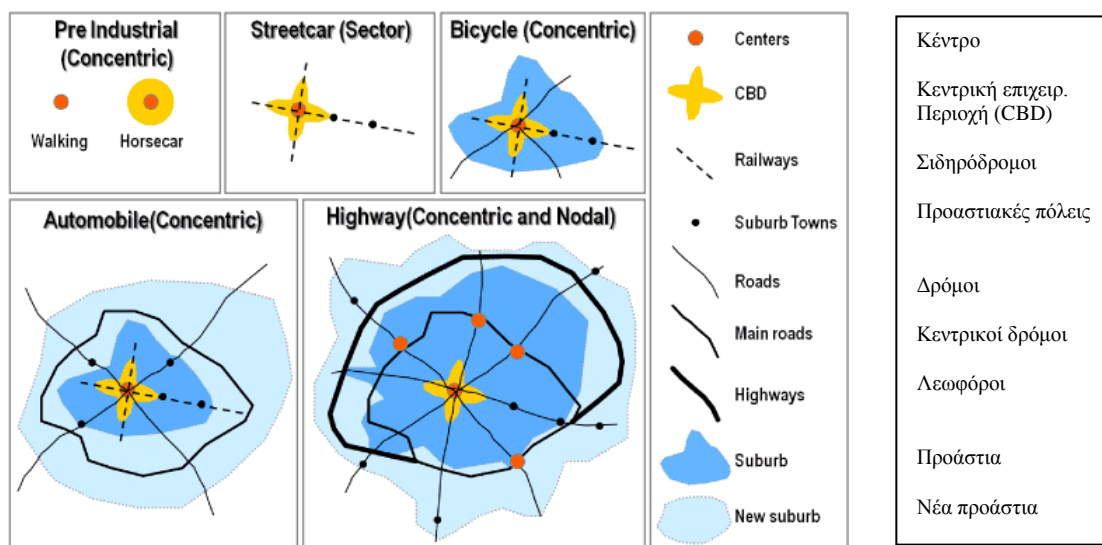
Το πέρασμα της κοινωνίας από τις ακραίες ταξικές διαφορές του 19^{ου} αιώνα γίνεται μέσα από τη νέα τάξη πραγμάτων. Οι δομές αποκτούν ουσιαστική σημασία, παρουσιάζονται διαστορικές, αναλλοίωτες με την επιστημονικότητα να ερμηνεύει τα πάντα, ακόμη και την

ανθρώπινη δράση ή ακριβέστερα τη δράση των κοινωνικών ομάδων και τάξεων. Ο στρουκτουραλισμός δομεί μια «αντικειμενικότητα σκέψης», ώστε να αναδυθεί η νέα κοινωνική τάξη των επιστημόνων και τεχνοκρατών που επιλέγουν και διοικούν στο όνομα των δομών και των θεσμών. Πάντως τα πράγματα δεν εξελιχθήκαν μονοσήμαντα, γιατί ακριβώς απέναντι σε αυτόν το φορμαλισμό αναπτύχθηκαν και ιδέες ενός «ευαίσθητου ρεύματος συνείδησης» για να περιορίσουν την καπιταλιστική ορθολογικότητα, που δεν έχει καμιά σχέση με τον Λόγο του Διαφωτισμού.

Παρόλα αυτά η καπιταλιστή αγωνία της μεγέθυνσης και της αλλοτρίωσης της κοινωνίας από τα στοιχεία του πλουτισμού και της ατομικότητας οδηγούν τα πάντα σε μια πραγματοποίηση, δηλαδή την κατάσταση πλήρους εξαφάνισης κάθε ανθρώπινης «ύπαρξης», ακόμη και αλλοτριωμένης, στο πνεύμα του απόλυτου ελέγχου της ιδέας και του τομέα της τέχνης (Φιοραβάντες, 1999: 129-130).

Η πόλη κυριαρχείται από τις μετακινήσεις και τις ροές. Είτε του κεφαλαίου, είτε των κατοίκων, των εργαζόμενων. Η αυξημένη χρήση του αυτοκινήτου αποτελεί πλέον στη σύγχρονη πόλη, ένα ζήτημα που προκαλεί, αλλά και διευκολύνει τον νέο τρόπο διαβίωσης. Οι αποστάσεις σμικρύνονται, όμως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις διευρύνονται συνεχώς. Αυτή η παραδοξότητα μένει να αντιμετωπιστεί μέσα από πολιτικές βιωσιμότητας και ελέγχου, προκρίνοντας τα Μ.Μ.Μ με οικολογικές συμπεριφορές. Ο αιώνας της τεχνολογίας μπορεί να αποφέρει τις αναγκαίες λύσεις με σεβασμό όμως στο περιβάλλον, στον χωροταξικό και αστικό σχεδιασμό.

Εξέλιξη της πόλης στη βάση της κινητικότητας

Πηγή: <http://people.hofstra.edu/geotrans/index.html>

- A) Pre-industrial. Concentric development (προβιομηχανική ομοκεντρική ανάπτυξη)
- B) Street car. Sector development (αυτοκινητόδρομος-τομέας)
- C) Bicycle concentric development (ποδηλατική ομοκεντρική ανάπτυξη).
- D) Automobile. Concentric development (αυτοκινηστική ομοκεντρική ανάπτυξη)
- E) Highway. Concentric development and emergence of sub-centers (Αυτοκινητόδρομος. Ομοκεντρική ανάπτυξη και ανάδειξη των υπο-κέντρων)

Από τις αρχές του 70' αναπτύσσεται μια νέα φιλοσοφία για την αστική ανάπτυξη στη βάση των νέων πρωτευουσών που εκπέμπουν τη δυνατότητα διαχείρισης της παροχής υπηρεσίας που αναπτύσσεται ραγδαία σε συνδυασμό με την τεχνολογική εξέλιξη. Η νέα θεώρηση είναι η ανάπλαση εγκαταλελειμμένων κέντρων, η αναστήλωση οικιστικών συνόλων, η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το χθες του λειτουργισμού και της δομικής παρουσίας της πόλης παραδίδει τη θέση του στη διάταξη των οικοδομικών τετραγώνων ως μοντέλο πρωτογενούς σχεδιασμού. Ο οικονομικός μετασχηματισμός με τις κρίσεις του πετρελαίου και των ανοιγμάτων της φιλελεύθερης αντίληψης καθιστούν την πόλη επίκεντρο αποφάσεων σε μια νέα αντίληψη. Οι πόλεις αποκτούν μια αστική κοινωνιολογία αγγίζοντας τη σχέση του ανθρώπου με το χώρο, ως απόρροια της νέας μορφής εργασίας, τη νέα μορφή επικοινωνίας και τη νέα ευαισθησία που αναπτύσσεται γύρω από τα οικολογικά θέματα. Οι πόλεις δεν αποτελούν πλέον ένα άθροισμα λειτουργιών και θεσμικών αντιλήψεων, αλλά επανεκτιμούν τον αστικό πολιτισμό «urban culture» σαν ιδεολογία πάνω σε αξίες της εποχής, όπως είναι: ευημερία σε όλους-ανάπτυξη παντού. Οι πόλεις επικοινωνούν άμεσα σε ένα νέο διεθνές τοπίο, όπου η οικονομία ανακτά τα ηνία της διαχείρισης της μεταφοράς κεφαλαίων και κέρδους. Η πόλη εμπορευματοποιείται, ώστε να αποτελέσει επένδυση σε μια ξέφρενη κούρσα αναδιανομής του χρήματος υπέρ των ανεπτυγμένων χώρων, δηλαδή να αποτελέσει βαγόνι της οικονομικής απογείωσης.

Η θεωρία των σταδίων του Walt Rostow άσκησε σημαντική επίδραση στη συζήτηση γύρω από τα ζητήματα της ανάπτυξης τις δεκαετίες του 1960 και 1970. Σύμφωνα με τον Rostow, κάθε οικονομία διέρχεται αναγκαστικά από πέντε (5) στάδια ανάπτυξης (στο Λέανδρος, 2012: 135):

- Το στάδιο της παραδοσιακής οικονομίας
- Το στάδιο της δημιουργίας των προϋποθέσεων για την απογείωση
- Το στάδιο της απογείωσης
- Το στάδιο της ωριμότητας, και
- Το στάδιο της μαζικής κατανάλωσης

Η αστυφιλία αποτελεί ένα άλλο δεδομένο που συνθέτει το σκηνικό μεταφέροντας μάζες ατόμων στη πόλη αισθανόμενοι το «κυνήγι της τύχης» ή του εύκολου πλουτισμού. Αυτό επέτεινε την έκταση της πόλης να διευρυνθεί ασύμμετρα, βρισκόμενη στη φάση απογείωσης, ανεξέλεγκτας αφήνοντας

σημάδια χωρικής ετερότητας και διαφορετικότητας ζωνών χρήσης, σε πλούσιες και φτωχές γειτονιές, σε λαμπερές πολυκατοικίες και σε φαβέλες, στα γκέτο των οικονομικών μεταναστών και στις διώροφες επαύλεις των οικονομικά ισχυρών στην εκτός σχεδίου περιοχή της πόλης.

Η πόλη γίνεται πραγματικά, το πλαίσιο της νέας κοινωνικοπολιτικής διάστασης στην επιδίωξη ενός σύγχρονου κυνισμού, μιας μεταμοντέρνας προσέγγισης, όπου νέες δυνάμεις παρουσιάζονται, όπως είναι η τεχνολογία, τα νέα πολιτικά πρότυπα, οι χρηματιστηριακοί κύκλοι, οι περιβαλλοντικοί σκεπτικισμοί σε ένα εκρηκτικό μείγμα, που χρήζει άμεσης ανάλυσης και επαναπροσδιορισμού με όρους κοινωνίας, περιβάλλοντος και ισότητας.

Η πόλη κατακερματίζεται σ' ένα απλό άθροισμα ατόμων ή μικρής ομάδας, από το οποίο το καθένα κρίνεται από την δουλειά του, χωρίς συνοχή και αλληλεγγύη (Arnheim, 1975: 35).

Οι εμφανιζόμενες «Τεχνοπόλεις» αποτελούν πολεοδομικά σύνολα που θέλουν να προβάλλουν την τεχνολογία ως το συστατικό της νέας οικονομίας προσελκύοντας επενδύσεις. Αυτό προσφέρει το κίνητρο για την μορφολογία της νέας μεταμοντέρνας πόλης θεμελιωμένο στη διαπλοκή των πόλεων με τα μεγάλα κοινωνικά σχέδια της ευέλικτης εργασίας, της συναινετικής ρύθμισης και της σύγχρονης πληροφορίας. Ανοίγουν ένα διάλογο μεταξύ έρευνας και βιομηχανίας, μεταφοράς τεχνολογίας, Πανεπιστήμιου και αγοράς, εκπαίδευσης και ζήτησης, καινοτομίας και ανταγωνισμού. Αφορούν τον εκσυγχρονισμό των παλιών κέντρων της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, αλλά και τη δημιουργία νέων κέντρων. Εντάσσονται στην προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης των μεγάλων ευρωπαϊκών μητροπόλεων μετά το 1970, στη δημιουργία νέων πόλων ανάπτυξης, αλλά και στις γενικότερες ανακατατάξεις στην πολιτική, στην κουλτούρα και στην οικονομία, καθώς οδεύει συγκρότηση του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου, αλλά αντίστοιχα και της οικονομικής συνεργασίας των χωρών της Αμερικής (Κομνηνός, 2005).

Η νέα οικονομική διάσταση του φιλελευθερισμού και του τρόπου κερδοφορίας αποτελεί τη δήθεν απάντηση στις κρίσεις που εκδιπλώνονται με ραγδαίο έντονο τρόπο από το 1970 και μέχρι σήμερα στην παγκόσμια σκηνή. Μετά από τον ύφαλο της κρίσης του 1929, οι κρίσεις εμφανίζονται να αγγίζουν περιβαλλοντικά προβλήματα, σειρά απώλειας οικοσυστημάτων, την εντεινόμενη φτώχεια μεγάλων αστικών πληθυσμών, της μετανάστευσης, θέματα δημόσιας υγείας, ερημοποίηση περιοχών, κοινωνικού ρατσισμού, ασφάλειας, τρομοκρατίας και των ανεκπλήρωτων προσδοκιών. Ταυτόχρονα όμως, δημιουργείται μια νέα κοινωνική τάξη μεσαίων εισοδημάτων που μπορούν να έχουν τα αναγκαία για τη στοιχειώδη ποιότητα ζωής, άμεση επικοινωνία και γρήγορες μεταφορές, οι διεθνείς σχέσεις μεταξύ των χωρών διευρύνονται σε νέες βάσεις, το προσδόκιμο της ζωής μεγαλώνει, θεαματικές πόλεις ανεγείρονται, οι γνώσεις και οι πληροφορίες διαχέονται αστραπιαία. Ένα νέο μοντέλο διαβίωσης εξελίσσεται σε αντιθέσεις και συγκρούσεις, όχι τόσο σε στρατιωτικό πεδίο, αλλά σε πεδίο της οικονομικής διπλωματίας και σε πεδίο ανταγωνισμού, στοιχείο βασικό της νέας μορφής μεγέθυνσης.

Η πόλη προσφέρεται ως μια παράμετρος απορρόφησης πλεονάσματος κεφαλαίου με την ανάλογη πληθυσμιακή αύξηση έως ότου η απαίτηση της κερδοφορίας οδηγείται στην περιφέρεια ως μορφή προαστικοποίησης, ώστε να επιζητηθούν νέες πολεοδομημένες περιοχές εναπόθεσης της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Αυτό συγχρόνως κατασκευάζει στον αντίποδα της υπερβολικής προαστικοποίησης την ανάγκη αναζωογόνησης των εγκαταλελειμμένων ιστορικών γειτονιών του παλαιού κέντρου της πόλης με μορφή εξευγενισμού (gentrification) (Σταυρίδης, 2010: 65). Οι αστικές αναπλάσεις έρχονται ως συνοδοί του νεοπλουτισμού, ωθώντας τα φτωχά στρώματα σε περιθωριοποιημένες γειτονίες, ελεγχόμενες και με ελλειμματικές υποδομές. Η πόλη αναδιατάσσεται σύμφωνα με τις οικονομικές απαιτήσεις των χρήσεων και όχι με κοινωνικά κριτήρια στη βάση των ίσων ευκαιριών και της ικανής προσπελασιμότητας.

Η σύγχρονη πόλη διαμορφώνει, γιατί οι υλικές και συμβολικές της πραγματικότητες είναι μετακινούμενες, διαφορούμενες, πολύ γρήγορες για να συλλάβεις την έννοια τους και παράλληλα, το σύστημα γνώσεών μας, το οποίο αναπτύχθηκε και έφτασε στην ωριμότητα κατά την βιομηχανική περίοδο, εμφανίζεται αδύναμο να προτείνει ένα σχήμα συνοχής για τις εξελίξεις στο μέλλον. Ζητείται μέτρο και πολιτικό ρίσκο.

Χρειάζεται μια πραγματική παιδαγωγική της πόλης. Οφείλουμε να πηγαίνουμε στο σχολείο της πόλης. Να ακούμε, να κατανοούμε τους άλλους, να είμαστε υπεύθυνοι για το αύριο. Να μειώσουμε τις κοινωνικές ανισότητες, να σεβαστούμε το τοπικό και το παγκόσμιο

περιβάλλον, να οικοδομήσουμε την αειφορία και την ισότιμη ανάπτυξη, να αντιμετωπίσουμε με σοβαρότητα τα θέματα τρομοκρατίας και όχι μόνο σε ηθικό επίπεδο αλλά και σε πολιτικό.

Η πόλη γίνεται το πεδίο των κοινωνικών αντιθέσεων, αλλά και των κοινωνικών συσφίξεων. Εδώ ξεδιπλώνεται όλο το εύρος της οικονομικής διαχείρισης, στιγματίζοντας το νέο τρόπο ζωής. Πίσω από το κέντρο διοίκησης αναδιπλώνεται όλο το «μεγαλείο» της αντίθεσης μεταξύ της φτώχης γειτονιάς και της αστικής πλούσιας ζώνης. Πολλές φορές παρουσιάζονται περιχαρακωμένες και ασυνεχείς, άλλες φορές να έρχονται σε επαφή προκαλώντας πολλές φορές «λειτουργική σύγχυση» μεταξύ των καθαρών πολεοδομικών σχεδιασμών της ζωνοποίησης των πόλεων. Σήμερα πλέον ο σχεδιασμός της πόλης φεύγει από τα στερεότυπα των Οικοδομικών Τετραγώνων (Ο.Τ.) και παρουσιάζεται ως μια συνεκτική και παράλληλα μεικτή εικόνα για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις πολυσύνθετες προκλήσεις των καιρών και της οικονομικής κρίσης. Η πόλη οφείλει να εναρμονίσει τις εισροές με τις εκροές της, ώστε να καταστεί βιώσιμη και να αποδίδει μια ιδεολογία δράσης των πολιτών για μια χειραφετική προσέγγιση προστασίας των φυσικών πόρων, της πολιτιστικής κληρονομιάς χωρίς την υστέρηση της ποιότητας της ζωής.

2.3. Η πόλη όπως γίνεται αντιληπτή από την Ε.Ε

Η Ε.Ε ξεκίνησε την πορεία στην ιστορία μέσα από τις τότε οικονομικές και πολιτικές της εποχής της δεκαετίας του 50', όπου η γηραιά ήπειρος προσπερνούσε το σκαλί της καταστροφής του Δεύτερου Παγκοσμίου Πόλεμου. Το 1946, ο Winston Churchill πρότεινε την ανάγκη της αναδημιουργίας της Ευρωπαϊκής Οικογένειας ως θεραπεία από τα δεινά της. Αυτό έκανε τους δύο πεφωτισμένους άνδρες, Jean Monnet και Robert Schuman, να ονειρευτούν μια Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Το έναυσμα εδόθη με την ΕΚΑΧ¹³ για να συνεχιστεί με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ-1958) με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ -1959) για να περάσει στις αρχές του 60' στον σχηματισμό της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1993 να παρουσιάζεται πλέον ως Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) από τα 12 αρχικά κράτη-μέλη. Σήμερα αριθμεί 28 κράτη-μέλη με πληθυσμό άνω των 500 εκ. και

¹³ Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα ιδρύθηκε το 1952 με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης των Παρισίων και αποτελείτο από το Βέλγιο, τη Δυτική Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία. Σκοπός της ήταν να θέσει την παραγωγή και εμπορία του άνθρακα και του χάλυβα, δηλαδή των δύο κύριων πρώτων υλών της πολεμικής βιομηχανίας μέχρι και το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπό κοινή διαχείριση των πρώην εμπολέμων κρατών. Η Συνθήκη υπεγράφη στις 18 Απριλίου του 1951 και ετέθη σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952, ορισμένη να διαρκέσει για πενήντα χρόνια. Έληξε στις 23 Ιουλίου 2002.

στηρίζεται στους πυλώνες της οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης στη βάση της ειρήνης, της ισότητας, της δικαιοσύνης, του ενιαίου νομίσματος και της διαφάνειας με δημοκρατικούς θεσμούς. Σίγουρα τα βήματα της είναι σήμερα στην κόψη του ξυραφιού, λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει, κυρίως το Νότο, προκαλώντας αναταράξεις στην επιφαινόμενη συνοχή και την ενιαία πολιτική οντότητα (Μούσης, 2007: 35).

Στη διαδρομή της, η χωροταξία δεν αποτέλεσε επίσημη πολιτική εκτός από τα τέλη της δεκαετίας του '80, στην οποία διαφάνηκε η θέληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να χαράξει την πολεοδομική οργάνωση της Ηπείρου μέσα από ένα διάλογο με τα κράτη-μέλη.

Αυτό επέφερε τη σύνταξη ενός Σχεδίου Ανάπτυξης και Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), το 1999, θεμελιωμένο πάνω σε ένα πλαίσιο αρχών, στόχων και επιλογών για την χωρική ανάπτυξη της Ευρώπης στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης και ειδικά στην οικονομική και κοινωνική συνοχή, στη διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην ισόρροπη ανταγωνιστική ικανότητα του ευρωπαϊκού χώρου. Αυτά πλαισιώνονται από την πολυκεντρικότητα και ισόρροπη ανάπτυξη εντός της Ένωσης, από την αναγνώριση της ανταγωνιστικότητας πόλεων και περιφερειών, από την ενδογενή ανάπτυξη και από την αστική και αγροτική συνεργασία (Παπαπετρόπουλος, 2009: 75).

Μετά από συνεχείς επεξεργασίες και συνεργασίες το 2007 κατέληξαν σε ένα νέο στρατηγικό κείμενο για την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου με τίτλο «Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Όλα αυτά αποτελέσαν το οπλοστάσιο για τις νέες προκλήσεις που η Ένωση δεχόταν από την αστικοποίηση, την απελευθέρωση των κεφαλαίων-αγορών, τα περιβαλλοντικά ζητήματα, την τρομοκρατία, την απειλή στον πολιτιστικό και φυσικό πλούτο και τέλος στη νέα θεώρηση περί συλλογικής διακυβέρνησης.

Ένα από τα νέα χωροταξικά δεδομένα είναι η εδαφική συνοχή (territorial cohesion), όρος ο οποίος προβλήθηκε με την Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισαβόνας (2007), ως ο τρίτος πυλώνας μετά την πολιτική και οικονομική διάσταση για την πορεία προς την πολιτική ενοποίηση. Αποσκοπεί στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ένωσης για «μείωση των διαφορών μεταξύ επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών» και «την μείωση καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών». Η προσθήκη του όρου «εδαφική συνοχή» στις Ευρωπαϊκές Συνθήκες σημαίνει ότι η γεωγραφία μετράει.

Επιπλέον, η Ένωση, ευαίσθητη σε θέματα περιβάλλοντος και οικολογίας, το 2002 παρέχει στο Συμβούλιο της Ευρώπης τη δυνατότητα να δημοσιεύσει το κείμενο με τίτλο «Κατευθυντήριες αρχές για την Βιώσιμη Ανάπτυξη τα Ευρωπαϊκής Ηπείρου», ως μια απλοποιημένη μορφή του ΣΑΧΚ στην υπογράμμιση της βιώσιμης και ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης στην Ευρώπη των τότε 25 μελών.

Οι τέσσερις τομείς προτεραιότητας που καθορίζονται παρακάτω αποδεικνύουν ότι η Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για το 21^ο αιώνα αναθεωρώντας τις προτεραιότητες της πολιτικής των κυβερνήσεων των χωρών-μελών και της αλλαγής συμπεριφοράς παραγωγών και καταναλωτών (Θεοχάρη, 2005: 127-136):

- Την ενδυνάμωση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής (επικύρωση Πρωτοκόλλου του Κιότο)¹⁴
- Την ενδυνάμωση του συστήματος μεταφορών στην κατεύθυνση της βιωσιμότητας
- Την προστασία της δημόσιας υγείας από τους κινδύνους που εγκυμονεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και τις πρακτικές που εφαρμόζονται σήμερα σε όλο το κύκλωμα της διατροφικής αλυσίδας
- Τη βελτίωση της οικο-αποδοτικότητας στη διαχείριση των φυσικών πόρων

Το 2004 στο Ρότερνταμ, η ΕΜΕ. αποφασίζει την ανάγκη των κρατών-μελών και των περιφερειών τους να αναδείξουν το εδαφικό τους κεφάλαιο (territorial capital) και να εντάξουν στις εθνικές χωροταξικές στρατηγικές την εδαφική συνοχή εμπλουτισμένη με τη βιώσιμη ανάπτυξη και ισορροπία. Αυτό κατορθώνει να εκδηλώσει στην Ευρώπη το νόημα της χωροταξίας στη βάση ενός πλουραλιστικού και πολυκεντρικού συστήματος χωρικής δράσης που βασίζεται στη διατήρηση της εθνικής ποικιλομορφίας. Το σύστημα αυτό αναπτύσσεται σε όλα τα επίπεδα, υπερεθνικό, διεθνικό, εθνικό, περιφερειακό, χωρίς στενή ιεραρχική διαβάθμιση των συμμετεχόντων μερών και των πεδίων παρέμβασης με την εμπλοκή όλων εκείνων που μπορούν να συνεισφέρουν στην κοινωνική και οικονομική συνοχή. Η τάξη στον χώρο δεν επιβάλλεται μέσω επιταγών και εντολών, αλλά λαμβάνει τη μορφή διαδικασίας που κατευθύνεται στην παραγωγή ενός προσανατολισμένου ρυθμιστικού σχεδίου (procedural planning). Οι σύγχρονες απαιτήσεις της χωροταξίας απαιτούν τη σύγκλιση σε ανώτερα πρότυπα μιας πολυεπίπεδης διακυβέρνησης που εξελίσσεται εντός και εκτός του εθνικού κράτους, αλλά όχι υπεράνω αυτού (Γιαννακούρου, 2008: 101).

Στη κατεύθυνση αυτή, η Ένωση συνδέει τις αστικές περιοχές με την Αειφόρο Ανάπτυξη, στη βάση της νέας στρατηγικής που άρχισε να σχεδιάζεται από τη Συνθήκη του

¹⁴ Το Πρωτόκολλο του Κιότο αποτελεί έναν «οδικό χάρτη», στον οποίο περιλαμβάνονται τα απαραίτητα βήματα για τη μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος που προκαλείται λόγω της αύξησης των ανθρωπογενών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Σύμφωνα με αυτό, τα κράτη που το έχουν συνυπογράψει δεσμεύονται να ελαττώσουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου την πρώτη περίοδο ανάληψης υποχρεώσεων (2008-2012) κατά ένα συγκεκριμένο στόχο σε σχέση με τις εκπομπές του 1990 (ή του 1995 για ορισμένα αέρια).

Άμστερνταμ (1997) ως κεντρικό στοιχείο, για να ακολουθήσουν επόμενες συναντήσεις Κορυφής, αναλύοντας περισσότερο τους τρεις πυλώνες που συνθέτουν την Α.Α. Κορυφαία Συνάντηση ήταν αυτή του Göteborg (2001), όπου υιοθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με απώτερο στόχο τη συμβολή στα παγκόσμια δρώμενα και στην επίλυση αστικών προβλημάτων της ηπείρου.

Οι ευρωπαϊκές πόλεις αντιμετώπιζαν και αντιμετωπίζουν πληθώρα προβλημάτων και έπρεπε να βρεθούν τρόποι για τις απαιτούμενες αλλαγές στον τρόπο ζωής και στις δημογραφικές εξελίξεις. Η συνθετότητα των θεμάτων απαιτούσε μια γενική εγρήγορση με την συνειδητοποίηση, με την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δράση, στο μόντο της UNESCO «να κατανοήσουμε για να δράσουμε». Η Ε.Ε. σχημάτισε το 6^ο πρόγραμμα δράσης (Π.Δ.Π.) για το αστικό περιβάλλον (2005), μέσα από μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση αστικών ζητημάτων, επιδιώκοντας τη διαμόρφωση «ενός υψηλού επιπέδου ποιότητας ζωής και κοινωνικής ευημερίας» και απευθυνόμενη σε όλα τα επίπεδα διοίκησης ώστε με την κοινή αντιμετώπιση θεμάτων αστικής διαχείρισης και διακυβέρνησης, με τον ολοκληρωμένο χωροταξικό σχεδιασμό, με την οικονομική ευημερία και ανταγωνιστικότητα, με την κοινωνική ενσωμάτωση και με την περιβαλλοντική προστασία να μπορεί να επιτευχθεί «μια καλύτερη ποιότητα ζωής μέσω μια ολοκληρωμένης προσέγγισης με επίκεντρο τις αστικές περιοχές». Στοχεύοντας στην πολιτική συνοχή το πρόγραμμα LIFE+ (2007-2013) θα στήριζε για την υλοποίηση το 6^ο Π.Δ.Π. συμπεριλαμβανόμενης της θεσμικής στρατηγικής για το αστικό περιβάλλον. Σήμερα υλοποιείται το 7^ο πρόγραμμα στηριζόμενο στις έννοιες: συνεργασία, ιδέες, άνθρωποι, ικανότητες και δεξιότητες.

Η «Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική» αποτελεί μια διαδρομή στην τελική συλλογική άρθρωση του κοινοτικού οικοδομήματος που διευρύνει ορίζοντες και το ρόλο των αστικών κέντρων σ' έναν ενιαίο χώρο χωρίς φραγμούς των εταίρων, στο πλαίσιο ενός ολοένα και αλληλοεξαρτώμενου διεθνούς περιβάλλοντος.

Για τέσσερις δεκαετίες η συμμετοχή της χώρα μας δεν παρουσιάζει απτά αποτελέσματα σε θέματα χωροταξίας και περιβαλλοντικής πολιτικής. Παρότι έχουν θεσμοθετηθεί νομοθετήματα για χωρικές παρεμβάσεις και τον χωροταξικό σχεδιασμό στο πνεύμα της αειφορίας και των νέων προκλήσεων (ν.1337/83, ν.2508/97, ν.3212/03 και ν. 4269/14), ο πυρήνας του αστικού προβλήματος παραμένει. Οι χωροταξικές παθογένειες ετών δημιουργούν προβλήματα δυσλειτουργίας των ελληνικών πόλεων, των οικισμών και του αξιαστικού χώρου σε πολυεπίπεδη μορφή επηρεάζοντας αρνητικά την ομαλότητα των συγκοινωνιών, τις χρήσεις γης, το δημόσιο χώρο, την ποιότητα ζωής, προκαλώντας μια

αδιάφορη αστική μορφολογία, τάσεις αλόγιστης ανάπτυξης στις περιαστικές περιοχές και μια κοινωνική αποσύνθεση λόγω, της νέας μορφής διαστρωμάτωσης.

Ο νόμος 2742/99 (ΦΕΚ 207/Α΄/7.10.99)¹⁵: Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις, σε συνέχεια του βασικού άρθρου 24 του Συντάγματος ¹⁶, αποτελούν την εναρμόνιση της χώρας μας με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες στην κατεύθυνση ενός ενιαίου πλαισίου χωροταξίας, εγκαθιδρύοντας νέα όργανα, όρια και συγκεκριμένες διαδικασίες.

Η ελληνική πόλη, όπως και κάθε πόλη είναι ένας παλλόμενος ζωντανός οργανισμός, είμαστε εμείς οι ίδιοι, ο τρόπος που ζούμε και συμπεριφερόμαστε και ας σταματήσουμε επιτέλους να κατηγορούμε τους άλλους για τη θλιβερή εικόνα που παρουσιάζουν οι περισσότερες πόλεις μας (Παπαϊωάννου, 2008: 216-220).

Οφείλουμε να ενσωματώσουμε το κοινοτικό κεκτημένο όχι μόνο στα ελληνικά νομοθετήματα αλλά και στον τρόπο διαβίωσης με διαρκή προσπάθεια σε μια διαλεκτική σχέση με τις νέες προκλήσεις, ώστε η πολεοδομία να παράσχει όχι μόνο αστικό σχεδιασμό τακτοποίησης λειτουργιών και οικονομικών συσχετισμών, αλλά μια πόλη γεμάτη ζωντάνια και όνειρα για το αύριο.

Η πόλη στην Ελλάδα δεν μπορεί να έχει την τύχη των μεγάλων πόλεων της Ευρώπης. Ο σχεδιασμός οφείλει να αποκτήσει πολεοδομική συνείδηση με τον πολίτη να συμμετάσχει στη διαμόρφωση τα του οίκου του. Η αυθαιρεσία οφείλει να περιοριστεί και να δοθεί έμφαση σε τοπικά σχέδια στην κατεύθυνση της αιεφόρου ανάπτυξης, αναπτύσσοντας πρωτίστως το σεβασμό στο κατάλληλο περιβάλλον και στην βιοκλιματική αρχιτεκτονική που μπορεί να βρει γόνιμο έδαφος στη χώρα μας.

¹⁵ Ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει ως στόχο να συμβάλλει (άρθρο 2) :

α. Στην προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, στη διατήρηση των οικολογικών και πολιτισμικών αποθεμάτων και στην προβολή και ανάδειξη των συγκριτικών γεωγραφικών, φυσικών, παραγωγικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων της χώρας.

β. Στην ενίσχυση της διαρκούς και ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας και της ανταγωνιστικής παρουσίας της, στον ευρύτερο ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό της περίγυρο.

γ. Στη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο σύνολο του εθνικού χώρου και ιδίως στις περιοχές που παρουσιάζουν προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, έντονων κοινωνικών διαφοροποιήσεων και περιβαλλοντικής υποβάθμισης, καθώς και στις περιφερειακές και απομονωμένες περιοχές ή σε άλλες περιοχές που παρουσιάζουν μειονεκτικά χαρακτηριστικά, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης.

¹⁶ Με την απόφαση του ΣτΕ Ολ 2759/94, σε συνέχεια των διατάξεων του άρθρου 24 του Συντάγματος αναφέρεται ότι: «απορρέουν οι περιορισμοί εκείνοι στην αναπτυξιακή πολιτική που είναι αναγκαίοι για την πρόληψη της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, με τρόπο, ώστε όχι κάθε ανάπτυξη, αλλά μόνο η βιώσιμη, δηλαδή εκείνη που δεν επιφέρει βλάβη στο περιβάλλον και άρα είναι διατηρήσιμη και όχι πρόσκαιρη είναι επιτρεπτή από το Σύνταγμα».

Η Ε.Ε αποδίδει εκτός από το αστικό ενδιαφέρον, μια ιδιαίτερη προσέγγιση για ειδικές κατηγορίες περιοχών, όπως είναι οι ορεινοί όγκοι, τα νησιά¹⁷, οι απομακρυσμένες περιφέρειες στο πνεύμα της εδαφικής συνοχής. Ειδικά προβλέπεται για τα νησιά του Αιγαίου, η βιώσιμη ανάπτυξη με την ενίσχυση των πολιτικών επικοινωνίας και συνεργασίας στους τομείς του τουρισμού και των υπηρεσιών με δυνατότητες των διασυνοριακών πρωτοβουλιών. Το μεγάλο στοίχημα για τα νησιά του Αιγαίου είναι η εφαρμογή των αρχών που διέπουν τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού με σεβασμό στο περιβάλλον και στη διατήρηση της «φέρουσας ικανότητας» αυτών (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001: 275).

2.4.Η πόλη ως πεδίο διαπραγμάτευσης

Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο η πόλη άρχισε να μεταβάλλεται με ρυθμούς γρήγορους για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις της αστυφιλίας και της επαναχάραξης των χρήσεων γης. Πλέον ο χρόνος καθόριζε τον αστικό σχεδιασμό και τη συνύπαρξη για μικρότερες και γρηγορότερες αποστάσεις, άρχισε να είναι ένα σταθερό μόντο προσέγγισης της νέας πόλης.

Οι «τεχνόπολεις», (μεγα)πόλεις αποτελούν χώρους ανάπτυξης υψηλής τεχνολογίας σε συνδυασμό με μεγάλα κοινωνικά σχέδια ευελιξίας, της συναινετικής ρύθμισης και της μεταμοντέρνας κατάστασης της πληροφορίας. Εστιάζονται στις σχέσεις έρευνας και παροχής υπηρεσιών, στη μεταφορά της τεχνολογίας, στη δύναμη του νεωτερισμού, στο ρόλο της τοπικής κοινότητας. Αφορούν αναζωογονήσεις παλαιών κέντρων, μεσαιωνικών κομματιών όπως η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου και στην αντιμετώπιση της φθίνουσας πορείας των ευρωπαϊκών μητροπόλεων μετά το 1970, στη δημιουργία νέων δυναμικών οικονομικών πόλων ανάπτυξης, αλλά και στις γενικότερες ανακατατάξεις στην πολιτική, στην κουλτούρα και στην οικονομία καθώς οδεύουμε σε Κοινωνικούς Χώρους (Κομνηνός, 2005: 19-21).

Αυτό το νέο μοντέλο για τη Γεωγραφία της ανάπτυξης επιφέρει χωρικές επιπτώσεις στον κοινωνικό και παραγωγικό τομέα, με συνέπεια οι σχέσεις οικονομίας και χώρου να οδηγούν στη διαμόρφωση χωρικά πολωμένων παραγωγικών συστημάτων. Η επικράτηση του φιλελευθέρου πολιτικού συστήματος ανάπτυξης, έναντι κυρίως στην ομαδική, τη σοσιαλιστική θεώρηση, είναι ένα θέμα προς διερεύνηση, γιατί αφήνει το ίχνος της και στον αστικό χώρο.

¹⁷ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά» (2012/ C 181/ 03).

Η κατάκτηση της εξουσίας, η οποία χρησιμοποιούταν ως βαγόνι για την επιβολή της κυριαρχίας πολιτικών σε χωροταξικό-κοινωνικό πεδίο ήταν και είναι μια ρεαλιστική πολιτική που ανέκαθεν υπήρχε δείχνοντας ότι εμφανίζεται ένα συγκρουσιακό καθεστώς με συμμετέχοντες παίκτες-πολίτες μέσα από ένα στρατηγικό παίγνιο εντός ενός κοινωνικοπολιτικού συστήματος. Η επιδίωξη του ατομικού οφέλους αναδεικνύεται ένα παίγνιο για ειδικούς λύτες σε συνδυασμό με την άσκηση εξουσίας μέσα από ένα σκληρό πεδίο ανταγωνιστικότητας στο πλαίσιο των κανόνων της ελεύθερης αγοράς. Η Στρατηγική της Απεριόριστης Ανάπτυξης δεν αποτελεί την καταλληλότερη απάντηση για την ευημερία των ανθρώπων, χρειάζεται η «διατηρήσιμη ανάπτυξη» (Παπακωνσταντινίδης, 2005: 348).

Χρειάζεται ένα νέο «meaning of life» αναθεωρώντας εκ βάθρων τη σχέση ανάμεσα στην ατομική ευτυχία και την πορεία των κοινωνιών. Αποφεύγοντας τους δογματισμούς μεταξύ των δύο οφείλουμε να αναρωτηθούμε ποια είναι τα θεμέλια της νέας παγκόσμιας κοινωνίας η οποία οικοδομείται μπροστά μας, περιορίζοντας τον οικονομικό «εκθαμβωτισμό» σε μια απόλυτη πολιτική συνεργασία για τη βέλτιστη λύση στο πλαίσιο της «ενάρτησης» ανάπτυξης. Η απόλυτη ευημερία δεν οδηγεί από μόνη της στη δημοκρατία. Η μια αναζητεί διαρκώς τη θέση της σε σχέση με την άλλη (Cohen, 2013: 141).

Η (μεγα)πόλη της οικονομίας, έχει καταστήσει το άτομο γρανάζι σε ένα τεράστιο σύστημα πραγμάτων και δυνάμεων, το οποίο αποσπά κάθε πρόοδο, πνευματικότητα και αξία για να τις μετασχηματίσει από την υποκειμενική τους μορφή στη μορφή μιας καθοράς αντικειμενικής ύπαρξης. Η πάλη του ρομαντισμού και της ισότητας με την ανταγωνιστικότητα και την ισχύ της κερδοφορίας οφείλει να βρει γόνιμο έδαφος ειρήνης και συνύπαρξης στη σύγχρονη πόλη, χώρος που προσφέρεται ως ευκαιρία και έναυσμα για την ανάπτυξη και των δύο τάσεων για κατανομή ρόλων στους κατοίκους. Η σύγχρονη πόλη προσφέρεται ως ένας μεγάλος σχηματισμός, όπου αντίθετα ρεύματα, τα οποία περικλείουν τη ζωή εκτυλίσσονται και μπορούν να αλληλοσυνδεθούν με ισότιμα δικαιώματα (Simmel, 1993: 45).

Η θέση του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος για μεγιστοποίηση του ατομικού κέρδους αφήνει την εντύπωση ότι υπάρχει ένα διαρκής αγώνας μεταξύ των παικτών δράσης και κοινωνικών τάσεων, που εμπλέκονται και συγκρούονται, για να κερδίσουν τη μέγιστη δυνατότητα επιτυχίας και να προσφερθεί ως νίκη με την συνεπαγωγή την ήττα του άλλου παίκτη. Πρακτικά, εάν αθροίσουμε τα αποτελέσματα ενός τέτοιου στρατηγικού παιχνιδιού ανά δύο, με απερίριστο αριθμό αγώνων μεταξύ των δύο παικτών, το αποτέλεσμα θα είναι πάντα

ίσο με: $+1+(-1)=\text{μηδέν}$.¹⁸ Με το +1 θεωρούμε νικηφόρο αποτέλεσμα, για το ένα παίκτη, που αντίστοιχα καταχωρούμε με το σύμβολο (-1) για τον ηττημένο παίκτη. Αυτό διατυπώθηκε από τους Neuman & Morgenstern, το 1944 ¹⁹.

Είναι γεγονός ότι στη «Θεωρία των Στρατηγικών Παιγνίων» συναντάμε τη εξέλιξη της δομής της πόλης κάτω από ένα πρίσμα κανόνων και σύνεσης των εμπλεκομένων. Από την μία είναι η προσέγγιση του μηδενικού αθροίσματος, όπως και προαναφέραμε, όπου το παίγνιο παίζεται από δυο παίκτες με τον όρο, πάντα η νίκη του ενός συνεπάγεται αυτόματα, τη ήττα του άλλου, ωθούμενοι από το ατομικό συμφέρον και από την άλλη το αμοιβαίο όφελος όλων των συμμετεχόντων παικτών (win/win).

Η γνωστή θεωρία του John Nash το 1950 παρουσιάζει μια καινοτομία που θα άλλαζε τη θεώρηση των μαθηματικών και κατ' επέκταση όλων των κοινωνικών και οικονομικών θεωριών. Η καινοτομία του θεωρήματος βασιζόταν πάνω σε δύο ικανές ιδέες που έδωσαν μια νέα πνοή στη θεωρία των παιγνίων: Η πρώτη ιδέα βοήθησε τον Nash να απεγκλωβιστεί από τη θεωρία των παιγνίων μηδενικού αθροίσματος με τον ένα νικητή και δεύτερη ιδέα ήταν η επέκταση της προσέγγισής του στον τομέα των διαπραγματεύσεων. Έκτοτε η θεωρία των παιγνίων έχει τη δυνατότητα να αναλύει καταστάσεις, όπου τα εμπλεκόμενα μέρη έχουν την ευχέρεια να κάθονται γύρω από το τραπέζι και να καταλήγουν σε αμοιβαία επικερδείς συμφωνίες μέσα από την παραδοχή της κοινής γνώσης βασισμένη στην ορθολογικότητα του άλλου και με το ίδιο πλήθος πληροφοριών (Βαρουφάκης, 2007: 190-193).

Η Θεωρία των Παιγνίων χρησιμοποιώντας τον ορθό λόγο είναι η καλύτερη απάντηση στο ισχυρό ρεύμα που έχει αναπτυχθεί περί ατομικισμού. Δουλεύοντας πάνω στη βέλτιστη λύση του προβλήματος ή στη λεγόμενη ισορροπία Nash, κανένας από τους συμμετέχοντες δεν μετανιώνει για τη στρατηγική του επιλογή, σε προσωπικό επίπεδο. Η μέγιστη ιδέα της βέλτιστης απάντησης των ορθολογιστικά σκεπτόμενων παικτών είναι μια επανάσταση στο πνεύμα συνεργασίας, μετατρέποντας «τον θάνατο σου, η ζωή μου» που εξέφραζε η θεωρία του μηδενικού αθροίσματος, σε μια αποκόμιση αμοιβαίων οφελών (Βαρουφάκης, 2002: 40-44).

Το σημείο «σέλλας»²⁰ ή σημείο ισορροπίας μπορεί να λύσει πλήθος πολεοδομικών και κοινωνικών ζητημάτων μεταξύ αντικρουόμενων συμφερόντων σε για μια πόλη-

¹⁸ «Zero-sum, two players game».

¹⁹ Σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος δύο ατόμων (A+B), το άθροισμα των αποδόσεων maximin (η μέγιστη από τις ελάχιστες) για τον A και το minimax (η ελάχιστη από τις μέγιστες) για τον B, είναι μηδέν (Βαρουφάκης, 2007).

²⁰ Όταν ένας πίνακας παιγνίου διαθέτει σημείο σέλλας ή σημείο ισορροπίας, τότε η επίλυση του παιγνίου αυτού απαιτεί την εκλογή εκείνου του ζεύγους των στρατηγικών που διέρχονται από αυτό το σημείο σέλλας, όποτε η τελική απόδοση του παιγνίου είναι το ίδιο σημείο σέλλας (Φιλίνης, 2008: 54).

χωροσύστημα, δυναμική, εξελισσόμενη, με εμπορευματικό χαρακτήρα, η οποία μοιάζει με «πορνική έκφραση» (Ροζάνης, 2012: 29).

Η σύγχρονη πόλη γίνεται πλέον, δυστυχώς, το κοινωνικό στήριγμα της οικονομικής αμετροπέπιας, της ανεξέλεγκτης παραγωγής για την επιτυχία της ανταγωνιστικής τάσης, μιας διαδικασίας διαφορών και συγκρούσεων, συνθλίβοντας την κοινωνική δικαιοσύνη και την σχέση «πόλη-χωριό», επαφής με τον «άλλο».

Αυτές οι αντιφάσεις του χώρου και της παραγωγής βαθαίνουν: (Lefebvre, 1976)

- Λόγω θρυμματισμού του χώρου για την επίτευξη της πώλησης του σε ατομικές ιδιοκτησίες.
- Λόγω του διαχωρισμού της «τριαδικής φόρμουλας» που κατέγραψε ο Μαρξ, δηλαδή της γης, του κεφαλαίου και της εργασίας μέσα σ' ένα πολεοδομημένο χώρο.
- Λόγω εξαφάνισης της υπαίθρου υπέρ των πολεοδομικών επεκτάσεων, με σκοπό την γαιοπρόσοδο, το κέρδος εντός της ιδιοκτησίας του εδάφους
- Λόγω καταστροφής της φύσης υπέρ της υπερ-χρήσης των αγαθών της
- Λόγω του διασκορπισμού στις περιφέρειες και στη διάλυση των κοινωνικών σχέσεων
- Λόγω της υποδούλωσης του χρόνου από την παραγωγή του χώρου
- Λόγω της αυτοματοποίησης της (μη) εργασίας, με την ανάλογη περιπλοκή με τον χώρο αναψυχής μέσα σ' ένα παγκόσμιο χώρο
- Λόγω του ότι το άτομο βρίσκεται ταυτόχρονα «κοινωνικοποιημένο» και απομονωμένο, «απόβλητο»
- Λόγω του ότι η κοινότητα ακροβατεί μεταξύ «συλλογικού» και περιθωριακής συνένωσης

Συνεπώς διερευνάται, η δυνατότητα μέσα από αυτό το πλαίσιο αντιθέσεων και διαφορών να βρεθεί η χρυσή τομή μεταξύ υπερ-κέρδους και συλλογικής ευημερίας, δικαιοσύνης και κοινωνικής ανισορροπίας, μεταξύ ανάπτυξης και μεγέθυνσης, μεταξύ πλούτου και δυστυχίας, εργασίας και ανεργίας, εξέλιξης και διατήρησης.

Αυτή η ισορροπία, βέλτιστη για όλα τα μέρη, ζητείται να διαμορφωθεί μεταξύ των δρώντων που διαμορφώνουν τις συνθήκες και τις αποδώσεις, μέσα στις αρχές της ορθολογικής επιλογής, τις οποίες μπορούμε να παρακολουθήσουμε στα πλαίσια της θεωρίας των Παιγνίων. Είναι αδύνατο να επιτευχθεί η άριστη λύση και προτείνεται το βέλτιστο σε ένα παίγνιο που εκτυλίσσεται σε μια κόνιστρα (χώρος δράσης και ανταγωνισμού), ενώ

πραγματικά μπορεί να παίζεται και ταυτόχρονα και σε άλλες κονίστρες, είναι δηλαδή «εμφωλευμένο» (παίγνιο σε πολλά επίπεδα). Η δυνατότητα του παιγνίου να εξελίσσεται σε περισσότερα επίπεδα-κονίστρες δημιουργεί τις προϋποθέσεις και την ανάγκη κανόνων, οι οποίες με την μορφή θεσμών, δηλαδή υποχρεώσεων με διάρκεια για τα εμπλεκόμενα μέρη, διαμορφώνουν πλαίσια εντός των οποίων οι παίκτες είναι αναγκασμένοι να κινηθούν με ορθολογιστική ατομική επιλογή για την αντιμετώπιση επαναλαμβανόμενων προβλημάτων και καταστάσεων που δεν μπορούν εύκολα να προβλεφθούν (Τσεμπελής, 2004: XIX-XX).

Μέσα από την αντίληψη της θεωρίας των Παιγνίων ανακαλύπτουμε και τα μυστικά της θεωρίας της χωροθέτησης. Είναι ακριβώς η επιδίωξη της βέλτιστης λύσης για τους πολεοδόμους να μπορούν να κατανέμουν τις κεντρικές λειτουργίες της πόλης, σε τρόπο ισόρροπο και παραγωγικό, μέσα από θεσμούς και περιβαλλοντικούς κανόνες που προβλέπει ο χωροταξικός σχεδιασμός.

Οι λειτουργίες της πόλης, σύμφωνα με τον πολεοδόμο Αθανάσιο Αραβαντινό, είναι: Οικονομική-Διοικητική- Κοινωνική- Πνευματική-Τουριστική-Συγκοινωνία και Λοιπές Λειτουργίες (Αραβαντινός, 2007: 35-36). Έτσι, στα πλαίσια του καθολικού σχεδιασμού, που ως συστηματική μεθοδολογία διαμορφώθηκε κυρίως στη Βρετανία, οφείλεται να αντιμετωπιστεί η σύγκρουση που γεννάται μέσα από τη στόχευση της κερδοσκοπίας, από την υπερσυσσώρευση του κεφαλαίου σε βάρος των άλλων λειτουργιών της πόλης. Μάλιστα το δίπολο: φυσικό και μη φυσικό/ανθρωπογενές περιβάλλον οφείλει να ισορροπήσει εντός του «αστικού περιβάλλοντος», του συστήματος δηλαδή που εκφράζεται η δράση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Συνεπώς, ο αστικός χώρος, ο καθρέπτης του ανθρώπου πάνω στο περιβάλλον, διέρχεται μια σταθερή μετάλλαξη, ξεφεύγοντας από τα στερεότυπα των «κλειστών» χρήσεων γης και μετεξελίσσεται σε έναν πολύπλοκο χώρο από τις κοινωνικές διαφορετικές διαστρωματώσεις, οι οποίες αποτελούν το καταστάλαγμα της εφαρμοσμένης πολιτικής της παγκοσμιοποίησης και του άκρατου ανταγωνισμού.

Το ερώτημα που τίθεται είναι, εάν μπορεί ένας αστικός σχεδιασμός να θεωρηθεί ένα στρατηγικό Παίγνιο?

Το ερώτημα εύλογο και ζωτικό για το προφίλ της πόλης, για τους ρόλους των διαφόρων παικτών, για τις προβλεπόμενες συμμαχίες, για τις σχέσεις μεταξύ των, μέσα από τον αστικό σχεδιασμό. Η εικόνα της πόλης εκτιμάται ως ένα χωροσύστημα, όπως έχει επισημανθεί με στοιχεία του οποίου (φορείς, θεσμοί, υπηρεσίες, οικονομικές τάξεις, αγαθά) υπόκεινται σε πολύπλοκες φιλικές ή σχέσεις αντιπαράθεσης. Η πολυπλοκότητα των σχέσεων της πόλης μεταφέρεται στην πολυπλοκότητα των σχέσεων των ρόλων των παικτών πάνω σε ένα ζήτημα.

Οι κοινωνικές αντιλήψεις δημιουργούν σχέσεις και συγκρούσεις που μεταγράφονται στη δυναμική ενός URBAN GAME σε αντιθέσεις ανάμεσα στους ρόλους των παικτών. Με τους τιθέμενους χωρικούς κανόνες (βλέπε εγκεκριμένα σχέδια πόλεων, π.χ. Γενικά. Πολεοδομικά Σχέδια) καταγράφεται η επιδίωξη για μια κατεύθυνση γενικής συμφωνίας ανάμεσα σε αποκλίνουσες απόψεις και εκτιμήσεις, εντός ορθολογιστικού ρυθμιστικού πλαισίου προς αμοιβαίο όφελος των συμμετεχόντων. Συνεπώς, παίζει μεγάλο βάρος στην κατεύθυνση η πολιτική χροιά προσέγγισης και ο ιδεολογικός χαρακτήρας της επεξεργασίας του αστικού προγραμματισμού-σχεδιασμού (Χαστάογλου, 1982: 134-138).

Οι συμμετέχοντες παίκτες μπορεί να είναι (ν) συμμετέχοντες που μπορούν με ανάλογες κοινωνικοοικονομικές συμμαχίες να αναχθούν σε ένα παίγνιο των δύο (2) τελικών παικτών (2) πόλων, (2) συμμαχιών, το οποίο εξελίσσεται σε μια κονίστρα.

Ο σκοπός του Παίγνιου (αστικός σχεδιασμός) είναι η επιδίωξη των δύο παικτών για την καλύτερη θέση ισχύος η οποία μπορεί να καταλάβει για τα συμφέροντα του από την αστικοποίηση της γης, αλλά μέσα από το πνεύμα διαπραγμάτευσης μεταξύ ορθολογικά σκεπτόμενων παικτών, μπορεί να βρεθεί η βέλτιστη ισορροπία των δύο, δηλαδή μια «λύση» η οποία αναγνωρίζει τη σημασία των προσδοκιών του «άλλου», δηλαδή σε Παίγνιο μη μηδενικού αθροίσματος, δηλαδή σε αλληλεπιδράσεις στις οποίες η ζημιά του άλλου δεν μεταφράζεται αναγκαστικά σε δικό σου κέρδος (Βαρουφάκης, 2007: 142).

Αυτό το παίγνιο με αμοιβαίο όφελος μεταξύ των δύο παικτών είναι ουσιαστικά το γινόμενο των κερδών από τις ωφέλειες/χρησιμότητες των δύο παικτών στο σημείο της διαφωνίας, όπου είναι το μεγαλύτερο μεταξύ όλων των εναλλακτικών θέσεων που κυριαρχούν στο στάδιο της διαφωνίας.

Συνεπώς, θα μπορούσαμε να διακρίνουμε δυο ή περισσότερους «παίκτες» μέσα από τη διαδικασία εξέλιξης της Α.Α. για τον αστικό σχεδιασμό, ως κοινωνικές ομάδες, ή σύνολα δρώντων οι οποίες επιδιώκουν την ανάπτυξη της πόλης με διαφορετική προσέγγιση και με εναλλακτικά σενάρια, ανάλογα των συμφερόντων και αποδόσεων που πρεσβεύει η κάθε μια.

Το Παίγνιο αρχίζει μέσα από την επιλογή τακτικών, συμφερόντων, συνδιαλλαγών, συμβιβασμών, συγκρούσεων, για να σχηματιστεί η πιθανή γενική συμφωνία προς όφελος της λειτουργίας του αστικού συστήματος, όπου πολιτικοί φορείς, οικονομικοί παράγοντες, κοινωνία και πολιτιστικοί δρώντες, εμπλέκονται σε πολύπλοκες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές σχέσεις. Εδώ υπεισέρχεται η αντίληψη, η γνώση, αλλά και το κέρδος και η πολιτική παιδεία στη διαδικασία του αστικού προσανατολισμού και όπως λέει και ο Θεοδόσιος Τάσιος, ο συλλογικός χώρος (της πόλης) μέσα στον οποίο κινούνται τα

ενδιαφέροντα και λειτουργούν τα συμφέροντα του ατόμου δεν ορίζεται εύκολα πλέον και ο έντονος πόθος για καλύτερη ζωή εδώ και τώρα ανέδειξε τους οικονομικούς στόχους θυσιάζοντας άλλες χάρες, όπως το φυσικό περιβάλλον και τις ανεμπόδιστες διαπροσωπικές σχέσεις (Τάσιος, 2014: 367).

Τελικά, το Παίγνιο αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής. Είμαστε με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο «συνεχείς» παίκτες και είναι ενδιαφέρον να το καταλάβουμε. Η θεωρία των Παιγνίων έχει αλλάξει μερικές πλευρές της συμπεριφοράς μας, ειδικά στο πεδίο της κυριαρχίας του στρατηγικού σχεδιασμού στην οικονομία. Πλέον η θεωρία Παιγνίων είναι κατάλληλη για να διαλευκανθεί η σκέψη μας, ώστε να διακρίνουμε σύνθετα θέματα με νέο ορθό τρόπο. Ίσως η θεωρία Παιγνίων να είναι μια από τις μεγαλύτερες προσφορές στην ανθρωπότητα στην επιδίωξη της ειρηνικής διευθέτησης των ανθρωπίνων διαφορών και των κοινωνικών αντιπαλοτήτων, μέσα από τη θεώρηση της διαπραγμάτευσης για αμοιβαίο όφελος.

Η νέα βιομηχανική κοινωνία καταστρέφει την παραγωγή αξιών, με αποτέλεσμα οι κοινωνίες να έχουν μετατραπεί σε πελώρια παίγνια μηδενικού αθροίσματος, σε μονολιθικά συστήματα διαμονής, στα οποία το οποιοδήποτε κέρδος για τον έναν μετατρέπεται σε απώλεια ή ζημιά για τον άλλο, ενώ κανένα απ'τους δύο δεν ικανοποιείται αληθινά (Ιλλιτς, 1999: 27).

2.4.1. Περιπτώσεις διαπραγμάτευσης από την παγκόσμια και τοπική σκηνή.

Η διαπραγμάτευση αποτελεί σήμερα μια κοινωνικοπολιτική πράξη υψίστης σημασίας, σ' έναν κόσμο συνεργατικό, πολυπολικό και κυρίως βασισμένο σε διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες. Η επιδίωξη της ειρήνης και της ευημερίας με την μείωση της φτώχειας είναι από τις προτεραιότητες της διεθνούς κοινότητας.

Παρόλα αυτά, υπάρχει ακόμη η γεωπολιτική ανησυχία χωρών που θέλουν να επιβάλλουν την δική τους ισχύ και επικυριαρχία σε ένα σύστημα ανταγωνισμού και αντιπαράθεσεων, ακολουθώντας την ρεαλιστική Σχολή. Οι διεθνείς Οργανισμοί που σχηματίστηκαν μετά τον Πόλεμο, προσπαθούν να επέμβουν για τη διατήρηση της ασφάλειας και της συνεργασίας, χρησιμοποιώντας όλα τα ειρηνικά «όπλα» για να κατευνάσουν συγκρούσεις και περιφερικούς πολέμους, τη στιγμή που κάθε γεγονός σε μια περιοχή, αναταράσσει την παγκόσμια ισορροπία.

Όμως, η κατάληξη των διαπραγματεύσεων, άλλες φορές είναι επιτυχής με αποτέλεσμα το αμοιβαίο οφέλος, άλλες συγκλίνουν στο μηδενικό άθροισμα. Ουσιαστικά, εξελίσσεται ένα Παίγνιο, σ' όλα τα θέματα, ακόμη περισσότερο στα διεθνή, χωρίς να απομακρύνεται η διαδικασία και από τοπικά φλέγοντα ζητήματα.

---Το νερό αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα αγαθά της ανθρωπότητας. Λένε ότι ο Τρίτος Παγκόσμιος Πόλεμος θα διεξαχθεί για την απόκτηση του νερού. Ήδη η ερημοποίηση εκτάσεων στην Αφρική φαίνεται έντονα και αυτό προκαλεί δυσάρεστες συνθήκες διαβίωσης.

Μάλιστα «Η Διακήρυξη της Χιλιετίας» του ΟΗΕ, βάζει ένα από τους βασικούς στόχους την καταπολέμηση της ερημοποίησης στις χώρες που εμφανίζεται το πρόβλημα και την παράλληλη ορθή διαχείριση του νερού σε όλα τα χωρικά επίπεδα .

Πολλές φορές το νερό μέσα από την ξέφρενη πορεία της μεγέθυνσης και της κλιματικής αλλαγής γίνεται στοιχείο αντιπαλότητας και ισχύος σε έναν κόσμο, όπου οι διεθνείς σχέσεις εξελίσσονται σε πολλά επίπεδα.

Στην Μεσοποταμία εξελίσσεται ένα Παίγνιο αρκετά σπουδαίο στη γλώσσα της διπλωματίας. Ο ποταμός Ευφράτης που πηγάζει κυρίως από την Τουρκία (88% της ετήσιας ροής) εισέρχεται στη Συρία και το Ιράκ, ενώνεται με τον Τίγρη ποταμό στο Ιράκ για να σχηματισθεί ο ποταμός Σατ αλ- Αραμπ, ο οποίος εκβάλλει στον Περσικό Κόλπο.

Και οι τρεις χώρες προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τις ροές για να δημιουργήσουν κεκτημένα και να λάβουν θέση ισχύος στο παίγνιο που διεξάγεται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Σε αυτό το Παίγνιο η Τουρκία λόγω ισχυρότερης θέσεως, έβαλε στόχο τον έλεγχο της ροής, δημιουργώντας ένα μεγάλο πρόγραμμα πολλών εκατομμυρίων δολαρίων αρδευτικών και υδρο-ηλεκτρικών φραγμάτων στους δύο ποταμούς. Το σχέδιο βασιζόταν στο επονομαζόμενο «Φράγμα Ατατούρκ», έργο που θα ξεκινούσε το 1983 και θα καθιστούσε την Τουρκία πανίσχυρη.

Μέσα στα χρόνια η διένεξη έχει χαρακτηριστικά μιας αντιπαράθεσης μηδενικού αθροίσματος παρά τις όποιες προσπάθειες . Εμπλέκονται ιδεολογικές αντιπαραθέσεις μεταξύ Συρίας και Ιράκ και με την Τουρκία να θεωρείται ηγέτιδα δύναμη. Και οι τρεις χώρες θεωρούν το νερό σύμβολο ισχύος, οικονομίας και εθνικής κυριαρχίας.

Αυτό που απομένει είναι μια σφαιρική συμφωνία, η οποία θα πηγάζει από τις διεθνείς συμφωνίες και δίκαιο, περιορίζοντας θέματα γεωπολιτικής και καχυποψίας, μεταξύ των τριών χωρών. Η προσέγγιση-πρόταση των διμερών συμφωνιών ανάμεσα στα δύο από τα τρία μέλη-χώρες μπορεί να είναι η βάση μιας συνολικής διευθέτησης της ποτάμιας λεκάνης. Η συνολική διαπραγμάτευση για το ζήτημα είναι αναγκαία, γιατί το νερό δεν μπορεί να αποτελεί «σφαίρα» στο στήθος της αντίπαλης χώρας.

---Οι ελληνοτουρκικές διαφορές αποτελούν ένα σύνθετο ζήτημα διεκδίκησης εθνικής κυριαρχίας που αφήνει και τις δύο χώρες σε μια διπλωματική περιδίνηση.

Από τις αρχές τις δεκαετίας του 70' και κυρίως μετά την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το καλοκαίρι του 74', οι δύο χώρες βρίσκονται σε ένα στάδιο συγκρουσιακό με τεράστιες αμυντικές δαπάνες (Βερέμης 2005: 159).

Η Ελλάδα αναπτύσσει μια προσέγγιση του ήπιου ρεαλισμού, ενώ η Τουρκία επιμένει στην «αναθεωρητική πρόκληση» για την αλλαγή του status quo των συνόρων στο Αιγαίο μεταξύ των δύο χωρών.

Οι διαφορές συμπεριλαμβάνουν 1. τα κυριαρχικά δικαιώματα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου για να συμπληρωθούν κατά την άποψη των γειτόνων, 2. το θέμα των ορίων της αιγιαλίτιδας ζώνης (χωρικά ύδατα), τα όρια του εναέριου χώρου και την στρατικοποίηση των νήσων του Αιγαίου²¹. Στο πλέγμα αυτό των ζητημάτων προτίθεται το δυσεπίλυτο θέμα της Κύπρου και της χάραξης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), αλλά και του προσφυγικού προβλήματος ως αποκορύφωμα της συνθετότητας της διένεξης μεταξύ των δύο χωρών, που αποτελούν μέλη του NATO.

Η προσπάθεια του 1975, το θέμα της υφαλοκρηπίδας να παραπεμφθεί στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης δεν στέφθηκε με επιτυχία, παρά τις κινήσεις της τότε ελληνικής κυβέρνησης.

Τα κύρια εμπόδια αναφύονται από τις ασύμβατες θέσεις των δυο γειτόνων. Πρόκειται για ένα κλασικό παράδειγμα «μηδενικού αθροίσματος», το οποίο εξελίσσεται χωρίς καμιά χώρα να υποχωρεί από συγκεκριμένες απόψεις. Οι προσπάθειες προσέγγισης με τους σεισμούς του 99', η αποδοχή της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας από την Ελλάδα, τα δύο (2) Συμβούλια συνεργασίας, η συμπαράσταση στον Πρόεδρο Ερντογάν μετά το πραξικόπημα εναντίον του τον Ιουλίου το 15', εκ μέρους του Έλληνα Πρωθυπουργού «παγιδεύονται» στην αδιαλλαξία της Τουρκίας που επέδειξε ως εγγυήτρια δύναμη στο θέμα της Κύπρου στην πρόσφατη διαδικασία διαπραγμάτευσης στο Κράν-Μοντάνα της Ελβετίας για την επίλυσή του²².

Η άρνηση της αναγνώρισης «του Άλλου»²³ φορτώνει το διπλωματικό περιβάλλον, παρά τις διερευνητικές προσπάθειες μεταξύ των δύο χωρών, ακόμη και σε ανώτερο επίπεδο

²¹ Βλ σχετικά για τις διαφορές Ε/Τα στο Ηρακλειδής, Α., (2001). *Η Ελλάδα και «εξ Ανατολών Κίνδυνος»*. Αθήνα: Πόλις, σ.202.

²² Βλ σχετικά Έλλης, Α. (2017, Ιούλιος 16). Η Τουρκία δεν είναι έτοιμη για λύση. Η Καθημερινή, σ.4.

²³ Βλ. σχετ. Μηλλάς, Η., (2002). *Τι πρέπει και τι δεν πρέπει. Οδηγό για τις καλύτερες ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήτη, σ. 137.

μεταξύ πρωθυπουργών²⁴. Όμως και η διαφορική κουλτούρα και παιδεία των δύο χωρών, δεν υποστηρίζουν τον διάλογο και την διαδικασία διαπραγματεύσεων.

Έως το 2008 έχουν πραγματοποιηθεί (37) κύκλοι διερευνητικών συνομιλιών για την επίλυση θεμάτων υψηλής πολιτικής και συνεχίζονται χωρίς όμως επίτευξη ουσιαστικής λύσης έστω και σ' ένα θέμα «υψηλής έντασης»²⁵.

Η επίλυση διαφορών περνάει μέσα από την αναγνώριση της δικαιοδοσίας του Δ.Δ. Χάγης από την πλευρά της Τουρκίας και η Τουρκία να συμβάλει στην επίλυση του Κυπριακού και να αναγνωρίσει το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας²⁶, για την επίλυση θεμάτων της ΑΟΖ και άλλων παραγόμενων.

Σήμερα παρά ποτέ χρειάζεται η ειρήνευση στο Αιγαίο, σε μια περιοχή που γίνεται το «νεκροταφείο» πολλών προσφύγων, που μετακινούνται από εμπόλεμες περιοχές για μια καλύτερη ζωή στην Ευρώπη. Οι πολιτικές χαμηλής ισχύος ανοίγουν το δρόμο, η επανάληψη των διαπραγματεύσεων με ωριμότερη προσέγγιση του «Κυπριακού» και η εγκατάλειψη απειλών από μέρος της Τουρκίας και τις διερευνητικές εξορμήσεις για την ανεύρεση φυσικού αερίου στα «οικόπεδα» της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας μπορεί να αποτελέσουν ένα πλέγμα προτάσεων για την ειρήνη στην περιοχή, για να επέλθει μια «ηρεμία» προς όφελος και των δύο χωρών.

Το νήμα της επίλυσης των διαφορών είναι στο χέρι και των δύο. Οι άνθρωποι κτίζουν τις τύχες τους, με τις στάσεις τους και την συμπεριφορά τους. Εχέγγυα για την επιτυχία μιας ορθολογιστικής διαπραγμάτευσης με αμοιβαίο όφελος (win/win).

---Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης εμφανίζεται και σε τοπικά θέματα. Ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε με την εγκατάσταση του Κέντρου Διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Πολη της Ρόδου, στην περιοχή του Αγ. Νικόλαου, βασάνισε την τοπική κοινωνία στο δίπολο: αναγκαιότητα ηλεκτρικής επάρκειας της πόλης της Ρόδου ή ρύπανση του περιβάλλοντος. Οι γνώμες είχαν μια αντιπαραθετική διάσταση, που ο κάθε πόλος κρατούσε τα ενδιαφέροντά του σε ισχυρή θέση.

²⁴ Η πρώτη συνάντηση του Ανωτάτου Συμβουλίου Συνεργασίας Ε-Τ, πραγματοποιήθηκε μεταξύ Ερντογάν και Γ. Παπανδρέου το Μάιο του 2015, και επισφραγίστηκε με 21 συμφωνίες χαμηλής πολιτικής μεταξύ των δύο. Η δεύτερη πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη μεταξύ του κ.Ερντογάν και κ.Σαμαρά τον Μάρτιο του 2013 με στόχο «την οικοδόμηση καλής γειτονίας και της προσπάθειας επίλυσης των διαφορών στο πλαίσιο της αρχής της αμοιβαίας επωφελούς λύσης -win/win», όπως τόνισε ο Τούρκος Πρωθυπουργός. Η δεύτερη συνάντηση έκλεισε με την υπογραφή 25 πρωτοκόλλων συνεργασίας σε διάφορους τομείς low politics.

²⁵ Βλ. σχετικά στο Πεπονής, Α., (2008). *Για το Ζήτημα του Αιγαίου*. Αθήνα: Λιβάνης, σ. 146.

²⁶βλ σχετικά Γκορέζης Γιώργος, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, «Το δίκαιο της θάλασσας αποτελεί ένα από τα βασικότερα και πιο ζωντανά τμήματα του διεθνούς δικαίου. Από την άλλη πλευρά, οι όψιμες διεκδικήσεις που προβάλλει η Τουρκία στον ζωτικό Ελληνικό Χώρο του Αιγαίου καθιστούν το θέμα αυτό, ειδικά για τους Έλληνες, ιδιαίτερης σπουδαιότητας. Επιπλέον, το δίκαιο της θάλασσας έχει για τη χώρα μας ιδιαίτερη βαρύτητα λόγω της γεωγραφικής της θέσεως και της ισχυρής της ναυτιλίας», <http://eaas.gr/images/pdfs/dikαιο%20thal.pdf>, τελευταία επίσκεψη: 18/8/2017.

Ο Δήμος Ρόδου ανέλαβε το ρόλο του συντονιστή της διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο πλευρών, προσπερνώντας νομικές παραγράφους και επιταχύνοντας ένα αποτέλεσμα της τελικής δημιουργίας του Κέντρου, με την ανάλογη αρχιτεκτονική προσαρμογή και τη διαβεβαίωση από το εθνικό ερευνητικό κέντρο «Δημόκριτος» περί μη εκπομπής βλαπτικών ουσιών για την υγεία των περιοίκων.

Όμως, και η χωροθέτηση εγκατάστασης των Ρομά (τσιγγάνοι) που διαμένουν στη Ρόδο αποτελεί ένα ενδιαφέρον θέμα διαπραγμάτευσης μεταξύ των ιδίων και του Δήμου Ρόδου. Ο Δήμος παρά τις απεγνωσμένες προσπάθειες εξευρέσεις του κατάλληλου γηπέδου στο νησί, δεχόταν την άρνηση της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδος των τσιγγάνων, όσο και των κατοίκων γειτονικών περιοχών. Η υπάρχουσα αυθαίρετη εγκατάσταση σε παραλιακή θέση στην ανατολική πλευρά του νησιού κρίθηκε ανεδαφική και αντिलειτουργική στην προσπάθεια του Δήμου να αξιοποιήσει το ανατολικό μέτωπο με βιώσιμες πολεοδομικές συνθέσεις. Η κατάληξη εξεύρεσης ενός οικοπέδου στα ενδότερα από την πλευρά της πολιτείας, δεν ικανοποιεί τους Ρομά, προκαλώντας ένα ανοιχτό ζήτημα για την κοινωνική ισορροπία του νησιού.

Είναι βέβαιο ότι τα πάντα κινούνται πάνω στις ράγες της Θεωρίας των Παιγνίων, πάνω στα συμφέροντα, πάνω στις στάσεις, πάνω στις συμπεριφορές, πάνω στην κουλτούρα των παικτών. Ανάλογα την επιδίωξη της πολιτικής υπάρχει και το αποτέλεσμα. Γιατί η Πόλη είναι εικόνα πολιτικών.

Συνεπώς:

Από τα ενδεικτικά παραδείγματα τα οποία παρουσιάστηκε από τη διεθνή βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι η Θ.Π. μπορεί να αναπτυχθεί σε κάθε κοινωνική πτυχή, εκτός της οικονομίας που είθισται να εφαρμόζεται ευρέως ²⁷.

Το πρώτο παράδειγμα παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα της αξίας του νερού που μπορεί να αποτελέσει κύριο αίτιο διαπραγμάτευσης μεταξύ χωρών που τους διατρέχει ο ίδιος πόταμος. Αυτό το Παίγνιο εξελίσσεται χρόνια τώρα μεταξύ της Τουρκίας, Συρίας και Ιράκ, με επίκεντρο τον Ευφράτη Ποταμό.

Το δεύτερο παράδειγμα, το οποίο παρουσιάζεται είναι οι γνωστές Ελληνοτουρκικές διαφορές που άρχισαν, πολλαπλασιαζόμενες μετά την εισβολή της γείτονας χώρας στην Κύπρο. Αυτό το Παίγνιο έχει γεωπολιτικές παραμέτρους, όπου εμπλέκεται η ιστορία των δύο χωρών, η καχυποψία, η αμφισβήτηση, αλλά κυρίως η αδυναμία της αναγνώρισης του «άλλου». Αυτό γεννάει μια συνεχή αντιπαλότητα που βρίσκει τις δύο χώρες σε μια

²⁷ Βλέπε σχετικά στο Frudenberg, D., & Tirole. J., (1991), *GAME THEORY*. Massachusetts: The MIT Press, p.xxii.

αντιπαλότητα, που μερικές φορές παρουσιάζει ένα μικρό μέρισμα ειρήνης και άλλοτε μια σκληρή διαμάχη συνόρων και κυριαρχίας. Αυτό το Παίγνιο είναι χαρακτηρισμό των σκληρών ρεαλιστικών προσεγγίσεων (άκαμπτος ρεαλισμός), αλλά και του ήπιου, ανάλογα της χρονικής περιόδου, και των προσώπων τα οποία διεξάγουν τις συνομιλίες μεταξύ των δύο.

Όμως, και τα δύο παραδείγματα της εγκ/σης του Κέντρου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας στην πόλη της Ρόδου, όσο και της χωροθετικής εγκ/σης των Ρομά στο νησί, αποτελούν παραδείγματα αξιοποίησης του «εργαλείου» της διαπραγμάτευσης, για εφαρμογή πολιτικών για το θετικό όφελος των εμπλεκομένων.

3. Αειφόρος Ανάπτυξη

3.1. Η πρόκληση

Αυτή τη στιγμή ζούμε τρεις κρίσεις που είναι αλληλένδετες και συνακόλουθες. Είναι η χρηματοπιστωτική κρίση, η ενεργειακή και η οικολογική κρίση. Η μία τροφοδοτεί την άλλη, δημιουργώντας την τέλεια πλανητική δίνη. Η οικονομική κρίση έχει πλήξει την παγκόσμια χρηματιστηριακή ισορροπία, προκαλώντας τεράστια προβλήματα στις αγορές και στην κοινωνική συνοχή, δημιουργώντας πλήθος ανέργων και πτωχών σε χώρες που μέχρι χθες φάνταζαν δυνατές, αναπτυσσόμενες. Το πρόβλημα της ενέργειας εδράζεται στην υπερκατανάλωση των ορυκτών καυσίμων από αναπτυγμένες χώρες στη βάση της υπερανάπτυξης ή της αλόγιστης μεγέθυνσης μέσα στα πλαίσια της φιλελεύθερης οικονομίας και της αστικοποίησης.

Είναι γεγονός, ότι η μεγέθυνση αποτελεί «συστατικό» της ανάπτυξης, αλλά δεν ταυτίζεται με την ευρεία έννοια με αυτήν, επειδή χρησιμοποιεί πολλάκις δείκτες οικονομίας απόμακρους από την κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση. Η ανάπτυξη, συνεπώς, αποτελεί ένα σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο που εξελίσσεται μέσα από διαδικασίες θετικών ρυθμών μεγέθυνσης, διαθρωτικών αλλαγών που εκφράζονται σε ποικίλα οικονομικά και μη μεγέθη, θεσμικών μεταβολών, κανονικών μετασχηματισμών και πολιτιστικών μεταλλαγών, που συνδέονται ταυτόχρονα με μια προοπτική μακροχρόνιας αειφορίας και συνοχής (Φώκιαλη, 2012).

Και η οικολογική (τρίτη) κρίση σε συνδυασμό με τις δύο προηγούμενες αποδίδει την εικόνα των περιβαλλοντικών προβλημάτων που αγγίζουν όλη την υφήλιο, προκαλώντας σωρεία οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνεπειών σε γενικευμένο σύστημα αγορών και ανταγωνισμού.

Πράγματι, η δυναμική που απέκτησε ο καπιταλισμός μετά την πτώση του Τείχους οδήγησε σε μια άναρχη ανάπτυξη. Θεωρία του είναι η επέκταση, ανεξάρτητα από κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές συνέπειες, μέσα από την προώθηση των νέων τεχνολογιών και των κανόνων των αγορών. Η ασύμμετρη ανάπτυξη μεταξύ Βορρά και Νότου, πλουσίων και φτωχών χωρών, δημιούργησε αναγκαστικά αντιφάσεις, οι οποίες οδηγούν σε κρίσεις, που παίρνουν την μορφή υπερσυσσώρευσης. Μέσα από την κρίση, το σύστημα επιταχύνεται σ' ένα νέο «αναπτυξιακό πρότυπο ή σύνολο» (growth ensemble).

Αποδεικνύεται ότι το δομημένο περιβάλλον, ως τοπίο παραγωγής και κατανάλωσης και ως μέσο ρύθμισης και κυριαρχίας του καπιταλισμού, διογκώθηκε μέσα από τις σύγχρονες

μεγαλουπόλεις, διαμορφώνοντας το νέο αστικό αποτέλεσμα με τα σημερινά προβλήματα του (Λεωνίδας Οικονόμου, 2005). Η συνεχής επένδυση στο χτισμένο περιβάλλον, στο πλαίσιο της οικονομικής άμετρης μεγέθυνσης για την ανάπτυξη, εκτελώντας την περιοδικότητα «Αύξηση, Κρίση, Αναδιάρθρωση, και πάλι Αύξηση», δημιουργεί τις συνεχόμενες κρίσεις ρυπαίνοντας τη φύση, προσβάλλοντας την οικολογική ισορροπία και «κτίζοντας» τις κοινωνικές ανισότητες (Harvey, 2010: 37).

Η αέναη συγκρουσιακή σχέση της ανάπτυξης, με οικονομικούς όρους, με το περιβάλλον δείχνει να αποτυπώνει το σύγχρονο ζήτημα της σύγχρονης παγκόσμιας κοινότητας. Η εξέταση της ανάπτυξης με αποκλειστικό γνώμονα την οικονομία δεν μπορεί να αποδώσει τη ρεαλιστική εικόνα της στρεβλής σημερινής ανάπτυξης. Είναι αναγκαίο να προστεθούν και παράγοντες από το κοινωνικό, φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, σε μια μορφή ενσωμάτωσης που μέχρι τις αρχές του 1990 δεν είχαν διατυπωθεί ευθαρσώς.

Η έννοια του περιβάλλοντος περιλαμβάνει το σύνολο των συνθηκών μέσα στις οποίες ζει και αναπτύσσεται ένας οργανισμός, το σύνολο των όντων της δημιουργίας, όπως και τους κανόνες και νόμους που διέπουν την ίδια τη ζωή (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1992). Είναι ένα δυναμικό σύστημα που περιλαμβάνει το φυσικό και το ανθρωπογενές. Το 1996 η Καναδή ερευνήτρια Lucy Sauvé συνόψισε τους διαφορετικούς τρόπους προσεγγίσεις της έννοιας του περιβάλλοντος συνδέοντάς τους μεταξύ τους.

Όπως:

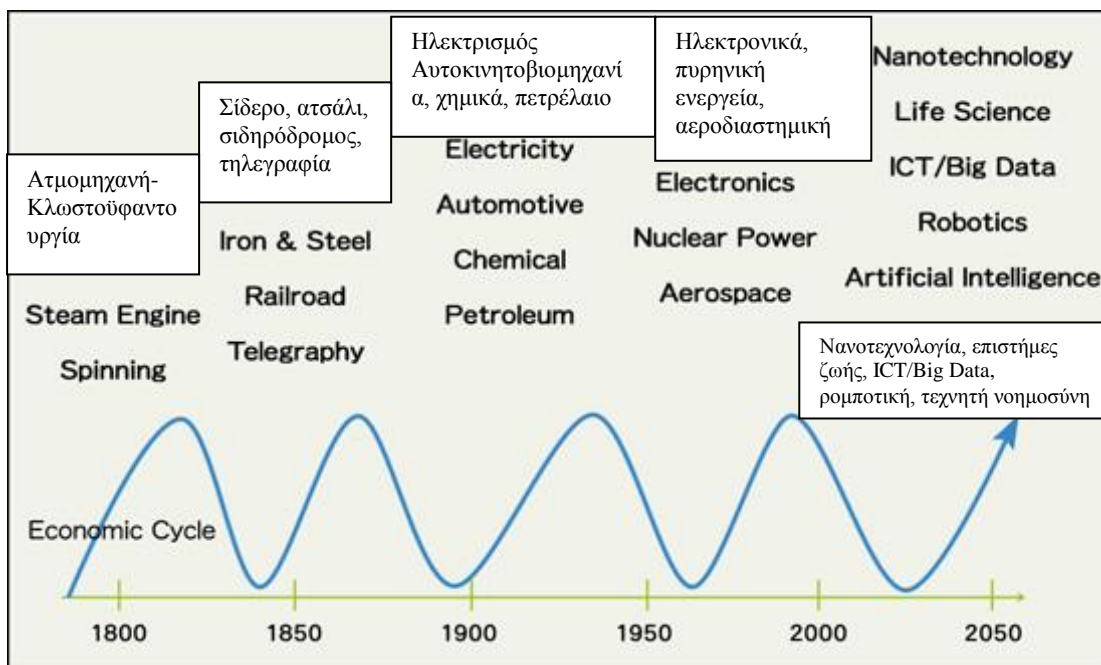
- Το περιβάλλον ως φύση
- Το περιβάλλον ως φυσικός πόρος προς διαχείριση
- Το περιβάλλον ως πρόβλημα προς επίλυση
- Το περιβάλλον ως τόπος διαβίωσης που πρέπει να γνωρίσουμε και να μάθουμε, να προγραμματίσουμε, να φροντίσουμε
- Το περιβάλλον ως οικόσφαιρα
- Το περιβάλλον ως κοινότητα.

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η δυναμική επιλογή των δυτικών χωρών για μια ισχυρή οικονομική ανάπτυξη μέσα από οργανισμούς και οικονομικές συμφωνίες άνοιξαν τους ασκούς του Αιόλου σε μια πορεία με πολλές αμφιλεγόμενες παρεμβάσεις. Η υπερκατανάλωση του μαύρου χρυσού για την ανάπτυξη, εκτίναξε την τιμή του, πλήττοντας χώρες καταναλώτριες προς όφελος των χωρών διαχείρισης του πετρελαίου. Το 1973 η πετρελαϊκή κρίση συγκλόνησε τον κόσμο, τραντάζοντας το δολάριο από νόμισμα οικονομικής συνδιαλλαγής. Οι ΗΠΑ δεν μπόρεσαν να συνέλθουν παρά μόνο μετά από

χρόνια, χωρίς βέβαια να έχουν αποκαταστήσει την παλαιά κυριαρχία τους. Αυτό το γεγονός έδωσε λαβή στο διεθνές σύστημα να αμφισβητήσει την ηγεμονία της Ουάσιγκτον και να αρχίσει να καταφέρεται εναντίον της άμετρης κατανάλωσης της Αμερικής σε βάρος του περιβάλλοντος.

Είναι γνωστοί κύκλοι του Κοντρατιέφ, όπου κάθε 50 χρόνια υπήρχαν «σταθμοί» ανάπτυξης, αποδεικνύοντας ότι η οικονομία ακολουθεί διακυμάνσεις ανάλογα με τις αιτίες που τις προκαλούν μέσα από τις γεωοικονομικές σχέσεις, χωρίς να απαλείφεται και η στρατηγική αναδιάρθρωση των εταιριών στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι (Χριστοδουλάκης, 2012: 198).

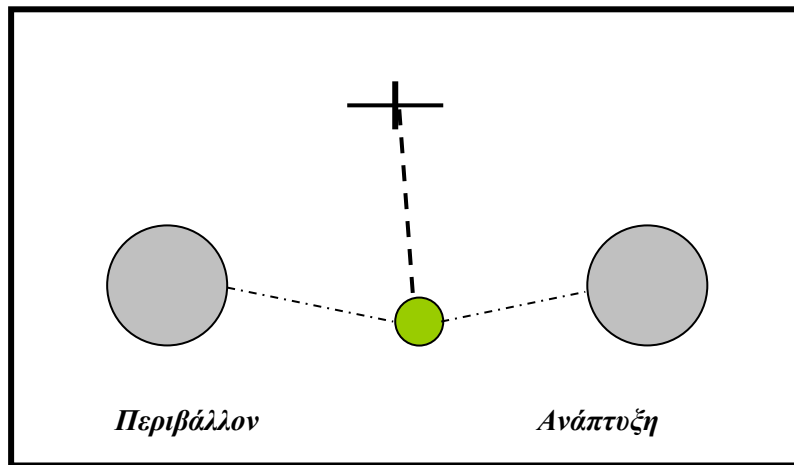
Οι αναπτυξιακοί κύκλοι του Kondratieff για την παγκόσμια οικονομία

Πηγή: https://www.mitsui.com/jp/en/sogoshosha_mirai/vol3/

Η συγκρουσιακή σχέση που εξελίσσεται από το τις αρχές του 70' και περιλαμβάνεται στο τέταρτο κύμα επιταχύνσεων, βασίζεται σε δυο πόλους: στο περιβάλλον που εμπεριέχει την οικολογική πρόταση και στην ανάπτυξη, στην οποία προηγείται η οικονομία. Αυτή η «ταλάντωση» μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος μπορεί να παρουσιαστεί ως ένα εκκρεμές, που ακόμη και σήμερα διερευνάται η συχνότητά του, η οποία συνεχίζεται και το πέμπτο κύμα επιταχύνσεων, όπως διαγράφεται και προηγουμένως.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
εκκρεμές: ανάπτυξη-περιβάλλον

Πηγή: Φώκιαλη, 2009

Μετά από τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο αναπτύσσεται η επιστήμη της οικολογίας, όπου λέξεις περιβάλλον-οικολογία άρχισαν να βρίσκουν χώρο στο καθημερινό διεθνές λεξιλόγιο, έστω και αμυδρά. Η οικολογία εξετάζει το σύνολο των λειτουργιών, των ισορροπιών και των σχέσεων των ζωντανών οργανισμών και του ανθρώπου με το περιβάλλον τους από τη μια, και τις οικονομικο-παραγωγικές σχέσεις της ανθρώπινης κοινωνίας με τη φύση από την άλλη. Σήμερα αποτελεί έναν πολυσύνθετο κλάδο της πολυεπιστημονικής προσέγγισης της γνώσης, η οποία προσπαθεί να αναμορφώσει τη στάση ολόκληρης της ανθρώπινης κοινωνίας απέναντι στο φυσικό και τεχνητό περιβάλλον. Χρησιμοποιήθηκε αρχικά με τη στενή επιστημονική του έννοια από το Γερμανό Βιολόγο Heackel γύρω στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, για να εξηγήσει τις σχέσεις ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και στο περιβάλλον τους. Προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις οίκος και λόγος και σημαίνει την επιστήμη που ασχολείται με τις σχέσεις των οργανισμών που ζουν σ' έναν συγκεκριμένο «φυσικό οίκο»²⁸.

Η οικολογία εισβάλλει στο κοινωνικό πεδίο, όχι μόνο ως επιστήμη, αλλά και ως κοινωνική έκφραση του ενδιαφέροντος για τη φύση. Και από την αγωνία για τη φύση, η παγκόσμια κοινότητα στις αρχές του 70' «περνάει» στο ενδιαφέρον για το Περιβάλλον ως «τμήμα» της Οικολογίας, λόγω της εξάπλωσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων που άρχισαν να μαστίζουν τον πλανήτη μέσα από την κατανάλωση και την μεγέθυνση.

²⁸ Η **οικολογία** αποτελεί κλάδο των φυσικών επιστημών. Θεωρείται κλάδος της Βιολογίας, της γενικής επιστήμης που μελετά τους ζωντανούς οργανισμούς. Είναι η μελέτη του μεγέθους και της διάδοσης των πληθυσμών των ζώντων οργανισμών, καθώς και του τρόπου με τον οποίο οι ιδιότητες αυτές επηρεάζονται από την αλληλεπίδραση μεταξύ των οργανισμών και του περιβάλλοντός τους. Στο <https://el.wikipedia.org/>

Διατυπώθηκε ότι οι παράγοντες οικολογικής κρίσης είναι: η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού, όπως και αναφέρθηκε, η υπερπαραγωγή τροφίμων, η αυξανόμενη βιομηχανική παραγωγή και η συνεχόμενη ρύπανση. Και σύμφωνα με ένα μαθηματικό μοντέλο, για να επιτευχθεί μια σταθερή κατάσταση της ανθρωπότητας με επίπεδο ζωής συνολικά 2/3 φορές πάνω από το 1970 πρέπει να ληφθούν δραστικά διάφορα μέτρα, διαφορετικά τα επόμενα έτη η κατάρρευση είναι αναπόφευκτη.

Έτσι, η φιλοσοφία των περιβαλλοντικών προβλημάτων άρχισε να αλλάζει και να καλύπτει την αντζέντα των διεθνών Οργανισμών και των διεθνών Συσκέψεων. Η ανάδειξη νέων οικονομικών καταστάσεων και συνθηκών, με το πετρέλαιο να κατέχει δεσπόζουσα θέση στις παγκόσμιες διενέξεις, ώθησαν τα πράγματα σε μια επαναξιολόγηση των εννοιολογικών προσεγγίσεων σε νέες κατευθύνσεις. Πλέον τα ζητήματα περιβάλλοντος, λόγω της μορφής και του εύρους ξέφευγαν των ορίων μιας περιοχής και απλώνονταν σε όλο τον πλανήτη.

3.2. Η αειφορία, ιδανικό όχημα για την ανάπτυξη

Αν οι δεκαετίες του 60' και του 70' έγιναν γνωστές για την αφύπνιση σε θέματα περιβάλλοντος, η δεκαετία του 80' στιγματίζεται από την αειφόρο ανάπτυξη. Σταθμός το 1987, όπου δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η έκθεση με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future), το γνωστό Brundtland Report, όπου η οικολογική σκέψη και η οικονομική θεωρία τοποθετούνται σε συνάφεια με την κοινωνική διάσταση στο περιβάλλον και την ανάπτυξη.

Το λεγόμενο και ως «Ευαγγέλιο της αειφορικής ανάπτυξης» έδωσε τις πρώτες σοβαρές ελπίδες για την πορεία του πλανήτη μας μέσα από καθορισμένο όρο την «αειφόρο ανάπτυξη», και ορίζεται ως: *η ανάπτυξη η οποία εξασφαλίζει την ευημερία της παρούσας γενιάς χωρίς να υπονομεύει το δικαίωμα των επόμενων γενεών να έχουν πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες εκείνες που τους εξασφαλίζουν τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο ευημερίας με αυτό της παρούσας γενιάς.* Η αειφόρος ανάπτυξη δρα ως ιδανικό όχημα για τη γενικότερη ανάπτυξη μέσα από ένα «συμβιβασμό» της οικονομίας στη βάση της μεγέθυνσης με το περιβάλλον, όπου εξελίσσεται η ανάπτυξη. Αυτό αποτελεί μια στρατηγική επιτυχίας, θεμελιώνοντας το νέο μοντέλο ανάπτυξης, ισορροπώντας μεταξύ πολιτικής στόχευσης των φτωχών χωρών, χωρίς βέβαια να καταστρέφεται το περιβάλλον αυτών των χωρών σε βάρος των επόμενων γενεών των και τροφοδοτώντας παράλληλα τις αναπτυσσόμενες χώρες από

πόρους. Αυτή η στρατηγική μπορεί να είναι ένα είδος αναπτυξιακού οικο-ρεαλισμού, ο οποίος υποστηρίζει την λελογισμένη χρήση των πόρων από την παραγωγική διαδικασία και από τους οικονομικούς μηχανισμούς.

Δεν είναι τυχαίο, ότι μετά από το θανατηφόρο ατύχημα του Τσερνομπίλ το έτος 1986, όλος ο κόσμος συγκλονίζεται και προσπαθεί να βρει λύσεις για το κοινό μέλλον του. Η πορεία της ανθρωπότητας πρέπει να επανεξεταστεί με νέα δεδομένα και νέες προοπτικές.

Ο όρος «Αειφόρος Ανάπτυξη» εμφανίζεται δέκα χρόνια μετά και στη συνδιάσκεψη της Τιφλίδας (πρώτη διακυβερνητική διάσκεψη για την Π.Ε.), το 1987. Τη χρονιά εκείνη πραγματοποιείται στη Μόσχα Διεθνές Συνέδριο με τίτλο «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Κατάρτιση». Σκοπός του συνεδρίου είναι ο σχεδιασμός και η στρατηγική που θα ακολουθήσουν τα κράτη κατά τη δεκαετία του 1990. Στο συνέδριο αυτό επιβεβαιώνονται οι αποφάσεις της Τιφλίδας, ενώ εμπλουτίζονται με την έννοια της αειφορίας (Σκαναβή, 2004: 83)

Στην Διάσκεψη του Ρίο της Βραζιλίας το 1992, για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, επαναπροσδιορίζεται η σχέση περιβάλλοντος και ανάπτυξης και συντάσσεται η γνωστή Agenda 21, που αποτέλεσε βασικό οδηγό για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης. Η Διακήρυξη του Ρίο έβαλε τις βάσεις της συμφιλίωσης της περιβαλλοντικής προστασίας με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη πάνω σε ένα διάλογο προτεραιοτήτων με πολιτική χρεία.

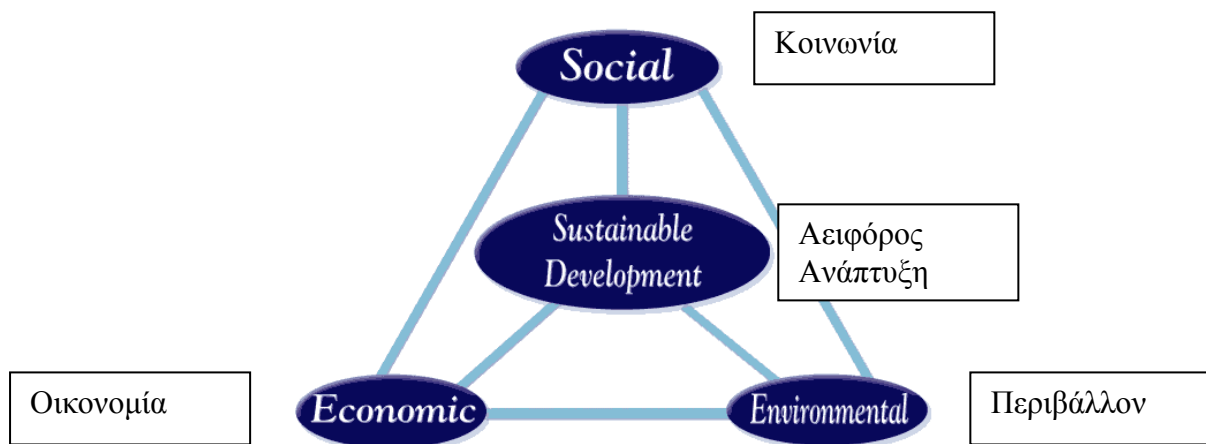
Στη Διάσκεψη κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, όπου επιβεβαιώνεται η Ατζέντα 21 του Ρίο, με το Σχέδιο Εφαρμογής να στηρίζεται σε πέντε βασικούς θεματικούς άξονες:

- Η καταπολέμηση της φτώχειας και η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος,
- Η αλλαγή των μη αειφόρων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης,
- Η προστασία των φυσικών πόρων και η αποτελεσματική χρήση και διαχείριση τους, με βάση την αρχή της αειφορίας,
- η παγκοσμιοποίηση σε συνδυασμό με την αειφόρο ανάπτυξη και
- η αναδιאμόρφωση της διεθνούς θεσμικής αρχιτεκτονικής στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης (Καραγεώργου, 2002).

Προσδιορίστηκαν οι τρεις ανεξάρτητοι και συμπληρωματικοί πυλώνες της αειφόρου ανάπτυξης που είναι ο οικονομικός, ο περιβαλλοντικός και ο κοινωνικός.

Το 2005 οργανώνεται υπό την αιγίδα της UNESCO πρόγραμμα που αποσκοπεί στο σχεδιασμό δράσεων της επόμενης δεκαετίας στο όνομα της αειφορίας. Το Νοέμβριο του 2005 διοργανώνεται Διεθνές Συνέδριο στην Αθήνα όπου σηματοδοτείται η έναρξη της «Δεκαετίας για την Εκπαίδευση και την Αειφόρο Ανάπτυξη» (Φλογαίτη & Λιαράκου, 2007: 26).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1
Οι τρεις (3) βασικοί αρχικοί πυλώνες της Αειφορίας

Τέλος στη Διάσκεψη για την Αειφόρο Ανάπτυξη Ρίο +20 το 2012, η οποία αποτελεί συνέχεια της Διάσκεψης του Ρίο του 1992 σε μια μορφή αποτελεσμάτων της εικοσαετίας και των νέων προσδοκιών, τοποθετήθηκε το θέμα της «πράσινης ανάπτυξης» ως αντικατάσταση της αειφόρου ανάπτυξης και ως μια νέα προσέγγιση των αναπτυσσόμενων χωρών για να ακολουθήσει η επιφύλαξη των αναπτυσσόμενων χωρών στον νέο όρο, φοβούμενες ότι η «πράσινη ανάπτυξη» θα αποτελούσε ένα κεκαλυμμένο περιορισμό ή ένα είδος υποχρηματοδότησης στις φτωχές χώρες. Οι αναπτυσσόμενες χώρες επέμεναν στην επιβεβαίωση των πολιτικών δεσμεύσεων που είχαν ληφθεί είκοσι χρόνια πριν και ιδιαίτερα στην κοινή, αλλά διαφοροποιημένη ευθύνη, ενώ συγχρόνως ζητούσαν να συνεχιστεί η γενναία χρηματοδότηση και παροχή τεχνολογίας από τις ανεπτυγμένες χώρες, προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη. Η Διάσκεψη του Ρίο +20 ήταν η μεγαλύτερη από όλες τις οικουμενικές διασκέψεις με την Ε.Ε να υποστηρίζει τον ορισμό ενός οδικού χάρτη για τη δράση πάνω στην πράσινη οικονομία σε διεθνές και εθνικό επίπεδο και δεύτερο τη

μετατροπή της UNEP (United Nations Environment Programmer)²⁹ σε ειδικευμένη οργάνωση των Η.Ε. για το περιβάλλον, προκειμένου να ενισχυθεί το θεσμικό πλαίσιο της διακυβέρνησης της αειφόρου ανάπτυξης. Η ανανέωση της πολιτικής δέσμευσης όλων των συμμετεχόντων επανεμφανίστηκε εκ νέου για την πορεία της αειφόρου ανάπτυξης, καταπολεμώντας την φτώχεια, επιδιώκοντας την πράσινη ανάπτυξη σε τομείς όπως το νερό, την ενέργεια, τους ωκεανούς, την αλιεία (γαλαζία ανάπτυξη), τις φυσικές καταστροφές, την διατροφική ασφάλεια, την απασχόληση κ.α. Επανεξετάστηκε ο μοναδικός δείκτης του ΑΕΠ, ως ιδανικού στοιχείου της ανθρώπινης ευημερίας με τη δυνατότητα προσδιορισμού εναλλακτικών δεικτών ανάπτυξης, οι οποίοι θα συνυπολογίζουν την αξία των οικοσυστημάτων και του κόστους καταστροφής, κάτω από την επίβλεψη ομάδας εργασίας από την στατιστική υπηρεσία των Η.Ε.(Δούση, 2014: 69).

Παρά τις καλές προθέσεις, υπάρχουν ακόμη και σήμερα ανοιχτά ζητήματα ως προς την ουσία των παρεμβάσεων των πλουσίων χωρών στον έλεγχο των αερίων και άλλων ρυπαντικών δράσεων στο παγκόσμιο οικοσύστημα, για να απεδείχθη η συνέχιση του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής που αναλύθηκε πρόσφατα στη Διάσκεψη της Κοπεγχάγης (2009) να παραμένει στην επικεφαλίδα των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Οι δρώντες (κρατικοί, μη κρατικοί, ΜΚΟ, εταιρίες, και άλλοι) ακόμη δεν έχουν κατασταλάξει ως προς την κατεύθυνση της ποσότητας της παραγωγής, ώστε να σχεδιάσουν τα επόμενα βήματα της ανθρωπότητας που μέρα με την μέρα φθίνει σ' ένα κατήφορο ατομικού κέρδους, ελεύθερης αγοράς και στο κυνήγι του ανταγωνισμού με συνέπεια τη διεύρυνση του χάσματος Βορρά-Νότου, πλουσίων και φτωχών και στο «ξεθώριασμα» της αειφόρου ανάπτυξης.

Σήμερα παρά ποτέ η οικονομική κρίση οφείλει να μας διδάξει ότι η ανάπτυξη δεν μπορεί να προτρέχει των κοινωνικών ισορροπιών σε συνδυασμό με το περιβάλλον και την κουλτούρα. Το πολιτιστικό αποτύπωμά μας δεν μπορεί να περιορίζεται στις μεγαλουπόλεις και στην ρομποτική, στη ναυτεχνολογία και στα μεταλλαγμένα προϊόντα. Οφείλει να προσδιορίσει τη γενιά μας ως μία αλληλουχία με την επόμενη και να κτίσει το δικό της πολιτιστικό δρώμενο. Η αστικοποίηση και η οικονομία των Funds δεν μπορούν να στηρίξουν το όνειρο για ένα δικαιότερο και αειφόρο μέλλον.

²⁹ Το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (αγγλικά: *United Nations Environment Programme*, UNEP) συντονίζει τις περιβαλλοντικές δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών, βοηθά τις αναπτυσσόμενες χώρες να υιοθετήσουν ισχυρές περιβαλλοντολογικές πολιτικές και ενισχύει την αειφόρο ανάπτυξη μέσω ισχυρών περιβαλλοντολογικών πρακτικών. Η ίδρυσή του είναι αποτέλεσμα της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον του Ιουνίου του 1972 και η έδρα του βρίσκεται στο Ναϊρόμπι της Κένυας. Το UNEP διατηρεί επίσης έξι περιφερειακά κέντρα, καθώς και γραφεία σε πολλές χώρες (<http://el.wikipedia.org/wiki>).

3.3.Αειφόρος Ανάπτυξη: εννοιολογικός προσδιορισμός

Η έννοια της αειφορίας στην ελληνική βιβλιογραφία είναι ταυτόσημη με την έννοια της βιωσιμότητας. Για το λόγο αυτό, οι όροι χρησιμοποιούνται εξίσου και απαντώνται με ταυτόσημο σημασιολογικό φορτίο. Όπως αναφέρεται και στην ετυμολογία της λέξης, η αειφορία είναι η κατάσταση (ή οι συνθήκες) με τελικό αποτέλεσμα, το οποίο διαρκεί για πάντα. Στο σημείο αυτό έχουν τεθεί τέσσερα σχετικά ερωτήματα. Ποια κατάσταση θεωρείται αειφορική, για ποιον γίνεται, με ποιο τρόπο και ποια μέσα χρησιμοποιεί (Δημητρίου, 2009: 92).

Ο όρος όμως αειφορία (ή βιωσιμότητα) δεν χρησιμοποιείται αυτόνομα, αλλά συνοδεύεται και από τον όρο ανάπτυξη. Μέχρι το 1996 είχαν διατυπωθεί περίπου 300 ορισμοί για να χαρακτηρίσουν ειδικότερα την αειφόρο ανάπτυξη, αλλά ο πλέον γνωστός είναι αυτός που αναφέρεται στην έκθεση της WCED: *«Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η πορεία στην οποία οι φυσικοί πόροι, οι επενδύσεις, η τεχνολογική ανάπτυξη συνυπάρχουν αρμονικά για να καλύψουν τις ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες»*, όπως έχει αναφερθεί. Κάτι τέτοιο βεβαίως προϋποθέτει την οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη, η οποία καταλήγει στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου του ανθρώπου και στην ευημερία. Έτσι, με τον διπλό όρο βιώσιμη ανάπτυξη προτείνεται η προστασία του περιβάλλοντος σε αρμονία με την οικονομία. Κατά πολλούς είναι η συνύπαρξη δύο αντιφατικών όρων. Η χρήση της λέξης αειφόρος ή βιώσιμη εξασφαλίζει τη συναίνεση των περιβαλλοντολόγων, ενώ η χρήση της λέξης ανάπτυξη, εξασφαλίζει τη συναίνεση των οικονομολόγων και των εκπροσώπων των οικονομικών συμφερόντων (Ott, 1992: 23) Το αρμονικό μείγμα αυτών των δύο προσφέρει το βιώσιμο μέλλον.

Έτσι, με τον όρο αειφορία, όπως ελέχθη και παραπάνω, εγείρονται ουσιώδη ερωτήματα. Τι είναι βιώσιμο και για ποιον; Η πιο απλή απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι ότι βιώσιμη είναι η φύση και το περιβάλλον, στο οποίο ζούμε, καθώς επίσης και οι φυσικοί πόροι (Φλογαΐτη, 2006: 217). Επεκτείνοντας αυτή την θεώρηση μπορεί κανείς να πει ότι βιώσιμα είναι όλα τα ήδη των βιοτικών και αβιοτικών συστημάτων (που εμπεριέχονται μέσα στο φυσικό περιβάλλον), αλλά όλα τα συστήματα των κοινωνιών, των θεσμών, του πολιτισμού (που εμπεριέχονται μέσα στο ανθρωπογενές περιβάλλον). Επίσης, πρέπει να επισημάνουμε και τα ιδανικά, τα οποία χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους - όπου στο Διεθνές Δίκαιο αναφέρονται με τον όρο «Ανθρώπινα Δικαιώματα» – όπως είναι η ελευθερία, η ισότητα κ.α.

Ως προς το ερώτημα, ποιον αφορά η αειφόρος ανάπτυξη, η απάντηση είναι για όλους.

Και εδώ δεν εννοούμε μόνο τους ανθρώπους που ζουν σήμερα στον πλανήτη, είτε ανήκουν σε διαφορετικά κράτη και διαφορετικούς πολιτισμούς, όπως τα κράτη του Τρίτου Κόσμου. Πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν στον προγραμματισμό και οι επερχόμενες γενεές, όπως έχει ήδη ειπωθεί καθώς και τα οικοσυστήματα σε παγκόσμια κλίμακα (Δημητρίου, 2009: 149).

Να διευκρινιστεί ότι η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης αποτελεί μία γενική αρχή που απαιτεί οργάνωση, συντονισμό και μεγάλες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη στην κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική της διάσταση. Αποτελεί ένα δυναμικό φαινόμενο που επιζητάει συνεχή προσπάθεια και δράση. Τίθενται τα ερωτήματα βεβαίως, ποια μορφή πρέπει να λάβει αυτή η ανάπτυξη και μέσω ποιων μέσων μπορεί να επιταχυνθεί. Σύμφωνα με την τεχνοκρατική προσέγγιση (ήπια), αειφόρος είναι η ανάπτυξη που βρίσκεται στη δικαιοδοσία της τεχνολογίας, των γνώσεων και της οικονομίας Σύμφωνα με την οικολογική (ισχυρή) προσέγγιση, αειφόρος είναι η ανάπτυξη που δημιουργείται με όρους οικολογικούς, κοινωνικούς, δικαιοσύνης και συμμετοχής των πολιτών (Δημητρίου, 2009: 129). Αλλά πρέπει, όπως και να έχει, να τίθενται όρια στην οικονομική ανάπτυξη ή απόλυτα στη μεγέθυνση, ώστε να διασφαλίζονται τα όρια της φέρουσας ικανότητας ενός τόπου.

Υπάρχουν οι αρχές-βήματα «5-R» για την σταδιακή αλλαγή προς την αειφορική πορεία (Doppelt, 2008: 53).

- Επανασχεδιασμός (redesign)=από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα να επανασχεδιαστούν: προϊόντα, διαδικασίες, παροχές, υπηρεσίες, και κτήρια-υποδομές
- Αντικατάσταση (replace)=των επιβλαβών υλικών και των τοξικών ενεργειακών ουσιών
- Μείωση (reduce)=της ενεργειακής κατανάλωσης και των πρώτων υλών
- Διύλιση (refinement)=των εισαγόμενων ενεργειακών υλικών ως προς τις στοιχειώδεις ενεργειακές και καταναλωτικές ανάγκες, και
- Ανακύκλωση (recirculation)= όλων των προϊόντων και υλικών, ακόμη και των απόβλητων με ειδικές επεξεργασίες.

Όλα αυτά μπορούν να επιτευχθούν μέσα από μια ολοκληρωμένη καθημερινή διαδικασία επιλογής, μεταξύ της παραγωγής και της κατανάλωσης και ανάλογων θέσεων από τα κέντρα λήψης αποφάσεων (εργοδότες, εταιρίες, υπάλληλοι, κάτοικοι κ.α) (Doppelt, 2008: 53-54).

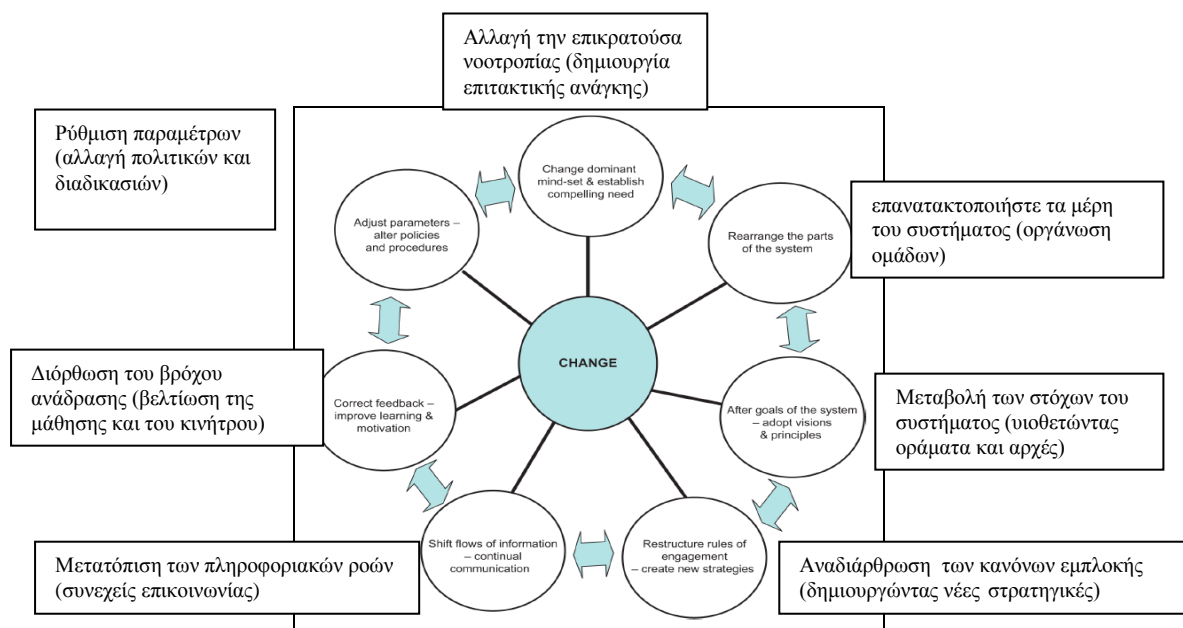
Αυτά είναι τα στάδια της πραγματοποίησης των αλλαγών για την μετατροπή του στρεβλού οικονομικού και κοινωνικού ιστού ο οποίος έχει παρουσιαστεί τις τελευταίες δεκαετίες για μια νέα προσέγγιση προς την αειφορία, η οποία είναι μια εν εξελίξει διαδικασία (ongoing process) χωρίς ένα σημείο τέλους (without an endpoint).

Σε ακολουθία, υπάρχουν τα έξι (6) πεδία δράσης για την επιτυχία των αλλαγών για την πορεία της αειφορίας:

- Να γνωρίζεις το πεδίο της αλλαγής και να χρησιμοποιήσεις κατάλληλους μηχανισμούς
- Να οικοδομήσεις ένταση για την αλλαγή και να προάγεις την αυτοεπέμβαση
- Να δώσεις έμφαση στην πρόληψη της συμφωνίας στα προχωρημένα στάδια της αλλαγής
- Αλλαγή μηχανισμών με την υπόθεση ότι η αλλαγή δεν είναι γραμμική
- Να χρησιμοποιείται το μοντέλο της αειφόρου σκέψης και συμπεριφοράς
- Να αξιολογείς τα στάδια δράσης.

Οι βασικές αλλαγές για την παρακίνηση οργάνωσης στην υιοθέτηση της αειφόρου αντίληψης και στην προστασία του κλίματος, του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής ευημερίας, παρουσιάζονται στον «τροχό της αλλαγής προς την αειφορία» του Doppelt (2003).

Ο τροχός της αλλαγής προς την αειφορία (The wheel of change towards sustainability)

Πηγή: Doppelt (2003)

Καθήκον μας είναι να περιγράψουμε τις ανάγκες μας στο πλαίσιο της αειφορίας, ώστε να διατυπωθεί με σαφήνεια το πρόβλημα. Ένας πολίτης χωρίς ανάγκες θα ήταν ύποπτος (Ίλλιτς, 1999: 60). Κοινό πάντως σημείο όλων των περιγραφών της αειφορίας είναι η ανησυχία για την ευημερία των μελλοντικών γενεών, η οποία έχει οδηγήσει πολλούς στο να εστιάσουν την ερμηνεία της αειφόρου ανάπτυξης στη διαγενεακή δικαιοσύνη. Στη πολυσυνθετότητα του όρου υπάρχουν δύο βασικές προσεγγίσεις: η ήπια (Weak) και η ισχυρή (Strong) αειφόρος ανάπτυξη, ανάλογα με την επιλογή δράσης. Η πρώτη να αγγίζει την τεχνολογική τάση και την δεύτερη να υποστηρίζει την ανάπτυξη με όρους οικολογικούς και κοινωνικούς (Δημητρίου, 2009).

Η αειφορία αποτελεί την ελπίδα του αύριο και οφείλει να συντρέξει μαζί με την ανάπτυξη, ώστε να αποτελέσουν το νέο βήμα της ανθρωπότητας ενάντια στην άμετρη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, στην υπερκατανάλωση και στον εκχυδαϊσμό των ηθικών κανόνων της ζωής. Ο σεβασμός και η ευθύνη, η δικαιοσύνη και το μέτρο οφείλουν να επανέλθουν στις πράξεις μας και στον στρατηγικό στόχο για μια κοινωνία που θα προσφέρει και στο αύριο. Γιατί είμαστε ενοικιαστές του πλανήτη Γη, δεν είμαστε κατακτητές.

3.4. Η αειφόρος ανάπτυξη: πλαίσιο αναπτυξιακής στρατηγικής

Η επιδίωξη να βρεθεί ένας τρόπος για να εξασφαλιστεί το μέλλον των παιδιών μας οδήγησε στη σχεδίαση ενός νέου δρόμου ανάπτυξης. Η αειφόρος ανάπτυξη σμίλευσε με περίσσια τεχνική την αντιπαράθεση της οικονομικής ανάπτυξης με το φυσικό περιβάλλον. Με σύγχρονους όρους μπόρεσε και συνέθεσε σε ένα αρμονικό πλέγμα εννοιών καθοριστικών για την προοπτική της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της. Η ανάγκη συνύπαρξης και συνεργασίας μέσα από την αλληλεγγύη, ώθησαν τις καταστάσεις σε έναν ιστορικό συμβιβασμό, διευρύνοντας τις «στατικές» έννοιες της ανάπτυξης και της φύσης σε ένα αμάλγαμα πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής διάστασης που ξεδιπλώνει ένα νέο όραμα, μια νέα μαγεία, μια νέα ώθηση.

Αυτό απαιτεί μια αέναη διαδικασία αλλαγής, ένα συνεχές γίνεσθαι, μια απελευθέρωση από τις δεσμεύσεις του ντετερμινισμού. Να στοχεύσουμε σε μια πολλαπλότητα επιλογών, συμπεριφορών, συναισθημάτων, σχέσεων, αλληλεπιδράσεων. Οφείλουμε να διευκρινίσουμε τον όρο εξέλιξη προς τα πού πηγαίνει? Αδύνατο να ξέρουμε, εκτός εάν μπορούμε να επηρεάσουμε στη βάση της επιστήμης και των ηθικών αξιών. Η κοινωνία είναι αυτό που εμείς την κάνουμε να είναι κάθε στιγμή (Δραγούμης, 2013: 241).

Αειφόρος ανάπτυξη: Σύνθεση οικονομικής και οικολογικής οπτικής

Οικονομική οπτική				Περιβαλλοντική οπτική			
Οικονομική Ανάπτυξη							Φυσικό Περιβάλλον
Οικονομική Ανάπτυξη	Κοινωνική Ανάπτυξη					Οικονομικό Περιβάλλον	Φυσικό Περιβάλλον
Οικονομική Ανάπτυξη	Κοινωνική Ανάπτυξη	Πολιτισμική Ανάπτυξη			Κοινωνικό Περιβάλλον	Οικονομικό Περιβάλλον	Φυσικό Περιβάλλον
Οικονομική Ανάπτυξη	Κοινωνική Ανάπτυξη	Πολιτισμική Ανάπτυξη	Ανάπτυξη Περιβαλλοντικής Συνείδησης	Πολιτισμικό Περιβάλλον	Κοινωνικό Περιβάλλον	Οικονομικό Περιβάλλον	Φυσικό Περιβάλλον

Πηγή: Φώκιαλη, 2012.

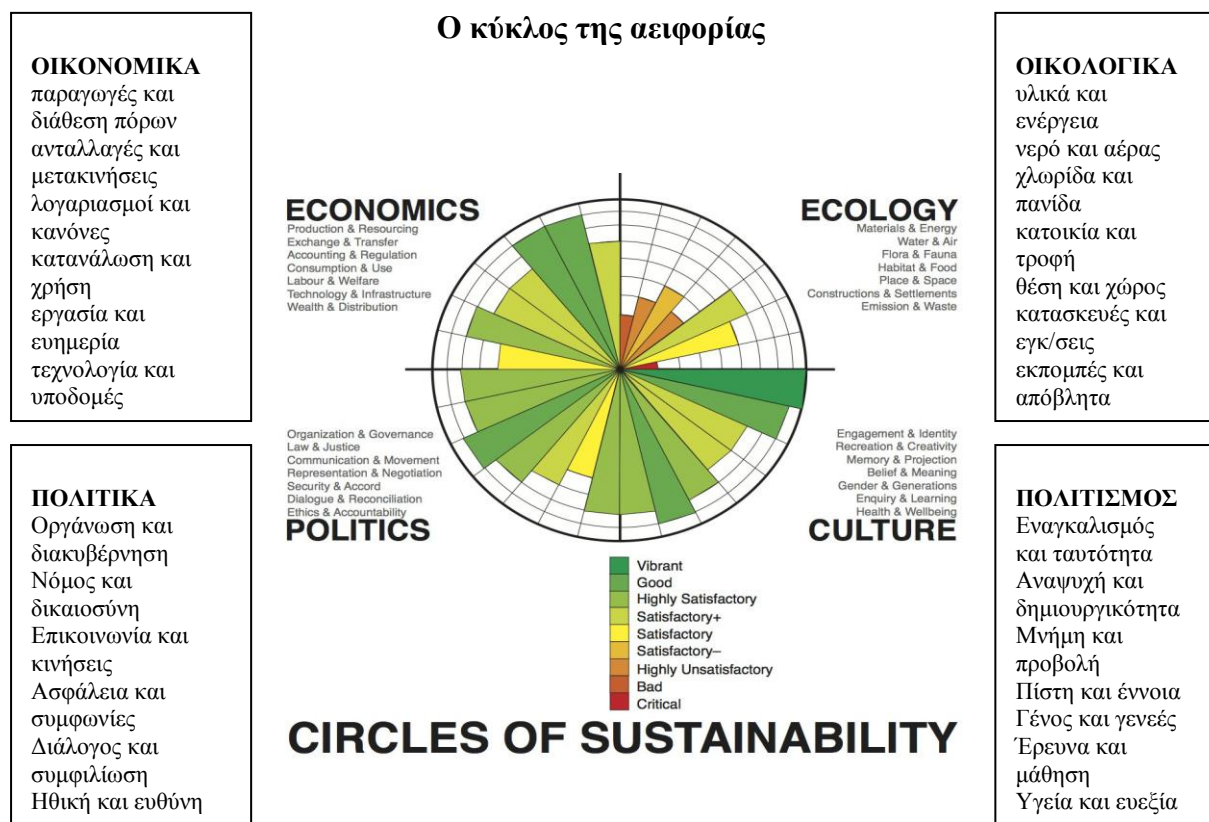
Ενώ στην αρχή του 70' εξαφανίζεται η αντιπαράθεση μεταξύ οικονομίας και φύσης, σταδιακά η αντιπαλότητα για την πορεία της αειφορικής αναπτυξιακής προσέγγισης εμπλουτίστηκε και από άλλους τομείς, ώστε να ανεδειχθεί η Αειφόρος Ανάπτυξη ως ένα πολυσύνθετο εγχείρημα που απαιτεί συνέργεια, σύμπραξη και συμμετοχή (τα 3-συν).

Και αυτό γιατί θεωρούμε ότι ζητούμενο της αειφορίας είναι η επαναπρόσδεση της οικονομίας στην κοινωνία και στο περιβάλλον. Υποδεικνύει ότι, αντί να οικονομικοποιήσουμε το περιβάλλον, είναι καλύτερα να οικολογικοποιήσουμε την οικονομία (Sauvé et al., 2000) και υπονοεί ότι η παραγωγή και η κατανάλωση και γενικότερα η οικονομία, δεν λειτουργούν ως αυτοσκοποί, αλλά για να καλύπτουν ανάγκες σε κοινωνίες δικαιοσύνης και ισότητας, δημοκρατίας, πλουραλισμού και διαφορετικότητας (Φλογαΐτη 2006).

Η κυριαρχία της παγκοσμιοποίησης, η οποία σημαδεύεται με τους κανόνες της αγοράς και το ανεξέλεγκτο κέρδος, χωρίς σύνορα και αρχές, θα λέγαμε ότι αποτελεί τον απόλυτο θρίαμβο της «θρησκείας της μεγέθυνσης». Μια τέτοια κοινωνία δεν είναι αειφόρος, επειδή ξεπερνά την φέρουσα ικανότητα του πλανήτη, επειδή προσκρούει στα όρια της περατότητας της βιόσφαιρας, επειδή ο πολιτισμός συγχωνεύεται και ομαδοποιείται, επειδή καταναλώνουμε πάνω από τις αντοχές της φύσης και επειδή όλα τα επιχειρήματα και τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να βρεθεί λύση σ' αυτό είναι ανεπαρκή ή απατηλά. Έτσι, το σύνθημα της απο-ανάπτυξης έχει ως αντικείμενο να δηλώσει έντονα την εγκατάλειψη του αντικειμενικού σκοπού της μεγέθυνσης για τη μεγέθυνση με στόχο να

βρούμε το «μέτρο» μέσα από την άρθρωση ηθικής της εκούσιας απο-ανάπτυξης με μια καινούργια γεωγραφία και κουλτούρα (Λατούς, 2008: 54).

Ένα από τα ανησυχητικά της παγκοσμιοποίησης είναι ότι έφερε στο προσκήνιο πλανητικά προβλήματα, όπως είναι το κλίμα και η μετανάστευση, τα ταξικά Funds και οι κοινωνικές απειλές του φονταμενταλισμού. Η ιστορία λέει πως η λύση των προβλημάτων που αφορούν την τελολογία και την ανάπτυξη είναι η καλύτερη πολιτική και όχι καλύτερη τεχνολογία (Cooper, 2003: 16). Και η οδός της Αειφόρου Ανάπτυξης είναι πολιτική, είναι δημοκρατία, είναι κοινωνική δικαιοσύνη, είναι συμμετοχή.

Πηγή: http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Global_Compact

Η υπερεκμετάλλευση των πόρων, οι μεταφορές, η τεχνολογική πρόοδος, ο ανταγωνισμός σε παγκόσμια κλίμακα επηρεάζουν πολλές φορές αρνητικά το οικολογικό σύστημα του πλανήτη μας, αλλά και τον κοινωνικό ιστό. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της Ε.Ε και άλλων φορέων και δομών, υπάρχει πολύς δρόμος για μια παγκόσμια αειφόρο ανάπτυξη (Ρουμελιώτης, 2009).

Συνεπώς, η αναζήτηση του μέτρου αποτελεί αδιαπραγμάτευτη πια τοπική, εθνική και παγκόσμια αναγκαιότητα. Ο Κλεόβουλος ο Λίνδιος ανήκε στους επτά σοφούς και τόνιζε «μέτρον άριστον». Ο Επίκουρος ήταν σαφής όταν υποστήριζε ότι ο τελικός στόχος της ανθρωπότητας σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο είναι η ευτυχία ή όπως λέμε και σήμερα, η καλύτερη ποιότητα ζωής. Εξάλλου και ο Αριστοτέλης διατύπωνε ότι υπάρχει μέτρο μεγέθους για την πόλη, η οποία χαρακτηρίζεται από αυτάρκεια, ώστε να εξασφαλίζεται το ευ ζην, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της πολιτικής κοινωνίας.

Διατυπώνεται σήμερα και μια άλλη κριτική όψη της Αειφόρου Ανάπτυξης. Η έννοια «Αειφόρος Ανάπτυξη», η οποία έχει δυνατότητες να επιζήσει, είναι α-νόητη για την ανάπτυξη ως «ολότητα» κατάλληλου μετασχηματισμού των σχέσεων, αλληλεξαρτήσεων και αλληλεπιδράσεων της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας για να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη διαγενεακή ισορροπία. Αυτή η ανάγκη διαλεκτικής αρμονίας, συμμετρίας και ισορροπίας στη διαδικασία ολοκλήρωσης του «οικονομικού» με το «κοινωνικό», το «πολιτικό» και το «πολιτιστικό», με την κατάλληλη και σε αρμονία με τη φύση, τις παραδόσεις αλλά και τις προόδους της επιστήμης και τεχνικής τεχνολογίας και σε κάθε σχέδιο και πρόγραμμα ανάπτυξης, δεν είναι δυστυχώς ακόμη ευρέως κατανοητή και παραδεκτή σήμερα. Η συνεχιζόμενη από μερίδα επιστημόνων κριτική της α-νόητης έννοιας και του περιεχομένου της Αειφόρου Ανάπτυξης οδηγεί στην εκ βαθέως αλλαγή περιεχομένου αντίληψης που με άμεσο, κριτικό και διεπιστημονικό λόγο, έχει τεκμηριωθεί τα τελευταία χρόνια ως Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη. Αυτή, a priori διερευνά, μελέτα, σχεδιάζει και θεμελιώνει τα ενεργήματα και τις δράσεις της, με γνώμονα πάντα την βέλτιστη για τον άνθρωπο και τη φύση, ειρηνική, αρμονική και δημιουργική συνύπαρξη και αλληλεπίδρασή τους, ώστε η πολυδιάστατη ζωή του να είναι «βιωτή» μέσα και έξω από κάθε είδους εθνικά, διοικητικά, πολιτικά, κοινωνικά, τεχνολογικά και πολιτισμικά σύνορα, διαφορές και διαχωρισμούς (Ρόκος, 2001).

Όπως και να έχει, η πρόκληση της Αειφόρου Ανάπτυξης εμπεριέχει πολλά που αγγίζουν τον άνθρωπο, την εξέλιξη του, τη φύση, τη διατήρηση και την αναζωογόνησή της, αλλά και την ιστορία πως θα καταγράψει την Ανάπτυξη όχι ως θεωρία, αλλά ως πράξη που τείνει να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής όλων μας. Γιατί όλοι μας είμαστε ένοικοι αυτού του πλανήτη. Η ενσωμάτωση της φιλοσοφίας της αειφορικής ανάπτυξης στο σχεδιασμό της πόλης οφείλει πλέον να γίνει άξονας επέμβασης για όλους τους εμπλεκόμενους σ' αυτόν, γιατί ο πολεοδομικός χώρος αποτελεί πεδίο εφαρμογής και υλοποίησης των στόχων της αειφορού ανάπτυξης μέσα από τον χωροταξικό σχεδιασμό. Η επιτυχημένη περιβαλλοντική διαχείριση θα πρέπει να συνδυάζεται και να συνεκτιμάται με επιτυχία ή αποτυχία στο

οικονομικό και κοινωνικό σύστημα όταν αναφερόμαστε στην Αειφόρο Ανάπτυξη (Σπιλάνης, 2012: 47).

Στρατηγική είναι ένα πλήρες σχέδιο δράσης με συγκεκριμένο σκοπό, στόχους, μεθοδολογία, μηχανισμούς ελέγχου και επανατροφοδότησης ερεθισμάτων, ώστε να διορθώνεται η αρχική πορεία επικοινωνίας πληροφορίας, πολιτικές και μέσα πραγμάτωσης του, μέσα σ' ένα αυστηρά προδιαγεγραμμένο χρονοδιάγραμμα και με αυστηρά προσδιορισμένη «θυσία» πόρων. Εξελίσσεται με τακτικές κινήσεις για την επίτευξη του στόχου είτε ανά άτομο είτε ανά ομάδα-συμμάχων (Παπακωνσταντινίδης, 2003: 67).

Η Στρατηγική είναι η τέχνη με την οποία προσπαθεί κανείς να αποκομίσει πλεονεκτική θέση. Ο καθένας σκέπτεται στρατηγικά είτε στο επάγγελμα του είτε στην ιδιωτική του ζωή Όλοι μας αναπτύσσουμε στρατηγικές για να πετύχουμε ένα απώτερο στόχο. Και ακριβώς αυτή η στρατηγική σκέψη στηρίζεται στη «Θεωρία τω Παιγνίων», όπου τα άτομα σκοπεύουν στις βέλτιστες αποδόσεις του στόχου, μέσα από έναν ορθολογιστικό τρόπο σκέψης. Οι στόχοι εκ των πραγμάτων προκαλούν αντιθέσεις αλλά και προοπτικές συνεργασίας που οφείλονται να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διάρκεια του Παιγνίου. Η στρατηγική στο πλαίσιο της θεωρίας των παιγνίων εκφράζει το γενικό σχέδιο δράσης ενός παίκτη ή παικτών που συμμαχούν και αφορά το μέλλον και όχι το παρελθόν σε κάθε τί που εξελίσσεται στη βάση αρχών και αξιών (Βαρβαρούσης, 1998: σσ.21-22).

Ο σχεδιασμός για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης (της ανατροπής της υπερ-εκμετάλλευσης πόρων και πηγών για την επίτευξη της κατανάλωσης), μπαίνει κάτω από μια στρατηγική δραστηριότητας, όπου το άτομο προσπαθεί μέσα από συντονισμένες κινήσεις και δράσεις να θέσει τους άξονες συμφωνίας με τα κοινά συμφέροντα των άλλων συμμετεχόντων. Η δημόσια ζωή επαναπροσδιορίζεται μέσα από νέες πραγματικότητες, η κατάργηση των συνόρων ανάμεσα σε δραστηριότητες και γνωστικά αντικείμενα, η κρίση της συλλογικής δράσης, το δίπολο πόλης-φύσης με την αέναη αντιπαράθεση επιζητούν ένα κοινωνικό στοιχείο της αλληλεπίδρασης στην κατεύθυνση του βιωμένου χώρου, ήτοι του χώρου που αντιμετωπίζεται ως διεπιστημονικό πεδίο εξέλιξης (Τσουκαλά, 2006: 40-44).

Αυτός ο βηματισμός χρειάζεται να αναλυθεί και να αποτυπωθεί έντονα και πειστικά ώστε να γίνει κτήμα των πολλών στο συντονισμό, στη σκέψη για την αειφορία, στη στάση για την αειφορία, στη δράση για την αειφορία. Όλα είναι θέμα εκπαίδευσης και μεταδοτικότητας για ένα κόσμο που δεν θα χρεώνει την επόμενη γενιά, αλλά θα έχει την αντίληψη της ευθύνης του παρόντος, για να μπορεί να διασώσει το σήμερα και να ανοίξει παράθυρα για το αύριο. Αλλιώς το σκοτάδι θα απλώσει παντού το πέπλο του σκεπάζοντας ελπίδες και όνειρα.

Είναι ενδεικτική και ισχυρή η αναπτυξιακή διαδικασία κατά τον W.W. Rostow σε μια γραμμική εξέλιξη των πέντε (5) σταδίων: 1. Της παραδοσιακής κοινωνίας, 2. Των προϋποθέσεων για την οικονομική απογείωση, 3. Της οικονομικής απογείωσης, 4. Το στάδιο της ωριμότητας και 5. Το στάδιο της μαζικής κατανάλωσης, στάδιο που βρισκόμαστε σήμερα μετατρέποντας την κοινωνία σε μηχανή υπερσυσσώρευσης υλικών αγαθών και ατομικισμού.

Το μοντέλο ανάπτυξης του Rostow

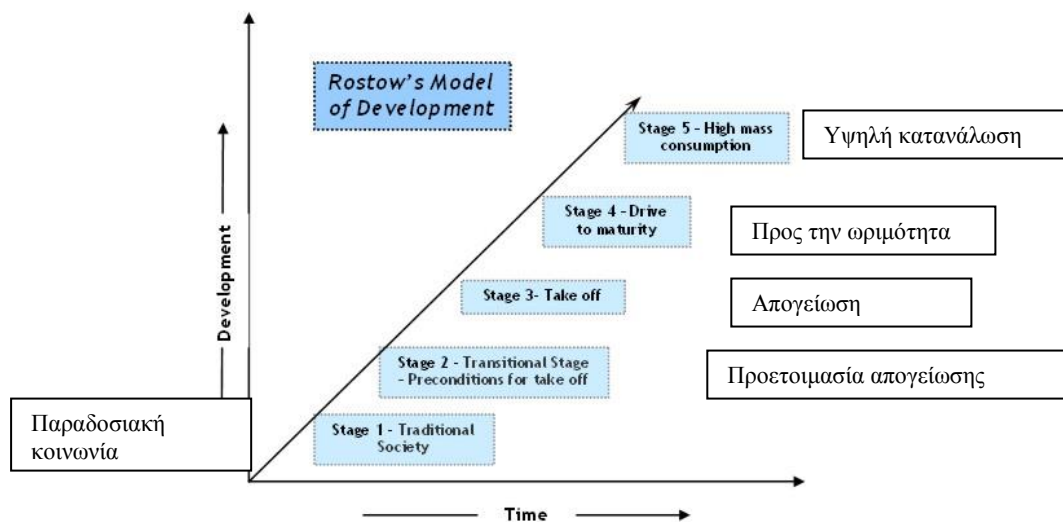

Figure 1: Rostow's Model of Development.

Πηγή: <https://developmentthinking.wordpress.com/>

Είναι η εποχή, όπου το χώρο τον σχεδιάζουμε στην κατεύθυνση της εμπορευματοποίησης και αποδίδουμε μια κοινωνία εντατικού ανταγωνισμού, όπου το καθετί μετατρέπεται σε προϊόν με στοιχεία αλλοτρίωσης και πολιτιστικού ισοπεδωτισμού.

Υπάρχει η αναγκαιότητα ενός συνολικού ξεπεράσματος των πραγματοποιημένων σχέσεων και πραγματοποιημένων κοινωνικο-τεχνικών σχέσεων προς την κατεύθυνση ενός ανθρώπου στη βάση νέων κοινωνικών σχέσεων, ενταγμένες όχι μόνο στην υπέρτατη ανάγκη της διάσωσης της φύσης, σύμφωνα με μια αμυντική αντίληψη, αλλά και στην επίτευξη μιας αρμονικής συνύπαρξης και συμβίωσης του ανθρώπου με τη φύση. Αυτό μπορεί να

επιτευχθεί με μια ριζοσπαστική στροφή από τον κόσμο της μετριότητας στο κόσμο της νέας πρωτοπορίας, της νέας μοντερνιτέ (Φιοραβαντές, 1999: 405).

Αυτή η έξοδος από τον χειραγωγημένο λόγο των αγορών και της κατανάλωσης, της υποκουλτούρας της μίμησης και της αισχροκέρδειας, της ψευδαίσθησης της επίπλαστης μεγέθυνσης περνάει μέσα από την αισθητικοποίηση της πολιτικής (Jay, 1993: 17).

Ο προτεινόμενος δρόμος της αειφόρου ανάπτυξης είναι δύσβατος, χρειάζεται υπομονή, επιμονή, στρατηγική για τη διαμόρφωση καταλλήλων πολιτικών συνθηκών που μπορούν να δείξουν ότι το μέλλον ανήκει σε όλους και κτίζεται από τους τολμηρούς.

3.5.Αειφόρος Ανάπτυξη: Πόλη, περιφέρεια, παγκοσμιοποίηση

Σήμερα ο κόσμος τρέχει με ταχύτατους ρυθμούς. Η πρόοδος στην τεχνολογία και στις θετικές επιστήμες ανάγκασαν την κοινωνία να παρακολουθεί εμβρόντητη τις εξελίξεις, μη μπορώντας να τις αναχαιτίσει στα όρια του μέτρου. Και όταν ξεπερνάς τα όρια, είναι αμετροέπεια, είναι αλαζονεία, είναι ξερολισμός, είναι όλα αυτά τα πράγματα που οδηγούν στο λάθος (Μπαμπινιώτης & Νανόπουλος, 2010: 53). Έχουμε απομακρυνθεί με την τρελή κούρσα της οικονομικής μεγέθυνσης και του συνδρόμου του ατομικισμού από τις αξίες της αλληλεγγύης και τη συνευθύνης. Ο γενικευμένος ανταγωνισμός είναι το στοιχείο που φαίνεται να κτίσει τις ανθρωπινές σχέσεις. Από απολύτως τυπικό του 19^{ου} αιώνα καθίσταται κεντρικό τον 21^ο αιώνα, καθώς η επιδίωξη του ατόμου να αναγνωρίζεται με βάση τη μοναδικότητά του μετέβαλε ριζικά τη σχέση του με τον άλλο και η σύγχρονη παραγωγή υπογράμμισε τη διάκριση της συνεισφοράς του καθενός (Rosanvallon, 2011: 264).

Η παγκοσμιοποίηση εμφανίζεται δυναμικά στο οικονομικό στερέωμα ως η απάντηση στις προκλήσεις των καιρών, ιδιαίτερα μετά το 80' όπου εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια ελλειμμάτων σε αναπτυγμένες χώρες και η μεταφορά του κόστους κρίσης και στις αναπτυσσόμενες. Συγχρόνως, η πτώση του Τείχους του Βερολίνου και η διάλυση της ΕΣΣΔ επίσπευσαν την περίοδο ρευστότητας και την προσπάθεια ηγεμονισμού των ΗΠΑ και των συμμάχων της στο πλανητικό σύστημα της οικονομίας, εκφραζόμενο κυρίως από το τραπεζικό. Αυτό συνέτεινε τη συμπίεση του χρόνου των συναλλαγών, τη ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης, της τεχνολογίας και της πληροφορίας σε βαθμό που να εξαλείφονται τα σύνορα και οι παλαιοί προστατευτισμοί με στόχευση την ομογενοποίηση και την οριζόντια ανάπτυξη. Αυτό στο σχήμα οδήγησε στην αλληλεξάρτηση των οικονομιών και την αλλαγή της ατζέντας των πολιτικών θεμάτων σε οικονομικού περιεχόμενου και μόνο, με την

παράλληλη ανάδυση νέων κέντρων εξουσίας, όπως είναι οι παγκόσμιες εταιρίες και επιχειρήσεις, ο νέος τρόπος επενδύσεων κεφαλαίου και η υποχώρηση του υπάρχοντος έθνους-κράτους εκχωρώντας κυριαρχικά δικαιώματα στους νέους διεθνείς οργανισμούς.

Αυτό καθιστούσε το «τοπικό» σε αμφισβήτηση μέσα σε μια πλανητική αστάθεια, όπου ήθη και έθιμα, τοπικές παραγωγές προϊόντων δεχόντουσαν μια άλλη μορφή παρέμβασης, σχηματοποιώντας την νέα “World Culture”, η οποία συνοδεύεται μια σωρεία διεθνών προβλημάτων, όπως το μεταναστευτικό, το περιβαλλοντικό, της κλιματικής αλλαγής, της τρομοκρατίας και της ερημοποίησης.

Αυτή η στενή σχέση κοινωνίας και χώρου πολιτιστικών δρώμενων και δομημένου τμήματος, η οποία παρουσίαζε την τοπικότητα, άρχισε να κλονίζεται και να αποκτά μια παγκόσμια γεύση καταγράφοντας νέες σελίδες της ιστορικότητας του χώρου. Ο τόπος που ενώνει, που δημιουργεί σχέσεις επηρεάζεται από τα παγκόσμια γεγονότα, που κτυπούν πλέον άμεσα την «πόρτα» του. Οι ολικοί μετασχηματισμοί δε γίνονται ορατοί παρά μόνο μέσα σε τοπικές δομές, μέσα σε τοποθεσίες που συνδέονται με οικονομικούς μηχανισμούς εγγράφοντας την τοπική ανάπτυξη εντός μιας συνολικής δυναμικής (Pellegrino, 2006: 29).

Αυτή η σύνθεση μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου είναι μια συνάρτηση με ισόβαθμες δυνατότητες, ώστε η τοπική μνήμη και τεχνογνωσία, οι παραδόσεις και οι τέχνες, η ιστορία και η κουλτούρα πρέπει ισότιμα να ενταχθούν με τις επιχειρήσεις, την παραγωγικότητα και την αγορά έτσι ώστε να επανεισαχθεί η συλλογιστική και το ήθος σύγκλισης και μίξης σε κοινά σχέδια ανάγνωσης της σύγχρονης σκέψης και δράσης. Η αποδοχή της πολλαπλότητας των δράσεων χορηγεί την εγγύηση ενός μοντέλου αειφορικής συν-ανάπτυξης, στη βάση όπου σκεπτόμαστε μαζί, οραματιζόμαστε μαζί, αξιολογούμε μαζί, ανακαλύπτουμε μαζί νέες προοπτικές (Ξανθάκου, Καϊλα, Παπαβασίλειου, 2015: σσ. 25-26). Σήμερα τα γεγονότα και οι εξελίξεις είναι ταυτόχρονα τοπικά και παγκόσμια. Είναι ένα πλέγμα σκέψης του τοπικού με την παραλληλότητα της παγκόσμιας διάστασης.

Η αναχρονιστική πλέον αντίληψη «δρω τοπικά, σκέπτομαι παγκόσμια» αφήνει ασυνέχειες, περιορισμό δράσης και συνολικών στάσεων, φαλκιδεύοντας την κουλτούρα της σύμπραξης όλων για όλα, της συνευθύνης και της αλληλεγγύης για ένα κόσμο με «ολιστική κοσμολογία», όπου ο καθένας οφείλει να δρα και να σκέπτεται ταυτόχρονα τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο σ’ έναν ανοικτό διάλογο για το κοινό καλό.

Η καινούρια αυτή κοσμολογία θα έχει βάση την εξέλιξη σε σύνδεση με ηθικές αξίες, της ευαισθησίας μας, αναφορικά με την αφοσίωση, τον αλτρουισμό, την ευλάβεια, την αγάπη και τη συμπάθεια στο πλαίσιο μιας οικολογικής προστακτικής ή της αναγκαιότητας της διαφύλαξης και προαγωγής του ζωντανού περιβάλλοντός μας (Skolimowski, 1983: 183).

Αυτός ο τύπος της εξέλιξης έχει τα στοιχεία της αειφορίας. Έχει το περιεχόμενο του μέτρου, της αναγκαίας πολλαπλότητας και του πλουραλισμού. Κανένα κομμάτι αυτής της εξέλιξης δεν πρέπει να γίνει εργαλείο μονοσήμαντου κέρδους και ανταγωνισμού, αλλά να εντάσσεται ως χρήσιμο στη μάχη της ανάγκης μας, στα όρια που έχουν τεθεί: στον περιορισμένο βιότοπό μας, στον πλανήτη με ότι αυτός περιλαμβάνει ως οικοσύστημα, εξασφαλίζοντάς μας το μέγιστό της ποιότητας ζωής που μπορούμε να επιτύχουμε χωρίς να αφαιρούμε από τις μελλοντικές γενιές το ίδιο δικαίωμα (Δραγούμης, 2013: 38).

Αυτή αλληλοσυμπλήρωση είναι και το καινούργιο στοιχείο της εξέλιξης. Είναι η νέα πραγματεία της ανάπτυξης, όπου το τοπικό επηρεάζει το διεθνές και το διεθνές εκλαμβάνει το τοπικό ως βάση δράσεων. Ακόμη και στο πεδίο της διπλωματίας, είναι ωφέλιμο να ακούγεται η συμβουλή των ανθρώπων που βρίσκονται στον συγκεκριμένο τόπο. Και αυτό μπορεί να είναι λανθασμένο, αλλά οι πιθανότητες να δεις τα πράγματα από λανθασμένη οπτική γωνία αυξάνονται σημαντικά, όταν βρίσκεσαι αρκετές χιλιάδες μίλια μακριά. Απαραίτητη προϋπόθεση για να αντιληφθεί κανείς την εικόνα μιας χώρας στη διπλωματική σκακιέρα είναι να εκπροσωπηθεί από κάποιον που μιλάει τη γλώσσα και κατανοεί την πολιτική τοπική κουλτούρα μέσα στο παγκόσμιο γίνεσθαι. Το αναφερόμενο σλόγκαν «think global, act local» ουδόλως βοηθά τους διπλωμάτες, αφού οι ξένοι εξ ορισμού δεν έχουν περιθώρια να δράσουν στην τοπική αρένα. Για να έχει αντίκτυπο η εξωτερική πολιτική, θα πρέπει με κάποιο τρόπο να μπει στο «εσωτερικό» των πραγμάτων (Cooper, 2003: 150).

Η ανάδειξη της τοπικής κοινωνίας που ακόμη δεν έχει τα στοιχεία της παγκοσμιοποίησης, της απόλυτης δηλαδή εξάρτησης, μπορεί να αποτελέσει την εναλλακτική θεώρηση της ανάπτυξης βασισμένη στις αξίες, όπως ο αυτοσεβασμός, η αυτογνωσία, η γνώση ορίων των ικανοτήτων, η πραγματική αξιοκρατία, ο σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον, η εθελοντική συνεισφορά στον πλησίον σου, η εργασία-ελευθερία, ο αυτοπεριορισμός κ.λ.π. σε συνδυασμό με τις βιοκεντρικές αξίες, τότε επιτυχαίνουμε το τρίπτυχο Αρμονία-Επικοινωνία-Φυσική Επιλογή για καθέναν από τους κατοίκους της τοπικής κοινωνίας που μέσω της συσσωρευτικής αιτιώδους συνάφειας διαχέεται σε ολόκληρο τον κόσμο. Ξεκινάμε από την τοπική κοινωνία, τη μικρότερη, την πλησιέστερη στην οικογένεια, την κοινωνική ομάδα ή μονάδα για να καταλήξουμε στην παγκοσμιοποίηση των αξιών και όχι του κεφαλαίου (Παπακωνσταντινίδης, 2002: 146).

Γιατί η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μόνο ενός είδους. Είναι δύο ειδών. Είναι σαν τη χοληστερίνη. Και καλή και κακή. Η καλή είναι η από τα κάτω. Αυτή είναι η καλύτερη και αυτή προτείνουμε, που ξεκινάει από τη βάση, από την τοπική κοινωνία. Η άλλη, η κακή, η

από τα πάνω, επιλέγει όχι μόνο τι θέλει, αλλά ακόμη και τους αντιπάλους της (Κηπουρός, 2002: 118).

Η αμφίδρομη σχέση τοπικού και παγκόσμιου γίνεται πλέον αναγκαία συνθήκη για την επιτυχία μιας βιώσιμης κοινωνίας. Η νέες βιώσιμες πόλεις στηριζόμενες στην κυκλική οικονομία και στην ανάλογη ανακύκλωση των υλικών επιθυμούν τη συμμετοχή των τοπικών δράσεων με τη συμμετοχή του πολίτη για την αλλαγή νοοτροπίας και κουλτούρας. Το μεγάλο στοίχημα έχει αφετηρία το τοπικό για να ξεδιπλωθεί στο περιφερειακό επίπεδο και να φτάσει στο παγκόσμιο. Είναι συνεχόμενη περιστροφική δυναμική, όπου οι συνιστώσες της τοπικότητας και της παγκοσμιοποίησης αλληλοσυνδέονται για την επιτυχία της αειφόρου ανάπτυξης. Η απόσπαση μιας δύναμης για την πλεονεκτικότερη θέση στην ιεραρχία δράσης αφήνει περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα. Δεν μπορούμε να επιμένουμε μόνο τοπικά με τις ιδεοληψίες του προσωπικού μας παρελθόντος και καταγωγής, αλλά οφείλουμε να ξεφύγουμε από το «εγώ-εδώ και τώρα» και να περάσουμε στο: «άλλοι-αλλού-άλλοτε», ώστε να γίνει αισθητή η μεγάλη κλίμακα των ευνοϊκότερων περιβαλλοντικών συνθηκών και στον Τόπο σου. Βέβαια είναι ατομική επιλογή, εάν πρέπει κάποιος να επιθυμεί να υπερβεί την Τωρινή Τοπικότητα με τη λήψη περιβαλλοντικών προσωπικών αποφάσεων, για να γεμίσει με υπερηφάνεια νοιώθοντας καλός ενοικιαστής. Η αρχή της Τοπικότητας οφείλει να έχει συμπορευθεί με την αρχή της Χρονικότητας, των συμφερόντων των επόμενων γενεών, διότι άλλως θα οδηγούσε σε μη-βιώσιμες περιβαλλοντικές λύσεις (Τάσιος, 2015: 38).

Ο νέος όρος που παρουσιάζεται σήμερα στη διεθνή βιβλιογραφία είναι το «Glocal» συνδέοντας άμεσα το παγκόσμιο (global) με το τοπικό (local), αναδεικνύοντας το νέο μοντέλο ανάπτυξης που επιχειρούν διεθνείς εταιρίες, κρατικοί φορείς, περιφερειακές αρχές, τοπικές κοινωνίες. Στις αρχές του 1980, ο όρος «glocal» αναδιάταξε το αναχρονιστικό μότο «σκέψου παγκόσμια, ενέργησε τοπικά», στο οποίο βασίστηκε η επιδίωξη για μια βιώσιμη κοινωνία στο πλαίσιο της πράσινης πολιτικής, εδραζόμενης σε μικρές-αυτοκυβερνούμενες και αυτο-ικανοποιούμενες κοινωνίες, οι λεγόμενες «bioregions», οι οποίες δεν απαιτούν τίποτα παραπάνω από τις διαθέσιμες πηγές τους (Cartner, 2013: 50).

«Glocal» σημαίνει να σκέπτεσαι, αλλά και να κατευθύνεις τη δράση σου από το παγκόσμιο επίπεδο στο περίγραμμα της τυποποίησης και του μάρκετινγκ στο τοπικό και αντίστροφα. Πολλές διεθνείς εταιρίες προσαρμόζουν το προϊόν τους υιοθετώντας τοπικές απαιτήσεις για να είναι επιτυχημένες στο πεδίο της τοπικής αγοράς. Έτσι, το παγκόσμιο δέχεται τις επιρροές του τοπικού για να μπορεί να είναι ελκυστικό και προσοδοφόρο.

Σήμερα τα πάντα επικοινωνούν χωρίς σύνορα και η τοπικότητα ανάγεται σε βάση του παγκόσμιου και το παγκόσμιο έρχεται να προσφέρει το έναυσμα μιας διαχρονικής

διαβούλευσης τοπικού και παγκόσμιου. Η συνθετότητα των προβλημάτων δεν επιτρέπει το διαχωρισμό σε επίπεδα δράσης, κρατώντας όμως τη φράση του Νίκου Κατσαντζάκη «Να αγαπάς την ευθύνη να λες εγώ, μονάχος μου θα σώσω τον κόσμο. Και αν ο κόσμος χαθεί, τότε εγώ φταίω».

Πηγή: <http://www.glocalnexus.com/uncategorized/is-your-international-enterprise-glocal/>

Είναι το παγκόσμιο και το τοπικό, είναι δύο όψεις του ίδιου του νομίσματος. Περιγράφουν σύμβολα, γεγονότα, οργανογράμματα, δίκτυα, ροές, κοινωνικά κινήματα, ανισότητες, κρίσεις, ταυτότητες κ.α. Από την μια πλευρά, το «τοπικό» ενέχει κοινωνική ολοκλήρωση (social integration), και από την άλλη, το «παγκόσμιο» αποδίδει την ενοποίηση και την αλληλεπίδραση (interaction) μεταξύ ιδιωτικών και δημοσίων συστημάτων (Guy, 2010: pp.322-324)

Σήμερα και τα δύο λειτουργούν στον ίδιο χώρο, χωρίς επίπεδα διακρίσεων σε συμπληρωματικούς ρόλους ή μάλλον σε εναλλασσόμενους (they alternate with one another). Είναι πράγματι η εποχή που μπορεί ο κόσμος να θεωρηθεί μια παγκόσμια περιοχή συγχρόνως και μια τοπική περιοχή, γιατί τα γεγονότα έχουν συγχρόνως παγκόσμια και τοπική χροιά. Ουσιαστικά, τα περιφερειακά φαινόμενα (regional phenomena) υποχωρούν και ενισχύονται από την τοπική δυναμική. Τα τρία επίπεδα ανάπτυξης ήτοι: Τοπικό-Περιφερειακό-Παγκόσμιο συρρικνώνονται στη θεώρηση ότι η περιφέρεια ανήκει στον αυτό-προσδιορισμό της σχέσης παγκόσμιου και τοπικού στο πλαίσιο της αντανάκλασης του αυτό-προσδιορισμού της σύγχρονης κοινωνίας (Guy, 2010: pp.342-344).

Κάθε κομμάτι του αστικού χώρου οφείλει πλέον να αποκτά τη δύναμη της τοπικότητας, όχι ως στέλεχος προγενεστέρων στοιχείων, αλλά ως ένα τμήμα ενσωμάτωσης στο σχεδιασμό της εξέλιξης που ισορροπεί μεταξύ του τόπου και παγκόσμιας διάστασης σε μια διαρκή συνομιλία με την χρονικότητα. Αυτή η χωροχρονική αλυσίδα αποδίδει και το πολιτιστικό αποτύπωμα του κάθε μορφώματος, επιδιώκοντας την τοπική ταυτότητα με χαρακτηριστικά πλανητικής εμβέλειας.

Η παθογόνος «συμπεριφορά» έργων και κτηρίων με ομογενοποιημένο μοντέλο ανάπτυξης στην επιδίωξη της παγκόσμιας τυποποίησης και υπερ-παραγωγής εγείρει κρίσιμα ζητήματα όπως η καταλληλότητα προσαρμογής του έργου στο περιβάλλον δημιουργίας. Όπως επίσης και η απόρριψη των παγκόσμιων προτύπων στην επιμονή των κριτηρίων της τοπικότητας ως μοναδικός οδηγός κατασκευής.

Το μη τοπικό με το αυθεντικό, το βιομηχανικό με την τοπική βιοτεχνία, το όλο με το μερικό είναι κόμβοι του «μίτου της προόδου» με την ίδια συμμετοχή, με την ίδια χρωματολογία στο κάδρο της πόλης. Η πόλη είναι ένα δυναμικό σύστημα αλληλένδετων και αλληλοεξαρτούμενων παραμέτρων κοινωνικοοικονομικής υφής στον απόηχο των τοπικών και εθνικών εξελίξεων, οι οποίες επηρεάζονται άμεσα από τις διεθνείς εξελίξεις, από τα διεθνή δρώμενα. Το χωριό, μια περιοχή, μια περιφέρεια, μια πόλη, ένα κράτος, ένα διακρατικό σύστημα.

Η περίπτωση μιας μεγάλης ξενοδοχειακής μονάδας σε παραλιακό οικόπεδο σ' ένα από τα γραφικά νησιά του Αιγαίου φαντάζει μια επιχείρηση προσοδοφόρα, επιχειρηματικά επικερδή, η οποία μπορεί να προσφέρει θέσεις εργασίας, κατανάλωση προϊόντων και συνεισφορά στην τοπική οικονομία μέσα από τα τέλη της, όσο και στο εθνικό ΑΕΠ.

Αυτή η τουριστική μονάδα αδειοδοτείται κανονικά με τους ισχύοντες τουριστικούς και πολεοδομικούς νόμους, με συγκριμένες πυκνότητες κλινών ανά τετραγωνικό έκτασης οικοπέδου και με συγκεκριμένη φέρουσα ικανότητα ως προς τα λήμματα και τα απορρίμματα και την κατανάλωση νερού ως προς την ύδρευση και την άρδευση του αύλιου χώρου και των λοιπών εξωτερικών εγκ/σεων.

Η επιθυμία των επιχειρηματιών και η ανοχή των νόμων επιτρέπουν την επέκταση της τουριστικής μονάδος σχεδόν στο διπλάσιο των νομίμων κλινών. Έτσι, το ξενοδοχείο κατέληξε να ξεκινήσει με (α) δυναμικότητα και σε λίγο χρόνο να διαθέτει (2Χα) δυναμικότητα, συμπαρασύροντας και τη δυναμικότητα του βιολογικού καθαρισμού και τα συστήματα επεξεργασίας απορριμμάτων σε μια ασύμμετρη σχέση με τα αρχικά υπολογισθέντα της πρώτης δυναμικότητας (α). Αυτό βέβαια προκαλεί επιβάρυνση του περιβάλλοντος, ανατροπή της εγκριθείσας Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.),

υποβάθμιση της ποιότητας της μονάδας, στόχευση της αύξησης του κέρδους και των θέσεων εργασίας.

Επομένως, το δίλημμα που τίθεται είναι μεταξύ της άμεσης κερδοσκοπίας της επιχείρησης ή της βιωσιμότητας της επένδυσης ή της ισορροπίας μεταξύ δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Μακροχρόνια, η άμεση τουριστική παρέμβαση μιας ξενοδοχειακής μονάδας θα προξενήσει περιβαλλοντικά προβλήματα, όχι μόνο στο τοπικό περιβάλλον, αλλά γειτνιάζοντας και με τη θάλασσα, η προκαλούμενη ρύπανση από την κακή επεξεργασία των λυμάτων θα επιφέρει ρύπανση, η οποία μαζί με τις άλλες ξενοδοχειακές όμορες μονάδες που και αυτές στα πλαίσια του ανταγωνισμού θα επιχειρήσουν την αυθαίρετη δόμηση, θα προκαλέσουν μια ολική ρύπανση της περιοχής, του συνολικού συμπλέγματος, του Πελάγους, της Μεσογείου. Είναι πιστοποιημένο ότι το πλήθος των τουριστικών μονάδων και επιχειρήσεων, οι οποίες αναπτύσσονται στις παράκτιες ζώνες της Μεσογείου προκαλούν επώδυνες διαβρώσεις, φθορές στα υδάτινα οικοσυστήματα και συνεχή ρύπανση. Η Μεσόγειος φιλοξένει 218 εκ. τουρίστες ανά έτος και σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού το ρεύμα αυτό συνεχώς θα αυξάνεται. Μέχρι το 2015 θα αυξηθεί στους 400 εκ. αλλοδαπούς και 270 εγχώριους τουρίστες. Αυτό προκαλεί, εκτός από τα άμεσα περιβαλλοντικά προβλήματα της θάλασσας και τη μετατόπιση μεγάλου πλήθους του πληθυσμού της ενδοχώρας προς τις παραλιακές πόλεις προκαλώντας ερημοποίηση στις εγκαταλειμμένες περιοχές στο εσωτερικό των χωρών με την υπερ-ανάπτυξη των ακτών. Η χωροταξική ανισότητα που δημιουργείται, έξω από τις περιβαλλοντικές προκλήσεις, συνθέτει και μια ανισοκατανομή του πληθυσμού προκαλώντας την κοινωνική και εδαφική ασυνέχεια σε όλη τη Μεσόγειο. Το 2000, ο πληθυσμός στις 22 χώρες που βρέχει η Μεσόγειος, ανερχόταν σε 428 εκ. σε σύγκριση με τα μόλις 285 εκ. το 1970. Μάλιστα υπάρχει μεγάλη απόκλιση μεταξύ των βόρειων χωρών και εκείνων του νότου, με τις χώρες του νότου να παρουσιάζουν πενταπλάσια αύξηση σε σχέση με εκείνες του βορρά (ευρωπαϊκές). Ο παράκτιος πληθυσμός αυξήθηκε από 90 εκ. το 1970 σε 143 εκ. το 2000 και προβλέπεται σε 174 εκ. το 2025, δηλαδή μέση αύξηση 0,8% ανά έτος.

Διακρίνουμε πως από μια ξενοδοχειακή μονάδα σ' ένα ελκυστικό νησί της χώρας μας μπορούμε να προβληματιστούμε για την αειφόρο ανάπτυξη ολόκληρης της Λεκάνης της Μεσογείου. Η σχέση τοπικού και περιφερειακού με επεκτάσεις στο παγκόσμιο διακύβευμα είναι τόσο κοντά, όσο και μακριά. Το παγκόσμιο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής το επιβεβαιώνει, το φαινόμενο του Θερμοκηπίου το πιστοποιεί, η ρύπανση των θαλασσών το διατυπώνει.

Έτσι, χρειάζονται δράσεις που φεύγουν από το τοπικό στοιχείο για να επεκταθούν στο παγκόσμιο, ώστε να έχουν αποτελεσματικότητα και επιτυχία.

Για τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης της παράκτιας ζώνης της Μεσογείου, χρειάζονται αρχές και κανόνες από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια των εταιρικών σχέσεων με τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες (Χώρες της Β.Αφρικής). Η Μεσόγειος ενώνει διαφορετικούς πολιτισμούς, διαφορετικούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, διαφορετικά κοινωνικά στρώματα.

Σημεία δράσης:

1. Ανάπτυξη ενιαίου πλαισίου στο οποίο θα αναπτυχθούν αντίστοιχες λύσεις με τη διαχείριση κρίσεων μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων
2. Αποκατάσταση υδατινών οικοσυστημάτων
3. Εκτίμηση και ενίσχυση των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν τα οικοσυστήματα
4. Πολιτική ανάλυση, αξιολόγηση, διεπιστημονικότητα με συμμετοχή διαχείριση και εμπλοκή όλων των ενδιαφερομένων
5. Έλεγχος των μεταναστευτικών ροών

Βασικά ζητήματα προς εφαρμογή:

- Θεσμοί σε τοπικό, περιφερικό επίπεδο σε συνάρτηση με τις παγκόσμιες εξελίξεις.
- Κοινοτικές πρωτοβουλίες για βιώσιμη διαχείριση των παράκτιων ζωνών.
- Ενίσχυση της εφαρμογής των ρυθμιστικών πολιτικών και διακυβέρνησης των παρακτίων περιοχών.
- Αναβάθμιση των πολιτιστικών πόρων
- Λογική ισορροπία μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος³⁰

Σήμερα τα πάντα τρέχουν σε μια αλληλεξάρτηση των πραγμάτων συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη, τη φαντασία με τη δράση, την ποίηση με την τεχνολογία, το ιδιωτικό με το δημόσιο. Λειτουργεί το τοπικό με το παγκόσμιο σε μια συμπληρωματική σχέση, αποδίδοντας τα τοπικά χαρακτηριστικά, τα τοπικά ήθη και έθιμα σε μια πολιτιστική επιμιξία με τις παγκόσμιες προκλήσεις, δημιουργώντας «πλανητικές» αξίες που απλώνονται σε όλο το εύρος της γης. Παρουσιάζεται σε μια συνεχή αμφίδρομη ροή του τοπικού με το παγκόσμιο, σε μια διαρκή διαλεκτική, σε μια επικοινωνιακή σύνθεση. Η αφετηρία μας καταγράφεται από το τοπικό και φτάνουμε στο παγκόσμιο με τη συσσώρευση γνώσεων,

³⁰ http://geografia.fcsh.unl.pt/lucinda/Leaflets/B6_Leaflet_GR.pdf

δράσεων και πρωτοβουλιών, είτε ως μονάδες είτε ως μέλη κοινωνικού συνόλου που θέλει να αντιστρέψει την καταστροφική πορεία της υπερμεγέθυνσης και του εύκολου πλουτισμού.

Σ' αυτόν τον αγώνα απαιτείται εκπαίδευση και αγωγή στη βάση ενός διαλόγου με έμφαση σε γνωστικούς κυρίως σκοπούς (Ράπτης, 2000: 98). Απαιτείται μια διεπιστημονική προσέγγιση στην αντίληψη της συν-ανάπτυξης όλων των εμπλεκόμενων, χωρίς αποκλεισμούς και υποβιβάσεις.

Να γίνει κατανοητό το «ζω-μαζί» από υπεύθυνους, ενεργούς πολίτες που συνεισφέρουν σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, μέσα από την έννοια της σφαιρικής ποιότητας, η οποία παραπέμπει σε διαπραγματεύσιμες συνεργασίες ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους συν-εταίρους. Συγχρόνως, απαντά στα πολιτιστικά ενδιαφέροντα ενός πληθυσμού, ενδιαφερομένων ομάδων μέσα σε μια προοπτική σφαιρική και μακροπρόθεσμη, λαμβάνοντας υπόψη τις μελλοντικές γενεές στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης (Thill & Warrant, 1999: 180-181).

«Απαιτείται ένας νέος δρόμος, διαφορετικός από τον ομαλό τεράστιο αυτοκινητόδρομο, όπου τρέχουμε με μεγάλη ταχύτητα, αλλά στο τέλος μας περιμένει η καταστροφή. Αυτός ο «λιγότερο ταξιδεμένος», μας προσφέρει την τελευταία μας μοναδική ευκαιρία να φτάσουμε σ' ένα προορισμό που θα εξασφαλίσει τη διατήρηση της ζωής πάνω στη γη μας. Η ζωή είναι ένα θαύμα που ξεπερνάει το νου μας και πρέπει να τη σεβόμαστε ακόμα κι όταν πρόκειται να αγωνιστούμε εναντίον της...». Κείμενο το οποίο γράφτηκε το 1962 και παραμένει τόσο επίκαιρο! (Κάρσον, 1981: 309).

Ο καλούμενος «ενεργοποιημένος χώρος», ο χώρος που δεν έχει σύνορα και ταλαντεύεται μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου, δεν είναι μια απλή μετρίσιμη επιφάνεια, αλλά προσδίδει την νέα αντίληψη της συν-ευθύνης και του «πράττω μαζί» για τη βιωσιμότητα του τόπου, η οποία αντανακλά συγχρονιστικά στο παγκόσμιο. Αυτός ο χώρος διαθέτει την αλληλεπίδραση των στοιχείων του, εντός ενός καθαρού πλαισίου που λειτουργεί με συνέχεια, με προσβασιμότητα, με ασφάλεια, με την πολυπλοκότητα των ερεθισμάτων από τις συλλογικές μνήμες και από τον πλούτο και την ποικιλία των νέων ερεθισμάτων, από το φυσικό περιβάλλον, από την ενίσχυση της δυναμικής διαδρόμων και δημιουργία δικτύων που μπορούν να διαχέονται από τη στενότητα του τόπου και να καταλήγουν στο παγκόσμιο εύρος (Τσουκαλά, 2006: 226).

Υπάρχει αδήριτη ανάγκη να αλλάξουμε το σκεπτικό της μίζερης ατομικότητας, του προσωπικού βολέματος, της «περιτείχισης» του δικού μου οίκου και να κοιτάξουμε τον κόσμο από ψηλά που φαίνεται σαν «μια ζωγραφιά» που λέει και ο ποιητής.

Το στοίχημα της εποχής δεν είναι η οικονομική κρίση, αλλά είναι η επιθυμία για την κατανόηση των καταναλωτικών τάσεων και ο περιορισμός τους στις ενδεδειγμένες ανάγκες, στα πρότυπα του νέου μοντέλου συν-ανάπτυξης. Ο νέος ηθικός κώδικας δεν μπορεί να περιλαμβάνει το κυνήγι της «ανάπτυξης παντού- ευημερία σ' όλους», μότο της φιλελεύθερης πολιτικής. Οφείλεται να προταθεί η αρετή της εγκράτειας και της συνύπαρξης. Κάποτε οι αρχαίοι Έλληνες ήταν υπερήφανοι για το λιτό τρόπο ζωής. Και γι' αυτό οφείλουμε να απαντήσουμε μ' ένα ηχηρό «προσοχή» στις σειρήνες της συνεχούς μεγέθυνσης, οι οποίες καταλύουν κάθε όριο περατότητας της βιόσφαιρας και αντοχών του πλανήτη. Ζητείται αναδόμηση με την αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων για μια κοινωνία, για έναν κόσμο της απο-ανάπτυξης, που ξεκινάει από το τοπικό για να «απλώσει» στο παγκόσμιο. Το πρόταγμα είναι πολιτικό, είναι το οφειλόμενο για την έγερση του ενεργού πολίτη που επιδιώκει και στοχεύει την μείωση του «ευ έχουν», για να βελτιώσουμε το «ευ ζην» που βιώνεται (Λατούς, 2008: 187). Η επιτυχία του εγχειρήματος είναι στο χέρι μας, φτάνει να καταλάβουμε ότι το «τώρα», γρήγορα θα γίνει χθες, με το αύριο να κτυπάει την πόρτα μας και ότι η ευτυχία δεν είναι ο υλικός πλουτισμός του «εγώ», αλλά ο ηθικός εμπλουτισμός του «εμείς» μαζί με τους «άλλους».

3.6.Αειφόρος Ανάπτυξη: Βιώσιμη Πόλη

Το πρώτο ερώτημα που απασχολεί τους εμπλεκόμενους στους τομείς του αστικού και χωροταξικού σχεδιασμού στη χώρα μας και όχι μόνο, είναι εκτός των άλλων και η πολιτική για το περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές που εξ' ορισμού συναντάται και σε διεθνές επίπεδο. Παρότι έχει θεσμοθετηθεί δέσμη μέτρων χωροταξικού σχεδιασμού, ο πυρήνας του αστικού προβλήματος παραμένει. Οι χρόνιες παθογένειες επιμένουν στο αστικό περιβάλλον και στην εκτός σχεδίου περιοχή μιας πόλης. Δυσλειτουργίες, ανάμικτες χρήσεις γης, προβληματική κινητικότητα, ατμοσφαιρική ρύπανση, έλλειψη δημόσιου χώρου, διαχείριση απορριμμάτων και αστικών λυμάτων, τάσεις αυθαιρέτων κτισμάτων και έντονη δόμηση περιαστικού χώρου. Στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα προστίθενται καινούργιες προκλήσεις όπως: νέες μορφές κοινωνικής διαστρωμάτωσης, περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων, αστική βία, κοινωνικές αναδιατάξεις, μεταβολή του αστικού ιστού, λόγω εγκατάλειψης μεγάλων εγκαταστάσεων στη βάση της οικονομικής κρίσης. Στα νέα εμφανιζόμενα στοιχεία της πολεοδομικής, αλλά και της περιβαλλοντικής επιστήμης είναι η ανάδειξη ενός νέου μοντέλου, της «ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΠΟΛΗΣ». Μια πόλη, η οποία θα «θεμελιώνεται» σε μια συγκροτημένη πολιτική για το χώρο, με τάσεις και θέσεις στην κατεύθυνση του στόχου

της αστικής αιεφόρου ανάπτυξης. Τα προτεινόμενα σχέδια οφείλουν να είναι στη βάση σύγχρονων αντιλήψεων που θα μπορούν να αντιμετωπίσουν την αντανάκλαση της οικονομικής διόγκωσης με την άμετρη χρήση των πόρων της φύσης, αλλά και τη στρεβλότητα στο δομημένο και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Οι νέες χωρικές προτάσεις δεν μπορούν να είναι προσχηματικές, αλλά πρέπει να βασίζονται σε ουσιαστικές παρεμβάσεις μέσα από ευρύτατες διεργασίες/ζυμώσεις/διαβουλεύσεις για να αποκτηθεί η απαραίτητη αστική/χωροταξική πολιτική που θα στηρίζεται στην:

- Απόδοση αστικού και ημιαστικού χώρου με όρους αιεφορικής ανάπτυξης
- Προστασία / ανάδειξη περιβάλλοντος υπαίθρου, με προώθηση παράλληλων αναπτυξιακών ενεργειών αντιστροφής του κλίματος εγκατάλειψης υπέρ της αστυφιλίας.
- Στην εδαφική συνοχή.

Η ανισορροπία που εμφανίζεται στο χώρο «intra muros» οφείλει να αντιμετωπιστεί σύντομα με τρόπο ολοκληρωμένο, ολιστικό και σύμφωνα με την αρχή της αιεφορικής ανάπτυξης. Επειδή κάθε πόλη είναι διαφορετική, με ξεχωριστά χαρακτηριστικά, πρέπει να προβλεφθεί ο δικός της δρόμος προς την αιεφορική ανάπτυξη. Θα πρέπει να ενσωματωθούν οι αρχές της αιεφορίας σε όλες τις δράσεις της πόλης ως πλαίσιο δημιουργικής αναζήτησης της ισορροπίας σε τοπικό/περιφερειακό και εθνικό επίπεδο (Τσέτσης, 2010). Το αστικό χωροσύστημα οφείλει να βρει στο πλαίσιο της αιεφορίας τη μείωση των ποσοστών εισροών και των εκροών στη πόλη εκτιμώντας ότι αυτό είναι το πρώτο βήμα στη κατεύθυνση της αιεφορίας ώστε να επιτευχθούν επιθυμητά ποιοτικά αποτελέσματα και παράλληλα να αποφευχθούν ανεπιθύμητες επιπτώσεις στην ίδια την πόλη και στα όμορα οικοσυστήματα στην εκτός σχεδίου περιοχή (Μπίθας, 2001).

Το United Nations Centre for Human Settlements (UNCHS) στην ετήσια έκθεση για το 2009 με τίτλο «Σχεδιάζοντας αιεφόρες πόλεις» (Planning Sustainable Cities) αναφέρει ότι «ο

αστικός σχεδιασμός οφείλει να αντιλαμβάνεται τους παράγοντες της σύγχρονης πόλης, ειδικά τα δημογραφικά προβλήματα, τα περιβαλλοντικά, τα οικονομικά και τις χωροκοινωνικές προκλήσεις. Επίσης, χρειάζεται η αναγνώριση των αλλαγών των θεσμικών δομών των πόλεων και της επέκτασης σε πολύκεντρα ή σε «πόλη-περιφέρεια». Και συνεχίζει, για να επιτευχτεί μια «αιφορική πολιτική πρέπει 1. η κυβέρνηση σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο οφείλει να αναλάβει ουσιαστικό ρόλο, 2. ο κάθε σχεδιασμός οφείλει να αντιμετωπίζει τις αστικές προκλήσεις, όπως είναι η κλιματική αλλαγή, η γρήγορη αστικοποίηση, η φτώχεια, η ανωνυμία και η ασφάλεια, 3. να εμφανίζεται μια εθνική πολιτική με συγκεκριμένους στόχους και 4. η ικανότητα ενδυνάμωσης σχεδίων και κανόνων σχεδιασμού με ρεαλιστικές προοπτικές.

Και επιπλέον για ειδικές πολιτικές κατευθύνσεις υπογραμμίζεται η ανάγκη χάραξης θεσμικών και κανονιστικών πλαισίων για το σχεδιασμό, την απόδοση σεβασμού από το νομικό και πολιτικό περιβάλλον στο οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο στη στόχευση μιας ουσιαστικής βελτίωσης στον αστικό σχεδιασμό. Η πράσινη πολιτική οφείλει να επεκταθεί σε όλες τις καινοτομίες από την οικοδομή μέχρι το σχεδιασμό της πόλης, από τα καύσιμα μέχρι τα απόβλητα, από την κυκλοφορία μέχρι το δημόσιο χώρο. Να υπάρχει συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση των δεδομένων για να μπορούν να προσαρμόζονται στις νέες προκλήσεις της δυναμικής της πόλης. Η συνθετότητα μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και περιβαλλοντικού σεβασμού είναι το μεγάλο στοίχημα για την νέα κρίση του 2008, που δεν είναι μονό οικονομική, αλλά είναι κρίση κοινωνικής συνοχής και αστικού πλαισίου, από μια πόλη που δεν φαντάζεται, δεν επικοινωνεί, αλλά μόνο παράγει και ανταγωνίζεται στη βάση των προτύπων της πολιτικής οικονομίας.

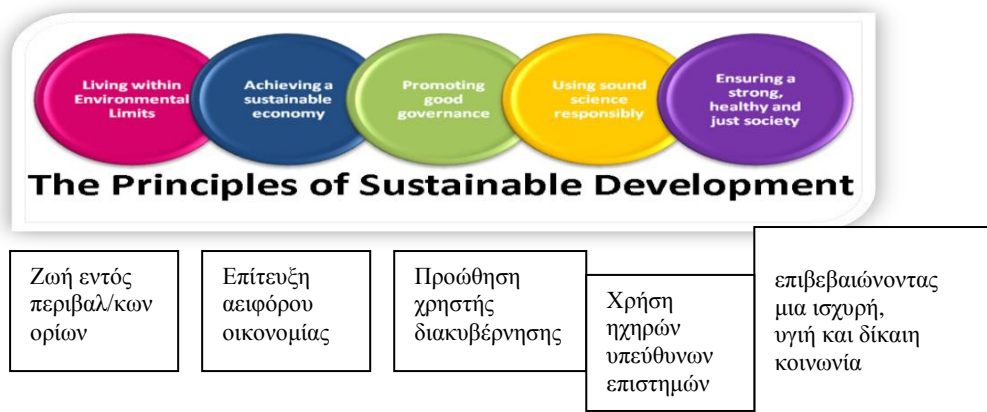
Η Habitat Agenda³¹ περιλαμβάνει μερικές αρχές (ευτυχώς) για την αιφορική πολεοδομική διάταξη (sustainable urbanization agenda) στον τομέα της κοινωνικής πλευράς.

- Ίσες δυνατότητες από όλους για τη συμμετοχή σε όλες τις υπηρεσίες
- Κοινωνική ολοκλήρωση, αποφεύγοντας τις διακρίσεις και προσφέροντας φυσικό χώρο για την ενίσχυση θετικών αλληλοεπιδράσεων
- Προσβασιμότητα και ευαισθησία σε όλα τα σχέδια και τη διαχείριση
- Πρόληψη, μείωση, εξαφάνιση της βίας και του εγκλήματος.

³¹ Η ατζέντα Habitat –Urban agenda είναι το κύριο πολιτικό έγγραφο που βγήκε από τη διάσκεψη Habitat II στην Κωνσταντινούπολη, Τουρκία 3 - 14 Ιούνιος 1996, από τον Ο.Η.Ε. Εγκρίθηκε από 171 χώρες, σε ό, τι ονομάστηκε η Σύνοδος Κορυφής της πόλης που περιέχει πάνω από 100 δεσμεύσεις και 600 συστάσεις για θέματα ανθρώπινων οικισμών .

Ουσιαστικά, επιδιώκεται να γίνουν οι πόλεις και οι οικισμοί βιώσιμοι, δηλαδή να λειτουργούν και να αναπτύσσονται στη βάση της ασφάλειας, της ισονομίας, της υγιεινής, της βιοκλιματικής δόμησης και γενικότερα της περιβαλλοντικής και οικολογικής πρόνοιας. Αλλά ο στόχος αυτός μόνο μέσα από ένα μοντέλο ολοκληρωμένου και ευέλικτου σχεδιασμού μπορεί να επιτευχθεί στη σημερινή πολύπλοκη και σύνθετη πραγματικότητα. Επομένως, η φροντίδα για το περιβάλλον (ως πλαίσιο ζωής) σε οποιαδήποτε μορφή του, είναι πρωτίστως ζήτημα οργανωτικό. Στην περίπτωση αυτή, η διαδικασία έχει την ίδια σημασία με την ουσία των προβλημάτων. Επίσης, η συνθετότητα και η πολυπλοκότητα των προβλημάτων έχει καταστήσει αναγκαία τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και μοντέρνων μεθόδων διαχείρισης (Μπεριάτος, 1999). Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης διευρύνεται πλέον σε πολλαπλούς παράγοντες, εκτός της βιώσιμης χρήσης των φυσικών πόρων και φυσικών συστημάτων και έχει αντίκτυπο σε κάθε προτεινόμενο χωροταξικό σχεδιασμό στη βάση αρχών.

Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης

πηγή: <http://www.sustainableni.org/sustainable>

Μετά από την υιοθέτηση νέων εννοιών, όπως «περιβάλλον» και «αειφορία» στο σχεδιασμό καταγράφεται νέος δυναμικός ρόλος για την εκπαίδευση για την διάδοση αυτών, μπορούμε έτσι να προσεγγίσουμε το ερώτημα ισόρροπα, αποφεύγοντας τον εγκλωβισμό από μια μονοσήμαντη προσέγγιση της μιας έννοιας σε βάρος της άλλης. Εκτιμάται ότι η πόλη που σχεδιάζεται στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης έχει όλα τα χαρακτηριστικά της διαγενεακής αλληλεγγύης στην βάση των στενών ισότιμων σχέσεων μεταξύ των πυλώνων της αειφορίας σε μια αρμονική ισορροπία, μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης, οικολογίας και οικονομίας, ανάπτυξης και διατήρησης, δόμησης και φύσης. Η πόλη, η οποία παρέχει το

«πνεύμα» της αειφορίας εξανθρωπίζει το χώρο, τον μεταβάλλει από πεδίο σύγκρουσης σε τόπο των πολλών και όχι των εκλεκτών.

Τα θέματα που απασχολούν το αστικό περιβάλλον δεν μπορούν να είναι μόνο νομοθετικά, πολιτικά ή και τεχνολογικής δομής. Η κοινωνία οφείλει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και να «πλάσει» έναν ενεργό υπεύθυνο πολίτη (Hungerford & Volk, 1990) που μπορεί:

- Να έχει αντίληψη του συνολικού προβλήματος
- Να έχει τη διάθεση να κατανοήσει το πρόβλημα
- Να αποδέχεται τη δια βίου μάθηση
- Να αναπτύξει φιλο-περιβαλλοντικές στάσεις
- Να καλλιεργήσει ικανότητες και δεξιότητες για να μπορεί να δρα
- Να συμμετέχει για την επίλυση ενός προβλήματος από το «εγγύς» περιβάλλον του προς το «μακρύτερο».

Εκτός όμως από τη διαμόρφωση ενός νέου τύπου πολίτη μπορούμε βελτιώσουμε τις συνθήκες διαβίωσης με δράσεις εντός πόλεως ειδικού περιεχομένου στη βάση της αειφορίας, ξεκινώντας από το τοπικό επίπεδο για να επεκταθούμε στο ευρύτερο:³²

- Εκπόνηση τοπικών στρατηγικών για την επίτευξη της αειφορίας στο πλαίσιο της πόλης, χωρίς να αποκλείεται η διεύρυνση της μελέτης σε εθνικά πλαίσια ή ακόμη και σε παγκόσμιο επίπεδο. Επειδή κάθε πόλη είναι διαφορετική, οφείλει να ανακαλύψει το δικό της αειφορικό δρόμο.
- Η πόλη λειτουργεί ως ένα ενιαίο σύνολο, όπου οι επιπτώσεις όλων των σημαντικών δραστηριοτήτων καθίστανται εμφανείς και διαδραστικές μέσα από τη δημιουργική εξισορροπητική διαδικασία που υπεισέρχεται σε όλα τα πεδία λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Έτσι, η διοίκηση στηρίζεται στον πολίτη και ο πολίτης στηρίζεται στη διοίκηση.
- Τα προβλήματα ή οι ανισορροπίες ενός αστικού χώρου οφείλουν να επιλύονται στη βάση τους, σε τοπικό επίπεδο και μπορούν μετέπειτα να ενταχθούν σε μια ευρύτερη ενότητα, όπως σε περιφερειακό ή εθνικό.

³² Ο Χάρτης των Ευρωπαϊκών Πόλεων και Κωμοπόλεων με στόχο την αειφορία (Ο χάρτης του Aalborg), Μάιος, 1994. Με την Τέταρτη Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη για τις Αειφόρες Πόλεις & Κωμοπόλεις, τη συνδιάσκεψη του Aalborg+10, έγινε εκ νέου αποδεκτό στις 11 Ιουνίου 2004 οι «Δεσμεύσεις του Aalborg» για την ενίσχυση της κίνησης των μελών συμμετοχής της τοπικής αυτοδιοίκησης της Ε.Ε. από την Ημερήσια Διάταξη στη Δράση για να επιταχυνθούν οι προσπάθειες για την τοπική αειφόρο ανάπτυξη. Θεωρείται η συνδιάσκεψη Aalborg+10 ως ορόσημο σε αυτή τη συνεχιζόμενη διαδικασία

- Να υπάρξει μια ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων, όπως το έδαφος, το νερό, η ατμόσφαιρα, το δάσος με ανάλογες πράσινες επενδύσεις, με εξοικονόμηση ενέργειας, με την επέκταση κοινόχρηστων ή πάρκων αναψυχής, με την αύξηση του βαθμού απόδοσης των προϊόντων κατά τη χρήση τους π.χ. φιλικά κτήρια προς το περιβάλλον, υποδομές βιώσιμης αστικής κινητικότητας, κ.α.
- Να υπάρξει βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων μέσα από δράσεις κοινωνικής δικαιοσύνης και εδαφικής συνοχής αντιμετωπίζοντας ζητήματα φτώχειας, υγειονομικής περιθάλψης, απασχόληση, δημόσιας παιδείας.
- Καθορισμός χρήσης γης μέσα από αειφόρο σχεδιασμό, εφαρμόζοντας πράσινες πολιτικές στους τομείς κυκλοφορίας, απορριμμάτων, απόβλητων, ενέργειας, διαχείρισης υδατικών πόρων κ.α.
- Μπορούν να παρθούν μέτρα για την μείωση των ρυπογόνων ουσιών, γιατί οι αλλαγές των κλιματολογικών συνθηκών είναι υπόθεση όλων μας.
- Να δημιουργηθούν μέσα και εργαλεία για τη διαχείριση του αστικού χώρου με στόχο την αειφορία, όπως μέσα για την επεξεργασία περιβαλλοντικών δεδομένων, τοπικές κανονιστικές νόρμες για τη συνειδητοποίηση οικολογικής συμπεριφοράς, φορολογικές επιβαρύνσεις για τους ρυπαίνοντες, στατιστικοί δείκτες για την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος με στόχο την αειφορία.³³

Στο πλαίσιο της αειφορίας στην Ε.Ε. το 2007 και στο γενικότερο πνεύμα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιδείξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα περιβαλλοντικής πολιτικής, το οποίο αποβλέπει στη συνεχή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που δεν οδηγεί όμως σε καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, έγινε αποδεκτό από τους αρμόδιους Ευρωπαίους Υπουργούς το Μανιφέστο για τις «Ευρωπαϊκές Πόλεις της Αειφορίας». Σύμφωνα με αυτό, επιδιώκεται να συνταχθούν από τις πόλεις ολοκληρωμένες στρατηγικές ανάπτυξης, με προβλέψεις για:

1. Δημιουργία υψηλής ποιότητας δημόσιων κτηρίων
2. Εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομών και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του αστικού περιβάλλοντος, ειδικά του κτηριακού αποθέματος.
3. Προώθηση πολιτικών καινοτομίας και εκπαίδευσης με έμφαση σε πρωτοβουλίες κατάρτισης για νέους και παιδιά.
4. Αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.
5. Ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής αγοράς εργασίας.

³³ Ο χάρτης των Ευρωπαϊκών Πόλεων κα Κωμοπόλεων με στόχο την αειφορία (ο χάρτης του Aalborg), 1994.

6. Υποστήριξη αποτελεσματικών μεταφορών χαμηλού κόστους χρήσης και υψηλής ποιότητας.

7. Ειδική φροντίδα για τις περιβαλλοντικά υποβαθμισμένες γειτονιές.

Η αρχιτεκτονική και εν γένει η δόμηση μιας πόλης οφείλουν πλέον να ανταποκρίνονται όχι μόνο σε λειτουργικές τεχνικές, αισθητικές και κοινωνικές παραμέτρους, αλλά και στα κριτήρια εξασφάλισης μιας αειφόρου ανάπτυξης. Η μέριμνα για εξοικονόμηση φυσικών πόρων, όπως της ενέργειας και του νερού, για συγκέντρωση και διαλογή απορριμμάτων, για την επιλογή φιλικών, στο περιβάλλον, οικοδομικών υλικών –που ανακυκλώνονται, δεν εκπέμπουν επικίνδυνα ρυπογόνα αέρια κλπ, προτρέπει προς ένα σχεδιασμό που να αναζητά τρόπους, ώστε να αξιοποιήσει τις κλιματικές παραμέτρους και να συνθέσει ένα σύνολο του οποίου τα επί μέρους στοιχεία συνεργάζονται και αποδίδουν το βέλτιστο προ όφελος της αειφόρου ανάπτυξης.

Η πόλη αντιμετωπίζεται ως μέρος του περιβάλλοντος και όχι ως μεμονωμένη μονάδα. Αυτό υποδεικνύει ότι η «βιώσιμη πόλη» λειτουργεί οργανικά ως ένα «καλοκουρδισμένο» οικοσύστημα. Δημιουργείται, αναπτύσσεται, ωριμάζει και διατηρείται, αν είναι υγιής ή στην αντίθετη περίπτωση παρακμάζει. Συμπεριλαμβάνει και την γειτονιά που εμφανίζεται ως μικρό οικοσύστημα - οικότοπος (habitat), όπου αναπτύσσεται η κοινωνική ζωή, με το παράλληλο δίκτυο των πολιτιστικών και οικονομικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο των πυλώνων της αειφορίας.

Αυτή η πόλη που θέλουμε να σχεδιάσουμε οφείλει να επικοινωνεί, να καταναλώνει με έλεγχο και μέτρο και να αποδίδει μια ποιοτική διάσταση μέσα σε ένα πλαίσιο δημόσιου διαλόγου με κοινωνικές επαφές, με την ενίσχυση του δημόσιου χώρου και κυρίως να προσφέρει και να μην εμπορεύεται κάτω από την φιλοσοφία της οικολογικής συμπεριφοράς και της κοινωνικής συμμετοχής.

Γιατί κάθε τόπος, κάθε πόλη φέρει τα αποτυπώματα του χρόνου, της φύσης και των ανθρώπων της. Μέλημα μας οφείλει να είναι το να τους επιτρέψουμε να συνεχίσουν να τα φέρουν. Η βιώσιμη πόλη λειτουργεί οργανικά και εξαρτάται από την ισορροπία μεταξύ δομικών της στοιχείων και της ισορροπίας μεταξύ της ίδιας της πόλης και του περιβάλλοντος. Η ισορροπία διαταράσσεται όταν η διόγκωση της πόλης δημιουργεί βλάβες, οι οποίες δεν μπορούν να απορροφηθούν από το περιβάλλον. Η πόλη είναι ένα δυναμικό οικοσύστημα με την απαίτηση δημοσίου συμφέροντος σημερινού και μελλοντικού, (Κλαμπατσέα, 2012). Αποτελούν τους πυλώνες για το βιώσιμο μέλλον μας. Είναι τα κλειδιά στην μεγάλη προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων μιας Ευρώπης βιώσιμης, έξυπνης και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς (Μανιάτης, 2016: 461).

Οι δέκα ουσιαστικές αρχές για τη βιώσιμη πόλη σύμφωνα με την UNEP³⁴

1	Zero carbon
2	Zero waste
3	Sustainable transport
4	Sustainable materials
5	Local and sustainable food
6	Sustainable water
7	Land use and wildlife
8	Culture and community
9	Equity and local economy
10	Health and happiness

Μηδέν άνθρακας
Μηδέν απόβλητα
Βιώσιμες μεταφορές
Βιώσιμα υλικά
Τοπικές και βιώσιμες τροφές
Βιώσιμη κατανάλωση νερού
Χρήση γης και άγριας πανίδας
Κουλτούρα και κοινωνία
Δικαιοσύνη και τοπική οικονομία
Υγεία και ευτυχία

Πηγή: <http://oneplanetliving.org.au/author/ecotter79/>

Από τις προτάσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας για την βιώσιμη πόλη μπορούμε να διακρίνουμε το μοντέλο του «Bossel's model» που βρίσκει εφαρμογή στις βιώσιμες πόλεις, όπου προβάλλεται ως το ιδανικό όχημα για την επίτευξη των χαρακτηριστικών και στρατηγικών των σύγχρονων πόλεων ως οικοσύστημα (CASE-CITIES as SUSTAINABLE ECOSYSTEMS). Η πόλη ως οικοσύστημα ξεκινάει από την βιοπεριοχή (bioregional), δηλαδή την κοινότητα, όπου οι υλικές επιθυμίες συγκρατούνται σε μίνιμουμ επίπεδα, αναγνωρίζοντας πως είναι τεχνητά προϊόντα της ανθρώπινης κοινωνίας (Γεωργόπουλος, 2002: 314) και καταλήγει στη σκάλα της βιώσιμης πόλης.

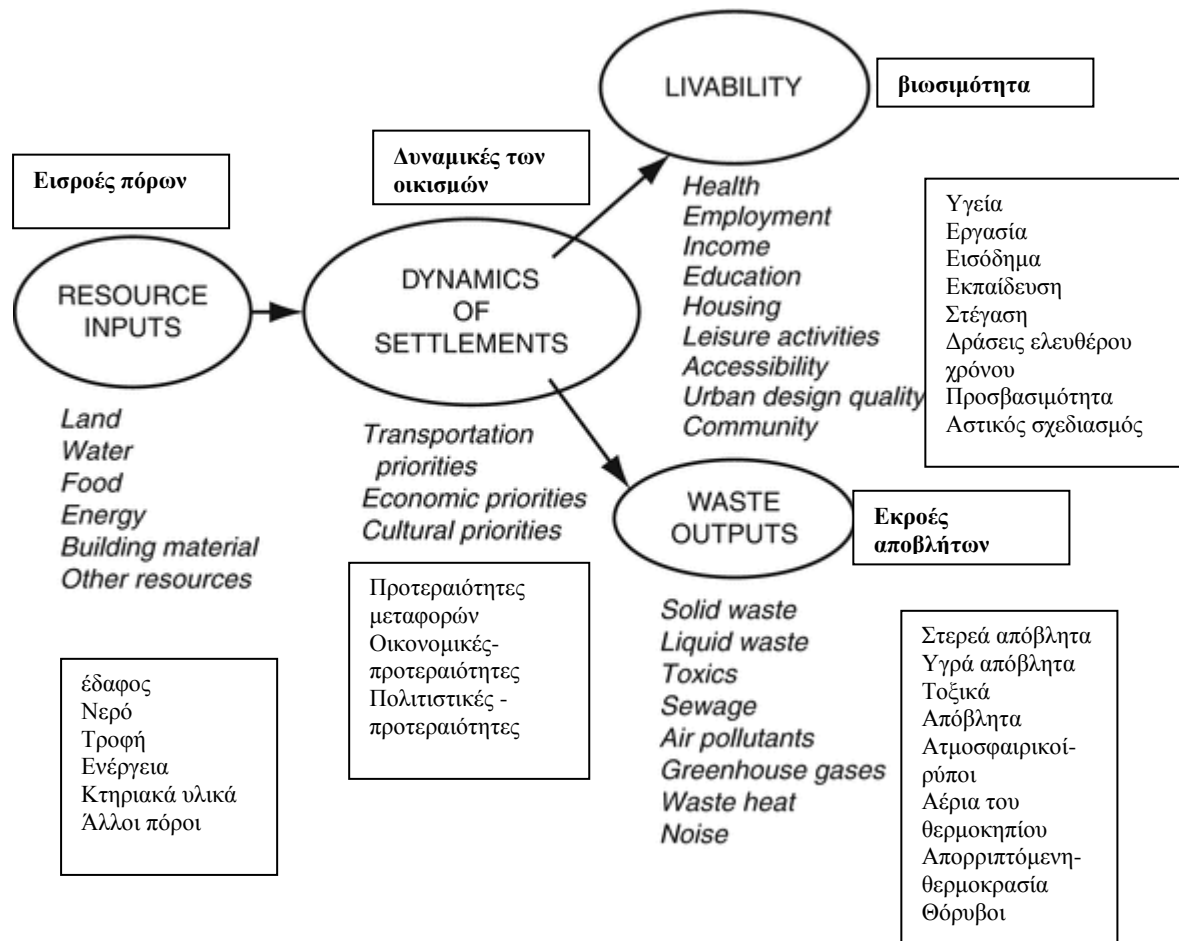
Οι εννέα τύποι στρατηγικών του αναφερόμενου συστήματος για τη δημιουργία πόλεων ως αειφόρα οικοσυστήματα είναι: 1. Η αναστροφή για μια ηθική της φροντίδας του ενός προς τον άλλο. 2. Ανάγνωση για ένα ανθρώπινο κόσμο. 3. Προστασία της κουλτούρας, της οικονομίας και της οικολογικής διαφορετικότητας. 4. Τοπική και βιοπεριοχή στην κατεύθυνση της βιώσιμης οικονομίας. 5. Βιο-αρχιτεκτονική. 6. Αειφόρα συστήματα και σχέδια. 7. Πολυκεντρικοί θεσμοί και προσαρμοστική διοίκηση. 8. αναδόμηση της γειτονιάς και του αστικού ιστού και 9. Συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων.

Η νέα πόλη οφείλει να εμπνεύσει την εμπιστοσύνη του κατοίκου για μια πορεία όχι μονοσήμαντη και καθημερινή, αλλά για τον αστικό χώρο που δείχνει το αύριο και απαντά

³⁴ UNEP: Όργανο του ΟΗΕ που ιδρύθηκε το 1972 μετά από σχετική σύσταση της Διάσκεψης της Στοκχόλμης προς την γενική Συνέλευση των Η.Ε, με σκοπό να αποτελέσει το κεντρικό όργανο περιβαλλοντικής συνεργασίας του ΟΗΕ.

στις προκλήσεις της εποχής. Η τεχνολογία είναι ραγδαία και πάνω σε αυτήν η νέα πόλη έρχεται να δέσει για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις «φουρτούνες των καιρών».

Εκτεταμένο μοντέλο μεταβολισμού για μια αειφορική πόλη του Peter Newman και της Isabella Jennings

Πηγή: http://www.esf.edu/cue/documents/Newman_metab.pdf

Η νέα πόλη τύπου: CASE (City as Sustainable Ecosystem) φέρνει στο προσκήνιο το τοπικό, το περιφερειακό, για να μπορεί να επιτευχθεί το παγκόσμιο με την χρήση δράσεων σε διαφορετικούς τομείς ως το αειφορικό συμπλήρωμα στη δυναμική της αστικής εξέλιξης πάνω στις υποδομές, αναδομές, στις κοινωνικές σχέσεις, στους θεσμούς, με ολιστικό τρόπο (Newman & Jennings, 2008: 108).

Χαρακτηριστικά και στρατηγικές για τις πόλεις ως βιώσιμα οικοσυστήματα (Newman & Jennigs, 2008: 108).

1. Θέματα Υγείας (με αποτελεσματικότητα)
2. Μηδενικά απόβλητα
3. Αυτό-ρύθμιση
4. Αντοχή και αυτο-ανανέωση
5. Ευελιξία
6. Ήθος
7. Ψυχολογική εκπλήρωση
8. Συνεργασία-συνύπαρξη

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι «CASE» εμπεριέχουν τις ακόλουθες αρχές (Newman & Jennings, 2008: 239):

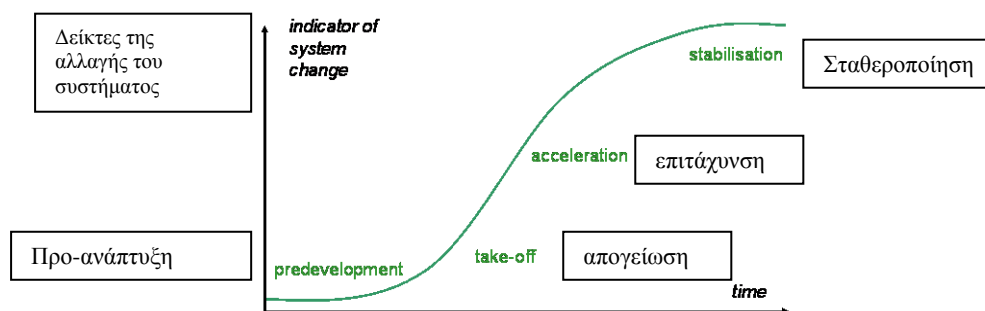
- Αστικές αξίες σεβόμενες τις αξίες της ζωής
- Η αστική ζωή οφείλει να είναι δίκαιη, βιώσιμη, ποικίλη με ισχυρό αίσθημα του χώρου και της κοινότητας
- Δομικοί αστικοί θεσμοί όπως είναι η πολυκεντρική και η βιο-περιοχή συνδεδεμένες με τις παγκόσμιες εξελίξεις μέσα από τη συμμετοχή, τη συνεργασία και την αποδοχή της ορθής διαχείρισης(management)
- Η αστική παραγωγή και κατανάλωση να επικεντρωθεί στις απαραίτητες ανθρώπινες ανάγκες μέσα από τις περιβαλλοντικές αειφορικές τεχνολογίες.
- Ο σχεδιασμός να ενισχύει την ανθρωπινή διάδραση σε δημόσιους χώρους και να διατηρεί την οικολογική διαδικασία σ' όλες τις φάσεις του.
- Οι αστικές υποδομές να διαθέτουν ένα σύστημα αλληλοσύνδεσης με βιώσιμα στοιχεία και υλικά
- Αειφόρος κινητικότητα με τη χρήση από όλους με την ελάχιστη απόσταση και την καταναλωμένη ενέργεια.
- Η αστική εξέλιξη στη βάση της βιο-περιοχής και της βιο-διαφορετικότητας αποτελούν σοβαρά στοιχεία, ώστε η πόλη να λειτουργεί όπως η «κιβωτός».
- Τα αστικά συστήματα οφείλουν να κατευθυνθούν σ' ένα πλαίσιο οικολογικών και κοινωνικά αναγεννητικών συστημάτων (ecologically and socially regenerative systems), και

- Η αστική κυβέρνηση οφείλει να βασίζεται στη δημιουργία ελπίδας, διαμέσου γενναίων πρωτοβουλιών, καινοτομίας (innovation), συμμετοχής και απόδειξης πρακτικών και συμβολικών αιφόρων projects.

Υπογραμμίζω την έννοια «καινοτομία», για να μπορέσω να δικαιολογήσω την εμφάνιση των διαφορετικών κρίσεων, οι οποίες κυρίως στηρίζονται στις κοινωνικοοικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις και είναι δύσκολες στην επίλυση τους. Θα μπορούσαν να δοθούν λύσεις, αναπτύσσοντας ανανεωτικές πρακτικές και δομικές προσαρμογές. Είναι η στιγμή των βαθέων διαδικασιών αλλαγής με υποκείμενα, τα οποία καλούμε ως σύστημα καινοτομιών και μεταβάσεων (system innovations and transitions) (Grin, Rotmans et al., 2010: 3)

Αυτό οδηγεί στον καθορισμό της αιφορικής μετάβασης για την αιφορική ανάπτυξη που στοχεύει στην ανθρώπινη ευζωία συναντώντας τις βασικές ελάχιστες ανάγκες και προστατεύοντας την ευημερία των μελλοντικών γενεών (διαγενεακή δικαιοσύνη), διατήρηση των φυσικών πηγών και των παγκόσμιων υποστηρικτικών συστημάτων ζωής (σεβασμός στα όρια), διασύνδεση της οικονομικής διάστασης και περιβάλλοντος σε αποφασιστική πράξη και ενθαρρύνοντας παράλληλα τη λαϊκή συμμετοχή στην αναπτυξιακή εξέλιξη. Είναι μια συνολική μετάβαση από ένα καθεστώς κατανάλωσης σε ένα καθεστώς ισορροπίας. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται: 1. μια κοινή αντίληψη για την συν-εξέλιξη στα πεδία της οικονομίας, της κουλτούρας, της τεχνολογίας, της οικολογίας, των θεσμικών υποσυστημάτων συν-εξέλιξης με πολλούς τρόπους ενδυναμώνοντας ο ένας τον άλλο στην κατεύθυνση της μετάβασης. 2. μια πολυεπίπεδη αντίληψη για την συνθετική προοπτική στις σχέσεις μεταξύ δρώντων, δομών και πρακτικών εφαρμογών. Μόνο όταν αυτές οι διαφορετικές δυναμικές έλθουν μαζί σε πρακτικές οδούς μπορεί το αμοιβαίο αποτέλεσμα σε ιδανικές συνθήκες να επιτύχει τη μετάβαση, και 3. μια αντίληψη για πολυ-φάση, η οποία ξεκινάει από την προαναπτυξιακή φάση της ισορροπίας προς την αλλαγή, η οποία δεν είναι ευδιάκριτη για να περάσει στην απογείωση με συγκεκριμένα σημεία ανάφλεξης για να οδεύσει στη φάση της επιτάχυνσης με ευδιάκριτα δομικά στοιχεία πλέον και τέλος στη σταθεροποίηση της φάσεως της ανάπτυξης, όπου το καθεστώς της αιφορίας έχει επιτευχθεί πλήρως (Grin, Rotmans et al., 2010: 4).

Οι διαφορετικές φάσεις της κοινωνικο-τεχνικής μετάβασης

Πηγή: Jan Rotmans, 2005

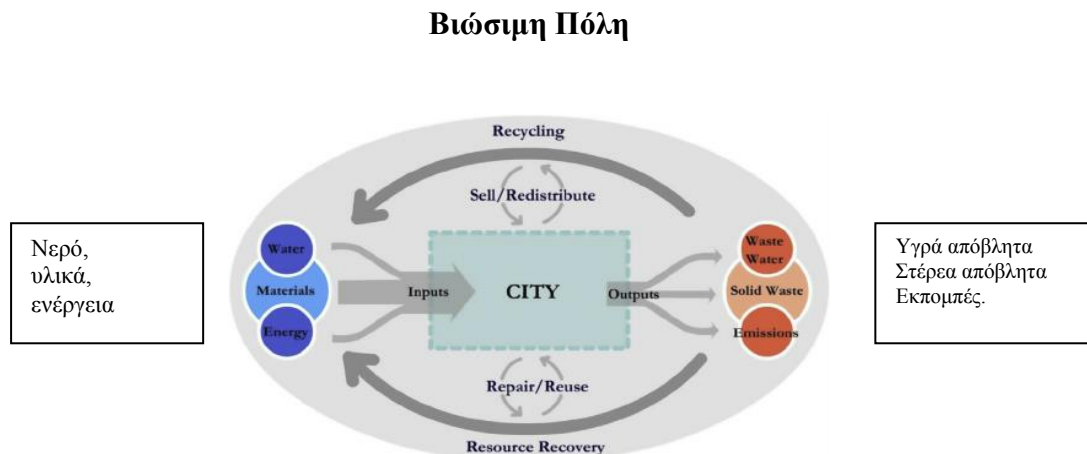
Τέλος, η διανομή της αντίληψης για τον συν-σχεδιασμό και τη γνώση (co-design and learning) αποδεικνύει ότι η ανάπτυξη είναι μια σύνθετη, διαδραστική διαδικασία σχεδιασμού στο τόξο των συμμετεχόντων, αναδεικνύοντας την κοινωνική γνώση μέσα από την θεωρία, την πρακτική και την εμπειρία ως αποτέλεσμα στο οποίο η μετάβαση μπορεί να διεισδύσει σε όλα τα κοινωνικά συστήματα, ακόμη και στην πόλη. Αυτή η δράση δεν είναι μια απλή απόκτηση γνώσης, αλλά είναι η προσαρμογή της ανάπτυξης σε μια διάδραση (interaction) με όλες τις απόψεις της πραγματικότητας.

Χρειάζονται πόλεις λίσιμες και αξιοβίωτες, δηλαδή πόλεις με αστικό περιβάλλον, όπου το περπάτημα και το ποδήλατο θα είναι δράσεις επιθυμητές, ευχάριστες, χωρίς την πίεση του αυτοκινήτου. Απαιτείται ένα βιώσιμο – καινοτόμο πρόγραμμα περιβαλλοντικής ανασυγκρότησης Μεγάλης (Ανα) Πνοής (Μπεριάτος, 2015: 48).

Εκ των πραγμάτων, έχει καταγραφεί ότι οι πόλεις αποτελούν «τεχνητά οικοσυστήματα» με πολύπλοκο χαρακτήρα, καθώς αποτελούν ουσιαστικά ανθρώπινες παρεμβάσεις στο φυσικό χώρο. Η έντονη αστικοποίηση, όπου προβλέπεται περίπου το 75% του παγκόσμιου πληθυσμού να διαμένει σε πόλεις, ωθεί την αύξηση με δραματικούς ρυθμούς, εκτός του πληθυσμού, τη χρήση πόρων, ενέργειας και συσσώρευση υλικού αποθέματος. Αυτές οι πόλεις με τον ασύμμετρο ρυθμό ανάπτυξης προκαλούν πολύ μεγάλο οικολογικό αποτύπωμα, π.χ. μια μελέτη στην ευρύτερη περιοχή του Λονδίνου εκτίμησε ότι το Λονδίνο έχει αποτύπωμα 300 φορές μεγαλύτερο από την έκτασή του-που αντιστοιχεί σχεδόν στο διπλάσιο της έκτασης του Η.Β.

Όπως έχει επισημανθεί τα κυριότερα περιβαλλοντικά και κλιματικά προβλήματα (και το οικονομικό κόστος) σχετίζονται με την αύξηση αυτών των εισροών (ενέργεια και υλικά) και την ορθολογιστική διαχείριση των αυξανόμενων εκροών.

Χρειάζεται ένας γραμμικός-κυκλικός σχεδιασμός μεταβολισμού με τα στοιχεία που εισέρχονται και αυτά που εξέρχονται, όπως το παρακάτω σχέδιο υποδεικνύει, για την αναδιάταξη της πόλης στα πρότυπα της αειφορίας.

Πηγή: https://www.researchgate.net/figure/257409460_fig2_Fig-2-Material

Αιτίες και επιπτώσεις σημαντικών τύπων αστικών προβλημάτων

ΤΥΠΟΣ	ΤΥΠΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	ΑΙΤΙΕΣ	ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ	ΧΩΡΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ
ΤΥΠΟΣ I: Φτωχεία-σχετικά ζητήματα	Χαμηλή πρόσβαση στην διατήρηση του νερού, απουσία υποδομών υγείας, οργανική μόλυνση των πηγών νερού	Ελλειψη υποδομών, ταχεία πολεοδόμηση, εισερχόμενη ανομοιογένεια	Θεραπεία-σχετική με τις επιδράσεις υγείας, όπως διάρροια και μεταδοτικές ασθένειες	Τοπική
ΤΥΠΟΣ II: Γρήγορη μεγένθυση-σχετικά ζητήματα	Μόλυνση αερός, μόλυνση νερού, βιομηχανική μόλυνση στερεών αποβλήτων, κ.α	Ταχεία βιομηχανοποίηση, χαμηλοί φόροι διαχείρισης εκπομπών, απουσία αποτελεσματικού management	Τυπική βιομηχανική μολυσματική καταστροφή, ασθένειες, χειροτέρευση του οικοσυστήματος περιοχής	Τοπική και περιφερειακή
ΤΥΠΟΣ III: Πλούτος, life style, σχετικά ζητήματα	εκπομπές CO ₂ , συγκέντρωση οξειδίων, δημοτικά απόβλητα, τύποι διοξεινίων, κ.α	Υψηλή κατανάλωση, χαμηλό τοπικό κίνητρο για βελτίωση	Υπερθέρμανση του πλανήτη, χημικές ουσίες και διοξείνους από ανώμαλες δράσεις & υπερξαγωγή των πηγών, κ.α	Περιφερειακή & Παγκόσμια

Πηγή: Γιαννακού, 2012

Η απάντηση σε αυτές τις προκλήσεις είναι η μετάβαση και η καινοτομία για την σύγχρονη αναζήτηση στα πρότυπα μιας αστικής αειφόρου ανάπτυξης της βιώσιμης πόλης.

Πόλη με τα χαρακτηριστικά της 1. συνεκτικής πόλης, ώστε να καταναλώνει τα λιγότερα για τις ανάγκες της και 2. με την μείξη χρήσεων και βιώσιμη κινητικότητα, ώστε οι αποστάσεις των κυριών λειτουργιών (κατοικία-εργασία-αναψυχή) να σμικρυνθούν με την ορθή διαχείριση των Μ.Μ.Μ και με την αύξηση χρήσης των δημόσιων οικολογικών Μ.Μ.Μ.

Όλα αυτά μπορούν να επιτευχθούν με τον αειφόρο πολεοδομικό σχεδιασμό βασιζόμενο (Γιαννακού, 2012: 24):

- Συνεκτικότερη οικιστική ανάπτυξη
- Προώθηση μορφών ανάπτυξης με μεικτές χρήσεις γης με το σχεδιασμό των μεταφορών και ειδικότερα των δημόσιων μέσων μεταφοράς
- Εξασφάλιση και προστασία σημαντικών ανοικτών και πρασίνων χώρων-διαδρομών
- Πολιτικές ενίσχυσης αναζωογόνησης των κέντρων πόλεων σε συνδυασμό με τον αστικό σχεδιασμό και κανόνων δόμησης για τη δημιουργία ενός φιλικού αστικού περιβάλλοντος με καλή ποιότητα δημόσιων χώρων και κτιρίων και με σοβαρές δυνατότητες αποδοτικότητας της χρήσης των φυσικών και ενεργειακών πόρων
- Υιοθέτηση νέων θεσμών και εργαλείων, όπως είναι: συνεργατικός / διακυβερνητικός σχεδιασμός, πολύ-λειτουργικά εργαλεία και δείκτες αειφορίας.

Οι διάφοροι πυλώνες της αειφόρου ανάπτυξης που θεμελιώνουν τη βιώσιμη πόλη είναι σε δυναμική αλληλεξάρτηση. Υπάρχει ένας συνεκτικός ιστός που υποβαστάζει όλες τις συνιστώσες της αειφόρου ανάπτυξης, σε αλληλοδέσιμο, δυναμικά και ολιστικά προφανής. Βέβαια η Α.Α. και η εκπαίδευση αποτελούν δύο έννοιες αμφίδρομες, σε συνθετικό πεδίο όπου μπορεί κανείς να αναγνώσει αξίες και πρακτικές για μια πορεία αειφορική από την άποψη της περιβαλλοντικής προστασίας, της οικονομικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, τόσο για τις σημερινές, όσο και για τις μελλοντικές γενιές. Είναι μαζί με όλες τις συνιστώσες της, ένα στοίχημα για τις σύγχρονες κοινωνίες, για πολλούς μια ουτοπία, ένα όραμα χωρίς πρακτική εφαρμογή (Παπαβασιλείου, 2015: 140).

Η πόλη σήμερα θέλει ένα «σοκ» αλλαγής προτύπων και ψευδαισθήσεων. Και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με γνώσεις και ανάγνωση των προβλημάτων μέσα από μια διεπιστημονική προσέγγιση, ώστε να αποτελέσουν μάθημα ζωής για τους ενημερωμένους

πολίτες. Η νέα Ποίηση του αστικού χώρου δεν έρχεται τυχαία. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να αναπτυχθεί και στον αστικό χώρο, στο περίγραμμα της σύγχρονης καταναλωτικής πόλης, με την προϋπόθεση της ανακάλυψης ενός καινούργιου ανθρωπισμού. Ένας ανθρωπισμός που δε θα στηρίζεται σε δόγματα και στην άγνοια, αλλά στη συνείδηση του εαυτού μας και τη γνώση (Γραμματικάκης, 2013: 11). Χρειάζεται μια ανοιχτή σκέψη (Τραχανάς, 2014: 159).

4. Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου

4.1. Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου: Πορεία προς την αιψόφορο ανάπτυξη

Το νησί της Ρόδου βρίσκεται στο σταυροδρόμι δυο μεγάλων θαλάσσιων διαδρομών της Μεσογείου, ανάμεσα στο Αιγαίο πέλαγος και των ακτών της Μέσης Ανατολής, όπως είναι η Κύπρος και η Αίγυπτος. Ως σημείο συνάντησης τριών πολιτισμών, η Ρόδος έχει γνωρίσει πολλούς πολιτισμούς.

Μέσω της μακραίωνης της ιστορίας, όλοι οι διαφορετικοί λαοί που κατοίκησαν στη Ρόδο έχουν αφήσει το σημάδι τους σε όλες τις πλευρές του πολιτισμού του νησιού: στην τέχνη, τη γλώσσα, την αρχιτεκτονική. Η στρατηγική του θέση απέφερε στο νησί μεγάλο πλούτο και κατέστησε την πόλη της Ρόδου μια από τις εξέχουσες πόλεις της αρχαίας Ελλάδας.

Η Ρόδος, με έκταση 1400,68 km², είναι το μεγαλύτερο νησί των Δωδεκανήσων και το τέταρτο σε έκταση νησί της Ελλάδας. Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 115.290 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, και καθιστά τη Ρόδο το πολυπληθέστερο ελληνικό νησί -εκτός της Κρήτης και της Εύβοιας. Βρίσκεται περίπου 350 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Αθήνας και 18 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Τουρκίας.

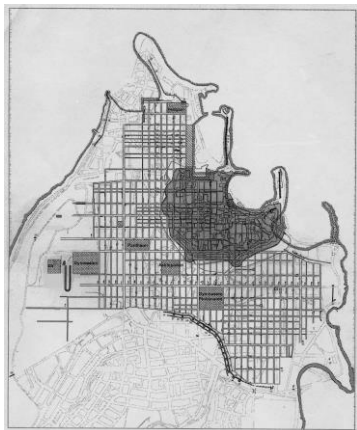
Η πρωτεύουσα του νησιού βρίσκεται στο βόρειο άκρο του και αποτελεί την πρωτεύουσα του νομού με πληθυσμό περίπου 55.000 κατοίκους, έχοντας στο κέντρο της την Μεσαιωνική Πόλη. Το 1988, η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου αναγνωρίστηκε ως ένα μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Η Μεσαιωνική Πόλη είναι μείγμα διαφορετικών αρχιτεκτονικών από διάφορες ιστορικές περιόδους με δεσπόζουσα την περίοδο της παραμονής στο νησί του τάγματος των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη (1309-1522 μ.Χ), καθώς και αυτής των Οθωμανών (1522-1912 μ.Χ). Σήμερα, αποτελεί ένα ζωντανό κομμάτι της σύγχρονης πόλης, όπου αναπτύσσονται εμπορικές, τουριστικές και ψυχαγωγικές

δραστηριότητες, ενώ περιλαμβάνει και κατοικήσιμες περιοχές στο αποτύπωμα της ιστορίας από τους αρχαίους ελληνικούς χρόνους, τη βυζαντινή εποχή, την ιπποκρατία, την οθωμανική κατοχή, την ιταλοκρατία μέχρι και την ενσωμάτωση στην Ελλάδα (1948...).

Η πόλη εμφανίζει ένα πολύπλευρο αρχιτεκτονικό μείγμα στη βάση των πολλών πολεοδομικών εκφράσεων που προκλήθηκαν από τους διάφορους πολιτισμούς που κατοίκησαν στη πόλη. Σημαντική παρουσία εμφανίζουν τα κτήρια που κατασκευαστήκαν ή αναστηλώθηκαν κατά την εποχή της ιταλικής κατοχής της Δωδεκανήσου (1912-1948). Το βόρειο τρίγωνο του νησιού «αποταμιεύει» τις κυριότερες παροχές υπηρεσιών και διοίκησης. Η υπάρχουσα Πανεπιστημιακή Μονάδα Ρόδου αναπτύσσεται στην οδό Δημοκρατίας και κατέχει σχεδόν ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο για να δηλώσει τη δεσπόζουσα θέση, την οποία εξασφαλίζει η εγκατάστασή της. Για τη Ρόδο το Πανεπιστήμιο αποτελεί νευραλγικό κόμβο ανάπτυξης με την ευρεία έννοια της πολιτιστικής διάστασης.

Η παρουσία του προσδίδει μια ξεχωριστή δυναμική που μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό σύμμαχο για την αειφορική ανάπτυξη του νησιού. Η εξειδικευμένη γνώση, το

πλούσιο ανθρώπινο δυναμικό, οι ερευνητικές δραστηριότητες, η εκπόνηση μελετών και προτάσεων, θα μπορούσαν να κατευθύνουν την πόλη σε έναν άλλο δρόμο, συμβατό με τον τουρισμό, αλλά και εναλλακτικό με τον τρόπο ανάπτυξης. Η πρόκληση είναι μπροστά και η πόλη επιζητεί το Πανεπιστήμιο ως βαγόνι προοπτικής προς την αειφορία και όχι ως ένα απλό εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Η γεωγραφική θέση που καταλαμβάνει η πόλη της Ρόδου στο Β.Α άκρο του νησιού από τη δημιουργία της το 408 π.χ. σύμφωνα με το Ιπποδάμειο πολεοδομικό Σύστημα και με τις φυσικές δυνατότητες του τοπίου της, υπήρξαν καθοριστικές για την εδραίωσή της ως πρωτεύουσας του νησιού και σημαντικό εμπορικό λιμάνι πάνω στο ναυτικό-εμπορικό «σταυροδρόμι» της Μεσογείου.

Το ήπιο κλίμα του νησιού, αλλά και η γεωγραφία του προσδίδει ένα σύνολο χαρισμάτων. Στη δομή του σύγχρονου πολεοδομικού ιστού είναι ακόμη φανερά τα ίχνη του δυναμικού σχεδιασμού του ιπποδάμειου ρυμοτομικού συστήματος της αρχαίας πόλης με δρόμους, μνημεία, κατοικίες, εργαστήρια και υπόγεια δίκτυα.

Η κύρια πόλη αναπτυσσόταν εντός των «Τειχών» του οχυρωμένου Μπούργκο, το 14^ο και 15^ο αιώνα. Μετά το 1523, οι ορθόδοξοι κάτοικοι εκδιώχθηκαν από τους κατακτητές μουσουλμάνους από την μεσαιωνική-ιπποτική οχυρωμένη πόλη και ίδρυσαν νέες συνοικίες, «τα μαράσια», σε άμεση σύνδεση με τις κύριες πύλες της μεσαιωνικής πόλης και το

εμπορικό λιμάνι της, ενώ στην τειχισμένη πόλη διέμεναν πλέον Τούρκοι και Εβραίοι. Έτσι, αμυδρά άρχισε η οικοδόμηση εντός των Τειχών, όπου το 18^ο και 19^ο αιώνα παρουσιάζεται μία άνθιση στην αρχιτεκτονική, με χαρακτηριστικά λαϊκά σπίτια, με την αναβίωση των ροδίτικων ιπποτικών εκκλησιών, που πρωτοεμφανίζονται στα μαράσια-συνοικίες της Ρόδου, με αρχοντικά ανάλογα αυτών των βαλκανικών χωρών και νεοκλασικά κτήρια.

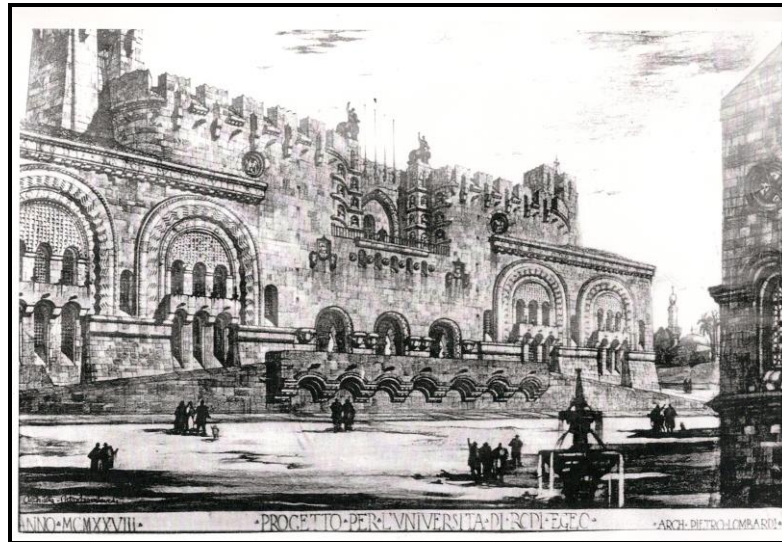
Η πόλη της Ρόδου γνώρισε μια ιδιαίτερη ανάπτυξη στην περίοδο της Ιταλοκρατίας (1912-1945). Οι μελέτες και τα έργα υποδομής που έκανε η Ιταλική Διοίκηση από το 1920 περίπου, όταν σταθεροποιήθηκε η κατοχή της στα Δωδεκάνησα, βασίστηκαν στην αποικιοκρατική πολιτική. Πλήθος παρεμβάσεων με τη χρήση του πωρόλιθου (*petra finda*) εξελίχθησαν το 1912-1928 ώστε η πόλη να αποκτήσει μια δυναμική σε συνδυασμό με την παρουσία της ιταλικής κατοχής. Ο τότε Διοικητικός Mario Lago το 1925 έδωσε το πρώτο διάταγμα του οικοδομικού κανονισμού με σειρά άρθρων. Το 1923 ξεκίνησε η σύνταξη του πρώτου ρυθμιστικού σχεδίου της πόλης της Ρόδου, «*Piano regolatore di Rodi*», από τον αρχιτέκτονα Florestato di Fausto, το οποίο εφαρμόστηκε οριστικά το 1935.

Μάλιστα στο σύνολο των προτάσεων για τη δημιουργία δημόσιων κτηρίων, όπου κυρίως αναπτύσσονται στην περιοχή Μαντράκι, είχε προταθεί και πανεπιστήμιο εμβέλειας με τίτλο: «*Grande Universita*».

Σε συνέχεια ο έτερος αρχιτέκτονας της εποχής P. Lombardi το 1927 με δύο «*project*» προτείνει εναλλακτικά δυο (2) θέσεις για δημιουργία Πανεπιστήμιου (η μια πλησίον της εκκλησίας του Ευαγγελισμού και η άλλη στην πλατεία των ταξί, με την σημερινή ονομασία). Οι Ιταλοί αποσκοπούσαν στη δυναμική εκπαιδευτική παρουσία για λόγους αποικιοκρατικούς και αλλαγής φιλοσοφίας υπέρ των φασιστών (Martinoli, Perotti, 1999: 507).

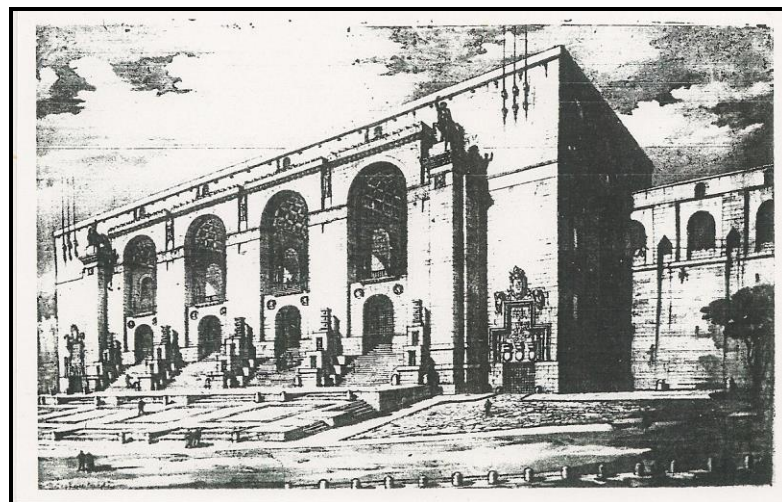
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ 1

Πρόταση Α, για το Πανεπιστήμιο Ρόδου επί Ιταλοκρατίας

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ 2

Πρόταση Β, για το Πανεπιστήμιο Ρόδου επί Ιταλοκρατίας

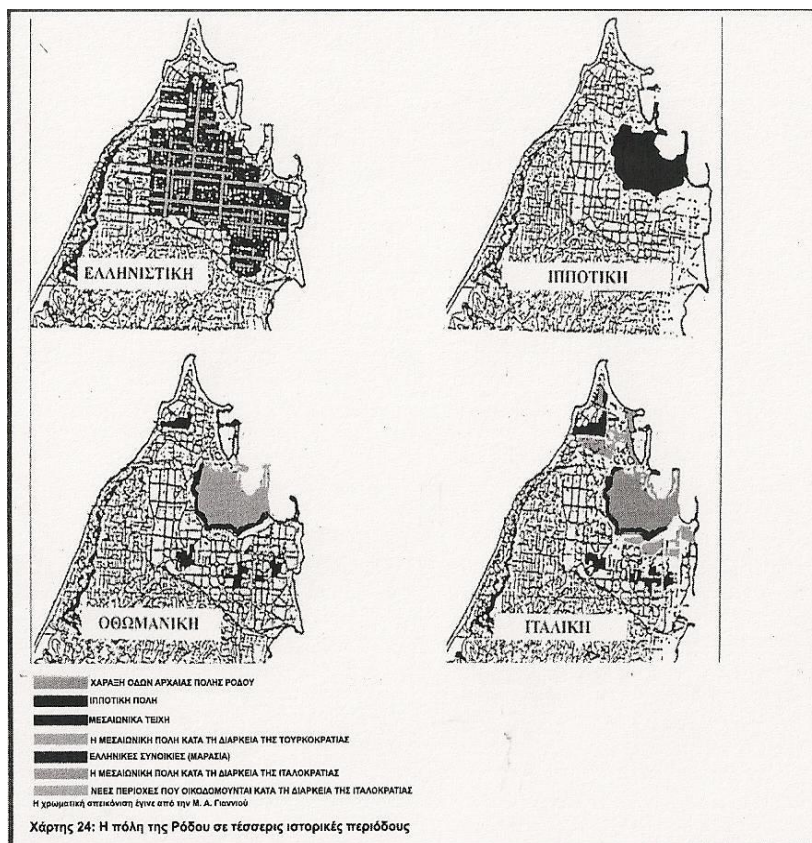

Το 1948, με την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα και με την πόλη της Ρόδου να έχει υποστεί τους βομβαρδισμούς του δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, η ελληνική Διοίκηση πρότεινε ένα νέο ρυμοτομικό στα χνάρια του παλιού ιταλικού του 1931, με διαπλατύνσεις και νέες χαράξεις δρόμων και νέους όρους δόμησης, το οποίο θεσπίστηκε το 1950. Για πρώτη φορά, γίνεται μια ολοκληρωμένη πολεοδομική ανάλυση και μελέτη του

ρυθμιστικού σχεδίου της πόλης της Ρόδου από το Γραφείο Δοξιάδη το 1969-1970, που βασίστηκε σε σενάριο ανάπτυξης της πόλης από το 1970 έως το 2000 σε τέσσερα διαδοχικά στάδια. Εκτός των άλλων, προβλεπόταν στην περιοχή Μέγγαβλη (προαστιακός χώρος), η δημιουργία Πανεπιστημιακών Σχολών, γενικού νοσοκομείου, εμπορικού κέντρου κ.α. Τελικά στις αρχές του 1980, το Πανεπιστήμιο εγκαταστάθηκε στα παλαιά τριώροφα ιταλικά κτήρια “Caserma Regina”, όπου στεγάζεται και μέχρι σήμερα (όπως έχουμε αναφέρει), εντός του σχεδίου πόλεως Ρόδου.

Η πόλη της Ρόδου αποτυπώνει κατά τρόπο απόλυτο την εξέλιξη ενός πεπερασμένου πολεοδομικού συνόλου, όπου η θάλασσα αποτελούσε κύρια οριογραμμή του χώρου. Πράγματι τα περιμετρικά λιμάνια της αποτελούσαν σημεία αναφοράς, για αυτό η ζωή εξελισσόταν γύρω από αυτά. Η Μεσαιωνική Πόλη και κατόπιν το διοικητικό κέντρο επί Ιταλίας αναπτυσσότουσαν όμορα της θάλασσας πηγή οικονομίας και παραγωγικών δραστηριοτήτων. Δεν είναι τυχαίο, όπου η ναυτική νομοθεσία από αρχαιοτάτων χρόνων αποτελεί το πρώτο ναυτικό κώδικα στην παγκόσμια ιστορία που τον πήραν έπειτα οι Ρωμαίοι κι' από αυτούς οι Βυζαντινοί (Παπαχριστοδούλου, 1972: 185).

Η πόλη της Ρόδου σε τέσσερις ιστορικές περιόδους

Πηγή: Δήμος Ρόδου

Το 1973 θεσπίζονται η τροποποίηση και η Α΄ φάση επέκτασης του ρυμοτομικού σχεδίου και οι νέοι όροι δόμησης, ανάλογοι με τα προηγούμενα σχέδια, ειδικά της υφιστάμενης πόλης, που συνεχώς διευρύνεται και μεγεθύνεται. Η τουριστική πορεία της Ρόδου ακολούθησε πιστά την πορεία των πέντε (5) γνωστών σταδίων ανάπτυξης του Rostov (στο κεφάλαιο 10.3), έχοντας ως αφητηρία τα τέλη του 60΄. Η πόλη σήμερα εμφανίζει ένα σχετικό «μαρασμό» από την μεταβολή της δομής της, από απόλυτα τουριστική σε διοικητικό κέντρο παροχής υπηρεσιών. Αυτό δείχνει και την ωρίμανση του τουριστικού προϊόντος που οφείλει να πλαισιωθεί και με άλλες εναλλακτικές δραστηριότητες. Μια από αυτές δεν μπορεί να μην είναι ο εκπαιδευτικός τομέας στη βάση ενός Πανεπιστημίου που θα έχει όλες τις σύγχρονες προδιαγραφές.

Το Πανεπιστήμιο μπορεί να αποτελέσει το νέο «ελατήριο» ανάπτυξης, γιατί η Ρόδος δεν είναι μόνο τουρισμός, αλλά και κέντρο ενός διαπολιτισμικού διαλόγου, συνδέοντας περιοχές της Μεσογείου σ΄ ένα πνεύμα συνεργασίας, συνύπαρξης και ειρήνης.

Το Πανεπιστήμιο μπορεί να αναλάβει διπλή αποστολή: η πρώτη να προσαρμοστεί στις συνθήκες της νεωτερικότητας-τόσο σε επιστημονικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο-και δεύτερη να παρέχει μια μετα-επαγγελματική κουλτούρα, μια δια βίου επαφή με τις σπουδές, που ενθαρρύνει την αυτόνομη συνείδηση, τη σκέψη, την ερευνα, την αναζήτηση της αλήθειας. Η επιστήμη αφυπνίζει τη σκέψη και παράλληλα ο επιστημονικός πολιτισμός παρέχει γνώσεις, αναγκαίες για να μπορούμε να αντιμετωπίζουμε τις κρίσεις και να πλάσει την πορεία προς την Α.Α.

Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) εγκρίνεται το έτος 1987, το οποίο συντάχθηκε στα πλαίσια του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΦΕΚ 193/Δ΄/11.3.1987) και καθορίζει την περιοχή του υφιστάμενου Πανεπιστημίου, ως εκπαιδευτική (education). Είναι και μέχρι σήμερα το ισχύον σχέδιο, παρά τις όποιες προτάσεις για την τροποποίηση του και παρουσιάζει την μελλοντική εξέλιξη της πόλης με κανονιστικούς όρους και κατευθύνσεις.

Η πόλη εξελίχθηκε βάση των οικιστικών απαιτήσεων και οι δημόσιες υπηρεσίες συγκεντρώθηκαν στο βόρειο τμήμα, δημιουργώντας έναν πόλο υπερφόρτισης στο πεδίο της κυκλοφορίας και της αστικής αρμονίας των χρήσεων. Στην περίμετρο του κέντρου αναπτύσσεται ένα τόξο οικιστικών συνόλων, τα λεγόμενα «μαράσια», όπου ενθυλακώνονται και οι πρώτες τοπικές επιχειρήσεις-βιοτεχνίες για να εκτιναχθεί η ανάπτυξη της πόλης μετά από την τουριστική έκρηξη που πραγματοποιήθηκε στη δεκαετία του 70΄ στην περίμετρο της πόλης με νέες οικιστικές επεκτάσεις για να μπορέσει να απορροφήσει το κύμα των επαγγελματιών του τουρισμού που έφτανε από τα άλλα μέρη της Ελλάδας. Η πόλη

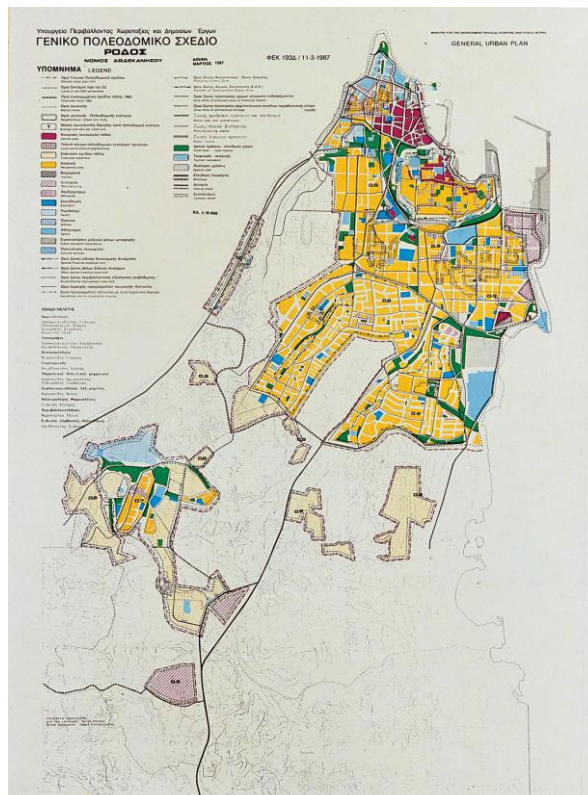
εκτινάχθηκε πληθυσμιακά χωρίς ουσιαστικό σχέδιο, ανατρέποντας την φέρουσα ικανότητα της και κυρίως σε ένα σχηματισμό μεικτών χρήσεων, χωρίς πυξίδα αιφορίας και ποιότητας ζωής. Πράγματι η πόλη μπορεί να απαριθμεί πλέον των εκατό χιλιάδων κατοίκων, που παράδοξα διπλασιάζονται τους θερινούς μήνες, λόγω εποχιακού τουριστικού ρεύματος.

Η πρόκληση για τη Ρόδο, είναι το σημείο εκείνο που η ανάπτυξη της δεν θα επηρεάζει το ποιοτικά κριτήρια της ορθής λειτουργίας της και κυρίως δεν θα προκαλεί περιβαλλοντικά-κοινωνικά προβλήματα στη θυσία της οικονομικής και τουριστικής μεγέθυνσης.

Οι προκλήσεις για μια βιώσιμη πορεία της Ρόδου είναι μπροστά μας. Ο απεγκλωβισμός από την μονοκαλλιέργεια του τουρισμού, ο σεβασμός στη φέρουσα ικανότητα του νησιού, ο σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και η στροφή για μια εναλλακτική πηγή οικονομίας στη βάση του ποιοτικού τουρισμού μπορεί να δώσει την κατεύθυνση για τα επόμενα χρόνια.

Παρεμβάσεις στις υποδομές λυμάτων και απορριμμάτων, μεταφορών και ενέργειας, στη ύδρευση και στο χωροταξικό σχεδιασμό των οικισμών, στη βάση του μέτρου και της νέας ολιστικής θεώρησης, μπορούν να αναδείξουν το ενδεδειγμένο μείγμα οικονομίας, κοινωνίας, πολιτισμού και περιβάλλοντος για το νησί, για την πόλη.

Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (1987)

Πηγή: Αρχείο Δήμου Ρόδου

Το 1997 ψηφίζεται ο ν. 2508 από την ελληνική πολιτεία σε επίδραση του ευρωπαϊκού δικαίου για «τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και σχετικές ρυθμίσεις». Σε συνέχεια ψηφίζεται ο ν.2742/99, «Χωροταξικός σχεδιασμός (Χ.Σ) και αειφόρος ανάπτυξη», όπου τέθηκε ένα πλαίσιο έξι (6) αρχών του χωροταξικού σχεδιασμού και τα απαιτούμενα μέτρα υλοποίησής τους.

1. Ισόρροπη διάχυση της ανάπτυξης, προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.
2. Συλλογική δράση και κοινή ευθύνη για τη διαμόρφωση και αποτελεσματική εφαρμογή του Χ.Σ.
3. Διεύρυνση και εμπλουτισμός των εργαλείων και μηχανισμών άσκησης του Χ.Σ
4. Εξασφάλιση του δυναμισμού και της ευελιξίας του Χωροταξικού Σχεδιασμού με την έγκαιρη και αξιόπιστη παρακολούθηση των χωρικών εξελίξεων σε όλα τα επίπεδα δράσης
5. Κατοχύρωση της αρχής της ασφάλειας του δικαίου και της αρχής της εμπιστοσύνης στη χωροθέτηση ιδιωτικών και δημοσίων έργων και δραστηριοτήτων, και
6. Υποστήριξη, μέσω του Χ.Σ. της διοικητικής και οικονομικής ανασυγκρότησης της χώρας.

Έχοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω και τις βασικές έννοιες του Χ.Σ. ήδη από το Σύνταγμα του 1975 θεσμοθετημένες, η χώρα άρχισε να σχεδιάζει παρά τις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις. Η νησιωτική χωροταξική πολιτική παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που χρήζει μιας ξεχωριστής προσέγγισης λόγω της φύσης των νησιών και της πίεσης που δέχθηκαν τα τελευταία χρόνια από τον μαζικό τουρισμό.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών προσδιορίζουν μια έντονη αλληλεπίδραση του περιβάλλοντος με την ανάπτυξη του τουρισμού. Οι επιπτώσεις είναι καθοριστικές ακόμη και για το μέλλον των νησιών, που μπορούν να διατυπωθούν σε κοινωνικές επιπτώσεις, επιπτώσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, σε έμμεσες επιπτώσεις που έχουν σχέση με την απώλεια της ταυτότητας των νησιών. Η επιδίωξη για μια αειφόρο τουριστική ανάπτυξη είναι από τα οφειλόμενα (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001: 222)³⁵.

³⁵ Με τον όρο «αειφόρος τουριστική ανάπτυξη» περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για την συνεχή ανατροφοδότησή της.

Συνεπώς, ο κάθε σχεδιασμός πρέπει να σέβεται και να συμβαδίζει με τις εθνικές, τοπικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες και συνθήκες. Η Ρόδος οφείλει να επανασχεδιαστεί με ορίζοντα δεκαετίας στο πλαίσιο εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε συνδυασμό με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Η ανισοβαρής ανάπτυξη έχει δημιουργήσει πλήθος πολεοδομικών προβλημάτων, κυρίως στον αστικό ιστό. Η νέα κατεύθυνση μπορεί και πρέπει να ενέχει την ενδυνάμωση της κατεύθυνσης της Α.Α. ώστε να μεταβληθεί η Ρόδος από ένα εποχιακό τουριστικό «κλειστό» θέρετρο, σε μια «ανοικτή» πόλη με ποικίλες εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές δράσεις στα πλαίσια των ευρωπαϊκών επιταγών.

Η εδαφική συνοχή, πρόταγμα για την Ε.Ε, αναφέρεται στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των ευρωπαϊκών περιοχών και τη δυνατότητα όλων των ευρωπαίων πολιτών να αξιοποιήσουν με το καλύτερο τρόπο τα εγγενή χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών, δηλαδή να μετατρέψουν τη διαφορετικότητα σε πλεονέκτημα που μπορεί να συμβάλει στην Α.Α ολόκληρης της Ε.Ε. Η εδαφική συνοχή ρίχνει γέφυρες μεταξύ οικονομικής αποτελεσματικότητας, κοινωνικής συνοχής και οικολογικής ισορροπίας, τοποθετώντας την Α.Α στο κέντρο του σχεδιασμού της πολιτικής. Εδώ περιλαμβάνεται και η ελκυστικότητα των νησιών της Ένωσης, ώστε να δημιουργηθεί ένα σταθερό πλαίσιο με στόχο την αξιοποίηση των ειδικών χαρακτηριστικών της νησιωτικότητας, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τα γνωστά προβλήματα που έχουν σχέση με τον τουρισμό, την ενέργεια, το νερό, την υπερδόμηση, τα απορρίμματα, τα απόβλητα, τις ακτές, τη θάλασσα και τις υποδομές (Σπιλάνης, 2012: 215).

Ο στόχος για «Ποιοτικά και Πράσινα Νησιά», συμπεριλαμβανομένης και της Ρόδου, μπορεί να συμβάλει στη δύσκολη πορεία της Ένωσης για ίσες ευκαιρίες για όλους μέσα σε ένα υγιές ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπου επιχειρήσεις, κάτοικοι και τοπική αυτοδιοίκηση οφείλουν να συνεργάζονται για να μπορεί να αποφευχθεί η ασύμμετρη ανάπτυξη περιοχών και νήσων της Ευρώπης.

Ο Τουρισμός μπορεί να αποτελεί βιοποριστική πηγή, αλλά συνάμα εάν δεν δοθεί η δέουσα προσοχή ανάπτυξης μπορεί να αποτελέσει απειλή για το οικοσύστημα μιας περιοχής. Η χωροθέτηση ξενοδοχειακών μονάδων στον αιγιαλό ή ακόμη και μέσα σε ευαίσθητες ζώνες μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά. Ο τουρισμός της τελευταίες δεκαετίες παρουσίασε μια παράλογη έξαρση, δεν υπάκουε σε κανόνες ή όρια στη χώρα μας. Ολοκλήρωσε έτσι την εικόνα ενός τόπου που έχει αφεθεί ανυπεράσπιστος στη βουλιμία και στην οικιστική εκμετάλλευση. Χρειάζεται μια ελπίδα για το μέλλον που μπορεί να εκφράσει

την παράλληλη Ελλάδα, του ήθους και των «Αναμονών» που λογχίζουν την ψυχή μας, και τα όνειρα μας για το καλό του τόπου (Γραμματικάκης, 2013: 178-179).

Προτεραιότητες για την ευρωπαϊκή και νησιωτική Στρατηγική 2020

Στρατηγική της Ευρώπης-2020	Στρατηγική νησιά-2020
1. Έξυπνη μεγένθυση, αναπτύξη μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και καινοτομία	1. Ποιοτικά Νησιά: ποιοτικές υπηρεσίες και προϊόντα, που χρησιμοποιούν τοπικούς πόρους για ειδικές αγορές
2. Βιώσιμη Μεγένθυση: προωθώντας μια οικονομία περισσότερο αποτελεσματική στη χρήση των πόρων, πράσινη και ανταγωνιστική	2. Πράσινα νησιά: μείωση και επανάχρηση των φυσικών αγαθών και ενέργειας στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών
3. Μεγένθυση χωρίς αποκλεισμούς: προωθώντας μια οικονομία υψηλής απασχόλησης που έχει ως αποτέλεσμα κοινωνική και εδαφική συνοχή.	3. Νησιά ίσων ευκαιριών και δεδομένων

Πηγή: Σπιλάνης, 2005: 163.

Παράμετροι και Δείκτες Ελκυστικότητας των νησιών σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Παράμετροι	Μεταβλητές και δείκτες
Προσπελασιμότητα	Βελτίωση Υποδομών
Ενέργεια	Βελτίωση Υποδομών + ΑΠΕ
Οικονομικές Συγκεντρώσεις-Ανταγωνιστικότητα	Υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και κίνητρα ανταγωνισμού
Φυσική και πολιτιστική Κληρονομιά	Natura 2000,υποδομές κ.α
Αίσθηση ασφάλειας	Εγκληματικότητα
Πρόσοντα εργαζομένων	Επίπεδο μόρφωσης-Δια βίου Εκπαίδευση/Δημιουργία νέων δεξιοτήτων σε εργοδότες, εργαζόμενους, ανέργους, νέους, γυναίκες
Διείσδυση Κοινωνίας της Πληροφορίας	Πρόσβαση στα δίκτυα
Έρευνα και Καινοτομία	Συμμετοχή στο ΑΕΠ
Κοινωνικό Κεφάλαιο	Κοινωνικά Δίκτυα-Δράση ΜΚΟ, Εθελοντισμός
Ποιότητα Διακυβέρνησης	Στρατηγικό Σχέδιο, συμμετοχή στο Όραμα, Δομές Πρόνοιας, Διασυνοριακή και Διαπεριφερειακή συνεργασία
Ευκαιρίες απασχόλησης	% ανεργίας σε πολυεπιπέδη ανάλυση, μεταβολή πληθυσμού
Οικονομική αποτελεσματικότητα	Εξέλιξη ΑΕΠ,απασχόλησης, ανταγωνισμός
Κοινωνική Συνοχή	Εξέλιξη πληθυσμού(διάφορα χαρακτηριστικά)
Περιβαλλοντική Διατήρηση	Νερό, απόβλητα,κα. Κάλυψη στόχων 20/20/20

Πηγή: Σπιλάνης, 2005: 81.

Συμπερασματικά, μπορούμε να αναφέρουμε ότι τα νησιωτικά οικοσυστήματα είναι πολυσύνθετα και διέπονται από ιδιαιτερότητες ως προς το κοινωνικοοικονομικό σκέλος. Για την αντιμετώπιση των πολύπλευρων προβλημάτων των νησιών μπορούμε να προσδιορίσουμε τέσσερις (4) βασικούς στόχους (Τσάλτας, 2005: 71), οι οποίοι καθορίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη ως μια ειδική όψη των ευαίσθητων οικοσυστημάτων των νησιών. Η πλούσια πανίδα και χλωρίδα, η μοναδική πολιτιστική κληρονομιά, το ανθρώπινο δυναμικό, καθιστούν τα νησιά μοναδικά στην πρόκληση της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και στη δυνατότητα αντοχών της φέρουσας ικανότητάς των. Με πεπερασμένα μεγέθη έκτασης και πόρων, πρέπει τα νησιά να έχουν μια «οροφή» στην ανάπτυξη για να μην καταντήσουν «αποθήκες» τουριστικής χαμηλής στάθμης. Η ποιότητα στον τουρισμό έρχεται από τον Πολιτισμό, την τοπική Παραγωγή και το Περιβάλλον (3Π), και οφείλει να αναδείξει:

1. Την διεπιστημονική προσέγγιση των προβλημάτων
2. Την ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης των ακτών
3. Την πολύπλευρη έρευνα του νησιωτικού χώρου σε συνάρτηση με τις σχέσεις πληθυσμού, τις φυσικές πηγές, το περιβάλλον και την σφαιρική έννοια της ανάπτυξης και,
4. Τη διαμόρφωση υπεύθυνων ειδικών στον τομέα της ολοκληρωμένης διαχείρισης των νησιωτικών περιοχών, μέσα από εκπαίδευση και κατάρτιση σε όλους τους συναφείς τομείς δράσης.

Στο πλαίσιο μελέτης: «Ολοκληρωμένο Τοπικό Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης για την Εφαρμογή της Habitat Agenda II στην πόλη της Ρόδου» έχει υποβληθεί η Β΄ φάση εκ μέρους του Δήμου Ρόδου που αφορά στη διατύπωση οράματος και τη θέσπιση στόχων.³⁶

Αποτελεί ένα βήμα για τη πορεία διαμόρφωσης συνθηκών αειφορίας στο νησί με επισπεύδουσα αρχή, το Δήμο Ρόδου.

Βασικοί θεματικοί άξονες:

1. Κοινωνική και Οικονομική Ανάπτυξη.
2. Αειφόρος ανάπτυξη πόλεων και οικισμών.
3. Επαρκής στέγη για όλους

Οι στόχοι θα πρέπει να είναι: φιλόδοξοι, συγκεκριμένοι, μετρήσιμοι, χρονικά προσδιορισμένοι και να έχουν την κοινωνική αποδοχή.

Και ιδιαίτερα για την Αειφόρο Ανάπτυξη:

- Λειτουργία της πόλης της Ρόδου ως κέντρο της ανατολικής Μεσογείου και αναβάθμιση του ρόλου της σε περιφερειακό, εθνικό, διεθνές πεδίο.
- Επαναχωροθέτηση των λειτουργιών σε επίπεδο νήσου (ασυμβίβαστες λειτουργίες, έλλειψη θεσμοθετημένων βιομηχανικών πάρκων, οχλούσες δραστηριότητες, αιολικά πάρκα κ.α).
- Αναζωογόνηση και ανάπλαση της Μεσαιωνικής Πόλης
- Αναβάθμιση εργατικών συνοικισμών, παραδοσιακών γειτονιών-μαρασιών και υποβαθμισμένων ζωνών.

³⁶ Η μελέτη έχει στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής στα πλαίσια προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών “the United Nations Human Settlements Programmer”

- Ανάπτυξη-ποιοτική αναβάθμιση του οδικού δικτύου της πόλης και την ανάλογη οργάνωση κυκλοφορίας στα πλαίσια της αστικής βιώσιμης κινητικότητας.
- Δημιουργία δικτύων μεταφορών (οδοποιία, ύδρευση, αποχέτευση, εγκ/σεις ΔΕΗ-ΟΤΕ) και διαμόρφωση Κ.Χ. στις νέες συνοικίες και στις περιοχές που πρόσφατα εντάχθηκαν στο σχέδιο πόλης.
- Ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών και κυρίως ΑΠΕ.
- Ανάπτυξη και βελτίωση των λιμενικών υποδομών.
- Δημιουργία υποστηρικτικών έργων υποδομής (οδικών, λιμενικών, τουριστικών) με σεβασμό στην κλίμακα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Εκσυγχρονισμός και βελτίωση περισυλλογής και διάθεσης απορριμμάτων.
- Διάθεση λυμάτων
- Βελτίωση συστήματος διαχείρισης υδάτινων πόρων.
- Βελτίωση συστήματος αποχέτευσης.
- Απομάκρυνση οχλουσών δραστηριοτήτων και λειτουργίας Βιομ.Περιοχής στους υπό χωροθέτηση χώρους σύμφωνα με το Γ.Π.Σ.
- Εξυγίανση και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Στροφή της πόλης προς τη θάλασσα.
- Συντήρηση και βελτίωση χώρων πρασίνου στα πάρκα της πόλης και στους δρόμους.
- Δημιουργία επιπλέον χώρων πρασίνου και κοινόχρηστων χώρων (πλατείες κ.α) στις νέες συνοικίες που εντάσσονται στο αστικό περιβάλλον.
- Βελτίωση της κίνησης των πεζών στην πόλη και των ΑΜΕΑ.
- Λειτουργική αναβάθμιση της πόλης για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών και των κατοίκων.
- Ανάπτυξη αθλητικών υποδομών σε όλο το εύρος του νησιού.
- Ισόρροπη κατανομή σχολικών μονάδων στην πόλη και κατασκευή νέων.
- Κτηριακός προγραμματισμός-συμπλήρωση κτηριακών υποδομών για το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, (αναδιάταξη του χώρου του Πανεπιστημίου στην πολεοδομική θεώρηση ενός campus μέσα στην πόλη).
- Βελτίωση συστήματος υγείας και παρακολούθησης ευαίσθητων ομάδων πληθυσμού.

- Ανάπτυξη και επέκταση δικτύου στο τομέα της πρόνοιας στο πλαίσιο της κοινωνικής δικαιοσύνης.
- Βελτίωση συστήματος πυροπροστασίας και προστασίας από φυσικές καταστροφές.
- Προστασία περιβάλλοντος εντός των ορίων της φέρουσας ικανότητας.
- Ανάπτυξη συστήματος ασφάλειας των πολιτών.

Διαπιστώνουμε ότι η Α.Α συνυφαίνεται στενά με την αρχή του κοινωνικού κράτους, αφού επιβάλει πρωτίστως, περιορισμούς στην οικονομική ελευθερία, προκειμένου να προστατευτούν κοινωνικά αγαθά, όπως είναι το περιβάλλον και υγεία. Η Α.Α. ενσωματώνει την κοινωνική συμμετοχή για την λήψη αποφάσεων στη βάση των κριτηρίων της κοινωνικής δικαιοσύνης. Το κοινωνικό κράτος και η ισχυρή Τ.Α. με την Α.Α. αποτελούν μια δομή ολοκλήρωσης του κοινωνικού κράτους δικαίου και της κοινωνικής δημοκρατίας.

Από αυτή την άποψη η Α.Α. των νησιωτικών περιοχών αποτελεί ειδικότερη όψη της συνταγματικής αρχής (άρθρο 24)³⁷ που οφείλει να βρει άμεση εφαρμογή, προκρίνοντας μια πορεία ισορροπίας και ευαισθησίας στο φυσικό πλούτο των περιοχών αυτών, που αποτελούν μοναδικά στοιχεία της παγκόσμιας οικολογικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Οφείλουμε να βρούμε τα όρια με κανονιστικές αποφάσεις που θα προσδιορίσουν την προστασία του περιβάλλοντος και αφετέρου τους επιμέρους στόχους του κοινωνικοοικονομικού κράτους.

Πράγματι η Α.Α. των νησιωτικών περιοχών τείνει πολλές φορές να περιοριστεί με την προστασία του περιβαλλοντικών αγαθών. Αναδεικνύεται και ενισχύεται έτσι, ο περιβαλλοντοκεντρικός χαρακτήρας της Α.Α, ο οποίος τείνει, άλλωστε, να κυριαρχήσει στη σύγχρονη θεωρητική συζήτηση. Η αρχή της Α.Α. για τα νησιά αποτελεί δημόσιο συμφέρον με συνταγματική υπόσταση, το οποίο δικαιολογεί, αφενός διαφοροποιήσεις, εφόσον αφορά στην προστασία τους και αφετέρου, περιορισμούς στην ατομική ελευθερία. Το Σ.τ.Ε. αν και δεν αναφέρεται ρητά, εφαρμόζει την εν λόγω αρχή ως ειδικότερη μορφή της ευρύτερης αρχής της Α.Α (Παπακωνσταντίνου, 2005).

Η Ρόδος αποτελεί αναμφισβήτητα πρώτο διεθνές τουριστικό προορισμό της χώρας. Η τουριστική μεγέθυνση σε συνδυασμό με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, μας αναγκάζει να αντιμετωπίσουμε την Α.Α. όχι μόνο ως στοιχείο ποιοτικής διάστασης της τουριστικής βιομηχανίας αλλά και ως μοχλό επιτυχίας της ποιότητας ζωής του γηγενούς πληθυσμού.

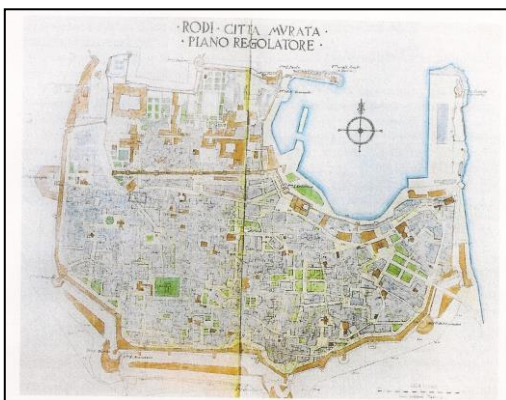
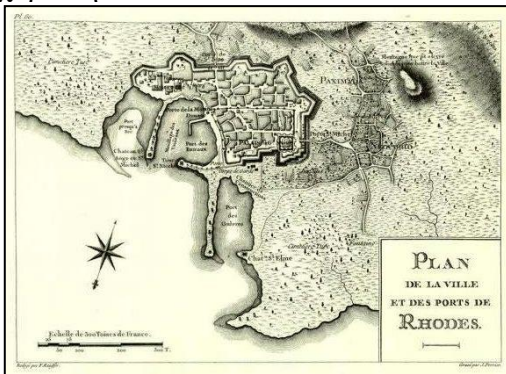
³⁷ Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας.

Ζητείται η αρχή της ισορροπίας μεταξύ οικονομίας και περιβάλλοντος για τα νησιά μας και τη Ρόδο (Λογοθέτης, 1997: 33).

4.2. Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου: δοκίμιο εφαρμογής της Α.Α

4.2.1. Σύντομη ιστορική διαδρομή

Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, μια από τις αντιπροσωπευτικότερες πόλεις του μεσαίωνα σε νησί, άρχισε να διαμορφώνεται στο τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα μ.Χ πάνω στα λείψανα του λαμπρού ελληνιστικού οικισμού. Από τις συνεχείς επιδρομές, οι Ρόδιοι αναγκάστηκαν να κατασκευάσουν φρούριο για την προστασία της πόλης με την αναγκαία οχύρωση.

Στα τέλη του 11^{ου} και 12^{ου} αιώνα περίπου η οχύρωση μεγάλωσε και η πόλη διαχωρίστηκε σε τρεις αμυντικές ζώνες, στην ακρόπολη, στο κάστρο και τη Χώρα. Στα τέλη του 11^{ου} αιώνα αρχίζουν οι σταυροφορίες και έτσι το νησί, λόγω γεωγραφικής θέσης αποκτά κομβικό γεωπολιτικό ρόλο. Κατά την Ιπποτοκρατία (1309-1522), η πόλη γίνεται, διευρύνεται και αποκτά την υπάρχουσα φόρμα, παρά τις όποιες μικρές μετέπειτα παρεμβάσεις.

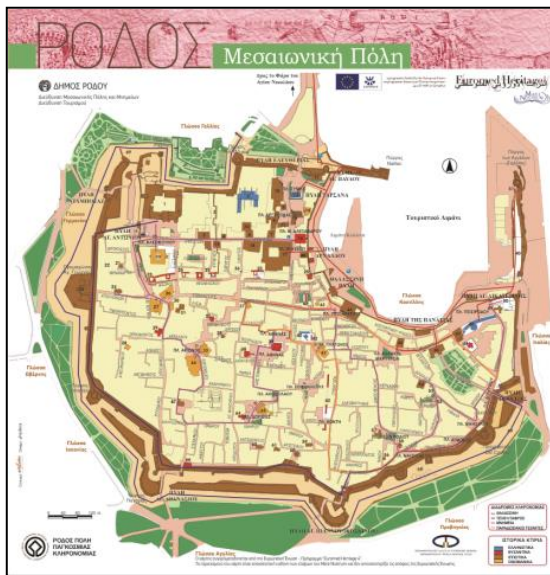
Η πόλη «έβλεπε» στα πέντε λιμάνια της και αναπτύσσονταν, γύρω από μια κεντρική οδό του εμπορίου με παράπλευρες διοικητικές και οικιστικές χρήσεις.

Η πόλη όπως επισημάνθηκε δεν άλλαξε μέχρι τα μισά του 19^{ου} αιώνα, λόγω του μεγάλου σεισμού όπου αναστυλώθηκε, και των αλλοιώσεων που υπέστη, λόγω των βομβαρδισμών από την βρετανική αεροπορία. Κατά την τουρκική περίοδο (1522-1912), δεν υπήρξε αλλοίωση της δομής της αρχικής Μεσαιωνικής Πόλης (ΜΠ), εκτός από σημειακές κτηριακές παρεμβάσεις. Η Ιταλική περίοδος (1912-1947) άφησε το αποτύπωμά της προωθώντας πολεοδομικά μέτρα με τη σύνταξη ειδικού ρυθμιστικού σχεδίου (1934), όπου τίθενται σε εφαρμογή οι αρχές της σύγχρονης

αρχιτεκτονικής της εποχής (Χάρτα της Αθήνας), για να ακολουθήσει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος που στιγμάτισε καταστροφικά όλο το αξιόλογο μνημειακό σύνολο.

Η ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων φέρνει νέα δεδομένα ως προς τη σύνθεση του πληθυσμού, όπου οι Μουσουλμάνοι και οι Εβραίοι μειώθηκαν δραματικά για να έλθουν Δωδεκανήσιοι μετανάστες από άλλα νησιά και να κατοικήσουν εντός των τειχών. Η ελληνική πολιτεία επιχείρησε και ενέκρινε το 1961 το ρυμοτομικό σχέδιο και ορίστηκαν και οι πρώτοι όροι δόμησης της Μ.Π. Με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο όλης της Πόλης (1987) δόθηκαν συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τη διατήρηση του μνημειακού συνόλου και τις επιλεκτικές χρήσεις για την λειτουργία της ΜΠ μέσα από τους κανόνες της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το 1988 η ΜΠ της Ρόδου εγγράφεται στον κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO, τίτλο που διατηρεί και μέχρι σήμερα. Δυστυχώς, η έλλειψη μακροχρόνιου σχεδιασμού στα πρότυπα της αειφορίας συνέκλινε στην εγκατάλειψη της οικιστικής χρήσης και στην μετατροπή της περιοχής σε μια μονοδιάστατη τουριστική ζώνη, με τα όποια κοινωνικοοικονομικά προβλήματα.

Σήμερα η ΜΠ μπορεί να εκφράζει τη ζωντανή μεσαιωνική περιοχή και να αποτελεί πόλο έλξης για τους επισκέπτες και τους τουρίστες όλων των ειδών (μαζικού-κρουαζιέρας) τουρισμού, όμως αποτυπώνει στις στρεβλώσεις των χρήσεων γης, την κοινωνική ασυνέχεια, τα περιβαλλοντικά ζητήματα που ανακύπτουν από την ασύμμετρη ανάπτυξη υπέρ της επαγγελματικής χρήσης, του θορύβου, της κυκλοφοριακής συμφόρησης, της υποτίμησης της πολιτιστικής κληρονομιάς που ξεκινούν από

τους ελληνιστικούς χρόνους κα φτάνουν μέχρι και τα τσάμια της μουσουλμανικής περιόδου.

Μάλιστα η Μ.Π. λόγω της κεντροβαρुकότητάς της συνδέεται άμεσα με την νέα Πόλη, όπου ανέπτυξαν αρχικά οι Ιταλοί για να επεκτείνουν οι Έλληνες. Η Μ.Π αποτελεί το τοπόσημο (land marks) για το νησί στο γνωστό του χάρτη (Συγκολλίτου, 1997: 97).

Οι σημερινοί κάτοικοι περισσότεροι τελειόφοιτοι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι πολύ λιγότεροι αριθμητικά από τον αρχικό χρόνο της τουριστικής μεγέθυνσης που υπέστη το νησί τη δεκαετία του '70, οι οποίοι συστηματικά μετέτρεψαν τις κατοικίες τους είτε σε κέντρα αναψυχής, είτε σε ξενώνες, είτε σε καταστήματα παντός είδους που να επιτυγχούν

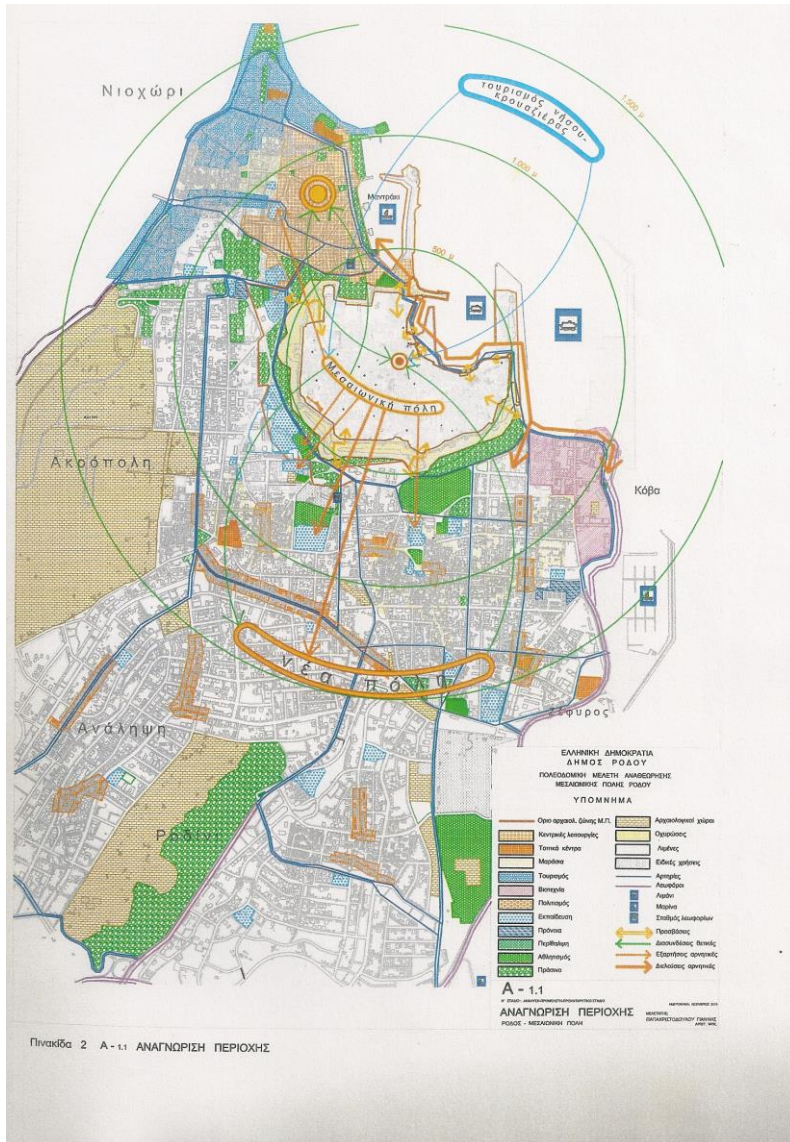
πάντως την επιβίωση τους από τον τουρισμό. Το φαινόμενο της «μονοκαλλιέργειας» του τουρισμού είναι επικίνδυνο κατασκεύασμα που μπορεί να προκαλέσει ανατροπές και υποχωρήσεις στο ιστορικό σύνολο, ανάλογα με τις πολιτικές και διεθνείς συνθήκες. Πράγματι, ο πολιτιστικός χώρος μετατρέπεται σε μια σκηνή εμπορίου, όπου όλα θυσιάζονται στο κέρδος, παρά τις πλούσιες εξαγγελίες των ιθυνόντων σχεδιασμού για σεβασμό στο μνημείο ή στο αρχιτεκτονικό σύνολο. Η επιδίωξη του κέρδους και της προθήκης του ανταγωνισμού δημιουργούν κακέκτυπα στη διατήρηση των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς με την εισβολή του τουρισμού και την ανάλογη αλλοίωση των ιστορικών δομών των μνημειακών συνόλων.

Αυτή η μονοδιάστατη ανάπτυξη στην κατεύθυνση του τουριστικού ρεύματος προκαλεί συνεχείς ανισορροπίες, εξαντλώντας πολλές φορές τη «φέρουσα ικανότητα» της κάθε περιοχής. Η φέρουσα ικανότητα στην περίπτωση της Μ.Π. μπορεί να μετρηθεί με όρους ποιότητας, όπως η επάρκεια των φυσικών πόρων, τα όρια της νέας δομημένης επιφάνειας σε βάρος του αποθέματος γης, τα όρια της ανάπτυξης χωρίς την προσβολή των πολιτιστικών και μνημειακών χώρων και συνόλων. Η επάρκεια των ανθρωπίνων πόρων και της κατάρτισής τους για τον τύπο και την έκταση της ανάπτυξης (Παλαιοκρασάς, 2004). Για την αποφυγή της μονοκαλλιέργειας, η απάντηση έρχεται μέσα από τα νοήματα της Αειφόρου Ανάπτυξης. Η «πόλη σκηνικό» οφείλει να μετατραπεί σε βιώσιμη οντότητα.

Πίσω από την εμπορευματοποίηση (δυστυχώς) του πολιτιστικού χώρου κρύβεται πάντα η συμβιωτική μορφή οργάνωσης των ιδιωτικών και δημόσιων συμφερόντων υπό την αιγίδα του κέρδους (Harvey, 2011). Η ξέφρενη κούρσα της επίπλαστης ευημερίας και ανάπτυξης έχει παρασύρει στο διάβα της ακόμη και μνημειακά σύνολα υψίστου πολιτιστικού κεφαλαίου. Η θυσία του πολιτισμού στην κερδοφορία της μεγέθυνσης. Αυτό που χαρακτηρίζει τη συνολική εικόνα της Πόλης (image of the city) είναι τα πέντε (5) στοιχεία ταυτότητας: Τα χωροσήμα, τα όρια, οι περιοχές, οι κόμβοι επικοινωνίας και οι διαδρομές. Αυτά βρίσκονται σε μια σχέση «ιντεραξιονισμού» με κοινωνικές προεκτάσεις και όχι απλά σύνδεσης ατόμου-χώρου πόλης, αλλά λειτουργίας των συστημάτων της ίδιας της πόλης (Τσουκαλά, 2006: 23). Στην περίπτωση μας η Μ.Π αποδίδει τον χωρόσημο, κεντρικό σημείο αναφοράς για όλη τη πόλη της Ρόδου, μιας και αποδίδει την κεντρική «βιτρίνα» της τουριστικής εικόνας του νησιού σ' ένα πλαίσιο μονομερούς ανάπτυξης στη ροπή της τουριστικής δραστηριότητας. Η γεινίαση με τους τουριστικούς λιμένες της Ρόδου, οι ανοιχτές πύλες μιας ζώσας μεσαιωνικής πόλης, το επιβλητικά τείχη με την τάφρο των ιπποτικών χρόνων, οι κάτοικοι, τα καταστήματα, οι δρώντες με τον πολιτισμό,

«τακτοποιούν» τον χώρο ως κεντροβαρές σημείο της ανάπτυξης όλης της πόλης, σε βαθμό που κάθε σχεδιασμός ενέχει τη δέσμευση του υπολογισμού της Μ.Π ως χωρόσημο.

Χάρτης «επηρεασμού» της Μεσαιωνικής Πόλης στο υπόλοιπο τμήμα της Πόλης

Πηγή: Δήμος Ρόδου

Σε μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία της «Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» με θέμα «Η Μ.Π. της Ρόδου, Παγκόσμιο Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς: προοπτικές Αειφορίας –Στάσεις Πολιτών» του Κολιάδη Θεοδόσιου του Πανεπιστημίου Αιγαίου (2011), καταγράφεται ότι στον πληθυσμό αναφοράς της σχετικής έρευνας, το 90,8% συμφωνεί ότι η Μ.Π συμβάλει στην όλη προσπάθεια αειφορίας της πόλης του νησιού της Ρόδου και στην

τουριστική ανάπτυξη. Επίσης, επισημαίνεται στην ίδια εργασία ότι το 93,3 % του ίδιου πληθυσμού έρευνας εκτιμά τη θετική συμβολή της Μ.Π ως εναλλακτική μορφή τουρισμού με οφέλη για όλο το νησί, αλλά και με την παράλληλη διατήρηση της αρχιτεκτονικής της φυσιογνωμίας.

4.2.2.Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία

- Ο πληθυσμός της Μ.Π βρίσκεται σήμερα στους 2.200 κατοίκους και προβλέπεται να φτάσει στις 3.000 κατοίκους Από τα στοιχεία του Δήμου, προκύπτει ότι το 1850, ήταν 8.000 κάτοικοι περίπου (6.000 μουσουλμάνοι και 2.000 Εβραίοι). Την περίοδο της ενσωμάτωσης έφτανε στις 7.500 χιλιάδες. Έκτοτε εμφανίζει πτωτική πορεία, λόγω συμπίεσης των χρήσεων για εμπορικές-τουριστικές χρήσεις και της ανάλογης ανεύρεσης κατοικίας, εκτός των τειχών με σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης.
- Από έρευνα του Δήμου Ρόδου το 1994 προκύπτει ότι: η πλειονότητα των μόνιμων κατοίκων είναι συνταξιούχοι (περίπου 30%), ιδιωτικοί υπάλληλοι (περίπου 25%), έμποροι –επιχειρηματίες (περίπου 23%), και οι υπόλοιποι εντάσσονται στις νοικοκυρές, ανέργους και ιδιωτικούς υπαλλήλους
- Από πλευράς θρησκευτικής ταυτότητας των κατοίκων μπορούμε να επισημάνουμε ότι στη Μ.Π. (ως πολυ-πολιτιστική) συνυπάρχουν με αρμονικό τρόπο Έλληνες και αλλοδαποί [όπου το 23% των μόνιμων κατοίκων δηλώνει διαφορετικό θρήσκευμα και από το ποσοστό αυτό μάλιστα η πλειοψηφία είναι Μουσουλμάνοι (16,7%), οι εκτός της Ε.Ε. (5,10%)].
- Η απασχόληση παρουσιάζεται να κατέχει το 38,5% των κάτοικων είτε με μορφή μόνιμης εργασίας, είτε εποχιακά. Το υπόλοιπο παρουσιάζεται ως συνταξιούχοι, νοικοκυρές, σπουδαστές.
- Η Δημοτική Ενότητα Ρόδου από τα στοιχεία απασχόλησης δεν φαίνεται να πλήττεται ιδιαίτερα, μάλιστα καταγράφεται στο 13,5% τη στιγμή που στην χώρα παρουσιάζεται πάνω από 25%. Δυστυχώς, η Μ.Π. εμφανίζει τη μέγιστη τιμή στο δείκτη φτώχειας που πλησιάζει το 28%. Ανάμεσα σε αυτούς τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας αντιμετωπίζουν οι άνεργοι (50%), καθώς και οι συνταξιούχοι (32,5%) που διαμένουν σε αυτή.
- Το εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων της Μ.Π. παρουσιάζεται δυσμενές σε σχέση με το Δημοτικό Διαμέρισμα της πόλης της Ρόδου. Το 66,5 % των

κατοίκων της Μ.Π. είναι κάτοχοι ενδεικτικού υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή δεν κατάφεραν να τελειώσουν το Δημοτικό. Οι κάτοχοι απολυτηρίου Λυκείου φτάνουν μόλις το 16,4% του πληθυσμού, ενώ στο Δημοτικό Διαμέρισμα της πόλεως Ρόδου κυμαίνεται στο 25,6% και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι 2,6%. Τα αποτελέσματα είναι παράγωγα της μεγάλης ηλικίας των κατοίκων, οι όποιοι δεν είχαν συνεχίσει της σπουδές τους, λόγω οικονομικών δυσκολιών (τα στοιχεία έχουν παραχωρηθεί από το γραφείο Προγραμματισμού του Δήμου Ρόδου).

Η Μ.Π σύμφωνα με τον σχεδιασμό του Δήμου Ρόδου προβλέπεται να διαθέτει δύο (2) νηπιαγωγεία και των μεγαλύτερων παιδιών η εκπαιδευτική εξυπηρέτηση θα γίνεται από την εκτός των τειχών περιοχή. Το ενδιαφέρον είναι ότι στο πλαίσιο της ενίσχυσης της πολιτιστικής εικόνας της Μ.Π. προβλέπεται να ιδρυθεί πανεπιστημιακό τμήμα για την αποκατάσταση των μνημείων και Σχολής Καλών Τεχνών, όπου μαζί με το Ινστιτούτο Δικαίου για τη Θάλασσα που ήδη λειτουργεί και το υπάρχον Πανεπιστήμιο Αιγαίου που βρίσκεται όμορα της Μ.Π. μπορεί να δημιουργεί μια κρίσιμη εκπαιδευτική «μάζα» που μπορεί να αποδώσει την ποιοτική παροχή υπηρεσιών για την πορεία της Μ.Π.

- Οι ζώνες χρήσεις σύμφωνα με την Πολεοδομική Μελέτη Αναθεώρησης Μ.Π της Ρόδου που εκπονήθηκε από το Δήμο Ρόδου το 2012, κατανέμονται σε 59% κατοικίας και 41% σε κεντρικές λειτουργίες. Από τα 1959 οικόπεδα, τα 1213 έχουν χρήση κατοικίας και κατοικούνται ή όχι και τα υπόλοιπα 746 έχουν άλλες χρήσεις-ειδικές χρήσεις. Το σύνολο των καταστημάτων ή κτηρίων με ειδική χρήση (εκτός κατοικίας) είναι 873. Η απόκλιση που εμφανίζεται με τα 746 ακίνητα έγκειται στο ότι σε κάποιες οικοδομές υπάρχουν περισσότεροι από ένας χώρος σε αυτοτελείς δραστηριότητες.

Ο τουριστικός τομέας έχει διεισδύσει σε όλες τις χρήσεις, προωθώντας την «μονοκαλλιέργεια» σε όλες τις συναφείς χρήσεις. Ο έλεγχος της τουριστικής μεγέθυνσης είναι από τα ζητούμενα. Επιδιώκεται οι τουριστικές κλίνες να φτάσουν στις 1.000 από τις 650 που είναι τώρα (στοιχεία από την ΠΥΤ-Δωδ/σου-EOT) και να κατανεμηθούν σε boutique hotels μέχρι 50 κλινών περίπου. Επίσης, η Μ.Π. μπορεί να προσφερθεί για διαμονή φοιτητών από τις σχετικές Σχολές του Πανεπιστημίου Αιγαίου και όχι μόνο στον αριθμό των 500

ατόμων επιδιώκοντας την αναζωογόνηση της περιοχής. Υπάρχουν ακίνητα του δημοσίου που μπορούν να αποτελέσουν στοιχεία μελέτης και αρχιτεκτονικού αναστηλωτικού δυναμικού, ώστε τα βομβαρδισμένα κτίσματα να αποτελέσουν φοιτητικές εστίες. Η Μ.Π. χρειάζεται τη συνέργια πολλών δράσεων σε τομείς δράσης για μια ηπιότερη ανάπτυξη μέσα από την ιστορικότητα και το σεβασμό.

Μια γραφική απεικόνιση των ειδικών χρήσεων της Μ.Π. είναι η παρακάτω:

A.A	Χρήσεις	Αριθμός	Ποσοστό%
1	Καταστήματα-εμπορικά	477	54,6
2	Καταστημ. Υγειονομικού. Ενδιαφέροντος	150	17,2
3	Τουριστικά καταλύματα (660κλίνες)	45	5,2
4	Καταστήματα υπηρεσιών-διοίκησης	48	5,5
5	Βιοτεχνία-απόθηκες	27	3,1
6	Καταστήματα κλειστά	126	14,4
	ΣΥΝΟΛΟ	873	100

Πηγή: Δήμος Ρόδου, 2012.

- Στην εκτός των τειχών περιοχή αναπτύσσεται ένα τόξο πρασίνου που περιβάλλει την περίμετρο της Μ.Π. Εκτός από την άμεση επαφή τμήματος με την θάλασσα και τα λιμάνια της Πόλης, η επαφή της Μεσαιωνικής Πόλης με τους χώρους του Πανεπιστημίου, της Ανώτερης Τουριστικής Σχολής, μεγάλων σχολικών συγκροτημάτων, του γηπέδου και μικρής οικιστικής γειτονιάς προσδίδει τη σπουδαιότητα της χωροταξικής θέσης της Μ.Π. στη δομή όλης της Πόλης, παρουσιάζοντας την κομβικότητα της συνένωσης του νέου και του παλαιού, του ιστορικού και της νεωτερικότητας.
- Όσο για τα θέματα περιβάλλοντος είναι: το αποχετευτικό (μέρος της έκτασης), η καθαριότητα, ο θόρυβος των κέντρων αναψυχής, η ατμοσφαιρική ρύπανση, κυρίως στο τμήμα των οχυρώσεων, το κυκλοφοριακό και η διάθεση των κοινόχρηστων χώρων.

Και όπως έλεγε και ο μεγάλος αρχιτέκτονας Aldo Rossi «Η πόλη είναι γεμάτη από σχέσεις. Είναι μια αναλογική πόλη «Analogus city», όπου το ιστορικό κέντρο, το αρχαιολογικό υλικό και η ίδια η πόλη μέσα από τα μέρη της μπορούν να ειδωθούν ως αναπόσπαστα και αδιαχώριστα στοιχεία ενός ολικού σχηματισμού»

4.2.3.Στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς

Η Μεσαιωνική πόλη αποτελεί το ισχυρό τοπόσημο για την πόλη της Ρόδου. Η ιδιαιτερότητα να είναι μια από τις ελάχιστες ζωντανές μεσαιωνικές πόλεις της Ευρώπης και να «κρύβει» στα Τείχη της ένα πλούσιο πολιτισμό, από το Ιπποδάμειο Σύστημα, στη βυζαντινή Ακρόπολη, από την μεσαιωνική δομή των Ιπποτών με το Κολλάκιο (Collachium) και το «λαϊκό» μέρος το λεγόμενο Burgum, στην οθωμανική κατοχή από το 1522 και η κατάκτηση από τους Ιταλούς από το 1912 με το ευρύ πρόγραμμα αναστηλώσεων, αποκαταστάσεων και αρχικών προγραμμάτων χωροταξίας (Plano Regolatore) με την δημιουργία περιμετρικής ζώνης πρασίνου, ώστε η Μ.Π να φανεί ότι αποτελεί σημαντικό στοιχείο του νησιού, στη στροφή που επιδίωξαν οι Ιταλοί για το νησί προς τον ποιοτικό τουρισμό. Μετά από ένα δίχρονο πέρασμα των Βρετανών, το 1947 η Ρόδος και τα Δωδεκάνησα ενσωματώνονται στην μητέρα πατρίδα, ως το τελευταίο τέκνο της.

Για τους Ρόδιους αποτελεί σημείο αναφοράς παρότι δέχεται μια εμπορική πίεση στην κατεύθυνση της τουριστικής μονοκαλλιέργειας. Ενέχει όλη την ιστορία της πόλης, αποδίδει τη συλλογική μνήμη του τόπου, τη διαχρονικότητα και χαρίζει στον επισκέπτη την βιωματική παρουσία του στην εξελικτική πορεία του νησιού, κερδίζοντας την ανάγνωση του τόπου με «μια ματιά». Για τον κάτοικο αποτελεί μια συνειδητή σχέση αλληλεξάρτησης και υπερηφάνειας, νοιώθοντας ως απόγονος μιας ιπποτικής περιόδου με μεγαλειώδη και πομπώδη αντικείμενα. Είναι πράγματι ένα πεδίο σκέψης, μελέτης, πολιτιστικής εμβάθυνσης, διαλαλώντας τη γνώση της ιστορίας και της κοινωνικής ταυτότητας στην όδευση της αποφυγής της αναστροφής του παραδοσιακού της χαρακτήρα σε ένα μεγάλο κατάστημα.

Το στοίχημα είναι η διατήρηση της αυθεντικότητας του χαρακτήρα της ζώσας Μεσαιωνικής Πόλης και η αρμονική ένταξη αυτού του μνημειακού συνόλου στο δυναμικό ιστό της «όλης» πόλης, όπου η πόλη αποτελείται από ολοκληρωμένα τμήματα με τις διαφορετικές δυναμικές του κάθε τμήματός της στο πλαίσιο της «αναλογικής πόλης-analogus city» (Aldo Rossi, 1982). Είναι η αναζήτηση, είναι η προσπάθεια, είναι η αγωνία για μια «βιώσιμη προστασία», η οποία θα διασφαλίζει το χθες με την ευθύνη του σήμερα και την

κατοχύρωση της μελλοντικής υπόστασης ως απαραίτητο συστατικό στοιχείο για την συγκρότηση της πόλης και της καθημερινότητας των πολιτών (Ξεπαπαδάκου, 2007).³⁸

Η αντιμετώπιση της διείσδυσης της εμπορευματοποίησης του χώρου στην πρόκληση του θεάματος του τουρισμού και ως τύπος ενός αστικού παιγνίου με αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ των εμπλεκόμενων στη ζωή της Μ.Π. είναι τα δύο γεγονότα που εξάρουν το χώρο ως σημαίνοντα, ως χώρο πολιτιστικής κληρονομιάς που αλλοτριώνεται σε συμφωνία με τον χρόνο και το κέρδος, ως χώρο πολιτιστικού τουρισμού στη στόχευση ενός βιώσιμου μέλλοντος με τους εμπλεκόμενους σε «δεσμευτική» συνεργασία.

Στη «Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού», όπου το 1976 στις Βρυξέλλες, δεκαεπτά (17) Διεθνείς Οργανισμοί μεταξύ αυτών: ICOMOS, W.T.O κ.α καθορίζονται οι έννοιες και όροι της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ως στοιχεία σημαντικότητας για την σύγχρονη και μελλοντική ανάπτυξη. Μάλιστα η ιδιαίτερη αναφορά στον Τουρισμό αναδεικνύει το πρόβλημα ως «πρόκληση και σύναμμα ευκαιρία της επιτυχίας μιας ευεργετικής αλληλεπίδρασης των εν δυνάμει αλληλοσυγκρουόμενων προσδοκιών και φιλοδοξιών των επισκεπτών και των κατοίκων των κοινοτήτων που τους υποδέχονται ή και των τοπικών κοινοτήτων». Επισημαίνεται η αναγκαιότητα του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών στη κατεύθυνση ενός βιώσιμου μέλλοντος, ήτοι να εξασφαλιστεί η προστασία των πολιτισμικών πόρων για τις μέλλουσες γενιές, χωρίς να θίγεται η βιωσιμότητα της τουριστικής βιομηχανίας.

Η αναθεωρημένη Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού το 1999 στο Μεξικό, αναφέρεται στη χρησιμότητα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Προσδιορίζει με σαφήνεια τον όρο «πολιτιστική κληρονομία», ως μια ευρεία έννοια που περιλαμβάνει το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, καθώς επίσης και την ευρύτερη σημασία για τον τόπο, για τον προσδιορισμό της ταυτότητάς του, για τη σύγχρονη ζωή σ' αυτόν και την εξέλιξή του. Προσπαθεί να διασφαλίσει μια αειφόρο ισορροπία μεταξύ της διασφάλισης των τόπων με παραδοσιακό ιστορικό χαρακτήρα και της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας. Και να προτρέψει την ευρύτερη συμμετοχή στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς όσων εμπλέκονται στη διαχείριση και τη διατήρηση, στη διαμόρφωση πολιτικής και στον σχεδιασμό γι αυτήν. Ο στόχος είναι να διασφαλιστεί ότι η συνεχής, γρήγορη και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού δεν συνεπάγεται και κακή χρήση ενός τόπου με αναγνωρισμένη πολιτιστική και φυσική κληρονομιά.

³⁸ Στο: <http://www.monumenta.org>

Οι δύο βασικές αρχές είναι: 1. Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου που θα πρέπει να παρέχει ευκαιρίες για την κατανόηση της από τους κατοίκους του τόπου και τους επισκέπτες και 2. Η σχέση μεταξύ Πολιτιστικών Τόπων και του Τουρισμού να είναι δυναμική και να μπορεί να συνεπάγεται αντιτιθέμενες αξίες. Η διαχείριση της (σχέσης) θα πρέπει να γίνεται με τρόπο (αιεφόρο) για τις παρούσες και μέλλουσες γενιές.

Εδώ έγκειται και η αγωνία για την εξέλιξη της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου κάτω από την πίεση του τουριστικού ρεύματος που σταδιακά «ξηλώνει» τις πολιτιστικές σταθερές του μνημειακού συνόλου και οφείλεται να βρεθεί η οδός της βιωσιμότητας του τόπου για το σήμερα αλλά και για το αύριο.

Μάλιστα, η Διεθνής Σύμβαση της Γρανάδας (1985) για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο Ν.2039/92 (ΦΕΚ Α' 61) στη χώρα μας ορίζει ότι: Η αρχιτεκτονική κληρονομιά κατά την έννοια της συμβάσεως περιλαμβάνει: μεταξύ άλλων ακινήτων αγαθών, τα μνημεία-τα αρχιτεκτονικά σύνολα-τους τόπους, καθώς στο άρθρο δύο ότι «ο χώρος που περιβάλλει τα μνημεία, στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων, κάθε συμβαλλόμενος οφείλει να λάβει μέτρα, που θα αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος».

Αλλά και το Ελληνικό Σύνταγμα άρθρο 24, προνοεί ιδιαίτερα για την προστασία και διατήρηση τόσο των παραδοσιακών οικισμών, όσο και των μεμονωμένων κτηρίων ή κατασκευών, που σώζονται εντός ή εκτός οικισμών και παρουσιάζουν παραδοσιακό χαρακτήρα. Ακόμη και ο πρόσφατος Νόμος 3028/02 «Περί της προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» διατυπώνει με σαφήνεια ότι η προσεκτική παρεμβατικότητα με γραμμές προστασίας και χωρίς να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του πολεοδομικού ιστού και της σχέσης κτηρίων και υπαίθριων χώρων, οφείλεται να είναι κανόνας.

Επίσης η αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή Σύμβαση στη Βαλέτα (1992) για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς Ν. 3378/05 (ΦΕΚ 203/Α'/19.8.2005) διατυπώνει την αρχή ότι η προστασία ενός ιστορικού οικισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη «διαφύλαξη των μεγάλων ισορροπιών: αστικών, περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών», διακρίνοντας σαφέστατα την κατεύθυνση της αιεφόρου ανάπτυξης ακόμη και σε ιστορικούς τόπους και οικισμούς. Συνεπώς, η προσπάθεια της προστασίας του κοινωνικού ιστού από την «επίθεση» του τουριστικού προϊόντος με την αποφυγή αλλοίωσης του ιστορικού χώρου και της πολιτιστικής παράδοσης είναι το μεγάλο στοίχημα για την Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου για τα επόμενα χρόνια.

Η παραμόρφωση που δέχεται ο αστικός ιστός των ιστορικών κέντρων των ελληνικών πόλεων έχει χαρακτήρα βαθμιαίας αλλοίωσης με την ανοικοδόμηση νέων κατασκευών πάνω στις παλιές χαράξεις που εκλογικεύονται με τις ρυμοτομικές διανοίξεις και πράξεις τακτοποίησης των οικοπέδων. Ο στόχος είναι η διατήρηση της πολεοαρχιτεκτονικής σε πείσμα της ανάπτυξης του καπιταλισμού, ο οποίος χωρίζει ειδικότητες, «κατασκευάζει λεπτομέρειες» και υιοθετεί την αιγίδα του κράτους στη βλέψη της οικονομίας και αναδόμησης του παραγωγικού ιστού (Γερόλυμπου, Καλογήρου κ.α., 1986: 1-11).

4.2.4. Η Μεσαιωνική Πόλη ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO

Οι ρυθμίσεις που προβλέπονται από το διεθνές πολιτιστικό καλεντάρι είτε σε επίπεδο Ε.Ε είτε σε παγκόσμιο μέσα από την UNESCO και ICOMOS και άλλων Οργανισμών, δεσμεύουν τη χώρα και βρίσκουν χώρο εφαρμογής και στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου επίσης, με σημαντικότερη την ένταξη της Μ.Π. στο κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς, απόφαση που λήφθηκε κατά τη δωδέκατη σύνοδο της Επιτροπής Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, η οποία πραγματοποιήθηκε στη πόλη τη Brasilia στις 5 και 9 Δεκ. του 1988.

Ο τίτλος **Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς**, απονέμεται σε μνημεία, κτίσματα ή τοποθεσίες, τα οποία διακρίνονται παγκοσμίως για την ιστορική, πολιτιστική ή και περιβαλλοντική σημασία τους. Η διαχείρισή τους γίνεται από την επιτροπή παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO, η οποία απαρτίζεται από 21 κράτη - εταίρους εκλεγμένα από τη γενική συνέλευση των εταίρων κρατών για μια καθορισμένη περίοδο.³⁹

Σύμφωνα με τον Οργανισμό, τα υπό αναφορά μνημεία οφείλουν να είναι «ιδιάζουσας παγκόσμιας αξίας» και να πληρούν ένα από τα ακόλουθα κριτήρια:

Πολιτιστικά κριτήρια

- I. «να αποτελεί αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας».
- II. «να επιδεικνύει σημαντικές ανθρώπινες αξίες για μακρά περίοδο χρόνου ή σε μία πολιτιστική περιοχή του κόσμου, σε εξελίξεις στην αρχιτεκτονική ή την τεχνολογία, τις μνημειακές τέχνες, την πολεοδομία ή τον σχεδιασμό τοπίου».
- III. «να φέρει μια μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία για κάποια πολιτισμική παράδοση, ζώντα ή εξαφανισμένο πολιτισμό».

³⁹ Βλ. σχετικά σε: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%>

- IV. «να αποτελεί σημαντικό παράδειγμα τύπου κτηρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου που απεικονίζει σημαντική ή σημαντικές φάσεις της ανθρώπινης ιστορίας»
- V. «να αποτελεί σημαντικό παράδειγμα παραδοσιακής ανθρώπινης εγκατάστασης, χερσαίας ή θαλάσσιας χρήσης, αντιπροσωπευτικής πολιτισμού ή πολιτισμών, ή ανθρώπινης αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, ιδιαίτερα όταν το τελευταίο έχει γίνει ευάλωτο υπό την πίεση ανεπίστροφων αλλαγών».
- VI. «να συνδέεται άμεσα ή διακριτά με γεγονότα ή ζώσες παραδόσεις, με ιδέες ή πίστες, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξέχουσας παγκόσμιας σημασίας». (Η Επιτροπή θεωρεί ότι το συγκεκριμένο κριτήριο θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλα κριτήρια).

Φυσικά κριτήρια

- VII. «να περιέχει εξαιρετικά φυσικά φαινόμενα ή περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς και αισθητικής».
- VIII. «να είναι ιδιάζοντα παραδείγματα μειζόνων φάσεων της ιστορίας της Γης, του αρχείου της ζωής, σημαντικών εν εξελίξει γεωλογικών διαδικασιών για την ανάπτυξη γεωσχηματισμών ή σημαντικών γεωμορφικών ή φυσιογραφικών χαρακτηριστικών»
- IX. «να είναι ιδιάζοντα παραδείγματα σημαντικών εν εξελίξει οικολογικών και βιολογικών διαδικασιών στην εξέλιξη και ανάπτυξη οικοσυστημάτων χερσαίων, γλυκού ύδατος, παράκτιων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων και κοινοτήτων φυτών και ζώων»
- X. «να περιέχει τα σημαντικότερα φυσικά ενδιαίτηματα συντήρησης της βιοποικιλότητας, να περιλαμβάνει απειλούμενα είδη παγκόσμιας αξίας από την άποψη της επιστήμης ή της συντήρησης του είδους».

Η αρμόδια Επιτροπή ενέκρινε ότι η Μ.Π εκπληρώνει τα κριτήρια (II), (IV) και (V).

Παρατίθεται ένας κατάλογος με τα 1.007 Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, με βάση τον πιο πρόσφατο κατάλογο του 2014. Εξ αυτών, τα 779 είναι πολιτιστικά μνημεία, 197 φυσικά και 31 μικτά, σε 161 συνολικά κράτη μέλη της UNESCO. Ως τον Ιούνιο του 2014, η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά είχε επικυρωθεί από 191 κράτη-μέλη, συμπεριλαμβανομένων 187 κρατών μελών του ΟΗΕ και των Νήσων Κουκ, το Βατικανό, το Νίουε και τα Παλαιστινιακά Εδάφη.

Από τη χώρα μας συμπεριλαμβάνονται:

- Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα (1986)
- Αρχαιολογικός τόπος των Δελφών (1987)

- Ακρόπολις Αθηνών (1987)
- Άγιο Όρος (1988)
- Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου (1988)
- Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης (1988)
- Μετέωρα (1988)
- Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου (1988)
- Αρχαία Ολυμπία (1989)
- Μιστράς (1989)
- Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου (1990)
- Δήλος (1990)
- Πυθαγόρειο και Ηραϊόν Σάμου (1992)
- Αρχαιολογικός τόπος της Βεργίνας (1996)
- Ιστορικό Κέντρο (Χώρα) της Πάτμου με τη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης (1999)
- Αρχαιολογικοί τόποι των Μυκηνών και της Τίρυνθας (1999)
- Η Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας (2007)

Η Ρόδος μετέχει από το 1993 ως ιδρυτικό μέλος στον Οργανισμό Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (OVP-

Organisation des Ville du Patrimoine Mondiale).

Και παρότι υπάρχουν μεμονωμένες φωνές για την απομάκρυνση της Μ.Π. της Ρόδου από τον Οργανισμό, λόγω της αλλοίωσης του μνημειακού της χαρακτήρα, η Μ.Π. ακόμη και σήμερα δείχνει την ιστορικότητα από το σεβασμό και την επισκεψιμότητα, την οποία αποδεικνύουν οι χιλιάδες τουρίστες που την επισκέπτονται αναγνωρίζοντας το “Glocal” χαρακτήρα της, ως ένα σύνδεσμο της τοπικής κληρονομιάς με το παγκόσμιο ενδιαφέρον χορηγώντας μια πλούσια πολιτιστική παρακαταθήκη για τους λαούς που πέρασαν από τα χώματά της, για την ετερότητα των διαφορετικών εθνών που ζουν τώρα μέσα της, αλλά με το συμβολισμό ότι αυτός ο Τόπος οφείλει να ενώνει κοινωνία, περιβάλλον, επιχειρηματικότητα, τουρισμό και πολιτισμό.

4.2.5.Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου: Προτάσεις από το Δήμο Ρόδου

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (ν. 1126/81, ν.2039/92, ν.3028/02), τις κανονιστικές αποφάσεις, τις διεθνείς συμβάσεις της UNESCO και του ICOMOS, μιας και η Μ.Π. αποτελεί από το 1988, μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς, ο Δήμος Ρόδου πρότεινε σειρά κατευθύνσεων δια μέσου 15 στόχων και δράσεων σε βάθος 20 χρόνων στο πλαίσιο ενός γενικότερου σχεδίου πόλης (2005), ώστε να παράσχει: 1.την προστασία του κοινωνικού ιστού, 2. τον έλεγχο της μονοκαλλιέργειας του τουρισμού και 3. τη διαφύλαξη του ιστορικού χώρου και της πολιτιστικής παράδοσης.

Οι 15 γενικοί στόχοι που έχει θέσει η μελέτη του Δήμου Ρόδου είναι:

1. Διεθνή αναβάθμιση-τοπικός ρόλος
2. Ανάδειξη-προβολή πολιτιστικού αποθέματος
3. Χάραξη αναπτυξιακών προοπτικών
4. Σύνταξη σχεδίου διατήρησης
5. Θέσπιση ειδικών όρων δόμησης και χρήσεων γης για την προστασία του οικισμού
6. Αποκατάσταση-ανάπλαση-εκσυγχρονισμός-προβολή, αρχιτεκτονικού-πολεοδομικού αποθέματος
7. Βελτίωση ποιότητας ζωής. Προσέλκυση νέων κατοικιών
8. Προώθηση ποιοτικού-εναλλακτικού τουρισμού
9. Αναζωογόνηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων. Βελτίωση παραγωγικού περιβάλλοντος
10. Συμπλήρωση και βελτίωση κοινωνικής-τεχνικής υποδομής
11. Αντιμετώπιση όποιων κινδύνων που απειλούν την Μ.Π.
12. Βελτίωση της κινητικότητας μέσα από τις αρχές της βιώσιμης κινητικότητας
13. Αξιοποίηση ακινήτων του δημοσίου
14. Αειφόρος Ανάπτυξη-Προστασία περιβάλλοντος. Εισαγωγή καινοτομιών
15. Συμμετοχή κατοίκων και φορέων. Αποτελεσματική διαχείριση.

Όλοι αυτοί οι στόχοι κατευθύνουν την Μ.Π. στην οδό της βιωσιμότητας και της αυθεντικότητας, αντέχοντας στη δυναμική του τουρισμού που κτίζει συνεχείς ευκαιρίες, αλλά και προκλήσεις στο πλαίσιο δυνητικών διαμαχών ή και κλαδικών συνεργασιών στην επίτευξη του οφέλους από κάθε πλευρά. Η αποδοχή των ικανών ορίων από όλες τις εμπλεκόμενες ομάδες είναι το μεγάλο ζητούμενο για αυτό το παγκόσμιο μνημείο

πολιτιστικής κληρονομιάς. Κατά πόσο θα βρεθεί η ισορροπητική τάση του αριθμού των επισκεπτών σε σχέση με τους κατοίκους και τη διατήρηση του ιστορικού της χαρακτήρα.

4.2.6.Συμπέρασμα

Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου αποτέλεσε μια ιδανική περίπτωση για την αειφορική προοπτική ενός τμήματος της σύγχρονης πόλης, η οποία εμπεριέχει ιστορία, οικονομική ασυμμετρία, εποχικότητα, συμβίωση διαφορετικών ατόμων και κυρίως μια δοκιμασία των διαφορετικών συμμετεχόντων στην πρόκληση της συνεργασίας μέσα από τη διαπραγμάτευση για το κοινό καλό.

Για αυτό ακριβώς η Μ.Π. αναδείχθηκε μέσα από την έρευνα μια μοναδική περιοχή, όπου συναντάς τα προβλήματα ενός τόπου που επηρεάζεται από το τουριστικό ρεύμα, την ανισομερή αύξηση της οικονομικής ζώνης σε βάρος της κατοικίας, την απαίτηση της επαναφοράς της αυθεντικότητας και της πολιτιστικής εικόνας της που τόσο έχει πληγεί από τις ανθρώπινες άμετρες πράξεις. Απαιτείται μια στροφή προς τη βιωσιμότητα, διαφορετικά το τοπόσημο της Ρόδου...κινδυνεύει.

4.3.Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου ως πεδίο διαπραγμάτευσης διαφορετικών ομάδων

Είναι γνωστό ότι το οικονομικό μοντέλο που αναπτύσσεται μέσα στην παγκοσμιοποίηση είναι ανταγωνιστικό και διεκδικεί τη θέση της ισχύος ή ας πούμε τη συγκέντρωση μεγάλης δύναμης σε ένα ευμετάβλητο και χωρίς όρια περιβάλλον. Το κινήγι της μεγιστοποίησης και των κερδών στην φιλελεύθερη αναπτυσσόμενη οικονομία δημιουργεί ουσιαστικά συγκρούσεις και αγώνες για την επικράτηση του ενός, του καλύτερου, του παραγωγικότερου (Παπακωνσταντινίδης, 2005: 72-73).

Αυτό διατάσει του συμμετέχοντες σε ένα στρατηγικό παιχνίδι. Στρατηγικό παίγνιο αποτελείται από (Osborne, 2004: 36) :

- Ένα σύνολο παικτών
- Για κάθε παίκτη, ένα σύνολο ενεργειών
- Για κάθε παίκτη, προτιμήσεις ως προς το σύνολο των προφίλ ενεργειών

Οι Newmann and Morgenstern στην δεκαετία του 40' απέδειξαν ότι σε μια διαπραγμάτευση ενόσω παϊγνίου δεν μπορούν να κερδίσουν και τα δύο μέρη, τη στιγμή μάλιστα που έχουν αντίθετες θέσεις και συμφέροντα, τα οποία όμως οδηγούν στη διαπραγμάτευση. Ένας από τους δύο θα υποχωρήσει και έτσι θα αναδειχθεί ο άλλος νικητής.

Είναι ένα παϊχνίδι σαν το σκάκι, όπου κινήσεις από τους παίκτες αποδυναμώνουν την άμυνα του αντιπάλου για να πάρεις κατάλληλη θέση, ώστε να κτυπήσεις με ματ το βασιλιά ή την βασίλισσα του άλλου.

Οι παίκτες διακρίνονται για την ορθολογικότητα τους (rational choice) και εκφράζονται πάνω σε συγκεκριμένους στόχους, τους οποίους με κατάλληλες κινήσεις και αναγνωρίζοντας τις αντίστοιχες επιθυμίες των άλλων παικτών θέλουν να τους πετύχουν ή χρησιμοποιώντας τους θεσμούς και τους διατεθέντες κανόνες που διέπουν το παϊχνίδι εκδηλώνουν την αντίστοιχη συμπεριφορά για την επιτυχία της νίκης. Αυτή η συμπεριφορά πολλές φορές οδηγεί σε δυο εκφάνσεις, στο μηδενικό άθροισμα (zero sum), ήτοι η νίκη του ενός συνεπάγεται αυτόματα την ήττα του άλλου ή άλλοτε σε μια θέση ισορροπίας (equilibrium), η λεγόμενη βέλτιστη κατάσταση μεταξύ των συμμετεχόντων, ώστε να υπάρξει αμοιβαίο όφελος (win/win). Αυτό το δυσδιάκριτο παϊχνίο ως προς το αποτέλεσμα διεξάγεται φαινομενικά σε μια κονίστρα-πεδίο κινήσεων και επιθυμιών, το οποίο ταυτόχρονα όμως μπορεί να εξελίσσεται και σε περισσότερες κονίστρες και έτσι το παϊχνίο αυτό ονομάζεται και εμφωλευμένο, ήτοι παίζεται σε πολλούς χώρους δράσης και ανταγωνισμού (Τσεμπελής, 2004: XX).

Έχει παρατηρηθεί ότι η Αχίλλειος πτέρνα της θέσεως της ισορροπίας είναι οι πολλαπλές ισορροπίες οι οποίες οδηγούν σε απροσδιοριστία. Είναι επιθυμητό η μείωση του πιθανού αριθμού των ισορροπιών, ώστε το παϊχνίο να αυξάνει την πειστικότητα και την «ισχύ» του (Βαρουφάκης, 2002).

Η θεμελιακή προσέγγιση της Θεωρίας των Στρατηγικών Παϊγνίων ήταν ότι το παϊχνιο-αγώνας έχει έναν νικητή και έναν χαμένο. Η βάση της ανάλυσης είναι ότι οι παίκτες ωθούμενοι από το ατομικό συμφέρον συγκρούονται αναγκαστικά με τους άλλους παίκτες, η ομάδα παικτών, προκειμένου να κατακτήσουν τη νίκη και την κορυφή. Τα παϊχνια μηδενικού αθροίσματος δυο προσώπων έχουν εφαρμογή ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα. Στην πολιτική, όμως, σπάνια παρουσιάζονται περιπτώσεις, όπου ο ένας παίκτης κερδίζει ότι χάνει ο άλλος.

Στο παϊχνίο της διαπραγμάτευσης εμφανίζεται ισχυρό σε πολλά κοινωνικοοικονομικά επίπεδα. Μέσα από τον ορθολογικό τρόπο σκέψης των παικτών που αποβλέπει στην μεγιστοποίηση του οφέλους σχεδιάζεται μια στρατηγική, μια τακτική μίνιμαξ, δηλαδή ο κάθε

παίκτης θα πρέπει να επιδιώξει να μεγιστοποιήσει το ελάχιστο κέρδος που μπορεί να εξασφαλίσει ή να ελαχιστοποιήσει τη μέγιστη ζημιά που είναι υποχρεωμένος να υποστεί.

Διαπιστώνεται ότι βασικό μέλημα των παικτών που εμπλέκονται σε παίγνια μηδενικού αθροίσματος αποτελεί η διασφάλιση μιας ικανοποιητικής συμπεριφοράς που προϋποθέτει όμως την αναζήτηση εκείνων των στρατηγικών που προσφέρουν την καλύτερη δυνατή απόδοση για τον καθένα ξεχωριστά. Στην περίπτωση που δεν υπάρχει αποτέλεσμα μηδενικού αθροίσματος, τότε η λύση θα πρέπει να στηριχθεί σε μακροπρόθεσμη βάση και να αναζητηθεί στο ζεύγος στρατηγικών που εξασφαλίζει αμοιβαία οφέλη, ώστε να διασφαλιστεί η διαδικασία σύγκλισης και η συνέχεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ των παικτών (Βαρβαρούσης, 1998: 176-177).

Και εδώ παρουσιάζεται η Θεωρία των Παιγνίων μη-μηδενικού αθροίσματος από τον John Nash, όπου με τρία καταπληκτικά άρθρα μεταξύ 1950 και 1953 υποστήριξε ότι «επέλυσε» όλα τα παίγνια που απαρτίζουν το κοινωνικό γίγνεσθαι. Διατυπώνεται ότι η Θεωρία των Παιγνίων του John Nash είναι η μεγαλύτερη «αυθάδεια» για τον 20^ο αιώνα.

Στα παίγνια μη-μηδενικού αθροίσματος, οι σόφρονες συμβουλές είναι εκείνες που λαμβάνουν σοβαρά τις προσδοκίες των άλλων και οδηγούν σε μια μορφή «λύσης» των παιγνίων η οποία αφορά και τα μηδενικού, αλλά και τα μη-μηδενικού αθροίσματος παίγνια, μια «λύση», η οποία αναγνωρίζει τη σημασία των προσδοκιών των «άλλων».

Η πρώτη ιδέα του Nash εδράζεται στη λύση ως ισορροπία μεταξύ: (α) των πράξεων (ή στρατηγικών επιλογών) και (β) των προσδοκιών, οι οποίες τους ώθησαν σε αυτές τις πράξεις. Αυτή η ισορροπία που βασίζεται στην ορθολογικότητα και στις στρατηγικές κινήσεις όπως έχει επισημανθεί, υπάρχει σε όλα τα παίγνια (τουλάχιστον μία) ανεξάρτητα χαρακτήρα, περιβάλλοντος, προϊστορίας κ.λ.π, και σε όλες τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Αυτό είναι το μεγάλο θεωρητικό επίτευγμα του Nash. Η ισορροπία του Nash όταν προκύπτει, επιβεβαιώνει τις προσδοκίες όλων των παικτών, των οποίων η συμπεριφορά οδήγησε σε αυτήν την ισορροπία και έτσι διαφωνείται ότι η ίση κατανομή (μοιρασιά) μπορεί να μην ισοδυναμεί σε μια ίση κατανομή των υποκειμενικών οφελών (Βαρουφάκης, 2002: 30).

Η δεύτερη υπέροχη ιδέα είναι η διαπραγμάτευση. Είναι η θεωρία όπου μέσα από τον consensus μπορούν να υποδειχθούν πως τα αντίπαλα μέρη μπορούν να αποκομίσουν αμοιβαία οφέλη. Η εξελικτική θεωρία των παιγνίων οδηγεί σε ισορροπίες ή σε μια βέλτιστη ισορροπία που τα μέρη μαθαίνουν τις σχετικές αρετές των ενεργειών τους στη διάρκεια του χρόνου και έτσι, τον τρόπο με τον οποίο η συνεργασία μπορεί να αναπτυχθεί, ώστε να επιτευχθεί το σημείο εκείνο, όπου το γινόμενο των αντίστοιχων τιμών ωφέλειας τους γίνεται μέγιστο (Βαρβαρούσης, 1998: 24).

Ουσιαστικά, η λύση που προτείνεται είναι «αισθητικά» ελκυστική και βασίζεται στην τιμή που μεγιστοποιείται το γινόμενο των ωφελειών των διαπραγματευτών.

Είναι ο λεγόμενος «χώρος της ωφέλειας/χρησιμότητας». Ένα διαπραγματευτικό παίγνιο μεταξύ των παικτών του αξιώματος του Nash παρέχει μια μόνο λύση, η οποία επιλέγει το γινόμενο των κερδών από τις ωφέλειες/χρησιμότητες των φορέων-παικτών στο σημείο διαφωνίας, να είναι το μεγαλύτερο μεταξύ όλων των εναλλακτικών που κυριαρχούν επί του σημείου διαφωνίας. Η λύση αποτελεί τη διαπραγματευτική λύση του Nash (Thomson, 2002: 163).

Έτσι, από την απόλυτη προσέγγιση των παιγνίων μηδενικού αθροίσματος, όπου «ο θάνατός μου η ζωή σου» (ή λιγότερο δραματικά, το απλό γεγονός ότι η προσπάθεια του άλλου να μεγιστοποιήσει τις αποδόσεις του ισοδυναμεί με προσπάθεια να ελαχιστοποιήσει τις δικές του) μετατρέπεται το παίγνιο σε αμοιβαίο όφελος, ακολουθώντας το γεγονός ότι κάθε παίκτης προσπαθεί να συμπεράνει ποια είναι η καλύτερη αντίδραση του σε κάθε στρατηγική του αντιπάλου του. Η κεντρική ιδέα, στην οποία στηρίζεται η έννοια της ισορροπίας Nash είναι ελκυστική χάρη στην απλότητά της. Από την στιγμή που οι παίκτες θα βρεθούν σε ισορροπία Nash, κανένας δεν μετανιώνει για την στρατηγική επιλογή του, σε προσωπικό επίπεδο. Η ιδέα του Nash, σηματοδοτεί μια ισορροπία «παιγνίου», δηλαδή ένα «σημείο» στο οποίο θα ισορροπήσουν οι πράξεις και οι πεποιθήσεις των ορθολογικά σκεπτόμενων παικτών.

Η Θεωρία Παιγνίων χαράσσει το δικό της δρόμο. Σε αντίθεση με αυτούς που αποδεχόντουσαν ότι ο Ορθός Λόγος είναι συχνά ανήμπορος να αποφανθεί με ποιά στρατηγική είναι περισσότερο «ορθολογική» και μόνο εμπειρικά μπορεί να επιτευχθεί, έρχεται να παρουσιάσει μια έκρηξη ριζοσπαστικού ορθολογισμού που φέρνει στα όρια της την κεντρική ιδέα του Διαφωτισμού περί ισχύος του Λόγου. Η προσέγγιση της Θεωρίας των Παιγνίων είναι ότι οι παίκτες είναι σκεπτόμενοι λογικά και θα συνάγουν τα ίδια ωφέλημα συμπεράσματα, σχετικά με το πώς θα παιχθεί ένα παίγνιο, εφόσον βεβαίως έχουν τις ίδιες πληροφορίες. Ουσιαστικά, θα ακολουθήσουν τις «Ευθυγραμμισμένες με Συνέπεια Πεποιθήσεις» (ΕΣΠ) ώστε κανένας σκεπτόμενος ορθολογιστικά άνθρωπος-παίκτης δεν περιμένει ότι θα αιφνιδιαστεί από (ή ότι θα αιφνιδιάσει) ένα άλλον ορθολογικά σκεπτόμενο παίκτη (Βαρουφάκης, 2007: 75).

Η ισορροπία Nash είναι αμφίβολα η μοναδική έννοια της θεωρίας παιγνίων η οποία εφαρμόζεται σε όλα τα πεδία δράσης, προσφέροντας την μοναδική λύση, αποδίδοντας το μέγιστο του γινόμενου των ωφελειών /χρησιμοτήτων των παικτών.

Είναι η λύση που παρέχει αναλλοίωτη τη θετική σχέση της συνάρτησης ωφέλειας /χρησιμότητας.

Είναι η λύση που πρέπει να είναι αποτελεσματική με την έννοια της βελτιστοποίησης κατά Pareto⁴⁰.

Είναι η λύση, στην οποία άσχετες εναλλακτικές δεν πρέπει να μεταβάλλουν το αποτέλεσμα της λύσης αυτής και

Είναι η λύση στην οποία τα διαπραγματευτικά προβλήματα με συμμετρικά σύνολα αποτελεσμάτων πρέπει να έχουν συμμετρικές λύσεις μιας διαφοράς επωφελής μεταξύ των μερών (Κουσκουβέλης, 1997: σσ. 136-154)

Οι οικονομικές εφαρμογές περιλαμβάνουν το ολιγοπώλιο, την είσοδο και έξοδο, την ισορροπία της αγοράς, την έρευνα, τη χωροθέτηση, τη διαπραγμάτευση, την ποιότητα προϊόντος, τους πλειστηριασμούς, την ασφάλιση, τα προβλήματα εντολέα-εντολοδόχου, την ανώτατη εκπαίδευση, τη διάκριση, τα δημόσια αγαθά κλπ. Ακόμη και στην κοινωνικοπολιτική διάσταση και στις βιολογικές εφαρμογές, έχουν πεδίο οι μορφές στρατηγικής ισορροπίας.

Ποιοι μπορούν να είναι οι κανόνες ενός Παιγνίου στη πολιτική και κατ' επέκταση στην κοινωνία, στο περιβάλλον και τέλος στην ανάπτυξη ενός τόπου? (Φιλίνης, 2008: 138).

1. Οι κοινωνικές τάξεις και η επαγγελματικό-οικονομική τους «διάταξη» στον αστικό χώρο
2. Το κρατικό σύστημα εξουσίας και οι πολιτικοί θεσμοί.
3. Το ιδεολογικό μέτωπο της χώρας (εθνικό, θρησκευτικό, κοινωνικοπολιτικό στάτους).
4. Η διεθνής κατάσταση και οι διεθνείς σχέσεις.
5. Τα πολιτικά κόμματα, οι οργανώσεις με τους διαθέσιμους πόρους.

Η όλη προσέγγιση εδράζεται στις αντιπαλότητες που προκύπτουν από την ανισότητα στην προσπάθεια της υπερανάπτυξης της καπιταλιστικής κοινωνίας. Δυστυχώς, αυτή η ανάπτυξη πραγματοποιείται σε συγκεκριμένους χώρους και χρόνους, αφήνοντας πίσω

⁴⁰ Το κατά Vilfredo Pareto, μεγάλος Ιταλό οικονομολόγο και κοινωνιολόγος (1848-1923), κριτήριο αριστοποίησης είναι εκείνο κατά το οποίο, μία μεταβολή στην τιμή ή στην ποσότητα βελτιώνει τη θέση κάποιου χωρίς όμως παράλληλα να χειροτερεύει τη θέση κάποιου άλλου. Με λίγα λόγια το κατά Pareto κριτήριο μας βεβαιώνει ότι έχουμε βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας στο σύνολό της αφού έχουμε την καλύτερη ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων χωρίς να χειροτερεύει η θέση κανενός άλλου. Η αποτελεσματικότητα είναι ένα δεοντολογικό κριτήριο που χρησιμοποιούμε για να αξιολογούμε τις επιδράσεις που έχει η χρήση των πόρων στην ευημερία των ατόμων. Το κριτήριο της αποτελεσματικότητας ικανοποιείται όταν οι πόροι χρησιμοποιούνται, μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αδύνατο να βελτιωθεί η ευημερία κάποιου ατόμου χωρίς να μειωθεί η ευημερία κάποιου άλλου. (<http://www.terrapapers.com/?p=10305>)

χώρους σε υπανάπτυξη και φτώχεια. Εδώ έγκειται και η δυσαναλογία πλούτου και του συνόλου του πληθυσμού, η υπερσυγκέντρωση σε αστικές περιοχές και ο εδαφικός διαχωρισμός από την οικονομική κατάσταση μέσα στην ίδια την πόλη.

Αυτή η χωρική ανισότητα είναι ένα από τα ζητούμενα της σύγχρονης εποχής σε πείσμα των χωροτακτών που πρέσβευαν την «ισόρροπη» πόλη του φονξιοναλισμού της δεκαετίας του 20' και 30'.

Αυτή η επιδιωκόμενη ισορροπία, η βέλτιστη λύση των αστικών προβλημάτων, που είναι η στόχευση της Α.Α. μπορεί να διερευνηθεί μέσα από το Παίγνιο παικτών (εμπλεκόμενων ομάδων) σε μια μορφή σύγκρουσης στο αστικό πεδίο (της πόλης). Η Ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες της παρούσης γενιάς, χωρίς να υπονομεύει το αύριο των παιδιών μας έρχεται μέσα από μια πιθανή ισορροπία του Nash (Nash equilibrium), που παρουσιάζει ένα προφίλ ενεργειών a^* το οποίο έχει την ιδιότητα ότι κανένας παίκτης i δεν μπορεί να έχει καλύτερο αποτέλεσμα, επιλέγοντας μια ενέργεια διαφορετικής από την a^*i , με δεδομένο ότι κάθε άλλος παίκτης j εμμένει στην ενέργεια a^*i .

Ουσιαστικά αυτή η ισορροπία Nash ενσωματώνει μια «κοινωνική νόρμα» (social norm): αν όλοι οι άλλοι είναι προσκολλημένοι σε αυτή, τότε κανένα μεμονωμένο άτομο δεν επιθυμεί να παρεκκλίνει από αυτή (Osborne, 2004: 48).

Η στρατηγική της ισορροπίας αποτελεί ουσιαστικά τον πυρήνα της θεωρία των παιγνίων διότι έτσι ικανοποιούνται τα αιτήματα των παικτών σε αμοιβαία βάση, εφόσον βέβαια υπάρχει αυτή η διάθεση διαπραγμάτευσης. Και η αναζήτηση κριτηρίων για τις ιδανικές συμμαχίες που οδηγούν στη διερεύνηση κοινών επιλογών και στην επικράτηση του καλύτερου ζεύγους στρατηγικών μεταξύ των δύο παικτών είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, γιατί το τεράστιο πρόβλημα για τη Θεωρία των Παιγνίων είναι οι πολλαπλές ισορροπίες, όπου παρουσιάζεται σε όλες τις κατηγορίες παιγνίων και οδηγούν σε απροσδιοριστία. Η ισορροπία Nash δεν περιορίζεται σε μια κατηγορία παιγνίων, αλλά αφορά όλα τα παίγνια μεταξύ n ατόμων, δείχνοντας ότι όλα τα παίγνια έχουν από μια (τουλάχιστον) ισορροπία. (Βαρουφάκης, 2002: σσ.40-41).

Η στρατηγική των παιγνίων αποτελεί έναν σπουδαίο μοχλό για την Α.Α. γιατί συνδυάζει τη θεωρία και την πράξη και παράλληλα αξιοποιεί την ορθολογιστική σκέψη για την αποτελεσματικότητα. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι κατά πόσο οι εμπλεκόμενοι παίκτες σε ένα αστικό-ιστορικό χώρο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως είναι η Μ.Π της Ρόδου, μπορούν να προσαρμοστούν σε έναν συσχετισμό διαπραγμάτευσης μεταξύ δύο πόλων για τη λήψη αποφάσεων στην κατεύθυνση της Α.Α.

Η πληροφόρηση και η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της κάθε ομάδας θέτει τις βάσεις του παιγνίου, ώστε να δράσει προς την αποδοτικότερη απόδοση. Τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα οδηγούν πολλές φορές σε σύγκρουση, όπου σημαντικό ρόλο παίζουν οι οικονομικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές καταστάσεις για την εύρεση της βέλτιστης λύσης.

Πολλές φορές η στρατηγική σκέψη του μηδενικού αθροίσματα βρίσκει γόνιμο πεδίο στο χώρο του «ατομικού οφέλους» σε ένα κόσμο ανταγωνιστικό και ωφελμιστικό, εκφράζοντας το γνήσιο ρεαλισμό της θεωρίας της ισχύος. Έξαλλου, η επιδιωκόμενη ποιοτική πληροφόρηση που αποτελεί τη βάση της δομής της θεωρίας των παιγνίων πολλές φορές δεν απηχεί σε ασφαλείς πληροφορίες, ώστε προκαλούνται στρεβλώσεις στο παίγνιο με την ανάλογη υπερεκτίμησης ή και υποτίμηση των θέσεων του αντίπαλου. Αυτό οδηγεί σε στερητική απόδοση του αμοιβαίου οφέλους και εκ των πραγμάτων ενδείκνυται η εφαρμογή του μηδενικού αθροίσματος. Η πρόβλεψη των κινήσεων και της συμπεριφοράς των παικτών είναι από τα κύρια ζητούμενα των θεωρίας των Παιγνίων.

Η επίλυση μιας κοινωνικοοικονομικής διαμάχης μεταξύ παικτών-ομάδων που εμπλέκονται στην εξέλιξη μιας αστικής περιοχής, μιας πόλης, ενός τόπου είναι πολυδαίδαλη και ενδιαφέρουσα, κρύβοντας έναν πιθανό συμβιβασμό μέσα από μια σύγκληση χωρίς βέβαια να μειωθεί το κύρος του καθενός ή ακόμη στην ακραία περίπτωση της επικράτησης του ενός έναντι του άλλου, χωρίς βέβαια την εξαφάνισή του, ώστε να προκύψουν νέα παίγνια στο μέλλον με άλλες συνθήκες και πληροφορίες.

Πράγματι, η θεωρία παιγνίων δεν είναι το «μαγικό ραβδάκι» επίλυσης διαφορών μεταξύ παικτών σε διάφορα πεδία δράσης και αντιδράσεων, αλλά παρέχει μια γοητεία, λόγω της αξιοποίησης της κοινής γνώσης ορθολογισμού, του σεβασμού της ορθής σκέψης του αλλού. Όμως, αποτελεί την νέα παρακαταθήκη για την ορθότητα των συμπερασμάτων μέσα από την νέα πράξη που έχει σκοπό την Α.Α με την προϋπόθεση της ισόρροπης χρήσης πόρων, τεχνολογίας, ευημερίας, ποιότητας, δικαιοσύνης, ανατρέποντας αντιλήψεις για έναν πανίσχυρο Homo Economicus προς μια νέα Ουμανιτά. Μια νέα κοινωνία της ελπίδας και της ηθικής διάστασης που γνωρίζει τις ανάγκες του σήμερα για να μην βλάψει τις βάσεις του αύριο.

Η κοινωνικές συγκρούσεις δεν θα εκλείψουν στην επιδίωξη καλύτερης, ισχυρότερης θέσης στο οικονομικό γίγνεσθαι. Η προσδοκία για συνεχή ανάπτυξη και ευημερία για όλους προκαλεί αλυσιδωτές αλληλεπιδράσεις στους χώρους εργασίας και κατοικίας. Η ανακατανομή του πλούτου έχει ως συνέπεια την αναδιάταξη του χώρου με όρους θεωρίας Παιγνίων. Το αστικό Παίγνιο που συντελεί σε μια καπιταλιστική οικονομία είναι πολλές

φορές ωμό, σκληρό, γεννάει φτώχεια, δυστυχία και μετανάστες. Οι πόλεις σήμερα απεικονίζουν με τον πιο καθαρό τρόπο τον αστικό «πόλεμο» που διεξάγεται εντός και εκτός των συνόρων. Το εργαλείο της οικονομίας συμπαρασύρει κανονικότητες, συμβιώσεις, συλλειτουργίες για το μέγιστο κέρδος (win/lose). Η αλλαγή στάσης είναι από τις κορυφαίες στιγμές της σύγχρονης ανθρωπότητας και οφείλει να δείχνει το αμοιβαίο όφελος (win/win).

Η πολυπλοκότητα των σχέσεων, πολιτισμού, οικονομίας, περιβάλλοντος, πολιτικής, ηθικής και παιδαγωγικής, βρίσκονται σε άμεση αλληλοσύνδεση, δομώντας ένα ιδιαίτερο σύνολο. Το πολυπλόκαμο αυτών των σχέσεων φωτίζει το αποτύπωμα σ' αυτή τη γη που κληρονομήσαμε και που προσδοκούμε και εμείς, με τη σειρά μας, στο μέλλον.

Σε ένα μέλλον λιγότερο ή περισσότερο βιώσιμο (Παπαβασιλείου, 2015: 228).

Η θεωρία παιγνίων είναι το εργαλείο για την ανεύρεση αυτού του Αποτυπώματος με όρους κοινωνικής ορθολογικότητας και διαπραγμάτευσης, ακόμη και στο χώρο που ζούμε και τον χρόνο που βιώνουμε.

4.4. Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου και το όραμα της αιιφόρου ανάπτυξης

Η πόλη από τους αρχαίους χρόνους αποτελούσε την έκφραση των κοινωνικών εξελίξεων και οικονομικών εκφάνσεων, αφήνοντας το πολιτιστικό αποτύπωμά της στην πάροδο του χωροχρόνου. Από το δημόσιο χώρο της «Αγοράς» στην πλατεία της Μεσαιωνικής Πόλης, από την Βιομηχανική Πόλη της παραγωγής και των «φουγάρων» στον φονξιοναλισμό του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα στην μοντέρνα πόλη του κονστρουκτιβισμού της ορθολογικότητας, της τεχνολογίας του αστικού κέντρου των αποφάσεων διαχείρισης της πολιτικής οικονομίας. Έτσι, η πόλη απλώνεται ως ένα χωροσύστημα με ανάγκες, με καταναλώσεις, με κοινωνικές σχέσεις, με συμφέροντα ισχύος των διαφόρων ομάδων. Ένα σύστημα πολύπλοκο, δυναμικό που μπορεί να καταγραφεί σε τοπικό επίπεδο, σε περιφερειακό, αλλά και σε παγκόσμιο, μιας και η νέα δομή της οικονομίας δε διαθέτει πλέον όρια χώρου και δράσεων. Η συνθετότητα των προβλημάτων περιβαλλοντικής παραμέτρου, όπως η ρύπανση και η κλιματική αλλαγή, των κοινωνικών θεμάτων όπως είναι η μετανάστευση και η φτώχεια, των οικονομικών εξάρσεων, όπως είναι η επιβολή των κανόνων της αγοράς και των κρίσεων, αλλά και των πολιτιστικών καταπτώσεων, όπως είναι η καταστροφή ιστορικών μνημείων και ηθών και εθίμων από την λαίλαπα του φονταμενταλισμού, κατασκευάζουν ένα ενδιαφέρον αστικό τοπίο, όπου πολλά έρχονται να συναντηθούν σε μια διαρκή αντιπαράθεση με νικητές και χαμένους. Σε αυτή την

αστική διαπλοκή οφείλουμε να δημιουργήσουμε μηχανισμούς διατήρησης της ανθρώπινης υπόστασης και της ικανοποίησης των σημερινών αναγκών, χωρίς βέβαια να διακυβεύεται το πλαίσιο αναγκών της μελλοντικής γενεάς.

Η ιδέα της βιώσιμης πόλης όπου ο κύκλος εισροών και εκροών οφείλει να μειωθεί στο ελάχιστο δυνατό επιτρεπτό είναι ένα στοίχημα της σύγχρονης κοινωνίας.

Το πρόταγμα του γνωστού «Brundtland Report» του 1987 για Αειφόρο Ανάπτυξη, ήτοι *η ανάπτυξη που εξασφαλίζει την ευημερία της παρούσας γενιάς χωρίς να υπονομεύει το δικαίωμα των επόμενων γενεών να έχουν πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες εκείνες που τους εξασφαλίζουν τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο ευημερίας με αυτό της παρούσας γενιάς*, βρίσκει πλέον τον πλανήτη ώριμο να γεφυρώσει την οικονομική μεγέθυνση με την οικολογική ισορροπία, την αστυφιλία με την ήπια διερεύνηση της πόλης με συνεκτική μορφή.

Σήμερα η απαίτηση είναι πως θα κατορθώσουμε να εναρμονίσουμε τη σχέση των τεσσάρων πυλώνων της Αειφόρου Ανάπτυξης σε μια συνιστάμενη των αξιών και της ηθικής, του σεβασμού και της ευθύνης. Η οικονομία, το περιβάλλον, η κοινωνία και ο πολιτισμός οφείλουν να συντρέξουν σε μια κατεύθυνση διαδικασίας και προοπτικής με ισότιμη και ισοδύναμη συμμετοχή για το κοινό καλό.

«Υπερνικώντας μεμονωμένα συμφέροντα και αστικές συγκρούσεις, ανταγωνιστικές σχέσεις ανάμεσα στην επιθυμία και την ανάγκη, ανάμεσα στη ικανοποίηση και στο ανικανοποίητο, αν φτάσει κάποιος στο σημείο να περιγράψει την πόλη «ως τόπο επιθυμίας», οι προσδιορισμοί του θα εξεταστούν και θα ληφθούν υπόψη. Δεν θα πρόκειται για παθητικούς χώρους παραγωγής ή συγκέντρωσης κεφαλαίων, αλλά η αφετηρία του νέου ουμανισμού του ανθρώπου πόλης, όπου η πόλις είναι έργο τέχνης», έλεγε και ο Henry Lefebvre (2007: 72).

Αυτή την πόλη οφείλουμε να οικοδομήσουμε στα πρότυπα της Αειφόρου Ανάπτυξης, αντιλαμβανόμενοι ότι κοινωνία, οικονομία, υποδομές και περιβάλλον είναι βαγόνια στο ίδιο τρένο του νέου «προτσές» με αποτελεσματική και δίκαιη διοίκηση σε πολυεπίπεδη μορφή.

Η «φιλοσοφία» της αειφόρου πόλης

Concept of sustainable Development

- Sustainable city is the one that is able to provide the basic needs of population with necessary infrastructure of civic amenities, health & medical care, housing, education, transportation, employment & good governance to all sections of the community without discrimination
- Ecological sustainable thesis requires ETHICS OF CARE, RESPECT & RESPONSIBILITY
- The 4 components of Livability are
(a) Social well being (b) Economic Vitality
(c) Infrastructure availability (d) Environmental quality
- There must be a balance between the 4 components and it should be monitored regularly
- Sustained development refers more to a PROCESS rather than an end point
- Effective governance @ different levels with a coordinated effort becomes important

06/01/2007

Πηγή: <http://image.slidesharecdn.com/copyofsustainableurbandevelopment>

Έννοια της αειφόρου Ανάπτυξης.

- Βιώσιμη πόλη είναι αυτή που μπορεί να προμηθεύεται τις βασικές ανάγκες του πληθυσμού με τις απαραίτητες υποδομές των ανέσεις πολιτών, φροντίδα υγείας και ιατρικές, στέγαση, εκπαίδευση, μεταφορές, εργασία και χρηστή διακυβέρνηση σε όλους τους τομείς της κοινότητας χωρίς διάκριση.
- Οικολογική βιώσιμη διατριβή απαιτεί ΗΘΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ, ΣΕΒΑΣΜΟ & ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ
- Τα τέσσερα συνθετικά της Βιωσιμότητας : 1. Κοινωνική ευημερία, 2. Οικονομική βιωσιμότητα, 3. Προσβασιμότητα υποδομών, 4. Περιβαλλοντική ποιότητα.
- Πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ των τεσσάρων συνθετικών και αυτό πρέπει να υπάρχει κανονική παρακολούθηση.
- Η αειφόρος ανάπτυξη αναφέρεται περισσότερο στη ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ από το ένα τελικό σημείο
- Χρηστή διακυβέρνηση σε διαφορετικά επίπεδα με συγχρονισμένη προσπάθεια γίνεται ενδιαφέροντα

Εκτιμώντας ότι η πόλη συμπεριφέρεται ως ένα σύστημα (χωροσύστημα -οικοσύστημα) μπορούμε να αναγνωρίσουμε τη δυνατότητα επίλυσης των σχέσεων, των παραμέτρων και των στοιχείων εμπλοκής με την προσέγγιση της «Θεωρίας των Παιγνίων». Δεν είναι μακριά η θεώρηση ότι ο αστικός χώρος αποτελεί ένα στρατηγικό παίγνιο, όπου οι αποφάσεις των παικτών διαμορφώνουν τις εξελίξεις του χώρου μέσα από λελογισμένες κινήσεις. Η σκέψη του σχεδιασμού της αστικής περιοχής ως σύστημα που συντίθεται από υποσυστήματα (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, περιβαλλοντικό, ανθρωπιστικό) παρέχουν έναν Οργανισμό που διαμορφώνεται με σκέψεις, ενέργειες, δράσεις σε συγκεκριμένους στόχους.

Η απόδοση κάθε στόχου μπορεί να είναι ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος ή αμοιβαίου οφέλους, ανάλογα με την εξέλιξη της διαπραγμάτευσης μεταξύ φορέων, προσώπων, θεσμών, οικονομικών διαχειριστών. Η πόλη αποτελεί ένα πεδίο συγκρούσεων και σχέσεων για την κατάκτηση της εξουσίας και την επιβολή της γραμμής ανάπτυξης του παιγνίου υπέρ του ενός και μόνο, αλλά μπορεί μέσα από την ορθολογικότητα των παικτών να στραφούν σε επιλογές δεύτερης προτεραιότητας για την ικανοποίηση, έστω και σε μικρότερο βαθμό, των αναγκών όλων των συμμετεχόντων στο παίγνιο (win-win model).

Αυτό το «urban game» προϋποθέτει ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση, συμμετοχή με ενεργή ανάμειξη του πληθυσμού, ώστε η πολυπλοκότητα των σχέσεων των κοινωνικών προβλημάτων του αστικού χώρου, να διευθετείται μέσα από την πολυπλοκότητα των ρόλων των παικτών.

Η ρύθμιση του αστικού χώρου αποτελεί ένα συμβιβασμό, μια συνδιαλλαγή, μια διαπραγμάτευση, ώστε να αναδυθεί ο στόχος της αστικής αειφορίας που αποτελεί βασική πολιτική του σύγχρονου κόσμου. Το όνειρο των «Πράσινων Πόλεων» της Agenda 21 της Διάσκεψης του Ρίο για το Περιβάλλον και Ανάπτυξη (1992) για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ πληθυσμού, κατανάλωσης, παραγωγής και φέρουσας ικανότητας του πλανήτη, ακόμη και σήμερα παραμένει ένα άπιαστο όνειρο. Παρά τα μέτρα και τις εξαγγελίες, η κατάσταση του αστικού χώρου συνεχώς επιβαρύνεται από την ασυμμετρία της οικονομικής μεγέθυνσης. Και στο πέρασμα της άκαμπτης οικονομικής πολιτικής, η ποιότητα ζωής σμικρύνεται και παράλληλα τα ιστορικά κέντρα ασφυκτιούν κάτω από την πίεση του κέρδους και του άμετρου τουριστικού ρεύματος. Το μνημειακά σύνολα από κύτταρα πολιτισμού και δημόσιου αγαθού περνούν σταδιακά στην αγοραία ύλη, στρεβλώνοντας την αξία της παράδοσης και της διατήρησης ηθών και εθίμων. Το «σήμερα» είναι σε ρευστότητα με ανήσυχους κυματισμούς σε όλα τα επίπεδα του χώρου και της κοινωνίας. Χρειάζεται μια στροφή στην αειφόρο αστική ανάπτυξη, η οποία απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση και

θεματική στρατηγική, τις οποίες πρέπει να στηρίζουν οι τοπικές κοινωνίες. Απαιτείται ένας ολοκληρωμένος χωροταξικός σχεδιασμός με ανθρωπιστική έκφραση όπου η οικονομική ευημερία και η ανταγωνιστικότητα να βρίσκονται σε μια κοινωνική εναρμόνιση και περιβαλλοντική προστασία. Το αύριο των πόλεων είναι το μέλλον των παιδιών μας.

Η μετάβαση από τον Homo Economisus σε μια κοινωνία των αξιών και του ήθους, που αναγνωρίζει τον «Άλλο», με την αγάπη στον τόπο που το γέννησε και κυρίως στην ευθύνη συμμετοχής στη διαμόρφωση των αναγκών για τη νέα γενιά, ώστε και αυτή να έχει την ίδια μοίρα στο ήλιο με εμάς είναι η επιδίωξη, είναι στόχος, είναι η αλλαγή.

Σε αυτήν την πρόκληση χρειάζεται πολιτική βούληση, συνεργασία, σύμπραξη και συμπόρευση στα ιδανικά της διακαιούσης και της αλληλεγγύης. Ο νέος κόσμος δεν μπορεί να έχει τους ισχυρούς και τους αδύνατους σε ένα Παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, αλλά έναν κώδικα ισορροπημένου και βέλτιστου αποτελέσματος, ώστε το περιβάλλον να ηρεμίσει, η κοινωνία να αναπνεύσει, η οικονομία να γαλουχηθεί και ο πολιτισμός να αναβιώσει.

Θέλουμε πολιτισμό, θέλουμε κουλτούρα, τη δική μας...γιατί διαφορετικά το πέρασμά μας από τον μάταιο κόσμο θα είναι ένα μηδενικό.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β'

Στην ενότητα αυτή μπορούμε να αναγνώσουμε τη δομή και το εργαλείο της έρευνας, η οποία διεξήχθη για να υποστηρίξει την μελέτη. Αναφέρονται ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας, η οποία αποτέλεσαν και τους πέντε πυλώνες του σχηματισμού της μορφής της έρευνας. Η πρότυπη ιδέα στηρίχθηκε σε μια ημιδομημένη συνέντευξη (99 ατόμων) σε τρία επίπεδα συγκρότησης των συμμετεχόντων. Το πρώτο επίπεδο (1^ο) περιλαμβάνει τις συνεντεύξεις των μεμονωμένων υποκειμένων από τους τέσσερις επιλεγμένους κλάδους (κάτοικοι/επιχειρηματίες/άτομα από τον τομέα πολιτισμού/άτομα από τον τομέα της Τ.Α.) με τα ανάλογα συμπεράσματα.

Στο δεύτερο (2^ο) επίπεδο εμφανίζονται τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων σε δυάδες. Και στο τρίτο (3^ο) επίπεδο εμφανίζονται τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων σε τετράδες. Για κάθε επίπεδο υπάρχει παραστατικός Πινάκας στη βάση των πέντε (5) στόχων-αξόνων.

Αυτό το «έξυπνο» εγχείρημα κάλυψε τη διαδικασία έκφρασης και στάσης μεταξύ διαφορετικών συμμετεχόντων, ώστε να παρουσιαστεί η Μ.Π ως πεδίο διαπραγμάτευσης, εκτιμώντας ότι κάθε πόλη είναι ένα ανοιχτό αστικό παίγνιο, ανάλογο των χαρακτηριστικών της.

5.1.Ερευνητικό μέρος

Η έρευνα των κοινωνικών επιστημών είναι και θα είναι πάντοτε ατελής και ελλιπής. Δεν προβάλλει την αξίωση να μετατρέψει την οικονομική, την κοινωνιολογία και την ιστορία σε θετικές επιστήμες. Εξακριβώνοντας όμως τα γεγονότα και κανονικότητες με υπομονή, αναλύοντας νηφάλια τους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς τους μηχανισμούς που γίνονται αντιληπτοί, μπορεί να βοηθήσει, ώστε η δημοκρατική αντιπαράθεση να στηρίζεται σε καλύτερη πληροφόρηση και να εστιάζει στα σωστά ερωτήματα. Μπορεί να συμβάλλει ώστε να επαναπροσδιορίζονται αδιάκοπα οι όροι της αντιπαράθεσης, να αποκαλύπτονται οι προκατασκευασμένες βεβαιότητες και οι πλάνες, όλα να αμφισβητούνται διαρκώς (Piketty, 2014).

Τον χώρο, την πόλη, την Αειφόρο Ανάπτυξη, τα διαπραγματεύονται μεταξύ τους ομάδες διαφορετικών συμφερόντων και όλα αυτά πραγματοποιούνται για τη Μεσαιωνική

Πόλη της Ρόδου, με στόχο να υπάρχει και μια διαδικασία που να οδηγεί σε αμοιβαίο όφελος (win/win) ή σε μηδενικό άθροισμα (win/lose)

Πράγματι, αποτελεί μια πρόκληση η προσπάθεια να διερευνηθούν απόψεις και θέσεις από διάφορους «παίκτες», οι οποίοι διαμορφώνουν τις εξελίξεις της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου σε μια πορεία προς την Α.Α., η οποία έχει καταγραφεί ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αλλά και συγχρόνως δέχεται και την οικονομική επίθεση του τουρισμού, ώστε να διαταραχθεί η πολιτιστική κληρονομιά του ιστορικού χώρου προς μια οικονομική μεγέθυνση με συνέπειες τόσο εντός των «Τειχών», όσο και εκτός των «Τειχών», στο υπόλοιπο μέρος της Πόλης.

5.2. Πρωτοτυπία

Η πρωτοτυπία του «θέματος έρευνας» έγκειται ότι σήμερα η Θεωρία Παιγνίων βρίσκει γόνιμο έδαφος εφαρμογής σε όλα σχεδόν τα πεδία δραστηριοτήτων. Διαφεύγοντας από την κλειστή οικονομική θεωρία προωθείται η Θεωρία των Παιγνίων και στο πεδίο του αστικού χώρου, όπου τα συμφέροντα, οι συγκρούσεις και οι αντιδράσεις μεταξύ των εμπλεκομένων είναι ενδιαφέρουσες και καταλυτικές για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Σημειώνοντας ότι ο «κύβος» της Αειφόρου Ανάπτυξης στηρίζεται στην οικονομία, στον πολιτισμό, στην κοινωνία και στο περιβάλλον είναι προκλητικό και έξυπνο να διερευνηθούν αυτές οι ιδιόμορφες σχέσεις, που άλλοτε είναι συνεργατικές και ωφέλιμες μεταξύ των «παικτών», άλλοτε γίνονται μονοσήμαντες προς όφελος του ενός και σε βάρος του άλλου.

Είναι γεγονός ότι ο ανταγωνισμός και η διάθεση κυριαρχίας σε μια πολιτική της νεοφιλελεύθερης οικονομίας έχει καταστήσει τον αστικό χώρο «βορά» στο κέρδος και τη μεγέθυνση χωρίς όρια, ανατρέποντας την φέρουσα ικανότητα τόσο στο ανθρώπινο, όσο και στο φυσικό κεφάλαιο.

Κρίνοντας ότι η Πανεπιστημιακή Μονάδα (της Ρόδου), αποτελεί την κιβωτό γνώσεων και εκπαιδευτικών ζυμώσεων για την αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του τόπου, όπως αναφέρει και ο καθηγητής Δ.Ρόκος, η διδακτορική εργασία θα αποτελέσει έναν μπούσουλα για να φανούν οι προθέσεις, αλλά και η διέγερση των συμμετεχόντων στην έρευνα για να

προκληθούν και να αποφασίσουν για ένα μέλλον αειφόρο και πάντως όχι «ελλειμματικό» από τις αστοχίες της δικής μας γενιάς.

Η έρευνα αποτελεί μια πρόκληση σ' ένα χωροταξικό πεδίο που έχει ιδιόμορφα χαρακτηριστικά τα οποία αποτυπώνουν την ισχύουσα «νοθευμένη» πολεοδομική χρήση, αναμειγνύοντας χρήσεις γης, κοινωνικές ευαισθησίες, ιστορικές μνήμες, επιχειρηματικές σκοπιμότητες, οικιστικές ανάγκες, πολιτιστικές διαδρομές, εκπαιδευτικές αρχές και τέλος την επιδίωξη της ελπίδας για την πιθανή «σωτηρία» ενός χώρου που αποτελεί τοπόσημο για όλο το νησί της Ρόδου.

5.3.Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Ο βασικός σκοπός είναι η ανάδειξη του μεγάλου σύγχρονου διλλήματος μεταξύ αιεφόρου ανάπτυξης και μεγέθυνσης, εμπορευματοποίησης και σεβασμού στο ιστορικό περιβάλλον της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου, αναγνωρίζοντάς το ως ένα σύγχρονο αστικό παίγνιο (urban game), για την πορεία της προς την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Είναι ένα δίλημμα ζωτικής σημασίας για τη Ρόδο, πάνω στο οποίο υφαίνονται πολιτικοοικονομικές καταστάσεις που έχουν άμεση σχέση με την πορεία όλου του νησιού λόγω της πολεοδομικής επιρροής που ασκεί η Μ.Π σε όλο το νησί. Μέσα από αυτό το δίλημμα, ξεδιπλώνεται όλη η αιεφορική αναπτυξιακή πορεία, η οποία μπορεί να είναι και «τεθλασμένη», λόγω των συμφερόντων, επιδιώξεων και στάσεων εμπλεκομένων σε αυτό το εγχείρημα.

Η εργασία επιδιώκει να ερευνήσει προθέσεις, συμπεριφορές και στάσεις των εμπλεκομένων (99) παικτών, ώστε να δημιουργήσει μια ευθεία κατεύθυνση για την βιωσιμότητα της Μ.Π.

Οι πέντε (5) επιμέρους στόχοι μπορούν να απαριθμηθούν:

- Η διερεύνηση των απόψεων του δείγματος για τη δυνατότητα θεώρησης της Μεσαιωνικής Πόλης ως πρότυπος χώρος για μια Αειφόρο Πόλη (**Απόψεις για την αιεφορική προοπτική της Μ.Π.**).
- Ο εντοπισμός των προθέσεων του δείγματος για την επιθυμία διαβίωσης και άσκησης δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της Βιώσιμης Πόλης εντός ή εκτός των Τειχών (**Πρόθεση δραστηριοποίησης**).
- Ο προσδιορισμός των δράσεων και των τρόπων για την επιτυχία του εγχειρήματος (η Μ.Π ως πρότυπη Αειφόρος Πόλη) βασισμένος στους τρεις (3) πυλώνες της Αειφόρου Ανάπτυξης, ήτοι της κοινωνικής διάστασης, του πολιτιστικού περιεχομένου και της οικονομικής παραμέτρου (**Πρόθεση υποστήριξης**).
- Ο καθορισμός των αντιλήψεων του δείγματος σε μια σχέση αλληλεξάρτησης ή αντιπαράθεσης στο πνεύμα της συνεργασίας ή όχι, με στόχο η Μ.Π. να αποτελέσει Αειφόρο Πόλη (**Πρόθεση συνεργασίας**), και
- Η εκδήλωση προτάσεων μέσα από τη σχετική διαπραγμάτευση μεταξύ ομάδων του δείγματος, παραθέτοντας τη Μ.Π. ως ένα αστικό παίγνιο (urban game) στην πορεία για τη Βιώσιμη Πόλη (**Πρόθεση για διαπραγμάτευση**).

5.4. Ημι-δομημένη συνέντευξη

Ως μέσον συλλογής εμπειρικών δεδομένων επιλέχτηκε η συνέντευξη, η οποία παρέχει το υπόβαθρο της ποιοτικής μεθόδου της έρευνας, ήτοι (Ιωσηφίδης, 2008: 111) :

1. Διερεύνηση που χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος
2. Καθίσταται η δυνατότητα διερεύνησης φαινομένων, διαδικασιών και συμπεριφορών που δεν είχαν προβλεφθεί από πριν
3. Παρουσιάζεται η εμπειρία των κοινωνικών υποκειμένων, μέσα από την άμεση επαφή
4. Γίνεται η προσπάθεια για την αποφυγή a priori κρίσεων

Η συνέντευξη αποτελεί την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής/παραγωγής ποιοτικού υλικού και πληροφοριών στις κοινωνικές επιστήμες. Η συνέντευξη ως εργαλείο μπορεί να είναι:

1. Αυστηρά δομημένη
2. Ημι-δομημένη
3. Μη δομημένη

Επιλέγεται στην περίπτωση μας η ημι-δομημένη συνέντευξη, η οποία παρέχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της δική μας έρευνας.

Χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά παρουσιάζει περισσότερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο και ως προς την προσθήκη ή αφαίρεση ερωτήσεων, ώστε να επιτευχθεί η διερεύνηση του θέματος σε βάθος.

Τα πλεονεκτήματά της είναι: 1. Πλήρη ελευθερία στις απαντήσεις. 2. Καλύτερη επαφή με τον εξεταζόμενο, 3. Ευρύτερη, πληρέστερη μελέτη του θέματος και 4. Μεγαλύτερη αξιοπιστία από την αδόμητη.

Τα μειονεκτήματά της είναι: 1. Οι απαντήσεις βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις ικανότητες του συνεντευκτή και 2. Μη συγκρίσιμα δεδομένα μεταξύ συνεντεύξεων που λαμβάνονται από διαφορετικούς ερευνητές (Σταύρου, 2011).

Η ποιοτική προσέγγιση συνεπώς χρειάζεται σε μεγάλο βαθμό από μια ερευνητική στρατηγική, αλλά και από το συγκεκριμένο περιεχόμενο του θέματος. Ακριβώς αυτό είναι η διάκριση της ποιοτικής έρευνας που οδηγεί στο «πως» και το «γιατί», ενώ η ποσοτική έρευνα μελετά το «τι» (Ανδρεαδάκης, 2005: 60).

5.5.Κατηγοριοποίηση των ερωτήσεων ανά ομάδα-στόχο

Η διανομή των (99) ατόμων-παικτών έγινε στη βάση των κλάδων που εκπροσωπούσαν, ώστε να καλύπτεται όλη η κοινωνική σφαίρα της Μ.Π. Τα άτομα διαιρέθηκαν σε 10 κάτοικους, 29 επιχειρηματίες, 9 άτομα που απασχολούνται με τον πολιτισμό ευρύτερα και 5 άτομα από την Τ.Α. (περιλαμβάνοντας το Δήμαρχο και τον Περιφερειάρχη Νοτίου Αιγαίου), ήτοι 43 μομενόμενοι παίκτες (1^ο επίπεδο). Υπήρξαν και 11 δυάδες (2^ο επίπεδο) και 6 τετράδες (3^ο επίπεδο), ώστε να μορφοποιηθεί ο σχηματισμός των παικτών στα πρότυπα της διαπραγματεύσης, σύμφωνα με τους όρους της Θ.Π. που αναλύθηκαν στη βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Το δελτίο που συνόδευε τη συνέντευξη στηρίχθηκε στους πέντε κύριους στόχους της μελέτης και παρουσιάζεται συνημμένα στο παράρτημα. Το ενδιαφέρον είναι ότι το δελτίο είχε προσαρμοστεί ανάλογα με τον κλάδο του παίκτη ή ανάλογα με τη σύνθεση των δυάδων ή τετράδων.

Αυτό ήταν και η σύσταση της μεθοδολογίας της έρευνας βασιζόμενη στους πέντε στόχους, οι οποίοι αποτέλεσαν και τα θεμέλιά της σε συσχετισμό με τους παίκτες και τη σύνθεση τους.

Σε κάθε διαδικασία ανάλογης ομάδας εξαγόταν η «σύνοψη των αποτελεσμάτων».

Έτσι, μετά την επεξεργασία των μεμονομένων τεσσάρων (4) ομάδων παικτών εξήχθησαν (4) συνόψεις αποτελεσμάτων, οι οποίες απετέλεσαν τη δομή για την εξαγωγή της τελικής σύνοψης των μεμονομένων παικτών, ώστε να σχηματισθεί το πόρισμα αποτελεσμάτων των μεμονομένων παικτών του 1^{ου} επιπέδου στη βάση των πέντε στόχων-συνιστουσών.

Με ανάλογο τρόπο εξήχθηκε και το πόρισμα αποτελεσμάτων των δυάδων, σχηματίζοντας το 2^ο επίπεδο και τέλος, των τετράδων σχηματίζοντας το 3^ο επίπεδο έρευνας των αποτελεσμάτων. Κατόπιν επιχειρήθηκε η συζήτηση-σχολιασμός μεταξύ των τριών (3) επιπέδων στη βάση των πέντε (5) συνιστουσών-στόχων, για να καταλήξουμε στο τελικό συμπέρασμα με συνοδεία προτάσεων για περαιτέρω έρευνα σε άλλες περιοχές ή πιθανά με άλλες συνθέσεις παικτών.

Η περιπέτεια είχε ένα σημαντικό πολιτικό ενδιαφέρον, γιατί κινητοποιήθηκαν (99) άτομα εξετάζοντας το μέλλον της περιοχής που διαβιούν ή εργάζονται μέσα από τη σκοπιά της αειφόρου ανάπτυξης, εκμεταλλευόμενη όμως το σύγχρονο εργαλείο ανάλυσης κοινωνικών και οικονομικών δεδομένων, ήτοι τη Θεωρία των Παιγνίων (Θ.Π). Αυτό το επιστημονικό μείγμα μεταξύ ανάπτυξης, Θ.Π και επιδιωκόμενης κοινωνικής ισορροπίας για

τη κοινό όφελος ήταν και το μυστικό της έρευνας, η οποία διεξήχθη για την αποκάλυψη του...

5.6. Δείγμα (*Focus group*) / Δειγματοληψία (*Pilot study*)

Το δείγμα, λόγω του χαρακτήρα της έρευνας, θα αποτελείται από (99) άτομα.

Τα άτομα κατανέμονται για να υπάρξει πλήρη αντιπροσωπευτική διάσταση, σύμφωνα με τη Θ.Π, σε μόνους παίκτες, ήτοι:

- 10 -κάτοικοι
- 29 -επιχειρηματίες
- 9 -άτομα από το χώρο του πολιτισμού
- 5 -άτομα από την Τ.Α.

Αλλά και σε 11 δυάδες και 6 τετράδες με μειτή σύνθεση (διαφορετικών ιδιοτήτων) από τους παραπάνω κλάδους, ώστε να εξασφαλιστεί η βάση της Θ.Π, η οποία εδράζεται στη διαπραγμάτευση διαφορετικών παικτών σε συνεδρίες, με ορθολογιστική σκέψη και με κοινές πληροφορίες.

Αυτό είναι και η καινοτομία της εργασίας, ώστε να δοκιμαστεί η μέθοδος της λελογισμένης διαβούλευσης, μέσω της συνέντευξης ομάδων (*group interviews*) ή ατομική για να μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα που θα ενέχουν τον έντιμο συμβιβασμό με αμοιβαίο όφελος ή την επικράτηση της μιας ομάδας έναντι της άλλης.

Το εγχείρημα φαντάζει ελκυστικό, ποιοτικά τεκμηριωμένο και αναμένεται να υποστηρίξει την έρευνα, βάζοντας στο επίκεντρο τη διαβούλευση σ' ένα στρατηγικό Παίγνιο μέσα σ' ένα ιστορικό χώρο, όπου αναδύεται μια πολυθεματική ενότητα της κοινωνίας, της οικονομίας, του πολιτισμού και της διοίκησης.

Πριν από την κύρια έρευνα έχει λάβει μια προκαταρκτική έρευνα σε μικρή κλίμακα για διερευνητικούς σκοπούς (π.χ των δυο (2) ατόμων από κάθε ομάδα-στόχου). Η προκαταρκτική έρευνα έγινε στη φάση του σχεδιασμού της ερευνητικής διαδικασίας, με στόχο την ακριβέστερη διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος, αλλά και τη δοκιμαστική εφαρμογή των ερωτημάτων που θα τεθούν για τη συλλογή του ερευνητικού υλικού στην κύρια έρευνα.

Εξάλλου, στην ποιοτική έρευνα ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί και με λίγες περιπτώσεις, διότι ένας από τους βασικούς σκοπούς είναι η σε βάθος εντατική και εκτατική διερεύνηση. Γι' αυτό το *pilot study* πρέπει να είναι τέτοιο που να εκπληρώνει τους γενικότερους στόχους μέσα από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και χαρακτηριστικά

Με την προκαταρκτική έρευνα μπορεί να επιτευχθεί η διόρθωση των ερωτήσεων και η ανάλογη βελτίωσή τους, ώστε οι ερωτήσεις να έχουν την ανάλογη ορθότητα, σαφήνεια και την παροχή της δυνατότητας να εξετασθεί το θέμα σε βάθος με ευκρίνεια και «αποτελεσματικότητα».

Τα πλεονεκτήματα της ομάδας εστίασης είναι (Robson, 1993):

1. Μια άκρως αποτελεσματική τεχνική και ποιοτική συλλογή, καθώς το σύνολο και το εύρος των δεδομένων αυξάνεται καθώς συλλέγονται από πολλά άτομα συγχρόνως
2. Λειτουργούν φυσικοί ελέγχοι ποιότητας κατά τη συλλογή των δεδομένων.
3. Οι δυναμικές της ομάδας βοηθούν στην εστίαση στα πιο σημαντικά θέματα.
4. Οι συμμετέχοντες τείνουν να απολαμβάνουν την εμπειρία.
5. Η μέθοδος είναι σχετικά φτηνή και ευέλικτη και μπορεί να στηθεί εύκολα.
6. Οι συμμετέχοντες ενδυναμώνονται και μπορούν να κάνουν σχόλια με τα δικά τους λόγια, ενώ παρακινούνται ταυτόχρονα από τις σκέψεις και τα σχόλια των άλλων μελών της ομάδας.
7. Μπορεί να ενθαρρυνθεί η συνεισφορά από άτομα που είναι απρόθυμα να δώσουν συνέντευξη μόνα τους, που αισθάνονται ότι δεν έχουν να πουν τίποτα ή που δε συμμετέχουν συνήθως σε έρευνες.
8. Δε γίνονται διακρίσεις έναντι ατόμων που δεν μπορούν να διαβάσουν ή να γράψουν ή έχουν άλλες δυσκολίες.
9. Η διευκόλυνση μπορεί να βοηθήσει για τη συζήτηση θεμάτων ταμπού αφού τα λιγότερα συνεσταλμένα μέλη μπορούν να σπάσουν τον πάγο ή να προσφέρουν αμοιβαία υποστήριξη.

Τα μειονεκτήματα:

1. Ο αριθμός των ερωτήσεων που καλύπτονται είναι περιορισμένος.
2. Η διευκόλυνση της ομαδικής διαδικασίας απαιτεί ιδιαίτερες δεξιότητες.
3. Η διαδικασία της συνέντευξης χρειάζεται σωστή διαχείριση, γιατί αλλιώς οι λιγότερο ομιλητικοί δεν θα μοιραστούν τις απόψεις τους, οι ακραίες απόψεις μπορεί να επικρατήσουν, και μπορεί να προκύψει μεροληψία από την επικράτηση στην ομάδα ενός ή δυο ατόμων.
4. Μπορεί να προκύψουν συγκρούσεις μεταξύ προσωπικοτήτων.
5. Η εχεμύθεια μπορεί να αποτελέσει πρόβλημα μεταξύ των συμμετεχόντων όταν αλληλεπιδρούν σε μια κατάσταση ομάδας.

6. Τα αποτελέσματα δεν μπορούν να γενικευθούν, καθώς δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά του ευρύτερου πληθυσμού, και
7. Η ζωντανή και άμεση φύση της αλληλεπίδρασης μπορεί να οδηγήσει κάποιον ερευνητή ή κάποιον που λαμβάνει αποφάσεις στο να έχει περισσότερη πίστη στα ευρήματα απ' όση είναι δικαιολογημένη στην πραγματικότητα.

5.7. Μέθοδος ανάλυσης

Η ανάλυση αποτελεί κρίσιμο και αποφασιστικό στάδιο από το οποίο θα προκύψουν τα συμπεράσματα της έρευνας. Η ποιότητα της οργάνωσης και παρουσίασης των δεδομένων έρευνας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχία της έρευνας.

Η μετατροπή της συνέντευξης σε κείμενο περιλαμβάνει μια σειρά από συμβάσεις που διευκολύνουν τον ερευνητή να ανταποκριθεί στις αναπαραστάσεις της συνέντευξης στο περιβάλλον και στις συνθήκες, στις οποίες έλαβε χώρα. Οι συμβάσεις αυτές αποσκοπούν στην πληρέστερη αποτύπωση των μορφών επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να αναδειχθούν σε μια απλή μεταγραφή του λόγου σε κείμενο, μόνο.

Η λεκτική επικοινωνία τροφοδοτεί τον ερευνητή να αποδώσει το βάθος της έρευνας, διεισδύοντας στο «γιατί» ακολουθώντας τις συμβάσεις που ουσιαστικά διευκολύνουν την αποτύπωση του εγχειρήματος.

Οι συμβάσεις αυτές οφείλουν να ακολουθούν μια συνέπεια και να δηλώνουν τα ίδια πράγματα για όλο το ποιοτικό υλικό.

Ο σχολιασμός των ποιοτικών δεδομένων, ώστε να εξαχθούν ειλικρινή συμπεράσματα αποτελεί μια διαδικασία που ακολουθεί την συστηματική και περιεκτική προσέγγιση στο πνεύμα της προσοχής (noticing), της συλλογής (collecting), της σκέψης (thinking) και της «κυκλικότητας», με επανάληψη και περιοδικότητα, αλλά και με την ολική διαδικασία, διότι κάθε αναλυτικό βήμα περιλαμβάνει το σύνολο και συνδέεται με το συνολικό αναλυτικό σχήμα ή μοντέλο.

Για να επιτευχθεί η ορθή ανάλυση, ώστε να αποδοθούν τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας, χρειάζεται η κωδικοποίηση των δεδομένων με κατάλληλες «λέξεις-κλειδιά», ώστε να εξασφαλιστεί η απεικόνιση των ερμηνευτικών απαντήσεων που προκαλούν ενδιαφέρον και παράλληλα, δομώντας ο αναλυτής την κατάλληλη κωδικοποίηση στις απαντήσεις των βασικών παρακάτω ερωτήσεων:

- Τι;
- Ποιος;
- Πως;
- Πότε, Για πόσο και Που;
- Πόσο πολύ;
- Γιατί;
- Για ποιό λόγο;
- Με ποιά μέσα;

Με αυτό τον τρόπο, εξάγεται όχι μόνο ο περιγραφικός σκοπός, αλλά αποδίδεται και το αναγκαίο αναλυτικό-ερμηνευτικό πλαίσιο για την παραγωγή του ζητούμενου νοήματος.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

Στην ενότητα αυτή μπορούμε να αναγνώσουμε την επεξεργασία των αποτελεσμάτων των διαφορετικών συνεντεύξεων, ακολουθώντας τα τρία (3) προαναφερόμενα επίπεδα σύγκρισης πάνω στους πέντε στόχους, οι οποίοι αποτελέσαν και τα θεμέλια της δομής της συνέντευξης. Οι βασικοί στόχοι-άξονες αναλύονται: 1.Απόψεις για την αιφροδική προοπτική. 2.Πρόθεση δραστηριοποίησης. 3.Πρόθεση υποστήριξης. 4.Πρόθεση για συνεργασία και 5.Πρόθεση για διαπραγμάτευση.

Εφόσον έχουν εξαχθεί με συστηματικό τρόπο τα αποτελέσματα και στα τρία (3) επίπεδα έρευνας/στόχο-άξονα, πραγματοποιείται η σύγκριση και των τριών επίπεδων πάνω στους πέντε καθορισμένους στόχους-άξονες (σχετ. πίνακες με τις ανάλογες προϋποθέσεις ή εμπόδια) για να φτάσουμε αισίως στην (προ)τελευταία ενότητα Δ΄.

5.8.Γενικά για τη μεθοδολογία και τα στάδια της ποιοτικής έρευνας.

Δείγμα Έρευνας:

Η παρούσα μελέτη έχει ως βασικό σκοπό να διερευνήσει το «καθεστώς» της Αειφόρου Ανάπτυξης μέσα από την κοινωνικοοικονομική διάσταση της Θεωρίας των Παιγνίων σε μια ξεχωριστή περιοχή της Ρόδου που έχει χαρακτηριστεί ως παγκόσμιο μνημείο κληρονομιάς της UNESCO, της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου.

Αυτό δημιούργησε την ανάγκη να διερευνηθούν οι αντιλήψεις και οι θέσεις συγκεκριμένου δείγματος υποκειμένων-παικτών, τα οποία διανέμονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποδίδουν όσο πληρέστερα γίνεται το σκοπό της έρευνας.

Οι συμβαλλόμενοι στην έρευνα διαχωρίστηκαν σε (4) κατηγορίες «παικτών», ήτοι 1. τους κατοίκους, 2. τους επιχειρηματίες, 3. τους δρώντες στο χώρο του πολιτισμού και τέλος 4. τα άτομα που εκπροσωπούν την Τοπική Αυτοδιοίκηση(Τ.Α.).

Τα υποκείμενα παρουσιάζονται στην έρευνα ως μονάδες :

- 10 κάτοικοι
- 29 επιχειρηματίες
- 9 – τομέας πολιτισμού και
- 5 – τομέας Τ.Α.

Για να επιτευχθεί όμως η ορθή απεικόνιση της διαπραγμάτευσης που αποτελεί κύριο συστατικό της Θεωρίας των Παιγνίων, Θεωρία που στηρίζεται η μελέτη, σχηματίστηκαν συνθετικά επιπλέον έξι (4) τετράδες και έντεκα (11) δυάδες από τους προαναφερόμενους διαφορετικούς παίκτες. Αυτό απέδωσε τον ανοιχτό και ουσιαστικό διάλογο μεταξύ των διαφορετικών συμφερόντων των παικτών για τη σύγκλιση ή μη, της συζήτησης με συγκεκριμένα αποτελέσματα συναφή με το σκοπό της έρευνας.

Σύνολο υποκειμένων-παικτών : (99).

Διαδικασία:

Το χρονικό διάστημα που διεξήχθη η έρευνα ήταν το καλοκαίρι του 2016.

Αρχικά υπήρχε η πρώτη διερευνητική συνάντηση, ώστε να αναλυθεί ο τρόπος της ημι-δομημένης συνέντευξης και να διευκρινιστού οι όποιες απορίες που θα γεννιόντουσαν. Αυτό διευκόλυνε την κύρια πράξη της συνέντευξης ώστε να έχει την κατάλληλη ροή και την απόκτηση συναίνεσης των υποκειμένων. Μάλιστα, επειδή το θέμα είχε μια πρωτοτυπία και ιδιομορφία υπήρξε εύλογο ενδιαφέρον από την πλευρά των συνεντευξιαζόμενων. Το γεγονός αυτό συντέινε και στην εκδήλωση τόσο θετικής στάσης από μέρους των υποκειμένων στην διεξαχθείσα έρευνα.

Η διαδικασία συλλογής δεδομένων μέσω της συνέντευξης δεν παρουσίασε ιδιαίτερες δυσκολίες. Αυτό θα επιτευχθεί με την κατάλληλη συνεννόηση μεταξύ των μελών για την τοποθεσία, τον χρόνο και τον τρόπο. Για τη διεξαγωγή της συνέντευξης χρησιμοποιήθηκε μαγνητόφωνο, ενώ η απομαγνητοφώνηση πραγματοποιήθηκε στο τέλος όλων των συνεντεύξεων, ώστε να διαμορφωθεί η αυθόρμητη επικοινωνία και το αδέσμευτο περιβάλλον μεταξύ ερευνητή και υποκειμένου/νων. Το όλο εγχείρημα είχε μια γεύση γοητείας και μαγείας εξερευνώντας πεποιθήσεις και ανάγκες, γνώσεις και συμφέροντα από άτομα που βιώνουν την Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου με τον όποιο τρόπο και αναδεικνύοντας μέσα από αυτό τη βιώσιμη πορεία ενός κομματιού της Πόλης που έχει ιστορία και πολιτισμό, αλλά και και κέρδος και ιδιόμορφη χωροταξική δομή.

Στη Μεσαιωνική Πόλη συναντάται η εξέλιξη και η επιρροή των σύγχρονων παρεμβάσεων σε ένα μεσαιωνικό κέλυφος που παρουσιάζει την αυθεντικότητα και τη γνησιότητα του ροδιακού πολιτιστικού κεφαλαίου, αλλά και την τουριστική επικάλυψη των μοντέρνων τάσεων της αγοράς και «κτίζουν» τοποθεσίες επιτηδεύματος χωρίς να υπολογίζουν τον μνημειακό χαρακτήρα του τόπου παρεμβάσεις.

Η επιδίωξη για την αύξηση του τουρισμού θυσίασε την ποιότητα. Έτσι υπό τον μανδύα της τουριστικής «ανάπτυξης», τοπία και μέρη παραδίδονται στην ευτέλεια και το κέρδος. Ο μύθος της Ελλάδας έχει ξεθωριάσει και η ευλογία έχει μετατραπεί σε εφιάλη⁴¹.

Αυτό τον υποβόσκοντα εφιάλη που αναφέρει ο κ. Γραμματικάκης προσπαθεί η έρευνα να αναλύσει και να βρει το κατάλληλο αντίδοτο μεταστροφής από την μονοσήμαντη κατεύθυνση της επιχειρηματικότητας σε έναν δρόμο συνύπαρξης όλων των αντίρροπων δυνάμεων που εμπλέκονται στην «διατηρησιμότητα» της Μεσαιωνικής Πόλης.

Μέθοδος ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που έχουν συλλεχθεί αποτελεί την κρίσιμη μάζα για την εξαγωγή των γενικών και ειδικών συμπερασμάτων του όλου εγχειρήματος. Η όλη προσπάθεια επιχειρήθηκε να γίνει διαχειρίσιμη με την συστηματική και συνεπή διαδικασία συλλογής, αποθήκευσης και κωδικοποίησης του ποιοτικού υλικού.

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων εστιάστηκε: στην επαφή με συγκεκριμένο δείγμα υποκειμένων που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της συνέντευξης. Στην κατάλληλη επεξεργασία των δεδομένων και στην κατάληξη αξιόπιστων συμπερασμάτων, ώστε να μπορεί η μελέτη-έρευνα να γίνει πιθανά «πράξη εφαρμογής» για τη συγκεκριμένη περιοχή.

Η εκδήλωση συμπεριφορών με αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα οδηγεί στην ανάγκη για καλή συμβίωση, η οποία εδράζεται σε μια μορφή συναλλαγής, δηλαδή να ακούμε να υποχωρούμε. Τα άτομα που πράττουν το αντίθετο, είτε ζούνε μόνα τους είτε έχουν υποτακτικούς, πάντως για να απολαύσουν τη χαρά της συμβίωσης είναι αδύνατον⁴².

Αυτή η καλή συμβίωση προώθησε τη σκέψη της έρευνας και τον τρόπο δομής της συνέντευξης με την ανάλυσή της βασισμένη στις ακόλουθες διαδικασίες:

- Κωδικοποίηση των δεδομένων.
- Χρήση της κωδικοποίησης για την αρτιότερη ανάλυση των δεδομένων.
- Προσδιορίστηκαν αποστάματα από τα λεχθέντα (τσιτάτα) για την απόδοση γνησιότητας.
- Ο σχολιασμός των ποιοτικών δεδομένων ακολουθεί τόσο το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, όσο και την ανάδειξη σημείων και θέσεων που υποστηρίζουν τη διαδικασία εποικοδομητικών συμπερασμάτων.

⁴¹ Βλ. Γραμματικάκης (2013), σ.190.

⁴² Βλ. σχετικά στο Φερνάντο Σαβατέρ (2012), σ. 94.

- Μέσα από τις παρουσιάσεις έχει διερευνηθεί το γιατί και το πώς, αλλά και η ανεύρεση αντίθετων και συγκρουσιακών απόψεων, ώστε να αναδειχθούν τα ποιοτικά στοιχεία μιας ρεαλιστικής διαδικασίας.

Παρουσία ποιοτικής έρευνας

Σ' αυτό το κεφάλαιο γίνεται η παρουσία του ποιοτικού υλικού που συλλέχτηκε στο τρίμηνο των συνεντεύξεων. Έχει διανεμηθεί ανά στόχο. Δηλαδή δημιουργούνται υποκεφάλαια ανά ιδιότητα παίκτη, ανά δυάδες και τέλος ανά τετράδες.

Για παράδειγμα, στο πρώτο υποκεφάλαιο στην ιδιότητα του κατοίκου ή του επιχειρηματία παρουσιάζονται οι σχετικές απαντήσεις ανά στόχο μελέτης λαμβάνοντας υπόψη ότι κάθε στόχος αντιστοιχεί στις πέντε (5) αντιπροσωπευτικές ερωτήσεις.

Η πρώτη ερώτηση παρουσιάζει τη δυνατότητα εξέλιξης της Μεσαιωνικής Πόλης μέσα στα πλαίσια της αειφορίας. Η δεύτερη εκθέτει τον εντοπισμό των προθέσεων των υποκειμένων στην συνέχιση άσκησης της επιχειρηματικής δράσης εντός των Τειχών ή την επιλογή αλλαγής έδρας δραστηριότητας εκτός της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου. Η τρίτη αποδίδει το πλέγμα δράσεων του κάθε δρώντα για την επιτυχία του εγχειρήματος στην κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης (Α.Α.). Η τέταρτη παρουσιάζει τη δυνατότητα συνεπικουρίας και συνεννόησης μεταξύ των δρώντων σε μια κοινή αντίληψη για την ανεύρεση δρόμων και δράσεων για την Α.Α. Και τέλος, η πέμπτη ερώτηση που αναδύει την Θεωρία των Παιγνίων μέσα από την άσκηση διαπραγμάτευσης μεταξύ των εμπλεκομένων για τη στόχευση του αμοιβαίου οφέλους και όχι του μηδενικού αθροίσματος υπέρ της μιας ομάδας και σε βάρος της άλλης.

Και όπως αναφέρεται η διαπραγμάτευση είναι μια μέθοδος για την επίλυση διενέξεων. Σε μια διαπραγμάτευση συμμετέχουν δύο τουλάχιστον μέρη και επιδιώκει την κοινή λήψη αποφάσεων μέσω της οποίας τα διαπραγματευόμενα μέρη διευθετούν τα αντικρουόμενα συμφέροντά τους σε μια αμοιβαία αποδεκτή επίλυση⁴³.

Επομένως επιδιώχθηκε η συλλογή των ποιοτικών δεδομένων για κάθε στόχο ξεχωριστά μέσα από τις διαφορετικές οπτικές γωνίες σκέψεων που εξέφρασαν οι διαφορετικοί δρώντες, είτε κατά μόνος, είτε ανά δυάδα, είτε ανά τετράδες. Ουσιαστικά, η έρευνα εστιάστηκε στις σκέψεις και στις συμπεριφορές των ερωτώμενων και όχι στα χαρακτηριστικά των προσώπων (π.χ. ηλικία, φύλο, πεδίο μόρφωσης, οικογενειακή κατάσταση). Αυτό βοήθησε να οδηγηθεί η

⁴³ Βλ. σχετικά στο: Γκυ Ολιβιέ Φορ και Γκουναρ Σοστεντ (2003) με τίτλο άρθρου «Παιδεία και Διαπραγμάτευση» στο *Παιδεία και διαπραγμάτευση, η πλουραλιστική άποψη*. σ. 36.

διαδικασία στην ανεύρεση σημείων σύγκλυσης ή απόκλισης ανά στόχο, παρουσιάζοντας συνοπτικά μια ολιστική προσέγγιση μεταξύ των στόχων για την επιτυχία της έρευνας.

Η ημι-δομημένη συνέντευξη, με τον χαρακτήρα της ελευθερίας λόγου, επέτρεψε τη χρήση κάποιων απαντήσεων άλλων υποκειμένων σε ακόλουθες ερωτήσεις, ώστε να σχηματισθεί η πληρέστερη εικόνα της θεματολογίας.

Επίσης, οι κωδικοί των προσώπων (αναφέρονται δίπλα στα αποσπάσματα των απαντήσεων) διευκολύνουν την ανωνυμία, εκτός και εάν ο ίδιος ο ερωμένος επιμένει στην καταγραφή του ονόματος του και της ιδιότητάς του. Η αλληλουχία των ερωτήσεων και η σύνδεση μεταξύ τους περιόρισε την ανακρίβεια και το «πλάτεμα» των απαντήσεων, ώστε να αποκτήσουν την πρέπουσα αληθοφάνεια και την πρέπουσα γνησιότητα.

Η όλη διαδικασία αναπτύχθηκε σ' ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας με την ελπίδα τα αποτελέσματα της παρούσας διατριβής να «πιάσουν τόπο».

Γιατί ο νέος Δρόμος που θα καταργήσει το δρόμο που ακολουθούμε, είναι απόρροια των πολλαπλών μεταρρυθμιστικών δρόμων που μπορούμε να αναπτύξουμε από κοινού. Αυτό ο Δρόμος θα μας κατευθύνει προς την πλευρά της αναγκαίας Μεταμόρφωσης.

Η σωτήρια μπορεί να αρχίσει από τη βάση⁴⁴.

5.9.Διερεύνηση των απόψεων-στάσεων των συμμετεχόντων στα ζητήματα της Μ.Π. με τα υποκείμενα της έρευνας σε ατομικές συνεντεύξεις (1^ο επίπεδο)

5.9.1.Αποτελέσματα της έρευνας με τους κατοίκους

5.9.1.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.

Ο πρώτος στόχος καθορίζει το γενικό πλαίσιο της ανάδειξης της περιοχής της Μ.Π. ως έναν αστικό χώρο που προσεγγίζει την Α.Α. από την πλευρά των κατοίκων, οι οποίοι αποτελούν τον κύριο πόλο των εξελίξεων. Οι επιχειρηματίες και οι κάτοικοι αποτελούν τις δύο δυναμικές κοινωνικές ομάδες από τις οποίες μπορεί να διακριθεί η πορεία της αιφορίας.

⁴⁴ Βλ. σχετικά στο Εντγκαρ Μορεν (2016), *Ο Δρόμος για το μέλλον της ανθρωπότητας*. σ. 41

Το σύνολο των κατοίκων της Μ.Π., οι οποίοι ερωτήθηκαν είναι δέκα (10), εκ των οποίων οι τέσσερις (4) δήλωσαν τη δυσκολία παραμονής εντός των Τειχών, ο ένας (1) την απογοήτευσή του, λόγω αλλαγής του χαρακτήρα της ιστορικότητας του μνημείου. Οι υπόλοιποι πέντε (5) τοποθετούνται με προϋποθέσεις και όρους για την παραμονή τους εντός της Μ.Π και ένας (1) εξ αυτών ανοίγει το ζήτημα του «*glocal*» για την επιβίωση της Μ.Π στο χρόνο.

Οι (Κ.1), (Κ.4), (Κ.9) και (Κ.10) διατυπώνουν τη δυσκολία της παραμονής εντός των τειχών λόγω υπερίσχυσης της επιχειρηματικής-τουριστικής δραστηριότητας και έλλειψης κοινωνικών υποδομών (π.χ σχολεία) (το διακρίνουμε και στους Π.4, Π.5, Π.6, Π.7). Αυτό δείχνει την εξασθένηση του κοινωνικού πυλώνα της αειφόρου ανάπτυξης, σοβαρό πρόβλημα για την εξέλιξη των πραγμάτων εντός της Μ.Π (το διακρίνουμε και στις τετράδες , όπου οι κάτοικοι των Τ.1.1, Τ.2.1, Τ.3.1, Τ.4.1 και Τ.5.1 «*βρίσκονται υπό διωγμό*»)

Ο (Κ.2), Έλληνας- μουσουλμάνος το θρήσκευμα, παρά τις δυσκολίες διαβίωσης προτάσσει την «*μοναδικότητα και την αισθητική*» της Μ.Π. (αυτή τη «μοναδικότητα» την διακρίνουμε και στους Ε6, Ε.7 και Ε.18).

Ο (Κ.3) εκφράζει «*την άμεση σύνδεση του τοπικού με το παγκόσμιο*» στο «πρόσωπο της Μ.Π». Ουσιαστικά, παρουσιάζει το «*glocal*» (το αναλύουμε στο κεφάλαιο «Πόλη, τοπικότητα, περιφερειακή ανάπτυξη και παγκοσμιοποίηση), ως βασικό στοιχείο αντίληψης των νέων δεδομένων για την πορεία των αστικών χώρων προς την Α.Α. (το βλέπουμε και στους Ε.4, Ε.18, Π.5).

Η (Κ.5) εκδηλώνει τη θετική προσέγγιση της Μ.Π προς την Α.Α., ενώ ο (Κ.6) δηλώνει την απογοήτευσή του, γιατί η Μ.Π. είναι ένα μεγάλο «*παζάρι*» από το οποίο καταστρέφεται ο πολιτισμός της και χρειάζεται κανόνες.

Ο (Κ.7) επαναφέρει την συνθήκη των όρων και κανόνων την οποία διακρίνουμε και στους επιχειρηματίες, στους ανθρώπους της Τ.Α, αλλά και του πολιτισμού για τη δημιουργία περιβάλλοντος αειφορίας (το βλέπουμε και στους Τ.Α.2, Τ.Α.5, Π.3, Π.5, Π.9, Ε.12, Κ.3, Κ.6, Κ.8, Κ.9).

Ο (Κ.9) αναδεικνύει το ζήτημα των χρήσεων γης (το διακρίνουμε και στους Π.2, Τ.Α1, Τ.Α.2, Ε.1, Ε.11, Ε.17, Ε.18, Ε.25, Κ.7) για την καταπολέμηση της άναρχης δόμησης (Ε.11) και την αναβίωση της Προγραμματικής Σύμβασης μεταξύ ΥΠ.ΠΟ, ΤΑΠΑ και Τ.Α για την κατασκευή δομών και υποδομών (το βλέπουμε και στους Π.9, Δ.6.2/3, Δ.7.1/1 και Τ.Α.1 Τ.Α.2), εντός της Μ.Π.

Ο (Κ.10) επισημαίνει την «*ενδυνάμωση της κατοικίας*» ως εξισορροπητική τάση στην επέκταση του εμπορίου, διαφορετικά η πτωτική πορεία της Μ.Π. είναι δεδομένη.

Συνεπώς, διακρίνουμε στο πρώτο ερώτημα που αφορά την πιθανή κατεύθυνση της Μ.Π. προς την Αειφόρο Ανάπτυξη, από την πλευρά των υπαρχόντων κατοίκων, ότι το σύνολο αυτών επιθυμεί την παραμονή τους, αλλά με όρους και κανόνες που θα διασφαλίζουν την ποιότητα της κατοικίας των και θα ανοίγουν την αμφίδρομη σχέση μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου (glocal) στη βάση για μια γενικότερη πολιτική οικονομία της κουλτούρας (Γκαραγκούνης Θάνος 2013, σ.185).

5.9.1.β. Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος προσεγγίζει τη βούληση διαμονής στο ιστορικό χώρο της Μ.Π. των υπαρχόντων κατοίκων, οι οποίοι ερωτήθηκαν (10) και της εναλλακτικής πρότασης για την απομάκρυνσή τους εκτός των Τειχών. Η ερώτηση εμπεριέχει τη σταθερά «του κατοικείν» σε μια ιδιαίτερη περιοχή που διαθέτει συναίσθημα, πολιτισμό, επιχειρηματικότητα και διαμονή για μια σύνθεση αρκετά ενδιαφέρουσα, ώστε να προκληθεί το αφήγημα της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Οι οκτώ (8) εκ των δέκα (10) ερωτηθέντων επιθυμούν να απομακρυνθούν από την Μ.Π., βάζοντας προϋποθέσεις και κανόνες με διαφορετικές αποχρώσεις με βαρύτητα την προσβασιμότητα και τις κοινωνικές δομές για την παραμονή τους. Μόνο δύο (2) εκ των ερωτηθέντων παραμένουν θιασώτες της μαγείας της Μ.Π. με την οποία ξεπερνιούνται τα σχετικά προβλήματα διαμονής.

Οι (Κ.1) και (Κ.2, Κ.4, Κ.5, Κ.8) διατυπώνουν καθαρά τη τάση απομάκρυνσης από την Μ.Π., λόγω ανίσχυρων κοινωνικών, εκπαιδευτικών και υγείας δομών. Μάλιστα ο (Κ.2) επισημαίνει ότι μεταπολεμικά η Μ.Π. «έσφυζε από ζωή» από τους κατοίκους της και τους αναγκαίους μαγαζάτορες.

Ο (Κ.3) εκφράζει «την απουσία της κουλτούρας και της αισθητικής», ζητήματα που αλλοιώνουν το χαρακτήρα της Μ.Π. με αποτέλεσμα τη μείωση των κατοίκων υπέρ του εμπορίου.

Ο (Κ.6) επιθυμεί να παραμείνει εντός της Μ.Π. μόνο που η προσβασιμότητα της κατοικίας του είναι σχεδόν απαγορευτική (ζήτημα που διατυπώνεται και από το Κ.1 και το βλέπουμε και στις δύο πρώτες τετράδες (Τ.1 και Τ.2) από πλευράς κατοίκων και επιχειρηματιών.

Οι (Κ.7) και (Κ.8) επιμένουν για την παραμονή του στην Μ.Π., παρά τις αντιξοότητες, εκτός και εάν υπάρξουν ειδικά κίνητρα για αλλαγή εγκατάστασης (ακόμη και από την Ε.Ε.).

Τέλος, οι (Κ.9) και (Κ.10) παραμένουν θιασώτες της παραμονής τους εντός των Τειχών παρά τις βιοτικές δυσκολίες γιατί η Μ.Π. είναι «*μια ζωντανή μαγεία*» (Τ.4 και Ε.18).

Συνεπώς, διακρίνουμε τη δυσκολία διαμονής εντός των Τειχών της Μ.Π λόγω της ανεπάρκειας των υποδομών και των κοινωνικών δομών (Μεταπτυχιακή Εργασία του Κολιάδη Θεοδόση στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου με τίτλο: *Μ.Π της Ρόδου-Παγκόσμιο Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Προοπτικές Αειφορίας-Στάσεις Πολιτών*, 2011,σ.92), προβλήματα που δυσχεραίνουν το «κατοικείν» και κτίζουν τις συνθήκες, έστω και με αρχικές σκέψεις, για την απομάκρυνση των υπαρχόντων κατοίκων εκτός των Τειχών. Οι όροι και οι κανόνες είναι επιβεβλημένοι για τη δημιουργία καθεστώτος ποιότητας και υγιεινής για να μπορέσουν να παραμείνουν οι 2.200 κάτοικοι και με την ελπίδα αυξήσεώς τους.

Διαφορετικά η Μ.Π. θα μετατραπεί σε ένα μεγάλο «*παζάρι*» (Κ.5).

5.9.1.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος στόχος αναλύει τη συμμετοχή των δέκα (10) κατοίκων σε δράσεις και ενέργειες ώστε η Μ.Π να αναδειχθεί ως ένα πρότυπο αστικό τμήμα κοινωνικής συνοχής με συνδυασμό, την ανάδειξη της κοινωνικής ευημερίας με την πιθανή αλλαγή της οικονομικής υπάρχουσας στρεβλής κατάστασης.

Διαιρείται σε τρία σκέλη:

Το 1^ο σκέλος αναλύει την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων σε ενέργειες και προγράμματα, ώστε η Μ.Π να αποκτήσει την κοινωνική ενότητα και την ποιοτική διαβίωση για την επιτυχή πορεία προς την Α.Α.

Το 2^ο σκέλος προσεγγίζει την ενεργή συμμετοχή σε δρώμενα και πράξεις εκ μέρους των κατοίκων ώστε να αναδειχθεί ο πολιτιστικός πλούτος της Μ.Π.

Το 3^ο σκέλος αγγίζει την ήπια ανάπτυξη ως κατάλληλη μορφή κατεύθυνσης για την Μ.Π. με την ενίσχυση της τέχνης, παραδοσιακών επαγγελμάτων, την επέκταση του Πανεπιστημίου εντός των Τειχών κ.α., ώστε η Μ.Π. να καταστεί κομμάτι της Α.Α.

Για το πρώτο 1^ο σκέλος παρατηρούμε ότι:

Διαφαίνεται ότι δύο (2) από τους κατοίκους είναι αρνητικοί για τη συμμετοχή τους σε διάφορα προγράμματα κοινωνικής μέριμνας και ευαισθητοποίησης, ο ένας (1) με την επιφύλαξη της αποτελεσματικότητας αυτών των ενεργειών και οι υπόλοιποι επτά (7) δηλώνουν την θετική τους ανταπόκριση, με τους δύο (2) να υπογραμμίζουν την εθελοντική προσφορά και ένας (1) εκ των επτά (7) την ενίσχυση του ρόλου του Πανεπιστημίου ως θερμοκοιτίδα πολιτισμού και ανάπτυξης .

Οι (Κ.1), (Κ.2), (Κ.9), και (Κ.10) συνηγορούν για την συμμετοχή τους σε προγράμματα και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες για κοινωνική μέριμνα ώστε η Μ.Π. «να ξαναγίνει αυτάρκης και λαμπερή».

Οι (Κ.3) και (Κ.7) τονίζουν την ανάγκη για εθελοντική προσφορά (το είδαμε και στον Π.1) ώστε η δράση να αποκτά την αξία της αυτοργάνωσης, έστω και με την παροχή κινήτρων (Κ.8).

Ο δε (Κ.4) επαναφέρει το ρόλο του Πανεπιστημίου ως θερμοκοιτίδα νέων θέσεων και προτάσεων από ανθρωπιστικής πλευράς και κοινωνικής διάταξης (το έχουμε συναντήσει και στο χώρο των επιχειρηματιών, στο χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α.).

Οι (Κ.5) και (Κ.6) εξέφρασαν την άρνηση τους για συμμετοχή σε σεμινάρια και προγράμματα λόγω της απογοήτευσης τους σε σχέση με προηγούμενα, τα οποία δεν είχαν αποτέλεσμα. Ο δε (Κ.10) παρότι συνηγορεί στα εκπαιδευτικά προγράμματα εκφράζει την σχετική του αμφιβολία περί επιτυχούς έκβασης, ήτοι: *«παλινδρομούμε συνεχώς για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της Μ.Π.»*

Συνεπώς οι κάτοικοι αισθάνονται στην πλειοψηφία τους (επτά εκ των δέκα) την επιθυμία συμμετοχής σε προγράμματα και εκπαιδευτικές ενέργειες για τη διάσωση της Μ.Π. μέσα από την κοινωνική συνοχή και ευημερία στο πλαίσιο της ήπιας ανάπτυξης. Υπάρχουν και δυο (2) φωνές εκ των δέκα (10) κατοίκων που εξέφρασαν την άρνησή τους, γιατί η προηγούμενη εμπειρία σε αυτές τις μορφές δράσης ήταν απογοητευτικές, διότι δεν προσέφεραν ουδέν ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Και μία (1) φωνή με σχετικές επιφυλάξεις.

Αυτό εξάγει και τις διδαχές των διατυπώσεων της Διάσκεψης της Θεσσαλονίκης (1997) με τίτλο «Περιβάλλον και Κοινωνία» για τον επαναπροσδιορισμό της εκπαίδευσης προς την αιεφορία που πρέπει να περιλαμβάνει όλα τα επίπεδά της μέσα από την ευαισθητοποίηση των πολιτών και τη διατηρησιμότητα (Σκαναβή, 2004: 87).

Για το πρώτο **2^ο σκέλος** παρατηρούμε ότι:

Όλοι οι κάτοικοι (10) εξάρουν την αυθεντική τέχνη με συνδυασμό των παραδοσιακών επαγγελμάτων (το παρατηρούμε έντονα και στους ανθρώπους του πολιτισμού και της Τ.Α.) ως το «όπλο» για την αποκατάσταση της εικόνας της Μ.Π.

Ο (Κ.4) υπογραμμίζει την αλλοίωση του χαρακτήρα της Μ.Π από το ρεύμα του τουρισμού (το διακρίνουμε και την Π.2, Π.4) και *«είναι ανάγκη κάτι να αλλάξει»*.

Ο (Κ.7) υποστηρίζει την ανάγκη αλλαγής μοντέλου ανάπτυξης με την ισορροπία μεταξύ κατοίκων και επιχειρήσεων (το διακρίνουμε και στους Κ3, Κ.10, Κ.9, Π7, Ε13).

Ο (Κ.8) σκέπτεται ότι σ' αυτή την αλλαγή μοντέλου ανάπτυξης της Μ.Π. μπορεί να συνεισφέρει και η Ε.Ε⁴⁵ με τα ανάλογα προγράμματα επέμβασης που προστατεύουν και διατηρούν την αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ευρώπης (το βλέπουμε και στον Κ.7) [σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας (νόμος 2039/02-ΦΕΚ 61/13.4.92)].

Ο (Κ.9) διατυπώνει ειδικότερα, την ιδέα για ίδρυση πανεπιστημιακής σχολής αναστήλωσης και συντήρησης τέχνης εντός της Μ.Π., ως την πλέον κατάλληλη περιοχή της Μεσογείου που ενέχει τον ανοιχτό διαπολιτισμικό διάλογο.

Βλέπουμε στο 2^ο σκέλος την ομοφωνία των κατοίκων να συνδυάζουν τη ζωή τους μέσα στην Μ.Π, με την αναβίωση της αυθεντικής τέχνης, ώστε να επέλθει μια μορφή ισορροπίας μεταξύ κατοίκων και καταστηματαρχών. Σε αυτό μπορεί και η Ε.Ε. μπορεί να συνεισφέρει με κίνητρα και χρηματοδοτικά προγράμματα, λόγω παγκόσμιας σπουδαιότητας του Μνημείου (Κ.7 και Κ.8).

Για το τρίτο **3^ο σκέλος** παρατηρούμε ότι:

Οι Δέκα (10) κάτοικοι υπογραμμίζουν την ενίσχυση των παραδοσιακών επαγγελμάτων, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν πυρήνα της αλλαγής του υπάρχοντος μονοδιάστατου μη αυθεντικού εμπορίου το οποίο έχει σήμερα κατακλύσει την Μ.Π.

Μάλιστα ο (Κ.3) επιμένει στην εκπαίδευση των νέων ως φυτώριο για την αλλαγή κατεύθυνσης της Μ.Π. και μαζί με τον (Κ.6) αναφέρουν ότι, η δυναμική της νέας γενιάς ακόμη και από τον χώρο των επιχειρηματιών είναι ικανή για τη στροφή της υπάρχουσας πτωτικής κατάστασης σε μια κατάσταση ισορροπίας. Μόνο οι νέοι μπορούν.

Η συμμετοχή της νεολαίας στα δρώμενα (Δ.11.2) αναδεικνύεται βασικός παράγοντας κίνησης της συνεργασίας, μιας και η νεολαία είναι εφοδιασμένη με γνώσεις, κίνητρα, αλλά και παρορμητισμό για το αύριο (το βλέπουμε και στους Π.5, Ε.11, Ε.19, Ε.26 και στην Δ.10.1/3 και στην Τ.5.1/3).

Συμπερασματικά για την 3^η ερώτηση-στόχο μπορούμε να πούμε ότι οι κάτοικοι επτά (7) στους δέκα (10) θέλουν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά και οι τρεις (3) εκφράζουν σχετικά την άρνησή τους, λόγω απογοητευτικής κατάληξης προηγούμενων προσπαθειών. Παρόλα αυτά, υποστηρίζουν την ιδέα ότι μονό με την ανάδειξη της γνήσιας τέχνης (το διακρίνουμε και στα άτομα που προέρχονται από τον πολιτισμό, τους κατοίκους, τους επιχειρηματίες και στις έντεκα (11) δυάδες) μπορεί να μεταστραφεί το υπάρχον κλίμα και να απαλλαγεί η Μ.Π. από την εποχικότητα και την μαζικοποίηση των προϊόντων της. Μάλιστα

⁴⁵ Η Ε.Ε. με την συνθήκη της Λισαβόνας το 2005, αναγνώρισε τον τουρισμό ως βασικό επίπεδο αρμοδιότητας της Ε.Ε. και έτσι καθορίζονται οι σχετικοί στόχοι της αειφόρου οικονομικής ανάπτυξης, για να ακολουθήσει η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη δράση «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» (2007).

η εκπαίδευση και η αγωγή των νέων επιχειρηματιών στα ιδανικά της αειφορίας και του σεβασμού στο Μνημείο μπορεί να επιφέρουν την ισορροπία μεταξύ κατοίκων και επιχειρήσεων. Αυτή η περιγραφόμενη ισορροπία μεταξύ κοινωνίας και οικονομίας είναι ένα από τα κύρια ζητούμενα της αειφορικής πόλης (Peter Newman & Isabella Jennings 2008, p.4)

5.9.1.δ.Πρόθεση συνεργασίας

Ο τέταρτος στόχος αποκαλύπτει την πιθανότητα συμφωνίας των κατοίκων με τους άλλους παίκτες ώστε να υπάρχει συντονισμένη προσπάθεια για την περαιτέρω βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

Οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους (οκτώ στους δέκα 8/10) επιθυμούν την συνεργασία με τους καταστηματάρχες, γιατί είναι ο μόνος δρόμος συμβίωσης. Όπως και ο Γραμματέας του Συλλόγου Καταστηματάρχων Μ.Π είχε τονίσει *«ότι δεν υπάρχει βασιλιάς στην Μ.Π.»* και ο επιχειρηματίας (Ε.8) εξέφρασε την ελπίδα *«να μην φέρεται ο ένας εναντίον του άλλου και να μην βγάζουμε τα μάτια μας με τα δάκτυλα μας, έτσι και οι κάτοικοι διατυπώνουν την επιθυμία συνεργασίας με όρους και κανόνες.*

Οι δύο (Κ.5) και Κ.(6) όπως δήλωσαν την άρνηση τους στη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά πρόγραμμα για τη βελτίωση της εικόνας της Μ.Π. δεν επιθυμούν τη συνεργασία με τους καταστηματάρχες γιατί έχουν απογοητευτεί από προηγούμενες συναθροίσεις, οι οποίες δεν κατάληξαν πουθενά υπέρ ελαχίστου των κατοίκων. Και όπως έχει αναφερθεί στον πρώτο στόχο: οι (Κ.1), (Κ.4), (Κ.9) και (Κ.10) διατυπώνουν τη δυσκολία της διαμονής εντός των τειχών λόγω υπερίσχυσης της επιχειρηματικής-τουριστικής δραστηριότητας.

Πάντως, οι (Κ.7) και (Κ.8) διατυπώνουν το βασικό συντονιστικό ρόλο της Τ.Α. (όπως είδαμε προηγουμένως και οι Ε.9, Ε.25, Τ.Α.2, Τ.Α.5, Π.1, Π.7 και Π.9) ώστε να έχει αποτελεσματικότητα (ο Κ.10) η συμφωνία, δείχνοντας την μέχρι τώρα καχυποψία των κατοίκων στην αξιοπιστία του διαλόγου, λόγω μη εφαρμογής των υπαρχόντων μέτρων από την πλευρά της Τ.Α.

Αυτό είναι και το ζητούμενο ενός παιγνίου, ώστε η μοναδική καλή συμβολή να διεξαχθεί το παίγνιο ώστε να είναι ωφέλιμο, πρέπει να εδράζεται στην Αρχή του Ορθολογικού Προσδιορισμού από παίκτες σόφρονες και ορθολογιστές (Βαρουφάκης 2007: 147).

Εδώ έγκειται και η συμβολή της Τ.Α. Να «καλλιεργήσει» το κλίμα του ορθολογισμού και της πειστικότητας προς το κοινό όφελος των εμπλεκόμενων παικτών των διάφορων

δράσεων προς την κατεύθυνση της Α.Α. Μόνο μέσα από συλλογικές προσπάθειες μπορεί να βρεθεί η ιδανική ισορροπία, θέμα που το διατύπωναν ισχυρά οι κάτοικοι (Κ.3, Κ.7, Κ.9, Κ.10).

Ουσιαστικά, το θέμα της «ισορροπίας» μέσα στον αστικό χώρο τη πόλης αποτελεί μια από τις προκλήσεις της Α.Α. και μάλιστα το αποτέλεσμα της ισορροπίας είναι ότι ο κάθε παίκτης κάνει το καλύτερο που μπορεί, προσφέροντας τις γνώσεις του ώστε ο άλλος παίκτης να κάνει το ίδιο προς αμοιβαίο όφελος (David Barash 2003, *The Survival Game*, p.23).

Και αυτό είναι το μυστικό της επιτυχούς κατάληξης του πνεύματος συνεργασίας μεταξύ κοινωνικών εταίρων σε ένα αστικό παίγνιο, όπου διαφορετικά συμφέροντα έρχονται σε σύγκρουση για να καταλήξουν σε μια κοινή γραμμή ώστε να επέλθει η σύλληψη της κοινωνίας ως σύστημα σε κατάσταση ισορροπίας εκφρασμένο με φυσικούς και βιολογικούς όρους (Χαστάογλου, 1982: 12).

Η «σύμπραξη όλων των εμπλεκόμενων θα μείωση τους κινδύνους της μονόπλευρης ανάπτυξης προς το δρόμο της ασυδοσίας» (Κ.1, Κ.9 και Π.4)

5.9.1.ε. Πρόθεση διαπραγμάτευσης

Εδώ ερχόμαστε στο βασικό σημείο, όπου οι κάτοικοι εκφράζουν τη στάση τους για διάθεση συμμετοχής σε μια διαπραγμάτευση που μπορεί να αλλάξει τα δεδομένα για μια γραμμή ποιότητας και βιωσιμότητας με τους άλλους εμπλεκόμενους (επιχειρηματίες, ανθρώπους του πολιτισμού και της Τ.Α.) ώστε να αποφευχθεί η «καπηλεία» (Π.5) της μιας ομάδας σε βάρος της άλλης.

Από τους δέκα (10) ερωτηθέντες κατοίκους διακρίνουμε ότι οι τρεις (3) εκφράζουν την άρνησή τους, λόγω απογοήτευσης των ήδη διεξαχθεισών συνομιλιών προηγούμενων ετών (Κ.4, Κ.5 και Κ.6) (το βλέπουμε και στις προηγούμενες ερωτήσεις-στόχους τη σχετική άρνηση συμμετοχής και σε άλλες δράσεις).

Μάλιστα ο (Κ.4) με αυστηρότητα ανέφερε την αναποτελεσματικότητα της Τ.Α. των μέτρων εφαρμογής ευταξίας εντός της Μ.Π. με την πρόταση «επιβολής Τρόικας ελέγχου για την Μ.Π.». αποτελούμενη από την UNESCO, το Υπ. Πολιτισμού και το Υπ. Δημοσίας Τάξης.

Οι υπόλοιποι επτά (7) δέχονται τη διαπραγμάτευση με όρους και συνθήκες αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας (Κ.10) (και το βλέπουμε στους Π.7, Π.8, Ε 22, Ε.24, Ε.26, Ε.27),

ώστε να υπάρξει επιτέλους ένα αποτέλεσμα που να προστατεύει τους κατοίκους από την επέκταση των καταστημάτων και κέντρων αναψυχής.

Οι χρήσεις γης γίνονται (Κ.7 και Κ.9) και πάλι θέμα προς θεσμοθέτηση (θέμα που έχει επισημανθεί και από τους ανθρώπους του πολιτισμού, της Τ.Α. και τους επιχειρηματίες ειδικά το βλέπουμε και στους Τ.Α.1 και Τ.Α.2, Π.2, Ε.1, Ε.11, Ε.18, Ε.25) για να επέλθει μια χωροταξική κατεύθυνση της Μ.Π. με όρους βιωσιμότητας και διαχρονικότητας.

Συμπερασματικά, βλέπουμε την σχετική άρνηση (3/10) κατοίκων συμμετοχής στην πιθανή διαπραγμάτευση μεταξύ των διάφορων παικτών όχι από αρχική στερητική έννοια, αλλά από την αγανάκτηση της εξέλιξης προηγούμενων προσπαθειών, χρεώνοντας την αναποτελεσματικότητα του ήδη διεξαχθέντος προηγούμενου αποτυχημένου διαλόγου στην Τ.Α (το συναντάμε έντονα και στον Π.1).

Αυτό κάνει τους κατοίκους επιφυλακτικούς και καχύποπτους, ώστε και αυτοί που έδειξαν προθυμία (7/10) να βάζουν αυστηρούς όρους και προϋποθέσεις για έναν εποικοδομητικό διάλογο διαπραγμάτευσης με αμοιβαίες υποχωρήσεις από όλους σ' ένα εξελισσόμενο αστικό παίγνιο.

Γιατί το «αστικό παίγνιο» είναι καθοριστικό στην πολιτική στρατηγικής, μόνο εάν το δούμε με τρόπο «εύρεσης μιας λύσης μέσα από το κίνητρο της σκέψης μας για την αναζήτηση των ορθών μεθόδων δράσης και ωφελιμότητας των συμπερασμάτων των πράξεων της ζωής μας» (Φιλίνης, 2008: 212).

5.9.1.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους κατοίκους

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι:

- Για τον 1^ο στόχο έχουμε: Εμφανίζεται σχετική δυσκολία στη διαβίωση των κατοίκων εντός της Μ.Π., λόγω επέκτασης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και έλλειψης κοινωνικών και υποστηρικτών υποδομών με την επακόλουθη αγωνία της «εξαφάνισης» του συνεχούς κοινωνικού ιστού, με συνέπεια τη μη βιωσιμότητα της Μ.Π. Οι θετικά διακείμενοι είναι (5) παίκτες, οι άλλοι (5) δυσφορούν λόγω της «μείωσης της ζώνης της κατοικίας», λόγω της ανεξέλεγκτης αύξησης των καταστημάτων.
- Για τον 2^ο στόχο έχουμε: Οι κάτοικοι καταγράφουν την ανησυχία - προβληματισμό τους για τη συνέχιση της διαμονής τους εντός των Τειχών, λόγω εγγενών δυσκολιών και εκφράζουν την επιθυμία για απομάκρυνση εκτός των Τειχών (8/10). Προβλήματα, όπως είναι το κυκλοφοριακό, η

προσβασιμότητα, η παροχή εκπαίδευσης και κατάλληλων υγειονομικών συνθηκών, ταλανίζουν τη διαβίωση των κατοίκων. Οι άλλοι (2) επιθυμούν να μείνουν εντός της Μ.Π.

- Για το 1^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Η συμμετοχή σε δράσεις κοινωνικής συνοχής για ένα προφίλ βιωσιμότητας της Μ.Π. δεν είναι «συμπαγής» από την πλευρά των κατοίκων, διότι εμφανίζονται μερικά άτομα που δεν το επιθυμούν (3/10), λόγω πρωτύτερων αποτυχημένων προσπαθειών. Το Πανεπιστήμιο μπορεί να αποτελέσει το όχημα της δια βίου εκπαίδευσης.
- Για το 2^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Ομόφωνα οι κάτοικοι (10/10) υπερασπίζονται την τέχνη και τον πολιτισμό ως κεντρικά στοιχεία ανάδειξης του ιστορικού χαρακτήρα της Μ.Π. ακόμη και με την πιθανή συνδρομή της Ε.Ε.
- Για το 3^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Οι κάτοικοι στο σύνολο τους (10/10) καταγράφουν ότι η εκπαίδευση και η αγωγή (και με τη συνεισφορά του Πανεπιστημίου) των νέων επιχειρηματιών στα ιδανικά της αειφορίας (για την εμπλοκή των νέων, το βλέπουμε και στον 3^ο στόχο/1^ο σκέλος των τετράδων, στο χώρο των επιχειρηματιών στον 3^ο στόχο/3^ο σκέλος, ως επίσης και τις δυάδες στον 4^ο στόχο) και του σεβασμού στο Μνημείο μπορεί να επιφέρουν την ισορροπία μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών που αποτελούν τους δύο δυναμικούς πόλους της ζωής της Μ.Π. Μάλιστα ο (Κ.3) αναφέρει ενδεικτικά ότι τοπικότητα και παγκοσμιοποίηση οφείλουν να τρέξουν μαζί στις ίδιες ράγες και να διαμορφώσουν το μέλλον της Μ.Π. προκρίνοντας το «glocal» (το αναλύουμε στο κεφαλαίο: Πόλη, τοπικότητα, περιφερειακή ανάπτυξη και παγκοσμιοποίηση).

Συνεπώς, ο 3^ο στόχος για τη συμμετοχή των παικτών στα γεγονότα και στο σχεδιασμό της ανάπτυξης της Μ.Π στον χώρο των κατοίκων εμφανίζεται με επιφύλαξη, παρότι ο πολιτισμός θεωρείται η βάση της δομής της Μ.Π. και η επιθυμία των κατοίκων είναι η ισορροπία μεταξύ αυτών και των επιχειρηματιών στο πνεύμα του «glocal».

- Για τον 4^ο στόχο έχουμε: Στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοι (8/10) επιθυμούν τη συνεργασία με όρους και κανόνες με τους άλλους συμμετέχοντες, ώστε να βρεθούν κοινοί δρόμοι για τη ζωή της Μ.Π. Όμως, εκφράζεται η θέση ότι ο διάλογος πρέπει να έχει αποτελεσματική κατάληξη με αμοιβαίο όφελος και με βασικό συντονιστή την Τ.Α [Τον κεντρικό ρόλο της Τ.Α. το βλέπουμε επίσης

στους ανθρώπους της Τ.Α/5^ο στόχος, στους επιχειρηματίες /4^ο στόχος, στον χώρο του πολιτισμού στον 5^ο στόχο, στις δυνάδες/5^ος στόχος, στις τετράδες /4^ος στόχος]. Βρέθηκαν και δυο στους δέκα (2/10) που δεν επιθυμούν τη συνεργασία λόγω αποτυχίας και αναποτελεσματικότητας άλλων προηγούμενων εγχειρημάτων.

- Για τον 5^ο στόχο έχουμε: Στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοι (7/10) υποστηρίζουν το νόημα της διαπραγμάτευσης παρά τις επιφυλάξεις για την επιτυχή έκβαση. Οι τρεις (3/10) είναι αρνητικοί, λόγω «κακού» παρελθόντος και μάλιστα ο ένας (1) εξ αυτών επικαλείται τα χαρακτηριστικά μιας μορφής «Τρόικας» για την επιβολή κανόνων και ευταξίας εντός της Μ.Π., γιατί οι τοπικοί παράγοντες διοίκησης δεν είναι ικανοί να βελτιώσουν την εικόνα και τις συνθήκες ζωής της Μ.Π.

5.9.2.Αποτελέσματα της έρευνας με τους επιχειρηματίες

5.9.2.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική

Ο πρώτο στόχος αναφέρεται στο γενικότερο πλαίσιο θεώρησης της περιοχής εξέτασης ως τμήμα της Αειφόρου Ανάπτυξης και συνδυαστικά γίνεται μια προσέγγιση των πιθανών στοιχείων, στα οποία μπορεί να υπάρξουν αλλαγές, ώστε ο στόχος να είναι επιτυχής.

Οι είκοσι επτά (27) εκ των επιχειρηματιών, επί συνόλου 29, εξέφρασαν την ελπίδα προς αυτήν την κατεύθυνση με την καταβολή ενιαίας προσπάθειας από όλους τους εμπλεκόμενους και μόνο δύο (2) εκδήλωσαν ισχυρές επιφυλάξεις. Μάλιστα, η λέξη «αιφορία» γινόταν δεκτή με σεβασμό και ανάδυση ελπίδας (E.29) για την μονοσήμαντη αναπτυξιακή διάσταση που διατρέχει η Μ.Π από την τουριστική και μόνο δραστηριότητα καθιστώντας την τον χειμώνα «ζωντανό νεκροταφείο ή στην καλύτερη σε κηπούπολη», όπως αναφέρει ο E3, αναδεικνύοντας το ζήτημα της εποχικότητας που ταλανίζει τη Μ.Π (το βλέπουμε και στους κατοίκους ως αρνητικό παράγοντα διαβίωσης)

«Η μοναδικότητα του προορισμού και η σύνθεση των πραγμάτων προς μια ποιοτική διάσταση», όπως διατυπώνουν οι E.6, E.7 και E.18 μπορούν να αποτελέσουν τη βάση της αιφόρου πορείας (την «μοναδικότητα» την βλέπουμε και στον K.2).

Η ανάγκη για αυτήν την πορεία δηλώνει και τη συμμετοχή των δρώντων στα τεκταινόμενα στην Μ.Π. με ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Αυτό επισημαίνεται κυρίως μεταξύ καταστηματαρχών και κατοίκων, οι οποίοι παρουσιάζουν ένα διαφορετικό πεδίο συμφερόντων. Η μία τάξη επιδιώκει την αύξηση της κερδοφορίας ή τουλάχιστον την ικανοποιητική στάθμη της επιχείρησης η δε άλλη προσπαθεί να επιβιώσει σε συνθήκες ανθρώπινες, οι οποίες συχνά ελαττώνονται από τις επαγγελματικές δράσεις των επιχειρηματιών. Αυτή η αντιπαλότητα πολλές φορές γεννάει δυσάρεστες εικόνες υπογραμμίζοντας την *«ασύμβατη συνύπαρξη»* σε βαθμό να υπάρχουν σήμερα δύο (2) Σύλλογοι καταστηματαρχών και κατοίκων της Μεσαιωνικής Πόλης.

Έτσι, ο επιχειρηματίας (E.8) εκφράζει την ελπίδα *«να μην φέρεται ο ένας εναντίον στον άλλο και να μην βγάζουμε τα μάτια μας με τα δάκτυλά μας».*

(«Αυτά που μας ενώνουν είναι πολλά περισσότερα από αυτά που με χωρίζουν» διατυπώνει ο T.5.2/4, στις τετράδες.)

Η ελπίδα αυτή της συνεύρεσης ή της συμβίωσης που εκφράζεται διαφορετικά μεταξύ επιχειρηματιών και κατοίκων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος για την αλλαγή δρόμου της Μ.Π. (το διακρίνουμε και τους Δ.1.2/1, Δ.2.2/1 και T.1.1/4, T.3.2/2, T.3.1/3-3 και T.4.2/4).

Αυτές οι δυο κατηγορίες παικτών, ήτοι: επιχειρηματίες και κάτοικοι, αποτελούν τα *«αγκωνάρια της ζωής»* της Μ.Π. προσφέροντας το ανθρώπινο δυναμικό διαβίωσης και άσκησης επαγγελματικής ταυτότητας. Η αντιπαράθεση φέρνει απομόνωση, αποκοπή από την εδαφική και κοινωνική συνοχή και κυρίως γεννάει αντισυμπεριωτικές δυνάμεις που δεν διευκολύνουν το κοινό καλό, το ευ ζην, την ευδαιμονία όπως ανέγραφε ο Αριστοτέλης. Γιατί το *«ευ ζην»* αναδιπλώνει τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων με την παράλληλη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

«Το οικονομικό μέγεθος που έχει εξαπλωθεί σε όλο το εύρος της Μ.Π» (E.18) σε συνδυασμό με την *«ακόρεστη επιχειρηματικότητα»* (E.22) έχει *«συμπιέσει»* τον μνημειακό χαρακτήρα της με κίνδυνο την ανεξέλεγκτη χρήση γης (E.25) και της παράλληλης *«εξαφάνισης του αυθεντικού»* (E.20).

Όμως, και η οικονομική διείδυση μέσα από *«την παγκοσμιοποίηση έχει προσβάλει την αυθεντικότητα της Μ.Π. καθιστώντας το μνημείο μόνο για μια τουριστική περιήγηση χωρίς την ανάλογη εμβάθυνση στην πολιτιστική εικόνα του τόπου»* (E.2, E.11, E.18, E.20 και στους Π.2, Π.4, Κ.4) και συμπληρώνεται η ίδια σκέψη με την *«δυσκολία που αντιμετωπίζονται τα παραδοσιακά προϊόντα από την σκληρή ανταγωνιστικότητα από την Κίνα ή αλλού»* (E.4).

Αυτό δημιουργεί τη συνθήκη *«κάθε χρόνο και χειρότερα»* (E.26) *«με απρόβλεπτες συνέπειες στο μοναδικό μνημείο, το οποίο μας παρέδωσαν οι κατακτητές στα δικά μας χέρια και οφείλουμε να το διατηρήσουμε πάση θυσία»* (E8).

Σε αυτήν την σύνθεση των προβλημάτων, η συντριπτική πλειοψηφία διατηρεί την αισιοδοξία της ότι κάτι μπορεί να αλλάξει γιατί υπάρχει η οφειλή για την επόμενη γενιά (E.2), εφαρμόζοντας στη λειτουργία της Μ.Π τις προοπτικές της αειφορίας, η οποία μπορεί να μετουσιωθεί με τη διαρκή αγάπη για τον συγκεκριμένο χώρο (E.29).

Η αλλαγή νοοτροπίας μεταξύ των δρώντων στην Μ.Π. (E.13) και η διαρκής εποπτεία από την Τ.Α. (E.14) και τη Δημοτική Αστυνομία (E.9) πάνω σε ένα συγκριμένο κανονισμό λειτουργίας μπορεί να πετύχει την ορθή λειτουργία της. Αυτό θα υποστηρίξει τη διάρκεια του χαρακτήρα της Μ.Π, η οποία βεβαίως χρειάζεται μέτρα και όρους εκ των πραγμάτων, όμως παραμένει *«ένα ανοιχτό βιβλίο, μια μεγάλη βιβλιοθήκη με βιβλία, στις προθήκες της υψηλού ενδιαφέροντος. Και αυτή δεν πρέπει να χαθεί»* (E.2).

Δύο (2) εξέφρασαν την απογοητευτική θέση για το μέλλον της αειφόρου ανάπτυξης της Μ.Π. βασιζόμενοι κυρίως στα συμφέροντα που ο κάθε «παίκτης» διεκδικεί (E.19) και την ήδη παγιωμένη πολεοδομικά άναρχη κατάσταση (E.1).

Η όλη εικόνα που εξάγεται από τον πρώτο στόχο σε απόλυτη πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιχειρηματιών είναι ότι η Α.Α δεν είναι ένα σλόγκαν χωρίς κοινωνικό αντίκρισμα, αλλά μπορεί να αποτελέσει τη πιθανή λύση των προβλημάτων που συνήθως γεννιούνται από την εκμετάλλευση του ιστορικού χώρου χωρίς μέτρο και συνείδηση.

Η πρόσφορά όλων αναγκαία και απαραίτητη.

Μάλιστα οι επιχειρηματίες τείνουν χέρι συνέργειας στους κατοίκους στην αντιμετώπιση της υπάρχουσας κατάστασης, αποφεύγοντας την αντιπαλότητα προς όφελος του μέλλοντος.

Μάλιστα, για να συμπληρώσει ο Πρόεδρος του Συλλόγου Καταστηματαρχών της Μ.Π, (E.8) σε συνέντευξη τύπου για θέματα της Μ.Π (21 Μαΐου 2016) σε τοπική εφημερίδα: *«η κατάσταση που επικρατεί στην αγορά της Μ.Π. απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί...ειδυλλιακή. Υπάρχουν ελάχιστοι ασύδοτοι επιχειρηματίες που αμαυρώνουν την εικόνα. Εκείνο που πρέπει να γίνει είναι η προστασία της υγιούς επιχειρηματικότητας με την εφαρμογή των νόμων και του κανονισμού λειτουργίας του μνημείου. Γιατί το μνημείο ωφείλει να έχει το δικό του μέλλον για όλους μας».*

Συνεπώς, ο επιχειρηματικός κλάδος στηρίζει την Α.Α. ως τη γέφυρα μεταξύ επιχειρηματικότητας και περιβάλλοντος, μεταξύ οικονομίας και πολιτιστικού κεφαλαίου, ως δρόμο για τον ποιοτικό τουρισμό (Ε.28).

Αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει την ανάγκη συνύπαρξης της οικονομίας και οικολογίας με όρους και κανόνες, ενσωματώνοντας και την κοινωνική διάσταση⁴⁶.

5.9.2.β. Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος αναφέρεται στη βούληση συνέχισης ή απομάκρυνσης των επαγγελματικών δραστηριοτήτων των εντός των Τειχών των ερωτηθέντων επιχειρηματιών. Έγινε προσπάθεια να εμφανιστεί το «μυστικό», το οποίο παροτρύνει τον επιχειρηματία να συνεχίζει να δραστηριοποιείται εντός της Μ.Π. ή εκείνο που τον ωθεί για την πραγματοποίηση μετεγκατάστασης της δραστηριότητας εκτός των Τειχών (στη λεγόμενη νέα πόλη). Εδώ διαφαίνεται και το επαγγελματικό «δέσιμο» με την περιοχή εξέτασης του εκάστοτε επιχειρηματία, υπολογίζοντας ότι ο χώρος εργασίας αποτελεί βασικό κομμάτι της ζωής και κατ' επέκταση συντελεστής για την αειφόρο πορεία μέσα από την κοινωνική διάστασή της.

Οι είκοσι τρεις (23) επιχειρηματίες αντέδρασαν συναισθηματικά, τονίζοντας την ιδιαίτερη σχέση με το χώρο, είτε επειδή γεννήθηκαν στην Μ.Π., είτε επειδή είναι παράλληλα και κάτοικοι της Μ.Π., είτε επειδή παρέλαβαν την επιχείρησή τους από τους γονείς τους και συνεπώς επιθυμούν τη συνέχιση της δραστηριότητας εντός της Μ.Π.

Μόνο (6) από τους είκοσι εννέα (29) ερωτηθέντες επιχειρηματίες εξέφρασαν την επιθυμία να αλλάξουν έδρα επιτηδεύματος και να κατευθύνουν τη δραστηριότητα τους στην εκτός των Τειχών περιοχή της Ρόδου και ένας (1) εξ' αυτών το έχει ήδη δρομολογήσει.

Εξεφράσθη μάλιστα υπερθεματικά η «*υπερηφάνεια της εργασίας στη συγκεκριμένη περιοχή εντός των Τειχών*» και ότι είναι «*αφύσικο η αλλαγή θέσης της επιχείρησης*» (Ε3) και ότι «*η αύρα της Μ.Π. είναι μοναδική*» (Ε.6) (το βλέπουμε και στον Κ.2).

Δυο (2) εξέφρασαν την επιθυμία «*διπλής*» έδρας επιχείρησης και εντός και εκτός της Μ.Π για εμπορικούς λόγους, χωρίς όμως να εγκαταλείπουν την Μ.Π, παρά την σωρεία

⁴⁶ Βλ. σχετ. Φώκιαλη, Π., Οικονομία και Περιβάλλον: Η πορεία από την κλασική σύγκρουση στη μεταμοντέρνα σύγκλιση, στο Καίλα, Μ., Κατσίκης, Α., κ.α (επιμ.), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Α.Α: νέα δεδομένα και προσανατολισμοί*, Αθήνα: Ατραπός, 2009, σσ.91-93.

προβλημάτων που ανακύπτουν είτε από τις υποδομές, είτε από τον παγκόσμιο ανταγωνισμό φτηνών προϊόντων που καθιστούν τα τοπικά απαγορευτικά, λόγω μεγάλου κόστους (E.4 και E.7) και δύο άλλοι την επιθυμία μετεγκατάστασης εκτός της Μ.Π. Όμως, επειδή το κόστος της αλλαγής καταστήματος είναι μεγάλο περιορίζονται στη σημερινή κατάσταση (E.10 και E.17).

Ένας (1) μόνον διατύπωσε ρητά την αλλαγή έδρας δραστηριότητας από την Μ.Π στην περιοχή της νέας αγοράς, λόγω της υπάρχουσας διαρκούς παρακμής και ασυδοσίας στην Μ.Π. (E.25), και ένας άλλος την άμεση βούληση για αλλαγή θέσεως της επιχείρησης του εκτός Μ.Π για λόγους αγανάκτησης και της προσφοράς χαμηλών ποιοτικών αναγνωστικών προϊόντων προς τα δικά του ντόπια (E.26).

Η διατύπωση από όλους για τα προβλήματα που μαστίζουν την περιοχή, κυρίως το καλοκαίρι, λόγω εποχιακής τουριστικής ροής από μερικά Μπαρ με τις ηχορμπάνσεις και τις καταλήψεις δημοτικού χώρου (E.27) σε συνδυασμό με την επιθετική παρότρυνση (κράχτες) επιλογής καταστημάτων αγοράς (E.11) και της παράλληλης ελλιπούς αστυνόμευσης, αλλά και το χειμώνα για τις κακές υποδομές, διαφαίνεται ότι δεν αποτελούν εμπόδια της συνέχισης της επαγγελματικής δραστηριότητας εντός των Τειχών. Είναι οξύμωρο, αλλά πραγματικό.

Ίσως η απάντηση βρίσκεται εύκολα εάν αναλογιστούμε ότι η Μ.Π είναι «*δοχείο τέχνης*» (E.13), το βλέπουμε και στους (Π.4, Π.5, Π.8, Τ.Α.4 και Κ.4), το οποίο εκπέμπει «*έρωτα*» (E.14 και E.29). Μία επιχειρηματίας, η οποία μόλις άνοιξε το κατάστημα της εξέφρασε την λατρεία στον χώρο (E.15) και αυτό ήταν το κίνητρο για την έναρξη ενασχόλησης εντός των Τειχών. Ένας ανέφερε ότι «*κάθε πέτρα μου μιλάει στην Μ.Π.*» και αυτή η συναισθηματική φόρτιση τον ενισχύει στον επαγγελματικό του τομέα (E18).

Άλλος ονομάτισε την Μ.Π. «*μικρό παράδεισο*», «*μικρή ζωγραφιά*» (E.22) και άλλος «*εμπορικό κόμβο*» (E.23) (το διακρίνουμε και στον Δ.1.2) για να καταλήξει ένας να τοποθετήσει τον εαυτό του «*ως οπαδό*» της Μ.Π. και γι' αυτό επένδυσε σε αυτό το μαγευτικό, γεμάτο ιστορία χώρο (E.29).

Διαβλέπουμε συνοπτικά ότι η απόλυτη πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιχειρηματιών εκφράζει τη βούληση παραμονής της επιχειρηματικής δραστηριότητας εντός της Μ.Π αποδίδοντας τη θετική εικόνα, είτε για λόγω συναισθήματος, είτε για λόγους εμπορικούς. Ας μην λησμονούμε ότι το σύνολο σχεδόν των τουριστών που επισκέπτονται τη Ρόδο, θα «περάσουν» έστω και μια φορά από την γραφική Μ.Π., η οποία έτσι αποκτά και τον κύριο εμπορικό πόλο της Ρόδου.

Οι έξι (6) επιχειρηματίες, οι οποίοι δηλώνουν με τον ένα τρόπο ή τον άλλο τη δυσφορία τους για τη σημερινή κατάσταση εντός της Μ.Π. και με την προοπτική αλλαγής έδρας

επιχείρησης εκτός των Τειχών γίνεται κυρίως για λόγους ανταγωνιστικότητας από την πώληση μη ποιοτικών και φτηνών προϊόντων από τα άλλα καταστήματα της Μ.Π., αλλά και από την εν γένει αναντίστοιχη εικόνα της Μ.Π. ως προς τον μνημειακό της χαρακτήρα. Αυτό είναι ένα θέμα, το οποίο οφείλει να διερευνηθεί και να γίνουν οι ανάλογες παρεμβάσεις από τους ιθύνοντες, Τ.Α και Υπ. Πολιτισμού με την συνεργασία των διαβιούντων και των επιχειρηματιών, ώστε να εξευρεθεί η μέση οδός συνύπαρξης και συνέργειας για τη διατήρηση της αίγλης της Μ.Π. η οποία αποτελεί τον «*συνδεδειγμένο κρίκο της πόλης της Ρόδου*» (Ε.24) (το διακρίνουμε στον Τ.Α.2. ως η Μ.Π. να έχει βαροκεντρική θέση στο σύνολο της πόλης, ως επίσης και στην Τ.6, στο Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου).

Είναι εκεί που συναντιέται η ιστορία με την κοινωνία, είναι εκεί που συναντιέται ο πολιτισμός με την επιχειρηματικότητα, είναι εκεί που οι όροι και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν να μην απομονώνουν, να μην υποβαθμίζουν, αλλά να βελτιώνουν, να διατηρούν, να συναρπάζουν. Γιατί η Μ.Π είναι μια μαγευτική «γωνιά» της Ρόδου που εάν δεν προσεχθεί με ιδιαίτερο τρόπο θα χάσει τη «διατηρησιμότητά» της (το βλέπουμε και στην Π.2), την εμπορική της αξία, το στίγμα της. Το μέλλον το φτιάχνουμε όλοι μαζί.

Συνεπώς, διακρίνουμε το συναισθηματικό δέσιμο της πλειοψηφίας των επιχειρηματιών με τον ιστορικό χώρο της Μ.Π. και την εμμονή τους να εργάζονται εντός των Τειχών. Πολλοί από αυτούς είναι παράλληλα κάτοικοι και επιχειρηματίες, εκφράζοντας την συνολική τους διαβίωση εντός των Τειχών, ως έναν μοναδικό κόσμο για αυτούς.

Ο συναισθηματικός και η αντίληψη της αισθητικής είναι στοιχεία της Α.Α., τα οποία αποτελούν εφόδια για την Π.Ε. των ενεργών πολιτών –επιχειρηματιών⁴⁷.

5.9.2.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος στόχος αναλύει την υποστηρικτική συμμετοχή των υποκειμένων, ώστε να επιτευχθεί η αειφόρος ανάπτυξη στην Μεσαιωνική Πολη της Ρόδου. Εμπλέκεται το ανθρώπινο στοιχείο ως συντελεστής προόδου και εφαρμογής πολιτικών σχετικά με την επιτυχία του εγχειρήματος.

Διαιρείται σε τρία σκέλη: το 1^ο σκέλος προσεγγίζει τη δυνατότητα συμμετοχής του ερωτώμενου σε εκπαιδευτικά προγράμματα ήπιας επιχειρηματικότητας και ευαισθητοποίησης ώστε η Μ.Π. να μετατραπεί σ' ένα χώρο κοινωνικής συνοχής και

⁴⁷ Βλ. σχετ. Λιαράκου, Γ., & Φλογαίτη, Ε., Το ζήτημα των αξιών στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία στο Θεοδοροπούλου, Ε., κ.α (επιμ.), *Περιβαλλοντική Ηθική: από την έρευνα και τη θεωρία στην εφαρμογή*, Αθήνα: Ατραπός, 2009, σ. 253.

ευημερίας για όλους τους εμπλεκόμενους. Ουσιαστικά, αυτή η ερώτηση κρύβει τη δύναμη της εκπαίδευσης και τις παροχές της σε αλλαγή στάσης προς μια αειφόρο πορεία

Το 2^ο σκέλος παρουσιάζει την αποδοχή μιας συγκεκριμένης στρατηγικής-πολιτικής, ώστε ο επιχειρηματικός κόσμος της Μ.Π να συνεισφέρει στην ενδυνάμωση του πολιτιστικού κεφαλαίου της Μ.Π μέσα από το πρίσμα της αειφορίας με δράσεις και γεγονότα που θα το ενίσχυαν αυτό και,

Το 3^ο σκέλος αναλύει την ανάγκη αλλαγή κατεύθυνσης ενός μονοδιάστατου οικονομικού υπάρχοντος μοντέλου με προϊόντα χαμηλής ποιότητας γύρω από τον τουριστικό τομέα, όπως επισημάνθηκε στον 1^ο και 2^ο στόχο με την διείσδυση παραδοσιακών επαγγελμάτων και τοπικών ποιοτικών προϊόντων μέσα από τις παραδοσιακές τέχνες ώστε να συγκρατηθεί η ανεξέλεγκτη άναρχη ανάπτυξη που προσβάλλει τον μνημειακό χαρακτήρα του χώρου.

Η ερώτηση συνολικά αγγίζει την αγωγή και τον πολιτικό πολιτισμό του ατόμου που ασχολείται στην Μ.Π για την προσδοκώμενη αλλαγή πορείας της Μ.Π, από «εμπορικό *πέρασμα*» (E.23) σε πολιτιστικό κέντρο παγκόσμιας κληρονομιάς.

Αναλυτικότερα, στο **1^ο σκέλος**: Οι είκοσι επτά (27) των υποκειμένων έδειξαν ενδιαφέρον για τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά πρόγραμμα για την αλλαγή αντίληψης και συμπεριφοράς, ενώ δύο (2) εξέφρασαν την δυσφορία τους. Προτείνονται μάλιστα να γίνονται κατά την διάρκεια του χειμώνα (E.10 και E.14), λόγω εποχιακής λειτουργίας των καταστημάτων τους, από τα οποία τα περισσότερα ασχολούνται με τον τουρισμό. Μάλιστα προτάθηκε αυτά τα εκπαιδευτικά σεμινάρια να είναι υποχρεωτικά και για τους πολιτικούς (E21), μιας και αυτοί παίρνουν τις τελικές αποφάσεις. Επισημάνθηκε ότι όλοι οι επιχειρηματίες πρέπει να γίνουν μαθητές *«γιατί για να αλλάξουμε, πρώτα πρέπει να αλλάξω εγώ»* (E.25). Η Παιδεία του πολιτισμού εκτός της δια βίου εκπαίδευσης οφείλει να καλλιεργείται από μικρή ηλικία (E.19), ώστε οι πολίτες να είναι ώριμοι να δεχθούν τη ιδιαιτερότητα του ιστορικού χώρου και την αγάπη της κοινωνικής ευθύνης.

Η συμμετοχή της νεολαίας στα δρώμενα (Δ.11.2) αναδεικνύεται βασικός παράγοντας κίνησης της συνεργασίας, μιας και η νεολαία είναι εφοδιασμένη με γνώσεις, κίνητρα, αλλά και παρορμητισμό για το αύριο (το βλέπουμε και στους Π.5, Κ.3, E.11, E.19, E.26 και στην Δ.10.1/3 και στην T.5.1/3).

Ένας (1) δήλωσε ότι η εκπαιδευτική αγωγή και η συμμετοχή σε προγράμματα ήπιας επιχειρηματικότητας θα αποταθούν και θα προσέλθουν μόνο οι ευσυνείδητοι επιχειρηματίες, ενώ οι ασυνείδητοί, οι οποίοι καταστρέφουν την εικόνα της Μ.Π., δεν θα προσέλθουν (E20), ενώ ένας και μόνο δήλωσε την πλήρη απογοήτευση του και τόνισε για τα

σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα «δεν θα έλθει κανένας» (Ε.17, το βλέπουμε και στους Κ.5 και Κ.6).

Το σύνολο πάντως, είναι έτοιμο να συμμετάσχει σε δράσεις για την αιφορική πορεία της Μ.Π.

Αναλυτικότερα, στο **2^ο σκέλος**: η απόλυτη συμμετοχή των υποκειμένων (29/29) αποδέχοντε την προσπάθεια για μια ολοκληρωμένη στρατηγική μέσα από μια συγκεκριμένη πολιτική ώστε η Μ.Π. να παρουσιάσει τον πολιτιστικό της πλούτο, ο οποίος είναι μοναδικός.

Επισημάνθηκε ότι το Πανεπιστήμιο και η λειτουργική επέκταση του εντός της Μεσαιωνικής Πόλης θα *«υποστήριζε και θα συντόνιζε»* το όλο εγχείρημα λόγω του κύρους του και της εξειδίκευσή του (Ε.3), το υποστηρίζει και ο τέως δήμαρχος (Τ.Α.1) και ο Κ.8. Και επειδή *«πουλάμε κουλτούρα»* (Ε.16) πρέπει να επιστρέψει *«αυθεντικότητα»* (το βλέπουμε και στην Π.2) *και τα γνήσια προϊόντα»* (Ε.18). Αυτό απαιτεί μέτρα κάτω από μια στρατηγική που δεν θα αφήνει κανένα αμέτοχο ή αδιάφορο για μια εναλλακτική επιχειρηματικότητα που είναι αναγκαία για τη βιωσιμότητα της οικονομίας.

«Γιατί έρχεσαι ξένος και οφείλεις να φεύγεις ως φίλος», όπως επεσήμανε επιχειρηματίας βλέποντας επιχειρηματικά λίγο μακριά από το εφήμερο σήμερα (Ε.11).

Αναλυτικότερα στο **3^ο σκέλος**: Οι είκοσι επτά (27) εκ των υποκειμένων δεν αρνούνται την αλλαγή της σημερινής εμπορικής πλευσης με την προσθήκη προϊόντων γνήσιας λαϊκής τέχνης και δύο (2) εξέφρασαν την αρνητικότητα τους. Γιατί *«η τέχνη είναι εκείνη που θα επαναφέρει την χαμένη αυθεντικότητα της Μ.Π και θα μετατρέψει τα υπάρχοντα χρυσοπωλεία σε εργαστήρια χρυσού με μεράκι και καινοτομίες»* (Ε.18). *«Το αντίδοτο Τέχνη»*, το διακρίνουμε και στους κατοίκους, στα άτομα του πολιτισμού, αλλά και της Τ.Α., και των έντεκα (11) δυάδων. Είναι στοιχείο κοινού παρανομαστή.

«Είναι η τέχνη και η χειροτεχνία τα όπλα ενάντια στην ισοπέδωση της παγκοσμιοποίησης» (Ε.19).

Είναι αυτά *«που μπορούν να φέρουν τους νέους πίσω και να προσφέρουν την αναγκαία αναζωογόνηση στην περιοχή»* (Ε.2) και να τους καλλιεργήσουν το μεράκι και το ήθος απέναντι στο εύκολο κέρδος μέσα από τη λαϊκή τέχνη (Ε.11), (το βλέπουμε και στους Π.4, Π.5, Π.8, Τ.Α.4 και Κ.4, Κ.6, Τ.3.2/3, Τ.6.4/5, Δ.10.1/3).

Ένας (1) μόνο εξέφρασε την άρνηση του ότι τα καταστήματα της παραδοσιακής τέχνης δεν έχουν καμιά τύχη και δεν μπορούν να αποδώσουν στο χαρακτήρα της Μ.Π., γιατί *«η ζωή προχωράει μπροστά με κανόνες αγορών και οι τουρίστες δεν αγοράζουν ακριβά προϊόντα»* (Ε.20).

Ένας (1) άλλος από τους ερωτώμενους ανέφερε ενδεικτικά «έφτιαξα στην Μ.Π. ένα παραδοσιακό σπίτι που εξέθετε τοπικά προϊόντα. Όμως είναι πολύ δύσκολο το εμπόριο, λόγω του άκρατου ανταγωνισμού από τις τουρκικές και κινέζικες αγορές. Προτείνω το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων να διαθέσει όλα τα κλειστά ακίνητα του που διαθέτει στην Μ.Π. σε νέους δωρεάν, για να αρχίσουν να κατασκευάζουν και να πουλούν αυθεντικά τοπικά προϊόντα. Μόνο έτσι θα σωθεί η Μ.Π. από την εμπορική κατηφόρα» (Ε.26).

Μόνο με την αλλαγή νοοτροπίας και τον δέοντα σεβασμό στο μνημείο μπορεί να επανέλθει η Μ.Π. σε δρόμους βιωσιμότητας. «12 μήνες επιχειρώ-12 μήνες ζω» (Ε1) είναι ένα μότο που αποδίδει τη διάρκεια της ζωής στην Μ.Π. από όλες τις πλευρές (και όχι στην εποχικότητα που επισημαίνεται ενδεικτικά από τους Κ.1, Κ.7, Κ.8, Ε.10 και Ε.14 και Δ.10.2/1, Δ.11.1/2, Τ.2.1/1, Τ.3.1/1)

Συνεπώς, διακρίνουμε ότι η Μ.Π. παρουσιάζεται ως ένας ζωντανός οργανισμός (το βλέπουμε και κυρίως στα άτομα της Τ.Α και Πολιτισμού και στους Ε.7, Κ.4, Τ.6.3/4), ο οποίος έχει ανάγκη από ήπιες μορφές παρεμβάσεις που θα καταλήγουν σε μια στρατηγική όπου όλα θα συγκοινωνούν, όλα θα συντρέχουν με τον πολιτισμό, όλα θα αναδεικνύουν αυτόν τον ευλογημένο τόπο. Γιατί αυτός ο ιστορικός τόπος είναι η ταυτότητά μας, είναι το παρελθόν μας και το μέλλον μας. Μακριά από την αισχροκέρδεια, μακριά από την άναρχη χρήση γης μπορούμε να αναφωνήσουμε για την αυτοσυνειδησιακότητά μας μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία : ΝΑΙ στη ΓΝΩΣΗ, στο ΗΘΟΣ και στην ΤΕΧΝΗ (Τάσιος, 2014: 525).

5.9.2.δ.Πρόθεση για συνεργασία

Ο τέταρτος στόχος αγγίζει το θεμέλιο της επιτυχούς πορείας, ώστε η Μ.Π. να αποκτήσει μια ανάπτυξη αειφόρο και αξιοβίωτη. Αναδεικνύει το συνεργατικό πνεύμα που οφείλουν να διαθέτουν όλοι όσοι εμπλέκονται, δραστηριοποιούνται, έχουν λόγο. Και αυτοί που δεν το διαθέτουν οφείλουν να γίνουν οι κατάλληλες ζυμώσεις, ώστε να αντιληφτούν την αναγκαιότητα της παρέμβασης στη δομή της λειτουργίας της Μ.Π. Ο Δρόμος έχει τη δική του ανηφόρα, όμως με την συνεννόηση όλων των μερών μπορεί «κάτι να γίνει».

Η ισχυρή πλειοψηφία των επιχειρηματιών, ήτοι είκοσι επτά (27) εκ των είκοσι εννέα (29) «δεν αρνείται τη συνέντευξη» (Ε.5) με τους άλλους διαμορφωτές για το καλό της Μ.Π., και μόνο δύο (2) διαφοροποιήθηκαν.

Έτσι, οφείλουν «να περιοριστούν τα ατομικά συμφέροντα προς όφελος των πολλών» (E.2), επισημαίνοντας «σ'ένα περιβάλλον σύμπνοιας και αλληλοκατανόησης, συνεπικουρούμενο από το ΥΠΠΟ και την Τ.Α» (E.3). Όμως για να εξαφανιστεί η ασυδοσία πρέπει να υπάρχει «νόμος και τάξη και εφαρμογή των κανονισμών και όρων » αρχίζοντας από την Τ.Α. (E7), (και το βλέπουμε και στους Τ.Α.2, Τ.Α.5, Κ.3, Κ.6, Κ.7, Κ.8, Π.3, Π.5, Π.9).

Υπογραμμίζεται ότι στις περισσότερες απαντήσεις στην Τ.Α. αποδίδεται η μεγάλη ευθύνη εφαρμογής και τήρησης των κανόνων λειτουργίας ύστερα από συστηματικούς ελέγχους (E9). Ο ρόλος της Τ.Α καταγράφεται κατά πλειοψηφία των παικτών, σημαντικός και συντονιστικός ή και σε θέση leader σε κάθε προσπάθεια για την διάσωση της Μ.Π (το βλέπουμε και στους E.9, E.25, Τ.Α.2, Τ.Α.5. Π.1, Π.7, Π.9, Κ.6, Κ.7, Κ.8, Δ.2.2/5, Δ.3.2/5, Δ.5.2/5, Δ.7.2/5, Δ.9.2/5, Τ.1.4/1, Τ.2.4/4, Τ.4.4/3, Τ.5.4/5).

Ακόμη και στον αρμονικό προσδιορισμό των χρήσεων γης (το βλέπουμε και στους Τ.Α.1 και Τ.Α.2, E.1, E.11, E.18, E.25, Κ.7, Κ.9) για την κατανομή των λειτουργιών της Μ.Π, η Τ.Α έχει την πλήρη ευθύνη (E.17) ως επίσης και στην προστασία εκείνων των καταστημάτων που διαθέτουν ποιοτικά προϊόντα (E.18).

Το συνεργατικό πνεύμα από την πλευρά των επιχειρηματιών διαφαίνεται να είναι «πλούσιο» γιατί αντιλαμβάνονται ότι αυτό είναι υπέρ της εμπορικής υπερ-αξίας της περιοχής με άμεσο αντίκτυπο στις πωλήσεις των εμπορευμάτων τους (E.25).

Βεβαίως και εκφραστήκαν δύο (2) θέσεις ότι το εγχείρημα της συναπόφασης και της συνεργασίας όλων των παικτών «σκοντάφτει από τα ατομικά συμφέροντα και την άγρα πολιτικών ψήφων από την Τ.Α.» (E.26).

Ως επίσης από «την υπάρχουσα συμπεριφορά μερικών, που όμως επηρεάζουν το όλο συνεργατικό κλίμα» (E15).

Η ελπιδοφόρος όμως προσέγγιση ήλθε με την διατύπωση «ότι ο πρώτος σπόρος πρέπει να πέσει στο ίδιο τραπέζι των τεσσάρων παικτών, γιατί είναι μονόδρομος για το μέλλον της Μ.Π» (E.27).

Και καταγράφηκε και η απάντηση προοπτικής «ότι με τη συζήτηση μπορεί να υπάρξει και θετικό αποτέλεσμα» (E.29).

Η Μ.Π μπορεί να «καταστεί ένα πολυ-πολιτιστικό κέντρο και πολυτεχνικό κέντρο, μια αυτούσια πολεοδομική οντότητα, όπου όλα θα συλλειτουργούν και τα άτομα θα συνεργάζονται χωρίς αποκλεισμούς. Αυτό χρειάζεται ένα ΟΡΑΜΑ και ένα Ενιαίο Φορέα Διαχείρισης με όλους τους εμπλεκόμενους και το ΤΕΕ, ΥΠΠΟ, Τ.Α και Πανεπιστήμιο» (E.12).

(Η έννοια της πολυ-πολιτιστικότητας επανέρχεται και στους Π.2, Π.6, Π.7, Δ.10.1/1).

Διακρίνουμε ότι οι περισσότεροι επιχειρηματίες είναι πρόθυμοι να συμμετέχουν σ' ένα ανοιχτό διάλογο με τους κατοίκους και άλλους που μπορούν να συνεισφέρουν (π.χ ΤΕΕ) με την Τ.Α. να έχει την ευθύνη του συντονισμού και της λήψης μέτρων.

Μάλιστα, η πρόταση για την δημιουργία ενός μοναδικού Φορέα Διαχείρισης (το διακρίνουμε και στους ανθρώπους της Τ.Α.) που έχει καταγραφεί από ένα υποκείμενο, προσδίδει και μια θεσμική φόρμουλα μόνιμης συνεργασίας όλων εκείνων που μπορούν να βάλουν ένα λιθαράκι για την αλλαγή της πορείας της Μ.Π.

Το ευχάριστο είναι ότι όλοι αντιλαμβάνονται ότι κάτι δεν πάει καλά στη λειτουργία της Μ.Π και οφείλονται να ληφθούν, δράσεις και μέτρα.

Και αυτό καθιστά την Μ.Π. ως μια ειδική ζώνη που μπορεί να ανακαλύψει την Α.Α και η Α.Α να βρει ένα σπάνιο πεδίο εφαρμογής, όπου συνθέτονται κοινωνικά, οικονομικά, οικολογικά και πολιτιστικά στοιχεία σε ένα μοναδικό σύμπλεγμα «complexus», αποτυπώνοντας την εξέλιξη σ' έναν χώρο που και «οι πέτρες μιλούν», ερμηνεύοντας το ποίημα της Κικής Δημουλά *«Η περιφραστική πέτρα»*.

Και δεν «μιλούν» μόνο στους τουρίστες και στους κατοίκους της Μ.Π., αλλά και σε όλη την πολη, σ' όλο το νησί μιας και η Μ.Π είναι λειτουργικά και ιστορικά συνδεδεμένη με την νέα πόλη. Είναι *«κομμάτια του ίδιου πάζλ»* (Ε.24).

Μέσα σ' αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο και την εκδήλωση συμμετοχής και συνεργασίας όλων των δρώντων στην Μ.Π, η οικονομική κρίση προσέθεσε την ανάγκη για την αλλαγή κατεύθυνσης της Μ.Π με εναλλακτικές δράσεις, προσβλέποντας στο ισχυρό στοιχείο, που είναι ο πολιτισμός (Ε27).

Στο κάλεσμα αυτό το *«Πανεπιστήμιο με την παροχή εκπαίδευσης και συγκεκριμένων προγραμμάτων οφείλει με τις άλλες παραγωγικές δυνάμεις του τόπου να συνδράμει σε αυτή την συνολική προσπάθεια»* (το ρόλο του Πανεπιστημίου τον διακρίνουμε και στους Π.9, Κ.4, Τ.Α.1, Τ.Α.2 και Ε.3, Ε.11, Ε.15, Ε.16, Ε.19, Ε.27, Δ.7.1/1 και ενισχύεται με τον Τ.6.4/5).

«Η προσπάθεια οφείλει να έχει αποτελεσματικότητα» (Ε24) και να γίνει αντιληπτό από όλους ότι εδώ δεν χωρούν προσωπικές στρατηγικές και συμφέροντα, αλλά η εμβληματικότητα της Μ.Π. για την πόλη της Ρόδου είναι αυτή που μας κάνει να μπορούμε να βιώνουμε στο πέρασμα του χωροχρόνου.

Συνεπώς, ο θρίαμβος της συνεργασίας επί της αποστασίας δεν οδηγεί μόνο σε καθαρούς δημόσιους χώρους, αλλά οδηγεί και στην σύμπραξη μεταξύ επιχειρήσεων για την

καταπολέμηση του ανταγωνισμού και την ομαλοποίηση του οικονομικού περιβάλλοντος, βάση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Βαρουφάκης, 2007: 519).

5.9.2.ε. Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Ο πέμπτος στόχος προσεγγίζει τη διαπραγμάτευση ως βασικό μέσο μεταξύ των τεσσάρων παικτών για την επίτευξη της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Οι συμμετέχοντες στη διαπραγμάτευση αποτελούν και τη σύνθεση των λελογισμένων διαμορφωτών της ανάπτυξης της Μ.Π., σε συνέχεια του 4^{ου} στόχου, όπου καταγραφόταν το απαιτούμενο συνεργατικό κλίμα. Όλη αυτή η διαδικασία έκρυβε μια μαγεία λόγου και ειλικρίνειας, τα οποία αποκαλύφθηκαν με την προσωπική επαφή και τη συζήτηση πάνω στην ενδιαφέρουσα πορεία της Μ.Π.

Οι είκοσι επτά (27) εκ των είκοσι εννέα (29) ερωτηθέντων επιθυμούν να συνεισφέρουν σε μια κοινή προσπάθεια με αμοιβαίο όφελος, εφόσον όμως μπουν όροι και προϋποθέσεις από την Τ.Α, και μόνο δύο (2) έχουν αντίθετη άποψη.

Η Τ.Α θεωρείται βασικός παίκτης και συντονιστής αυτής της διαπραγμάτευσης, όπως διαφαίνεται και στο 4^ο στόχο.

«Τα συσσωρευμένα προβλήματα της ηχορύπανσης, κατάληψης δημόσιου χώρου, της στάθμευσης απαιτούν τη συνύπαρξη και είναι εγωιστικό και ίσως καταστροφικό ο ένας παίκτης να επικρατήσει του άλλου» (Ε.3).

«Οι επιχειρηματίες, οι καταστηματαρχες και τα Μπαρ μαζί με τους κατοίκους να αποτελέσουν το πλήρωμα στο ίδιο καράβι, διαφορετικά θα βουλιάζουμε» (Ε.5).

«Το ΥΠΠΟ και η Τ.Α να είναι οι εγγυητές της ρότας προς το ξέφωτο, απομονώνοντας τους βλαπτικούς επιχειρηματίες που προσβάλλουν το μνημείο για να μην γίνει Γιουσουρούμ» (Ε11).

«Ο κανονισμός ορθής λειτουργίας να αποτελέσει τη Χάρτα διαπραγμάτευσης και με την αλλαγή νοοτροπίας μπορεί να βρεθεί κοινή συνισταμένη» (Ε13), γιατί η Μ.Π. «Δεν αναγνωρίζει άτομα και δεν ξεχωρίζει πρόσωπα» (Ε14). Και σε αυτό μπορεί να συμβάλλει ένας ειδικός Φορέας Διαχείρισης (Ε.15 και στην Π.9).

«Η διαπραγμάτευση κρίνεται αναγκαία για να μπει ο σπόρος, ώστε το προϊόν» που λέγεται Μ.Π. «να γίνει μια ποιοτική όαση, να γίνει μια θαυμαστή καστροπολιτεία» (Ε.16).

Ο ρόλος του *«Πανεπιστημίου εξεφράσθη επανειλημμένως ως βαγόνι αλλαγής της νοοτροπίας και των συμπεριφορών» (Ε.27)*, (το βλέπουμε και στον Τ.Α.2 και στους Π.6, Π.7, Π.9 και Κ.4, Τ.6.4/5, ότι το Πανεπιστήμιο αποτελεί βαγόνι εκπαίδευσης).

Η θέση της Τ.Α στο τομέα σχεδιασμού και εφαρμογής μέτρων και όρων είναι σημαντική και φέρεται και ως «leader» της διαπραγμάτευσης (Ε.25), [το βλέπουμε και στους Ε.9, Τ.Α.2, Τ.Α.5. Π.1, Π.7, Π.9, Κ.6, Κ.7, Κ.8, Δ.2.2/5, Δ.3.2/5, Δ.5.2/5, Δ.7.2/5, Δ.9.2/5, Τ.1.4/1, Τ.2.4/4, Τ.4.4/3, Τ.5.4/5]

«Όλοι μπορούν να προσφέρουν στη διαπραγμάτευση για μια αειφορική κατεύθυνση της Μ.Π., φτάνει να είναι στη βάση ενός αξιόπιστου διαλόγου» (Ε.22) (το διακρίνουμε και στους Π.7, Ε.24, Ε.26, Ε.27, Κ.10), γιατί *«ΟΛΟΙ είμαστε κρίκοι στην ίδια αλυσίδα της ζωής» (Ε.27).*

Ένας (1) εξέφρασε την άρνηση του ότι δεν μπορεί να γίνει ομαλή διαπραγμάτευση, λόγω μεγάλων διαφορετικών συμφερόντων και ότι αυτό επιδεινώνεται και από τον εποχιακό χαρακτήρα της Μ.Π, *«το χειμώνα η Μ.Π. είναι νεκρή» (Ε.10).*

Και σε συνέχεια, ένας άλλος (1) διατύπωσε *«την οικονομική κόπωση λόγω της κρίσης και την απέχθεια στο κάθετι που θα μπορούσε να γίνει για την Μ.Π.» (Ε.17)*, αρνούμενος σε συμμετοχή σε όποιο σχετικό διάλογο.

Συνεπώς διακρίνουμε ότι, η διαπραγμάτευση είναι το μεγάλο ζητούμενο της εποχής μεταξύ των τεσσάρων εμπλεκόμενων παικτών σε ένα αστικό Παίγνιο. Μάλιστα, η Θεωρία των Παιγνίων μετέτρεψε την λογική του δίπολου (νίκη-ήττα) του εκάστοτε προβλήματος σε διαπραγμάτευση, μετατρέποντας το πρόβλημα από καθαρά ατομικιστικό επίπεδο στο καθαρά ωφελμιστικό (Παπακωνσταντινίδης, 2003: σσ. 86-87).

5.9.2.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους επιχειρηματίες

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι:

- Για τον 1^ο στόχο έχουμε: Το σώμα των επιχειρηματιών πιστεύει στη μεγάλη του πλειοψηφία (27/29) την αλλαγή γραμμής της ανάπτυξης της Μ.Π. μέσα από τη βιωσιμότητα και το σεβασμό του μνημείου. Η συνύπαρξη καταστηματαρχών και

κατοίκων σε συνδυασμό με την αυθεντικότητα μέσα από νόμους και κανονισμούς λειτουργίας μπορεί να επιφέρει την ποιοτική διάσταση, προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα της περιοχής. Οι (2) παίκτες εκφράζουν την απογοήτευσή τους στη βάση της βιώσιμης οικονομικά πορείας της Μ.Π.

- Για το 2^ο στόχο έχουμε: Οι συναισθηματικοί δεσμοί των επιχειρηματιών και η «εμπορική κομβική αξία» της Μ.Π. δημιουργούν ισχυρές οικονομικές συνθήκες δραστηριότητας, καταγράφοντας παράλληλα τη σπουδαιότητα της Μ.Π. για το σύνολο της πόλης. Αυτό εκτιμάται από το μεγαλύτερο σύνολο των επιχειρηματιών, ήτοι: 23/29. Οι (6) παίκτες που δυσφορούν βασίζονται, λόγω χαμηλής ποιότητας προϊόντων που διατίθενται στην Μ.Π. και του μη υγιούς ανταγωνισμού.
- Το πρώτο (1^ο) σκέλος του τρίτου στόχου αναλύεται: Είναι ανάγκη εκπόνησης προγραμμάτων για την ευαισθητοποίηση και την ήπια προσαρμογή στα πλαίσια της Α.Α. με την αρωγή του Πανεπιστημίου. Αυτό εκτιμάται από το μεγαλύτερο σύνολο των επιχειρηματιών, ήτοι: 27/29. Δυο (2) παίκτες εξέφρασαν τη δυσφορία τους, λόγω απογοήτευσης συμμετοχής σε τέτοια προγράμματα των συναδέλφων τους.
- Το δεύτερο (2^ο) σκέλος του τρίτου στόχου αναλύεται: Είναι ανάγκη σχεδίαση μιας στρατηγικής που θα αναδεικνύει το μνημείο ως πολιτιστικό κεφάλαιο, γιατί αποτελεί βασικό οικονομικό πόρο επιτηδεύματος για το χώρο των επιχειρηματιών. Αυτό εκτιμάται από το σύνολο των επιχειρηματιών, ήτοι: 29/29.
- Το τρίτο (3^ο) σκέλος του τρίτου στόχου αναλύεται: Η αλλαγή οικονομικού μοντέλου είναι επιβεβλημένη, όπου η τέχνη και η ποιότητα με την ενεργοποίηση των νέων (το διακρίνουμε επίσης στον 3^οστόχο/1^οσκέλος στις τετράδες και στο χώρο των κατοίκων 3^οστόχος/3^ο σκέλος και στις δυάδες /4^ος στόχος) μπορεί να είναι η απάντηση στην στρεβλή πορεία της υπάρχουσας ανάπτυξης της Μ.Π. Η Μ.Π οφείλει να ξεπεράσει την εποχικότητά της και να καταστεί ένας ζωντανός οργανισμός όλο το έτος. Αυτό εκτιμάται από το μεγαλύτερο σύνολο των επιχειρηματιών, ήτοι: 27/29. Οι (2) παίκτες τόνισαν τη μη ικανοποιητική δύναμη αγορών των τουριστών και αντικειμένων τέχνης και λόγω της ανταγωνισμού από τις κινέζικες και τουριστικές αγορές.

Συνεπώς, ο 3^ο στόχος στο χώρο των επιχειρηματιών αναδεικνύει στη μέγιστη πλειοψηφία τους τη θέλησή τους για τη συμμετοχή σε πρωτογράμματα ήπιας προσαρμογής στην πορεία για την Α.Α., με τη βοήθεια του Πανεπιστημίου, με την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου για μια μεσαιωνική πόλη ζωντανή όλο το χρόνο.

- Για τον 4^ο στόχο έχουμε: Η συνεργασία και των τεσσάρων εμπλεκομένων παικτών σ' ένα πνεύμα συνεννόησης μπορεί να φέρει ένα θετικό αποτέλεσμα. Η ρύθμιση των χρήσεων γης μέσα από κανόνες και η ανάδειξη του χαρακτήρα του πολυπολιτισμικού κέντρου μπορεί να είναι μια βάση διαλόγου για το αύριο της Μ.Π. Σε αυτή την προσπάθεια η Τ.Α. έχει τον πρώτο λόγο (leader) [Τον κεντρικό ρόλο της Τ.Α. τον βλέπουμε επίσης στους ανθρώπους της Τ.Α./5^ο στόχος, στους κατοίκους /4^ο στόχος, στον χώρο του πολιτισμού στον 5^ο στόχο, στις δυάδες/5^ος στόχος, στις τετράδες /4^ος στόχος], χωρίς να υποβαθμίζεται η παρουσία του Πανεπιστημίου και του Υπ.Πο (το διακρίνουμε και στους παίκτες της Τ.Α.). Αυτό εκτιμάται από το μεγαλύτερο σύνολο των επιχειρηματιών, ήτοι: 27/29. Οι (2) παίκτες δεν συμφωνούν στο πνεύμα της συνεργασίας λόγω ισχυρών συμφερόντων ομάδων παικτών και της πολιτικής μεροληψίας από την Τ.Α.
- Για τον 5^ο στόχο έχουμε: Ο όρος διαπραγματεύσιμη μπορεί να υλοποιηθεί, εφόσον οι παίκτες επιδείξουν σύνεση, αξιοπιστία λόγου και υπερβαίνουν τα ατομικά συμφέροντα. Αυτό εκτιμάται από το μεγαλύτερο σύνολο των επιχειρηματιών, ήτοι: 27/29. Οι (2) παίκτες καταθέτουν την άρνησή τους, λόγω σύγκρουσης συμφερόντων που είναι αζεπέραστη και λόγω μη συμμετοχής, προκαλούμενη από την επιχειρηματική κόπωση της υπάρχουσας κρίσης.

Συνεπώς, η Α.Α δεν επιλέγει πρόσωπα, αλλά επιλέγει πολιτικές και κοινωνικές δράσεις προς όφελος του αύριο με την ενδεδειγμένη ευθύνη του σήμερα.

Η Μ.Π. είναι ένα «ανοιχτό βιβλίο στο οποίο οφείλουμε όλοι μας να γράψουμε τη δική μας ξεχωριστή παράγραφο» (Ε.2).

Η συντριπτική πλειοψηφία από τους επιχειρηματίες της Μ.Π επέδειξε ένα αίσθημα φροντίδας και ευθύνης για τον μνημειακό χώρο της Μ.Π. εκφράζοντας παράλληλα τις ανησυχίες τους για το μέλλον.

Αυτό δημιουργεί την αισιοδοξία ότι υπάρχει θετικό κλίμα και με κατάλληλες παρεμβάσεις, όρους και μέτρα μπορεί να μετατραπεί σε μια ζώνη Αειφόρου Ανάπτυξη με αξιόλογα αποτελέσματα, λόγω της ιστορικότητας του χώρου.

Οι μεμονωμένες φωνές άρνησης είναι κυρίως από την αγανάκτηση και την απογοήτευση από τους «ασυνείδητους επιχειρηματικούς κύκλους» που λειτουργούν κυρίως το βράδυ και οι οποίοι αποδυναμώνουν την ελπίδα για αλλαγή πολιτικής και ανεύρεσης νέου βιώσιμου Δρόμου για τη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου.

5.9.3.Αποτέλεσμα της έρευνας με τους εκπροσώπους του τομέα του πολιτισμού

5.9.3.α.Απόψεις για την αειφορική προοπτική της Μ.Π

Ο πρώτος στόχος προσδιορίζει την γενικότερη προσέγγιση της περιοχής εξέτασης ως τμήμα της Αειφόρου Ανάπτυξης με τη συνδυαστική δυνατότητα επεμβάσεων και προτάσεων από τους ερωτηθέντες από το χώρο του πολιτισμού (Π) για την διαχρονική της «πολιτιστική επάρκεια». Η ερώτηση έχει μεγάλη βαρύτητα, λόγω του ειδικού χαρακτήρα της περιοχής ως μνημείο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από το 1988.

Και οι εννέα (9) ερωτηθέντες από το χώρο του πολιτισμού προσεγγίζουν την αειφορία ως έναν στόχο που μπορεί να αποδώσει την αυθεντικότητα, τη διαχρονικότητα του μνημείου, το οποίο όμως έχει προσβληθεί από το οικονομικό μέγεθος (Π.6, Π.5 και Π.9). Διακρίνουν την Μ.Π. ως έναν ζωντανό οργανισμό (Π.2, Π.4, Ε.7, Τ.2.3/1, Τ.6.3/4 και το βλέπουμε και στους Κ.4, Κ.8), στοιχείο το οποίο καταγράφεται και στους ανθρώπους της Τ.Α (Τ.Α.1, Τ.Α.2, Τ.Α.4).

Ο πρώτος (Π.1), εφημέριος της ενορίας του Αγ. Παντελεήμονα, διατυπώνει τη βεβαιότητα ότι μόνο μέσα από τη «*συνεργασία επιχειρηματιών και κατοίκων*» μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος της αειφορίας. Χωρίς τη συνεργασία δεν μπορεί να κερδηθεί τίποτα.

Η δεύτερη (Π.2), αρχαιολόγος το επάγγελμα, ξεκαθαρίζει ότι «*η αειφορία ερμηνεύεται ως Αεί+Φέρω, παρουσιάζει δυναμική εξέλιξη και χορηγεί την ισορροπία μεταξύ εκμετάλλευσης και των χρήσεων γης*» (το διακρίνουμε και στους Τ.Α1, Τ.Α.2, Ε.1, Ε.11, Ε.17, Ε.18, Ε.25, Κ.7, Κ.9). «*Δημιουργείται μέσα από στρατηγικές της διατήρησης του ιστορικού περιβάλλοντος και εκφράζει την 1. αυθεντικότητα*» (το διακρίνουμε και στους Ε23, Ε28, Π6, Π7, Π8) 2. «*την διαχρονικότητα*» (το διακρίνουμε και στον Τ.Α.2) και 3. «*την ακεραιότητα της πολεοδομικής διάστασης*»

Ο τρίτος (Π.3) και η τέταρτη (Π.4) απέδωσαν στην Μ.Π τη δυνατότητα να παρουσιάζεται «*ως ένα «μοντέλο» της Α.Α και ως ένας ζωντανός οργανισμός*» (το διακρίνουμε και στους Τ.Α.2, Ε.7, Κ.4).

Ο πέμπτος (Π.5) και η ένατη (Π.9) εκ των εννέα (9) ερωτηθέντων εξέφρασαν την όψη ότι «*δεν υπάρχει ισορροπία στην Μ.Π και οι επιχειρηματίες έχουν τον πρώτο και καθοριστικό λόγο*». Ουσιαστικά απαιτείται «*από-*

εμπορευματοποίηση» (το βλέπουμε και στον Π.9). Παρόλα αυτά, οι *«νέοι επιχειρηματίες προσπαθούν σεβόμενοι το πολιτιστικό στοιχείο της Μ.Π.»* (το διακρίνουμε και στους Ε.2, Ε.11, Ε.19, Ε.26, Κ3)

Η συμμετοχή της νεολαίας στα δρώμενα αναδεικνύεται βασικός παράγοντας κίνησης της συνεργασίας, μιας και η νεολαία είναι εφοδιασμένη με γνώσεις, κίνητρα, αλλά και παρορμητισμό για το αύριο (το βλέπουμε και στους Δ.11.2, Κ.3, Ε.11, Ε.19, Ε.26 και στην Δ.10.1/3 και στην Τ.5.1/3).

Η έκτη (Π.6), εκφράζοντας την εβραϊκή κοινότητα που βρίσκεται εντός των Τειχών, διατύπωσε την άποψη ότι *«η Μ.Π. θα έχει βιώσιμο μέλλον εάν αλλάξει από τη σημερινή κατάσταση και παράλληλα οφείλει να διεκδικήσει την αυθεντικότητά της»* (το διακρίνουμε και στον (Π.2) και σε άλλους ερωτηθέντες) και την *«πολυπολιτισμική πλευρά(το βλέπουμε και στην Π.2 και στον Π.7 και στον Δ.10.1/2) της μέσα από την ποιοτική εμφάνισή της»* (το διακρίνουμε και στους Π.4, Ε.6, Ε.18).

Ο έβδομος (Π.7), συμφωνώντας με τους (Π.4, Π.5, Π.6) (και με τους Κ.1, Κ.2 και Κ.10, Τ.1.1/1), δήλωσε *«ότι οι επιχειρηματίες είναι σε ισχυρότερη θέση από τους κατοίκους, όμως ο Μεσαιωνικός ιστός παραμένει αναλλοίωτος (ευτυχώς). Το θέμα που τίθεται είναι κατά πόσο η Μ.Π. θα αντέξει χωρο-χρονικά στις προκλήσεις του γρήγορου κέρδους»* (διατυπώθηκε και από τους Ε.27 και Ε.28) και *«χρειάζεται αποτελεσματικότητα παρέμβασης από την Τ.Α»* (όπως διατυπώθηκε και από τους Π1, Π.8, Ε24, Ε26, Κ4 και Κ10) στο σημερινό καθεστώς.

Ο όγδοος (Π.8), υπαίθριος ζωγράφος στην Μ.Π. αποτύπωσε *«την εικόνα της κρίσης στην τέχνη και στην ταυτότητά μας, τα οποία οδηγούν στην κυριαρχία του κέρδους και στην αποδυνάμωση της βιωσιμότητας της Μ.Π.»*.

Συνεπώς τα στελέχη του πολιτισμού με ώριμη σκέψη τοποθετούν το ζήτημα της αειφόρου ανάπτυξης στη βάση της συνεργασίας, μεταξύ «των παικτών» με την Τ.Α σε καθοριστικό ρόλο, ώστε να βρεθεί ο δρόμος της αυθεντικότητας και της διαχρονικότητας, παράμετροι που προσδιορίζουν τον χαρακτήρα της Μ.Π. Η επισήμανση ότι η οικονομία έχει υπερισχύσει της πολεοδομικής ισορροπίας με την παράλληλη κατάπτωση της τέχνης, είναι ένα δυναμικό φαινόμενο προκαλούμενο από τον παρατηρητή-καταναλωτή/τουρίστα που μετατρέπει το ιστορικό τοπίο σε μέσο δόμησης προσωπικής ταυτότητας ικανοποίησης (Θεανώ Τερκενλή «Τοπίο και τουρισμός» στο Ανθοπούλου, Θ., & Παπαδοπούλου, Δ.,

(εισαγωγή και επιμελ.), *Περιβάλλον και Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σ.233.). Και αυτό είναι επικίνδυνο.

5.9.3.β. Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος προσεγγίζει τη δραστηριότητα των υποκειμένων του πολιτισμού στη συνέχισή της εντός των Τειχών της Μ.Π εργασίας ή την απομάκρυνση από την Μ.Π. Αυτή η κίνηση παρουσιάζει τη σύνδεση των ατόμων του πολιτισμού μ' έναν χώρο που ενέχει ιστορία αλλά και εμπορικότητα, πολιτισμό, αλλά και οικονομία. Τα διλήμματα αυτά διερευνώνται μέσα από τις συνεντεύξεις των εννέα (9) υποκειμένων.

Και οι εννέα (9) συμμετέχοντες από τον χώρο του πολιτισμού διατυπώνουν την ιστορικότητα του χώρου, που ο καθένας επιθυμεί να επιβεβαιώσει με την δραστηριότητά του επιτυχαίνοντας την ανάδειξη της μοναδικότητας και της πολιτιστικής πολλαπλότητας.

Ο πρώτος (Π.1), παπάς της ενορίας του Αγ. Παντελεήμονα, διατυπώνει με στόμφο ότι η Μ.Π είναι λατρεμένη και μέσα από «τον εθελοντισμό» (το βλέπουμε και στους Π.6, Κ3 και Κ.7) μπορούν να γίνουν πράγματα στο πεδίο της καθαριότητας και της ευταξίας.

Η δεύτερη (Π.2) αρχαιολόγος το επάγγελμα, αναφέρει «το χαρακτήρα του ζωντανού οργανισμού» (το διακρίνουμε και στους (Π.4, Ε.7, Τ.2.3/1, Τ.6.3/4 και το βλέπουμε και στους Κ.4, Κ.8) «που κρύβει την πολιτιστική πολλαπλότητα, που διαμορφώνεται από τη ιδιωτική και δημόσια πρωτοβουλία» (το βλέπουμε και στους Π.6 και Π.7).

Ο τρίτος (Π.3) αναφέρει ότι η δραστηριότητα για να γίνει εποικοδομητική χρειάζονται «ρυθμίσεις και όρια» (τα διακρίνουμε και στους Τ.Α.2 και Τ.Α.5, Ε.12 και Π.9, Κ.8, Κ.9) ώστε να αποκτήσει η Μ.Π το πολιτιστικό συναίσθημά της και πάλι.

Η τέταρτη (Π.4), η οποία συντονίζει το ήδη υπάρχον φεστιβάλ, ανέφερε τη δυνατότητα επέκτασης της δράσης «του Μεσαιωνικού Φεστιβάλ ως ένα πολιτιστικό γεγονός που συνδέει το χθες με το σήμερα».

Ο πέμπτος (Π.5) ο οποίος είναι μουσικός του δρόμου, διαβλέπει ότι «ο χώρος της Μ.Π είναι κατάλληλος για μουσική, αρμονία και κοινωνική επαφή. Είναι μοναδικός χώρος» (το βλέπουμε και στον ζωγράφο Π.8).

Η έκτη (Π.6), η οποία εκφράζει την πολυπληθή εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου, διατυπώνει ότι «η καρδιά της Εβραϊκής Κοινότητας είναι η Μ.Π» (π.χ. η εβραϊκή συναγωγή στην οδό Σιμμίου και Δωσιάδος), για αυτό η δραστηριότητα της κρύβει ένα ιστορικό μεγαλείο.

Ο έβδομος (Π.7) επιβεβαιώνει την *«πολιτιστική πολλαπλότητα του χώρου»* (το διακρίνουμε και στους Π.2 και Π.6) και συνεχίζει την *«κεντροβαρή σύνδεσή της Μ.Π με την όλη (νέα) πόλη»* (πράγμα που το είδαμε και στους Τ.Α.2, Τ.Α.4, Ε.24 και στην 6^η τετράδα).

Ο όγδοος (Π.8), υπαίθριος ζωγράφος, ο οποίος δραστηριοποιείται εντός της Μ.Π. βλέπει τον *«χώρο ως μοναδικό, αρμονικά συνδεδεμένο με την ζωγραφική»* (το βλέπουμε και στον μουσικό Π.5), και

Η ένατη (Π.9), αρχαιολόγος, επαναβεβαιώνει *«την ανάγκη εφαρμογής ορίων και κανόνων»* (το διακρίνουμε και στους Τ.Α.2, Τ.Α.5, Π.3, Ε.4, Ε.12, Ε.13, Ε.24) για την βιωσιμότητα και την *«επαναδραστηριοποίηση της Προγραμματικής Σύμβασης»* που έχει επιτευχθεί μεταξύ Δήμου Ρόδου, Τ.Α.Π. και ΥΠ.ΠΟ. για έργα και δράσεις εντός της Μ.Π (το βλέπουμε και στους Τ.Α.1, Τ.Α.2, Π.9, Κ.9 και Δ.6.2/3 , Δ.7.1/1).

Συνεπώς, οι άνθρωποι του πολιτισμού με σθένος αλλά και με παρρησία υπερτονίζουν το μοναδικό χαρακτήρα της πολιτιστικής πολλαπλότητας της Μ.Π., στον οποίο πρέπει να τεθούν όρια και κανόνες για την επιβίωση της. Γιατί πολιτισμός είναι η μεγαλύτερη ενιαία μονάδα ανθρώπινης οργάνωσης που χαρακτηρίζει τον άνθρωπο και το περιβάλλον του (Nial Ferguson, 2012: 28).

5.9.3.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος στόχος αναλύει τη συμμετοχή των εννέα (9) υποκειμένων του πολιτισμού σε δράσεις και ενέργειες, ώστε η Μ.Π. να αναδειχθεί ως ένα πρότυπο αστικό τμήμα για την αειφορία, με συνδυασμό την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου και της κοινωνικής συνοχής με την παράλληλη αλλαγή της οικονομικής υπάρχουσας στρεβλής κατάστασης.

Διαιρείται σε τρία σκέλη:

Το 1^ο σκέλος προσεγγίζει την ενεργή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις εκ μέρους των υποκειμένων για την πληρότητα της αειφόρου ανάπτυξης.

Ο 2^ο σκέλος έρχεται κοντά στον μνημειακό χαρακτήρα της Μ.Π. με την εφαρμογή μιας στρατηγικής βασισμένης στο πολιτιστικό κεφάλαιο που μπορεί δόκιμα να αναπτυχθεί.

Το 3^ο σκέλος αγγίζει την αλλαγή οικονομικού μοντέλου για τη διαφοροποίηση της αναπτυξιακής κατεύθυνσης της Μ.Π.

Για το πρώτο 1^ο σκέλος παρατηρούμε ότι:

Όλα τα υποκείμενα (9) του χώρου του πολιτισμού βάζουν την εκπαίδευση σε πρώτο πλάνο, την εθελοντική προσφορά αλλά και τη τέχνη ως μέτρα για την αλλαγή της κατάστασης της Μ.Π.

Ο (Π.1), εφημέριος της ενορίας του Αγ. Παντελεήμονα, η (Π.4), ο (Π.7) και η (Π.9) εκφράζουν *«την επιθυμία του για συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα και μαθήματα»* στη στόχευση της βιωσιμότητας του ιστορικού χώρου, ο καθείς με την ιδιότητά του στο χώρο του πολιτισμού.

Επίσης η (Π.2) διατύπωσε ότι *«η καθημερινότητα είναι μια συνεχής εκπαίδευση»*. Ο (Π.3) προτείνει *«την εκπαίδευση κυρίως στα παιδιά για να αποκτηθεί ο απαιτούμενος σεβασμός στον ιστορικό χώρο»* (το διακρίνουμε και στον Τ.Α.3).

Ο (Π.5) ως άτομο του πολιτισμού, ήτοι μουσικός, προτείνει την *«αλλαγή στάσης μέσα από την εκπαίδευση και με διάφορα κίνητρα για τους κατοίκους και επιχειρηματίες»* στο δρόμο της αειφορίας. Η (Π.6) συνεχίζει να υπογραμμίζει τη σημασία της εκπαίδευσης στην αλλαγή ρότας της Μ.Π ακόμη και με *«εθελοντική συμμετοχή»* (το βλέπουμε και στους Π.1, Κ.3 και Κ.7), ώστε η ιστορία να μας διδάξει τη σημασία της ΜΠ.

Ο (Π.8), ζωγράφος, επιμένει και σε αυτό το σημείο ότι *«η τέχνη είναι το μέτρο της διαφυγής»* για την ανεύρεση της χαμένης πολιτιστικής μας ταυτότητας (το βλέπουμε και στους Ε.2, Ε.17, Ε.18, Ε.19, Π.4, Π.5, Κ.4 και στους Δ.4.2/3 και Δ.11.2/3, Τ.4.2/3-3, Τ.6.3/3-3, ο δε Τ.Α.4-δήμαρχος Ρόδου, ταυτίζει την τέχνη με την πορεία της οικονομίας).

Συνεπώς η εκπαίδευση και η τέχνη αποτελούν βασικά στοιχεία για την αντιμετώπιση όποιας κρίσης. Μέσα από τις γνώσεις μπορούν να γίνουν κατανοητά τα προβλήματα και να αλλάξουμε στάσεις ζωής για ένα βιώσιμο μέλλον (Δημητρίου, 2009: 61).

Για το πρώτο **2^ο σκέλος** παρατηρούμε ότι:

Τα τρία (3) υποκείμενα του χώρου του πολιτισμού να υπογραμμίζουν τη τέχνη ως αντίδοτο της υπάρχουσας κατάστασης, άλλα δυο (2) την μετατροπή του μαζικού τουρισμού σε ποιοτικό για την ανάγκη του χαρακτήρα της Μ.Π και τα υπόλοιπα τέσσερα (4) υποκείμενα, να βάζουν την εκπαίδευση με το Πανεπιστήμιο και την Αρχαιολογική Υπηρεσία σε ρόλο «δασκάλου» για την επιστροφή της *«πολιτιστικής βαρύτητας της περιοχής»*.

Ιδιαίτερα, ο (Π.1), παπάς της ενορίας του Αγ. Παντελεήμονα προτείνει *«την αναβίωση εργαστηρίων ζωγραφικής, αγιογραφίας και ξυλογλυπτικής ως απάντηση της αλλαγής κατεύθυνσης των δραστηριοτήτων εντός της Μ.Π.»*.

Η (Π.2) υπογραμμίζει «το ρόλο του τουρισμού στον επηρεασμό της ζωής του μνημείου και στην αλλοίωση της αυθεντικότητας του» (το διακρίνουμε και στους Π.4, Ε.2, Ε.11, Ε.18, Ε.20, Ε.28, Κ.4).

Ο (Π.3) εξάρει «την εκπαίδευση», [όπως και ο (Π.5)], η δε (Π.4) και υπογραμμίζει «τον μαζικό τουρισμό ως φθοροποιό στοιχείο για το χαρακτήρα της Μ.Π» (Το διακρίνουμε και στον Κ.4).

Ο (Π.5), μουσικός, επιβραβεύει «την εκπαίδευση και τη μάθηση» ως βασικό πυρήνα αλλαγής της υπάρχουσας κατάστασης (όπως η Π.3).

Η (Π.6) προσθέτει ενδεικτικά τον κυρίαρχο ρόλο του Πανεπιστημίου (το διακρίνουμε και στους Π.9, Κ.4, Τ.Α.1, Τ.Α.2 και Ε.3, Ε.11, Ε.15, Ε.16, Ε.19, Ε.27, Τ.6.4/5), όπου μαζί με την Α΄ και Β΄ Εκπαίδευση, να γνωρίσουμε όλοι μας την «πολιτιστική πολλαπλότητα του χώρου» (το βλέπουμε και στους Π.2 και Π.7).

Ο (Π.7) προσθέτει ότι στα εργαστήρια τέχνης του εμφανίζονται από τον (Π.1) και τα εργαστήρια κεραμικής με στόχο «την ποιότητα» των προϊόντων και της αυθεντικής εικόνας της Μ.Π (το διακρίνουμε και τους Ε.6, Ε.8, Π.4).

Ο (Π.8), ο ζωγράφος, προτιμάει να αναφέρει εκ νέου την χαμένη ταυτότητα της Μ.Π με την παράλληλη ανάδειξη του κέρδους ως τρόπος ζωής των επιχειρηματιών της Μ.Π. (το διακρίνουμε και στον Κ.3).

Τέλος, η (Π.9), αρχαιολόγος, τονίζει «την ανάγκη σεμιναρίων και ομιλιών από την Αρχαιολογική Υπηρεσία για την συνειδητοποίηση του μνημειακού εύρους της Μ.Π. μαζί με το Πανεπιστήμιο».

Συνεπώς συμπεραίνουμε ότι ο μαζικός τουρισμός δεν υποστηρίζει την ποιότητα σε ένα χώρο που έχει μέσα του πολιτισμό χιλιάδων χρόνων και οφείλει ο χώρος να αντισταθεί στις πιέσεις του κέρδους και της «μάσκας του χρήματος» (Π.8) για την ανεύρεση της αυθεντίας και της διαχρονικότητας (Π.2) (Π.Λύτρας και Α.Παπαγεωργίου, 2014: 104) .

Για το τρίτο 3^ο σκέλος παρατηρούμε ότι:

Στην πρόκληση για την αλλαγή μορφής οικονομικής ανάπτυξης προς μια ηπιότερη εναλλακτική ανάπτυξη συμβατή με τον μνημειακό χαρακτήρα της Μ.Π., οι εννέα (9) άνθρωποι του πολιτισμού απαντούν με την ανάδειξη της εθελοντικής προσφοράς (ένας-1), της αυθεντικότητας (μια-1), της τέχνης (τρεις-3 εξ αυτών) και τέσσερις (4) από αυτούς αναδύουν τον πολιτισμό ως «πολυεργαλείο» της Μ.Π. που μπορεί να αλλάξει τα πράγματα

Ιδιαίτερα, ο (Π.1), παπάς της ενορίας του Αγ. Παντελεήμονα, ξανατονίζει την «εθελοντική προσφορά» με εναλλακτικούς τρόπους δράσης ως αντίδοτο στην

υπάρχουσα οικονομική κατάσταση. Η (Π.2) υπογραμμίζει ξανά την ανάγκη μιας Στροφής των πραγμάτων στην *«κατεύθυνση της αυθεντικότητας»*.

Ο (Π.3) προσθέτει την αγωγή μαζί με την εκπαίδευση για την αλλαγή της εικόνας της Μ.Π.

Η (Π.4) αναδεικνύει συνεχώς *«την τέχνη και τον πολιτισμό για την ανεύρεση του εναλλακτικού δρόμου, γιατί το μνημείο έχει δυναμική»*. Η τέχνη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την Μ.Π (την αναφέρουν και οι Ε.17, Ε.18, Ε19, Π.5, Π.8 και Κ.4).

Ο (Π.5), ο μουσικός, επιβεβαιώνει το δρόμο της τέχνης για τη βιωσιμότητα του μνημείου, η δε (Π.6) επαναλαμβάνει τη θέση της *«πολιτιστικής πολλαπλότητας του μνημείου»* ως μοναδικό χαρακτήρα του.

Ο (Π.7) επισφραγίζει το κεντρικό ρόλο που παίζει η Μ.Π σε όλη την πολιτική και την περιγράφει ως την *«καρδιά της πόλης»* (το βλέπουμε και στους Ε.24, και Τ.Α.2).

Ο (Π.8) εξάρει την αναγκαιότητα της ομαδικότητας των πρωτοβουλιών και τέλος η (Π.9) περιγράφει την *«αναγκαιότητα αναβίωσης των παλαιών δραστηριοτήτων ως μια μορφή ήπιας ανάπτυξης»* για το κατάλληλο μοντέλο ανάπτυξης του χώρου.

Συνεπώς, διακρίνουμε από το τρίτο (3^ο) σκέλος της ερώτησης που αφορά τη συμμετοχική διαδικασία των υποκειμένων στην αλλαγή της οικονομικής σημερινής κατάστασης της Μ.Π. παρουσιάζεται το έντονο στοιχείο της πολιτιστικής σημασίας της Μ.Π. ως πολυεργαλείο για την επιστροφή της Μ.Π στην αυθεντικότητα, στην ήπια μορφή ανάπτυξης συμβατής με την ιστορικότητα του χώρου. Γιατί δεν υπάρχει κοινωνία χωρίς τον σεβασμό στο χώρο (Pierre Pellegrino, 2006: 76).

Άρα, από την τρίτη ερώτηση, η οποία διαιρείται σε τρία (3) σκέλη από τον χώρο των ανθρώπων του πολιτισμού διατυπώνεται η ανάγκη για διαρκή εκπαίδευση με αρωγό την Αρχαιολογική Υπηρεσία και το Πανεπιστήμιο αναδεικνύοντας την τέχνη (κεντρικό στοιχείο που το συναντάμε και τους κατοίκους, του επιχειρηματίες, τα άτομα του πολιτισμού, αλλά και στις έντεκα -11- δυάδες) και την αυθεντικότητα, ως κυρίαρχα στοιχεία στήριξης της αναπτυξιακής πορείας της Μ.Π., ότι ακόμη και με εθελοντική συμμετοχή των ατόμων του πολιτισμού. Η πολιτιστική πολλαπλότητα του χώρου και η συνεχής εκπαίδευση αποτελούν την παρακαταθήκη για την αντιμετώπιση του μαζικού τουρισμού, ο οποίος αλλοιώνει τον χαρακτήρα της Μ.Π.

5.9.3.δ. Πρόθεση για συνεργασία

Ο τέταρτος στόχος αναδεικνύει την «μέθοδο» για την επιτυχία του στόχου να καταστεί η Μ.Π ένα αειφόρο αστικό κομμάτι της πόλης της Ρόδου, διαθέτοντας τα πλούσια πολιτιστικά χαρακτηριστικά που την διακρίνουν σ' όλο τον κόσμο, ως μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Η «μέθοδος» μεταφράζεται σε συνεργασία από όλους τους εμπλεκόμενους της μελέτης. Πράγματι, είναι το «στοίχημα» της αειφορίας, να συνεννοηθούν για το κοινό καλό, επιχειρηματίες-κάτοικοι-άνθρωποι του πολιτισμού και της Τ.Α. Η διαδικασία ενδιαφέρουσα και πρωτοπόρα.

Και οι εννέα (9) του πολιτισμού με μια φωνή συνηγόρησαν στην σύμπραξη των «παικτών-συνεργατών» (*stakeholder*) πάνω σε ένα σχέδιο με όρους και κανόνες και με ισότιμη συμπεριφορά των συμμετεχόντων.

Μάλιστα ο (Π.3) ανέδειξε «το πρόβλημα της υπεροχής των επιχειρηματιών» (θέμα που το διακρίνουμε και στους Π.5, Π.7, Κ.1, Κ.2, Κ.10), λόγω οικονομικών συμφερόντων ενισχύουν τη θέση τους και αυτό πρέπει να μετριαστεί.

«Οι όροι και κανόνες» αποτελούν σχεδόν πάγιο αίτημα των ερωτηθέντων (Π.5) [το βλέπουμε και στους Τ.Α.2, Τ.Α.5 (Τ.Α.5/2, το υπογραμμίζει με ιδιαίτερο τρόπο ο Περιφερειάρχης Ν.Α), Π.3, Π.9, Ε.12,Ε.13, Κ.3, Κ.6, Κ.7, Κ.8, Κ.9, Τ.1.2/1, Τ.1.3/5, Τ.4.4./2 και στις δυνάδες: Δ.4.2/1, Δ.9.2/4].

Ο (Π.7) επεσήμανε ότι σε αυτόν τον διάλογο «ο πολιτισμός δεν πρέπει να παρουσιάζεται ως πάρεργο, αλλά ως πυλώνας διαλόγου».

Ο (Π.8) υπογράμμισε «την αποτελεσματικότητα του διαλόγου» (το διακρίνουμε και στους Π.7, Ε 22, Ε.24, Ε.26, Ε.27, Κ.10). Η (Π.9) διέκρινε ότι «ο χώρος από μόνος του καλλιεργεί το διάλογο, πράγμα που συμβαίνει αιώνες τώρα».

Απαιτείται μια ουσιαστική ενοποίηση του χώρου και της ζωής όπου το κοινωνικό κύτταρο συνθέτει την κατοικία-εργασία/υπηρεσία-κουλτούρα/αναψυχή (Παπαδολαμπάκης, 1981: 405).

Εδώ έγκειται το δίλημμα της πορείας της αειφόρου ανάπτυξης, όπου διαφορετικά συμφέροντα και ανάγκες οφείλουν να βρουν μια συνιστώσα μέσα από συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις, ώστε το urban game να έχει μια κατάληξη, χωρίς την αίσθηση του κέρδους το ενός σε βάρος του άλλου.

Οι ομάδες που συναντώνται μέσα στην Μ.Π έχουν διαφορετικές αφετηρίες σκέψεων και θέσεων, όπως η εξομάλυνση που απαιτεί η σημερινή εποχή να είναι επιβεβλημένη για το

καλό όλων. Οι εγωισμοί και καχυποψία οφείλει να αντικατασταθεί σε ένα πνεύμα συμβίωσης και συνύπαρξης (το βλέπουμε και στις δυνάδες), μιας και ο ιστορικός χώρος της Μ.Π. εκπέμπει την πολιτιστική πολλαπλότητα και την ενότητα διαφορετικών εθνών. Η σύμπραξη και η αναγνώριση του «άλλου» είναι το μεγαλύτερο επίτευγμα της σύγχρονης πολιτιστικής διαδρομής, γιατί όπως έλεγε και ο Κένεντι «η ιστορία δεν τελειώνει, αλλά προχωρά ταχύτατα και με εκπλήξεις».

5.9.3.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Ο πέμπτος στόχος ανοίγει την ενότητα της διαπραγμάτευσης ως το ιδανικό όχημα επιτυχίας ενός στρατηγικού παιγνίου, το οποίο αποτελείται στην δική μας περίπτωση από ένα σύνολο παικτών τεσσάρων ομάδων, όπου κάθε ομάδα εκτελεί ένα σύνολο ενεργειών με τις δικές προτιμήσεις και συμφέροντα. Οι ενέργειες οφείλουν να είναι οφέλιμες, όχι μόνο για τον έναν παίκτη της ομάδας, αλλά για το σύνολο των παικτών των άλλων ομάδων. Αυτή η συνάρτηση αποδίδει τη βέλτιστη απάντηση, η οποία σηματοδοτεί την ενέργεια του κάθε παίκτη της ομάδας να είναι μια βέλτιστη απάντηση στις ενέργειες των παικτών των άλλων τριών ομάδων (Martin Osborne, 2004: σσ. 36, 68-69).

Και οι εννέα (9) άνθρωποι που ασχολούνται με τον πολιτισμό συμφωνούν στη διαπραγμάτευση για την εύρεση της βέλτιστης απάντησης στις προκλήσεις που δέχεται το Μνημείο. Οι όροι και οι προϋποθέσεις με αξιοπιστία και ευθύνη είναι τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά του διαλόγου.

Και αυτό διαφαίνεται μέσα από την αναγκαιότητα του διαλόγου και το «μοίρασμα» των απαιτήσεων των τεσσάρων ομάδων με το πρόκριμα της Τ.Α. να ηγείται αυτού του διαλόγου (Π.1) (το συναντάμε και στους Κ.6, Κ.3, Ε.26, Ε.25, Ε.24, Ε.19, Ε.18, Ε.17, Ε9, Τ.Α.4, Π1, Π4). Ενώ, οι (Π.6) και (Π.7) προτείνουν ένα ουδέτερο παράγοντα ως συντονιστή αυτής της διαπραγμάτευσης και αυτός θα μπορούσε να ήταν το Υπουργείο Πολιτισμού.

Η διαρκής συνεργασία (Π.2, Π.3) όλων για όλα για την ανάδειξη της ποιότητας (Π.4, Π.7) [το διακρίνουμε και στους Ε.6, Ε.8)] μπορεί να εξομαλύνει το κλίμα προς μια αειφόρο πορεία, κατευνάζοντας τις ηγετικές εξάρσεις των επιχειρηματιών (Π.4 και το διακρίνουμε και στους Π.5, Π.6, Π.7, Κ.1, Κ.2., Κ.10).

Ο ρόλος του Πανεπιστημίου, ως φορέας κύρους μπορεί να είναι διαμεσολαβητικός, «προεδρικός» προς όφελος του αποτελεσματικού διαλόγου (το τονίζει ο Π.9) και το βλέπουμε και στους (Ε.3, Ε.11, Ε.15, Ε.19, Ε.16, Ε.19, Τ.Α.2, Κ.4), διαθέτοντας την ουδετερότητα που το διακρίνει μεταξύ διαφορετικών συμφερόντων.

Ο (Π.8) παραστατικά αναφέρει «*εάν βάλουμε όλοι μαζί μια σφήνα στον κατήφορο της Μ.Π. μπορεί να συγκρατηθεί, από μόνος του ο καθείς δεν μπορεί να πετύχει τίποτα*».

Ο (Π.9) επαναφέρει τους όρους και τους κανόνες όχι μόνο στον επιθυμητό διάλογο αλλά και στην πράξη (Τ.Α.2, Τ.Α.4, Τ.Α.5, Π.3, Π.5, Π.7, Κ.3, Κ.6, Κ.7, Κ.8 και Ε.12, Ε.24), ώστε το αντιπαραθετικό κλίμα μεταξύ των συμμετεχόντων στο διάλογο να καταλήξει στην βέλτιστη απάντηση.

Συνεπώς, για να γίνει το όραμα της βιωσιμότητας (Π.8, Ε.12, Κ.4) πραγματικότητα για την Μ.Π. οφείλουν να γίνουν συντονισμένες προσπάθειες από την Τ.Α. με την αρωγή του Πανεπιστήμιου και του Υπ. Πολιτισμού στο δρόμο της ποιότητας για μια διαπραγμάτευση ουσίας και αποτελεσματικής υφής, αφήνοντας πίσω εγωπαθικές τάσεις που εμφανίζονται κυρίως από τον χώρο των επιχειρηματιών. Ο πολιτισμός οφείλει να συμβάλλει σε αυτό όχι ως «πάρεργο», αλλά ως βασικός συντελεστής.

Η απαίτηση για τη βέλτιστη λύση στο πρόβλημα της Μ.Π μεταξύ: «κέρδους και διατήρησης», «αύξησης και βιωσιμότητας», «πολιτισμού και μοντερνισμού», είναι ο διάλογος με γνώση και σύνεση μεταξύ των εμπλεκομένων ατόμων, γιατί «*ό άνθρωπος είναι ο δημιουργός και αρχιτέκτονας του κόσμου του*», όπως έλεγε ο Ελβετός αρχιτέκτονας Le Corbusier.

5.9.3.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους εκπροσώπους του τομέα του πολιτισμού

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι:

- Για τον 1^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολό τους (9/9) τα άτομα του πολιτισμού συνηγορούν θετικά ότι η Μ.Π. παρουσιάζεται ως ένας ζωντανός οργανισμός που οφείλει να αποκαλύπτει την αυθεντικότητα και την διαχρονικότητά της αλλά και την πολυπολιτισμική της πλευρά, παρά την επικράτηση του επιχειρηματικού τομέα. Η ανάμειξη νέων κατοίκων και επιχειρηματιών θα δώσει φρέσκια πνοή στην Μ.Π.
- Για τον 2^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολό τους (9) τα άτομα του πολιτισμού καταθέτουν τη μαγεία του χώρου με την πολυπολιτισμική διάσταση η οποία μπορεί να καλλιεργήσει τον εθελοντισμό και την συστηματική ενασχόληση με τα ζητήματα της Μ.Π ακόμα και μέσα από την Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ ΥΠ.ΠΟ , Τ.Α.Π και Τ.Α. (τη βλέπουμε στον Δ.6.1/5), για μια ιδανική πορεία προς την Α.Α. με όρους και κανόνες.

- Για το 1^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Στο σύνολό τους (9) τα άτομα του πολιτισμού καταθέτουν ότι η συνεχής εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει την κατανόηση των προβλημάτων για την ορθή αντιμετώπισή τους.
- Για το 2^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Στο σύνολο τους (9) τα άτομα του πολιτισμού καταθέτουν ότι οι ρόλοι του Πανεπιστημίου και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας μπορεί να είναι παιδαγωγικοί και συμπληρωματικοί και δύνανται να υποστηρίξουν την πορεία προς την Α.Α., αναδεικνύοντας την ποιότητα και την πολιτιστική πολλαπλότητα απέναντι στον μαζικό απρόσωπο τουρισμό επίσκεψης της Μ.Π.
- Για το 3^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Στο σύνολο τους (9) τα άτομα του πολιτισμού καταθέτουν ότι η τέχνη και ο πολιτισμός είναι οι βάσεις για την ανεύρεση του εναλλακτικού δρόμου της ήπιας ανάπτυξης για το Μνημείο, το οποίο είναι η καρδιά της Πόλης.

Συνολικά στον 3^ο στόχο, όλα τα πρόσωπα του χώρου (9/9) του πολιτισμού συμφωνούν στις κατευθύνσεις του στόχου που περνούν μέσα από την συνεχή εκπαίδευση και επιμορφωση, την ποιότητα, την αντίδραση στον μαζικό τουρισμό και ότι η τέχνη και ο πολιτισμός είναι το ξέφωτο

- Για τον 4^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολο τους (9) τα άτομα του πολιτισμού καταθέτουν ότι ο συγκεκριμένος ιστορικός χώρος από μόνος του καλλιεργεί τον ειλικρινή και γόνιμο διάλογο μεταξύ των κοινωνικών ομάδων εμπλοκής (stakeholders), πράγμα που συμβαίνει αιώνες τώρα για αυτό η Μ.Π. είναι μοναδική στον κόσμο.
- Για τον 5^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολο τους (9) τα άτομα του πολιτισμού καταθέτουν ότι ο πολιτισμός έχει βασικό καθοριστικό ρόλο σε αυτό το ιδιότυπο «urban game» για την ανεύρεση της βέλτιστης λύσης στις προκλήσεις των καιρών. Σε αυτή την διαπραγμάτευση η Τ.Α. [Τον κεντρικό ρόλο της Τ.Α. το βλέπουμε επίσης στους ανθρώπους της Τ.Α./5^ο στόχος, στους κατοίκους /4^ο στόχος, στον χώρο τον επιχειρηματικό στον 4^ο στόχο, στις δυάδες/5^ος στόχος, στις τετράδες /4^ος στόχος] με την αρωγή του Πανεπιστημίου και του Υπ.Πο μπορούν να «ξετυλίξουν» το κουβάρι.

Από όλα τα πρόσωπα του πολιτισμού, τα οποία ερωτήθηκαν εξεφράσθη η ευαισθησία για τον χώρο ως ένας σπουδαίος ζωντανός οργανισμός, ο οποίος καταθέτει την αυθεντικότητα, τη διαχρονικότητα και την πολεοδομική ακεραιότητα. Αυτά τον καθιστούν

να συνδυάζει την τέχνη με τον πολιτισμό για την ανακάλυψη της ποιότητας ως αντίδοτο στον μαζικό τουρισμό που (δυστυχώς) αλλοτριώνει τον πολιτισμό υπέρ της κερδοσκοπίας.

Σ' αυτή την πρόκληση ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλλει σ' έναν ειλικρινή διάλογο μεταξύ των εμπλεκομένων παικτών για την εξεύρεση της βέλτιστης απάντησης στις προκλήσεις της εποχής. Η Μ.Π. ως πολυπολιτισμικό αστικό τμήμα κρύβει μέσα του μια διαρκή διαπραγμάτευση, την οποία είναι καιρός να την αναγνωρίσουμε και εμείς προς το κοινό όφελος. Οι καιροί ου μενετοί.

5.9.4.Αποτελέσματα της έρευνας με τους εκπροσώπους του τομέα της Τ.Α.

5.9.4.α.Απόψεις για την αειφορική προοπτική της Μ.Π.

Ο πρώτος στόχος προσδιορίζει την γενικότερη προσέγγιση της περιοχής εξέτασης ως εν δυνάμει τμήμα της Αειφόρου Ανάπτυξης με τη συνδυαστική δυνατότητα επεμβάσεων και προτάσεων από τους ερωτηθέντες παράγοντες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.).

Οι τέσσερις (4) εκ των ερωτηθέντων απάντησαν θετικά στην προοπτική της Μ.Π ως ένα υποδειγματικό αειφόρο αστικό τμήμα και μόνο ένας (1) εξέφρασε την διαρκή φθορά του χαρακτήρα της Μ.Π. με στοιχεία πλήρους απογοήτευσης (σύνολο ερωτηθέντων, 5).

Ο πρώτος (Τ.Α.1) υπογραμμίζει τον χαρακτήρα της Μ.Π. ως μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, ο οποίος είναι και η βάση διαλόγου και διαχείρισης αυτού του σπουδαίου μνημείου. Όμως, η έλλειψη χρήσεως γης (το βλέπουμε μερικώς και στον επιχειρηματικό κλάδο και περισσότερο στο χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α) και συγκροτημένης πολεοδομικής μελέτης δυσχεραίνουν την αειφορική προοπτική του μνημείου, πράγμα που διατυπώθηκε και από επιχειρηματίες και έναν από το χώρο του πολιτισμού (Ε1, Ε11, Ε18, Ε25 και Π2).

Η απαίτηση «ενός ανεξάρτητου φορέα διαχείρισης» (το βλέπουμε και στον Ε.12, Ε.15 και Π.9) μπορεί να βάλει κανόνες αειφορίας με μετρίσιμα αποτελέσματα και να εφαρμόσει ένα «Κανονισμό Λειτουργίας», θέμα που διατυπώνουν και άλλοι ερωτώμενοι (Ε.12, Ε.13, Ε.15).

Ο δεύτερος (Τ.Α.2 και ο Τ.Α.1) αναφέρεται στη Μ.Π. ως «ένα ζωντανό οργανισμό, που ενέχει μέσα του τη διαχρονικότητα» για αυτό έχει τα στοιχεία

της αειφορίας. Σε αυτό συνηγορούν και οι (Ε7, Π2, Π4, Κ4, Κ.8 και Τ.2.3/1, Τ.6.3/4), διακρίνοντας ότι υπάρχει συναντίληψη μεταξύ διαφορετικών παικτών για τη βιωσιμότητα της Μ.Π. Όμως, η εποχικότητα της ζωής της Μ.Π. συσχετισμένη με την τουριστική περίοδο οφείλεται να αντιμετωπισθεί ώστε η *«Μ.Π. να έχει ζωή όλο τον χρόνο και να μην είναι ένα κοιμητήριο»*. Σε αυτό το σκεπτικό συμφωνούν και οι (Ε1, Ε14, Ε10 και Κ1), αναδεικνύοντας το πρόβλημα της *«σημερινής εποχικότητας»* σε αντίθεση με τη διαχρονικότητα, λόγω της ιστορικότητας του χώρου.

Ο τρίτος ερωτηθέντας (Τ.Α.3) εξέφρασε την απογοήτευση του για την προοπτική της Μ.Π. ως ένα τμήμα της Αειφόρου Ανάπτυξης. Μάλιστα διατύπωσε *«τη διαρκή φθορά του μνημείου που μπορεί να είναι ανεπανόρθωτη εάν δεν επέλθουν ουσιαστικές αλλαγές πολλών πραγμάτων»*.

Ο τέταρτος (Τ.Α.4) και εν ενεργεία Δήμαρχος Ρόδου διέκρινε ότι *«για την Μ.Π. η Α.Α είναι μονόδρομος και τα 2400 χρόνια ζωής της πόλης της Ρόδου το επιβεβαιώνουν. Η Μ.Π. συγκεντρώνει πολλά μνημεία μέσα της»*.

Επίσης τοποθετήθηκε για την αδήριτη ανάγκη της συνύπαρξης των τεσσάρων παικτών της μελέτης για την επίτευξη του στόχου της βιωσιμότητας

Ο πέμπτος (Τ.Α.5) και εν ενεργεία Περιφερειάρχης Νότιου Αιγαίου αποτύπωσε την άποψη *«ότι η Μ.Π. είναι παράδειγμα μελέτης για την Α.Α. σε παγκόσμιο επίπεδο και οφείλουμε να εργαστούμε πάνω σε αυτό, ώστε η επόμενη γενιά να αναπτυχθεί πάνω στις αξίες που διακρίνουμε στην ιστορικότητα της Μ.Π»* Για να καταλήξει ότι *«απαιτείται μια καθολική συμφωνία μεταξύ των παικτών, γιατί δυστυχώς σήμερα επικρατεί η αταξία»*.

Συνεπώς, διακρίνουμε ότι τα μέλη της Τ.Α επιμένουν στην μεγάλη πλειοψηφία τους να επιθυμούν την πορεία προς την αειφορία στη βάση των αρχών του Χάρτη των Ευρωπαϊκών Πόλεων και Κωμοπόλεων προς την αειφορία (Ο χάρτης του Aalborg στις 27 Μαΐου 1994), ήτοι η Τ.Α. ως προϋπόθεση για την αειφορία ως δημιουργική αναζήτηση της ισορροπίας σε τοπικό επίπεδο. Για αυτό ακριβώς και ο Δήμος Ρόδου υπέβαλε μελέτη «ολοκληρωμένου προγράμματος βιώσιμης ανάπτυξης για την εφαρμογή της HABITAT AGENDA στην πόλη της Ρόδου, στις 22. Σεπτεμβρίου 2011⁴⁸, με συγκεκριμένη θεματολογία.

⁴⁸ Βλ. σχετικά: Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (UN-HABITAT) προωθεί την αειφόρο ανάπτυξη των ανθρώπινων οικισμών μέσα από τη διαμόρφωση πολιτικής, την οικοδόμηση δυνατοτήτων, τη δημιουργία γνώσης και την ενίσχυση των συνεργασιών, μεταξύ κυβερνήσεων και της κοινωνίας των πολιτών. Η Γενική Συνέλευση του ανέθεσε την κύρια ευθύνη για την εφαρμογή της Agenda HABITAT του παγκόσμιου σχεδίου δράσης που υιοθετήθηκε στη Δεύτερη Διάσκεψη του ΟΗΕ για τους Ανθρώπινους Οικισμούς. Το Πρόγραμμα είναι η κύρια οργάνωση για τον συντονισμό των δραστηριοτήτων ανάπτυξης ανθρώπινων οικισμών μέσα στην οικογένεια των Ηνωμένων Εθνών που εστιάζονται σε στεγαστικές

5.9.4.β. Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος προσεγγίζει την επαγγελματική ενασχόληση με το χώρο στην κατεύθυνση διαμόρφωσης συνθηκών αειφόρου διάστασης. Διερευνάται η διοικητική προσέγγιση των ατόμων της Τ.Α. με τη Μ.Π. από την πλευρά εφαρμογής στάσεων και άσκησης καθηκόντων από τους πέντε (5) παράγοντες της Τ.Α.

Διακρίνουμε ότι και οι πέντε (5) παράγοντες της Τ.Α επιθυμούν να ασχολούνται με την μαγευτική Μ.Π με διαφορετικές αποχρώσεις, λόγω θέσεως διοίκησης και άσκησης ευθύνης.

Ο πρώτος (Τ.Α.1) απέδωσε την επιθυμία της συνέχισης της άσκησης καθηκόντων εντός Μ.Π ως ένα κίνητρο που κρύβει όλη τη μαγεία ενός ιστορικού κελύφους που κρύβει πολιτισμό, περιέργεια, ενδιαφέρον.

Ο δεύτερος (Τ.Α.2) περιέγραψε την Μ.Π ως την *«αστική γέφυρα ή αστικό όριο»* με το υπόλοιπο τμήμα της όλης πόλης. Και μάλιστα επεσήμανε ότι *«Η Μ.Π. επηρεάζει τη διαμόρφωση της άλλης πόλης (της καινούργιας) γιατί η θέση της είναι βαροκεντρική»* και αυτό την κάνει ενδιαφέρουσα ως προς την εργασία του. Επισημαίνεται ότι και στους επιχειρηματίες (Ε.24), αλλά και στους ανθρώπους του πολιτισμού (Π.7), αλλά και στον ερωτών (Τ.Α.4), απάντησαν με την ίδια συνιστώσα για την κεντρική σημασία της Μ.Π στην όλη λειτουργία της συνολικής πόλης.

Ο τρίτος (Τ.Α.3) απέδωσε την ενασχόληση του με την Μ.Π στο σεβασμό που εκπέμπει η Μ.Π σε σχέση με τη διοικητική δραστηριότητα του και εξέφρασε την επίμονη του για τη συνέχιση της εργασίας του εντός των Τειχών.

Ο τέταρτος (Τ.Α.4), εν ενεργεία δήμαρχος Ρόδου απέδωσε την εργασία του εντός της Μ.Π. επειδή η Μεσαιωνική Πόλη *«αποδίδει μια γοητεία, μια ξεχωριστή άβρα και αποτελεί Σύμβολο για την όλη την Πόλη»*. Όμως, επισημάνθηκε ότι υπάρχουν στρεβλώσεις στην λειτουργία της που οφείλουν να διορθωθούν, ώστε να παραμείνει η μαγεία της, πράγμα που καταγράφηκε και από κάτοικο (Κ.10.) και επιχειρηματία (Ε.18).

Ο πέμπτος (Τ.Α.5), περιφερειάρχης Νοτίου Αιγαίου, περιέγραψε ότι *«υπήρχε μια συμφωνία μεταξύ των παικτών χρόνια τώρα, η οποία απέδιδε το κάλλος, αλλά σήμερα επικρατεί η αταξία με συνέπεια να μην υπάρχει συμφωνία*

και κοινωνικές υπηρεσίες, στην αστική διαχείριση, στο περιβάλλον και τις υποδομές, καθώς και στην αξιολόγηση, τον έλεγχο και την πληροφόρηση, στο <http://www.unric.org/el/index.php?option>, επίσκεψη 20/3/2017.

μεταξύ των δρώντων στην Μ.Π.». Και καταγράφοντας ως μέγιστο «την συμφωνία» ο ερωτών, περιέγραψε τη «συμβίωση της κοινωνίας, στοιχείο το οποίο σήμερα δεν παρουσιάζεται και πρέπει να επανέλθει η κατάσταση συνύπαρξης μέσα από όρια και κανόνες για να επιτευχθεί το ιστορικό κάλος της Μ.Π.»

Τον όρο «συμφωνία» ακολουθεί και ο Τ.1.3/4 για τη βάση προοπτικής της Μ.Π.

Τους κανόνες και όρια τα διακρίνουμε εκτός του Περιφερειάρχη και στους Τ.Α.2, Π.3, Π.5, Π.9, Ε.12, Ε.13, Κ.3, Κ.6, Κ.7, Κ.8, Κ.9, Τ.1.2/1, Τ.1.3/5, Τ.4.4./2 και στις δυνάδες: Δ.4.2/1, Δ.9.2/4.

Τα «όρια» ως χωροταξική έννοια έχουν διατυπωθεί από πολλά διαφορετικά υποκείμενα όπως του πολιτισμού (Π.3, Π.9) ή της τοπικής αυτοδιοίκησης (Τ.Α.2, Τ.Α.5) ή και επιχειρηματιών (Ε.4, Ε.12, Ε.14, Ε.26) και οι (Κ.3, Κ.6, Κ.7, Κ.8). Αυτό σημαίνει ότι οφείλεται να διερευνηθούν τα βιώσιμα όρια αυτού του μοναδικού κομματιού της πόλης της Ρόδου με τις ανάγκες, οι οποίες ενέχουν συν-αποφάσεις από όλους τους εμπλεκόμενους. Η Συμφωνία, την οποία διατύπωσε ο Περιφερειάρχης δεν είναι τυχαία λέξη, αλλά κρύβει ίσως το φάρμακο θεραπείας για τα προβλήματα της Μ.Π.

Συνεπώς τα άτομα της Τ.Α. με τις πολιτικές τους αποφάσεις και στάσεις μπορούν να προσδώσουν μια νέα κατεύθυνση στην Μ.Π. Γιατί ο ρόλος του ανθρώπινου κεφαλαίου αναγνωρίζεται ως καθοριστικός παράγοντας επιβίωσης και προόδου των κοινωνιών (Φώκιαλη, 2010: 226).

Η βαρύτητα των αποφάσεων που λαμβάνονται από την Τ.Α. και το Δημοτικό Συμβούλιο αποδίδουν την εκάστοτε χάραξη πορείας ενός χώρου, εντός τόπου. Εδώ επικεντρώνεται και το σημαντικό στοιχείο της απόφασης με μέγιστη δημοκρατική συμμετοχή των πολιτών, ώστε οι πολιτικές αποφάσεις να γίνουν βιώματα από τους δημότες για αν υπάρξει αποτέλεσμα. Η εφαρμογή μέτρων και ορίων είναι από τα ζητούμενα της εποχής και η πειστικότητα των πολιτικών αποφάσεων επίσης. Το κρίσιμο είναι η ισορροπία της οικονομικής διάστασης με το περιβάλλον, της ιστορίας με την πραγματικότητα.

5.9.4.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος στόχος προσεγγίζει τη συμμετοχή των υποκειμένων σε σχετικούς τρόπους, όπως διάφορα προγράμματα δράσης από την πλευρά της άσκησης των καθηκόντων τους με στόχο την Α.Α., πλαισιωμένα με μια γενικότερη στρατηγική που θα αναδείκνυε τον πολιτιστικό πλούτο της Μ.Π. με την υποστήριξη συγκεκριμένων παραμέτρων και τέλος την

σκέψη για αλλαγή του μοντέλου της οικονομικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται σήμερα προς μια ήπια οικονομική διάσταση, συμβατή με τον ιστορικό χαρακτήρα της Μ.Π

Διαιρείται σε τρία σκέλη:

Το 1^ο σκέλος δείχνει τη δυνατότητα συμμετοχής του ερωτώμενου από το χώρο της Τ.Α. σε προγράμματα εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και ορισμού πλαισίων λειτουργίας, ώστε η Μ.Π να μετατραπεί σ' ένα χώρο κοινωνικής συνοχής και ευημερίας για όλους τους εμπλεκόμενους .

Το 2^ο σκέλος αναδιπλώνει την αποδοχή μιας συγκεκριμένης στρατηγικής-πολιτικής ώστε τα μέλη της Τ.Α. για τη Μ.Π. να συνεισφέρουν στην ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου της μέσα από το πρίσμα της αειφορίας με δράσεις και γεγονότα που θα το πιστοποιούσαν αυτό και,

Το 3^ο σκέλος αναλύει την ανάγκη αλλαγή ρότας ενός μονοδιάστατου οικονομικού υπάρχοντος μοντέλου με την επανεκκίνηση παραδοσιακών επαγγελματιών και παραγωγής τοπικών προϊόντων μέσα από τις τέχνες. Εδώ η Τ.Α παίζει βασικό ρόλο με τα κίνητρα και τους όρους που μπορεί να θέσει για την επίτευξη του στόχου. Είναι η τοπική εξουσία, η οποία οφείλει να περιγράψει και να εφαρμόσει την βιώσιμη πορεία σ' ένα μέρος που αθροίζονται πολιτισμοί, γεγονότα, τουρισμός, επιχειρήσεις, κάτοικοι, κοινωνικές δυνάμεις με διαφορετικά συμφέροντα και ανάγκες. Εδώ συναντάται το χθες με το σήμερα, οι διαχρονικές αξίες με το κέρδος, η οικονομία με τον πολιτισμό.

Αναλυτικότερα:

Στο 1^ο σκέλος και οι πέντε (5) ερωτηθέντες συμφωνήσαν ότι η Τ.Α οφείλει να «παιδεύσει» και να «εμφυσησει το σεβασμό για το μνημείο» για τη βιωσιμότητα του, ήτοι: ο πρώτος (Τ.Α.1) υπογράμμισε την καλλιέργεια παιδείας σε όλους που εμπλέκονται με την Μ.Π., ο δεύτερος (Τ.Α.2) υποστήριξε την αναγκαιότητα πολιτικών για τον κατευνασμό των αντιπάλων ομάδων συμφερόντων, ο τρίτος (Τ.Α.3) ανέδειξε την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στο δρόμο της αειφορίας, ο δε τέταρτος (Τ.Α.4), ο οποίος είναι και ο Δήμαρχος της Ρόδου, υπερτόνισε το σεβασμό από όλους προς το μνημείο και τέλος ο τελευταίος (Τ.Α.5), ο Περιφερειάρχης αναφέρθηκε και αυτός στο σεβασμό και στην πολλαπλή εικόνα της Μ.Π. που αναδύει μια δυναμική και όχι μια στατικότητα.

Στο δεύτερο 2^ο σκέλος και οι πέντε (5) ερωτηθέντες διατύπωσαν την κεντρικότητα του ρόλου της Τ.Α. στο εγχείρημα της αντιμετώπισης της Μ.Π. ως δείγμα αστικής αειφορίας, προτείνοντας είτε χωροταξικές επεμβάσεις, είτε εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, ήτοι:

Ο πρώτος (Τ.Α.1) πρότεινε την οδό Πυθαγόρα «να γίνει περιοχή ήπιων χρήσεων και τέχνης μέσα από συγκεκριμένο σχεδιασμό, ώστε να

αποτελέσει εξισορρόπηση στην κεντρική εμπορική αρτηρία της οδού Σωκράτους ως μορφή παρέμβασης ανάδειξης ήπιων χρήσεων γης».

Ο δεύτερος (Τ.Α.2) ανέφερε ότι το «Πανεπιστήμιο» έχει βασικό ρόλο με την Τ.Α για την «παιδαγωγική των εμπλεκόμενων στην κατεύθυνση της επιδιωκόμενης αειφορίας».

Ο τρίτος (Τ.Α.3) κατέγραψε ότι το «συνεργατικό κλίμα» είναι η λύση των προβλημάτων της Μ.Π.

Ο τέταρτος (Τ.Α.4), ο εν ενεργεία Δήμαρχος, διατύπωσε ότι «η εκπαίδευση και η τέχνη» θα προσδώσουν άλλη εικόνα στη υπάρχουσα μορφή της Μ.Π, και

Ο πέμπτος (Τ.Α.5), ο εν ενεργεία Περιφερειάρχης Ν. Αιγαίου, σημείωσε ότι «δεν υπάρχει μονοθεματική αντίληψη και από τη συνολική στάση ζωής μπορούν να γίνουν πολλά πράγματα»

Στο τρίτο **3^ο σκέλος** και οι πέντε (5) ερωτηθέντες επιθυμούν την αλλαγή της οικονομικής κατάστασης που σήμερα αναπτύσσεται στην Μ.Π με χρήση μέτρων και ορίων, τα οποία μπορεί να είναι εκπαιδευτικά-παιδαγωγικά, αλλά και χωροταξικά με την καθοριστική παρέμβαση της Τ.Α., ήτοι:

Ο πρώτος (Τ.Α.1) διατύπωσε την «ανάγκη αναζωογόνησης της Μ.Π». με την ίδρυση «φοιτητικών ξενώνων και της ζωής των φοιτητών». (το διακρίνουμε και στον Τ.1.2/3-2)

Ο δεύτερος (Τ.Α.2) κατέγραψε «τη σημασία της Μ.Π. σε όλο το πολεοδομικό σύνολο της Πόλης) και ότι το μοντέλο της μονοκαλλιέργειας του τουρισμού πρέπει να αλλάξει» με οδηγίες της Τ.Α.

Ο τρίτος (Τ.Α.3) ανέφερε ότι με τον εμπλουτισμό «mega- cultures events» στην Μ.Π. μπορεί να αλλάξει η εικόνα της προς τον πολιτιστικό δρόμο που εκφράζει.

Ο τέταρτος (Τ.Α.4), ο εν ενεργεία Δήμαρχος, σημείωσε ότι «η τέχνη και η οικονομία μπορούν να συμβαδίσουν στην Μ.Π», (το διακρίνουμε και στους Ε18, Ε19, Ε23), και

Ο πέμπτος (Τ.Α.5), ο εν ενεργεία Περιφερειάρχης Νοτίου Αιγαίου, υπέδειξε «ότι οφείλονται όρια για την αντιμετώπιση της κρίσης που δεν είναι μόνο στην οικονομία αλλά εμφανίζεται και στον πολιτισμό».

Συνεπώς, μέσα από την ανάπτυξη της τρίτης ερώτησης διακρίνουμε την επιθυμία των ανθρώπων της Τ.Α. να αλλάξουν τα δεδομένα με την υποστήριξη του Πανεπιστημίου, της σχεδιασμένης πολεοδομικής παρέμβασης, αλλά και της στάσης ζωής μέσα από τον καθορισμό ορίων και μέτρων, ώστε να αναδυθεί ο σεβασμός, η συμφωνία της οικονομίας και

της κοινωνίας, και η επιστροφή στην τέχνη που διαχρονικά πιστοποιούν το νόημα της πολιτιστικής μοντερνιτέ προσαρμοσμένη στις σύγχρονες συνθήκες (Φιοραβάντες, 1999: 404).

5.9.4.δ.Πρόθεση για συνεργασία

Ο τέταρτος στόχος επικεντρώνεται στη δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των δρώντων σε μια κατεύθυνση αειφόρου ανάπτυξης για το ιστορικό πολύτιμο «κομμάτι» της Μ.Π. Η συνεργατικότητα αποτελεί τη βάση του διάλογου μεταξύ διαφόρων ομάδων στην εξεύρεση της λύσης του κοινωνικού Παιγνίου που εξελίσσεται σε ένα ζωντανό αστικό οργανισμό, όπως είναι η Μ.Π (Παπακωνσταντινίδης, 2005: 82).

Όλα τα υποκείμενα (5) ανέδειξαν το συνεργατικό κλίμα ως θεμέλιο διαλόγου και συγκερασμό των συμφερόντων μέσα από συγκεκριμένα όρια με την Τ.Α να διαθέτει αυξημένη ευθύνη στην κατεύθυνση αυτή.

Ο πρώτος (Τ.Α.1) εξέφρασε την *«αδήριτη ανάγκη του διαλόγου μεταξύ των εμπλεκομένων για την ανεύρεση της χρυσής τομής»*, ήτοι για το σημείο της ισορροπίας ή το σημείο σέλλας (Φιλίνης, 2008: 54). Σε αυτή την διαδικασία η Τ.Α. έχει τον πρώτο λόγο ώστε να προστατευτεί η Μ.Π., η οποία παρουσιάζεται ως η *«κότα με το χρυσό αυγό»* για όλους.

Ο δεύτερος (Τ.Α.2) διατύπωσε ότι μέσα από τις προγραμματικές συμβάσεις (το βλέπουμε στους Π.9, Κ.9, Δ.6.2/3-5 και Δ.7.1/1) με το Υπουργείο Πολιτισμού, η *«Τ.Α. μπορεί να εκτελέσει δράσεις για την αειφόρο ανάπτυξη, διαφορετικά η Τ.Α χωρίς τους απαιτούμενους πόρους βρίσκεται ακρωτηριασμένη. Ο ρόλος της Τ.Α. έχει μια διαδραστική σχέση με τους άλλους παίκτες στο πνεύμα συνεργασίας και κανόνων»*.

Ο τρίτος (Τ.Α.3) επιμένει ότι *«η λύση είναι η συνεργασία όλων των δρώντων, κυρίως επιχειρηματιών και κατοίκων, με τους όρους που θα θέσει το Υπουργείο Πολιτισμού μαζί με την Τ.Α.»*.

Ο τέταρτος (Τ.Α.4), ο εν ενεργεία Δήμαρχος, σημείωσε ότι *«είναι υποχρέωση της Τ.Α να εξεύρει τρόπους για το συνεργατικό κλίμα, εξισορροπώντας τα συμφέροντα των άλλων τριών εμπλεκομένων, στο πνεύμα της μη υπερίσχυσης του ενός έναντι του άλλου»*.

Ο πέμπτος (Τ.Α.5), ο εν ενεργεία Περιφερειάρχης Νοτίου Αιγαίου επεσήμανε «την ανακάλυψη των ορίων λειτουργίας για την Μ.Π., μιας και η Μ.Π αποτελεί μια πανανθρώπινη αξία από μόνη της». Σε ακολουθία όλων των προηγούμενων διακρίνεται η τάση ορισμού ΟΡΙΩΝ, ως μέτρο αντιμετώπισης της άναρχης ανάπτυξης στην γραμμή μιας μορφής από-ανάπτυξης και της εκούσια εγκράτειας (Λατούς, 2008: 128)

Συνεπώς, διαφαίνεται ότι οι παράγοντες της Τ.Α. που συμμετείχαν στη συνέντευξη προκρίνουν τη συνεργασία ως «προθάλαμο» της ισορροπίας του «παιγνίου» αμοιβαίου οφέλους, δηλαδή της διαδικασίας ανακάλυψης του «σημείου» εκείνου, όπου πράξεις και πεποιθήσεις των ορθολογικά σκεπτόμενων παικτών θα τους οδηγούν στο σημείο, στο οποίο δεν θα μετανιώνουν για τη στρατηγική επιλογή που λαμβάνεται σε προσωπικό επίπεδο (Βαρουφάκης 2007, σσ.120-121).

5.9.4.ε. Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Ο πέμπτος στόχος προδιαγράφει το στοιχείο της διαπραγμάτευσης, ως μέθοδο ορθολογιστικής επιλογής μεταξύ αντικρουόμενων συμφερόντων για την ανεύρεση του σημείου εκείνου όπου θα προκύπτει το γινόμενο κερδών για όλους (William Thomson., Η συμβολή του John F.Nash στη Θεωρία Παιγνίων, στο Κωνσταντίνα Κοτταρίδη & Γρηγόρης Σιουρούνης (επιμ.), *John F.Nash Θεωρία Παιγνίων*, Αθήνα: Ευρασία, σ. 166).

Και τα πέντε (5) υποκείμενα στήριζαν τη διαπραγμάτευση ως μέσο επίτευξης των στόχων της αειφορίας μέσα όμως από έναν ειλικρινή διάλογο, όπου η Τ.Α. έχει κεντρικό ρόλο συντονιστή.

Ο πρώτος (Τ.Α.1) εξέφρασε την «ανάγκη της άμεσης δημοκρατίας με τους συμμετέχοντες να ορίζουν τις τύχες τους στην Μ.Π» Υπογραμμίζεται ο εκ νέου ο ρόλος του Πανεπιστήμιου (Ε16, Ε15, Ε11, Τ.Α.2, Π.6, Π.7, Π9, Κ.4) ως συμβουλευτικός στις κινήσεις της διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών.

Ο δεύτερος (Τ.Α.2) κατέγραψε ότι «η Τ.Α. είναι το κέντρο του τριγώνου των κορυφών που ορίζονται από τους επιχειρηματίες, τους κατοίκους και τα άτομα του πολιτισμού», θέλοντας να υποδείξει τον κυρίαρχο ρόλο (leader) της Τ.Α. στις διαπραγματεύσεις και στα τεκταινόμενα εντός Μ.Π. (το βλέπουμε και στους Ε.9, Ε.25, Τ.Α.5. Π.1, Π.7, Π.9, Κ.6, Κ.7, Κ.8, Δ.2.2/5, Δ.3.2/5, Δ.5.2/5, Δ.7.2/5, Δ.9.2/5, Τ.1.4/1, Τ.2.4/4, Τ.4.4/3, Τ.5.4/5] .

Ο τρίτος (Τ.Α.3) κάνει αναφορά στο «κτίσιμο παραδειγμάτων συμπεριφοράς και σεβασμού του ενός προς τον άλλο», ώστε να επιτευχθεί η βιωσιμότητα της Μ.Π.

Ο τέταρτος (Τ.Α.4), ο εν ενεργεία Δήμαρχος, σημείωσε «ότι η Τ.Α. οφείλει να συγκεράνει και ομαλοποιεί τις αντιθέσεις μεταξύ των παικτών με την επικουρία του Υπουργείου Πολιτισμού», και

Ο πέμπτος (Τ.Α.5), ο εν ενεργεία Περιφερειάρχης Νοτίου Αιγαίου υπογράμμισε ότι «η κοινωνική συμφωνία η οποία απαιτείται στη Μ.Π. θα καθοδηγήσει θετικά στην ύφεση των αντιπαλοτήτων των διαφορετικών παικτών στο πλαίσιο ενός ειλικρινούς διαλόγου, ώστε η διαπραγμάτευση να είναι επιτυχής».

Συνεπώς, από τα λεχθέντα διαφαίνεται η πολιτική επιθυμία της Τ.Α. να εμπλακεί ενεργά στην επίλυση των προβλημάτων που μαστίζουν την Μ.Π. από την αταξία και την χωρίς όρια ανάπτυξη.

Επιβάλλεται η Τ.Α. να επιδείξει την πρέπουσα διοικητική συμπεριφορά, και πιθανά με την επικουρία του Πανεπιστημίου, να περιγράψει τα δεδομένα με έναν άλλο τρόπο, τον τρόπο της αειφόρου ανάπτυξης και όχι του οικονομικού «γίγαντισμού».

Στην Τ.Α. οι δημότες βασίζουν πολλές ελπίδες ως την πρωτόλεια δύναμη ισχύος, παρότι σε θέματα χωροταξία και πολεοδομικών εφαρμογών έχει ελάχιστη αποκεντρωμένη δυνατότητα από το κράτος. Οι δημότες την προσεγγίζουν με την παροχή της «ηγέτιδας δύναμης» σε θέματα τοπικής εμβέλειας και πολιτιστικού κεφαλαίου.

5.9.4.στ. Σύνοψη αποτελεσμάτων με τους εκπροσώπους του τομέα της Τ.Α.

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι:

- Για τον 1^ο στόχο έχουμε: Το σώμα των ατόμων (4/5) της Τ.Α. να οριοθετεί την Μ.Π. ως έναν ζωντανό οργανισμό που μέσα από τη χωροταξία και την λήψη όρων και κανόνων μπορεί να οδηγηθεί στο δρόμο της αειφορίας. Ένας (1) παίκτης εκφράζει τη δυσφορία του, λόγω της διαρκούς φθοράς της πολιτιστικής εικόνας της Μ.Π.
- Για τον 2^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολό τους (5) τα άτομα της Τ.Α. καταθέτουν ότι η ενασχόληση με θέματα της Μ.Π. εκπέμπει μια γοητεία και κρύβει μια «συμφωνία» που την κάνει ενδιαφέρουσα και πολιτικά προκλητική ως έχουσα βαροκεντρική θέση στο σύνολο της πόλης .

- Για το 1^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Στο σύνολό τους (5) τα άτομα της Τ.Α καταθέτουν ότι η Τ.Α. έχει ρόλο παιδαγωγικό και μετάδοσης σεβασμού στο μνημείο προς όλους τους εμπλεκόμενους.
- Για το 2^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Στο σύνολο τους (5) τα άτομα της Τ.Α καταθέτουν ότι η Τ.Α. μαζί με το Πανεπιστήμιο μπορεί να δημιουργήσουν το κλίμα συνένωσης και επίλυσης προβλημάτων, γιατί δεν πρέπει να υπάρχει μονο-θεματική αντίληψη, αλλά η προσέγγιση της τέχνης και της ποιότητας.
- Για το 3^ο σκέλος του 3^{ου} στόχου έχουμε: Στο σύνολό τους (5) τα άτομα της Τ.Α. καταθέτουν ότι η τέχνη και η οικονομία μπορούν να συμβαδίσουν στην Μ.Π, γιατί ο πολιτισμός είναι το «χρυσό αυγό» για τη Μ.Π. και μέσα από αυτό θα γεννηθεί η βιωσιμότητα και η αναζωογόνησή της.

Διακρίνουμε ότι όλα τα άτομα (5/5) της Τ.Α. αποδίδουν καθοριστικό, αλλά και παιδαγωγικό ρόλο στην Τ.Α και μαζί με το Πανεπιστήμιο μπορούν να δημιουργήσουν κλίμα ποιότητας και τέχνης, ώστε η ανάδειξη του πολιτισμού να προσφέρει τη βιωσιμότητα και την αναζωογόνηση της περιοχής.

- Για τον 4^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολό τους (5) τα άτομα της Τ.Α καταθέτουν ότι ο ρόλος της Τ.Α. κατέχει μια διαδραστική σχέση μεταξύ των παικτών για την ανεύρεση του σημείου ισορροπίας μεταξύ των συμφερόντων των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, ώστε η συνεργασία να καταλήξει σε αποτέλεσμα με αμοιβαίο συμφέρον (win/win) κυρίως μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών.
- Για τον 5^ο στόχο έχουμε: Στο σύνολό τους (5) τα άτομα της Τ.Α καταθέτουν ότι η Τ.Α. έχει το ρόλο του κέντρου του «τριγώνου», όπου οι κορυφές είναι οι κάτοικοι, οι επιχειρηματίες, τα άτομα του πολιτισμού, όπου αυτό το κέντρο οφείλει να προβάλλει ένα ειλικρινή ισοσκελισμένο διάλογο για την επίλυση των προβλημάτων της Μ.Π., ακόμη και με την αρωγή του Πανεπιστημίου [Τον κεντρικό ρόλο της Τ.Α. το βλέπουμε στους ανθρώπους της επιχείρησης στον 4^ο στόχο, στους κατοίκους /4^ο στόχος, στον χώρο του πολιτισμού στον 5^ο στόχο, στις δυάδες/5^{ος} στόχος, στις τετράδες /4^{ος} στόχος].

Καθολικά διαπιστώνεται το ενδιαφέρον των ανθρώπων της Τ.Α για την Μ.Π ως ένα κομμάτι που εμπεριέχει την ιστορικότητα της πόλης, αλλά και κατέχει κεντροβαρικό σημείο για την λειτουργία της συνολικής πόλης. Παρουσιάζεται ως ένας ζωντανός οργανισμός που χρειάζεται πολιτικές αποφάσεις κυρίως από τα όργανα της Τ.Α. για να βελτιωθεί η εικόνα του, αλλά και να βρεθεί το σημείο ισορροπίας μεταξύ των εμπλεκόμενων στη λειτουργία της

Μ.Π. Ο δρόμος για την αειφορία χρειάζεται μια Συμφωνία αλλά και ανεύρεση ορίων ανάπτυξης, ώστε η Μ.Π. να (επανα)αποκτήσει τον πολιτιστικό χαρακτήρα που της προσδίδει την ιστορική αίγλη και την καθιστά παγκόσμιο Σύμβολο.

Η Τ.Α. δεν μπορεί να λείπει από αυτή την πρόκληση. Σε όλες σχεδόν τις αναφορές καταγράφεται η σπουδαιότητα της Τ.Α. ως ρυθμιστής άλλοτε, και άλλοτε ως ο leader της συνεννόησης και της επιδίωξης των (4) ομάδων παικτών για την θετική έκβαση της διαπραγμάτευσης. Γιατί χωρίς αυτήν το μέλλον της Μ.Π είναι δυσοίωνα.

5.10.Αποτελέσματα στο σύνολο των μεμονομένων συμμετεχόντων (1^ο επίπεδο)

Το παρόν κεφάλαιο προσπαθεί να συγκεράσει τις απόψεις (ανά στόχο έρευνας) όλων των μεμονωμένων συμμετεχόντων – παικτών, δηλαδή των: α. δέκα (10) κατοίκων, β. είκοσι-εννέα (29) επιχειρηματιών, εννέα (9) από τον χώρο του πολιτισμού και δ. πέντε (5) από τον χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.).

Οι πέντε (5) στόχοι δημιουργούν ένα ασφαλές πλαίσιο για να αντιληφθούμε κατά πόσο η Μ.Π μπορεί να αποτελέσει ένα αστικό παίγνιο (urban game) από κοινωνικοοικονομικής πλευράς, σύμφωνα με τις απόψεις και θέσεις των πενήντα (53) μεμονωμένων παικτών.

- Ο πρώτος (1^ο) στόχος αναλύει την αειφορία ως βασική πορεία ανάπτυξης.
- Ο δεύτερος (2^ο) στόχος παρουσιάζει την βούληση της διατήρησης ή όχι της δραστηριότητας ή και της διαβίωσης των παικτών εντός της Μ.Π.
- Ο τρίτος (3^ο) στόχος παρουσιάζεται σε τρία (3) σκέλη ήτοι: τη συμμετοχική διαδικασία των παικτών στην εκπαίδευση, στον πολιτισμό και στην ήπια μορφή οικονομίας για μια ή όχι βιώσιμη πορεία της Μ.Π.
- Ο τέταρτος (4^ο) στόχος παρουσιάζει την ικανότητα και τη βούληση των παικτών για συνεργασία ως βάθρο διαλόγου και συνεννόησης για κοινές δράσεις και ενέργειες για την «διάσωση» της Μ.Π., και
- Ο πέμπτος (5^ο) στόχος αγγίζει την ουσία του αστικού παιγνίου στη βάση της διαπραγμάτευσης για την εύρεση του κοινού (ή όχι) οφέλους μεταξύ των συμφερόντων και αναγκών των παικτών.

Αυτό το πλαίσιο θα υποστηρίξει το πρώτο (1^ο) επίπεδο της δομής του κεφαλαίου «Συζήτηση Αποτελεσμάτων», τα οποία εξήχθησαν από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε.

Κατόπιν, το 1^ο επίπεδο θα συσχετισθεί μεταξύ των άλλων δυο (2) επιπέδων που έχουν προκύψει, ήτοι του δεύτερου (2^{ου}) επιπέδου των παικτών που συντάσσονται ανά δυάδες (έντεκα δυάδες -11- τον αριθμό) και του τρίτου (3^{ου}) επιπέδου δηλαδή των παικτών που συντάσσονται ανά τετράδες (έξι τετράδες -6- των αριθμό), για να μπορούν να εξαχθούν τα ορθά συνολικά πορίσματα της έρευνας.

5.10.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.

A). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των δέκα (10) κατοίκων φέρεται διασπασμένο ως προς τη θεώρηση της πορείας της Μ.Π στη γραμμή της αιφορίας. Οι τέσσερις αποτυπώνουν την ισχυρή επιφύλαξή τους, ο ένας την πλήρη απογοήτευση του και οι υπόλοιποι πέντε (5) διατυπώνουν την θετική άποψη της κατεύθυνσης της Μ.Π. προς την αιφορία.

Η θετική προσέγγιση των κατοίκων (5/10) εδράζεται βασικά στη μοναδικότητα του χώρου και της συναισθηματικής επαφής των υποκειμένων με το μνημείο. Γίνεται αναφορά στην παράμετρο του «glocal» από ένα κάτοικο για να προσδώσει την παγκόσμια σημασία του τόπου και την άμεση διασύνδεση με τα παγκόσμια γεγονότα. Βεβαίως, η συλλογιστική από τους κατοίκους που σκέπτονται θετικά για την Α.Α. της Μ.Π. εκφράζεται με τις προϋποθέσεις της ποιότητας ζωής που μπορεί να επέλθει μέσα από όρους και κανόνες διαβίωσης, την ενδυνάμωση της κατοικίας και τον προσδιορισμό των χρήσεως γης μαζί με την πιθανή αναβίωση της Προγραμματικής Σύμβασης για έργα και δράσεις μεταξύ ΥΠ.ΠΟ., ΤΑΠΑ και Τ.Α.

Η αρνητική προσέγγιση των κατοίκων (4/10) περιστρέφεται γύρω από την από την άμεση αύξηση της επιχειρηματικότητας σε βάρος της κατοικίας και ένας (1/10) εξεδήλωσε την πλήρη απογοήτευσή του λόγω μετατροπής της Μ.Π. σε «παζάρι».

B). Παρατηρούμε ότι από το σύνολο των είκοσι εννέα (29) επιχειρηματιών, οι είκοσι επτά (27) δηλώσαν τη θετική του προσέγγιση, ενώ δύο (2) εξέφρασαν τις ισχυρές επιφυλάξεις τους.

Η θετική προσέγγιση των είκοσι επτά (27) προϋποθέτει όμως την εφαρμογή νόμων και Κανονισμού για την εύρυθμη λειτουργία της Μ.Π, η οποία σήμερα δέχεται άναρχα το κύμα της εμπορικότητας από την υπέρμετρη τουριστική ανάπτυξη.

Η αρνητική θέση των δύο (2) επιχειρηματιών βασίζεται κυρίως στην ήδη άναρχη πολεοδομικά κατάσταση εντός της Μ.Π.

Γ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των εννέα (9) ατόμων του πολιτισμού προσεγγίζουν θετικά την έννοια της αειφορίας για την Μ.Π με όρους διαχρονικότητας, αυθεντικότητας, ακεραιότητας της πολεοδομικής διάστασης, με την υιοθέτηση της πολυπολιτισμικής πλευράς και με τους νέους συμμετέχοντες ενεργά για να επιτευχθεί ένας ζωντανός οργανισμός.

Δ). Παρατηρούμε ότι από το σύνολο των πέντε (5) ατόμων της Τ.Α, η τέσσερις (4/5) εκφράζουν την θετική τους προσέγγιση και μόνο ένας (1/5) διάκειται αρνητικά

Η θετική προσέγγιση (4/5) προϋποθέτει την Μ.Π. να μετατρέπεται σε ένα ζωντανό οργανισμό «εμπλουτισμένο» με αξίες και μια συμφωνία μεταξύ των παικτών.

Η αρνητική άποψη (1/5) έγκειται στη συνεχή πολιτιστική αλλά και δομική φθορά του μνημείου, που μπορεί να είναι και ανεπανόρθωτη.

Συνεπώς διακρίνουμε στον 1^ο στόχο ότι οι κάτοικοι κατά το ήμισυ είναι θετικοί (5/5) στην έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης για την Μ.Π. Οι άλλοι (5/5) διάκεινται αρνητικά, λόγω υπερμεγέθυνσης «της εμπορικότητας» σε βάρος της κατοικίας.

Στο χώρο των επιχειρηματιών (27/29) εκφράζεται η θετική σκέψη της αειφορίας με όρους και κανόνες. Οι δύο (2/29) είναι αρνητικοί, λόγω της άναρχης λειτουργικής κατάστασης της Μ.Π.

Στο χώρο των ατόμων του πολιτισμού (9/9) είναι θετική στην ιδέα της αειφορίας με όρους διαχρονικότητας, αυθεντικότητας, ακεραιότητας της πολεοδομικής διάστασης, με την υιοθέτηση της πολυπολιτισμικής πλευράς και τους νέους συμμετέχοντες.

Στο χώρο της Τ.Α. οι (4/5) είναι θετικοί στην ιδέα της αειφορίας στην Μ.Π, που μπορεί να γίνει ένας ζωντανός οργανισμός με αξίες και κοινωνική συμφωνία. Μόνο ένας (1/5) δήλωσε την άρνηση του, λόγω πολιτιστικής και δομικής φθοράς του μνημείου.

5.10.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης

Α). Παρατηρούμε ότι ο μεγάλος αριθμός κατοίκων (8/10) φέρεται αρνητικά διακείμενος ως προς τη διαμονή τους εντός της Μ.Π., ενώ εμφανίζονται δυο (2/10) κάτοικοι που επιθυμούν να συνεχίσουν τη ζωή τους εντός της Μ.Π.

Η θετική προσέγγιση (2/10) εδράζεται στην εκτίμηση ότι για αυτούς η Μ.Π είναι μια ζωντανή μαγεία, την οποία οφείλουν να παρακολουθούν για όλη τη ζωή τους.

Η αρνητική προσέγγιση (8/10) περιστρέφεται στη θεώρηση ότι η Μ.Π. δεν προσφέρει τους κατάλληλους ορους υγιεινής ζωής και πρέπει να αυξηθούν οι δομές και οι υποδομές για τη στήριξη της κατοικίας.

Β). Παρατηρούμε ότι από το σύνολο των είκοσι εννέα (29) επιχειρηματιών, οι είκοσι τρεις (23) επιχειρηματίες είναι θετικοί στην παραμονή της δραστηριότητας εντός των Τειχών και έξι (6) επιθυμούν την απομάκρυνσή τους.

Η θετική προσέγγιση (23/29) αναπτύσσεται λόγω συναισθηματικής σύνδεσης με την μοναδικότητα του χώρου και απόδοσης ως εμπορικού κόμβου

Η αρνητική εικόνα παρουσιάζεται από τους έξι επιχειρηματίες (6/10), βασιζόμενη στην εποχικότητα της επιχειρηματικότητας και στην δυσλειτουργική δομή της.

Γ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των εννέα (9) ατόμων του πολιτισμού επιδεικνύουν τη θετική προσέγγιση στη συνέχιση της δραστηριότητας εντός της Μ.Π. όμως εφόσον υπάρξουν όροι και κανόνες σεβόμενοι την πολιτιστική πολλαπλότητα του χώρου ακόμη και με εθελοντική πρόσφορα σε αυτή την κατεύθυνση, ο οποίος ιστορικός χώρος έχει παράλληλα κεντρική θέση στην πόλη της Ρόδου και με την πιθανή επαναδραστηριοποίηση της Προγραμματικής Σύμβασης του ΥΠΠΟ, ΤΑΠΑ και Τ.Α.

Δ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των πέντε (5/5) ατόμων της Τ.Α επιθυμούν διακαώς να ασχοληθούν με τα θέματα της Μ.Π. ως το πλέον ενδιαφέρον κομμάτι της πόλης της Ρόδου, με κεντροβαρική θέση που ενέχει μια μοναδικότητα με συγκεκριμένα χωροταξικά όρια, τα οποία χρήζουν ειδικούς κανόνες και μέτρα, μέσα από την συνθετότητα της ιστορίας της.

Συνεπώς, διακρίνουμε στον 2^ο στόχο ότι υπάρχει μια μειοψηφία από τους κατοίκους και από τους επιχειρηματίες που επιθυμούν την απομάκρυνση τους ως διαμονή ή έδρα δραστηριότητας, λόγω δυσλειτουργικής δομής της Μ.Π., ο καθένας από την πλευρά του. Η πλειοψηφία επιθυμεί τη συνέχιση της διαμονής ή της δραστηριότητας εντός των Τειχών, για λόγους κυρίως συναισθηματικούς. Οι δε άνθρωποι του πολιτισμού και της Τ.Α, συνηγορούν θετικά, προβάλλοντας όρους και κανόνες.

5.10.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος (3^ο) στόχος αναλύει τη συμμετοχή των πενήντατριών (53) «παικτών» σε δράσεις και ενέργειες, ώστε η Μ.Π. να αναδειχθεί ως ένα πρότυπο αστικό τμήμα κοινωνικής συνοχής, με συνδυασμό, την ανάδειξη της κοινωνικής ευημερίας, με την πιθανή αλλαγή της οικονομικής υπάρχουσας στρεβλής κατάστασης.

Διαιρείται σε τρία σκέλη: το 1^ο αφορά την εκπαιδευτική και παιδαγωγική διάσταση, το 2^ο αφορά την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου ως εργαλείο αειφορίας και το 3^ο αφορά τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη της περιοχής εξέτασης στην κατεύθυνση της αειφόρου πορείας, απεγκλωβίζοντας την Μ.Π. από την μονοδιάστατη μεγέθυνση του μαζικού τουρισμού.

A). Κάτοικοι

1^ο Σκέλος:

Οι επτά (7/10) κάτοικοι δείχνουν θετική διάθεση για την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα κοινωνικής διάστασης για την Μ.Π ακόμη και με εθελοντική προσφορά με την αρωγή του Πανεπιστήμιου.

Η αρνητική θέση (3/10) εκφράζεται κυρίως από την κακή εμπειρία προηγούμενων προσπαθειών.

2^ο Σκέλος :

Και οι δέκα (10/10) κάτοικοι εξάρουν την αυθεντικότητα της τέχνης ως στοιχείο βασικό της εικόνας της Μ.Π. η οποία οφείλει να επανέλθει ακόμη και με την επιχορήγηση (υποστήριξη) της Ε.Ε.

3^ο Σκέλος :

Και οι δέκα (10/10) κάτοικοι είναι υπέρ των παραδοσιακών, αυθεντικών επαγγελμάτων που μπορούν να προσδώσουν μια βιώσιμη πορεία στην Μ.Π. μακριά από την υπάρχουσα μονοδιάστατη ανάπτυξη της εμπορίας του τουρισμού. Μάλιστα οι νέοι μπορούν να αποτελέσουν το φυτώριο για αυτή την αλλαγή.

Συνεπώς, οι κάτοικοι βλέπουν θετικά στο σύνολό τους την εκπαίδευση ως μέτρο για την βιωσιμότητα της Μ.Π, την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου, μέσα από την τέχνη και με την ανάμειξη των νέων ως παράμετροι για την αλλαγή της οικονομικής ανάπτυξης του υπάρχοντος μονοθεματικού μοντέλου.

B). Επιχειρηματίες

1^ο Σκέλος:

Οι είκοσι επτά επιχειρηματίες (27/29) ενδιαφέρονται για προγράμματα επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης για την κοινωνική συνοχή και ευημερία των διαβιούντων της Μ.Π και με την εμπλοκή νέων επιχειρηματιών.

Οι δύο επιχειρηματίες (2/29) δήλωσαν ότι είναι ανώφελη και ατελέσφορη η σχετική προσπάθεια.

2° Σκέλος: και οι είκοσι εννέα (29/29) εξέφρασαν την θετική τους γνώμη για την αναβάθμιση του πολιτιστικού κεφαλαίου εντός της Μ.Π. μέσα από την τέχνη, την αυθεντικότητα και την αλλαγή κουλτούρας, ώστε να προωθήσει και την εναλλακτική επιχειρηματικότητα προς όφελος των ίδιων των επιχειρηματιών, μιας και θα προκύψει η ποιότητα και η γνησιότητα του εμπορικού είδους, που σήμερα έχει μαζικοποιηθεί και δεν διαθέτει καμιά εξειδικευμένη ταυτότητα.

3° Σκέλος :

Οι είκοσι επτά επιχειρηματίες (27/29) εκφράζουν θετικά την ανάγκη για αλλαγή οικονομικής πορείας, ώστε να καταστεί η Μ.Π. ζωντανός οργανισμός για όλο το χρόνο.

Οι δύο επιχειρηματίες (2/29) δήλωσαν τη φτηνή αγοραστική δύναμη, λόγω χαμηλής ποιότητας προϊόντων που ξευτελίζουν την οικονομική δυνατότητα, το οποίο έχει (δυστυχώς) παγιωθεί και δεν είναι αναστρέψιμο.

Συνεπώς, στον κύκλο των είκοσι εννέα επιχειρηματιών παρουσιάζεται έντονα το στοιχείο της διάθεση επιμόρφωσης και αλλαγής κουλτούρας μέσα από την τέχνη και την αυθεντικότητα, ώστε η Μ.Π. να αποτελέσει έναν ζωντανό οργανισμό όλο το χρόνο με βιώσιμο πρόσωπο και όχι μονοπρόσωπο, όπως είναι σήμερα .

Γ). Ατομα του πολιτισμού

1° Σκέλος:

Και οι εννέα (9/9) άνθρωποι του πολιτισμού απαντούν θετικά στην επιμόρφωση και εκπαίδευση για μια κοινωνική ευημερία αναπτύσσοντας την τέχνη.

2° Σκέλος:

Και οι εννέα (9/9) άνθρωποι του πολιτισμού αναζητούν και επιδιώκουν την αναβάθμιση του πολιτιστικού κεφαλαίου με την ανάπτυξη του ήπιου τουρισμού και όχι του μαζικού που έχει «εξαντλήσει» το μνημείο αλλά και με την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, σε συνδυασμό με την ταυτότητα του χώρου, η οποία εκφράζει απόλυτα την πολιτιστική πολλαπλότητα.

3° Σκέλος :

Και οι εννέα (9/9) άνθρωποι του πολιτισμού θέλουν να εισφέρουν στην αλλαγή της διαφαινόμενης στρεβλής αναπτυξιακής πορείας μέσα από την εύρεση της αυθεντικότητας, της τέχνης και της ήπιας μορφής.

Συνεπώς, στον κύκλο των ανθρώπων του πολιτισμού στο τομέα προσφοράς και συμμετοχής, ομόφωνα τα υποκείμενα (9/9) εξάρουν την πολιτιστική σημασία ως

πολυεργαλείο για την επιστροφή της Μ.Π. στην πορεία της βιωσιμότητας και της διαχρονικότητας.

Δ). Άτομα της Τ.Α.

1^ο Σκέλος:

Και οι πέντε (5/5) της Τ.Α. συμφώνησαν ότι η Τ.Α. έχει βασικό ρόλο στην ενδυνάμωση του σεβασμού και της παιδείας των δημοτών της. Καλλιεργημένος πολίτης, σημαίνει γνώστης των προβλημάτων και συνεπώς ικανός να τα επιλύσει.

2^ο Σκέλος:

Και οι πέντε (5/5) της Τ.Α διατύπωσαν την αναγκαιότητα της ανάμειξης της Τ.Α σε ηγετική θέση στην διαμόρφωση της καλλιέργειας της έννοιας της τέχνης με την αρωγή του Πανεπιστημίου για να «κτιστεί» το ανάλογο συνεργατικό κλίμα.

3^ο Σκέλος :

Και οι πέντε (5/5) της Τ.Α. επιθυμούν την αλλαγή αναπτυξιακής πορείας της Μ.Π. με τη χρήση αποτελεσματικών μέτρων και ορίων, λόγω της κεντρικής θέσης επιρροής της Μ.Π σε όλη την πόλη για ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης ισόρροπο και όχι βασισμένο μόνο πάνω στον «εμπορικό τουρισμό», πράγμα το οποίο συμβαίνει σήμερα.

Συνεπώς, διακρίνουμε έντονα τη βούληση της Τ.Α να παράγει πολιτική και παιδεία για την ενδυνάμωση του πολιτισμού και της τέχνης στους δημότες της για να επέλθει έτσι η αλλαγή μοντέλου ανάπτυξης προς το δρόμο της βιωσιμότητας.

Άρα, για τον 3ο στόχο έχουμε κάποιες μεμονωμένες αντιρρήσεις για συμμετοχή από τους χώρους των κατοίκων και επιχειρηματιών στο σκέλος της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης (1ο σκέλος) και μικρή άρνηση από τον χώρο επιχειρηματιών στην αλλαγή οικονομικής πορείας της Μ.Π. (3ο σκέλος), λόγω χαμηλής ποιοτικής, μη ανταγωνιστικής στάθμης των προϊόντων που δεν μεταστρέφεται πλέον. Όλες οι άλλες γνώμες των υπολοίπων (με τεράστια πλειοψηφία) είναι θετικότερες, στοιχειοθετώντας την παιδεία και την επιμόρφωση, τον πολιτισμό και την βιώσιμη ανάπτυξη σαν συνεχόμενοι σηματοδότες ενός φωτεινού, επιτυχημένου δρόμου της Μ.Π. τον οποίο οφείλει να ακολουθήσει για να βρει το ξέφωτο που της αρμόζει στον χάρτη των μνημείων με παγκόσμια εμβέλεια.

5.10.δ.Πρόθεση για συνεργασία

Ο τέταρτος στόχος αποκαλύπτει την πιθανότητα συμφωνίας των κατοίκων με τους άλλους παίκτες, ώστε να υπάρχει συντονισμένη προσπάθεια για την περαιτέρω βιώσιμη πορεία της Μ.Π. μέσα από συνεργασία και συνέργεια.

A). Παρατηρούμε ότι ο μεγάλος αριθμός κατοίκων (8/10) επιθυμεί τη συνεργασία με τον άλλο βασικό πόλο διαμόρφωσης της Μ.Π., τους επιχειρηματίες, για να βρεθεί η ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των επιχειρηματιών και των αναγκών των κατοίκων.

Ενώ εμφανίζονται δυο (2/10) κάτοικοι που δηλώνουν αρνητικά στο πνεύμα της συνεργασίας, λόγω δυσφορίας προς την επιχειρηματικότητα, η οποία έχει εξαπλωθεί σε βάρος της κατοικίας και λόγω κακής εμπειρίας (αναποτελεσματικότητα) από άλλες προηγούμενες προσπάθειες συνεργασίας επίσης.

B). Παρατηρούμε ότι από το σύνολο των είκοσι εννέα (29) επιχειρηματιών, οι είκοσι επτά (27/29) επιχειρηματίες διάκινται θετικά στη συνεργασία, γιατί η Μ.Π. μπορεί να καταστεί ένα πολυτεχνικό κέντρο, όπου τα άτομα θα συνεργάζονται χωρίς αποκλεισμούς. Σε αυτό το έργο η Τ.Α. θα έχει το πρώτο λόγο (leader) με την αρωγή του Πανεπιστημίου στη σύγκλιση για ένα ιδιαίτερο φορέα διαχείρισης της Μ.Π.

Ενώ υπάρχουν και δύο επιχειρηματίες (2/29) που εκφράζουν την άρνηση τους λόγω ισχυρών ατομικών συμφερόντων των ομάδων συμμετοχής και ύπαρξης πολιτικής σκοπιμότητας υπέρ της μίας ομάδας από την Τ.Α., η οποία δεν είναι αντικειμενική και ουδέτερη.

Γ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των εννέα (9/9) ατόμων του πολιτισμού συνηγορούν στην συνεργασία και σύμπραξη όλων των παικτών ως stakeholders με όρους και κανόνες, διότι ο πολιτισμός αποτελεί το «βαρύ στοιχείο διάκρισης» της Μ.Π. και πρέπει να αποδίδεται ο πρέπον σεβασμός από όλους και να μην προβάλλεται ως το πάρεργο σε κάθε δράση και πρωτοβουλία.

Δ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των πέντε (5/5) ατόμων της Τ.Α. αποδέχονται την πρόκληση της συνεργασίας ως βάση διαλόγου μέσα από όρια και διαμόρφωση θετικού κλίματος στο οποίο η Τ.Α. έχει το πρώτο λόγο (leader), όπως έχει γίνει με την Προγραμματική Σύμβαση για τα έργα της Μ.Π. μεταξύ ΥΠ.ΠΟ, Τ.Α.Π και Τ.Α.

Συνεπώς, εμφανίζεται μια μικρή μειοψηφία από τους κατοίκους και τους επιχειρηματίες που δεν επιθυμούν την ιδέα της συνεργασίας των παικτών (4^ο στόχος), λόγω κακής εξέλιξης των προηγούμενων προσπαθειών, όμως η μεγάλη πλειοψηφία των ανωτέρω κατηγοριών και όλα τα άτομα από το χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α. συμφωνούν στο πνεύμα της συνεργασίας (stakeholders) ως την διέξοδο για την επίλυση των προβλημάτων με αμοιβαίο όφελος.

5.10.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Ο πέμπτος και καθοριστικός στόχος αναπτύσσει την έννοια της διαπραγμάτευσης ως την κατάλληλη πράξη επίλυσης διαφορών «αντιμαχόμενων συμμαχιών ή ομάδων» για την επίτευξη μιας κοινής γραμμής με συγκεκριμένο σκοπό, στην δικιά μας περίπτωση για την Αειφόρο Ανάπτυξη μέσα στον ιστορικό χώρο Μ.Π. της Ρόδου από τη σκοπιά της Θεωρίας των Παιγνίων.

A). Παρατηρούμε ότι ο μεγάλος αριθμός των κατοίκων (7/10) φέρεται θετικά διακείμενος ως προς τη διαπραγμάτευση μεταξύ των παικτών εντός της Μ.Π., ενώ εμφανίζονται τρεις (3/10) κάτοικοι που δεν επιθυμούν τη συμμετοχή τους στην υπό πρόβλεψη διαπραγμάτευση.

Η θετική προσέγγιση (7/10) εδράζεται ότι μέσα από τη διαπραγμάτευση μπορεί να βρεθεί κοινή λύση των προβλημάτων της Μ.Π, μέσα όμως από την αξιοπιστία των συμμετεχόντων, με αμοιβαίες υποχωρήσεις και τον ορισμό χρήσεων γης.

Η αρνητική προσέγγιση (3/10) αγγίζει τη θεώρηση ότι η διαπραγμάτευση μεταξύ των παικτών που εμπλέκονται στη Μ.Π είναι ανώφελη, λόγω αναποτελεσματικότητας και κακής προηγούμενης εμπειρίας με συνοδεία της αναξιοπιστίας των ατόμων της διαπραγμάτευσης.

B). Παρατηρούμε ότι από το σύνολο των είκοσι εννέα (29) επιχειρηματιών, οι είκοσι επτά (27/29) επιχειρηματίες διάκινται θετικά στη σκέψη της διαπραγμάτευσης μεταξύ των «τεσσάρων παικτών» με αξιοπιστία και υπέρβαση των ατομικών συμφερόντων, ώστε να βρεθεί η χρυσή τομή.

Οι δύο επιχειρηματίες (2/29) εκφράζουν την άρνησή τους, λόγω παγιωμένων συνθηκών που έχουν διαμορφωθεί από τα ισχυρά συμφέροντα συγκεκριμένων παικτών και της κόπωσης διάθεσης που εμφανίζει το σώμα των επιχειρηματιών, λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τη χώρα τα τελευταία επτά χρόνια.

Γ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των εννέα (9/9) ατόμων του πολιτισμού συνηγορεί στην άσκηση διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών για να βρεθεί η βέλτιστη λύση διευθέτησης των προβλημάτων. Η Τ.Α έχει τον πρώτο λόγο (leader) στον συντονισμό του διαλόγου και με την πιθανή συμπαράσταση του Πανεπιστημίου Αιγαίου ή ακόμη και του Υπ.Πο

Δ). Παρατηρούμε ότι το σύνολο των πέντε (5/5) ατόμων της Τ.Α. συμφωνεί στην έναρξη διαπραγμάτευσης με αρωγό το Πανεπιστήμιο, καλλιεργώντας μια πολύπλευρη κοινωνική συμφωνία για την επιτυχία του εγχειρήματος ως προς την εύρεση κοινών

αποδεκτών λύσεων από ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης από όλους τους εμπλεκόμενους παίκτες.

Συνεπώς (όπως και στο στόχο της συνεργασίας-4^{ος}), υπάρχει μερίδα κατοίκων και επιχειρηματιών που δεν υιοθετούν τη σκέψη της διαπραγμάτευσης (5^{ος} στόχος), λόγω κακής εμπειρίας από προγενέστερες προσπάθειες. Όμως, η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων και των επιχειρηματιών και όλοι από τον χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α, συμφωνούν στο πνεύμα της διαπραγμάτευσης μέσα από μια κοινωνική συμφωνία με όρια και κανονισμούς.

5.10.στ.Σύνοψη αποτελεσμάτων των μεμονωμένων συμμετεχόντων (1^ο επίπεδο)

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε:

- 1^ο στόχος, έχουμε: Για την θεώρηση ότι η Μ.Π. μπορεί να αποτελέσει ένα πρότυπο εφαρμογής της αειφόρου ανάπτυξης συνδυάζοντας πολυθεματικά στοιχεία που αναδεικνύουν την αναγκαιότητα αλλαγής πορείας από την υπάρχουσα «φθίνουσα» πορεία. Παρατηρούμε ότι οι κάτοικοι εκφράζουν (κατά το ήμισυ) τις ισχυρές επιφυλάξεις τους. Οι επιχειρηματίες σε μέγιστη πλειοψηφία 27/29 (93%) την θετική άποψη τους παρά τις όποιες λειτουργικές προϋποθέσεις. Οι άνθρωποι του πολιτισμού σε απόλυτη στάση συμφωνούν και από τα άτομα της Γ.Α. η μέγιστη πλειοψηφία 4/5 (80%) συμφωνεί επίσης.
- 2^ο στόχος, έχουμε: Για τη διατήρηση της δραστηριότητας ή της διαμονής εντός των Τειχών των υποκειμένων, εκφράζοντας τα ανάλογα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα, παρατηρούμε ότι οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους 8/10 (80%) θέλουν να απομακρυνθούν από την Μ.Π. λόγω της μη ποιοτικής διαβίωσης. Στο χώρο των επιχειρηματιών η μέγιστη πλειοψηφία 23/29 (80%) επιθυμεί να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους εντός των Τειχών και υπάρχει και ένα ποσοστό 20% περίπου (6/29), το οποίο θέλει να αλλάξει έδρα δραστηριότητας, λόγω εποχικότητας και δυσλειτουργικής δομής της Μ.Π. Στο χώρο του πολιτισμού και της Γ.Α., υπάρχει απόλυτη (100%) θετική προσέγγιση.
- 3^ο στόχος, ο οποίος αναλύεται σε τρία (3) σκέλη που ο καθένας προσδιορίζει τη συμμετοχή των υποκειμένων στις δράσεις που αναφέρονται κατά σειρά, 1. στην επιμόρφωση και στην εκπαίδευση, 2.στην αναβάθμιση του πολιτιστικού κεφαλαίου και 3. στην αλλαγή της οικονομικής υπάρχουσας μονοδιάστατης ανάπτυξης.
 - 1^ο σκέλος: από τους κατοίκους 7/10 (70%)επιθυμούν να συμμετάσχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης για να αναδειχθεί η Μ.Π πρότυπο ευημερίας και κοινωνικής συνοχής. Από τους επιχειρηματίες οι 27/29 (93%) και από τα άτομα του πολιτισμού και της Γ.Α, όλα (100%).
 - 2^ο σκέλος: Οι κάτοικοι, οι επιχειρηματίες, οι άνθρωποι του πολιτισμού και της Γ.Α. ομονοούν (100%) στην αναβάθμιση του πολιτισμού και των ανάλογων δράσεων που μπορεί να τη συνοδεύουν.
 - 3^ο σκέλος: Το σύνολο των κατοίκων, των ατόμων του πολιτισμού και της Γ.Α. (100%) εκφράζει τη πρόθεση για θετική αλλαγή πορείας από την υπάρχουσα

οικονομική μονοκαλλιέργεια του τουρισμού για μια ανάπτυξη στη βάση της βιωσιμότητας. Στον κύκλο των επιχειρηματιών οι 27/29 (93%) επιθυμούν την αλλαγή οικονομικού μοντέλου, όμως υπάρχουν και 2/29 (7%) επιχειρηματίες που διαφωνούν ότι το υπάρχον οικονομικό μοντέλο της Μ.Π. μπορεί να αναστραφεί.

- 4^ο στόχος, έχουμε: Για την πολυπόθητη συνεργασία όλων των παικτών με στόχο την εύρεση κοινών πεδίων συνεννόησης και σύμπραξης, διαπιστώνουμε ότι 8/10 (80%) κάτοικοι συμφωνούν, όμως υπάρχει και το 2/10 από τους κατοίκους (20%) οι οποίοι διαφωνούν λόγω ασύμμετρης ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και του μαζικού τουρισμού σε συνδυασμό με την αναποτελεσματικότητα άλλων προσπαθειών. Επίσης, στο χώρο των επιχειρηματιών 27/29 (93%) συμφωνούν (όπως και στον 5^ο στόχο), όμως υπάρχει και 2/29 (7%) που διαφωνούν στο κλίμα της συνεργασίας λόγω ισχυρών ατομικών συμφερόντων και πολιτικών σκοπιμοτήτων (κυρίως από την Τ.Α.). Από το χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α., υπάρχει ομοθυμία να προβληθούν οι παίκτες ως stakeholders, με κοινές επιδιώξεις και μέρισμα οφέλους.
- 5^ο στόχος, έχουμε: για την επιδιωκόμενη διαπραγμάτευση με στόχο την αειφορία στην Μ.Π, οι κάτοικοι 7/10 (70%) συμφωνούν, όμως υπάρχουν και το 3/10 (30%) που διαφωνεί λόγω αποτυχημένων προηγούμενων προσπαθειών και αναξιοπιστίας διάλογου. Όπως και στον 4^ο στόχο, έτσι και στον 5^ο στόχο οι επιχειρηματίες συμφωνούν 27/29 (93%) στη διαδικασία διαπραγμάτευσης, όμως υπάρχουν 2/29 (7%) που διαφωνούν, λόγω αξεπέραστων συγκρουόμενων συμφερόντων από μερικούς ισχυρούς παίκτες και της παράλληλης κόπωσης στο χώρο της επιχειρηματικότητας που έχει επέλθει από την επταετή οικονομική κρίση. Στο χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α. τα άτομα ομονοούν (100%) στο πνεύμα και την επιθυμία για μια ουσιαστική διαπραγμάτευση που θα αφήσει το θετικό αποτύπωμά της για τη βιωσιμότητα της Μ.Π.

Εν κατακλείδι, διακρίνουμε ότι οι κάτοικοι και οι επιχειρηματίες εκδηλώνουν τις επιφυλάξεις τους έστω και σε μικρά ποσοστά από τους πέντε (5) κεντρικούς στόχους της έρευνας με τις μεγαλύτερες να προκύπτουν από τους κατοίκους, ενώ από το χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α. να υπάρχει μια σχεδόν ομοφωνία στην γενικότερη προσπάθεια να βρεθούν παράμετροι και προϋποθέσεις για μια αλλαγή της υπάρχουσας οικονομικής εικόνας της Μ.Π, η οποία περιορίζεται στον μαζικό, απρόσωπο τουρισμό. Ο δρόμος της αειφόρου ανάπτυξης είναι εκ των ων ουκ άνευ για να μπορεί η Μ.Π. να «κοιτάξει» τις επόμενες γενιές.

Σε αυτό το κοίταγμα εμείς είμαστε οι φακοί, και μπορούμε να γίνουμε μεγεθυντικοί ή παραμορφωτικοί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Αποτελέσματα στο σύνολο των μεμονομένων συμμετεχόντων (1^ο επίπεδο)

	ΔΕΙΦΟΡΙΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ
<p>ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ (1^ο ΕΠΙΠΕΔΟ)</p> <p>(10), κάτοικοι.</p> <p>(29), επιχειρηματίες.</p> <p>(9), άτομα του πολιτισμού.</p> <p>(5), της Τ.Α</p>	<p>-ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ½ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ (5/10) ΚΑΙ ΟΧΙ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ½ -ΝΑΙ (27/29) ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗ - ΜΑΤΙΕΣ -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (9/9) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α (5/5).</p> <p>-Οι κάτοικοι επιθυμούν την ενδυνάμωση της ζώνης της κατοικίας με όρους και κανόνες- ποιότητας ζωής- local.</p> <p>-Οι επιχ/τιες επιμένουν στους νόμους και τον κανονισμό λειτουργίας</p> <p>-Οι του Πολι/σμού επιθυμούν έναν ζωντανό οργανισμό, πολυ-πολιτιστικό, αυθεντικότητα- διαχρο/τητα- ακεραιότητα και τη νεολαία στο προσκήνιο</p> <p>-Οι της Τ.Α. (4/5), ένα ζωντανό οργανισμό, με αξίες και καθολική συμφωνία</p> <p>Αποφυγή της φθοράς του χαρακτήρα του μνημείου και της άναρχης λειτουργικής εικόνας του.</p>	<p>-ΟΧΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ (8/10) -ΝΑΙ (23/29) ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗ - ΜΑΤΙΕΣ -ΝΑΙ ΑΠΟ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (9/9) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α. (5/5).</p> <p>-Οι κάτοικοι επιθυμούν στην απομάκρυνσή τους από την Μ.Π. λόγω κακής διαβίωσης, ενώ αυτοί που παραμένουν είναι για συνθηματικούς λόγους</p> <p>-Οι επιχειρηματίες επιθυμούν να παραμείνουν, λόγω συναισθηματισμού, εμπορικός κόμβος και κεντρικής θέσης. Υπάρχουν και αυτοί που θέλουν να απομακρυνθούν, λόγω δυσλειτουργικής δομής.</p> <p>-Οι του Πολι/σμού ενδιαφέρονται, λόγω πολυ-πολιτισμικότητας και εξέχουσας θέσης της Μ.Π. σε όλη την ευρύτερη περιοχή (κεντροβαρή θέση) και της Προγραμματικής Σύμβασης</p> <p>-Οι της Τ.Α. ενδιαφέρονται, λόγω εξέχουσας θέσης της Μ.Π. σε όλη την πολιη με την καθιέρωση κανόνων και μέτρων</p>	<p>-ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (7/10), ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (10/10), -ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (10/10)</p> <p>-ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧ/ΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (27/29), ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ (29/29), ΣΤΗΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (27/29)</p> <p>-ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (9/9) ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ/ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ/ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α (5/5) ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ/ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ/ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.</p> <p>-Οι κάτοικοι δηλώνουν πρόθυμοι στη «συμμετοχή» μέσα από την εκπαίδευση, την τέχνη-Ε.Ε και την ισορροπία με τους νέους μπροστά</p> <p>- Οι επιχ/τίες ομοίως δηλώνουν θετικά μέσα από την κουλτούρα, αυθεντικότητα, τέχνη για έναν ζωντανό οργανισμό όλο το χρόνο</p> <p>-Οι του Πολι/σμού και της Τ.Α. αναδεικνύουν την τέχνη, την ποιότητα, την ταυτότητα, την πολυ-πολιτισμικότητα, τη συμφωνία για μια ήπια μορφή ανάπτυξης (άλλο μοντέλο τουρισμού-Β/Η)</p>	<p>-ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ (8/10) - ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧ/ΤΙΕΣ (27/29) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (9/9) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α. (5/5).</p> <p>(ΜΕ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΑ – ΚΑΝΟΝΕΣ- ΜΕ ΤΗΝ Τ.Α. LEADER+ την ΑΡΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ)</p> <p>-Οι κάτοικοι συμφωνούν, όμως υπάρχει και η άρνηση (2/10), λόγω της υπέρμετρης επέκτασης της επιχειρηματικότητας – τουριστικού τομέα σε βάρος της κατοικίας και αναποτελεσματικότητας προσπαθειών.</p> <p>-Οι επιχ/τιες συμφωνούν (27/29) μέσα από έναν φορέα διαχείρισης μακριά από συμφέροντα και πολιτικές σκοπιμότητας, γιατί η Μ.Π. είναι ένα πολυτεχνικό κέντρο, με την Τ.Α. σε θέση leader μαζί με το Πανεπιστήμιο</p> <p>-Οι του Πολι/σμού συμφωνούν ομόφωνα (9/9) στο πνεύμα των stakeholders με όρους και κανόνες, γιατί ο πολιτισμός οφείλει να γίνεται σεβαστός από όλους.</p> <p>-Οι της Τ.Α. συμφωνούν ομόφωνα (5/5) μέσα από όρια με την Τ.Α., leader και την εφαρμογή της Προγραμματικής Σύμβασης ως υπόδειγμα δράσης και συνεργασίας.</p>	<p>-ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ (7/10) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧ/ΤΙΕΣ (27/29) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (9/9) -ΝΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α (5/5). (ΜΕ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ-ΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΑΜΟΙΒΑΙΕΣ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΙΣ)</p> <p>-Οι κάτοικοι συμφωνούν στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, όμως υπάρχει και η άρνηση, λόγω αναποτελεσματικότητας προηγούμενων προσπαθειών</p> <p>- Οι επιχ/τιες συμφωνούν (27/29), όμως με προϋποθέσεις υπέρβασης ατομικών συμφερόντων, όμως υπάρχει και η άρνηση, λόγω αξεπέραστων υπαρχόντων συμφερόντων και κόπωσης του σώματος, λόγω παρατεταμένης κρίσης</p> <p>-Οι του Πολι/σμου συμφωνούν ομόφωνα (9/9) με την Τ.Α. σε θέση leader για την εύρεση της βέλτιστης λύσης.</p> <p>-Οι της Τ.Α συμφωνούν ομόφωνα (5/5) με την Τ.Α. σε θέση leader μαζί με το Πανεπιστήμιο, μέσα από μια κοινωνική συμφωνία για την ανεύρεση του δρόμου της Α.Α</p>

5.11.Διερεύνηση των απόψεων-στάσεων των εμπλεκομένων στα ζητήματα της Μ.Π. με τα υποκείμενα της έρευνας σε δυάδες (2^ο επίπεδο)

5.11.α.Απόψεις για την αιφορική προοπτική της Μ.Π.

Ο πρώτος στόχος ξεδιπλώνει τις δυνατότητες που διαγράφονται, ώστε η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου να αποτελέσει υπόδειγμα μιας αιφόρου πορείας. Η πρωτοτυπία της έρευνας έγκειται ότι η ημιδομημένη με το χαρακτήρα της ελευθερίας λόγου και εποικοδομητικής συζήτησης βασίστηκε στη διαπραγμάτευση συγκεκριμένων δυάδων από τις κατηγορίες παικτών που επιλέχθηκαν, ήτοι τους κάτοικους, τους επιχειρηματίες, τους ανθρώπους, του πολιτισμού και των ατόμων που εκφράζουν την Τ.Α. Το εγχείρημα ήταν πολύ ενδιαφέρον βλέποντας τη διαφωνία ή τη συμφωνία δυο προσώπων που προέρχονται από διαφορετικούς κλάδους ή και ακόμη και από τον ίδιο, στην συγκεκριμένη στοχοθεσία που έχει προδιαγράψει η μελέτη. Η έρευνα διεξήχθη με προσήλωση στους κανόνες του ειλικρινούς διαλόγου με συντονιστή τον διεξάγοντα την έρευνα, επιταχύνοντας ένα αποτέλεσμα που θα μπορεί να αποτελέσει την απαρχή ενός γόνιμου προβληματισμού για την «τύχη» της Μ.Π. από όλους τους εμπλεκόμενους, ώστε η Μ.Π. να αναπνεύσει τον αέρα της βιωσιμότητας.

Η πρόκληση ήταν ζωντανή, ήταν γεμάτη από προκλήσεις, οι οποίες συνέτειναν να «ανακαλυφθεί» η κοινωνική κατάσταση, το οικονομικό πρόταγμα, η πολιτιστική εικόνα και ο δρόμος της «διατηρησιμότητας» στις προκλήσεις που δέχεται αυτός ο ιστορικός τόπος.

Οι δυάδες που παρουσιάζονται είναι έντεκα (11) και συγκροτούνται με την παρακάτω σύνθεση:

1. Δ.1.1-κάτοικος /Δ.1.2-επιχειρηματίας
2. Δ.2.1-κάτοικος / Δ.2.2-επιχειρηματίας
3. Δ.3.1-κάτοικος / Δ.3.2-επιχειρηματίας
4. Δ.4.1-κάτοικος /Δ.4.2-επιχειρηματίας
5. Δ.5.1-πολιτισμός /Δ.5.2-πολιτισμός
6. Δ.6.1-πολιτισμός / Δ.6.2-πολιτισμός
7. Δ.7.1-πολιτισμός / Δ.7.2- Τοπική Αυτοδιοίκηση
8. Δ.8.1-επιχειρηματίας / Δ.8.2-επιχειρηματίας
9. Δ.9.1- πολιτισμός (αρχιτέκτων) / Δ.9.2-πολιτισμός (αρχιτέκτων)
10. Δ.10.1-πολιτισμός (ξεναγός) / Δ.10.2- πολιτισμός (φωτογράφος)

11. Δ.11.1- πολιτισμός (μάνατζερ) / Δ11.2-πολιτισμός (επικοινωνιολόγος).

Η σύνθεση παρουσιάζει μια εικόνα αντιπροσωπευτικού δείγματος από τους παίκτες ώστε να εξαχθούν ορθά αποτελέσματα που θα αποτελέσουν την μαγιά για τα τελικά συμπεράσματα απαντώντας στο μεγάλο ερώτημα, εάν υπάρχει ελπίδα αιεφόρου ανάπτυξης μέσα από ένα αστικό παίγνιο το οποίο εξελίσσεται στην μοναδική Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου. Το δίλημμα προκλητικό, η απάντηση προς διερεύνηση.

Διακρίνουμε ότι οι πρώτες επτά (7) δυάδες συγκλίνουν στη θετική άποψη ότι η Μ.Π μπορεί να κατευθυνθεί στο δρόμο της Α.Α με διαφορετικές όμως προϋποθέσεις. Οι κάτοικοι ενισχύουν την ανάδειξη των προβλημάτων λειτουργίας για τη διαβίωσή τους στη Μ.Π, ενώ οι επιχειρηματίες των κανόνων συνύπαρξης με τους κατοίκους, ώστε «*το επιχειρείν να γίνει περισσότερο υγιές*» και για να επέλθει μια ισορροπία των δραστηριοτήτων των εμπλεκομένων.

Οι τρεις (3) μετέπειτα δυάδες προσεγγίζουν αρνητικά την άποψη της αιεφόρου πορείας της Μ.Π βασιζόμενες στην ενισχυμένο προφίλ της οικονομικής δραστηριότητας, της μονοκαλλιέργειας του τουρισμού και της εποχικότητας που προκύπτει από τα δύο αναφερόμενα.

Η δε τελευταία (11^η) δυάδα εμφανίζεται διηρημένη (1/2), με τον πρώτο τα καταθέτει την αρνητική θέση για την αιεφόρο εικόνα της Μ.Π, τον δε δεύτερο να υπερασπίζεται την Α.Α με την προϋπόθεση να διαχυθεί σε όλη την πόλη της Ρόδου (μεσαιωνική και νέα) η στρατηγική της βιωσιμότητας και όχι αποκομμένα μόνο στην Μ.Π.

Αναλυτικότερα έχουμε:

Η 1^η δυάδα (Δ.1.1 και Δ.1.2) συμφωνεί ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις για μια διαδρομή προς την Αειφορία.

Ο κάτοικος (Δ.1.1) τακτοποιεί τις προϋποθέσεις μέσα από «*την άρση των λειτουργικών προβλημάτων που βασανίζουν την Μ.Π*» (θόρυβος, κυκλοφοριακό, καθαριότητα), ενώ οι προϋποθέσεις για τον επιχειρηματία (Δ.1.2) εστιάζονται στην «*αλλαγή νοοτροπίας εκ μέρους των επιχειρηματιών*» ώστε να επιτευχθεί η αρμονική συμβίωση με τους κατοίκους

Η 2^η δυάδα (Δ.2.1 και Δ.2.2) όπως και η 1^η δυάδα επαναλαμβάνει συμφωνώντας τις προϋποθέσεις που παρουσιάζονται στο αντίστοιχο πρώτο ζευγάρι για την πορεία της Μ.Π. προς την αειφορία. Ήτοι, για τον κάτοικο (Δ.2.1) είναι «*η επίλυση των λειτουργικών δυσχερειών διαβίωσης*» εντός των Τειχών η προϋπόθεση για την Α.Α., ενώ για τον επιχειρηματία (Δ.2.2) είναι «*η συνύπαρξη των επιχειρηματιών και των κατοίκων*». Έχουμε ήδη παρατηρήσει ότι ο (Ε.8) και ο Γραμματέας του Συλλόγου Καταστηματαρχών της Μ.Π. (το είδαμε στην ανάλυση του πρώτου στόχου στο χώρο των

επιχειρηματιών) και άμεσα εξαγόμενος με έμφαση ότι η συνύπαρξη κατοίκων και επιχειρηματιών είναι εκ των ων ουκ άνευ για την βιωσιμότητα της Μ.Π.

Η 3^η δυάδα (Δ.3.1 και Δ.3.2) συμφωνεί για την αιφόρο ανάπτυξη με μια σχετική αλλαγή στις προϋποθέσεις που θέτει και αυτή η δυάδα. Δηλαδή, ο κάτοικος (Δ.3.1) διευκρινίζει ότι η Μ.Π. για να έχει βιωσιμότητα οφείλεται να περιγραφούν σαφείς κανόνες και οριοθέτηση αρμοδιοτήτων από όλους τους εμπλεκόμενους, ενώ η επιχειρηματίας (Δ.3.2) βάζει ως προϋπόθεση των προγραμματισμό δράσεων, γιατί η Μ.Π. έχει συγκεκριμένα χωρικά όρια. Μάλιστα *«η παρουσία τουρισμού όλο το χρόνο θα προωθούσε την αειφορία στη Μ.Π, προσφέροντας ζωή από τον ποιοτικό τουρισμό όλο το έτος»* και έτσι θα εξέλειπε το πρόβλημα της εποχικότητας (το επισημάνουν και οι Τ.2.1, Τ.3.1, Δ.10.2, Ε.1, Ε.10, Ε.14, Κ.1, Κ.7, Κ.8), το οποίο αποτελεί ένα από τα ζώντα προβλήματα που έχουν αναδειχθεί των διαμενόντων εντός των Τειχών.

Η 4^η δυάδα (Δ.4.1 και Δ.4.2) διατυπώνει θετική προσέγγιση στο δρόμο προς την Α.Α για την Μ.Π. Ο κάτοικος (Δ.4.1) διατυπώνει όμως τη μειονεκτική θέση του κατοίκου και επιτάσσει την ισορροπία των δραστηριοτήτων των παικτών εντός των Τειχών. Ο δε επιχειρηματίας (Δ.4.2) υποστηρίζει τη θέσπιση κανόνων συνεργασίας, ώστε *«το επιχειρείν να γίνει περισσότερο υγιές»*.

Η θέσπιση κανόνων αποτελεί μια σταθερή (όπως το βλέπουμε και στον Δ.3.1 και στους Τ.Α.2, Τ.Α.5, Π.3, Π.5, Π.9 και στους επιχειρηματίες Ε.4, Ε.9, Ε.12, Ε.14, Ε.26 και κάτοικους Κ.3, Κ.6, Κ.7, Κ.8) πρόταση των ερωτηθέντων για την βιώσιμη προοπτική της Μ.Π.

Όμως, και η ισορροπία που εκφράζεται έχει διατυπωθεί και από σειρά άλλων ερωτηθέντων (Κ.3, Κ.7, Κ.9, Κ.10, Π.7 και Ε.13) ως ένας βασικός όρος για τη βιωσιμότητα της Μ.Π.

Η 5^η δυάδα (Δ.5.1 και Δ.5.2) προερχόμενη από το χώρο του πολιτισμού (Υπηρεσία Νεοτέρων Μνημείων του Υπ.Πο) συνηγορεί για κατεύθυνση της αειφορίας για την Μ.Π., προτάσσοντας το σεβασμό στο μνημείο και τη συνεισφορά στην κοινή βιώσιμη πορεία.

Η 6^η δυάδα (Δ.6.1 και Δ.6.2) προερχόμενη και αυτή από το χώρο του πολιτισμού (Υπηρεσία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπ.Πο.) συνηγορεί για την αιφόρο πορεία της Μ.Π, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Μ.Π. αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα συνύπαρξης των τεσσάρων πυλών της Α.Α.

Η 7^η δυάδα (Δ.7.1 και Δ.7.2) συνηγορεί θετικά (και αυτή) για την αιφόρο πορεία της Μ.Π, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη ισορροπίας μεταξύ των παικτών (όπως το επεσήμανε και ο Δ.4.1), μέσα όμως από προσπάθειες και κοινή δουλειά.

Οι δυο δυάδες (6^η και 7^η) αποδίδουν στην Προγραμματική Σύμβαση (το βλέπουμε αναλυτικότερα στον 3^ο και 5^ο στόχο) μεταξύ Υπ.Πο, Τ.Α.Π και Τ.Α., το «*πρότυπο*» συνεργασίας, διαπραγμάτευσης της πορείας για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Μ.Π.

Η 8^η δυάδα (Δ.8.1 και Δ.8.2), η οποία συντίθεται μεταξύ δυο επιχειρηματιών διαφορετικής ενασχόλησης διατυπώνουν, ο μεν πρώτος (Δ.8.1) την ισχυρή επιφύλαξή του για την επιτυχία του εγχειρήματος, ο δε δεύτερος (Δ.8.2) την επιφύλαξή του, λόγω μειονεκτικής επίβλεψης των αρχών (του Υπ.Πο. και της Τ.Α.) στην εφαρμογή των κανόνων. Η παρουσία ηγετικών προσώπων από την πλευρά των αρχών για την ανάδειξη οράματος (το διαπιστώνει και στον 5^ο στόχο) μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία για τη διάθεση συνεργασίας μεταξύ των τεσσάρων (4) παικτών για την αειφορική πορεία της Μ.Π., πράγμα που δεν συμβαίνει σήμερα.

Η 9^η δυάδα (Δ.9.1 και Δ.9.2) αποτελούμενη από δυο αρχιτέκτονες (ελεύθεροι επαγγελματίες) διατυπώνουν την έκφραση ότι «*ο εμπορικός τομέας είναι πολύ ισχυρός μέσα στην Μ.Π., δημιουργώντας ανισσοροπίες δράσεων και έργων*» δυσκολεύοντας την αειφόρο πορεία της Μ.Π., αλλά ταυτόχρονα όμως ο εμπορικός τομέας προσφέρει ζωντάνια σ' ένα μοναδικό μνημείο αποκρούοντας την πιθανή αγωνία μετατροπής της Μ.Π. σε «*υπνωτήριο*» (το βλέπουμε και στον Ε.1 και στην Τ.1.1/4).

Η 10^η δυάδα (Δ.10.1 και Δ.10.2) αποτελούμενη από μια ξεναγό και ένα επαγγελματία φωτογράφο, προερχόμενοι και οι δύο από τον χώρο του πολιτισμού εκφράζουν τη δυσκολία της αειφόρου εικόνας και προοπτικής της Μ.Π. λόγω μονοκαλλιέργειας του τουρισμού (το διακρίνουμε και στον Κ.4 και στον Π.2) και λόγω της εποχικότητας της «*ολικής λειτουργίας*» της Μ.Π (Δ.3.2), όπου τον χειμώνα η Μ.Π. είναι έρημη και αποκομμένη από το υπόλοιπο τμήμα της όλης.

Η τελευταία 11^η δυάδα (Δ.11.1 και Δ.11.2) προερχόμενη από τον πολιτισμό (cultural manager & cultural promoter) επιφυλάσσει μια διπλή προσέγγιση. Ο πρώτος (Δ.11.1) εκφράζει τη δυσφορία του στην διαχείριση του υφιστάμενου πολιτιστικού κεφαλαίου της Μ.Π., ο οποίος δέχεται απομείωση από το οικονομικό, ενώ ο δεύτερος (Δ.11.2) αποδέχεται την πορεία προς την Α.Α με την προϋπόθεση «*η στρατηγική της αειφορίας να διαχυθεί σε όλη την πόλη*» (νέα και μεσαιωνική), πράγμα που θα την καθιστούσε ορθότερα υλοποιήσιμη (το διακρίνουμε και στους Τ.Α.2, Π.7, Ε.24. Τ.6.2) σε όλο το εύρος της πόλης και όλο τον χρόνο.

Συνεπώς, καταλήγουμε ότι οι περισσότερες δυάδες (8/11) μεταξύ εμπλεκόμενων παικτών από διαφορετικές κατηγορίες εκπροσώπων επιθυμούν να εισφέρουν στην πορεία για την Α.Α. της Μ.Π. μέσα από την ισορροπία των δράσεων των διαφόρων παικτών, τη θέσπιση

κανόνων και όρων και τον ποιοτικό αιεφόρο τουρισμό σε αντίβαρο με την υπάρχουσα μαζική τουριστική μονοκαλλιέργεια.Υπάρχει και ένα ποσοστό (3/11) δυάδων που εκφράζουν τη δυσφορία τους στην επιτυχή έκβαση της προσπάθειας για την Α.Α της Μ.Π. Αυτό βασίζεται είτε στην έλλειψη κανόνων λειτουργίας, είτε στην αντίληψη ότι ο οικονομικός τομέας «υπερισχύει» των πάντων μέσα από την μονοκαλλιέργεια του τουριστικού προϊόντος, καθιστώντας την Μ.Π. εποχιακού λειτουργικού χαρακτήρα και αδύναμη να διαχειριστεί το μοναδικό πολιτιστικό της κεφαλαίο, αφήνοντας αρνητικές εικόνες για τις επόμενες γενιές.

Γιατί, εάν αποδεχθούμε ότι «Αειφόρος Ανάπτυξη είναι η ικανότητα της παρούσας γενιάς να αντιμετωπίζει τις ανάγκες της χωρίς να υπομονεύσει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις δικές τους ανάγκες» (Cartner Neil, 2013: 2), τότε η ελπίδα για την βιωσιμότητα της μοναδικότητας του ιστορικού χώρου, οφείλει να σκιαγραφεί μέσα από το δρόμο της Α.Α και της συνεργασίας όλων των παικτών με κοινωνική δικαιοσύνη (social justice) στην πρόκληση του σήμερα για το αύριο (Cartner Neil, 2013: 51).

5.11.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος προσεγγίζει «τη δραστηριότητα» των υποκειμένων των έντεκα (11) δυάδων, ήτοι στη συνέχιση της δραστηριότητας για τους επιχειρηματίες ή ανάλογα για τους κατοίκους της διαβίωσης εντός των Τειχών της Μ.Π. ή τη σχετική απομάκρυνση από την Μ.Π. Εδώ ανιχνεύεται «το γιατί» οι παίκτες των διαφόρων δυάδων επιθυμούν την παραμονή τους εντός της Μ.Π. ή τι θα ήταν αυτό το οποίο θα τους ωθούσε εκτός των τειχών. Είναι ερώτηση με το βάθος της δράσης και της ενέργειας που προσφέρει ο καθείς σε συγκεκριμένο εργασιακό ή οικιστικό περιβάλλον, ώστε να αισθάνεται δημιουργικός, εποικοδομητικός, ικανός να ανταποκριθεί στις σημερινές ανάγκες χωρίς να φαλκιδεύει τις ανάγκες του αύριο, μέσα σ' ένα χώρο της Μ.Π. που είναι γεμάτος πολιτισμό και ιστορία.

Από τις έντεκα (11) δυάδες που αντιπαρατεθήκαν διακρίνουμε ότι στην άσκηση της δραστηριότητας ή της διαμονής εντός των Τειχών συμφωνούν οι οκτώ (8).

Οι δύο (2) διάκεινται αρνητικά ως προς την παραμονή τους εντός των Τειχών, η δε 8^η δυάδα μεταξύ δύο επιχειρηματιών, η γνώμη δίσταται (ο Δ.8.1 επιθυμεί την αποχώρηση και αλλαγή έδρας εργασίας στην εκτός της Μ.Π. περιοχή, ενώ ο Δ.8.2 επιθυμεί τη συνέχιση της άσκησης επαγγέλματος εντός των Τειχών)

Συνεπώς, η πλειοψηφία (8/11 δυάδες, όπως και στον στόχο 1 της έρευνας), επιθυμεί να συνεχίσει την ενασχόληση εντός της Μ.Π. ενώ οι δυο (2) δυάδες που εκφράζουν την

επιθυμία να μετακομίσουν εκτός των Τειχών, το επιλέγουν κυρίως για τη δυσλειτουργική εικόνα της Μ.Π στο χώρο της επαγγελματικής δομής. Η δε 8^η δυάδα μεταξύ των δύο επιχειρηματιών είναι διηρημένη (1/2), στην βούληση της συνέχισης της ασκήσεως επιτηδεύματος εντός ή εκτός της Μ.Π.

Αναλυτικότερα έχουμε:

Η 1^η δυάδα (Δ.1.1 και Δ.1.2) συμφωνεί ότι δεν υπάρχει καμιά πρόθεση να αλλάξει χώρο κατοικίας ή χώρο δραστηριότητας, μιας και η Μ.Π για τον (Δ.1) αποτελεί «έναν μοναδικό, πανέμορφο χώρο», για δε τον επιχειρηματία (Δ.2) είναι «εμπορικός κόμβος» (το βλέπουμε και στον Ε.23).

Η 2^η δυάδα (Δ.2.1 και Δ.2.2), όπως και η 1^η επισημαίνει την επιθυμία της μη μετακόμισης εκτός των Τειχών της Μ.Π. Ο κάτοικος (Δ.2.1) για λόγους συναισθηματικούς και «δεσίματος», ο δε επιχειρηματίας (Δ.2.2) επισημαίνει την «επικερδή εικόνα της επιχείρησής του» εντός των Τειχών.

Η 3^η δυάδα (Δ.3.1 και Δ.3.2), όπως και οι δύο προηγούμενες τονίζουν την βούληση παραμονής εντός των Τειχών για τον κάτοικο (Δ.3.1), η δε επιχειρηματίας (Δ.3.2) επιμένει στην επιχειρηματική εγκατάσταση της εντός της Μ.Π. Και οι δύο είναι «νεοεισελθόντες» και αναφέρουν ότι παρά τα προβλήματα της καθημερινότητας, η μαγεία και η μοναδικότητα της Μ.Π είναι ελκυστική και προσφέρεται για ποιοτικό τουρισμό, ακόμη και πιθανά με την κατασκευή boutique hotel (το βλέπουμε και στον Ε.28, Τ.2.4/3-3 και Δ.2.2/3-3).

Η 4^η δυάδα (Δ.4.1 και Δ.4.2) διαφοροποιείται αναφέροντας ότι θα προτιμούσε ο (Δ.4.1) κάτοικος να μετακόμιζε εκτός της Μ.Π. λόγω λειτουργικών δυσκολιών διαβίωσης, ο δε επιχειρηματίας (Δ.4.2) βάζοντας το κέρδος υπεράνω, θα προτιμούσε να μετακόμιζε επιχειρηματικά εκτός της Μ.Π. με την προσδοκία μεγαλύτερου κέρδους.

Η 5^η δυάδα (Δ.5.1 και Δ.5.2), άτομα από τον χώρο του πολιτισμού διατυπώνουν την επιθυμία συνέχισης της πολιτιστικής δραστηριότητας εντός των Τειχών λόγω της «μοναδικότητας του μνημείου» και μάλιστα ο (Δ.5.10) αναφέρει ότι «είναι τυχερός που εργάζεται στην Μ.Π».

Η 6^η δυάδα (Δ.6.1 και Δ.6.2), προερχόμενη από τον χώρο του πολιτισμού, παραμένει και αυτή στην γραμμή της συνέχισης της δραστηριότητας εντός των Τειχών, λόγω «χαρακτήρα» της Μ.Π.

Η 7^η δυάδα (Δ.7.1 και Δ.7.2) προερχόμενη από τον χώρο του πολιτισμού (Δ.7.1) και από την Τ.Α. (Δ.7.2) παραμένει θιασώτης της μοναδικότητας της Μ.Π. και της επιθυμίας συνέχισης της εργασίας εντός των Τειχών της.

Η 8^η δυάδα (Δ.8.1 και Δ.8.2), προερχόμενη από τον επιχειρηματικό κύκλο, εκφράζει την κατά το ήμισυ δυσφορία (Δ.8.1) για τη συνέχιση της επαγγελματικής δραστηριότητας, ενώ ο (Δ.8.2) εκφράζει την επιθυμία της συνέχισης της ενασχόλησής του εντός της Μ.Π. για την μοναδικότητα της.

Η 9^η δυάδα (Δ.9.1 και Δ.9.2), προερχόμενη από δύο αρχιτέκτονες οι οποίοι είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, δείχνει την άρνηση της για λόγους πρακτικής άσκησης του επαγγέλματος το οποίο βρίσκεται σε δύσκολη θέση, λόγω της γραφειοκρατίας από τις Υπηρεσίες ελέγχου και της πολυνομίας.

Η 10^η δυάδα (Δ.10.1 και Δ.10.2), η οποία προέρχεται από το τομέα του πολιτισμού (η Δ.10.1 είναι ξεναγός, ο δε Δ.10.2 είναι επαγγελματίας φωτογράφος του δρόμου), επανέρχεται στην συνέχιση της δραστηριότητας εντός της Μ.Π., λέγοντας η μεν πρώτη (Δ.10.1) περί πολυπολιτισμικής εικόνας (το είδαμε και στην Π.6), ο δε δεύτερος (Δ.10.2) διατυπώνει την θέση ότι η Μ.Π είναι πηγή έμπνευσης για έναν καλλιτέχνη παρά τα εμπορικά στοιχεία της εξαπάτησης που επηρεάζουν το χαρακτήρα της Μ.Π.

Η 11^η δυάδα (Δ.11.1 και Δ.11.2) προερχόμενη από τον πολιτισμό (cultural manager & cultural promoter) επιθυμεί τη συνέχιση της δραστηριότητας. Ο μεν πρώτος (Δ.11.1) έλκεται από την διερεύνηση της έντονης εποχικότητας που εμφανίζει η Μ.Π (δύο πρόσωπα: το χειμώνα και το καλοκαίρι) και *«παρουσιάζεται ως κοινή γυναίκα για την θερινή περίοδο και την χειμερινή ως αποκλειστική»*.

Αυτός ο χαρακτήρας της «κοινής γυναίκας» που επιλέγει ο (Δ.11.1) για το καλοκαίρι για την Μ.Π έρχεται να συντρέξει με τα γραφόμενα του Στέφανου Ροζάνη στο βιβλίο «Εκδοχές της Πόλης», σελ. 32, όπου διατυπώνεται: «Η πορνεία στην πόλη φαίνεται ότι εμπεριέχει ταυτόχρονα τη δυνατότητα να επιβιώνει σ' έναν ζωτικό χώρο, όπου τα αντικείμενά της γίνονται όλο και περισσότερο μαζικά προϊόντα. Με την πορνεία της μεγάλης πόλης, το άτομο γίνεται μαζικό προϊόν».

Και εδώ έγκειται και το πρόβλημα της Μ.Π. όπου η αυθεντικότητα και η μοναδικότητά της μετατρέπεται κατά την θερινή περίοδο, την περίοδο του τουρισμού σ' ένα μαζικό απρόσωπο προϊόν με τις «ασοπεδωτικές» εκφάνσεις του, μακριά από τις πολιτιστικές θύμισες που αναδύονται από την ιστορία του μνημείου. Ενώ το χειμώνα η Μ.Π μετατρέπεται σ' έναν «αποκλειστικό χώρο» για τους λιγοστούς κατοίκους, που και αυτοί βρίσκονται σε δεινή θέση, λόγω έλλειψης βασικών υποδομών (το βλέπουμε στους: Κ.1, Κ.4, Κ.9 και Κ.10)

Ο δε δεύτερος (Δ.11.2) αποδίδει στην Μ.Π. *«έντονο ερέθισμα μέσα από την κοινωνική διαχείρισή της»*.

Και αυτό έγκειται στη διαφορετικότητα της αντιμετώπισης των δομών και των υποδομών της Μ.Π., όπου οι εμπορικοί οδοί της Μ.Π. «απολαμβάνουν» ενισχυμένες υποδομές και παροχή υπηρεσιών από την Τ.Α., ενώ μη εμπορικοί οδοί (περιοχές κατοικίας) υστερούν σε υποδομές και εξυπηρετήσεις. Αυτή η κοινωνική ασυνέχεια είναι πράγματι μία πρόκληση για την Μ.Π. και είναι ωφέλιμο για τη βιωσιμότητα της να επαλειφθεί αυτή η «χωροταξική διαφορετικότητα» (το βλέπουμε και στον Τ.3.1/1).

Απαιτείται μια «χωρική συνοχή», η οποία δεν είναι μόνο ένα οικονομικό μέτρο αλλά απαιτεί στενή συνεργασία μεταξύ αρχών, κατοίκων και οικονομικών παραγόντων. Οι ζωντανές πόλεις, δηλαδή οι βιώσιμες πόλεις μπορεί να επιτευχθούν μόνο εάν όλες οι σχετικές πολιτικές συνδυάζονται στο ίδιο επίπεδο με ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό τρόπο, που διασφαλίζει τη συμπληρωματικότητα και τη συνέργεια των προσπαθειών, των πόρων και των μέτρων που λαμβάνονται (Μανιάτης, 2016: 462).

Το κοινωνικό χάσμα δεν μπορεί να αποτελεί βάση για μια αιεφόρο πορεία.

Η χωρική ισορροπία χρήσεων γης και κατανομής των δραστηριοτήτων είναι αναγκαία για ένα πολεοδομικό σχεδιασμό με κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό γίνεσθαι στη βάση της γνώσης, της συνεργασίας, της συμμετοχής των πολιτών και του σεβασμού της ιστορίας του αστικού χώρου για να διαμορφωθεί τελικά το πλαίσιο της βιώσιμης πόλης (Αραβαντινός, 2007: 602).

Συνεπώς από την αντιπαραθετική συζήτηση πάνω σε μια ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία διεξήχθη μεταξύ των έντεκα (11) δυάδων με διαφορετική σύνθεση παικτών, στην πρόκληση της ενασκήσεως δραστηριότητας εντός ή εκτός των Τειχών της Μ.Π., η πλειοψηφία (7/11) απάντησε στην κατεύθυνση της συνέχισης της εργασίας εντός των Τειχών για λόγους συναισθηματικούς, πολυπολιτισμικής εικόνας και της μοναδικότητας του μνημείου. (Η 8^η δυάδα προερχόμενη από τους επιχειρηματίες φέρεται διασπασμένη, ως προς τη βούληση της παραμονής της δραστηριότητας εντός ή εκτός των Τειχών).

Αυτό είναι ελπιδοφόρο για την πορεία της Μ.Π. στο πλαίσιο της Α.Α.

Γιατί η διατήρηση της εργασίας εντός της περιοχής εξέτασης (Μ.Π) είναι προνομιακό πεδίο στην πολιτική εξέλιξη της βιωσιμότητας, ενισχυόμενο όμως από μέτρα από το κράτος και από την κατάλληλη παραγωγή. Η παραδοσιακή περιβαλλοντική πολιτική οφείλει να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα με πολίτες συμμετοχούς, δραστήριους, ενεργούς στην οικολογική συμπεριφορά, να είναι δηλαδή «ecological citizenship» (Carter Neil, 2007: 358-359).

5.11.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος συνθετικός στόχος αναλύει τη συμμετοχή των υποκειμένων που συμμετείχαν στις έντεκα (11) δυνάδες σε δράσεις και ενέργειες ώστε η Μ.Π να αναδειχθεί ως ένα πρότυπο αστικό τμήμα για την αειφορία με συνδυασμό, την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου και της κοινωνικής συνοχής με την πιθανή αλλαγή οικονομικού μοντέλου, το οποίο κυριαρχεί σήμερα στην Μ.Π.

Για την καλύτερη απόδοση του 3^{ου} στόχου διαιρέθηκε σε τρία (3) σκέλη τα οποία βασίζονται στις λέξεις κλειδιά / σκέλος: συμμετοχή του πολίτη-πολιτιστικό κεφάλαιο-οικονομικό μοντέλο, αναλυτικότερα:

Τα τρία (3) σκέλη:

Το 1^ο σκέλος προσεγγίζει την ενεργή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις εκ μέρους των υποκειμένων για τη στόχευση της αειφόρου ανάπτυξης.

Το 2^ο σκέλος προσεγγίζει τον μνημειακό χαρακτήρα της Μ.Π. με την εφαρμογή μιας στρατηγικής βασισμένης στο πολιτιστικό κεφάλαιο που μπορεί να αναδειχθεί.

Το 3^ο σκέλος αγγίζει την αλλαγή οικονομικού μοντέλου για τη διαφοροποίηση της υπάρχουσας αναπτυξιακής κατεύθυνσης της Μ.Π.

Για το πρώτο **1^ο σκέλος** παρατηρούμε ότι:

Διακρίνουμε ότι και οι έντεκα (11) δυνάδες (χωρίς καμιά εξαίρεση) επιθυμούν την συμμετοχή των «μελών» τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία μπορούν να προωθήσουν την κοινωνική συνοχή, την ευαισθητοποίηση, το ενδιαφέρον για μια πορεία σεβασμού στο μνημείο και ανάπτυξη στα πρότυπα της αειφορίας.

Η 1^η δυνάδα διάκειται θετικά στην συμμετοχή σε προγράμματα που μπορούν να ενισχύσουν την ευαισθητοποίηση, την ήπια επιχειρηματικότητα και την κοινωνική συνοχή μεταξύ των τεσσάρων παικτών.

Η 2^η δυνάδα όπως και η προηγούμενη, είναι θετική στη συμμετοχή σε πρόγραμμα επιμόρφωσης και κοινωνικής αναφοράς, τονίζοντας τη σημασία της *«Εκπαίδευσης σαν εργαλείο βιωσιμότητας και ήπιας ανάπτυξης της Μ.Π.»*. Η εκπαίδευση και στον χώρο των ατόμων του πολιτισμού, των κατοίκων και σειράς επιχειρηματιών αποτελεί επιθυμία, αλλά και βεβαιότητα για την προώθηση ενός άλλου μοντέλου ανάπτυξης εντός της Μ.Π. και αυτό είναι παρήγορο ότι πολλά από τα υποκείμενα εμπιστεύονται την Εκπαίδευση, ως όχημα αλλαγών και βιωσιμότητας. Γιατί είναι η Εκπαίδευση, η οποία αποδίδει έμφαση σε

γνωστικούς σκοπούς, σε διάλογο, στην αποδοχή, στην ανοικτή κοινωνία, στοιχεία που μπορούν να αλλάξουν στην πορεία ενός τόπου (Ράπτης, 2000: 67).

Η 3^η δυάδα, η 4^η δυάδα σε συνέχεια των προηγούμενων απαντά θετικά στην συμμετοχή σε προγράμματα για τη βελτίωση της ζωής μέσα στην Μ.Π, με την προσθήκη και του εθελοντισμού (το είδαμε και στον Π.1), παράγοντας προσφοράς και αλληλεγγύης.

Η 5^η δυάδα και η 6^η δυάδα αποτελούμενες από άτομα του χώρου του πολιτισμού συνηγορούν θετικά στην δημιουργία προγραμμάτων, πρωτοβουλιών επιμόρφωσης για τη βιωσιμότητα της Μ.Π.

Υπογραμμίζεται η ουσιαστική συνεισφορά της Προγραμματικής Σύμβασης (Δ.6.2, Δ.7.2) για την Μ.Π, η οποία είχε επιτευχθεί παλαιότερα μεταξύ Υπ. Πολιτισμού και Τ.Α., από την οποία υπήρχε η οικονομική δυνατότητα υλοποίησης τέτοιων προγραμμάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης (διακρίνουμε σχετικά με την Προσαρμοστική Σύμβαση για την Μ.Π. και στους: Τ.Α.1 και Τ.Α.2, Κ.9 και Π.9 και στην ίδια 6^η δυάδα στον 5^ο στόχο).

Η 7^η δυάδα, η 8^η δυάδα, η 9^η δυάδα, η 10^η δυάδα και τέλος η 11^η δυάδα επιμένουν θετικά στη συμμετοχή σ' εκπαιδευτικά προγράμματα για την αειφορική πορεία της Μ.Π, με την αρωγή του Πανεπιστημίου Αιγαίου (το βλέπουμε και στους Ε.3, Ε.11, Ε.15, Ε.16, Ε.27 και Τ.Α.2, Π.9, Κ.4).

Καταλήγοντας: η εκπαίδευση, ο εθελοντισμός και η αρωγή του Πανεπιστημίου Αιγαίου αποτελούν εχέγγυα για τη αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π. στο πεδίο της κοινωνικοπολιτικής δομής (το βλέπουμε ανάλογα και στις τετράδες).

Ιδιαίτερα η εκπαίδευση αποτελεί στήριγμα για την αλλαγή παραγωγικού μοντέλου ανάπτυξης στον αστικό χώρο της Μ.Π. και παράλληλα ενισχύει την συνεργατικότητα, την προσαρμοστικότητα, τη δημιουργικότητα, την ανάληψη πρωτοβουλιών και την υπευθυνότητα, αστείρευτες αξίες σύνθεσης της Αειφόρου Ανάπτυξης (Τάσιος, 2014: 446).

Για το **2^ο σκέλος** παρατηρούμε ότι:

Καταγράφουμε ότι και οι έντεκα (11) δυάδες αγγίζουν τη στρατηγική σχεδιασμού αλλά και δράσεων για την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου εντός της Μ.Π.ως παράγοντα ανάπτυξης και δημιουργίας οράματος, βάσεις για την αειφόρο διαδρομή της Μ.Π.

Η υπόθεση της συμβίωσης μεταξύ επιχειρηματιών και κατοίκων αποτελεί έναν κοινωνικό όρο που αποδίδει την ορθή διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μ.Π, αλλά κυρίως ομαλοποιεί τις σχέσεις των δύο βασικών παικτών παρέμβασης και εφαρμογής της στρατηγικής με στόχο την αποτελεσματικότητα των όποιων αναδειχθέντων μέτρων.

Η 1^η δυάδα (Δ.1.1 και Δ.1.2) στην ερώτηση για την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου μέσα από μια στρατηγική σχεδιασμού και δράσεων που θα αγγίζει όλη την Μ.Π.

απαντάει θετικά, με την προϋπόθεση συμβίωσης μεταξύ κατοικιών και επιχειρημάτων (πράγμα που το έχουμε παρατηρήσει και στον 1^ο στόχο). Σε όλη τη διάρκεια της έρευνας υπήρχε η όσμωση της ευχής της συμβίωσης μεταξύ των δύο κεντρικών παικτών δράσης (κατοίκων και επιχειρηματιών), συμπεραίνοντας ότι αποτελεί ένα από τα βασικότερα θέματα προς διευθέτηση για την πορεία ισορροπίας της Μ.Π. Ο Γραμματέας του Συλλόγου Καταστηματαρχών της Μ.Π. σε δήλωσή του στο τοπικό τύπο (10 Μαΐου 2015) διατύπωσε ενδεικτικά ότι *«δεν υπάρχει βασιλιάς στην Παλιά Πόλη»* για να ξεκαθαρίσει ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι είναι ίσοι για τα θέματα της Μ.Π. (το αναφέρουμε αρχικά στον 1^ο στόχο στο χώρο των επιχειρηματιών).

Και η 2^η δυνάδα (Δ.2.1 και Δ.2.2) στο ίδιο μοτίβο θετικής απάντησης προκρίνει τη συμβίωση ως κοινωνική λύση στα προβλήματα του πολιτιστικού χαρακτήρα της Μ.Π.

Και η 3^η δυνάδα (Δ.3.1 και Δ.3.2) επίσης απαντάει θετικά στη στρατηγική δράσεων και κινήσεων για την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου της Μ.Π. εκτιμώντας *«ότι ο πολιτισμός τροφοδοτεί πολλάκις την Μ.Π.»*.

Η 4^η δυνάδα (Δ.4.1 και Δ.4.2), η 5^η δυνάδα (Δ.5.1 και Δ.5.2), η 6^η δυνάδα (Δ.6.1 και Δ.6.2), η 7^η δυνάδα (Δ.7.1 και Δ.7.2), η 8^η δυνάδα (Δ.8.1 και Δ.8.2), η 9^η δυνάδα (Δ.9.1 και Δ.9.2), η 10^η δυνάδα (Δ.10.1 και Δ.10.2) και τέλος η 11^η δυνάδα (Δ.11.1 και Δ.11.2) συνηγορούν ότι ο πολιτισμός ενώνει, αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης και ευημερίας και προκαλεί θετικά *«Οράματα»* για την πορεία της Μ.Π.

Η Δ.10.1 προτείνει μάλιστα *«τη δωρεάν επιμόρφωση των παιδιών σε θέματα πολιτισμού, ως ιστορική προίκα»* (βλέπουμε έντονα την ανάδειξη του ρόλου των νέων-παιδιών στα δρώμενα και στις απαντήσεις των Τ.5.1/3, Π.5, Ε.2, Ε.11, Ε.19, Ε.26, Δ.10.1/3, Δ.11.2/4 και Κ.3)

Ο πολιτισμός αποτελεί βασικό στοιχείο της Αειφόρου Ανάπτυξης, όπως αποτυπώνεται στην Ατζέντα 21 για τον πολιτισμό (Agenda 21 for culture), η οποία καλεί την Τ.Α να καταρτίσει πολιτιστικές πολιτικές, βασιζόμενες στις αρχές της ειρήνης, της πολιτιστικής πολυμορφίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του διαπολιτισμικού διάλογου και της αειφορίας (Παπαβασιλείου, 2015: 116).

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά τα διαθέτει άπλετα η Μ.Π., για αυτό και ο εν ενεργεία δήμαρχος (Τ.Α.4) την ονόμασε ένα *«ανοιχτό εργαστήριο της αειφορίας, σύμβολο της Πόλης»*

Η συμβίωση των παικτών, η πολιτιστική ανάδειξη του μεσαιωνικού χαρακτήρα της Μ.Π., καθιστούν την Μ.Π. μοναδικό κομμάτι αστικού παιχνιδιού που δείχνει τον δρόμο της επιβεβλημένης βιωσιμότητας.

Στο 3^ο σκέλος παρατηρούμε ότι:

Όλες οι έντεκα (11) δυάδες επιθυμούν την αλλαγή της υπάρχουσας μονοδιάστατης πορείας της Μ.Π. Προκρίνεται η Τέχνη ως «φάρμακο», αλλά και κατ' επέκταση η ήπια τουριστική δραστηριότητα, η οποία μπορεί να αποκαταστήσει την υπερμεγέθυνση της τουριστικής μονοκαλλιέργειας που πλήττει δομικά τη Μ.Π.

Ζητείται ο νέος Δρόμος. Δεν αρκεί η καταγγελία, αλλά πρέπει να βρεθεί λύση. Η αφετηρία είναι μπροστά μας (Έντγκαρ Μορέν, 2016: 45)

Η 1^η δυάδα (Δ.1.1 και Δ.1.2), η 2^η δυάδα (Δ.2.1 και Δ.2.2) και η 3^η δυάδα (Δ.3.1 και Δ.3.2) διατυπώνουν την ανάγκη ήπιας ανάπτυξης με τον ανάλογο έλεγχο της τουριστικής ροής και ξενοδοχειακών αναδομών (π.χ boutique hotels, όπως το προβλέπει και ο Ε.28, Γ.2.4/3-3, Δ.3.2/2)

Η 4^η δυάδα (Δ.4.1 και Δ.4.2) προκρίνει «ως αντίδοτο την Τέχνη» στην μονοκαλλιέργεια του μαζικού τουρισμού (βλέπουμε την Τέχνη, ως σημείο αναφοράς για την αλλαγή της μονοδιάστατης τουριστικής πορείας της Μ.Π, στους: Ε.17, Ε.18, Ε.19, Π.4, Π.8, Π.5, Κ.4 και στον Δ.9.2/3 και Δ.11.2/3) η οποία έχει «καταλάβει» την Μ.Π.

Η 5^η δυάδα (Δ.5.1 και Δ.5.2), η 6^η δυάδα (Δ.6.1 και Δ.6.2), η 7^η δυάδα (Δ.7.1 και Δ.7.2), προερχόμενες από τον χώρο του πολιτισμού, εκτός από τον (Δ.7.2), ο οποίος προέρχεται από την Τ.Α προκρίνουν μια άλλη ανάπτυξη στη βάση εναλλακτικών δραστηριοτήτων που αποδίδουν την πολυ-καλλιέργεια, αξιοποιώντας τη χειροποίητη τέχνη και τη γνησιότητα του προϊόντος παραγωγής.

Η 8^η δυάδα (Δ.8.1 και Δ.8.2), η 9^η δυάδα (Δ.9.1 και Δ.9.2), η 10^η δυάδα (Δ.10.1 και Δ.10.2) συγκλίνουν αναφανδόν στην αλλαγή μοντέλου ανάπτυξης της υφιστάμενης κατάστασης της Μ.Π., το οποίο οφείλει να συντρέχει με τον πολιτιστικό και αισθητικό χαρακτήρα της, που την κάνουν ξεχωριστή και βραβευθείσα ως μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής ομορφιάς από την UNESCO.

Τέλος, η 11^η δυάδα (Δ.11.1 και Δ.11.2) αναδεικνύει την Τέχνη, όπως έχουμε και προηγουμένως επισημαίνει σε άλλες δυάδες (Δ.4 και Δ.9), ως βαγόνι περιορισμού της ανεξέλεγκτης οικονομίας. Το δίλημμα οικονομία ή πολιτισμός επανέρχεται δυναμικά και το μέγα ζητούμενο είναι πως ο πολιτισμός θα προσφέρει στη ζωή της Μ.Π. χωρίς όμως να ανατρέπει την ήπια ανάπτυξή της. Η αλληλοσυμπλήρωση και η αλληλεξάρτηση είναι η σωστή δοσολογία μεταξύ των δύο.

Ο Νίκος Χαρκιολάκης στο περιοδικό «Αρχιτέκτονες», τεύχος 47, περίοδος 9/10 2004, αναφέρει ενδεικτικά «στόχος της επιστημονικής αναστύλωσης των αρχιτεκτονικών μνημείων

δεν είναι απλά η αναβίωσή τους ως σύγχρονες άψυχες σκηνογραφικές αναπαραστάσεις, αλλά η διάσωση τους για τις επόμενες γενναίες με όσο το δυνατό μικρότερες απώλειες, της αυθεντικότητας και των πολιτιστικών αξιών, που εμπεριέχουν και αναδύονται μέσα στο χρόνο».

Συνεπώς, διακρίνουμε ότι παρότι οι έντεκα (11) δυάδες που ερωτήθηκαν έχουν διαφορετική επαγγελματική και μορφωτική στάθμη, εν τούτοις συνηγορούν στην μετατροπή της υπάρχουσας κατεύθυνσης της Μ.Π., ως ένα δείγμα ενός ιστορικού τόπου που έχει επηρεαστεί από την τουριστική «επίθεση». Αυτό έχει δημιουργήσει πλήθος προβλημάτων, κοινωνικοπολιτικής υφής. Οι αντοχές της Μ.Π σε αυτή την επίθεση οφείλουν να ενισχυθούν από την θεωρία της αειφορίας. Στο χάρτη Leipzig για τη Βιωσιμότητα των Ευρωπαϊκών Πόλεων (Leipzig Charter for Sustainable European Cities, 2007), αναφέρεται ρητά η διατήρηση της ελκυστικότητας και της αυθεντικότητας των ευρωπαϊκών πόλεων με την σημείωση ότι οι ιστορικοί πόροι μιας πόλης μαζί με την πολιτιστική κληρονομιά οφείλουν να διατηρούνται, να αναδεικνύονται και να είναι επισκέψιμοι και ζωντανοί (Μανιάτης Γιάννης, 2016: . 297-301).

Εν κατακλείδι για τον 3^ο στόχο, μπορούμε να εξάγουμε ότι οι είκοσι δύο (22) παίκτες που συμμετείχαν σε έντεκα (11) δυάδες σε μια μορφή debate συγκλίνουν στο ότι η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα ενδυναμώνει το αίσθημα της αειφορίας και το υπόδειγμα της προγραμματικής σύμβασης μεταξύ Υπ.Πο και Τ.Α για δράσεις στην Μ.Π., και αποτελεί ένα καλό υπόβαθρο για την αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π

Επίσης, όλες οι έντεκα (11) δυάδες συμφωνούν ότι η στρατηγική και ο σχεδιασμός για την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου της Μ.Π. αποτελεί θεμέλιο της βιωσιμότητας της Μ.Π, με την αναγκαία συμβίωση μεταξύ των κύριων παικτών ή του των κατοίκων και των επιχειρηματιών-καταστηματαρχών.

Τέλος, στην βούληση αλλαγή της σημερινής αναπτυξιακής μονόπλευρης πλευσης της Μ.Π, προτείνεται ως αντίδοτο η πολυ-καλλιέργεια της Τέχνης, (προβληματισμό που διακρίνουμε και στα άτομα προερχόμενα από τον Πολιτισμό, τους επιχειρηματίες και τους κατοίκους) και κατ' επέκταση στην ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης (π.χ boutique hotels) και όχι στην μονοκαλλιέργεια του μαζικού-ανεξέλεγκτου τουριστικού ρεύματος.

Τελικά, συμπεραίνεται η αλληλουχία των: εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση, πολιτισμός και τέχνη, ήπια ανάπτυξη και αειφορία αποτελούν την ενδεδειγμένη συνταγή επιτυχίας για μια αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη.

5.11.δ.Πρόθεση για συνεργασία

Τέταρτος και κρίσιμος στόχος αναλύει τη «μέθοδο» συμβίωσης που αναφέρεται στο 2^ο σκέλος του τρίτου στόχου μεταξύ των παικτών, και κυρίως των επιχειρηματιών και κατοίκων. Και αυτή η μέθοδος δεν είναι άλλη από τη συνεργασία, η οποία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της επιτυχίας κάθε προγράμματος και σχεδιασμού. Χωρίς τη βούληση των παικτών να συνεργαστούν, να συναποφασίσουν δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί καμιά πρωτοβουλία για τη βιωσιμότητα και την αστική ισορροπία.

Αποτυπώνουμε ότι δυο (2) δυάδες, η 4^η και η 8^η εκφράζουν την επιφύλαξή τους για την επιτυχία της συνεργασίας, βασιζόμενες στην έλλειψη εμπιστοσύνης και όρων. Χωρίς αυτά τα στοιχεία, σημειώνεται ότι η συνεργασία είναι ανώφελη και ατελέσφορη.

Οι υπόλοιπες εννέα (9) δυάδες διατυπώνουν την θετική προσέγγισή τους με διαφορετικές όμως προϋποθέσεις. Η Παιδεία αποτελεί βασικό παράγοντα καλλιέργειας για μια επιτυχημένη συνεργασία και η αντίληψη για την αναγκαία συμβίωση μεταξύ καταστηματαρχών και κατοίκων μέσα από όρους και αρχές συνεργασίας στην Μ.Π., αποτελούν το πλέγμα για την επιτυχία της.

Αναλυτικότερα:

Η 1^η δυάδα (Δ.1.1 και Δ.1.2), συνηγορεί θετικά στο πνεύμα της συνεργασίας με την δέσμευση να συμμετέχουν όλοι οι παίκτες.

Ομοίως και η 2^η δυάδα (Δ.2.1 και Δ.2.2) συνηγορεί, τονίζοντας την αναγκαιότητα της συμβίωσης (το βλέπουμε στις Δ.1.2/1, Δ.2.2/3, στον Κ.1 και Ε.5) όλων των παικτών, πράγμα που το επιβεβαιώνει και η 3^η δυάδα (Δ.3.1 και Δ.3.2).

Η 4^η δυάδα (Δ.4.1 και Δ.4.2) επισημαίνει την έλλειψη εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας μεταξύ των παικτών, ώστε να υπάρξει αποτέλεσμα από τη συνεργασία. Η μέχρι τώρα προσπάθειες απέβησαν μάταιες και αναποτελεσματικές.

Η λέξη «εμπιστοσύνη» αποτελεί κομβικό όρο για την διεξαγωγή μιας επιτυχούς συνεργασίας. Διότι η υποκρισία δεν βοηθάει τον διάλογο, όπως επισήμανε και ο (Δ.4.1).

Η 5^η δυάδα (Δ.5.1 και Δ.5.2) βλέπει θετικά τη συνεργασία, εφόσον υπάρξει η ανάλογη παιδεία, η οποία θα τροφοδοτήσει την εμπιστοσύνη (πράγμα που το είδαμε παραπάνω) και τελικά το επιτυχές αποτέλεσμα.

Στο ίδιο σκεπτικό της καλλιέργειας της παιδείας σε ακολουθία της εκπαίδευσης ως βάση μιας ειλικρινούς συνεργασίας επικεντρώνεται και η 9^η δυάδα (Δ.9.1 και Δ.9.2), διότι έτσι θα γίνουν κατανοητοί οι όροι και οι κανόνες για τη σωτηρία της Μ.Π. (το βλέπουμε και στις: Τ.1.4/1, Τ.4.2/4, Τ.5.4/5, Τ.6.1/3-2, Π.3, Τ.Α.3).

Πράγματι, η παιδεία αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση της διαπραγμάτευσης, η οποία εξελίσσεται μέσα από τη συνεργασία (Πρόλογος του Γ.Παπανδρέου, στο «*Παιδεία και διαπραγμάτευση*» 2003: 21).

Και η 6^η δυάδα (Δ.6.1 και Δ.6.2), επιθυμεί τη συνεργασία ως όχημα για την επιτυχία των εξελίξεων, όμως τηρώντας όρους και αρχές (το βλέπουμε και στους Π3, Π.5, Π.9, Τ.Α.2, Τ.Α.5) στον προβλεπόμενο διάλογο.

Η 7^η δυάδα (Δ.7.1 και Δ.7.2) υιοθετεί τη συνεργασία μέσα όμως από έναν κεντρικό σχεδιασμό και όχι αποσπασματικά. Η Τ.Α μπορεί να έχει τον πρώτο λόγο (θέμα που έχει υποστηριχθεί από όλους τους εξεταζόμενους χώρους παικτών, τοποθετώντας την Τ.Α σε κυρίαρχο-ρυθμιστή παίκτη, στο πεδίο της ευθύνης για τη συνεργασία (4^{ος} στόχος), αλλά και για τη διαπραγμάτευση (5^ο στόχος), και αυτό υποστηρίζεται σθεναρά ακόμη και από τις: 2^η και 3^η δυάδες .

Το ίδιο υποστηρίζει και η 8^η δυάδα (Δ.8.1 και Δ.8.2) διατηρώντας επιφυλάξεις, εάν δεν μπουν συγκεκριμένοι όροι, γιατί τα συμφέροντα είναι ισχυρά και συγκρουόμενα, κυρίως από τους καταστηματαρχες των βραδινών μπαρ.

Ομοίως και η 10^η δυάδα (Δ.10.1 και Δ.10.2) συνηγορεί θετικά για την αναγκαία συνεργασία όλων των παικτών.

Η 11^η δυάδα (Δ.11.1 και Δ.11.2) συνηγορεί θετικά, βάζοντας όμως κοινωνικούς όρους και όχι ρυθμιστικούς στον αναπτυσσόμενο διάλογο. Ο μεν (Δ.11.1) προτάσσει «*τον διάλογο από τη βάση, από κάτω προς τα πάνω*», από τους απλούς παίκτες για να φτάσει στην Τ.Α και το Υπ.Πολιτισμού, ο δε (Δ.11.2) προσομοιάζει «*το διάλογο ως μια μηχανή που χρειάζεται νέα γρανάζια, νέους ανθρώπους, φρέσκες ιδέες*» (το αποτείνει και ο Κ.6 πολύ ενδεικτικά).

Η συμμετοχή της νεολαίας στα δρώμενα (Δ.11.2) αναδεικνύεται βασικός παράγοντας κίνησης της συνεργασίας, μιας και η νεολαία είναι εφοδιασμένη με γνώσεις, κίνητρα , αλλά και παρορμητισμό για το αύριο (το βλέπουμε και στους Π.5, Κ.3, Ε.11, Ε.19, Ε.26 και στην Δ.10.1/3 και στην Τ.5.1/3).

Συνεπώς διακρίνουμε ότι η πλειοψηφία των δυάδων (9/11) διάκειται θετικά στην συνεργασία μεταξύ των τεσσάρων ομάδων-παικτών για την κοινή πορεία της Μ.Π.

Μάλιστα επισημαίνεται ότι η επιδιωκόμενη συνεργασία οφείλει να προσαρμοστεί στην αναγκαιότητα της συμβίωσης και ενός εποικοδομητικού διαλόγου στη βάση εμπιστοσύνης, ειλικρίνειας, με όρους και αρχές, μέσα από την παιδεία των συμμετεχόντων. Πράγματι η παιδεία παίζει μεγάλο ρόλο στην εξέλιξη της κοινής σχεδίασης και βούλησης για την βιώσιμη ανάπτυξη της Μ.Π. Οι δυο δυάδες (2/11) εξέφρασαν τις επιφυλάξεις τους

κρατώντας την αποτυχία της συνεργασίας, διότι δεν διαθέτει μέχρι και τώρα, όρους και αρχές.

Η δε 11^η δυάδα εξέφρασε την κοινωνική διάσταση της συνεργασίας, επιμένοντας ότι η συνεργασία οφείλει να ξεκινήσει από τα κάτω προς τα επάνω και με νέους συζητητές, με φρέσκες ιδέες. Αυτό δείχνει ότι το μέχρι τώρα κοινωνικό στάτους συμμετοχής στα πολιτικά δρώμενα οφείλει να ανανεωθεί από την διεκδικητική κοινωνία των πολιτών, από εκσυγχρονιστικές ιδέες για κάτι καινούργιο, για κάτι βιώσιμο.

Αυτή η κοινωνία των πολιτών (η λεγόμενη βάση) τονίζει την έγερση ή την εν δυνάμει έγερση αξιώσεων εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών (civil society) προς τα κέντρα εξουσίας, προς το κράτος για μια διαφορετική κατεύθυνση ανάπτυξης και πορείας.

Συνεπώς, διακρίνουμε ότι αναπτύσσεται μια θετική προσέγγιση στην συνεργασία από τις εκτιμήσεις των εννέα (9) δυάδων από τις έντεκα (11) έχοντας στη φαρέτρα διαλόγου, τη συμβίωση, την εμπιστοσύνη λόγου και πράξεων, την καλλιέργεια της παιδείας (το είδαμε και στον 3^ο στόχο των δυάδων, ειδικά στο 1^ο σκέλος και στον 5^ο στόχο).

Οι δύο δυάδες (Δ.4 και Δ.8) έχουν εκφράσει τις επιφυλάξεις τους, διότι δεν υπάρχουν κανόνες που θα εξάλειψαν την υποκρισία και θα έφεραν την εμπιστοσύνη μεταξύ των παικτών, απαραίτητο στοιχείο για την επιτυχία της συνεργασίας.

Οι εννέα (9) δυάδες βάζουν προϋποθέσεις για την αποτελεσματική μορφή της συνεργασίας στο τρίπτυχο: Παιδεία, εμπιστοσύνη λόγου και πράξεων, συμβίωση και ζύμωση από τα κάτω προς τα πάνω από νέους ανθρώπους με όρους και κανόνες.

Εδώ έγκειται και η επιτυχία της συνεργασίας.

5.11.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Ο πέμπτος και τελευταίος στόχος αγγίζει την ενότητα της διαπραγμάτευσης. Διαπραγμάτευση που προβάλλεται ως η άρθρωση της πραγματοποίησης μιας απόφασης κάτω από συνθήκες αντιπαράθεσης και αβεβαιότητας, μέσα από τις οποίες αποκλίνουσες θέσεις συνδυάζονται σ' ένα μοναδικό αποτέλεσμα (Zartman & Rubin, 2002: 12).

Αυτή την κοινωνική διαδικασία των αποτελεσμάτων έντεκα (11) δυάδων, προερχόμενες από διαφορετικές επαγγελματικές τάξεις εξετάζει η μελέτη της ημιδομημένης συνέντευξης στην κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης της Μ.Π., λογίζοντας τα αποτελέσματα των τοποθετήσεων των δυάδων είτε την διάσταση του κοινού οφέλους (sum/sum), είτε στο κέρδος της μιας ομάδας σε βάρος των άλλων (zero sum).

Η πρόκληση της έρευνας ήταν πολύ ενδιαφέρουσα διακρίνοντας τις διαφορετικές προσεγγίσεις των παικτών των έντεκα (11) δυάδων, με τον στόχο την ανεύρεση της βέλτιστης λύσης για το μέλλον της Μ.Π., του ιστορικού χώρου που συναντώνται όλα τα στοιχεία για την υποδειγματική ανάπτυξη στα πρότυπα της αειφορίας.

Οι οκτώ (8) δυάδες συνηγορούν στην ανάπτυξη της διαπραγμάτευσης ως μέθοδο επιτυχίας ενός αστικού Παίγνιου που εξελίσσεται εντός της Μ.Π. στην κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης. Βάζουν προϋποθέσεις, όπως είναι η παιδεία και η εκπαίδευση των παικτών, η έναρξη της διαπραγμάτευσης να ξεκινήσει από τα κάτω προς τα πάνω με νέους ανθρώπους και πάντως να υπάρχουν όροι και κανόνες για να επιτύχει η επιδιωκόμενη διαπραγμάτευση.

Αντίθετα τρεις (3) δυάδες επί συνόλου έντεκα (11) εκφράζουν την αντίθεση τους για την έναρξη όποιας μορφής διαπραγμάτευσης μεταξύ των τεσσάρων παικτών στη βάση ότι υπάρχει καχυποψία μεταξύ των παικτών, ήτοι δυσμενή συνθήκη για την επιτυχία της διαπραγμάτευσης, επίσης δεν υπάρχουν όροι και κανόνες και με την Τ.Α., βασικός παίκτης, να είναι κατώτερη των περιστάσεων που συμβαίνουν στην Μ.Π..

Αναλυτικότερα:

Η 1^η δυάδα (Δ.1.1 και Δ.1.2), συνηγορεί θετικά στην έναρξη διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών καταγράφοντας τα προβλήματα και διασφαλίζοντας και την ανάλογη εκπαίδευση των παικτών ώστε οι κοινές αποφάσεις να γίνονται ώριμα αποδεκτές (το θέμα παιδεία-εκπαίδευση, το διακρίνουμε και στους παίκτες των δυάδων στους προηγούμενους στόχους: Δ.2.2/3, Δ.5.2/4 και Δ.9.1/4, αλλά και στις Τ.1.4/1 και Τ.3.3/1). Επομένως, η κουλτούρα των παικτών παίζει μεγάλο ρόλο στην επιτυχία μιας διαπραγμάτευσης, η οποία οφείλει να ενώσει διαφορετικά συμφέροντα και να οδηγήσει τη συζήτηση σε κοινή λύση.

Ομοίως, η 2^η δυάδα (Δ.2.1 και Δ.2.2), η 3^η δυάδα (Δ.3.1 και Δ.3.2), η 5^η δυάδα (Δ.5.1 και Δ.5.2), η 7^η δυάδα (Δ.7.1 και Δ.7.2) είναι υπέρ της διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών, γιατί μόνο έτσι θα προκύψει η επαναφορά της αίγλης και του ιστορικού χαρακτήρα της Μ.Π. Εδώ η Τ.Α μπορεί να αναλάβει πρωταρχικό ρόλο (όπως το είδαμε και στον προηγούμενο 4^ο στόχο στην 7^η δυάδα επίσης) σε ένα συνολικό πλαίσιο σχεδιασμού και εφαρμογής.

Η 4^η δυάδα (Δ.4.1 και Δ.4.2), η οποία εξέφρασε την δυσφορία σχετικά με τη συνεργασία των παικτών (όπως και στον προηγούμενο, 4^ο στόχο) συνεχίζει να καταθέτει τη δυσκολία επιτυχίας μιας διαπραγμάτευσης, γιατί δεν υπάρχει εμπιστοσύνη και ειλικρινής σχέση μεταξύ των παικτών. Ο κανονισμός λειτουργίας πρέπει να εφαρμοστεί απαρέγκλιτα (το είδαμε και στον χώρο των επιχειρηματιών, του πολιτισμού και της Τ.Α.).

Απάντηση στην πρόκληση αυτή μπορεί να είναι η Τεχνολογία και τα Δίκτυα , ως μέσον ελέγχου, αλλά και υποστήριξης συμβίωσης των παικτών μέσα πάντα από ένα πνεύμα ειλικρίνειας, εμπιστοσύνης και κανόνων.

Η 6^η δυάδα (Δ.6.1 και Δ.6.2) συνηγορεί στην έναρξη διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών που εμπλέκονται επισημαίνοντας «*το αναπτυξιακό εργαλείο*» της εικοσαετούς Προγραμματικής Σύμβασης (έναρξη: 1984-1985) μεταξύ Υπ.Πο, Τ.Α.Π και Τ.Α για συγκεκριμένες δράσεις για την αναβάθμιση της Μ.Π (το είδαμε και στον στόχο -1 και στο στόχο -3 , από την 6^η και 7^η δυάδα), όπου πλήθος ατόμων από διαφορετικές ειδικότητες και γνώσεις συνεργάστηκαν για το σχεδιασμό και εφαρμογή της Προγραμματικής Σύμβασης⁴⁹.

Η 8^η δυάδα (Δ.8.1 και Δ.8.2) όπως εκφράστηκε και στον 4^ο στόχο περί συνεργασίας των παικτών για την επιτυχία αλλαγής της πορείας της Μ.Π., μιας και κρίνεται από όλους αναγκαία μέσα από την επιφύλαξη του εγχειρήματος, έτσι και στον 5^ο στόχο εκφράζεται η σχετική δυσαρέσκεια ως προς τη διαπραγμάτευση, διότι «*οφείλονται να τεθούν όροι, πράγμα που επιτυγχάνεται εφόσον οι αρχές εμπνέουν*».

Η 9^η δυάδα (Δ.9.1 και Δ.9.2) επίσης εκφράζεται αρνητικά στη στόχευση για μια ορθή και αποτελεσματική διαπραγμάτευση για τους στόχους της αειφορίας της Μ.Π., διότι υπάρχουν συγκρουόμενα συμφέροντα και η Τ.Α ως κεντρικός παίκτης δεν στέκεται στο ύψος των περιστάσεων

Η 10^η δυάδα (Δ.10.1 και Δ.10.2) υποστηρίζει ότι μέσα από την εκπαίδευση (το βλέπουμε και στις: Δ.1.2/3 και Δ.2.2/3, Δ.5.2/4 και Τ.5.4/5) μπορεί να υπάρξει γόνιμο έδαφος για ένα αμοιβαίο όφελος μέσα από μια εποικοδομητική συνεργασία και όχι όπως είναι

⁴⁹ Η Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων (Τ.Α.Π) και του Δήμου Ρόδου σκοπό έχει την ανάδειξη του ιστορικού χαρακτήρα της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου, αλλά παράλληλα και την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της.

Συντονίζει και επιβλέπει το πρόγραμμα αποκατάστασης ακινήτων, σύνταξης μελετών και πολεοδομικών επεμβάσεων.

Αντικείμενο της προγραμματικής σύμβασης αποτελεί:

α) Η σύνταξη μελετών συντήρησης, προστασίας και ανάδειξης της Μεσαιωνικής Πόλης συνολικά, αλλά και μεμονωμένων μνημείων που βρίσκονται μέσα σε αυτήν.

β) Η κατάρτιση προγραμμάτων άμεσης προτεραιότητας και η εκτέλεση έργων επείγοντος χαρακτήρα.

γ) Η διενέργεια ανασκαφικών εργασιών και η διαμόρφωση αρχαιολογικών χώρων.

δ) Η σύνταξη και δημοσίευση επιστημονικών μελετών και η διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων, σεμιναρίων.

ε) Η οργάνωση εκθέσεων.

στ) Η συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Έτος: 1985-2005

Είδος προγράμματος: Ελληνικό/συνεργασία

Εταίροι: Δήμος Ρόδου

Πηγή: http://www.yppo.gr/5/g5151.jsp?obj_id=2070, τελευταία επίσκεψη: 29/5/17

σήμερα, μόνο υπέρ των καταστηματαρχών (zero sum). Ζητείται το μέτρο ή τα όρια της συμφωνίας, όπως είχε επισημάνει ο Περιφερειάρχης Ν. Αιγαίου (Τ.Α.5).

Η δε τελευταία 11^η δυάδα (Δ.11.1 και Δ.11.2) επιδιώκει την έναρξη της διαπραγμάτευσης μεταξύ των τεσσάρων παικτών στη βάση ότι *«η συνένδεση είναι κέρδος όπως και να έχει, και η ανατροπή του μηδενικού αθροίσματος υπέρ του ενός παίκτη μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τη διαπραγμάτευση»*.

Διακρίνουμε συνολικά, ότι στο στόχο περί «διαπραγμάτευσης» εμφανίζονται τρεις (3) δυάδες που εκφράζουν τις αντιρρήσεις τους, διότι δεν υπάρχει εμπιστοσύνη μεταξύ των παικτών και δεν υφίστανται όροι διαλόγου. Αυτό έχει δείξει η πορεία των πραγμάτων για τις αναφερόμενες τρεις δυάδες, στις προηγούμενες εκτελεσθείσες προσπάθειες.

Σαν αντίδοτο στο αρνητικό κλίμα, οι οκτώ (8) δυάδες εκφράζονται θετικά με διαφορετικές προσεγγίσεις, ανοίγοντας το κεφάλαιο της γενικότερης παιδείας ή της εκπαίδευσης των παικτών, ώστε να υπάρχει κοινό πεδίο συνεννόησης για τη διαπραγμάτευση, τη χρήση των δικτύων και της τεχνολογίας η οποία μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική πρόταση, όπως και η λεγόμενη Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ Υπ.Πο. Τ.Α. και ΤΑ.Π η οποία αποτέλεσε πρότυπο αναπτυξιακό εργαλείο επιτυχούς διαπραγμάτευσης. Όπως και να έχει η συνένδεση διαφορετικών παικτών αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο στο αστικό παίγνιο, γιατί μπορεί να αποτελέσει το πρώτο γερό θεμέλιο για την πορεία της αειφορίας της Μ.Π. Σε αυτή την προσπάθεια δεν μπορεί να λείπει η Τ.Α., η οποία οφείλει να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων και των προκλήσεων του ιστορικού χώρου, επιδιώκοντας το μέτρο και τους κανόνες της επιτυχούς διαπραγμάτευσης.

Ζητείται ουσιαστικά ένας ευαίσθητοποιημένος πολίτης που μπορεί να αντιδράσει, να είναι παρών στη λήψη αποφάσεων που αφορούν το μέλλον του, να ανακαλύψει το ΚΑΤΙ του, το οποίο ενδέχεται να μην έχει σχέση με το επάγγελμά του, όμως να του διαθέσει την αυτογνωσία και την αυτοεκτίμηση για το γενικό καλό, για μια κοινωνία εμπιστοσύνης και επικοινωνίας (Παπακωνσταντινίδης, 2002: 282).

Μόνο έτσι μπορούμε να ελπίζουμε.

5.12.Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετέχοντες σε ομάδες 2 ατόμων (2^ο επίπεδο)

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι:

- Στον πρώτο στόχο (1^ο) για τη πορεία της Μ.Π. προς την Α.Α διακρίνουμε ότι οι επτά (7/11) δυάδες συμφωνούν ότι υπάρχει θετικό πρόσημα με τις προϋποθέσεις της συνύπαρξης των παικτών, της ανεύρεσης μιας βέλτιστης ισορροπίας στη Μ.Π μέσα από κανόνες και όρους βιωσιμότητας, ακόμη και με την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού (το βλέπουμε και στις τετράδες 3^ο στόχος/3^ο σκέλος). Εμφανίζονται όμως και τρεις (3/11) δυάδες που καταθέτουν τις αντιρρήσεις τους, βασιζόμενες στην υπάρχουσα ισχυρή μονοκαλλιέργεια του τουρισμού που προκαλεί την εποχικότητα στη ζωή της Μ.Π. και σ' ένα μονοδιάστατο μοντέλο ανάπτυξης. Υπάρχει και μια (1) δυάδα που διατυπώνει την αναγκαιότητα «διάχυσης» της αειφορικής ανάπτυξης σ' όλη την πολη, εκτιμώντας ότι η Α.Α. δεν μπορεί να εμφανίζεται αποσπασματικά μόνο για τη Μ.Π, αλλά όλη η πολη οφείλει να έχει καθολική σχέση με την Α.Α (το βλέπουμε και στις τετράδες στον 1^ο στόχο) .
- Στο δεύτερο (2^ο) στόχο, ο οποίος αγγίζει το θέμα της παραμονής εντός των Τειχών ή τη σκέψη απομάκρυνσης εκτός, οι έντεκα (11) δυάδες εμφανίζονται πλειοψηφικά θετικά στην παραμονή εντός της Μ.Π. (8/11) για λόγους συναισθηματικούς, πολυπολιτισμικής εικόνας και της μοναδικότητας του μνημείου, ενώ δυο (2) δυάδες από τον επιχειρηματικό χώρο που σήμερα ευρίσκονται εντός των Τειχών, επιθυμούν να αλλάξουν έδρα δραστηριότητας εκτός της Μ.Π. Μια (1) δυάδα τοποθετεί το θέμα ως κοινωνικό φαινόμενο ως προς την αξιοπρόσεκτη εποχικότητα λειτουργίας του ιστορικού χώρου, αλλά και ως προς το κοινωνικό ερέθισμα που προκαλεί μια «λεπτή διαχείριση» του γεγονότος της ζωής εντός της Μ.Π.
- Στον τρίτο (3^ο) στόχο, ο οποίος αναλύεται σε επιμέρους τρία (3) σκέλη διαπιστώνεται η ομοφωνία των έντεκα (11) δυάδων στην συμμετοχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων για την κοινωνική συνοχή και ευημερία της Μ.Π., ήτοι:
- Στο πρώτο (1^ο) σκέλος εκτιμάται ότι η παιδεία και η εκπαίδευση αποτελούν «εργαλεία βιωσιμότητας και ήπιας ανάπτυξης της Μ.Π.». Συνεπώς εκ των απαντήσεων, η εκπαίδευση, ο εθελοντισμός και η αρωγή του Πανεπιστημίου Αιγαίου αποτελούν εχέγγυα για τη αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π. στο πεδίο της κοινωνικοπολιτικής δομής.

- Στο δεύτερο (2^ο) σκέλος του τρίτου (3^{ου}) στόχου περί συμμετοχής στα πολιτικοκοινωνικά δρώμενα της Μ.Π. για την αναβάθμιση του πολιτιστικού κεφαλαίου της Μ.Π. το οποίο αποτελεί την «ταυτότητά» της, και οι έντεκα (11) дуάδες επέδειξαν θετική προσέγγιση ακόμη και με εθελοντική προσφορά και δράση. Εκτιμάται ότι *«ο πολιτισμός τροφοδοτεί πολλάκις τη Μ.Π και την καθιστά ένα ενδιαφέρον ανοιχτό εργαστήρι πολιτισμού και ιστορίας»*. Συνεπώς η συμβίωση των παικτών, η πολιτιστική ανάδειξη του μεσαιωνικού χαρακτήρα της Μ.Π. καθιστούν την Μ.Π., μοναδικό παράδειγμα αστικού παίγνιου το οποίο δείχνει το δρόμο της επιβεβλημένης βιωσιμότητας.
- Στο τρίτο (3^ο) σκέλος του 3^{ου} στόχου που αναλύει την αλλαγή της υπάρχουσας οικονομικής κατάστασης που επικρατεί εντός της Μ.Π., και οι έντεκα (11) дуάδες (!!) ανέδειξαν την αναγκαιότητα της πολύ-καλλιέργειας δραστηριοτήτων εντός της Μ.Π με ελεγχόμενη, βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αναδεικνύοντας την Τέχνη παντού, η οποία εκ των πραγμάτων προσδίδει έναν ξεχωριστό εναλλακτικό τρόπο ανάπτυξης συμβατό με τη «διατηρησιμότητά» της.

Εν κατακλείδι, η αλληλουχία των: εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση, πολιτισμός και τέχνη, ήπια ανάπτυξη και αειφορία αποτελούν την ενδεδειγμένη συνταγή επιτυχίας για μια αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη με συνοδεία της πολύ-καλλιέργειας δραστηριοτήτων για την Μ.Π.

- Στον τέταρτο (4^ο) στόχο που ανοίγει το αστικό παίγνιο που εξελίσσεται εντός της Μ.Π. και αφορά τη συνεργασία των τεσσάρων (4) παικτών, οι αναφερόμενες дуάδες εμφανίζονται κατά πλειοψηφία θετικές (9/11) με την προϋπόθεση της ανάλογης παιδείας μεταξύ των παικτών, ώστε ο διάλογος να έχει ορθολογικότητα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όπου τα άτομα να αντιλαμβάνονται τους κανόνες και τα όρια εκδηλώνοντας την αντίστοιχη συμπεριφορά (Τσεμπερλής, 2004: XVIII). Οι ενεά (9) дуάδες βάζουν προϋποθέσεις για την αποτελεσματική μορφή της συνεργασίας στο τρίπτυχο: Παιδεία, Εμπιστοσύνη λόγου και Πράξεων, Συμβίωση και «ζύμωση» από τα κάτω προς τα πάνω από νέους ανθρώπους (για την εμπλοκή των νέων, το βλέπουμε και στον 3^ο στόχο/1^ο σκέλος των τετράδων, στο χώρο των επιχειρηματιών στον 3^ο στόχο/3^ο σκέλος, όπως επίσης και στους κάτοικους στον 3^ο στόχο/3^ο σκέλος) με όρους και κανόνες. Εδώ έγκειται και η επιτυχία της συνεργασίας. Ενώ ανευρεθήκαν και δύο (2) дуάδες που εξέφρασαν την αρνητική τους

στάση, λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης και όρων μεταξύ των παικτών από τις μέχρι τώρα προσπάθειες διαλόγου.

- Ο πέμπτος (5^{ος}) και τελευταίος στόχος μπαίνει στην καρδιά της διαδικασίας της διαπραγμάτευσης με τους παίκτες των έντεκα (11) δυάδων να εκφράζουν κατά πλειοψηφία (8/11) τη θετική προσέγγιση στην διαδικασία για τη βιώσιμη πορεία της Μ.Π, τονίζοντας ότι εκτός της παιδείας που θεωρείται βασικός πυλώνας συνεννόησης και συνενύρεσης (το είδαμε στον 3^ο και 4ο στόχο), μπορεί και η τεχνολογία και τα δίκτυα να προσφέρουν μια εναλλακτική λύση στη διαδικασία. Τονίζεται ότι η Προγραμματική Σύμβαση (την βλέπουμε και στα άτομα του πολιτισμού) που υπογράφει το 1985 μεταξύ της Τ.Α., Τ.Α.Π. και Υπ.Πο για την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου παρέμβασης στην Μ.Π. αποτελεί ένα πρότυπο μοντέλο διαπραγμάτευσης, όπου διάφοροι φορείς και άτομα συνήλθαν για ένα κοινό στόχο, της ανάδειξη του ιστορικού χαρακτήρα και της ποιοτικής ζωής της Μ.Π. Και σ' αυτό το εγχείρημα βασικό ρόλο μπορεί και πρέπει να παίζει η Τ.Α. [Τον κεντρικό ρόλο της Τ.Α. το βλέπουμε επίσης στους ανθρώπους της Τ.Α./5^ο στόχος, στους κατοίκους /4^ο στόχος, στον χώρο του πολιτισμού στον 5^ο στόχο, στους επιχειρηματίες /4^ο στόχος, στις τετράδες /4^{ος} στόχος] η οποία πρέπει να εξεύρει το μέτρο και τους κανόνες της επιτυχούς διαδικασίας. Όμως, ανευρέθηκαν και τρεις (3) δυάδες με αρνητική θέση επί της διαδικασίας της διαπραγμάτευσης, επιρρίπτοντας την άρνηση τους από την έλλειψη εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας μεταξύ των παικτών και στο ότι η Τ.Α., η οποία από άλλους προβάλλεται ως κύριος παίκτης για την επιτυχία της διαπραγμάτευσης, θεωρείται κατώτερη των περιστάσεων και δεν εμπνέει ως leader του μεγάλου διαλόγου και σχεδίου που οφείλεται να εφαρμοστεί στην Μ.Π. για την αλλαγή της υπάρχουσας φθίνουσας πορείας.

Συμπερασματικά, βλέπουμε ότι η ισχυρή πλειοψηφία των έντεκα (11) δυάδων διάκεινται φιλικά στη σκέψη για την Α.Α. εντός της Μ.Π, ενός ιστορικού χώρου που εμπνέει και διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό κεφάλαιο. Η έλξη της Μ.Π. παραμένει ζωντανή στις επιλογές των παικτών είτε κατοίκων, είτε επιχειρηματιών προσδίδοντας τον τόνο της αναγκαιότητας της αλλαγής ρότας της μονοκαλλιέργειας του τουριστικού προϊόντος που έχει καταλάβει την Μ.Π. Είναι εκ του νου άνευ η στροφή της υπάρχουσας κατεύθυνσης της ανάπτυξης της Μ.Π. προς μια ήπια, βιώσιμη ανάπτυξη, όπου τέχνη και ποιότητα, συμβίωση και ισορροπία, πρωτοβουλίες και δράσεις θα έχουν ένα Ν αθροιστικό σκοπό: την αυθεντικότητα, την βιωσιμότητα και την ακεραιότητα της πολεοδομικής οντότητας της Μ.Π.

Και όλα αυτά μπορούν να επιτευχθούν όταν οι δημότες συμμετέχουν ενεργά στα δρώμενα, εκπαιδεύονται και παιδεύονται για να γνωρίζουν και να δρουν κατάλληλα και να αποκτούν την ευαισθητοποίηση των καταστάσεων για να αντιληφθούν ότι το περιβάλλον δεν το κληρονόμησαν από τους προγόνους των, αλλά το δανείστηκαν από τους απογόνους των. Σε αυτή την προσπάθεια η Τ.Α. οφείλει να είναι παρούσα, γιατί αποτελεί το πρωτόλειο κομμάτι πολιτικών αποφάσεων του τόπου, αρμοδιότητας για την συνεύρεση όλων στην επιδιωκόμενη βιώσιμη πορεία. Η Μ.Π. δεν ανήκει στο σήμερα, ανήκει στην ιστορία του τόπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετεχόντες σε ομάδες 2 ατόμων (2^ο επίπεδο)

	ΑΕΙΦΟΡΙΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ
<p>ΔΥΑ-ΔΕΣ (2^ο ΕΠΙΠΕΔΟ)</p> <p>(11), δυάδες</p>	<p>-ΝΑΙ ΣΤΗΝ Α.Α. (7+1/2/11) ΜΕ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΥΠΑΡΞΕΙ ΑΡΜΟΝΙΚΗ ΣΥΜΒΙΩΣΗ ΜΕ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ -Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΔΡΑΣΗΣ</p> <p>-ΟΧΙ (3+1/2/11), ΛΟΓΩ: ...ΑΔΥΝΑΜΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α., ...ΤΟΥ ΙΣΧΥΡΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ...ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΟ-ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ & ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ</p> <p>*[ΜΙΑ ΔΥΑΔΑ (η 11 Η) ΦΕΡΕΤΑΙ ΔΙΑΣΠΑΣΜΕΝΗ]</p>	<p>-ΝΑΙ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ Μ.Π. (8 +1/2 /11) ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΚΟΜΒΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΤΟΥ ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΟΛΟ ΤΟ ΧΡΟΝΟ</p> <p>-ΟΧΙ (2+1/2 της 1/11*), ΛΟΓΩ: ...ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ, ...ΚΑΙ ΛΟΓΩ ΠΟΛΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΗ «ΑΝΟΙΚΤΩΝ» ΜΕΤΡΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p> <p>*[ΜΙΑ ΔΥΑΔΑ (η 8 Η) ΦΕΡΕΤΑΙ ΔΙΑΣΠΑΣΜΕΝΗ]</p>	<p>-ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (11/11) ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ -Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ (Π.Σ.) ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΔΡΑΣΗΣ</p> <p>-ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (11/11), ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣ ΤΗΣ Μ.Π.</p> <p>-ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥ-ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ (11/11) ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ,</p> <p>ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΜΟΝΟ-ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. - Η ΠΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (BOUTIQUE HOTELS-B/H)- ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ</p>	<p>-ΝΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ (9/11) ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΟ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑ ΝΑ ΕΜΠΛΕΚΕΤΑΙ ΕΝΕΡΓΑ ΜΕ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ</p> <p>-ΟΧΙ (2/11), ΛΟΓΩ: ...ΜΗ ΥΠΑΡΞΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΟΡΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΑΙΚΤΩΝ ...ΚΑΙ ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΚΤΩΝ</p>	<p>-ΝΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ (8/11), ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΛΟΓΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΔΙΚΤΥΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΑΙΚΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ Τ.Α. ΣΕ ΘΕΣΗ LEADER. -Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΔΡΑΣΗΣ (Π.Σ.)</p> <p>-ΟΧΙ (3/11), ΛΟΓΩ: ...ΜΕΓΑΛΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ & ΚΑΧΥΠΟΨΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΑΙΚΤΩΝ ...ΚΑΙ ΛΟΓΩ ΑΝΥΠΑΡΞΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Τ.Α.</p>

5.13.Διερεύνηση των απόψεων-στάσεων των εμπλεκομένων στα ζητήματα της Μ.Π. με υποκείμενα της έρευνας σε τετράδες (3^ο επίπεδο)

5.13.α.Απόψεις για την αιφροδική προοπτική της Μ.Π.

Ο πρώτος στόχος της έρευνας επιδιώκει την ανάλυση της Μ.Π ως μοντέλο της Α.Α, ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υποθηκεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν και αυτές τις ανάγκες τους. Σε αυτό το δίλημμα που εμπεριέχει κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά, αλλά και περιβαλλοντικά ζητήματα εμπλέκονται διάφοροι δρώντες που συνθέτουν την πορεία στην συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Στην προσπάθεια της έρευνας, να μελετήσει αυτή τη διάσταση επιλέγει η Θεωρία των Παιγνίων (Θ.Π) από την κοινωνική παράμετρο, για να μπορούν να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα, τα οποία θα αποτελέσουν «τροφή» για περαιτέρω έρευνα και θεωρήσεις.

Πράγματι η Μ.Π., ως «urban game» προσφέρεται ως ένα μοναδικό υπόδειγμα, γιατί έχει πεπερασμένη έκταση, είναι ζώσα πόλη, αποτελεί κομβικό σημείο όλης της πόλης, συναντιέται όλη η ιστορία του νησιού στον χώρο της, συνευρίσκονται κατά έναν τρόπο μαγικό πλήθος πολυπολιτισμικών στοιχείων από διαφορετικές θρησκείες και αποτελεί μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO.

Όλα αυτά συνθέτουν ένα ενδιαφέρον «τοπίο» που κεντρίζει το ενδιαφέρον από πολλές πλευρές. Εμείς θα το αγγίζουμε από την πλευρά της αιφόρου ανάπτυξης, εκτιμώντας ότι πιθανόν και να αποτελεί την άμεση θεραπεία των πολλών προβλημάτων που αναφύονται λόγω συγκρουόμενων συμφερόντων και στάσεων μεταξύ των δρώντων.

Η μελέτη για την πρακτικότερη ανάλυση της έρευνας, διαχώρισε τους δρώντες σε τέσσερις κοινωνικοπολιτικές ομάδες, εκφράζοντας σχεδόν το σύνολο των εμπλεκομένων. Επιλέγηκαν οι κάτοικοι (Κ), οι επιχειρηματίες (Ε), οι άνθρωποι του Πολιτισμού (Π) και τέλος τα άτομα που ασχολούνται με την (Τ.Α.).

Στο πλαίσιο αυτό επιλέχτηκε η μεθοδολογία της ημιδομημένης συνέντευξης με αναφορά πέντε (5) στόχων μελέτης σε τρία (3) επίπεδα: σε μεμονωμένους παίκτες των τεσσάρων κατηγοριών, σε συνταγμένες έντεκα (11) δυάδες (Δ.1, Δ.2, Δ.3...Δ.11) από διαφορετικής σύνθεσης παίκτες και τέλος σχηματίστηκε και η δυνατότητα έξι (6) τετράδων (Τ.1, Τ.2, Τ.3...Τ.6) πάλι από διαφορετικής σύνθεσης παίκτες, για να έχουμε την πλήρη εικόνα της συνεργασίας και της διαπραγμάτευσης μεταξύ των.

Το εγχείρημα ενείχε μία σειρά δυσκολιών, παρόλα αυτά η όλη διαδικασία είχε μεγάλο κοινωνικό ενδιαφέρον διακρίνοντας τους τέσσερις παίκτες να διαπραγματεύονται «το μέλλον» της Μ.Π στη βάση της ανάλογης συμπεριφοράς και θέσεων που πηγάζουν από διαφορετικές αφετηρίες συμφερόντων και κουλτούρας. Η διαδικασία μετά από ένα διάστημα ενός θέρους, ολοκληρώθηκε, αποκομίζοντας μια τεράστια εμπειρία και ικανοποίηση ότι υπάρχει ελπίδα για την αλλαγή της μονοδιάστατης διαδρομής της Μ.Π. σε ένα μονοπάτι της βιωσιμότητας και της διατηρησιμότητας. Ο χρόνος περνάει, οι προκλήσεις είναι εδώ...

Οι τετράδες που παρουσιάζονται είναι έξι (6) και συγκροτούνται με την παρακάτω σύνθεση:

1. Τ.1.1-κάτοκος/Τ.1.2-επιχ./ Τ.1.3-Τ.Α και Τ.1.4-πολιτισμός
2. Τ.2.1-κάτοκος/ Τ.2.2-επιχ./ Τ.2.3-πολιτισμός και Τ.2.4-Τ.Α.
3. Τ.3.1-κάτοκος/ Τ.3.2-επιχ./ Τ.3.3-πολιτισμός και Τ.3.4-Τ.Α.
4. Τ.4.1-κάτοκος/ Τ.4.2-κάτοκος/ Τ.4.3-πολιτισμός και Τ.4.4-Τ.Α.
5. Τ.5.1-πολιτισμός/ Τ.5.2-πολιτισμός/ Τ.5.3-πολιτισμός και Τ.5.4-Τ.Α.
6. Τ.6.1-πολιτισμός/ Τ.6.2-πολιτισμός/ Τ.6.3-πολιτισμός και Τ.6.4-πολιτισμός

Οι δύο τελευταίες τετράδες (Τ.5 και Τ.6) αποτελούν συγκροτημένες εργασιακές ομάδες, η πρώτη (Τ.5) είναι η Δ/ση Τουρισμού του Δήμου Ρόδου με την αντίστοιχη αντιδήμαρχο και η έκτη (Τ.6) είναι ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, όπου αποτελεί μια υπεύθυνη φωνή για την εξέλιξη της Μ.Π από χωροταξικής πλευράς αλλά και από αισθητικής-οικολογικής απεικόνισης.

Και οι έξι (6) τετράδες αγγίζουν την ιδέα της αειφορικής ανάπτυξης της Μ.Π με θετική ματιά, (1^{ος} στόχος) ανοίγοντας όμως θέματα που ενδυναμώνουν αυτόν τον ισχυρισμό. Όλα τα θέματα αφορούν την λειτουργικότητα και την κοινωνική συνοχή του ιστορικού χώρου στη βάση της συνύπαρξης των παικτών, όρων και κανόνων, της κουλτούρας των παικτών και της ενίσχυσης του αισθήματος των ενεργών πολιτών.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (Τ.1.1-Τ.1.2-Τ.1.3-Τ.1.4) υποστηρίζει θετικά την αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π., υπογραμμίζοντας ο κάθε παίκτης τη «δική του» προϋπόθεση σύμφωνα με τα βιώματα του και τις επιλογές του. Ήτοι:

- Ο κάτοκος (Τ.1.1) προβάλλει «την κοινωνική ισορροπία μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών», αποδεχόμενος ότι ο κάτοκος είναι υπό διωγμό (το είδαμε και στον Κ1, Κ.5, Κ.6, Τ.2.1/2. Τ.2.3/2 και στο Τ.3.1/1). Η λέξη ισορροπία είναι κομβική για την βιώσιμη ανάπτυξη, προϋπόθεση που

εξέφρασε πλήθος κατοίκων (Κ.3, Κ.7, Κ.9, Κ.10 και ο Ε.3). Άλλοι την καταγράφουν ως συμβίωση (Κ.1, Ε.5, Δ.1.2/1, Δ.2.2/3). Και τα δύο αποτελούν την αναγκαιότητα για κοινωνική συνοχή, προϋπόθεση για την Α.Α.

- Ο επιχειρηματίας (Τ.1.2) προβάλλει την προϋπόθεση κανόνων και όρων αστυνόμευσης για την λειτουργική-οικονομική πλευρά της Μ.Π [το διακρίνουμε και στους: Δ.4.2/1, Δ.9.2/4 και Τ.5.2/5, αλλά και στο χώρο της Τ.Α. (Τ.Α.2, Τ.Α.5), του πολιτισμού (Π.3, Π.5, Π.6), των επιχειρηματιών (Ε.4, Ε.12, Ε.14, Ε.26) και στους κατοίκους (Κ.3, Κ.5, Κ.6, Κ.7, Κ.8)]
- Το άτομο που εκπροσωπεί την Τ.Α. (Τ.1.3), προέβαλλε και αυτό τους κανόνες και την συστηματική αντιμετώπιση των προβλημάτων της Μ.Π., όπως είναι το ζήτημα του κυκλοφοριακού (Κ.5, Κ.6, Τ.2.2/1, Τ.1.1/2 κα-Δ.1.2/1 και Δ.10.2/1) ι) με την εκτίμηση ότι το κράτος δεν στηρίζει την Τ.Α.
- Ομοίως και ο (Τ.1.4) από το χώρο του πολιτισμού προβάλλει την θετική εικόνα της αειφόρου ανάπτυξης της Μ.Π. κάτω από προϋποθέσεις κανόνων και όρων, αλλά και με μια την «*ανάλογη παιδεία των παικτών*» (το βλέπουμε στις Δ.1.2/5 Δ.2.2/3, Δ.5.2/4, Τ.5.4/5, Τ.6.1/3-2 αλλά και στους Π.3, Τ.Α.3, Ε.3, Ε.6, Ε.19, Ε.24, Κ.5).

Συνεπώς, η 1^η τετράδα διάκειται θετικά με την αντίληψη ότι η Μ.Π. μπορεί να έχει την πορεία της αειφόρου ανάπτυξης με τις προϋποθέσεις της κοινωνικής ισορροπίας, κανόνων και όρων, αλλά και της ανάλογης παιδείας μεταξύ των παικτών.

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) υποστηρίζει επίσης θετικά την αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π., αναφέροντας ότι κάθε παίκτης παρουσιάζει τη «δική του» προϋπόθεση σύμφωνα με τις στάσεις του.

- Ο κάτοικος (Τ.2.1) καταφεύγει στην επιχειρηματολογία της θετικής δυνατότητας της συγκεκριμένης πορείας, όμως ο εποχιακός χαρακτήρας παρουσιάζει δυσκολίες κατά την θερινή περίοδο, την τουριστική στη διαβίωση των κατοίκων. Η εποχικότητα αποτελεί ένα από τα ζητήματα που έχουν αναπτυχθεί από όλους σχεδόν τους παίκτες και είναι θέμα προς επίλυση (το διακρίναμε στα πορίσματα του 1^ο στόχου των δυάδων, αλλά και στους μεμονωμένους παίκτες [Ε.1, Ε.10 (κάνει αναφορά περί: «νεκρούπολης»!!), Ε.14, Κ.1, Κ.7, Κ.8, Τ.3.1/1 και Δ.11.1/2].
- Ο επιχειρηματίας (Τ.2.2) προσεγγίζει θετικά την αναφορά περί βιώσιμης ανάπτυξης της Μ.Π., με την προϋπόθεση επίλυσης βασικών προβλημάτων που

εμποδίζουν το επιχειρείν (π.χ το κυκλοφοριακό, Τ.1.3/1-Δ.1.2/1 και Δ.10.2/1 και Κ.5, Κ.6).

- Ο άνθρωπος του πολιτισμού (Τ.2.3) συνηγορεί, γιατί η Μ.Π είναι ζωντανός οργανισμός (Τ.Α.2, Ε.7, Π.2, Π.4 και Κ.4, Τ.6.3/4), όπως πρέπει να μπει έλεγχος στην επέκταση των Μπαρ (το διακρίνουμε και στους Ε.27 και Τ.3.2), και
- Ο άνθρωπος της Τ.Α. (Τ.2.4) συμφωνεί ομοίως με τους συμπαίκτες του, με την προϋπόθεση επιβολής κανόνων και όρων, από την Τ.Α.

Συνεπώς και η 2η τετράδα συμφωνεί με την αιφόρο ανάπτυξη, μέσα από τις προϋποθέσεις επίλυσης της εποχικότητας, των λειτουργικών προβλημάτων και υποδομών και την επιβολή όρων και κανόνων, κυρίως από την Τ.Α.

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4) βλέπει θετικά την πορεία της Μ.Π. προς την αιφόρο ανάπτυξη κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις που βασίζονται κυρίως στην αντιμετώπιση της εποχικότητας και των λειτουργικών προβλημάτων με μια Τ.Α. δυναμική.

- Ο κάτοικος (Τ.3.1) επισημαίνει το πρόβλημα της διαβίωσης και ιδιαίτερα τον χειμώνα, όπου τα λειτουργικά προβλήματα αυξάνονται και προτείνει την φροντίδα από την Τ.Α. σε όλο το εύρος της Μ.Π για όλο το έτος
- Ο επιχειρηματίας (Τ.3.2) αναδεικνύει και αυτός το θέμα της εποχικότητας (το συναντήσαμε και στις Τ.2.1 και Δ.10.2 και σε πολλούς άλλους κατοίκους: Κ.1, Κ.7, Κ.8, επιχειρηματίες Ε.1, Ε.10, Ε.14) και την ενίσχυση των υποδομών ως μέτρο για τη ζωή εντός της Μ.Π. και της αναγκαίας δημοτικής αστυνόμευσης.
- Ο άνθρωπος του πολιτισμού (Τ.3.3), εφημέριος στην ενορία του Αγ.Φανουρίου αναδεικνύει την ευαισθητοποίηση των πολιτών μέσα από την παιδεία που οφείλει να καλλιεργηθεί σε όλους τους δημότες (το συναντάμε και στις Τ.1.4, Τ.5.4, Δ.5.1, Δ.5.2, Δ.9.1, Δ.9.2 και στους Ε.19, Ε.24), ώστε η πορεία της Μ.Π. να είναι βιώσιμη.
- Το άτομο της Τ.Α. (Τ.3.4) επιδιώκει «την ανεύρεση ισορροπίας» μεταξύ των παικτών, λέξη κλειδί για την βιωσιμότητα, χωρίς να παραλείπεται και η αναγκαιότητα της δημοτικής αστυνόμευσης (το είδαμε και στους Ε.9, Ε.17 και Τ.3.2).

Συνεπώς η 3^η τετράδα συμφωνεί στην πορεία για την αιφόρο ανάπτυξη, αναπτύσσοντας τη θεματολογία των προϋποθέσεων της εποχικότητας, της

ευαισθητοποίησης, της εξεύρεσης ισορροπίας μεταξύ των συμφερόντων όλων των παικτών. Ισορροπία λέξη που προσδιορίζει την μελλοντική εξέλιξη της Μ.Π. (το βλέπουμε και στους: Κ.3, Κ.7, Κ.9, Κ.10, Π.7, Ε.13, Δ.4.1/1, Δ.7.1/1 και Τ.1.1/1) μεταξύ των δύο κύριων πυλώνων, ήτοι της οικονομίας και κοινωνίας, γιατί πόλεις που δεν μπορούν να υιοθετήσουν κοινωνικές και οικονομικές αξίες σε μια διαδικασία βιωσιμότητας και ισορροπίας είναι καταδικασμένες να καταρρεύσουν ή και να εξαφανιστούν (Newman Peter & Jennings Isabella, 2008: p.33).

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4) διακρίνεται και αυτή με τη θετική αντίληψη για τη βιωσιμότητα της Μ.Π., υποστηρίζοντας την ισορροπία μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και οικονομικής δραστηριότητας, αναδεικνύοντας την αξία της κουλτούρας.

- Ο κάτοικος (Τ.4.1) καταγράφει την αναγκαιότητα της κουλτούρας και της παιδείας (το είδαμε και στον Τ.3.3/1 με τους υπολοίπους) ως απαραίτητο στοιχείο αειφόρου πορείας.
- Η κάτοικος (Τ.4.2) επαναφέρει το θέμα «κουλτούρα», εμπλουτίζοντας με τον άνθρωπο που οφείλει να αποκτήσει χαρίσματα για να μπορεί να αντιληφθεί το μέλλον του και να ηγηθεί κατάλληλων πρωτοβουλιών (το βλέπουμε και στην ίδια τετράδα στο 2^ο και 5^ο στόχο).
- Το άτομο του πολιτισμού (Τ.4.3) σε συνέχεια με τους δύο προλαλήσαντες υπογραμμίζει την κουλτούρα, σε συνδυασμό με την πολιτική βούληση και τέλος,
- Το άτομο της Τ.Α (Τ.4.4) υπογραμμίζει τους κανόνες και όρους που οφείλονται να μπουν για την εύρυθμη λειτουργία της Μ.Π (το διακρίνουμε στις 1^η, 2^η τετράδες και στο Δ.4.2/1 και τους υπόλοιπους αναφερόμενους στην 4^η δυάδα)

Συνεπώς η 4^η τετράδα συμπληρώνοντας τις τρεις (3) προηγούμενες διάκειται θετικά υπογραμμίζοντας την αξία της κουλτούρας των παικτών, της πολιτικής βούλησης, αλλά και την τήρηση κανόνων και όρων για την ορθή διαβίωση όλων των εμπλεκομένων εντός των Τειχών. Πράγματι, η κουλτούρα (culture) διαδραματίζει βασικό ρόλο στην Α.Α., η οποία σύμφωνα με την UNESCO (2005), είναι η διάσταση που συνδέει τους τρεις πυλώνες της αειφορίας: την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Η τοποθέτηση της κουλτούρας στο κέντρο της αειφορίας σημαίνει ότι αναγνωρίζεται ο σημαντικός ρόλος των πρακτικών, τρόπων ύπαρξης, συμπεριφοράς, δράσης και των αξιών στον ορισμό των κατευθύνσεων της αλλαγής και στην θέσπιση κοινών δεσμεύσεων (Λιαράκου και Φλογαίτη, 2007: 65).

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), η οποία προέρχεται από συγκροτημένη ομάδα που ασχολείται με τον τουρισμό και πολιτισμό εκ μέρους του Δήμου Ρόδου, επιμένει στην ίδια θετική ρότα επισημαίνοντας ότι παρά τα σημερινά προβλήματα μπορεί να γίνουν διάφορες επεμβάσεις ώστε να αρθούν οι ανασχές για ν βιώσιμο δρόμο.

- Ο (Τ.5.1) επισημαίνει την *«υποχρεωτική αλλαγή στρατηγικής για τη δυνατότητα εμφάνισης της Α.Α.»*
- Η (Τ.5.2) υπογραμμίζει ότι οφείλονται να παρθούν πρωτοβουλίες από όλους για το καλό της Μ.Π.
- Η (Τ.5.3) αναφέρει ότι πρέπει να περιοριστεί *«η επαγγελματοποίηση των πάντων»* και τέλος η αντιδήμαρχος,
- Η (Τ.5.4) αναδεικνύει *«τον ύψιστο ρόλο των ενεργών πολιτών»*, οι οποίοι θα αποδίδουν τον ανάλογο σεβασμό στο μνημείο μέσα από τις συμπεριφορές τους σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο και θα έχουν εμπιστοσύνη στην αξία της δράσης του πολίτη και θα είναι ικανοί να δράσουν σε όλα τα επίπεδα από το τοπικό έως και το παγκόσμιο (Ζιάκα, Γ., Robichon, P., & Souchon, C. «Εισαγωγή: η επιθυμία για δράση» στο Ζιάκα, Γ. κ.α (συντονισμός), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, έξι προτάσεις για την κοινωνία των πολιτών*, Αθήνα: Νησίδες, 2002, σ.20).

Συνεπώς η 5^η πεντάδα ομονοεί για την αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π στη βάση ανάληψης πρωτοβουλιών ώστε να διατυπωθεί μια νέα στρατηγική με τον ανάλογο περιορισμό της επαγγελματοποίησης των πάντων και την ανάδειξη του ρόλου του ενεργού πολίτη που συμμετέχει στις εξελίξεις και ορίζει την τύχη του.

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), η οποία είναι οι εκπρόσωποι του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, αναδεικνύει συλλογικά την ελπίδα ως κίνητρο για την επιβίωση στο χρόνο της Μ.Π., προβάλλοντας το καθολικό σχεδιασμό (Αραβαντινός, 2007: 57) της Μ.Π. μαζί με την υπόλοιπη πόλη ως συμπληρωματικά πολεοδομικά στοιχεία (το είδαμε έντονα στους Τ.Α.2, Π.7, Ε.24 και στον Δ.11.2/1) και όχι αποσπασματικά και κατακερματισμένα.

Γενικά η προσέγγιση είναι θετική και *«ελπιδοφόρα»*.

Άρα, καταλήγουμε ότι και οι έξι (6) τετράδες προσεγγίζουν την ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης (1^{ος} στόχος) θετικά, με την ισόρροπη χρήση των σημερινών αναγκών για μια ποιοτική ζωή, τέτοιων δράσεων που δεν θα φαλκιδεύουν τις ανάγκες των επόμενων γενεών στο βάθος τού χρόνου.

Βέβαια ορίζονται εκ των πραγμάτων προϋποθέσεις και μέτρα που μπορούν να επιτύχουν την αναφερόμενη βιώσιμη κατεύθυνση, όπως:

1. κοινωνική ισορροπία-κανόνες και όροι-παιδεία των παικτών
2. εποχικότητα-λειτουργικά θέματα, υποδομές-όροι και κανόνες
3. ευαισθητοποίηση
4. κουλτούρα των παικτών-πολιτική βούληση
5. νέα στρατηγική για τον περιορισμό του απόλυτου επαγγελματισμού-ο ρόλος των ενεργών πολιτών
6. ανάδειξη της ελπίδας και του καθολικού σχεδιασμού.

5.13.β.Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος προσεγγίζει «τη δραστηριότητα» των υποκειμένων των έξι (6) τετράδων με την διάσταση της διατήρησης της εργασίας εντός των τειχών ή την πιθανή αλλαγή έδρας δραστηριότητας εκτός της Μ.Π. Το δίλημμα που τίθεται είναι ενδιαφέρον γιατί αποτυπώνει τη βούληση των παικτών ως προς τη δράση τους, απαραίτητο στοιχείο πολυ-προσφοράς για μια βιώσιμη πορεία.

Από τα ευρήματα παρατηρούμε ότι οι πέντε (5) τετράδες επιθυμούν τη συνέχιση της εργασίας τους εντός των Τειχών, παρά τα προβλήματα που αναφέρονται από την εποχικότητα, την απομείωση των αξιών του σεβασμού και της ευθύνης προς το μνημείο, της δυσκολίας διαβίωσης των κατοίκων.

Η έκτη τετράδα (5η στην σειρά) παρουσιάζεται διασπασμένη με τους δύο πρώτους παίκτες να θέλουν να απομακρυνθούν, λόγω των θεμάτων συνύπαρξης επιχειρηματιών και κατοίκων και λόγω της δυσλειτουργίας κατά την θερινή κυρίως περίοδο. Ενώ οι άλλοι δύο της ίδιας τετράδας επιθυμούν τη συνέχιση της παραμονής τους εντός των Τειχών. Ουσιαστικά από τα 6X4=24 άτομα των έξι (6) τετράδων, μόνο (2) άτομα καθαρά επιθυμούν την απομάκρυνσή τους από την Μ.Π. Οι υπόλοιποι (22) θέλουν να παραμείνουν ο καθένας με την δική του σκεπτική ματιά.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (T.1.1-T.1.2-T.1.3-T.1.4) υποστηρίζει θετικά την διαμονή εντός των Τειχών για λόγους κυρίως συναισθηματικούς με την επίλυση όμως λειτουργικών προβλημάτων, όπως είναι π.χ. η χρήση του αυτοκινήτου, παρότι ο κάτοικος αισθάνεται ότι είναι υπό διωγμό

- Αυτό το προβάλλει έντονα ο (T.1.1), κάτοικος.

- Ο (Τ.1.2) επιχειρηματίας παρουσιάζει την Μ.Π., «ως πόλο εμπορικής έλξης» (το είδαμε και στον Ε.23) παρά τα λειτουργικά προβλήματα που παρουσιάζονται στον ανεφοδιασμό και τις ώρες λειτουργίας των καταστημάτων.
- Ο (Τ.1.3) άνθρωπός της Τ.Α δείχνει το έντονο ενδιαφέρον του αποτυπώνοντας τη σημασία που παίζει η Μ.Π., «ως υπερ-τοπικό στοιχείο» για όλη τη πολη (Το είδαμε αυτό το στοιχείο κυρίως στον Τ.Α.2 και Δ.11.2/1 και στην Τ.6 (σύλλογος αρχιτεκτόνων, επισημαίνοντας την πολεοδομική ενότητα όλης της πόλης)
- Ο δε (Τ.1.4), άτομο του πολιτισμού, υποστηρίζει τη συνέχιση της ενασχόλησης με το μνημείο της Μ.Π, παρά τα προβλήματα απομείωσης του ιστορικού χαρακτήρα της Μ.Π. (το παρατηρήσαμε και στον Π.5, μουσικό του δρόμου και στον Π.8, υπαίθριο ζωγράφο).

Συνεπώς, βλέπουμε ότι η 1^η τετράδα αγγίζει θετικά το θέμα της συνέχισης της δραστηριότητας εντός των Τειχών για τους λόγους ότι η Μ.Π. αποτελεί κάτι ξεχωριστό για το καθένα παίκτη με ιδιαίτερη αξία.

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) υποστηρίζει επίσης θετικά την παραμονή διαβίωσης ή και ενασχόλησής της εντός των Τειχών, εκπέμποντας την ανάγκη συνύπαρξης όλων των εμπλεκόμενων.

- Ο (Τ.2.1), κάτοικος παραμένει συνεπής στην διαμονή εντός της Μ.Π, παρά τα προβλήματα κυρίως κατά την τουριστική περίοδο, λόγω του συναισθηματισμού.
- Ο (Τ.2.2), επιχειρηματίας επιθυμεί να συνεχίσει την εργασία του εντός των Τειχών με την ανάδειξη του ιστορικού χαρακτήρα της Μ.Π., που θα αποτελέσει και την εμπορική υπερ-αξία του χώρου.
- Ο (Τ.2.3) άνθρωπος του πολιτισμού υπογραμμίζει τη σημασία των κατοίκων (παίκτης κλειδί) για την πολιτιστική βιωσιμότητα του χώρου, γιατί δυστυχώς σήμερα βρίσκονται να υποφέρουν και σ' ένα άτυπο διωγμό (το είδαμε και στους, Κ1, Κ.5, Κ.6, Τ.2.1/2, Τ.2.3/2 και στο Τ.3.1/1)
- Ο (Τ.2.4), άτομο της Τ.Α δείχνει το άμεσο ενδιαφέρον του για την Μ.Π. με τη στόχευση της ισόβαθμης προσέγγισης των παικτών στα δρώμενα της.

Διακρίνουμε ότι και η 2^η τετράδα συνεχίζει να ενδιαφέρεται για τη συνέχιση της εργασίας της εντός των Τειχών, με προϋποθέσεις την παρουσία όλων των παικτών στα τεκταινόμενα και κυρίως των κατοίκων.

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4) εκφράζεται επίσης θετικά για την παραμονή διαβίωσης ή και ενασχόλησής της εντός των Τειχών υπογραμμίζοντας όμως την εποχικότητα και την κακή επιχειρηματικότητα εκ μέρους της μερίδας των επιχειρηματιών που ασχολούνται με τα «βραδινά» Μπαρ (το είδαμε και στους Ε.27 και Τ.2.3/1), αναλυτικά:

- Ο (Τ.3.1), κάτοικος, αναφωνεί το συναισθηματικό δέσιμο με το χώρο, αλλά επισείει και το πρόβλημα της εποχικότητας [το συναντήσαμε στους: Ε.1, Ε.10 (κάνει αναφορά περί: «νεκρούπολης»!!), Ε.14, Κ.1, Κ.7, Κ.8, Τ.2.1/1 και Δ.11.1/2].
- Ο (Τ.3.2), επιχειρηματίας ομιλεί για τη συνύπαρξη των παικτών και την απομόνωση των μερικών κακών επιχειρηματιών της νυχτερινής δραστηριότητας.
- Ο (Τ.3.3) άνθρωπος του πολιτισμού υπογραμμίζει την αξία της Μ.Π και το σχετικό ενδιαφέρον του, και
- Ο (Τ.3.4), άτομο της Τ.Α. δηλώνει την υποχρέωση της Τ.Α να εργάζεται συνεχώς για την Μ.Π., λόγω παγκόσμιας εμβέλειας.

Συνεπώς έχουμε και την 3^η τετράδα να συνηγορεί στη συνέχιση της εργασίας της εντός των Τειχών, με την ανάδειξη του θέματος «της εποχικότητας» και της «κακής επιχειρηματικότητας».

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4) εκφράζεται επίσης θετικά για την παραμονή της δραστηριότητας ή και της κατοίκησης εντός των Τειχών, αναδεικνύοντας την κουλτούρα, η οποία πρέπει να αναδειχθεί δυναμικά για να εξισοροπήσει τις αξίες που σήμερα έχουν υποχωρήσει και να προκληθεί τελικά μια «νέα Ουμανιτά».

Πρέπει να στραφούμε προς έναν νέο Ουμανισμό, προς μια νέα δηλαδή πράξη κι έναν άλλον άνθρωπο, τον άνθρωπο της κοινωνίας της Πόλης. Να ξεφύγουμε από τους μύθους που απειλούν μια τέτοια θέληση, καταστρέφοντας τις όποιες ιδεολογίες που διαστρεβλώνουν αυτό το σχέδιο και τις στρατηγικές που αλλάζουν αυτή την πορεία (Henry Lefebvre, 2007: 139).

- Ο κάτοικος (Τ.4.1) παρουσιάζει την μοναδικότητα της Μ.Π. και την οφειλόμενη κουλτούρα όλων που διαμένουν εντός των Τειχών ώστε «να διαμορφωθεί η νέα ζητούμενη Ουμανιτά», για τη σωτηρία του Μνημείου.
- Η κάτοικος (Τ.4.2) επιμένει στην διαμονή εντός της Μ.Π για «την μαγεία που αναδύεται παρά όμως την υποχώρηση των αξιών, του σεβασμού και της ευθύνης στην πολιτιστική κληρονομιά».

- Ο άνθρωπος του Πολιτισμού (Τ.4.3) αναδεικνύει την πολιτιστική αυξημένη πλευρά της Μ.Π. και το έντονο ενδιαφέρον που προκαλεί
- Ο άνθρωπος της Τ.Α. (Τ.4.4) αναλαμβάνει την ευθύνη του καθορισμού όρων και κανόνων για την βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

Συνεπώς η 4^η τετράδα θετικά διακειμένη στην παραμονή της εντός των Τειχών, αναδεικνύει την ανθρωπιστική πλευρά της Μ.Π, ήτοι την νέα ζητούμενη Ουμανιτά η οποία θα καλλιεργήσει την κουλτούρα των αξιών του σεβασμού και της ευθύνης που σήμερα έχουν υποχωρήσει κάτω από την εμπορική πίεση της κερδοφορίας του ιστορικού χώρου.

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), προερχόμενη από τον γενικότερο χώρο του πολιτισμού και της Τ.Α, έχει την ιδιαιτερότητα της, όπου οι (Τ.5.1) και (Τ.5.2), επιθυμούν να απομακρυνθούν από το σημερινό εργασιακό καθεστώς εντός της Μ.Π. και οι δύο άλλοι παίκτες, ήτοι οι (Τ.5.3) και (Τ.5.4) επιθυμούν να παραμείνουν.

- Ο (Τ.5.1) θέλει να απομακρυνθεί από την Μ.Π., λόγω των συνεχών αντιδικιών μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών.
- Ο (Τ.5.2) επίσης θέλει να απομακρυνθεί λόγω της δυσλειτουργίας και της Μ.Π, ιδιαίτερα την θερινή περίοδο (το θέμα της εποχικότητας), με την αύξηση των πολλών τουριστών και της νυχτερινής θορυβώδους ζωής.
- Ο (Τ.5.3) θέλει να παραμείνει εντός της Μ.Π., λόγω του ενδιαφέροντος του χώρου και της αυθεντικότητας που αποδίδει.
- Ο (Τ.5.4) επιθυμεί να παραμείνει στον εργασιακό χώρο εντός της Μ.Π. θεωρώντας μια θετική πρόκληση τη μάχη με τα αστικά προβλήματα που αναδύονται από ένα χώρο μοναδικό.

Συνεπώς, διακρίνουμε την διαφορετικότητα της προσέγγισης του 2^{ου} στόχου από τους τέσσερις (4) παίκτες της 5^η τετράδας. Οι δύο (2) πρώτοι επισημαίνουν την βούληση αλλαγής επαγγελματικής έδρας, λόγω των δύο μεγάλων ζητημάτων που βασανίζουν την Μ.Π. 1. Την αντιδικία μεταξύ των δύο βασικών παικτών: των κατοίκων και των επιχειρηματιών και 2. την εποχικότητα σε συνδυασμό την δυσλειτουργία του χώρου της Μ.Π. Είναι από τα μείζονα θέματα που έχουν επισημανθεί ποικίλα από όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα.

Ενώ οι άλλοι δύο (2) επιθυμούν να συνεχίσουν να απασχολούνται εντός των Τειχών για λόγους συναισθηματικούς, της μαγείας του χώρου και της μοναδικότητας των προβλημάτων που έχουν μια ξεχωριστή νότα και είναι μια συνεχή πρόκληση για την επίλυσή τους.

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), η οποία συντίθεται και παρουσιάζεται ως ο σύλλογος αρχιτεκτόνων Δωδ/σου παρουσιάζεται θετικά και ελκυστικά στην άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα εντός των Τειχών επισημαίνοντας την ιδιαιτερότητα του χώρου σε σχέση με το υπόλοιπο αστικό τμήμα της (νέας) Πόλης, πράγμα που υπογραμμίζεται και στον 1^ο στόχο (το είδαμε και στους: Π.7, Ε.24, Τ.Α.2 και Δ.11.2/1, Τ.1.3/2-υπετοπικό στοιχείο).

Η πόλη φέρεται να είναι μία και ενιαία και δεν μπορεί να διαιρείται χωροταξικά.

Η (όλη) πόλη εισπνέει και αποπνέει τις ίδιες βασικές ανάγκες με ξεχωριστές παραμέτρους για την Μ.Π. και την υπόλοιπη. Και αυτό είναι το προσδοκώμενο από ένα αρχιτέκτονα. Η πόλη των όλων (εντός και εκτός των Τειχών), αλλά και η πόλη της κοινότητας (εντός των Τειχών).

Εν κατακλείδι, διαπιστώνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία (5/6) τετράδες επιθυμούν την παραμονή επαγγέλματος ή διαμονής, λόγω κατοικίας εντός των Τειχών με μια σειρά προϋποθέσεων. Μόνο μια τετράδα φέρεται καθαρά «διασπασμένη» (η 5^η τετράδα), ως προς την παραμονή ή απομάκρυνση από την Μ.Π των τεσσάρων παικτών της, λόγω σχετικών πλεονεκτημάτων (για τους δύο) ή ανάλογων μειονεκτημάτων (για τους άλλους δυο).

Βεβαία, ορίζονται εκ των πραγμάτων προϋποθέσεις και μέτρα που μπορούν να εξαλείψουν κάθε εμπόδιο και την μετατροπή των μειονεκτημάτων, τουλάχιστον σε θετικό στοιχείο παραμονής όλων (24) των παικτών εντός της Μ.Π.

1. να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της αίσθησης του διωγμού των κατοίκων της Μ.Π.,
2. να βρεθεί κοινός τόπος συνεννόησης μεταξύ καταστηματαρχών και κατοίκων,
3. εποχικότητα και δυσλειτουργία του ιστορικού χώρου,
4. να αναδειχθούν οι αξίες του σεβασμού και της ευθύνης για να «σχηματισθεί» μια νέα Ουμανιτά για τη βιωσιμότητα της Μ.Π.,
5. να μελετηθεί η Μ.Π ως τμήμα «του όλου» της Πόλης.

5.13.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος συνθετικός στόχος αναλύει τη συμμετοχή των υποκειμένων που συμμετείχαν στις έξι (6) τετράδες σε ένα «κοινωνικό Παίγνιο» σε δράσεις και ενέργειες, ώστε η Μ.Π να διακριθεί ως ένας ιστορικός χώρος στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτό επιδιώχθηκε στο πλαίσιο της Θεωρίας των Παιγνίων πάνω σε τρεις κατευθύνσεις. Η πρώτη αγγίζει τη συμμετοχή του υποκειμένου σε εκπαιδευτικά και προγράμματα ευαισθητοποίησης για να

αναδειχθεί η Μ.Π ως χώρος κοινωνικής συνοχής και διαπολιτισμικής έκφρασης. Η δεύτερη κατεύθυνση αναλύει το θέμα του πολιτιστικού πλούτου μέσα από την διάκριση του, κεφάλαιο που ξεχωρίζει την Μ.Π., με την ανάλογη χρήση της Τέχνης, των διαπολιτισμικών και δια-θρησκευτικών δράσεων και αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων. Και τέλος, η τελευταία τρίτη κατεύθυνση εισχωρεί στην αλλαγή νοοτροπίας για μια διαφορετική οικονομική ανάπτυξη, χρησιμοποιώντας ήπιες μορφές εμπορίου, ίδρυση πανεπιστημιακών τμημάτων για την υποστήριξη της Μ.Π και πιθανά την ενίσχυση των παραδοσιακών επαγγελμάτων που κάποτε ανθούσαν εντός της Μ.Π.

Για την καλύτερη απόδοση των αποτελεσμάτων του 3^{ου} στόχου διαιρέθηκε σε τρία (3) σκέλη, τα οποία βασίζονται στις λέξεις κλειδιά/σκέλος: συμμετοχή του πολίτη-πολιτιστικό κεφάλαιο-οικονομικό μοντέλο, αναλυτικότερα:

Τα τρία (3) σκέλη:

Το 1^ο σκέλος προσεγγίζει την ενεργή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις εκ μέρους των υποκειμένων για την στόχευση της αειφόρου ανάπτυξης.

Το 2^ο σκέλος προσεγγίζει τον μνημειακό χαρακτήρα της Μ.Π. με την εφαρμογή μιας στρατηγικής βασισμένης στο πολιτιστικό περιεχόμενο που μπορεί να αναδειχθεί.

Το 3^ο σκέλος αγγίζει την αλλαγή οικονομικού μοντέλου για τη διαφοροποίηση της υπάρχουσας αναπτυξιακής κατεύθυνσης της Μ.Π.

Για το πρώτο **1^ο σκέλος** παρατηρούμε ότι:

Το 1^ο σκέλος απευθύνεται στην ευαισθησία και την κουλτούρα των παικτών για τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία θα συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή και ευημερία του χώρου στα πρότυπα της αειφόρου ανάπτυξης. Είναι από τα σπουδαιότερα, για την έγερση και τη δράση του πολίτη στα τεκταινόμενα του χώρου του και της ζωής του.

Διακρίνουμε ότι και οι έξι (6) τετράδες πλησιάζουν θετικά τη δυνατότητα συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των συμμετεχόντων, ώστε η Μ.Π. να καταστεί πρότυπο αειφόρου ανάπτυξης και ευημερίας.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (Τ.1.1-Τ.1.2-Τ.1.3-Τ.1.4) υπερτονίζει τη θετικότητα της συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα και σε όποια άλλη πρωτοβουλία γιατί όπως αναφέρουν και οι τέσσερις: *«η βιωσιμότητα της Μ.Π αφορά του πάντες»*. Και μάλιστα ο επιχειρηματίας ανέφερε ότι *«εφόσον το μνημείο υπάρχει και παρουσιάζει καλή εικόνα, θα είναι κέρδος για μένα»* (το είδαμε και στον Τ.2.2/1).

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) όπως και η προηγούμενη, είναι θετική σε προγράμματα εκπαίδευσης, επιμόρφωσης για νέες πρωτότυπες επιχειρήσεις (Τ.2.2) και προγράμματα κοινωνικής μέριμνας (Τ.2.4) για τη «σωτηρία» της Μ.Π.

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4) και αυτή διατυπώνει τη θετική της προσέγγιση παρά τις ήδη διεξαχθείσες πρωτοβουλίες σε παλαιότερο χρόνο με μικρή συμμετοχή (Τ.3.1), όμως μέσα από την επιμόρφωση και εκπαίδευση μπορούν να γίνουν θετικά πράγματα για τη βιωσιμότητα της Μ.Π (το διακρίνουμε ανάλογα και στις δυνάδες).

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4) υποστηρίζει, όπως και οι προηγούμενες τη θετική συνεισφορά της εκπαίδευσης και της συμμετοχής, συνδέοντας την στην διαμόρφωση κατάλληλης κουλτούρας (το βλέπουμε σε όλες τις απαντήσεις για τους: Τ4.1 και Τ.4.2), η οποία θα καλλιεργήσει το πνεύμα για μια άλλη στάση μακριά από την αισχροκέρδεια. Μάλιστα ο Τ.4.4 υποστηρίζει ότι αυτά «τα προγράμματα οφείλουν να έχουν σταθερούς οικονομικούς πόρους διεξαγωγής».

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), θετική και αυτή η τετράδα αναδεικνύει την «ειδική αξία της επιμόρφωσης και της συμμετοχής των παιδιών-νέων» (Τ.5.1 και Δ.10.1/2), «τα οποία αποτελούν το στέρεο μέλλον του τόπου» (το σημειώνουν και οι Π.5, Ε.2, Ε.11, Ε.19, Ε.26, Δ.10.1/3, Δ.11.2/4, Τ.3.2/3.2 και Κ.3, Κ.6), και

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), ήτοι ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, όπου με έμφαση διατυπώνεται η θετική σημασία της εκπαίδευσης και της συμμετοχής σε επιμορφωτικά πρόγραμμα για το μέλλον της Μ.Π., μιας και ο αρχιτέκτονας είναι ο δάσκαλος του χώρου και της μορφής.

Μάλιστα, οι αρχιτέκτονες κρίνονται ως «ενδιάμεση ομάδα» για την Εκπαίδευση για το περιβάλλον και τη δράση του Πολίτη για το πλατύ κοινό, μέσα από τον σχεδιασμό και την κατασκευή ατομικών κατοικιών, της επιλογής των υλικών και γενικά των χρήσεων γης (Γιολάντα Ζιάκα, Philippe Robichon & Christian Souchon., «Μια πρόταση σχετική με τις «ενδιάμεσες ομάδες» για να προσεγγίσουμε το πλατύ κοινό», στο Γιολάντα Ζιάκα, Philippe Robichon & Christian Souchon (συντονισμός), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση-έξι προτάσεις για την κοινωνία των πολιτών*, Θεσσαλονίκη: Νησίδες 2002, σσ. 90-91).

Καταλήγοντας διατυπώνεται η θετική διάθεση από όλους τους συμμετέχοντες των έξι (6) τετράδων να μετέχουν, να επιμορφωθούν, να δράσουν για την κοινωνική συνοχή και ευημερία του ιστορικού χώρου στη βάση της βιωσιμότητας. Κυρίως να εμπλακούν οι νέοι που αποτελούν το μέλλον της Μ.Π. Γιατί τα επιμορφωτικά προγράμματα μπορούν να αποδειχθούν σωτήρια για την Μ.Π. για την διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας ανάλογης με

τον χαρακτήρα της Μ.Π. και οφείλουν να έχουν σταθερή χρηματοδοτική κάλυψη, ώστε οι πολίτες να αντιληφθούν την αναγκαιότητα της προστασίας και της ευθύνης προς το μνημείο.

Για το 2^ο σκέλος παρατηρούμε:

Το 2^ο σκέλος αναδεικνύει το μέγιστο χαρακτηριστικό της Μ.Π., που είναι ο πολιτισμός, η διαχρονικότητα, η ξεχωριστή ταυτότητα του χώρου. Η ερώτηση αυτού του σκέλους του 3^{ου} στόχου πρεσβεύει τη θετική ή αρνητική θέση για την σχεδίαση στρατηγικών και κινήσεων ώστε ο πολιτισμός να αναδυθεί μέσα από την αρχιτεκτονική, την διαπολιτισμικότητα, την ενίσχυση της εκπαίδευσης μέσα από πανεπιστημιακά τμήματα κ.α παρεμφερή.

Και οι έξι (6) τετράδες συνηγορούν θετικά στην ανάδειξη του πολιτισμού, ο οποίος θα αποτελέσει ποιοτικό εργαλείο για την αποκατάσταση της ταυτότητας της Μ.Π και παράλληλα θα λειτουργήσει ως αντίδοτο για την θεραπεία της υπάρχουσας κατάστασής της.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (Τ.1.1-Τ.1.2-Τ.1.3-Τ.1.4) αγγίζει θετικά τα θέματα, επισημαίνοντας ότι ο πολιτισμός εκτός της ιστορικότητας που παρέχει, αποδίδει και «ποιότητα» αναγκαία για την βιωσιμότητα και για την οικονομική ζωή της Μ.Π. Μάλιστα η δημιουργία σχολών και εκπαιδευτηρίων (ο Τ.Α.1 μίλησε και φοιτητικούς ξενώνες) εντός της Μ.Π θα προσδώσει και οικονομική ζωή κυρίως το χειμώνα αντιμετωπίζοντας και το ζήτημα της εποχικότητας, θέμα που έχει αναδειχθεί ποικιλοτρόπως.

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) ακολουθώντας θετικά την 1^η τετράδα συνδέει τον πολιτισμό με την ποιότητα και την εκπαίδευση με την δημιουργία «ποιοτικής» αντίληψης για τη βιωσιμότητα του χώρου.

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4) θετικά προσκείμενη, διακρίνουν οι παίκτες της ότι ο πολιτισμός είναι το «ατού» (Τ.3.2) της Μ.Π και «η ανάδειξη του πολιτισμού και της ποιότητας θα μπορούσε να συγκρατήσει και τους νέους που σήμερα σταδιακά αποχωρούν από την Μ.Π» (για τους νέους και την επιθυμητή ενεργή συμμετοχή τους το βλέπουμε και στους: Τ.5.1/3.1, Π.5, Ε.2, Ε.11, Ε.19, Ε.26, Δ.10.1/3, Δ.11.2/4 και Κ.3, Κ.6).

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4) όπως και οι προηγούμενες με συνέπεια αναδεικνύει θετικά την ύψιστη σημασία του πολιτισμού «ως θεμέλιο λίθο της Α.Α.» για την Μ.Π. (Τ.4.3/3-2).

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), ακολουθεί θετικά τις προηγούμενες, τονίζοντας ότι «ο πολιτισμός είναι η ταυτότητα της Μ.Π.(Τ.5.3) και

χρειάζεται μια γενική αστική ανάπλαση για την ανάδειξη του πολιτισμού ως στοιχείο αναγέννησης του χώρου (Τ.5.4)», και

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, θετικά διακείμενος υπογραμμίζει την απαίτηση της ανάδειξης του πολιτισμού μέσα από την παιδεία (για την «παιδεία» ως εργαλείο της Α.Α, το είδαμε και στις: Δ.1.2/5 Δ.2.2/3, Δ.5.2/4, Τ.1.4/1 Τ.5.4/5, αλλά και στους Π.3, Τ.Α.3, Ε.3, Ε.6, Ε.19, Ε.24, Κ.5), *«Πολιτισμός που θα αποτελέσει το αντίδοτο (το βλέπουμε και στον Τ.6.4/5) για την θεραπεία της υπάρχουσας κατάστασης στην Μ.Π.»*.

Καταλήγοντας, διαπιστώνεται απερίφραστα η επιθυμία όλων των παικτών (6 τετράδες) να υπάρξει η ανάδειξη του πολιτισμού ως στοιχείο ποιότητας, αλλά και εκπαιδευτικής διάστασης με την οποία μέσα από την ίδρυση διαφόρων σχολών επιμόρφωσης και τέχνης, μπορεί ακόμη και να αντιμετωπισθεί η εποχικότητα της ζωής της Μ.Π. Αυτή η δράση πιθανά να συγκρατήσει και τους νέους που σήμερα σταδιακά απομακρύνονται από την Μ.Π., λόγω λειτουργικών προβλημάτων.

Τέλος, ο πολιτισμός και η παιδεία μπορούν αποτελέσουν τα εχέγγυα για την αναγέννηση του ιστορικού χώρου προς τον δρόμο της Α.Α.

Για το **3^ο σκέλος** παρατηρούμε:

Το 3^ο σκέλος θίγει το φλέγον θέμα της οικονομικής παραμέτρου και της πιθανά αλλαγής του μοντέλου ανάπτυξης το οποίο σήμερα βαδίζει στις ράγες αποκλειστικά του τουρισμού. Η αναζήτηση ενός άλλου σκεπτικού ανάπτυξης στη βάση της ήπιας μορφής ή ακόμη και της ποιητικής παραμέτρου μέσα από την ανάδειξη του πολιτισμού (το είδαμε στο 2^ο σκέλος), ίσως να επέφερε μια άλλη πορεία αειφορικής κατεύθυνσης, η οποία θα προσέδιδε μια άλλη εικόνα από την υπάρχουσα μονοσήμαντη τουριστική.

Και οι έξι (6) τετράδες συνηγορούν θετικά για την αλλαγή αναπτυξιακής πορείας της Μ.Π, μέσα από ήπιες μορφές παρεμβάσεις αναδεικνύοντας την τοπικότητα των προϊόντων, (local products), την αυθεντικότητα και την Τέχνη, ως νέα κύρια σημεία αναπτυξιακής αναφοράς.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (Τ.1.1-Τ.1.2-Τ.1.3-Τ.1.4) αγγίζει θετικά τα θέματα υπογραμμίζοντας την ανάγκη ισορροπίας μεταξύ των χρήσεων γης ώστε το *«πάζλ των χρήσεων γης να είναι ομοιόμορφο και αρμονικό για όλους»* (το ζήτημα των χρήσεων γης το παρατηρήσαμε και στους Τ.Α.1, Τ.Α.2, Ε.1, Ε.11, Ε.18, Ε.25, Κ.7, Κ.9, Τ.5.4/3-2).

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) ακολουθώντας θετικά όπως την πρώτη, υπογραμμίζει την τέχνη και τα τοπικά προϊόντα (για τα τοπικά προϊόντα, το διακρίναμε και στους Ε.4, Ε.6 και Ε.18) ως βάση αλλαγή ρότας προς την Α.Α και ο (Τ.2.4) επισημαίνει την ανάγκη των boutique hotels (το είδαμε και στις Δ.2.2/3-3 και Δ.3.2/2 και Ε.28) ως διέξοδο στον μαζικό τουρισμό που πλήττει τη Ρόδο.

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4) θετικά προσκείμενη και αυτή προβάλλει μόνο το θέμα της συνύπαρξης (Τ.3.1) [ζήτημα που έχει κυρίως επικεντρωθεί μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών] όλων των παικτών και την ανάγκη της ανάδειξης τοπικών χειροποίητων προϊόντων για την αλλαγή της μονοδιάστατης επιχειρηματικότητας (το είδαμε ακριβώς προηγουμένως στον Τ.2.1).

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4), θετικά διακείμενη, επαναφέρει την «ανάδειξη της κουλτούρας» (η 4^η τετράδα, το έχει υπογραμμίσει και στους προηγούμενους στόχους), «η οποία θα υποστηρίξει τις ήπιες μορφές ανάπτυξης και με τη βοήθεια της Τ.Α. μπορεί να επανέλθει η Τέχνη στη ζωή. Γιατί η ζωή είναι Τέχνη» (Τ.4.2/3-3).

Γιατί όπως έλεγε και ο Henry Lefebvre: «διακρίνεται μια νέα αξία, η αξία της ζωής ως έργο τέχνης»

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), θετικά διακείμενη, επαναφέρει το θέμα της αυθεντικότητας ως διέξοδο στον μαζικό, ανώνυμο προϊόν (το οποίο ούτε οι τουρίστες δεν το επιλέγουν). [Το θέμα της αυθεντικότητας το είδαμε και στους Π.2, Π.6, Π.8, Ε.23, Ε.28, Δ.10.1/3], και,

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, επαναλαμβάνει θετικά την αξία της αυθεντικότητας και της γνησιότητας μέσα από την Τέχνη (και την αρχιτεκτονική) για τη χάραξη μιας νέας μορφής οικονομικής πορείας συμβατής με τη βιωσιμότητα και τον πολιτιστικό χαρακτήρα του μνημειακού χώρου.

Καταλήγοντας διακρίνουμε το στοιχείο της ομοφωνίας μεταξύ των έξι (6) τετράδων για την αναγκαιότητα αλλαγής της υπάρχουσας κατεύθυνσης της οικονομικής εικόνας της Μ.Π.

Και αυτή μπορεί να επέλθει εάν αναδυθεί η ισορροπία χρήσεων και αναγκών μέσα στην Μ.Π., αναδεικνύοντας την τοπικότητα και την αυθεντικότητα, αλλά και την ήπια τουριστική ανάπτυξη προσφέροντας την Τέχνη, ως βαγόνι αλλαγής πορείας από την μονοκαλλιέργεια του μαζικού τουριστικού προϊόντος.

5.13.δ.Πρόθεση για συνεργασία

Ο τέταρτος και βασικός στόχος είναι η αποδοχή των παικτών ενός πεδίου συνεννόησης και συνεργασίας για να μπορέσουν οι παίκτες να σχεδιάσουν και να καταλήξουν σε μέτρα και κανόνες για την πορεία προς τη βιωσιμότητα, γιατί απλά χωρίς αυτή το μέλλον της Μ.Π θα είναι δυσοίωνο και επικίνδυνο. Η οικονομική υπερμεγέθυνση «κατεδαφίζει» ισορροπίες και δημιουργεί κοινωνικές αδικίες και διαφορές.

Και οι έξι (6) τετράδες συνηγορούν θετικά στο πνεύμα της συνεργασίας, γιατί όπως λέχθηκε, η Μ.Π. αποτελεί μια ξεχωριστή αστική περιοχή όπου απαιτείται η συνέργεια όλων για τη βιώσιμη πορεία της, η οποία κατ' επέκταση θα επηρεάσει πολεοδομικά και την υπόλοιπη πολη της Ρόδου.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (Τ.1.1-Τ.1.2-Τ.1.3-Τ.1.4) θετικά διακείμενη για τη συνεργασία των παικτών ώστε να υπάρξει ένα αξιόλογο αποτέλεσμα κάτω από κανόνες και μια συμφωνία (το είδαμε έντονα στον Τ.Α.5), όλων των μερών με την Τ.Α. σε ηγετική θέση (το έχουμε παρατηρήσει έντονα, ότι ο ρόλος της Τ.Α. είναι σπουδαίος και οργανωτικός. Το διακρίναμε κατά πλειοψηφία στις δυάδες, στους μεμονωμένους παίκτες και κυρίως στον Τ.Α.4 εν ενεργεία δήμαρχο και στον Τ.Α.5 εν ενεργεία Περιφερειάρχη).

Αυτό βεβαία θα επιτευχτεί με την αλλαγή κουλτούρας (Τ.4.1/2 και Τ.4.1/3) για την αναγκαιότητα της συνύπαρξης όλων (το είδαμε στη 1^η και 2^η δυάδα και στην 3^η τετράδα, αλλά και σε μεμονωμένους παίκτες, όπως Κ.1, Ε.5).

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) υποστηρίζει τη συνεργασία κάτω από κανόνες, όπως και η προηγούμενη τετράδα, αναλύοντας ότι μέσα από τη διαφορετικότητα ατόμων, προϊόντων, χρήσεων γης, απασχόλησης θα προκύψει ένα καλό αποτέλεσμα επιδιώκοντας την Μ.Π να καταστεί μια αντάρκης και βιώσιμη πόλη.

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4) θετικά προσκείμενη στη συνεργασία των παικτών, τονίζοντας ότι *«η Μ.Π δεν ανήκει σ' κανέναν, ανήκει στην ιστορία»* (Τ.3.1). Ο (Τ.3.3) υποστηρίζει ότι το Υπ.Πο. οφείλει να ηγηθεί της μεθόδου της συνεργασίας (πράγμα του το βλέπουμε και σε άλλους μεμονωμένους παίκτες: Π.6 και Π.7, Δ.2.2/5, Δ.6.2/5, Δ.10.2/5) και παράλληλα κατατίθεται η αντίληψη της ενίσχυσης της ζώνης κατοικίας (ο κάτοικος είναι παίκτης – κλειδί, ώστε να υπάρχει η διαφορετικότητα της κοινωνικής υποστρωμάτωσης (την είδαμε στον Τ.2.4/2).

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4), είναι η σπουδαία πολιτικοκοινωνική τετράδα, η οποία έχει αγγίξει θετικά το θέμα της κουλτούρας, της ουμανιτάς, των αξιών και της τέχνης

ως συνιστώσες της αειφορίας (το είδαμε και στους προηγούμενους στόχους:1/2/3). Εδώ ανοίγει το θέμα της συμπεριφοράς ως κοινωνικής εκδήλωσης που οδηγεί στην «*comunita*», γιατί πραγματικά η Μ.Π. αποτελεί μία περιοχή ξεχωριστή «*special region*», η οποία χρειάζεται τη συνεργασία όλων μέσα από τη συνύπαρξη στη βάση αξιών, γνώσεων και της παιδείας από την συστηματική εκπαίδευση (το είδαμε και στη Τ.1.4/1, Τ.5.4/5, Τ.6.1/3-2 και στις Δ.2.2/3, Δ.5.2/4, Δ.9.1/4).

Εδώ γίνεται μια σημαντική αναφορά στην αντίληψη της κοινότητας και της βιο-περιοχής, ζητήματα που ανάγονται στη σφαίρα της βαθιάς οικολογίας, όπου σε αυτές τις κοινότητες οι υλικές επιθυμίες θα πρέπει να κρατούνται σε μίνιμουμ επίπεδα, αναγνωρίζοντας πως είναι τεχνητά προϊόντα της ανθρώπινης κοινωνίας. Έτσι, και οι συνέπειες της ανθρώπινης ζωής θα έχουν τη μικρότερη δυνατή επιρροή πάνω στα άλλα είδη και στη Γη γενικότερα (Γεωργόπουλος, 2002: 314).

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), φαίνεται να είναι και αυτή θετικά διακείμενη στην συνεργασία και στον διάλογο, γιατί ισχυρίζεται ενδεικτικά ότι «*αυτά που μας ενώνουν είναι περισσότερα από αυτά που μας χωρίζουν*», αλλά κάτω από τη βάση αξιών, γνώσεων και παιδείας από την συστηματική εκπαίδευση (το διακρίναμε και στην προηγούμενη 4^η τετράδα) όλων των εμπλεκομένων, για να μπορούν να δημιουργηθούν οι «*ενεργοί πολίτες*» (το είδαμε στην ίδια τετράδα στον 1^ο στόχο της).

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, εκφράζει τη θετική αναγκαιότητα συνεργασίας των παικτών, γιατί η Μ.Π. είναι ένας ζωντανός οργανισμός (Τ.Α.1, Τ.Α.2, Ε7, Π.2, Π.4, Κ.4) που «*χρειάζεται φροντίδα και ενδιαφέρον για να επιβιώσει και όχι μόνο αυτή, αλλά μέσα από την επιβίωση της Μ.Π. θα αναζωογονηθεί στο σύνολο όλη η Πόλη της Ρόδου*» (Τ.Α.2, Π.7, Τ.1.3/2, Τ.6.2/2, Τ.6.4/4 και Δ.11.2/1).

Καταλήγοντας διακρίνουμε ότι και οι έξι (6) τετράδες συνηγορούν στη συνεργασία για την επίτευξη του κρίσιμου στόχου της αειφορίας. Και αυτή μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα, εφόσον υπάρξει η ανάλογη κουλτούρα των παικτών μέσα από την καλλιέργεια της παιδείας με τη συστηματική εκπαίδευσή τους.

Μόνο έτσι θα διαμορφωθούν οι ενεργοί πολίτες που μπορούν να δώσουν μια νέα βιώσιμη ώθηση στην Μ.Π., η οποία αποτελεί ένα ξεχωριστό, διαφορετικό αστικό ιστορικό σύνολο που επηρεάζει αρχιτεκτονικά όλη την πόλη της Ρόδου.

Αυτή την αρχιτεκτονική που εδράζεται σε μια νέα προστακτική, σύμφωνα με την οποία ο αληθινός σκοπός της είναι να συνεχίζει, να προάγει και να υμνεί τη ζωή. Αυτή η προστακτική είναι η προέκταση της οικολογικής προστακτικής που εδράζεται στις

κοινωνικές, οικολογικές και πολιτιστικές παραμέτρους με κριτήρια ποιότητας (Henryk Skolimowski, 1984: 117-118).

5.13.ε. Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Ο πέμπτος και τελευταίος στόχος αναλύει τη δυνατότητα της διαπραγμάτευση μεταξύ των τεσσάρων παικτών, ανά τετράδα (έξι το σύνολο). Αυτό είναι το ενδιαφέρον εγχείρημα της Θεωρίας των Παιγνίων, στο κοινωνικό τομέα, ώστε να βρεθεί η καλύτερη εναλλακτική λύση (Best Alternative To a Negotiated Agreement-BATNA)⁵⁰ για την κάθε πλευρά που οδηγεί στο win/win ή στην αμοιβαία επωφελή διαπραγμάτευση.

Γιατί στη θεωρία που εξετάζουμε τα εμπλεκόμενα μέρη είναι ορθολογιστικά σκεπτόμενα και καλούνται να μεγιστοποιούν τις ωφέλειές τους μέσα από το «BATNA».

Αυτό κάνει ελκυστική την ερευνά βλέποντας στην πράξη τη συμπεριφορά των παικτών, την έκθεση των συμφερόντων τους και την εξέταση των εναλλακτικών πιθανοτήτων προς την εύρεση της βέλτιστης λύσης στη σειρά των προβλημάτων που βασανίζουν τους παίκτες μέσα από την προβολή των συμφερόντων τους (Αρβανίτης, 2017: 59).

Και οι έξι (6) τετράδες στέκονται θετικά στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης φτάνει να μπου κανόνες και όροι με τον απαιτούμενο σεβασμό. Με αυτή τη διαδικασία ελπίζεται να λυθούν προβλήματα και ζητήματα που βασανίζουν την Μ.Π με την προϋπόθεση και την ευχή να εμπλακούν ενεργοί πολίτες με «φρέσκες ιδέες», ώστε το αποτέλεσμα να έχει διαχρονικότητα και αντοχή.

Ειδικότερα:

Η 1^η τετράδα (Τ.1.1-Τ.1.2-Τ.1.3-Τ.1.4) τονίζει θετικά την ιδέα της διαπραγμάτευσης «ως μονόδρομο για το καλύτερο αποτέλεσμα μεταξύ των παικτών» (Τ.1.1).

Όμως, για να υπάρξει αυτή η αρμονική συνύπαρξη για την επιτυχία της διαπραγμάτευσης «οφείλεται να μπου κανόνες, όπου η Τ.Α. να παράσχει το πλαίσιο των κινήσεων (Τ.1.3) μέσα από την επιμονή και την υπομονή ενός μεστού διαλόγου» (Τ.1.4). «Το δίδυμο: κανόνες και Τ.Α. έχει διακριθεί στο βάθος της έρευνας από πλείστους παίκτες, εκτιμώντας ότι η Τ.Α έχει αυξημένη ευθύνη.

⁵⁰ Βλέπε στο Fisher, R., Ury, W., and Patton, B. (1991). *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*. N.Y: Penguin Books, στο Αλέξης Αρβανίτης, *Πώς να (μη) Διαπραγματεύεσαι*, Αθήνα: Gutenberg, 2017, σ. 25.

Επίσης, η «θέσπιση κανόνων» προσδίδει στο διάλογο μια ηθική διάσταση ειλικρίνειας και εμπιστοσύνης, ώστε το αποτέλεσμα να γίνεται σεβαστό από όλα τα μέρη. Αυτή η αντίληψη της θέσπισης κανόνων επενεργεί θετικά τον ορθό λόγο και στη συμπεριφορά μας ώστε η ανεύρεση της βέλτιστης λύσης δεν είναι ένα εργαλειακό αποτέλεσμα, αλλά θα προκύπτει με κριτήρια ορθολογισμού και καντιανής ηθικής, ήτοι με βάση το δίκαιο και το ηθικό και όχι με την έννοια της ωφέλειας (Βαρουφάκης, 2007: 317).

Η 2^η τετράδα (Τ.2.1-Τ.2.2-Τ.2.3-Τ.2.4) υποστηρίζει τη διαπραγμάτευση εφόσον επιδεχθεί ο αναγκαίος σεβασμός (Τ.2.2) από όλους τους συμμετέχοντες (Το απαιτούμενο σεβασμό το διακρίναμε και στους Τ.Α.3, Κ.10, Τ.5.4/5, Τ.6.4/1, ως αξιακή βάση για την επιτυχία της διαπραγμάτευσης).

Η 3^η τετράδα (Τ.3.1-Τ.3.2-Τ.3.3-Τ.3.4), θετικά προσκείμενη και αυτή η τετράδα τονίζει την εύρεση της λεγομένης «*ΧΡΥΣΗΣ ΤΟΜΗΣ*» (Τ.3.3), ώστε η Μ.Π να βρει την βιωσιμότητα της μέσα από τον διαρκή έλεγχο των δυνάμεων αγοράς.

Η 4^η τετράδα (Τ.4.1-Τ.4.2-Τ.4.3-Τ.4.4), κρατώντας θετική στάση, τονίζει «*την ανάδειξη των αξιών, της κουλτούρας και του χαρισματικού άτομου που θα τραβήξει το κάρο μπροστά*». Η ισορροπία των καταστάσεων έρχεται από τη σύνθεση και την καθοδήγηση. Αυτό μπορεί να συμβεί, γιατί «*η περιοχή εμφανίζει μια τεράστια δυναμική για την έλευση και νέων*», όπου η Τ.Α. έχει βασικό λόγο για να ανακαλυφθούν τα κοινά ενδιαφέροντα (interessi comuni).

Η 5^η τετράδα (Τ.5.1-Τ.5.2-Τ.5.3-Τ.5.4), τονίζει θετικά τα στοιχεία της διαπραγμάτευσης, στην οποία οφείλουν να εμπλακούν ενεργοί πολίτες και νέοι με φρέσκες ιδέες (το είδαμε στους Τ.5.4/1 και Τ.5.4/4 και Δ.11.2/4) που θα προκύψουν μέσα από την παιδεία (το θέμα «παιδεία» το είδαμε έντονα στις δυνάδες, Δ.1.2/5, Δ.2.2/5, Δ.5.2/4, Δ.10.2/5 και Τ.6.1/3-2, Ε.3, Ε.6, Ε.19, Ε.24, Τ.Α.3, Π.3, Κ.5) και τον ανάλογο καλλιεργηθέντα σεβασμό (το είδαμε και στην 2η τετράδα), μέσα από την παιδεία, και

Η 6^η τετράδα (Τ.6.1-Τ.6.2-Τ.6.3-Τ.6.4), ως Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Δωδ/σου, υπογραμμίζει την αναγκαιότητα διαλόγου και διαπραγμάτευσης των ζητημάτων της Μ.Π, που αγγίζουν όλη την Πόλη (το είδαμε στον 4^ο στόχο), γιατί η διαπραγμάτευση είναι η βάση του πολιτικού πολιτισμού για να μπορεί να εξαχθεί το ανάλογο αντίδοτο θεραπείας για την πορεία της Μ.Π. προς την Α.Α. (το είδαμε και στον Τ.6.4/3-2).

Σε αυτή την πρόκληση μπορεί το Πανεπιστήμιο να έχει τον «πρώτο λόγο» και την ευθύνη του συντονισμού, ως ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα μακριά από τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων παικτών (Το Πανεπιστήμιο ως συντονιστής της διαπραγμάτευσης το είδαμε και στους: Π.9, Ε.3, Ε.11, Ε.15, Ε.16, Κ.4, Τ.Α.1, Τ.Α.2 και Δ.7.1/1).

Καταλήγοντας σε συνέχεια του συναφούς 4^{ου} στόχου, διακρίνουμε ότι όλες οι έξι (6) τετράδες συνηγορούν στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, εφόσον τεθούν κανόνες και όροι που θα προάγουν τη ηθική και εμπιστοσύνη μεταξύ των παικτών.

Η διαπραγμάτευση είναι μια κοινωνική δραστηριότητα, όπως πολλές άλλες, αλλά σε διαφορά με τις φυσικές επιστήμες συντίθεται από αξιοπρόσεκτους όρους της διαδραστικότητας και θεμάτων της ελεύθερης επιλογής και φαντασίας (William Zartman and the late Jeffery Z.Rubin, 2002: 289).

Στο πνεύμα της διαπραγμάτευσης θα επιδιωχθεί η εύρεση της χρυσής τομής των αντιθέσεων και αντιπαλοτήτων μέσα από την καλλιέργεια της κουλτούρας των συμμετεχόντων από την παρεχόμενη παιδεία. Σε αυτό το εγχείρημα απαιτούνται να εμπλακούν νέοι με φρέσκες ιδέες και άτομα με χαρίσματα που μπορούν να «σύρουν το κάρο της αειφόρου ανάπτυξης». Στην πρόκληση αυτή η Γ.Α (από την πλειοψηφία των απόψεων) έχει την μεγαλύτερη ευθύνη συντονισμού για το κοινό όφελος (win/win).

Η διαπραγμάτευση είναι η κατάλληλη διαδικασία της αλλαγής δομής σχέσεων στα περιθώρια επαφής και χορήγησης νέων θέσεων, οι οποίες θα ικανοποιούν σε μέγιστο βαθμό και τις δύο πλευρές (William Zartman, 1987: 5).

Η επιτυχία ή αποτυχία της διαδικασίας για την αειφόρο ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα επιλογής των δράσεων των ατόμων. Αναγνωρίζοντας μια καθαρή αντίληψη για τα θετικά τα οποία μπορεί να επιφέρει η Α.Α, είναι το πρώτο βήμα για να κτίσει κανείς τη γνώση της επιλογής η οποία μπορεί να ηγηθεί για περισσότερες πρωτοβουλίες για τη μεγάλη πορεία της αειφορίας. (Bob Doppelt, 2003: 38).

Και αυτή η κουλτούρα για τη τελική επιλογή δράσεων και πολιτικών έρχεται μόνο μέσα από την γνώση και την ιεράρχηση αξιών, όπως ενδεικτικά ανέφερε και η 4^η τετράδα, η οποία παρέχεται από την συστηματική παιδεία και τη συμμετοχή του πολίτη στα δρώμενα του τόπου με την θετική αποδοχή της σύγχρονης αντίληψης των παγκόσμιων προβλημάτων.

Γιατί τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα δεν έχουν πλέον στεγανά χώρου, δεν έχουν τείχη, αλλά ανήκουν σ' όλο τον πλανήτη και είναι ζητήματα όλων μας για την επίλυσή τους. Ας μην ξεχνάμε ότι από το χέρι μας μπορεί να αλλάξει όλη η πορεία της ανθρωπότητας.

Και όπως έλεγε και Νίκος Καζαντζάκης « Ν' αγαπάς την ευθύνη να λες εγώ, εγώ μονάχος μου θα σώσω τον κόσμο. Αν χαθεί, εγώ θα φταίω».

5.14.Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετέχοντες σε ομάδες 4 ατόμων (3^ο επίπεδο)

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι:

- Στον πρώτο στόχο (1^ο) για τη πορεία της Μ.Π. προς την Α.Α διαβλέπουμε ότι και οι έξι (6) τετράδες συμφωνούν ότι υπάρχει γόνιμο έδαφος για να αντιμετωπιστεί η Μ.Π ως ένα αστικό τμήμα με παραδοσιακό χαρακτήρα αιφόρου ανάπτυξης κάτω από προϋποθέσεις: 1. της κοινωνικής ισορροπίας, 2. της αντιμετώπισης της εποχικότητας, 3. τη θέσπιση κανόνων και όρων καλής διαβίωσης, 4. τον περιορισμό της απόλυτης «επαγγελματοποίησης», 5. της καλλιέργειας ανάλογης κουλτούρας (το βλέπουμε και στον 3^ο στόχο), 6. της ανάδειξης του ρόλου του ενεργού πολίτη που διακρίνει αθροιστικά τα προβλήματα όχι αποσπασματικά, αλλά και με 7. ήτοι τον καθολικό σχεδιασμό για όλη της πόλη (τον καθολικό σχεδιασμό τον διακρίνουμε και στον 1^ο στόχο των δυάδων) .
- Στο δεύτερο (2^ο) στόχο που αγγίζει τη συνέχιση της δραστηριότητα κάθε παίκτη εντός της Μ.Π ή τη διαμονή για τους κατοίκους, τα ευρήματα είναι ότι οι πέντε (5) τετράδες παραμένουν φιλικά προσκείμενες με την Μ.Π, ενώ υπάρχει και μια (1) τετράδα (η φερόμενη 5^η) που παρουσιάζεται διασπασμένη (2/4) ως προς τη συνέχιση της διαμονής εντός των Τειχών. Οι λόγοι που καταγράφονται για τη συνέχιση της ενασχόλησης ή της διαμονής εντός της Μ.Π., είναι 1. συναισθηματικοί, 2. και ότι η Μ.Π. αποτελεί εμπορικό πόλο έλξης από οικονομικής πλευράς. Όμως, οι δύο (2) παίκτες της 5^{ης} τετράδας που επιθυμούν την απομάκρυνσή τους από την Μ.Π. βασίζονται στο αντιπαραθετικό κλίμα μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών, στην εποχικότητα και στη ζητούμενη «ουμανιτά» μεταξύ των παικτών.
- Ο τρίτος (3^ο) στόχος παρουσιάζεται σε τρία (3) σκέλη (όπως συμβαίνει και στις άλλες ομάδες παικτών) ήτοι: α) θέματα εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης με κοινωνικό πρόσημο, β) θέματα ανάδειξης και εμπλουτισμού του πολιτιστικού κεφαλαίου και γ) Η πιθανή αλλαγή της υπάρχουσας κατάστασης μ' ένα άλλο μοντέλο οικονομικής προσέγγισης εντός των πλαισίων της αιφόρου ανάπτυξης.
- Στο πρώτο (1^ο) σκέλος και οι έξι (6) τετράδες αγγίζουν θετικά την ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης με απώτερο στόχο την

κοινωνική συνοχή και διαπολιτισμική έκφραση, εφόσον καλλιεργηθεί η ανάλογη κουλτούρα (το βλέπουμε και στον 1^ο στόχο), με σταθερούς πόρους για τα προγράμματα, με τους νέους στο επίκεντρο των εξελίξεων (διακρίνουμε τη θεματολογία για τους νέους επίσης στον 3^οστόχο/3^οσκέλος στους επιχειρηματίες, στο χώρο των κατοίκων 3^ο στόχος /3σκέλος και στις δυάδες στον 4^ο στόχο).

- Στο δεύτερο (2^ο) σκέλος και οι έξι (6) τετράδες ομονοούν ότι ο πολιτισμός αποτελεί το θεμέλιο λίθο για την επίτευξη του στόχου της Α.Α και αντίδοτο στην μαζικοποίηση και στην μονοκαλλιέργεια της τουριστικής οικονομίας που αφυδατώνει την πολλαπλότητα του ιστορικού χώρου.
- Στο τρίτο (3^ο) σκέλος και οι έξι (6) τετράδες υπογραμμίζουν την αυθεντικότητα, την κουλτούρα, την ισορροπία των αναγκών και των απαιτήσεων των διαφόρων παικτών και την ανάδειξη του αειφόρου τουρισμού (π.χ boutique hotels) (το βλέπουμε και στις δυάδες/1^{ος} στόχος) ως απάντηση στη μαζικοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν καταλάβει «απρόσωπα» όλη την Μ.Π.

Εξάλλου η μεταβολή του τουριστικού προϊόντος της στη χώρας μας από τα (4S) (Sea, Sun, Sand, Sex-θάλασσα, ήλιος, άμμος και έρωτας) που αναπτύχτηκε την δεκαετία του 70' (μαζικός τουρισμός) και ισχύει και μέχρι και σήμερα οφείλει να μετατραπεί στον τουρισμό του 4E (Environmental, Education tourism-culture and history, Event, Entertainment = Περιβάλλον, Παιδεία-πολιτισμός και ιστορία, Γεγονότα και Διασκέδαση) για να δομηθεί η νέα τουριστική ανάπτυξη με αειφόρο διάσταση και με εξειδικευμένη τουριστική πολιτική (Λαγός, 2016: 118-123)

Συνεπώς, ο 3^{ος} στόχος βρίσκει όλες τις εξάδες (6/6) σύμφωνες στην ανάγκη για εκπαίδευση, επιμόρφωση, συμμετοχή και στη διαμόρφωση κατάλληλης κουλτούρας ώστε να επιστρέψει η ποιότητα και ο πολιτισμός ως αντίδοτο στη μαζικοποίηση και στην απομίμηση. Η αίτηση για ισορροπία μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών και της ανάδειξης της τοπικής τέχνης και των τοπικών προϊόντων ίσως είναι ο δρόμος για την Α.Α.

- Ο τέταρτος (4^{ος}) στόχος παρουσιάζει την θετική προσέγγιση όλων των έξι (6) τετράδων στο κλίμα της συνεργασίας με τη θέση ότι η Τ.Α. να έχει τον πρώτο λόγο (leader) [Τον κεντρικό ρόλο της Τ.Α. τον βλέπουμε επίσης στους ανθρώπους της Τ.Α./5^ο στόχος, στους κατοίκους /4^ο στόχος, στον χώρο του

πολιτισμού/ 5^ο στόχο, στις δυνάδες/5^ος στόχος, στους επιχειρηματίες/4^ο στόχος]. Μάλιστα επισημαίνεται ότι μέσα από την παιδεία και την κουλτούρα μπορεί να γίνει η αποδοχή της διαφορετικότητας των ατόμων, ώστε η συνεργασία να έχει αίσια εξέλιξη. Οι ενεργοί πολίτες με την εμπέδωση αξιών και γνώσεων μπορούν να συνυπάρξουν προς όφελος της Μ.Π. και αυτό πρέπει να καταστεί αδήριτη πολιτική ανάγκη. Οι πολίτες να συμμετέχουν στα κοινά με γνώσεις, παιδεία και αξιές ώστε η φθοροποιός άμετρη σημερινή ανάπτυξη να περάσει στη βιωσιμότητα και στην διάρκεια με άτομα που μπορούν να αντιληφθούν το αμοιβαίο όφελος και το κοινό καλό.

- Ο πέμπτος (5ος) στόχος παρουσιάζει την θετική εκτίμηση και των έξι (6) τετράδων για τη διαπραγμάτευση που θα προκύψει από την προσπάθεια στην οποία όλοι θα συνεισφέρουν για τη βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

Αυτή η διαδικασία οφείλει να εμπεριέχει κανόνες και όρους, σεβασμό και ηθική υπόσταση για να βρεθεί η χρυσή τομή μεταξύ των συμφερόντων και αναγκών των διαφορετικών παικτών και με άτομα, τα οποία θα συμμετέχουν στη διαπραγμάτευση με «φρέσκια μυαλά», χαρισματικά, αλλά και με την συναίσθηση της ευθύνης του διαλόγου. Η Τ.Α. όπως είδαμε, μπορεί να έχει τον κύριο συντονιστικό ρόλο, χωρίς να αποκλείεται και το Πανεπιστήμιο από αυτό το εγχείρημα, ως ουδέτερος επίσημος φορέας.

Όλοι είναι αναγκαίοι σε αυτό το «ταξίδι», δεν περισσεύει κανένας. Η Μ.Π. ανήκει στην αιωνιότητα και έτσι πρέπει να την αντιμετωπίζουμε.

Εμείς είμαστε ένας κόκκος στην απεραντοσύνη, όμως μπορούμε να συνθέσουμε το οικοδόμημα της ανθρωπότητας προσφέροντας και όχι αφαιρώντας.

Και οι έξι (6) εξάδες λειτούργησαν υπερασπιστικά για την αειφόρο ανάπτυξη της Μ.Π., αναδεικνύοντας τη γνώση και την κουλτούρα, τις αξίες και την ισορροπία για να μπορέσουμε να βρούμε το δρόμο της βιωσιμότητας μέσα από την αυτοπραγμάτωση και την αυτοσυνειδησία. Οι όροι και οι κανόνες που οφείλουν να τεθούν, ώστε η διαπραγμάτευση να είναι ειλικρινής και αποτελεσματική πρέπει να επεξεργάζονται από ενεργούς πολίτες, λελογισμένους, γνωστικούς παίκτες με χαρίσματα και ήθος που θα βλέπουν μακριά και θα αντιλαμβάνονται ότι η Μ.Π. είναι ένας ζωντανός οργανισμός με τις ανάγκες της, με τις αντιπαραθέσεις της και την εξέλιξή της.

Γιατί όπως έλεγε και ο Henry Lefebvre «η πόλη είναι έργο τέχνης και διαθέτει μια ιστορία που την φτιάχνει ο άνθρωπος». Σε αυτό το έργο τέχνης είμαστε υποχρεωμένοι να

συνεισφέρουμε στη διατήρηση των χρωμάτων και της λάμψης τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετέχοντες σε ομάδες των 4 ατόμων (3^ο επίπεδο)

	ΑΕΙΦΟΡΙΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ
ΤΕΤΡΑ-ΔΕΣ (3^ο ΕΠΙΠΕΔΟ) (6), τετράδες	<p>ΝΑΙ ΣΤΗΝ Α.Α (6/6), ΜΕ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ :</p> <ul style="list-style-type: none"> -ΚΑΝΟΝΕΣ & ΟΡΟΥΣ, -ΕΥΑΙΣΘΗΤΟ-ΠΟΙΗΣΗ -<u>ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ</u> ΕΝΕΡΓΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ, -ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ , -ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, -ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ -ΥΠΑΡΞΗ ΕΛΠΙΔΑ <p>ΟΜΩΣ:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟ-ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ -ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ -ΟΧΙ ΣΤΟ ΔΙΩΓΜΟ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ 	<p>ΝΑΙ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ Μ.Π (5 +1/2 /6) ΛΟΓΩ:</p> <ul style="list-style-type: none"> ...ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ, ...ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΚΟΜΒΟΣ, ...ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΜΙΑ «ΝΕΑ ΟΥΜΑΝΙΤΑ» ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗΣ <u>ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ</u> ...ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ «ΑΛΛΗ» ΠΟΛΗ <p>ΟΧΙ (1/2 ΤΗΣ 1/6)*, ΛΟΓΩ:</p> <ul style="list-style-type: none"> ...ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ (-ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ) -ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΥΠΟ ΔΙΩΓΜΟ <p>*[ΜΙΑ ΤΕΤΡΑΔΑ (η 5 Η) ΦΕΡΕΤΑΙ <u>ΔΙΑΣΠΑΣΜΕΝΗ</u>]</p>	<p>ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (6/6) ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΘΕΙ <u>Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ</u></p> <p>ΝΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΟ ΛΙΘΟ ΤΗΣ Α.Α ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ</p> <p>ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΠΟΡΕΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ (LOCAL PRODUCTS) ,</p> <ul style="list-style-type: none"> -ΤΕΧΝΗ , -ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ , - ΗΠΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (BOUTIQUE HOTELS-B/H) 	<p>ΝΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ (6/6) ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΜΙΑΣ «COMUNITA» ΜΕΣΑ ΑΠΟ:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ΑΞΙΕΣ -ΓΝΩΣΕΙΣ -ΠΑΙΔΕΙΑ -ΣΥΝΕΧΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ, ΓΙΑΤΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΗΣ Μ.Π. (ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ “SPECIAL REGION”), ΘΑ ΑΝΑΖΩΓΟΝΗΘΕΙ ΟΛΗ Η ΠΟΛΗ, ΟΛΗ Η ΡΟΔΟΣ. (ΚΕΝΤΡΟΒΑΡΗ ΘΕΣΗ) <p>Η Τ.Α. ΝΑ ΕΧΕΙ ΤΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΟ («LEADER») ΡΟΛΟ.</p>	<p>ΝΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ (6/6), ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΒΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΤΩ ΑΠΟ:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ, -ΗΘΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ -ΑΠΟ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΑ ΑΤΟΜΑ -ΑΠΟ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ -ΑΠΟ ΝΕΟΥΣ (ΦΡΕΣΚΑ ΜΥΑΛΑ) <p>ΜΕ ΤΗΝ Τ.Α. ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ (INTERESSI COMUNI)</p> <p>ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Ο «LEADER» ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ, ΛΟΓΩ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑΣ</p> <p>ΩΣΤΕ ΝΑ: ΒΡΕΘΕΙ Η ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ- <u>Η ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ</u> ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΚΤΩΝ</p>

5.15.Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων από τη σύγκριση και των τριών (3) επιπέδων

Σήμερα ο κόσμος βρίσκεται σε μια ρευστή κατάσταση. Τη βιομηχανική επανάσταση διαδέχτηκε η τεχνολογική και σήμερα διατρέχουμε τη ψηφιακή. Οι ρυθμοί ζωής έχουν αλλάξει, οι μετακινήσεις και η παραγωγή. Νέα προϊόντα έρχονται στο φως της αγοράς, ελκυστικά, ανταγωνιστικά, όμως εξαντλώντας τις φυσικές πηγές. Αυτός ο κύκλος: πηγή-διαμόρφωση προϊόντος – μαζική παραγωγή και προώθηση στην πολύμορφη αγορά παρέχει ένα νέο τρόπο καταναλωτισμού. Περιορίζεται συνήθως στην ατομική ικανοποίηση παρακολουθώντας το μότο της παγκοσμιοποίησης που ξεκίνησε μετά το 1990 και ήταν «ευημερίας για όλους, ανάπτυξη παντού». Αυτό ήταν ένα ψευτοσύνθημα για να ωθήσει τον καταναλωτή σε μία αέναη κούρσα για την προσωπική του αυταρέσκεια, απομακρυσμένος από το κοινό καλό, το μέτρο και την ισορροπία μεταξύ των εισροών (της γης του τοπίου, της ενέργειας, του νερού) και των εκροών (απόβλητα) μιας αστικοποιημένης κοινωνίας.

Η ποιότητα ζωής, η φιλική σχέση ανθρώπου και φύσης, ατόμου και περιβάλλοντος άρχισε να ανατρέπεται υπέρ του homo-economicus. Το περιβάλλον, η κοινωνική διάσταση και η οικονομία άρχιζαν να μπαίνουν σε μια επικίνδυνη ανισορροπία, προκαλώντας το φόβο ότι το σύγχρονο αποτύπωμα του δικού μας πολιτισμού να μην λάμπει για τις επόμενες γενεές, αλλά και να διαρκέσει περιορισμένο χρόνο.

Αυτό έγινε ουσιαστικά αντιληπτό από τη διεθνή κοινότητα το 1987 και έτσι αντιδρώντας σε αυτή την κατάσταση δημοσίευσε τη γνωστή έκθεση με τίτλο «το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) από την επιτροπή του ΟΗΕ με βασική κατεύθυνση την αειφόρο ανάπτυξη που οριζόταν πλέον ως «η ανάπτυξη, η οποία εξασφαλίζει την ευημερία της παρούσας γενιάς χωρίς να υπονομεύει το δικαίωμα των επόμενων γενιών να έχουν πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες εκείνες που τους εξασφαλίζουν τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο ευημερίας με αυτό της παρούσας γενεάς».

Ουσιαστικά εξελισσόταν ένα φαινόμενο, όπου οι σημερινές ανάγκες, οι οποίες ικανοποιούσαν την ευημερία των τωρινών γενεών, υποβάθμιζαν σταδιακά τον φυσικό κόσμο σε βαθμό που οι επόμενες θα είχαν κατώτερο (τουλάχιστον) επίπεδο ευημερίας ή ακόμη και θα δημιουργούνταν ο κίνδυνος της εξαφάνισης του ανθρώπινου είδους.

Αυτή η συνεχόμενη ανησυχία καταγράφηκε και στο Ρίο της Βραζιλίας (1992) στην Παγκόσμια διάσκεψη με θέμα «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», όπου με τα 40 άρθρα της

Agenda 21 μπαίνουν οι βάσεις της εφαρμογής της Αειφόρου Ανάπτυξης (Α.Α) στο τετράπτυχο, Οικονομία, Κοινωνία, Περιβάλλον και Πολιτισμός προσδιορίζοντας την Α.Α ως «την ανάπτυξη που παρέχει μακροπρόθεσμα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη, φροντίζοντας τις ανάγκες της παρούσας γενιάς και των μελλοντικών γενιών».

Η επίκληση των αναγκών του σήμερα και του αύριο προσδιόριζε ουσιαστικά τις ανησυχίες της διεθνούς κοινότητας στο κύμα της μεγέθυνσης, που επεκτεινόταν και καταλάμβανε την παραγωγή και το χώρο με τρόπο ασύμμετρο και άδικο.

Ο χώρος από ιδιότητα του νου, όπως τον πρόβαλε ο Κάντ ή σαν κοινωνική κατασκευή όπως τον διατύπωνε ο Φουκώ ή ακόμη και σαν ενσώματος με χαρακτηριστικά της γραφής και της γλώσσας που τον περιέγραφε ο Ντεριντά, καθίσταται εργαλείο διαχείρισης και σχεδιασμού. Ομοίως και η παραγωγή γίνεται μαζικοποιημένη με στόχο την κατανάλωση και την εύκολη διάδοση. Οι μεταφορές και το αυτοκίνητο ώθησαν στις αρχές του 1900 την παραγωγή σε άλλα επίπεδα παρασύροντας τη γεωργία σε δεινή θέση και αυξάνοντας συνεχώς την αστυφιλία και τις πόλεις, οι οποίες μετατρέπονται σε κέντρα υπηρεσιών και διαχείρισης της οικονομίας και του εμπορίου.

Ο χώρος μεταλλάσσεται σε κοινωνική αστική έκφανση όπου ο πολίτης αποκτά εξουσία διαχείρισης και επέμβασης προσβλέποντας σε ατομικά οφέλη του. Η ρίζα του καπιταλισμού αποδίδει την ευκαιρία του ατομικού πλουτισμού και της μονοσήμαντης ανάπτυξης θυσιάζοντας πολλές φορές τις φυσικές πηγές και τα φυσικά αποθέματα για την «ανακάλυψη» του κέρδους. Οι παλιοί χρυσοθήρες της Αμερικής αντικαθίστανται με τους τραπεζικούς και τα «golden boys» στο κυνήγι των Funds σε μια διεθνοποιημένη κοινωνία, όπου η συντριπτική πλειονότητα υποφέρει μαζί, ενώ όσοι βρίσκονται στην κορυφή-1%-ζουν πλουσιοπάροχα ⁵¹.

Ουσιαστικά η παγκοσμιοποίηση που ήλθε σαν πολιτικοοικονομικό φαινόμενο στις αρχές του 90' υποστηριζόμενη από τις γεωπολιτικές συγκυρίες (το τέλος του Ψυχρού Πολέμου) και την ενίσχυση της ψηφιακής τεχνολογίας ανέτρεψε παραδοσιακές αναπτυξιακές δυνάμεις και σχεδιασμού, οι οποίες στηριζόντουσαν στη δύναμη του κράτους. Σταδιακά η ισχύς τους έθνους – κράτους, ο πυλώνας του πολιτικού συστήματος, υποχωρούσε για να αντικατασταθεί από υπερ-Οργανισμούς, από τους οποίους εξαρτάται πλέον η τύχη του πλανήτη. Σήμερα στην εποχή της μετα-νεωτερικότητας η κοινωνική ισορροπία, αλλά και η όποια οικολογική ευαισθησία πέρασε στην ασφάλεια ⁵².

⁵¹ Βλ σχετικά στο Stiglitz Joseph (2012), *Το τίμημα της ανισότητας*, (μεταφρ. Ν. Ρούσσο), Αθήνα: Ημερήσια, σ. 23.

⁵² Βλ σχετικά στο Cooper Robert (2003), *Η διάσπαση των εθνών*, (μεταφρ. Κ. Αμπαζής), Αθήνα: Κέρδος, σ. 55.

Σε αυτό το «ρεύμα» ο χώρος μορφοποιείται στα καπιταλιστικά πρότυπα, σε ζώνες παραγωγής και υπηρεσιών, σε κέντρο και σε περιφέρεια, σε περιοχές εργασίας και αναψυχής ώστε να αποδοθεί η σύγχρονη πόλη του εμπορίου και της οικονομικής ανταλλαγής. Κτίζεται μέσα στην πόλη ένα παίγνιο ανισορροπίας, έδρα του καταναγκασμού και του απρόβλεπτου εκτός από συνήθη τόπο συναναστροφών και σύγκλισης επικοινωνιών και πληροφοριών⁵³.

Η παγκοσμιοποίηση επέφερε την ενοποίηση του χώρου που συνοδεύεται από την ενοποίηση του χρόνου για την πρόθεση ανάγκης αντιμετώπισης των μεγάλων προβλημάτων της ανθρωπότητας⁵⁴.

Έχει προκληθεί μια μορφή «σύμπτυξης» δια μέσου της χωροχρονικής διάστασης, η οποία διευκολύνει την αλληλοδράση και αλληλεξάρτηση καθώς τα άτομα που μένουν στο ίδιο μέρος προσφέρουν την τοπική εμπειρία, αλλά συγχρόνως απολαμβάνουν και την παγκόσμια χωρίς να μετακινηθούν. Ο local citizen μετατρέπεται σε global citizen και τανάπαλιν. Η πληροφορία και η γνώση, η πράξη και η επέμβαση γίνονται γέφυρα του παγκοσμίου και του τοπικού, του χωρικού και του χρόνου.

Αυτό δημιούργησε την εμπορευματοποίηση της γης σε ανεξέλεγκτα κεφάλαια αγνώστου ταυτότητας και προέλευσης, σε ένα οικονομικό σύστημα γεμάτο από αδιαφάνεια, η οποία προκαλούνταν από την ανυπαρξία οικονομικών συνόρων και συγκεκριμένων επενδυτών. Ο χώρος παραδίδεται σταδιακά στην ιδιωτικοποίηση και στην χρηματιστηριακή λαίλαπα του κέρδους, συρρικνώνοντας το σεβασμό και την ευθύνη στο δομημένο και φυσικό περιβάλλον. Το περιβάλλον γίνεται βορά στους σχηματιστές και στην παντοδύναμη οικονομία, η οποία καταβροχθίζει στο πέρασμά της κάθε ποιοτική αντίσταση και ανθρώπινη υπόσταση του μέτρου. Όλα μετρούνται με δείκτες οικονομίας στην πολιτική βούληση της ανάπτυξης και της ευημερίας. Είναι όμως τα πράγματα συμβατά με την διατήρηση της βιοποικιλότητας, η οποία βρίσκεται σε κίνδυνο κάτω από τις ανεξέλεγκτες ανθρώπινες επεμβάσεις⁵⁵?

Ο Επίκουρος έλεγε «ο άνθρωπος που δεν ευχαριστείται με τα λίγα δεν ευχαριστείται με τίποτα».

Είναι η στιγμή του όρου της «από-ανάπτυξης», θέμα που ζητείται για την οικονομία, την πολιτική και την κοινωνία και οδηγεί σε ένα πρόταγμα για μια αυτόνομη και οικονομία κοινωνία, δεχόμενο την οικολογική κρίση από την μια πλευρά, αλλά και την πορεία της

⁵³ Βλ σχετικά στο Lefebvre Henry, (2007), Δικαίωμα στην Πόλη (μεταφρ. Π.Τουρνικιώτης & Κ.Λωράν), Αθήνα: Κουκίδα, σ. 109.

⁵⁴ Βλ. σχετικά στο Ντάλης Σωτήρης, (2012), *Η Ε.Ε και η πολυμερής διαχείριση της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Παπαζήση, σ. 78.

⁵⁵ Βλ σχετικά στο Δημητρίου Αναστασία,(2009), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιβάλλο , Αειφορία*, Αθήνα: επίκεντρο, σ.152.

κριτικής της τεχνικής και της συνεχόμενης ανάπτυξης. Χρειαζόμαστε ένα «ξαναμάγεμα» της ζωής, που είναι μέσα στη ζωή μας ⁵⁶.

Αυτό το «ξαναμάγεμα» περνάει μέσα από μία βιώσιμη πόλη, όπου οι ανάγκες της θα είναι ισορροπημένες από την μετατροπή των εισροών της στην ικανοποίηση των πολιτών και στον ανάλογο περιορισμό των εκροών της (Μπίθας, 2001: 128).

Αύτη η μαγική λέξη της ισορροπίας υφαίνει τη σχέση του χώρου με την κοινότητα, του κοινοτικού με το ανθρωποφυσικό περιβάλλον μέσα από τις σταθερές και μεταβλητές ανάγκες, τη δομή και την ψυχολογία του χώρου, τη μορφή και την οργάνωσή του ⁵⁷.

Η ανεύρεση της ισορροπίας μέσα στην πόλη περνάει μέσα από αντιπαραθέσεις συμφερόντων, μέσα από αντιπαλότητες κοινωνικών τάξεων για να παρουσιαστεί η πολη ως το κοίλον του θεάτρου με την παράσταση να αναπτύσσεται στη σκηνή, η οποία φέρνει κάθε φορά το αστικό τοπίο ή μέρος του μπροστά στην πολη ⁵⁸.

Η πολη ως έκφανση της ανθρώπινης δραστηριότητας αποτυπώνει τον πολιτισμό της, την χρονική στιγμή δημιουργία της πόλης και της επέκτασή της, ο πολιτισμός του δημιουργού καταγράφεται στην ιστορία. Αυτό είναι και η πρόκληση για το αποτύπωμα του ανθρώπου.

Θα ενέχει μέσα αξίες του σεβασμού και της αλληλεγγύης, της ευθύνης και της φροντίδας για τις επόμενες γενεές, της ελευθερίας της σκέψης και της βούλησης ή θα περιοριστεί στην καταγραφή μιας μεγέθυνσης που θα συμπαρασύρει στο διάβα της την αρμονία ανθρώπου και φύσης.

Απαιτείται μια φυγή από τον ανθρωποκεντρισμό στα πλαίσια της Ηθικής της ευθύνης, η οποία θα στοχεύει στην αναγνώριση ιδίων δικαιωμάτων στη φύση, στην αλλαγή της καταστροφικής στάσης της ανθρωπότητας απέναντι στη φύση (Παπαδημητρίου, 1994: 259).

Οφείλουμε να περάσουμε από τις «ψευδείς ανάγκες» σε μια κοινωνία όπου τα εμπορεύματα και οι πόροι θα διανέμονται ισότιμα και δίκαια στη βάση διαδικασιών μιας αποτελεσματικής ορθολογιστικής χρήσης ⁵⁹.

Είναι να αντιληφθούμε ότι η πόλη πρέπει να καταναλώνει ότι παράγει και το οικολογικό της αποτύπωμα να περιορίζεται σταδιακά. Αυτό πρακτικά προϋποθέτει την

⁵⁶ Βλ σχετικά στον Λατούς Σερζ, (2008), *Το στοίχημα της από-ανάπτυξης* (μεταφρ.Χ. Σαρικά), Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σ. 344.

⁵⁷ Βλ. σχετικά στο Παπαδολαμπάκη Μανώλη, (1981), *Επικοινωνία και κοινότητα στην πόλη*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, σσ. 221-222.

⁵⁸ Βλ σχετικά στον Βέττα, Α., «Τα δημόσια και απόκρυφα μέρη του χώρου, μια εφαρμογή στο θεατρικό χώρο» στο Επιστημονικό Συμπόσιο, *Ελληνικός Αστικός Χώρος*, (4-5 Απριλίου 2003), Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, σ.140.

⁵⁹ Βλ σχετικά στο Ίλλιτς Ιβάν, (1999), *Για τις ανάγκες του ανθρώπου σήμερα*, Θεσσαλονίκη: Νησίδες, Σ.85.

αλληλοσυσχέτιση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων, ώστε να επιτυγχάνεται η βέλτιστη χρήση των πόρων και ο βέλτιστος συνδυασμός των διεργασιών⁶⁰.

Ο σχεδιασμός της πόλης γίνεται πλέον επιβεβλημένος γιατί περνάει από το μεικτό σύστημα χρήσεων γης του Μεσαίωνα στην γεωμετρική μορφή της Βιομηχανικής πόλης και της μετέπειτα πόλης των γραμμικών μεταφορών, λόγω διείσδυσης του αυτοκινήτου. Η πόλη αρχίζει να αποτελεί κοινωνικοπολιτικό πόλο, όπου η συνθετότητα των λειτουργιών της οφείλει να ρυθμίζεται και να ταξινομείται (4^ο CIAM-Χάρτα της Αθήνας, 1933). Από τους τομείς παραγωγής της βιομηχανικής πόλης και της κατοικίας περνάμε σταδιακά σε κανονιστικά πλαίσια σε κυκλικό σχεδιασμό ή γραμμικό με το Κέντρο διοίκησης ως αστικό πυρήνα, την προαστική ζώνη και την εκτός σχεδίου περιοχή ως εξέλιξη της βιομηχανικής πόλης στο πέρασμα της στην μοντέρνα πόλη σε μια μορφή κατακερματισμού χρήσεων⁶¹.

Ουσιαστικά το ρεύμα της πολεοδομίας το οποίο καταγράφηκε ως εκείνο του φονξιοναλισμού (Functionalism) από το 1920 και μέχρι τα μεταπολεμικά χρόνια, όπου η επίταξη των νέων αστικών αναγκών και η αύξηση του πληθυσμού, δημιούργησε το νέο ρεύμα στην χωροταξία της πόλης, το λεγόμενο του «στρουκτουραλισμού» (structuralism), στη βάση της συμπαγούς (compact city) πόλης, με τις μεταφορές και τους δρόμους, την μαζική παραγωγή να αποτελούν δομικά κεντρικά στοιχεία της φόρμας της πόλης.

Στις αρχές του 1960 η πολη αποκτά μια κοινωνική διάσταση και έννοια. Η κοινωνιολογία και η ιστορία του αστικού σχεδιασμού καταλαμβάνουν το επίκεντρο της μεθοδολογίας του, αποκτούν μεθοδολογικό ενδιαφέρον όλες οι κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές, ψυχολογικές προσεγγίσεις του φυσικού χώρου⁶².

Ο χώρος και η κοινωνία αποκτούν αμφίδρομη σχέση, μια σχέση «αντανάκλασης», όπου ο χώρος δείχνει μέσα από τα χαρακτηριστικά του τον συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο αρθρώνονται οι δομές και τα κοινωνικά επίπεδα. Η πόλη ουσιαστικά εκφράζει την κοινωνία στο σύνολό της, μέσα από την κατανάλωση, συνδεδεμένη με το κεφάλαιο και την σχέση των κοινωνικών τάξεων. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός είναι εργαλείο ρύθμισης για να αντιπαλέψει τα αντιτιθέμενα συμφέροντα και αξίες των κοινωνικών τάξεων και κινημάτων. Η κοινωνική αλλαγή θα έλθει μέσα από την αναμόρφωση του κράτους και της κοινωνίας και όχι μέσα από φόρμες και ευθύγραμμες δομές (βλέπε σχολή του Σικάγο στην Αμερική)⁶³.

⁶⁰ Βλ. σχετικά Κλαμπατσέα Ρένα, (2012), «Η πολη στην εποχή της κρίσης και οι προοπτικές της αειφορίας», πανεπιστημιακές σημειώσεις.

⁶¹ Βλ. σχετικά Hall Tim, (2005), *Αστική Γεωγραφία* (μεταφρ. Ν. Γ. Καραχάλης). Αθήνα: Κριτική, σ. 35.

⁶² Βλ. σχετικά Κομνηνός Νίκος, (1986). *Θεωρία της αστικότητας*. Αθήνα Σύγχρονα Θέματα, σ. 107.

⁶³ Βλ. σχετικά Castells. M., (2012). «Η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης», στο Βαΐου Ν., και Χ'μιαλης Κ., *Ο χώρος στην αριστερή σκέψη*, Αθήνα: Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς / νήσος, σσ. 64-68.

Η τεχνολογία και η νέοι τρόποι επικοινωνίας σηματοδότησαν και τον σχεδιασμό, αλλά και την πραγμάτωση της νέας πόλης, η οποία εξελίσσεται με δυναμικό τρόπο, απορροφώντας ουσιαστικά τους σύγχρονους αστικούς κραδασμούς των περιβαλλοντικών ζητημάτων που εστιάζονται σε θέματα οικολογικής διάστασης, κοινωνικών δεδομένων, οικονομικής υπόστασης, αλλά και πολιτιστικής απεικόνισης, μιας και τα ιστορικά κέντρα αποκτούν κεντρική σημασία για την αναζωογόνηση της σύγχρονης πόλης. Η «πόλη» αποκτά πολυσύνθετη σημασία και «εισέρχεται» σ' όλες τις διεθνείς συναντήσεις και φόρα, ως επίκεντρο συζήτησης για το μέλλον της και την ύπαρξή της σε συνδυασμό με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Ε.Ε. είναι από τους θεσμικούς φορείς που προβληματίστηκαν νωρίτερα πάνω στο θέμα περιβάλλοντος και κοινωνικής συνοχής. Από την Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) που έβαλε τα θεμέλια της συνάφειας των πυλώνων της αειφόρου ανάπτυξης, στο πέρασμα στην Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) για την επιδίωξη της ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης, φτάνουμε το 2001 στο Γκέτενμποργκ της Σουηδίας για να μιλήσουμε για τη Στρατηγική της Ε.Ε για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Commission of the European Communities, 2001).

Ο τελευταίος σταθμός για το μέλλον της Ευρώπης παρουσιάζεται το 2016, ως η «Λευκή Βίβλος» με πέντε εναλλακτικά σενάρια στο πνεύμα της ενότητας από τον Πρόεδρο κ. Juncker, ο οποίος ήταν και η συμβολή της Ένωσης για τη Σύνοδο Κορυφής της Ρώμης στις 25 Μαρτίου 2017. Εκεί τονίστηκε ότι η πορεία της Ε.Ε. οφείλει να είναι ασφαλή, ευημερούσα, ανταγωνιστική, κοινωνικά υπεύθυνα και βιώσιμη⁶⁴.

Αλλά το πνεύμα της βιώσιμης ανάπτυξης έχει αναπτυχθεί έντονα και στο σχεδιασμό της ευρωπαϊκής πόλης. Ο Χάρτης των Ευρωπαϊκών Πόλεων και Κωμοπόλεων με στόχο την αειφορία (Ο Χάρτης του Aalborg, 1994) προδιαγράφει τα βήματα και τις δράσεις για την επίτευξη της αειφορίας στον ευρωπαϊκό χώρο για τις αειφόρες πόλεις και κωμοπόλεις στο πλαίσιο της Local Agenda 21.

Ο Χάρτης της Λειψίας (2007) για τις ευρωπαϊκές βιώσιμες πόλεις περιγράφει την νέα Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε, σε όλες τις διαστάσεις, προκείμενου οι πόλεις να επιτελέσουν το έργο τους ως μοχλοί κοινωνικής προόδου και οικονομικής ανάπτυξης, πάνω σε πολυεπίπεδη διακυβέρνηση με νέα αίσθηση ευθύνης για τις πολιτικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, αλλά και με συντονισμό όλων που συμμετέχουν σε αυτή, την σπουδαία διεργασία⁶⁵.

⁶⁴ Βλ σχετικά Ντάλης, Σ., (2017), *Η «Δύσκολη» Ευρώπη*. Αθήνα :Παπαζήση, σ.146.

⁶⁵ Βλ. σχετικά Μανιάτης, Γ., (2009), *Η πρόκληση της Πράσινης Ανάπτυξης*. Αθήνα Α Λιβάνη, σ.137

Η πόλη γίνεται εκ των πραγμάτων πεδίο σύγκλισης, αλλά και αντιθέσεων και αυτό είναι το πολύ ενδιαφέρον για τη μελέτη μας.

Η σύγχρονη πόλη διαμορφώνεται ως κέντρο οικονομικών, πολιτιστικών και κοινωνικών διεργασιών. Όμως, παρουσιάζει δύο πρόσωπα, τα οποία συνενώνονται, αλλά και διαιρούνται, παρέχουν αλλά και απορροφούν δυναμικό, μετασχηματίζονται αλλά και παγώνουν σ' ένα αστικό παίγνιο που χρειάζεται διερεύνηση.

Αυτό το αστικό παίγνιο (urban game) διεξάγεται σ' ένα σύνθετο σύστημα, όπου οι εμπλεκόμενοι παίκτες υπακούουν σε όρους κοινωνίας και αγορών, με τα συνεπακόλουθα των συγκρούσεων συμφερόντων και στάσεων για την κατάληψη θέσεων ισχύος από την μια ομάδα σε βάρος της άλλης (Χαστάογλου, 1982: 144).

Αυτό το «κοινωνικό μπρα ντε φερ» που εξελίσσεται στην μοντέρνα πόλη έχει νικητές και ηττημένους στη μια εκδοχή, αλλά στο game city υπάρχει και η εκδοχή της συμφωνίας, της σύγκλισης, ανάμεσα σε αποκλίνουσες απόψεις κάτω από μια διαπραγμάτευση για τη ρύθμιση προς την ανεύρεση του σημείου ισορροπίας του αστικού συστήματος.

Έτσι, διαμορφώνεται η γνωστή «Θεωρία των Παιγνίων», όπου κάθε λελογισμένος παίκτης προσπαθεί να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που διαθέτει για να εμποδίσει τον αντίπαλό του να αποκτήσει πλεονεκτήματα που θα περιορίσουν τα δικά του κέρδη. Επομένως, οι ενέργειες του εξαρτώνται άμεσα από την θέση (στρατηγική) που θα επιλέξει ο αντίπαλος. Αυτό το παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος πηγάζει από την σύγκρουση ισχύος, όπου ο δυνατότερος επιβάλλει τους κανόνες και όρους στον αδύναμο.

Αυτό το διακρίνουμε από αρχαιοτάτων χρόνων και ειδικότερα στην γνωστή διαμάχη των Αθηναίων με τους κατοίκους της Μήλου (416 π.χ), όπου το αποτέλεσμα ήταν η καταστροφή και η κατάκτηση της Μήλου από τους ισχυρούς Αθηναίους, γιατί απλά οι Μήλιοι όφειλαν μια ρεαλιστικότερη προσέγγιση μέσα από τον αξιοπρεπή συμβιβασμό, όπου και τα δύο μέρη θα οφειλόntonτουσαν, όπως οι Αθηναίοι θα παρουσιαζόντουσαν ως μη κατακτητές και πολεμοχαρείς στον τότε κόσμο, αλλά και οι Μήλιοι θα μπορούσαν να αναβαθμιστούν με τη συμμαχία με τους ισχυρούς Αθηναίους (Βαρβαρούσης, 1998: 192).

Αυτή η μονομέρεια ώθησε τον John Nash να προσφέρει στην ανθρωπότητα την Θεωρία των Παιγνίων (Θ.Π.) του «μη μηδενικό άθροισμα». Η δεκαετία του 50' και η μετέπειτα εξέλιξη της Θ.Π. αποτέλεσε σταθμό σε πολυεπίπεδη εφαρμογή, διακρίνοντας τη συνεργασία, τη διαπραγμάτευση ως στοιχεία κοινωνικοοικονομικής υπόστασης και αναδεικνύοντας παράλληλα τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης ως πλαίσιο διαμόρφωσης αποτελέσματος.

Η Θ.Π βρίσκεται παντού, αφού συνάρπασε την γενιά των οικονομολόγων μετά το 1970, εξαπλώθηκε σαν ανεξέλεγκτη πυρκαγιά σε όλες τις Κοινωνικές Επιστήμες (Βαρουφάκης 2007, σ.32).

Ο Thomas Schelling αναφέρει ότι η διαδικασία της στρατηγικής της αντιπαράθεσης, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της Θ.Π, αποδεικνύει ότι οι περισσότερες αντιπαράθεσεις ενέχουν την κατάσταση της διαπραγμάτευσης. Αυτή είναι η ικανότητα των παικτών να αντιληφθούν ότι η απόφαση του ενός εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την επιλογή του άλλου παίκτη. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης γίνεται σαφής όταν υπάρχει παραχώρηση και παραδοχή (concession) ⁶⁶.

Ουσιαστικά καταγράφεται πλέον η υπόθεση για την ανεύρεση της ιδανικής «ισορροπίας» (Nash-equilibrium) μεταξύ των κινήσεων των παικτών και των προσδοκιών τους ώστε να βρεθεί η λύση στις αντιθέσεις των παικτών, στην οποία θα στραφούν όλοι οι εμπλεκόμενοι. Αυτό απαιτεί διάλογο μεταξύ των λελογισμένων διαπραγματευτών που βασίζεται σε στρατηγικό σχεδιασμό

Αυτό το σημείο λέγεται «σημείο σέλλας» που προκύπτει μέσα από την επίτευξη συγκατάθεσης συγκρουόμενων συμφερόντων των κοινωνικών ομάδων. Όσο μεγαλύτερη σε βαθμό είναι αυτή η συγκατάθεση μεταξύ των αντιμαχόμενων ομάδων, τόσο σταθερό και βιώσιμο είναι το κοινωνικό περιβάλλον. Και αντίθετα όσο λιγότερο είναι εξασφαλισμένη αυτή η συγκατάθεση και υπάρχει κλίμα δυσπιστίας και απειλών, τόσο περισσότερο ασταθής είναι η ισορροπία του καθεστώτος ⁶⁷.

Η Θ.Π πλέον έχει γίνει κομμάτι των σχέσεων του ανθρώπου και σπάνια δεν βρίσκεται τόσο στην επαγγελματική, όσο καις τη προσωπική μας ζωή. Είναι πολύ απλά η μελέτη των αλληλεξαρτωμένων αποφάσεων τόσο σε τοπικό, σε εγχώριο αλλά και διεθνές επίπεδο. Με την κοινωνική ψυχολογία να μελετά τον άνθρωπό όταν υπεισέρχεται ο παράγοντας του «άλλου», ουσιαστικά η Θ.Π είναι ένα καλό πεδίο για την ανάλυση της. Είναι η ψυχολογική διαδικασία μεταξύ αντιτιθέμενων πλευρών για την ανάκυψη της καλύτερης εναλλακτικής λύσης, η οποία καταγράφεται ως BATNA (Best Alternative To a Negotiated Agreement) ώστε να υπάρξει ένα αποτέλεσμα με αμοιβαίο όφελος (win/win) ⁶⁸

Οι παίκτες, οι αξίες των παικτών, οι ρόλοι, οι κινήσεις τακτικής και ο τελικός σκοπός δομούν ένα σύστημα όπου τα πάντα μπορούν να διαπραγματευτούν⁶⁹.

⁶⁶ Βλ στο Schelling Thomas, (1960), *The strategy of conflict*. USA: Harvard University, p.5

⁶⁷ Βλ. στο Φιλίνη, Κ., (2008), *Θεωρία των Παιγνίων και Πολιτική Στρατηγική*. Αθήνα Θεμέλιο, σσ. 54-114

⁶⁸ Βλ. στο Αρβανίτης, Αλέξης, (2017), *Πώς να (μη) διαπραγματεύεσαι*. Αθήνα: Gutenberg, σ. 25.

⁶⁹ Βλ. στο Brandenburger, A., & Nalebuff, B., *Co-opetition*. <http://Summaries.com>, p.2.

Τα παίγνια τα βρίσκουμε και στις Διεθνείς Σχέσεις ως την ρεαλιστική πλευρά της συμπεριφοράς των παικτών στην διεθνή σκακιέρα. Στο πεδίο αυτό υπάρχουν πλήθος διενέξεων και συμφερόντων, όπου η Θ.Π μπορεί να βρει γόνιμο έδαφος. Ουσιαστικά η επίλυση μιας σύγκρουσης είναι μια συνθέτη διαδικασία με πολλές προσεγγίσεις.

Η προσδοκώμενη είναι η επίτευξη μιας ειρηνικής πορείας, η οποία έρχεται μέσα από αμοιβαίες υποχωρήσεις των δύο πλευρών, χωρίς όμως να μειωθεί το κύρος τους ή να συρρικνωθούν τα ζωτικά συμφέροντά τους.

Αυτό ο κορυφαίος συμβιβασμός απαιτεί την αλλαγή της αρχικής στάσης σε μια νέα «θέση συμβατή» με τα μη διαπραγματεύσιμα συμφέροντα των εμπλεκόμενων μερών. Ουσιαστικά είναι να «κάνουμε ένα βήμα πίσω» προ των ακραίων καταστάσεων, στις οποίες μπορούν να οδηγηθούν οι δύο πλευρές-χώρες με τις εμμονές τους.

Η χρήση της Θ.Π στην κατεύθυνση εξομάλυνσης (win/win) συγκρουσιακών σχέσεων και στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής είναι το «φάρμακο» στο διεθνές σύστημα.

5.15.α.Απόψεις για την αειφορική προοπτική της Μ.Π.

Ο πρώτος στόχος προσπάθησε να εισαγάγει το νόημα της αειφόρου ανάπτυξης στα υποκείμενα εκτιμώντας ότι είναι ένας όρος που περιλαμβάνει τα πάντα. Τα πεδία εφαρμογής της Α.Α είναι αναρίθμητα, για αυτό ο καθείς τα αντιλαμβάνεται με τον τρόπο τους όμως σε κεντρική σημασία ταυτίζεται με το γενικό συμφέρον. Συμπεριλαμβάνει όλα τα ζητήματα της ανθρωπότητας, το περιβάλλον της ζωής, τον τρόπο εκφοράς των κοινωνιών με τους συλλογικούς κανόνες συμβίωσης και τις σχέσεις τους με το φυσικό περιβάλλον. Η Α.Α. είναι μια έννοια που περιλαμβάνει τα πάντα⁷⁰.

Σε αυτή τη βάση και γνωρίζοντας όλο το μνημειακό καθεστώς του χώρου της Μ.Π και την ειδική εξελικτική του πορεία στο βάθος των χρόνων με την σημερινή κατάληξη στην μονοκαλλιέργεια της τουριστικής δραστηριότητας, η έρευνα έθεσε στόχους, οι οποίοι θα τροφοδοτούσαν το σύνολο των ερωτηθέντων μ' έναν προβληματισμό για το σήμερα και μια σκέψη για το μέλλον της Μ.Π. Η πρόκληση ήταν ενδιαφέρουσα, λόγω της σημασίας της Μ.Π. στην ιστορία του νησιού, της κοινωνικής σύνθεσης, της οικονομικής ιδιομορφίας και εποχικότητας, αλλά κυρίως γιατί μέσα από την εικόνα της Μ.Π., μπορούμε να ανακαλύψουμε πτυχές της τοπικότητας, της κοινωνικής συμπεριφοράς, της αντιπαράθεσης

⁷⁰ Βλ σχετ. στο Brunel, Sylvie., (2007). *Τι γνωρίζω για τη βιώσιμη ανάπτυξη*. (μεταφ. Γεωργιάτος, Γ.), Αθήνα: Εκδόσεις Δ.Ο.Λ, σ. 90.

συμφερόντων και αναγκών, αλλά και να αποδώσουμε το νόημα της Α.Α. μέσα από την εκπαίδευση, τη συμμετοχή των πολιτών, των όρων και κανόνων για μια συμφωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων, αλλά και τις στρατηγικές κινήσεις που πρέπει να γίνουν μέσα από τη συνεργασία και το διάλογο, ώστε η πολυπόθητη διαπραγμάτευση να έχει αίσιο αποτέλεσμα με αμοιβαίο όφελος στην εφαρμογή της Θ.Π στην κοινωνικοπολιτική του διάσταση.

Διαπιστώνουμε ότι όλο και περισσότερο η διεθνής κοινότητα εισαγάγει τη θεωρία της Α.Α. και στον αστικό φλοιό. Διακρίνουμε μια έντονη προσέγγιση της πόλης μέσα από την αειφορία κατευθύνοντας την στην «έξυπνη», ήτοι στην πόλη με την νέα οικολογική και αρχιτεκτονική δομή, με την εξοικονόμηση ενέργειας στα κτήρια, με την εφαρμογή έξυπνων δικτύων και μετρητών κατανάλωσης, καθώς και με τον νέο αειφορικό τρόπο αστικών μετακινήσεων συνθέτοντας ένα μεγάλο ευρωπαϊκό στοίχημα για την αναβάθμιση του τρόπου ζωής στις πόλεις μας ⁷¹.

Οι έξυπνες πόλεις (smart cities) βασιζόμενες στην αειφορική δομή λειτουργίας και σχεδιασμού εγκαθιστούν μια στρατηγική συνεργασίας μεταξύ βιομηχανίας–βιοτεχνίας και των ευρωπαϊκών πόλεων, ώστε να αναδειχτεί ένα αστικό σύστημα και υποδομές του αύριο⁷².

Η πόλη για την Ευρώπη και όχι μόνο, αποτελεί το κλειδί των ευρωπαϊκού αειφόρου σχεδιασμού ακλουθώντας το μότο 20-20-20, ήτοι το 2020 οφείλει η Ευρώπη να μειώσει κατά 20% την ενεργειακή κατανάλωση και να αντικαταστήσει το 20% της ενέργειάς της από τις Α.Π.Ε. Και διατυπώνει καθαρά ότι «οι έξυπνες πόλεις» είναι η ανανεωτική σκέψη για να συναντηθούν αυτοί οι στόχοι μέσα από δράσεις πολιτικού περιεχόμενου, διαχείρισης πληροφορίας και νέου οικονομικού μοντέλου με την σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ⁷³.

Από το 2012, όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει τις «smart cities», ως απάντηση στις μελλοντικές αστικές προκλήσεις στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης, σήμερα (Μάρτιος του 2017), η Ευρώπη αποδίδει τη Διακήρυξη για τα «έξυπνα νησιά» στη χάραξη νέων δρόμων για τα ευρωπαϊκά νησιά με έξυπνες, εύρωστες και χωρίς αποκλεισμούς, νησιώτικές κοινωνίες για μια καινοτόμο και βιώσιμη Ευρώπη, βασισμένη στην πρωτοβουλία για τις «έξυπνες πόλεις». Το «έξυπνο» νησί θα ενισχύσει την ανθεκτικότητά του, συνδυάζοντας δράσεις περιορισμού και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, προκειμένου

⁷¹ Βλ. σχετικά στο Μανιάτης, Γ., (2016). *Μεταρρυθμίσεις και Προοδευτικός Πατριωτισμός*. Αθήνα: Παπαζήση, σ.116

⁷² Βλ σχετικά στο ec.europa.eu/eip/smartcities

⁷³ Βλ. σχετικά στο www.bouygues-europe.com

να θέσει τις βάσεις μιας βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας των νησιωτών μέσω καινοτόμων και ολοκληρωμένων λύσεων ⁷⁴.

Από τους (36) φορείς της Τ.Α, φορέων και δικτύων από όλη την Ευρώπη που υπέγραψαν τη Διακήρυξη των Έξυπνων Νησιών συμπεριλαμβανόταν και ο Δήμαρχος Ρόδου ⁷⁵.

Το ενδιαφέρον είναι ότι ένα πλήθος ενώσεων και εγχώριων δικτύων άρχισαν να δραστηριοποιούνται στα πρότυπα των έξυπνων πόλεων-νήσων με την ελπίδα να προσφέρουν μέσα από τη συλλογικότητα και τις κοινές δράσεις πάνω σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες (τουρισμός, περιβάλλον, κοινωνία, ενέργεια, διοίκηση, πολιτισμός κ.α) στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης.

Μια από αυτές είναι το «Δίκτυο Πόλεων-ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΟΛΗ», μια Ένωση με χαρακτήρα μη κερδοσκοπικής εταιρείας που «διεκδικεί» την αειφορία στις πόλεις μας .

Στο Δίκτυο συμμετέχουν Δήμοι της Ελλάδας και της Κύπρου με κοινά χαρακτηριστικά, επιτυγχάνοντας διασυνοριακότητα αλλά και στήριξη του ευρύτερου Ελληνισμού στο αντικείμενο της τεχνικής επάρκειας για υποστήριξη ευρωπαϊκών προτάσεων. Θα συμμετάσχουν επίσης πανεπιστήμια και ιδρύματα εγγνωσμένου κύρους με στόχο την αειφορική ανάπτυξη στον αστικό ιστό των πόλεων συμμετοχής ⁷⁶.

Διατύπωση συμπερασμάτων (πρώτος στόχος):

Διακρίνουμε ότι η μέγιστη πλειοψηφία των παικτών και στα τρία επίπεδα αποδέχοντε ότι η αειφορία στην Μ.Π. θα συμβάλει στην ποιοτικότερη ζωή.

Εκεί που υπάρχει μια σοβαρή αναστολή είναι στους κατοίκους στο πρώτο επίπεδο κατά το ήμισυ των υποκειμένων, καταθέτοντας τις έντονες επιφυλάξεις τους ως προς την επιτυχία του εγχειρήματος της αειφόρου ανάπτυξης, λόγω συγκρουόμενων συμφερόντων και της εξάπλωσης της οικονομικής δραστηριότητας σε βάρος της κατοικίας (το διακρίνουμε και στον τέταρτο στόχο). Το άλλο ήμισυ των κατοίκων προσεγγίζει θετικά την ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης, βάζοντας όμως τις προϋποθέσεις της ενδυνάμωσης της ζώνης κατοικίας με στοιχεία ποιότητας, συνεκτίμησης του παγκόσμιου περιβάλλοντος (glocal)⁷⁷ και μέσα από όρους και κανόνες.

⁷⁴ Βλ. σχετικά στο www.euractiv.gr

⁷⁵ Βλ. σχετικά στο smartislandsinitiative.eu.gr

⁷⁶ Βλ. σχετικά στο <http://www.sustainable-city.gr/declaration.html>

⁷⁷ Βλ σχετικά για το σύμπλοκο σύστημα σχέσεων του τοπικού με το παγκόσμιο στο σύγχρονο μότο «σκέπτομαι και δρω ταυτόχρονα σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα», Ξανθάκου, Γ., Καίλα, Μ., και Παπαβασιλείου, Β. (2015). «Φαντασία Νεκρή Φαντάσου». Αθήνα: Διάδραση, σ. 129.

Στον κύκλο των επιχειρηματιών στο πρώτο επίπεδο υπάρχει σχεδόν ομόφωνη θέση (27/29) για την κατεύθυνση της αιεφόρου ανάπτυξης στον τομέα της επιχειρηματικότητας, αλλά και εδώ τίθεται η προϋπόθεση των νόμων και κανονισμών.

Στον δε χώρο των ατόμων του πολιτισμού και της Τ.Α στο πρώτο επίπεδο υπάρχει η απόλυτη συμφωνία για την πορεία της Α.Α., με τις προϋποθέσεις του ζωντανού οργανισμού που ενέχει στοιχεία πολυπολιτισμικά, αυθεντικότητας, διαχρονικότητας, εμπλουτισμένα με αξίες και καθολική (κοινωνική) συμφωνία για το μέλλον της Μ.Π. και με τους νέους στο προσκήνιο των ενεργειών (το διακρίνουμε και στο 3^ο, 4^ο και 5^ο στόχο).

Στο δεύτερο επίπεδο (οι 11 δυάδες) στην πλειοψηφία τους συμφωνούν στην πορεία της Μ.Π προς την Α.Α. με την προϋπόθεση όρων και κανόνων για να υπάρξει συμβίωση και κοινωνική ισορροπία (το διακρίνουμε και στον 3^ο και 5^ο στόχο) μεταξύ των παικτών (όπως εμφανιζόταν στην Προγραμματική Σύμβαση⁷⁸ μεταξύ διαφορετικών παικτών-ΥΠΠΟ, ΤΑΠΑ, Τ.Α-για κοινές δράσεις στην Μ.Π.). (Αυτή την κοινωνική ισορροπία την διακρίνουμε και στον 3^ο στόχο και 5^ο στόχο).

Υπάρχει όμως και μια ικανή μειοψηφία που διαφωνεί προβάλλοντας τα προβλήματα της αδυναμίας πολιτικών από την Τ.Α. (το διακρίνουμε στον 4^ο και στον 5^ο στόχο, κυρίως της Τ.Α.), του ισχυρού εμπορικού τομέα, της μονοκαλλιέργειας του τουρισμού και της ισχυρής επακόλουθης εποχικότητας.

Στο τρίτο επίπεδο (6 τετράδες) συμφωνούν σχεδόν ομοφώνα για το δρόμο της Α.Α. στον ιστορικό χώρο της Μ.Π., βάζοντας και εδώ όρους και κανόνες για ένα ζωντανό οργανισμό, αναπτύσσοντας όμως την κουλτούρα, την ευαισθητοποίηση,⁷⁹ την κοινωνική ισορροπία⁸⁰, την ανάδειξη ενεργών πολιτών, μέσα από έναν καθολικό σχεδιασμό για να υπάρξει ελπίδα αναστροφής της υπάρχουσας κατάστασης. Η διατύπωση της αποφυγής της επαγγελματοποίησης των πάντων (άρα της ανάδειξης της αυθεντικότητας), της εποχικότητας και στον εμφανιζόμενο «διωγμό» των κατοίκων είναι από τις ήπιες αρνήσεις στο χώρο των τετράδων (τρίτο επίπεδο).

Συνεπώς, διακρίνουμε ότι, στην ιδέα της καλλιέργειας της Α.Α για την Μ.Π. υπάρχει η γενική θέση της θετικής προσέγγισης από τους (99) συμμετέχοντες στην έρευνα. Αυτό εκφράζει και μια αισιοδοξία ότι κάτι μπορεί να αλλάξει, εφόσον όμως δρομολογηθούν

⁷⁸ Βλ. σχετικά στο 5^ο στόχο στο κεφάλαιο των πορισμάτων των δυάδων.

⁷⁹ Βλ σχετικά στο Παπακωνσταντινίδης, Λ. (2002). *Ευαισθητοποιημένη τοπική κοινωνία*. Αθήνα: Τυποθήτω, σ.165.

⁸⁰ Βλ σχετικά περί κοινωνικής ισορροπίας σε συνθήκες της Θεωρίας των Παιγνίων αναφέρεται ότι ο άνθρωπος επιδιώκει να κάνει ορθό πράγμα (do the right thing) όχι μόνο γι' αυτόν αλλά και το καλύτερο δυνατόν απέναντι στον άλλο (the best he could against the other) στο Barash, David. (2003). *The survival game, how GAME THEORY explains the biology of cooperation and competition*. Ν.Υ. Henry Holt and Company, p.p. 17-24.

κατάλληλες συνθήκες, ώστε η Μ.Π να καταστεί κέντρο διαπολιτισμικό, αυθεντικό, με ήπια πολύπλευρη οικονομική δραστηριότητα και με μια κοινωνική ισορροπία με αμοιβαίο όφελος.

Στους κατοίκους παρατηρείται ότι όταν βρίσκονται κατά μονάς απελευθερωμένοι από την σχέση με τον άλλο/άλλη του συνομιλητή εκφράζονται με σχεδόν άρνηση (κατά το ήμισυ των ερωτηθέντων) στην ιδέα της Α.Α. Το βασικότερο πρόβλημα είναι η επέκταση της οικονομικής ζώνης σε βάρος της κατοικίας (ο κάτοικος αισθάνεται υπό διωγμό!) με βασικό γνώμονα τον τουρισμό και με επακόλουθη συνέπεια να εμφανίζεται το φαινόμενο της έντονης εποχικότητας. Όμως, η άναρχη λειτουργική κατάσταση, η φθορά του χαρακτήρα του μνημείου και η επαγγελματοποίηση των πάντων δημιουργούν μια σύνθεση από αρνητικές παραμέτρους που εκφράζεται από μικρή μερίδα των ερωτηθέντων.

Γι' αυτό μπαίνει το θέμα της μετατροπής της Μ.Π σε ένα ζωντανό οργανισμό (το διακρίνουμε και στον 3^ο στόχο), ο οποίος θα έχει όρους και κανόνες (τους διακρίνουμε και στους δυο επόμενους στόχους) για την συμβίωση και την κοινωνική ισορροπία όλων των χρηστών της Μ.Π. Όμως επειδή η Μ.Π αποτελεί ένα μοναδικό κομμάτι της πόλης της Ρόδου οφείλει να χαράξει μια πορεία πάνω σε αξίες της πολυπολιτισμικότητας, «glocal», της αυθεντικότητας (τη διακρίνουμε και στον 3^ο στόχο), διαχρονικότητας, με εμπλεκόμενους ενεργούς πολίτες ⁸¹ (την ύπαρξη των ενεργών πολιτών τη διακρίνουμε και στον 4^ο και 5^ο στόχο), οι οποίοι πρέπει να διαθέτουν την ανάλογη κουλτούρα (και στους 2^ο και 3^ο στόχους) και ευαισθητοποίηση, ώστε η καθολικότητα του σχεδιασμού της Α.Α η οποία θα ξεκινήσει με επιτυχία από την Μ.Π., να αναπτυχθεί σ' όλο το νησί προς όφελος της νέας γενιάς.

Η ελπίδα γεννιέται με αποτελεσματικές δυναμικές πολιτικές (διακρίνουμε την αναποτελεσματικότητα προηγούμενων παρεμβάσεων στον 4^ο και 5^ο στόχο) από τα κέντρα διοίκησης και με γενναίες συμμετοχικές δράσεις.

Γιατί ο χώρος είναι πολιτικός και στρατηγικός, δεν είναι απλά επιστημονικό αντικείμενο, αλλά ενέχει ιδεολογία και αναπτύσσεται σε πολλά επίπεδα (Lefebvre, 2007: 231).

⁸¹ Βλ σχετικά στο Παπαβασιλείου, Β. (2011). *Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στις επιστήμες της αγωγής*. Αθήνα: Πεδίο, σ. 66.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για τις απόψεις σχετικά με την αειφορική προοπτική της Μ.Π. (1^{ος} στόχος).

Προϋποθέσεις	Εμπόδια
<ol style="list-style-type: none"> 1. ζωντανός οργανισμός 2. όροι και κανόνες 3. συμβίωση/κοινωνική ισορροπία 4. πολυπολιτισμικότητα /glocal 5. αυθεντικότητα 6. διαχρονικότητα 7. ενεργοί πολίτες 8. κουλτούρα / ευαισθητοποίηση 9. καθολικότητα σχεδιασμού 10. η νέα γενιά στο προσκήνιο 	<ol style="list-style-type: none"> 1. η ζώνη της κατοικίας τείνει να εκλείψει (οι κάτοικοι είναι υπό διωγμό) 2. επέκταση της οικονομικής ζώνης με βάση τον τουρισμό 3. εποχικότητα λειτουργίας 4. άναρχη λειτουργία 5. επαγγελματικοποίηση των πάντων 6. φθορά του χαρακτήρα του μνημείου 7. αναποτελεσματικότητα πολιτικών της Τ.Α.

5.15.β. Πρόθεση δραστηριοποίησης

Ο δεύτερος στόχος προσπαθεί να προσεγγίσει την επαγγελματική χροιά και δραστηριότητα των υποκειμένων σε σχέση με την Μ.Π. Είναι ένα τομέας σοβαρός για την επιβίωση της Μ.Π και συνάμμα της πιθανώς αύξησης του ενεργού πληθυσμού δραστηριότητας αλλά και παραμονής των κατοίκων, οι οποίοι ειδικά αυτοί βρίσκονται σε δυσχερή θέση λόγω άναρχης αύξησης της ζώνης του εμπορίου σε βάρος της κατοικίας. Η βούληση της αλλαγής κατοικίας ή και δραστηριότητας εκτός των Τειχών, είναι μια πρόκληση που αποδίδει την «επαγγελματική» σύνδεση των ερωτηθέντων με τον ιστορικό χώρο της Μ.Π. και την εκτός Τειχών ζωή.

Η άμετρη εμπορική εξάπλωση στους χώρους πολιτισμού με την προσέλκυση μαζικού τουρισμού παρατηρείται έντονα στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Μάλιστα επιδιώκεται και να προστατεύεται με «δογματικό τρόπο» ο μνημειακός χώρος από τις Υπηρεσίες για να καταστεί πολεοδομικά αποκομμένος και έτσι να προστατευτεί εντονότερα από το υπόλοιπο τμήμα της καινούριας πόλης η οποία αναπτύσσεται γύρω από αυτόν.

Το βλέπουμε στο Ρέθυμνο στη Παλιά Πόλη του και μάλιστα σε συγκριτικό πεδίο με την καινούρια πόλη σε σημείο που ο τουρίστας ή ο φοιτητής θεωρείται ότι διασαλεύει την

ιστορικότητα της Παλιάς Πόλης, η οποία εκτιμάται από μερικούς ως ιδεαλιστικό χαρακτηριστικό αυθεντικότητας.

Ενώ πραγματικά συμβαίνει το αντίθετο. Η Παλιά Πολη να λειτουργεί αλληλοσυμπληρωματικά με την καινούργια χωρίς αντιθέσεις, εκφράζοντας το παλιό, το τοπικό (local) και το καινούργιο, το παγκόσμιου (global) σε μια μείξη χρήσεων και λειτουργιών κάτω από τον όρο «glocal»⁸². Είναι ότι τα οργανικά χωρικά όρια βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση σε ένα ανοιχτό πεδίο παραγωγής και εργασίας με τους χώρους να αποκτούν συνάφεια και δημιουργικότητα και να μην είναι κλειστοί χώροι αναμνήσεων και αναγωγής στο παρελθόν⁸³.

Το ίδιο εξελίσσεται και στην Μ.Π., η οποία αποτελεί από μόνη της μια πολεοδομική ιστορική-κοινωνική ενότητα, που δεν μπορεί όμως να αποκοπεί από την ευρύτερη πόλη της Ρόδου. Βεβαίως ως ενότητα έχει τα προβλήματά της όμως αυτά είναι συνυφασμένα με την πόλη της Ρόδου, ως ένα ανοιχτό χωροταξικό πλαίσιο λειτουργίας και εργασίας.

Συνεπώς, ο κάτοικος ή ο επιχειρηματίας της Μ.Π μπορεί να εξεύρει εναλλακτική λύση στην εκτός των Τειχών περιοχή, μιας και οι δύο αυτές περιοχές είναι όμορες, φιλικές και συγκοινωνούσες.

Η Μ.Π. έχει καταστεί μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από την UNESCO και σε συνδυασμό με την ιστορία και την ζωντανή παρουσία μιας Μεσαιωνικής Πόλης, προσδίδουν από τους κανόνες της τουριστικής αγοράς μια παραγωγή διαφορετικής γεωγραφικής και εμπορικής υπόστασης ως απόρροια της καπιταλιστικής κερδοφορίας, η οποία εκμεταλλεύεται την μοναδικότητα της και τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της⁸⁴.

Αυτή η επίθεση της κερδοφορίας εκμεταλλεζόμενη την πολιτιστική εικόνα του μνημείου παράγει σωρεία προβλημάτων, τοποθετώντας την επιχειρηματικότητα «μπροστά» από τα κριτήρια της αειφόρου ανάπτυξης. Το φαινόμενο του παρατηρείται σε άλλα ευρωπαϊκά ιστορικά κέντρα, μέσω της «gentrification», η οποία μπορεί να προσφέρει θετικές επιπτώσεις μέσα από την ανανέωση του πολεοδομικού ιστού του χώρου παρέμβασης και την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών, όμως αποδίδει κοινωνικούς και οικονομικούς όρους αύξησης του κόστους γης και των διαμερισμάτων, σε τρόπο ώστε να

⁸² Για το «glocal» υπάρχει ειδική μνεία στο κεφάλαιο «Πόλη, τοπικότητα, περιφερειακή ανάπτυξη και παγκοσμιοποίηση» και εμφανίζεται και ως προϋπόθεση στον πρώτο στόχο.

⁸³ Βλ σχετικά για τη πολεοδομική εικόνα του Ρεθύμνου, στο Γκαραγκούνης,Θ., (2013). Η έννοια του χώρου στη Δυτική Φιλοσοφία. Δοκίμιο Ι: Γεωφιλοσοφία, σσ. 183-188.

⁸⁴ Βλ σχετικά με την διαχείριση της γης και του χώρου στο Harvey, D., (2010). Το αίνιγμα του κεφαλαίου και οι κρίσεις του καπιταλισμού. (μεταφρ. Π. Χατζόπουλος,). Αθήνα: Αναστοχασμός-Καστανιωτης, σ. 201.

υπάρχει «οικιστικός εκτοπισμός» με την επακόλουθη αλλαγή σύνθεσης του πληθυσμού της περιοχής και των χρήσεων γης⁸⁵.

Αυτό αποτυπώνεται και στην Μ.Π. Η έξαρση της μονοκαλλιέργεια του τουρισμού συγκρατεί το πλήθος των επιχειρηματιών και καταστηματαρχών, εκλαμβάνοντας απλά την Μ.Π. ως κόμβο εμπορικής αξίας ή ως «χρυσό αυγό» (Τ.Α.1), σε αντίθεση με τους υπό μείωση κατοίκους που αισθάνονται ότι βρίσκονται σε διαρκή φυγή από τις ιδιοκτησίες εντός της Μ.Π.

Διατύπωση συμπερασμάτων (δεύτερος στόχος):

Διακρίνουμε ότι η πλειοψηφία των παικτών και στα τρία επίπεδα αποδέχονται την συνέχιση της δραστηριότητας τους ή της παραμονής τους εντός των Τειχών.

Στο πρώτο επίπεδο, οι περισσότεροι κάτοικοι επιθυμούν την απομάκρυνση τους (!) λόγω κυρίως της κακής ποιότητας ζωής που προκαλείται από την έλλειψη δομών και υποδομών και προσβασιμότητας. Ενώ οι λιγότεροι που θέλουν να παραμείνουν, το επιλέγουν για συναισθηματικούς λόγους (κληρονομιά, γονικές παροχές).

Στον κύκλο των επιχειρηματιών παραιτείται ότι η μέγιστη πλειοψηφία «επενδύει» στο χώρο της Μ.Π., εκτιμώντας ότι βρίσκεται σε πλεονεκτική εμπορική θέση σε σχέση με την υπόλοιπη πόλη, αλλά και λόγω συνέχισης της εμπορικής δραστηριότητας από τους γονείς τους. Οι ελάχιστοι επιχειρηματίες που επιθυμούν την απομάκρυνσή τους από την Μ.Π. είναι γιατί η εποχικότητα και ο μη υγιής ανταγωνισμός με τα «φτηνά προϊόντα» καθιστούν την δραστηριότητά τους σε φθίνουσα πορεία.

Τα άτομα του πολιτισμού και της Τ.Α, ομόφωνα επιθυμούν την δραστηριότητα τους εντός των Τειχών γιατί η Μ.Π, αποτελεί ένα πολυπολιτιστικό κομμάτι της πόλης με ενδιαφέρουσα ιστορία με κεντροβαρή θέση (το βλέπουμε και στον 4^ο στόχο) η οποία προσφέρεται για εθελοντισμό και προσφορά για τα κοινά. Η Προγραμματική Σύμβαση, (την διακρίνουμε και στον 3^ο στόχο και 4^ο, 5^ο στόχο), η οποία είχε υπογραφεί για την Μ.Π αποτελεί πρότυπο δραστηριοτήτων για μια βιώσιμη πορεία της Μ.Π. Όμως αυτή η μοναδικότητα της χωροταξικής των θέσεων και των ορίων της απαιτεί ειδικούς όρους και κανόνες (τους διακρίνουμε και στον 1^ο και 3^ο στόχους για τη βιωσιμότητα της).

⁸⁵ «gentrification», όρος για να αποδώσει την ενδυνάμωση του τριτογενούς τομέα σε αστικές περιοχών που βρίσκονται σε στάδιο εγκατάλειψη και πολεοδομικής αποδυνάμωσης, οι οποίες μετατρέπονται σε χώρους κατανάλωσης, πολιτιστικής κερδοσκοπίας, στο Στεφανάτου, Ρεγγίνα. (2010). *Φαινόμενα Gentrification*. Στο διεπιστημονικό-διατμηματικό Μ.Π.Σ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π., σσ. 24,57. Επίσης για τον εξευγενισμό υπάρχει : Σταυρίδης, Σ.(2010). Οι δρόμοι της μεγαλούπολης ως αμφισβητούμενοι χώροι, στο Γιαννακόπουλος, Κ., και Γιαννιτσώτης, Γ. (επιμελ.), *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Στο δεύτερο επίπεδο (11δυάδες), η μεγάλη πλειοψηφία συμφωνεί στην ανάπτυξη της δραστηριότητας εντός της Μ.Π., ως και τη συνέχιση της παραμονής για τους κατοίκους. Η σπουδαιότητα της Μ.Π. ως σημείο αναφορά της πόλης και η επιδίωξη ενός ποιοτικού τουρισμού όλο το χρόνο μπορεί να αντισταθμίσει την υπάρχουσα φθίνουσα πορεία και το πρόβλημα της εποχικότητας.

Η πολυνομία και η αλληλοκάλυψη αρμοδιοτήτων, όπως επίσης και η απαίτηση για σχεδιασμό με προοπτική αειφορίας είναι μια από τις απαιτήσεις πνοής.

Στο τρίτο επίπεδο (6 τετράδες), σχεδόν ομόφωνα συνηγορούν οι συμμετέχοντες παίκτες στην άσκηση δραστηριότητας ή παραμονής εντός των Τειχών, εκτιμώντας τους συναισθηματικούς λόγους, την εμπορική θέση της Μ.Π., αλλά και ότι μπορεί αν γίνει ένα πεδίο «νέας ΟΥΜΑΝΙΤΑ» (το διακρίνουμε και στον 4^ο στόχο) με την καλλιέργεια μιας μοναδικής κουλτούρας (και στον 1^ο και 3^ο στόχο) συνδέοντας την ιστορία, το πολιτισμό, στο «όλο της πόλης» (το διακρίνουμε και στον 4^ο στόχο) .

Οι ελάχιστοι, οι οποίοι εξέφρασαν τις επιφυλάξεις τους στηρίζονται στην δυσλειτουργία της κανονικότητας κατά τη θερινή πάροδο της Μ.Π. αλλά και τα έντονα στοιχεία της εποχικότητας, που αναγκάζουν τους κατοίκους σε μετακόμιση εκτός των Τειχών.

Συνεπώς, διακρίνουμε ότι, στην άσκηση δραστηριότητας ή της ανάλογης παραμονής για τους κατοίκους εντός της Μ.Π., εμφανίζεται θετικότερη προσέγγιση, εκτός της πλειοψηφίας των κατοίκων, οι οποίοι έχουν απευθήσει και επιθυμούν την αλλαγή της κατοικίας τους, εκτός των Τειχών.

Το πρόβλημα της χαμηλής ποιότητας ζωής για τους κατοίκους και η έλλειψη δομών και υποδομών είναι η κυριότερη αιτία.

Όμως, και μερικοί επιχειρηματίες δυσφορούν από την εποχικότητα και την εμφάνιση «φτηνών απομιμήσεων» που «σκοτώνουν» την αυθεντικότητα και την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων. Επίσης, η αλληλοκάλυψη αρμοδιοτήτων από τους μηχανισμούς διοίκησης και σε συνδυασμό απαιτητών λυτών όρων και αποτελεσματικών κανόνων στην προοπτική της βιωσιμότητας είναι ένα πλαίσιο που οφείλεται να επεξεργαστεί από τους ιθύνοντες για σωτηρία της Μ.Π.

Οι υπόλοιποι παίκτες παρουσιάζουν την θετική προσέγγιση στη βάση της συναισθηματισμού, της κομβικής εμπορικής θέσης της Μ.Π, του ενδιαφέροντος από πλευράς πολυπολιτισμικότητας και εθελοντισμού και της δημιουργίας μιας «νέας ΟΥΜΑΝΙΤΑ»(το βλέπουμε και στον 4^ο στόχο) με την προσφορά μιας κουλτούρας που θα επεκταθεί σε όλη την πόλη.

Γιατί η Μ.Π. είναι η καρδιά της πόλης, είναι ο παλμογράφος της ζωής της πόλης.

Και η ζωή στην Μ.Π είναι συνδεδεμένη με το χρόνο και το χώρο, με τις σχέσεις των ατόμων, με την εργασία και την διαμονή γιατί τίποτα δεν μπορεί να πετύχει με μεμονωμένες δραστηριότητες και ατομικές επιλογές ⁸⁶.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για την πρόθεση δραστηριοποίησης (2^{ος} στόχος).

Προϋποθέσεις	Εμπόδια
1. κεντροβαρή θέση/εμπορικός κόμβος	1. κακή ποιότητα ζωής
2. όροι και κανόνες	2. έλλειψη δομών & υποδομών
3. συναισθηματικοί λόγοι	3. εποχικότητα λειτουργίας
4. ποιοτικός τουρισμός	4. αλληλοκάλυψη αρμοδιοτήτων
5. ουμανιτά	διοίκησης
6. κουλτούρα	5. πολυνομία
7. όλη η πόλη σε πορεία αιφροδίας	6. «φτηνά προϊόντα»

5.15.γ.Πρόθεση υποστήριξης

Ο τρίτος στόχος της έρευνας αναφέρεται στους τρόπους υποστήριξης της προοπτικής της Α.Α. για την Μ.Π. Ουσιαστικά προσεγγίζει τους παίκτες από την πλευρά της εκπαίδευσης, της επιμόρφωση σχετικού αντικειμένου με την προσδοκία της ενίσχυσης της ευαισθησίας και της αγωγής ώστε η Μ.Π να αποτελέσει πρότυπο κοινωνικής συνοχής και ευημερίας με τη συνεισφορά των ερωτώμενων ή της πιθανής αποχή τους (το πρώτο σκέλος).

Το δεύτερο σκέλος αναλύει την επιδίωξη στρατηγικής για την ανάδειξη του πολιτιστικού κεφαλαίου της Μ.Π, στοιχείο που την καθιστά σπουδαία σε όλο τον κόσμο, αναπτύσσοντας σχετικές δράσεις, ενέργειες ή ακόμη και την ανάλογη κουλτούρα.

Το τρίτο σκέλος επιδιώκει να αναδείξει την άλλη μορφή οικονομικής πορείας της Μ.Π. στη βάση της ήπιας και βιώσιμης ανάπτυξης με την ανεύρεση των κατάλληλων

⁸⁶ Βλ σχετικά στο Gehl, Jan. (2013). Η ζωή μέσα στα κτήρια.(μεταφρ. Κατσαβουνίδου, Γ., και Ταράνη, Π.). Θεσσαλία: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, σ. 83.

δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων. Είναι από τους στόχους, ο οποίος ανακαλύπτει την ενεργοποίηση του πολίτη στα τεκταινόμενα, που τον αφορούν.

Η Εκπαίδευση αποτελεί την «μήτρα» της συμπεριφοράς μας. Η 1^η Διακυβερνητική Διάσκεψη για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε) στην Τιφλίδα (1997) καθιέρωσε ως βασικό πλαίσιο όλες τις βαθμίδες τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης ⁸⁷ (Τσαμπούκου-Σκαναβή, 2004: 86), για την ανάδειξη της ευαισθητοποίησης του γενικού πληθυσμού στις περιβαλλοντικές προκλήσεις για τη δυναμική συμμετοχή του πολίτη στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων ⁸⁸.

Οι στόχοι της Π.Ε παρουσιάζονται στην Χάρτα του Βελιγραδίου (1976) και αποτυπώνουν την αγωνία της διεθνούς κοινότητας στα προβλήματα του περιβάλλοντος που εκτός της συνειδητοποίησης, της γνώσης, της διαμόρφωσης στάσεων, των δεξιοτήτων, της ικανότητα αξιολόγησης, προτείνεται και η συμμετοχικότητα ως κίνητρο ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον με την κατανόηση για την επιτακτική ανάγκη δραστηριοποίησης για την επίλυση των προβλημάτων του (Παπαδημητρίου, 2006: 53).

Σταδιακά από την Π.Ε περνάμε ως μετεξέλιξη στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) με την θεώρηση ότι οι δύο μορφές είναι συμπληρωματικές. Η πρώτη δεκαετία του 70' ήταν «αφιερωμένη» στη φύση και στα προβλήματά της, τη δεκαετία του 80' μετακινήθηκε το ενδιαφέρον στο περιβάλλον, για να έλθει η δεκαετία του 90', όπου αποδίδεται η έμφαση στην Α.Α. (Λιαράκου & Φλογαΐτη, 2007: 42-43).

Αυτή την Α.Α. επιδιώκει με όλους τους τρόπους και δράσεις σήμερα η διεθνής κοινωνία, παρά τα αντικρουόμενα συμφέροντα και τις αντιθέσεις. Πρόσφατο παράδειγμα είναι η απόσυρση των ΗΠΑ από τη Συμφωνία του Παρισίου (με τη συμμετοχή 200 χωρών, το 2015) για το Κλίμα, η οποία στοχεύει στη μείωση της υπερθέρμανσης του πλανήτη μέσω της μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, καθώς και άλλων αερίων που προέρχονται από την καύση ορυκτών καυσίμων. Κάτω από τη συμφωνία, οι ΗΠΑ οφείλουν να μειώσουν τις εκπομπές τους κατά 26 με 28 ποσοστιαίες μονάδες στο χρονικό διάστημα 2005-2025, πράγμα που ο Πρόεδρος δεν το επιθυμεί, υποστηρίζοντας την δική του βαριά βιομηχανία ⁸⁹.

Η Α.Α. περιλαμβάνει τον πυλώνα του πολιτισμού (Agenda 21) ως τον τέταρτο του τετράγωνου (μαζί με το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία) και τοποθετεί

⁸⁷ Βλ. σχετικά στο Τσαμπούκου-Σκαναβή, Κ. (2004). *Περιβάλλον και Κοινωνία*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο, σ.86.

⁸⁸ Βλ σχετικά στο Τσαμπούκου-Σκαναβή, Κ. (2004). *Περιβάλλον και Επικοινωνία*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο, σς.28,

⁸⁹ Βλ. σχετικά στο: <http://www.kathimerini.gr/912029/article/epikairothta/kosmos/o-tramp-aposyrei-tis-hpa-apo-th-symfwnia-toy-parisioy-gia-to-klima>, 22/8/2017.

παράλληλα την κουλτούρα στο κέντρο της αειφορίας, αποδίδοντας ένα ειδικό βάρος στις αξίες της ευθύνης, της αλληλεγγύης της οικολογικής βιωσιμότητας της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας, οι οποίες οφείλουν να διαμορφώσουν συγκλίνουσες την ορθή αειφόρο επιλογή προτάσεων και κοινών δράσεων (Φλογαΐτη, 2006: 217-223).

Και όλα αυτά γίνονται για να περιοριστεί η μεγέθυνση, το οικονομικό χάσμα μεταξύ των φτωχών και των πλουσίων χώρων, η ανεργία και η κλιματική αλλαγή και άλλα δεινά που μαστιίζουν την σύγχρονη κοινωνία, όπως η τρομοκρατία και ο φονταμενταλισμός. Επιδιώκεται σήμερα η πράσινη οικονομία (συμπέρασμα από το Ρίο +20, 2012) ως συνέχεια της βιώσιμης που περιλαμβάνει όλα τα σύγχρονα εργαλεία, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επιτυχία της βιώσιμης ανάπτυξης⁹⁰.

Αυτή η πράσινη οικονομία μπορεί να ανατρέψει τον κατήφορο της υπερ-μεγέθυνσης και της ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης των πηγών της φύσης, όπου ο άνθρωπος σαν κουρσάρος κατασπαράσσει τα πλούτη του πλανήτη. Μάλιστα το οικολογικό αποτύπωμα πάνω στη Γη, γίνεται όλο και πιο τραχύ και βαθύ, σε βαθμό η ανθρωπότητα να χρειάζεται 1,7 πλανήτες τον χρόνο για να συνεχίσει να ζει με τον σημερινό τρόπο. Ουσιαστικά έχουμε ξεπεράσει τα «όρια της Γης» και παραδίδουμε ένα τεράστιο οικολογικό χρέος «τρώγοντας» όλο και περισσότερο από το μέλλον με τον απόλυτο κίνδυνο της κατάρρευσης, ίσως νωρίτερα του 2100⁹¹.

Και τέλος, η αειφορία ως κοινωνικό φαινόμενο με πολλαπλές συνέπειες οφείλει να δοκιμαστεί μέσα στην κοινωνία για την κοινωνία, εξισορροπώντας τις ανάγκες με τον καταναλωτισμό, τον πολιτισμό που θα αφήσουμε για τις επόμενες γενιές, ανακαλύπτοντας τη χρυσή τομή των ανθρώπινων απαιτήσεων με την πραγματικότητα, αντιλαμβανόμενοι ότι απαιτείται ένας άλλος δρόμος, με την επιλογή να εξαρτάται μοναχά από εμάς⁹².

Οι συνιστώσες της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και του οικονομικού μοντέλου με επίκεντρο τον άνθρωπο αποτελούν το πλαίσιο υποστήριξης για την πορεία της Μ.Π. για την Α.Α. Χωρίς αυτήν τα βήματα γίνονται θολά, αδύναμα, συγκεχυμένα. Η «στροφή» οφείλει να γίνει άμεσα.

⁹⁰ Βλ. σχετικά στο Δούση, Ε., (2014). *Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση σε κρίση*. Αθήνα: Παπαζήση, σσ.241-248.

⁹¹ Βλ. στο άρθρο, Μπουκάλα, Π. (2017, 6 Αυγούστου). Η «Μέρα που ξεπεράσαμε τα όρια της Γης». Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ-Τέχνες & Γράμματα, σ.6.

⁹² Βλ σχετικά στο: Κάρσον, Ρ. (1981). *Σιωπηρή Άνοιξη*. (μεταφρ. Κανδηλίδη, Λ.), Αθήνα: Κάκτος, σ. 309.

Διατύπωση συμπερασμάτων (τρίτος στόχος):

Διακρίνουμε ότι η πλειοψηφία των παικτών και στα τρία επίπεδα αποδέχοντε την παροχή υποστήριξης για μια κατεύθυνση αειφορίας για την Μ.Π.

Στο πρώτο επίπεδο διακρίνουμε ότι οι κάτοικοι επιθυμούν την συμμετοχή τους σε επιμορφωτικά προγράμματα και δράσεις με την αρωγή του Πανεπιστημίου παρά το ότι υπάρχουν και κάποιες φωνές άρνησης λόγω παλαιότερων αποτυχημένων προσπαθειών.

Επίσης, ομόφωνα συμφωνούν και υπερασπίζονται την τέχνη και τον πολιτισμό ως δομικά στοιχεία της Μ.Π και με την πιθανή χρηματοδοτική ενίσχυση της Ε.Ε.

Επιθυμούν την εκπαίδευση νέων επιχειρηματιών (το βλέπουμε και στις τετράδες, αλλά και στον 4^ο και 5^ο στόχο ως έννοια της ευρύτερης Παιδείας των παικτών) στην ιδέα της Α.Α., ώστε να επέλθει η πολυπόθητη κοινωνική ισορροπία μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών (την κοινωνική ισορροπία /συμβίωση την διακρίνουμε και στον 1^ο και 5^ο στόχο).

Οι επιχειρηματίες και αυτοί με την σειρά τους είναι κοντά στην εκπαίδευση ιδιαίτερα τον χειμώνα (κατάλληλη εποχή γι' αυτούς) με την αρωγή του Πανεπιστημίου για να αναδειχθεί η ανάλογη κουλτούρα της αειφορίας και η αυθεντικότητα της τέχνης μέσα σ' ένα ζωντανό οργανισμό, όλο το χρόνο (το διακρίνουμε και στον πρώτο στόχο).

Τα δε άτομα του πολιτισμού και της Τ.Α. είναι και αυτά συμφωνούντα με την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη με την τέχνη σε πρώτη θέση, ώστε να αναδειχθεί η ποιότητα, η ταυτότητα της Μ.Π., η πολυ-πολιτισμικότητα του ιστορικού χώρου μέσα από μια «ολική» συμφωνία (το διακρίνουμε και στον 1^ο στόχο) στη βάση μιας ηπιότερης μορφής ανάπτυξης με όρους και κανόνες (τους διακρίνουμε και στους δύο προηγούμενους στόχους).

Στο δεύτερο επίπεδο (11 δυάδες) βλέπουμε ότι τα σχετικά άτομα συμφωνούν ομοφώνως στην εκπαίδευση, επιμόρφωση και στην παροχή γνώσεων για την Α.Α με την αρωγή του Πανεπιστημίου (την αρωγή του Πανεπιστημίου την διακρίνουμε και στον 4^ο στόχο). Η υπάρχουσα Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ ΥΠΠΟ, Τ.Α.Π και Τ.Α είναι ένα μοντέλο επιτυχίας για μια βιώσιμη πορεία της Μ.Π. (την διακρίνουμε και στον 2^ο στόχο και 4^ο, 5^ο στόχο). Ο πολιτισμός αποτελεί την «τροφοδοσία» της Μ.Π. και σε λειτουργική σχέση με την πολύ-καλλιέργεια δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με τον αειφόρο τουρισμό⁹³ (τη συναντάμε την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη και στις τετράδες του 3^ο στόχου) και με την τέχνη σε περίοπτη θέση, μπορεί να βρεθεί δρόμος της Α.Α για την Μ.Π.

⁹³ Για τον Αειφόρο Τουρισμό βλέπε σχετικά 1. Κοκκώσης, Χ., και Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Κριτική, σ. 35. 2. Λαγός, Δ. (2016). *Θεωρητικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*. Αθήνα: Κριτική, σσ. 17, 211.

Στο τρίτο επίπεδο (6 τετράδες) διακρίνουμε ότι και τα άτομα των τετράδων συμφωνούν στην εκπαίδευση κυρίως των νέων (το βλέπουμε και στον 1^ο και 4^ο στόχο) που θα αποτελέσουν το μέλλον της Μ.Π. Αυτό θα καλλιεργήσει την κουλτούρα (το διακρίνουμε σχετικά και στον 1^ο και 2^ο στόχο), ώστε να αναπτυχθούν τα τοπικά προϊόντα μέσα από την τέχνη, την αυθεντικότητα (την βλέπουμε και στον 1^ο στόχο), ώστε να υπάρξει ήπια τουριστική ανάπτυξη στα πρότυπα της αειφορίας (τον αειφόρο τουρισμό ⁹⁴ π.χ. με τα boutique hotels, το συναντήσαμε και στις δυάδες του 3^ο στόχου).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για πρόθεση υποστήριξης (3^ος στόχος).

Προϋποθέσεις	Εμπόδια
<ol style="list-style-type: none"> 1. εκπαίδευση νέων ατόμων–(αρωγοί: Πανεπιστήμιο και Ε.Ε.) 2. κοινωνική ισορροπία /συμφωνία 3. τέχνη και πολιτισμός 4. ζωντανός οργανισμός 5. όροι και κανόνες 6. κουλτούρα / ταυτότητα 7. αυθεντικότητα / τοπικά προϊόντα 8. πολυ-πολιτισμικότητα 9. Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη 	<ol style="list-style-type: none"> 1. αναποτελεσματικότητα προηγούμενων προσπαθειών και προγραμμάτων εκπαίδευσης 2. ισχυρή εποχικότητα 3. αναζήτηση ταυτότητας 4. μονοκαλλιέργεια μαζικού τουρισμού

5.15.δ.Πρόθεση συνεργασίας

Η συνεργασία αποτελεί τη βάση της κοινωνικότητας του ατόμου. Η γένεση της πόλης θεμελιώθηκε στο χαρακτηριστικό του ανθρώπου να είναι «ζών κοινωνικό», δηλαδή ον που επιδιώκει τη συνοίκηση και την συνεργασία με τους όμοιούς του για να εκπληρώσει τις βασικές ανάγκες του (Αραβαντινός, 2007: 31).

⁹⁴ Οι UNEP & UNWTO (2005), ορίζουν ως αειφόρο τουρισμό, «εκείνον που λαμβάνει υπόψη του τις τρέχουσες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις και κατευθύνει τις ανάγκες των επισκεπτών, την τουριστική βιομηχανία, το περιβάλλον και τις κοινότητες υποδοχής των τουριστών».

Η βιώσιμη πόλη είναι ο αστικός οργανωμένος χώρος, ο οποίος ικανοποιεί αυτές τις ανάγκες του άνθρωπου με στόχο την ευημερία του, χωρίς βέβαια να υποβαθμίζει και να φαλκιδεύει τον φυσικό κόσμο και τις ζωές των άλλων ατόμων σήμερα ή στο μέλλον ⁹⁵. Η δυναμική της πόλης η οποία συνεχώς αλλάζει προσδιορίζει και τις κοινωνικές δυναμικές, οι οποίες διαμορφώνουν την μορφή της. Ο οικονομικός παράγοντας μετά το '70 ήταν καθοριστικός, προσδιορίζοντας και τη χρήση της πόλης «ταχτοποιώντας την» σε ζώνες λειτουργίας ανάλογα με τα εισοδηματικά ή επιχειρηματικά κριτήρια. Οι τομείς της κοινωνικής συνοχής, της οικολογικής ισορροπίας, αλλά και του πολιτιστικού στίγματος έχουν υποχωρήσει σε βαθμό η πολη να μεγεθύνεται κάτω από δείκτες οικονομίας και όχι της ποιότητας ζωής για όλους τους κατοίκους. Η επίταση της συνεργασίας όλων των παραγόντων και πολιτών για ένα καθολικό σχεδιασμό στα πρότυπα της Α.Α. της σύγχρονης πόλης ανεξαρτήτου μεγέθους είναι το μεγάλο στοίχημα της σημερινής κοινωνίας.

Η ευρωπαϊκή χωροταξική πολιτική, όπως είθισται να αποκαλείται η πολιτική της εδαφικής συνοχής, μετατρέπεται σήμερα από εργαλείο παρέμβασης και επίτευξης χωρικής ισορροπίας σε εργαλείο προώθησης υγιούς ανταγωνισμού στα πρότυπα της Α.Α, υπερβαίνοντας τη διάκριση των κοινοτικών και διακυβερνητικών πολιτικών σε μια συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών οργάνων και κρατών-μελών με την μορφή ανοιχτού συντονισμού ⁹⁶.

Αυτή η μαγική λέξη «συνεργασία» αναπτύσσει την ικανότητα κοινής δράσης, ώστε να καλλιεργηθεί η αντίληψη των περιβαλλοντικών θεμάτων και να λειτουργήσει ο πολίτης με υπευθυνότητα στο δρόμο της αειφορίας. Και επειδή το ζήτημα της αειφορίας και της αειφορικής ανάπτυξης έχει πολιτικό χαρακτήρα χρειάζεται ενεργούς πολίτες και τοπικές διοικήσεις (π.χ η Τ.Α) που θα συμμετέχουν και θα είναι συνυπεύθυνοι στη δημιουργία του κοινού μέλλοντος ⁹⁷.

Οι αρχές, οι οποίες οφείλουν να δημιουργηθούν για την επιτυχία του συνεργατικού πνεύματος σε πόλεις που επιθυμούν να αποκτήσουν τα χαρακτηριστικά της αειφορίας οφείλουν ⁹⁸:

- Να συνεργάζονται τα πρόσωπα –κλειδιά, κατά αρχή
- Τα άτομα να επικοινωνούν τον σκοπό της συνεργασίας

⁹⁵ Βλ. σχετικά τον ορισμό του 1987, της Επιτροπής του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, την λεγόμενη έκθεση με τίτλο «το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) το γνωστό Brundtland Report.

⁹⁶ Βλ σχετικά στο Γιαννάκουρου, Γ., (2008). *Η Χωροταξία στην Ε.Ε.* Αθήνα: Παπαζήση, σ. 115.

⁹⁷ Βλ σχετικά στο Δημητρίου, Α., (2009). *Π.Ε: Περιβάλλον, Αειφορία*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, σς. 212-219.

⁹⁸ Βλ σχετικά στο Mewman, P., & Jennings, P. (2008). *Cities as Sustainable Ecosystems, Principles and Practices*. British: Island Press, p.172.

- Τα άτομα να επικοινωνούν το όραμα
- Τα άτομα να κτίσουν ένα κλίμα εμπιστοσύνης
- Τα άτομα να ενεργούν κοινά
- Τα άτομα να δημιουργούν εξωτερικές διασυνδέσεις
- Τα άτομα να αλληλο-υποστηρίζονται συνεχώς.

Το κλίμα εμπιστοσύνης που οφείλει να υπάρχει μεταξύ των παικτών της συνεργασίας, είναι ένα από τα αναγκαία στοιχεία του ειλικρινούς διαλόγου. Μάλιστα οι αποτυχημένες προηγούμενες προσπάθειες για την επίλυση θεμάτων στην Μ.Π. μεταξύ των καταστηματαρχών και κατοίκων βασιζόντουσαν κυρίως στο κλίμα δυσπιστίας μεταξύ των δύο ομάδων (το διακρίνουμε στον πρώτο στόχο και τον τρίτο στόχο), το οποίο καλλιεργείτο εκ μέρους κυρίως των καταστηματαρχών, έχοντας και τον πρώτο λόγο. Αυτός ο πρώτος λόγος ερχόταν ως απόρροια της ισχύος της θέσεως των από την οικονομική πλευρά, ενώ οι κάτοικοι ήταν σε δυσχερέστερη θέση.

Ουσιαστικά εφαρμοζόταν το Παίγνιο του μηδενικού αθροίσματος με νικητές και χαμένους, ίσως και γι' αυτό η πορεία της Μ.Π είναι πτωτική από πλευράς ποιότητας, ταυτότητας και αυθεντικότητας, όπως έχει επισημανθεί και στους προηγούμενους στόχους της έρευνας. Το Παίγνιο που εξελίσσεται στην Μ.Π είναι ζωντανό, αφορά άτομα λελογισμένα, τα οποία διεκδικούν συμφέροντα και οφέλη, χωρίς να υπολογίζουν το κοινό καλό, το αμοιβαίο όφελος. Το αστικό Παίγνιο σήμερα της Μ.Π. είναι κερδισμένος/χαμένος (win/lose). Οφείλει και πορεία να αλλάξει για τη σωτηρία της.

Η επιδιωκόμενη τουλάχιστον μια ισορροπία (win/win) είναι σχεδόν παγκόσμια γνωστή ως ο θεμέλιος λίθος όλης της Θ.Π, ακόμη και στους εμπόλεμους στρατούς, οι οποίοι μπορούν να θεωρήσουν ότι είναι προς κοινό όφελος η ανάγκη συνεργασίας κάτω από προϋποθέσεις (Βαρουφάκης, 2002: 110)

Διατύπωση συμπερασμάτων (τέταρτος στόχος):

Διακρίνουμε ότι η πλειοψηφία των παικτών και στα τρία επίπεδα αποδέχοντε το πνεύμα της συνεργασίας για ένα διάλογο για τη βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

Στο πρώτο επίπεδο διακρίνουμε έντονα τη διάθεση των κατοίκων για συνεργασία όλων των παικτών για την εξεύρεση λύσης των θεμάτων που τους απασχολούν και που επικεντρώνονται κυρίως στην επέκταση της επιχειρηματικότητας σε βάρος της ζώνης κατοικίας, την υπέρμετρη ενίσχυση του μαζικού τουρισμού και την αναποτελεσματικότητα προηγούμενων προσπαθειών(το βλέπουμε και στον 1^ο στόχο και 5^ο στόχο).

Οι επιχειρηματίες συμφωνούν και αυτοί στο ίδιο πνεύμα «περί συνεργατικότητας» γιατί η Μ.Π. είναι ένα **πολυτεχνικό κέντρο**, θέτοντας την Τ.Α. ως leader του διαλόγου με την αρωγή του Πανεπιστημίου (την αρωγή του Πανεπιστημίου την συναντάμε και στο 3^ο στόχο), παρά τις ελάχιστες φωνές άρνησης, λόγω των μεγάλων συγκρουόμενων συμφερόντων μεταξύ των παικτών (το διακρίνουμε και στον 5^ο στόχο) και της πολιτικής σκοπιμότητας που υπάρχει και της αναποτελεσματικότητας (το διακρίνουμε και στον 1^ο και 5^ο στόχο).

Από τα άτομα του πολιτισμού και της Τ.Α. διακρίνουμε την απόλυτη ταύτιση και θέληση για συνεργασία μεταξύ των παικτών ως stakeholders⁹⁹ με όρια **διαπραγμάτευσης**, με όρους και κανόνες, με τον πολιτισμό όχι σαν πάρεργο, αλλά με τον σεβασμό που του αρμόζει και την Τ.Α. ως leader του διάλογου, ενισχύοντας την Προγραμματική Σύμβαση (την διακρίνουμε και στον 2^ο και 3^ο, 4^ο, 5^ο στόχο) ως πρότυπο μοντέλου συνεργασίας μεταξύ ΥΠ.ΠΟ, Τ.Α.Π και Τ.Α. για την Μ.Π. (1985-2005).

Στο δεύτερο επίπεδο (οι 11 δυάδες) συμφωνούν οι παίκτες στο πνεύμα της συνεργασίας σε κλίμα εμπιστοσύνης (το βλέπουμε και στις δυάδες του 5^{ου} στόχου), προβάλλοντας την Παιδεία (το διακρίνουμε και στις τετράδες, και στον 5^ο στόχο) ως θεμέλιο διαλόγου μεταξύ ετερόκλητων παικτών, οι οποίοι εκφράζουν διαφορετικά συμφέροντα και τους νέους μπροστάρηδες στην προσπάθεια για την αειφορία (το διακρίνουμε και στον 1^ο, 3^ο και 5^ο στόχο).

Στο τρίτο επίπεδο οι παίκτες συμφωνούν ομοφώνως στη συνεργασία, με την Τ.Α. σε θέση οδηγού (το διακρίνουμε και στον 5^ο στόχο), προβάλλοντας όμως ένα αξιακό σύστημα¹⁰⁰ μέσα από την «ΟΥΜΑΝΙΤΑ», (το διακρίνουμε και στον 2^ο στόχο) το οποίο θα στηρίζεται σε αξίες, όπως στις γνώσεις, στην παιδεία, στη συνεχή εκπαίδευση (όπως αναφέρθηκε και στις δυάδες), με ενεργούς πολίτες (το διακρίνουμε και στον 5^ο στόχο, ως παράμετρο των ηθικών κανόνων που απαιτούνται στη διαπραγμάτευση και στον 1^ο στόχο), ώστε η Μ.Π. να καταστεί «ειδική περιοχή» «special region». Η αναζωογόνηση της θα επηρεάσει όλη τη πόλη λόγω της κεντροβαρούς θέσης της Μ.Π. (το διακρίνουμε και στον 2^ο στόχο).

⁹⁹ [Για την αντίληψη της αλλαγής του υπάρχοντος μοντέλου οικονομίας σε μια κυκλική οικονομία (circular economic), ήτοι με χρήση, ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση των πρώτων υλών, απαιτείται όλα και όλοι να λειτουργήσουν ως εξωτερικοί «εταίροι» (external stakeholders)] στο Doppelt, Bob. (2003). *Leading grange toward Sustainability*. U.K: Greenleaf publishing, p.18.

¹⁰⁰ Βλ σχετικά: στο Λιαράκου, Γ., και Φλογαΐτη, Ε. (2009). Το ζήτημα των αξιών στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία, στο Θεοδωροπούλου κ.α (επιμέλεια), *Περιβαλλοντική Ηθική: από την έρευνα και τη θεωρία στην εφαρμογή*. Αθήνα: Ατραπός, pp. 241-255.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων πρόθεσης για συνεργασία (4^{ος} στόχος).

Προϋποθέσεις	Εμπόδια
<ol style="list-style-type: none"> 1. stakeholders 2. όροι και κανόνες/όρια 3. εμπιστοσύνη 4. νέοι 5. ουμανιτά 6. αξιακό σύστημα–(παιδεία, γνώσεις, ενεργοί πολίτες) 7. Πανεπιστήμιο Αιγαίου 8. T.A-Leader της συνεργασίας 9. Προγραμματική Σύμβαση της Μ.Π 10. κεντροβαρής θέση / «regione speciale» 	<ol style="list-style-type: none"> 1. επέκταση της οικονομικής ζώνης σε βάρος της κατοικίας 2. μονοκαλλιέργεια μαζικού τουρισμού 3. αναποτελεσματικότητα πολιτικών μέσα από την όποια σκοπιμότητα 4. ισχυρά συγκρουόμενα συμφέροντα

5.15.ε.Πρόθεση για διαπραγμάτευση

Αυτά τα συγκρουόμενα συμφέροντα τα οποία εμφανίζονται μεταξύ των δύο κυρίως ομάδων, είναι το αντιπροσωπευτικό δείγμα του κοινωνικού Παιγνίου το οποίο διεξάγεται εντός της Μ.Π. Είναι η αντιπαλότητα μεταξύ κατοίκων και επιχειρηματιών για την εδραίωση της τάξης τους σε μια διαμάχη χρήσεων γης, η οποία συμπεριλαμβάνει οικονομικά θέματα, κοινωνικά ζητήματα, περιβαλλοντικά προβλήματα, πολιτιστικά αλλά και διοίκησης και ελέγχου. Σε αυτόν το συρμό των παραμέτρων, το στοιχείο το οποίο μπορεί να παίζει καταλυτικό ρόλο, συνδετικό ή διασπαστικό είναι η Διαπραγμάτευση. Αυτή τη διαδικασία εξετάζει ο τελευταίος στόχος, αναδεικνύοντας τη Διαπραγμάτευση ως τον θεμέλιο λίθο του οικοδομήματος της επίλυσης των προβλημάτων της Μ.Π. στην κατεύθυνση της Α.Α.

Διαπραγμάτευση είναι οι κατάλληλοι σχεδιασμοί κινήσεων για την αλλαγή των δομών των σχέσεων στα όρια και στις προβλέψεις νέων θέσεων, οι οποίες είναι περισσότερο ικανοποιητικές και για τις δυο πλευρές ¹⁰¹.

¹⁰¹ Βλ. σχετ. Zartman, William. (1987). *Positive Sum, Improving. North - South Negotiations*. New Jersey: Library of Congress, p. 5.

Είναι η πρόκληση από την οποία οι δύο πλευρές έχουν κάτι ενδιαφέρον να προσφέρουν η μία στην άλλη ή αλλιώς δεν θα είναι διαπραγμάτευση ¹⁰².

Ουσιαστικά η Διαπραγμάτευση είναι το μεγάλο στοίχημα της ανάπτυξης και της ευημερίας μιας περιοχής, προσδίδοντας τη δυνατότητα μέσα από γνώσεις, πληροφορίες και τακτικές να αποδώσει και θα εισπράξει «κάτι», το οποίο θα είναι ωφέλιμο για όλους τους παίκτες (Παπακωνσταντινίδης, 2003: 90).

Είναι το Παίγνιο, όπου και οι δύο πλευρές αποδέχονται την αυθεντία του «μερίσματος» σε μια δυναμική του Παιγνίου όπου παρουσιάζει μια μοναδική λύση (own solution) μέσα από ορθολογιστικές ικανότητες (capacities) ώστε να διακριθεί (to perceive) αυτή και αυτό που είναι αναμενόμενο είναι και οι δύο πλευρές να διακρίνουν την ίδια λύση (Schelling, 1966: 279-280).

Η Θεωρία των Παιγνίων κατόρθωσε να αναδείξει την ισορροπία (equilibrium) ως τη «βέλτιστη λύση» των παιγνίων μεταξύ πράξεων και προσδοκιών και να παρουσιάσει παράλληλα τη διαπραγμάτευση ως τη διαδικασία για την ορθολογιστική «λύση» μέσα από μια συμφωνία, η οποία θα προέβλεπε το αποτέλεσμα της ορθολογικής σκέψης και όχι να προσφέρει μαθήματα ήθους και δικαιοσύνης (Βαρουφάκης, 2002: 36-43).

Και αυτή η ισορροπία εκτός της οικονομίας, παρουσιάζεται και στη χωροταξία των αστικών χώρων και αποτέλεσε τη βάση επάνω στην οποία οικοδομήθηκε η νεότερη αντίληψη της χωροθέτησης χρήσεων γης ¹⁰³, ζήτημα που ταλανίζει την Μ.Π. και για κάποιους αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία των κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων, τα οποία εμφανίζονται.

Ωστόσο, όλες οι διαπραγματεύσεις έχουν ένα κοινό χαρακτήρα: καθώς αποτελούν ένα πεδίο ανθρώπινης δράσης εισάγουν αναπόφευκτα την παιδεία στη συντελούμενη διαδικασία (Φορ και Ρουμπιν, 2003: 27). Το ζήτημα της Παιδείας των εμπλεκόμενων έχει αναφερθεί στο 4^ο στόχο και της εκπαίδευσης των νέων ως υποσύνολο της Παιδείας στον 3^ο στόχο της έρευνας. Και όπως αναφέρει και η κ. Μενδώνη, τ. Γ.Γ του υπουργείου Πολιτισμού σε άρθρο της με τίτλο: *Παιδεία και πολιτισμός σε δοκιμασία* (ΤΑ ΝΕΑ, 26.Αυγούστου.2017, σ.18) «Η Παιδεία και ο πολιτισμός είναι έννοιες απόλυτα συνυφασμένες. Νοούνται αδιαίρετες και αλληλεξαρτώμενες και η εμπέδωσή τους αποτελεί και ατομική υπόθεση. Και οι δύο μαζί μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ανασυγκρότηση».

¹⁰² Βλ σχετ. Zartman, W., & Rubin, J. (2002). *Power and Negotiation*. Michigan: The University of Michigan.

¹⁰³ Βλ σχετ. Μαρμαράς, Ε. (2002). *Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 102.

Και αυτό μπορεί να επιτευχθεί όταν όλες οι δυνάμεις ανάπτυξης και πολιτισμού θα έχουν την ικανότητα να συνεννοηθούν, να διαπραγματευτούν, να μιλήσουν πάνω σε συγκεκριμένες πολιτικές, σε γραμμές κατεύθυνσης όρων και κανόνων.

Οι όροι και κανόνες, οι οποίοι εμφανίζονται σε όλους τους στόχους, στοιχειοθετώντας την ορθολογικότητα που απαιτείται στην Θ.Π, βασίζεται στη συμπεριφορά των παικτών, η οποία διαμορφώνεται από τους κανόνες και θεσμούς που οι παίκτες προσανατολίζονται. Η ανάγκη όρων και η ύπαρξη κανόνων διαμορφώνουν τα πλαίσια εντός των οποίων οι παίκτες είναι αναγκασμένοι να κινηθούν για να βοηθηθούν ορθολογιστικά για την επίλυση του προβλήματος ¹⁰⁴.

Αυτοί οι κανόνες μπορούν να προέρχονται από την ωφελμιστική ηθική της καντιανής θεωρίας, η οποία προτάσσει την μεγιστοποίηση της ωφέλειας, από την παιγνιοθεωρητική ορθολογικότητα της οικονομίας των αριθμών. Αυτό ακριβώς εξελίσσεται στην Ευρώπη, ότι στη διαπραγμάτευση πρέπει να «υπάρχουν κανόνες» ανεξάρτητα από τα πολιτικά συμφερόντα των λαών. Αυτό που υπερισχύει στον ευρωπαϊκό διπλωματικό χώρο είναι η ηθική τάξη και η δικαιοσύνη στην Θ.Π. συμπεριλαμβανόμενου και του νυν Υπουργού Οικονομικών της Γερμανίας Wolfgang Schäuble, σε αντίθεση της προσέγγισης του Γ.Βαρουφάκη που αναφέρεται προηγουμένως (για την ορθολογιστική λύση) ακολουθώντας τη φιλοσοφία της «εργαλειακής λογικής» (Βαρουφάκης, 2007: 45) των θεωρητικών Max Weber (1864-1920)¹⁰⁵ με την ορθολογική ως προς τα μέσα και την πράξη σε συνδιασμό με τον εργαλειακό ορθολογισμό και τις δογματικές αξίες όπως επίσης του Jurgen Habermas (1929-)¹⁰⁶ με τον αμερικανικό προγραμματισμό και την ορθολογικήν-κριτική επικοινωνίας στους σύγχρονους θεσμούς

Η Θ.Π. με τη διαπραγμάτευση της αποτελεί το κύριο δρόμο επίλυσης συγκρούσεων, εφόσον διεξάγεται με όρους ανοιχτής και αληθινής επικοινωνίας (Αρβανίτης, 2017: 85-95).

Σήμερα παρά ποτέ, απαιτείται η ζύμωση μεταξύ των παικτών της Μ.Π. να διαπραγματευτούν σ' ένα πλαίσιο αρχών και κανόνων που θα γίνουν σεβαστοί από όλους. Σε αυτό το προσκλητήριο, όλοι οφείλουν να γίνουν ενεργοί πολίτες, ανησυχούντες πολίτες στις προκλήσεις της μαζικοποίησης και της εμπορευματοποίησης, φαινόμενα των καιρών και της ανεξέλεγκτης απρόσωπης παγκοσμιοποίησης.

¹⁰⁴ Βλ σχετικά για τα λεγόμενα Εμφωλευμένα Παίγνια, τα οποία είναι τα παίγνια που δεν εκτυλίσσονται μόνο σε μια κονίστρα, αλλά παίζονται και μεταφέρονται ταυτόχρονα σε περισσότερες κονίστρες (πλευρές-κλάδους). Τσεμπελής, Γ. (2004). *Εμφωλευμένα Παίγνια*. Αθήνα: Παπαζήση, στον πρόλογο, pp. xvii-xx

¹⁰⁵ Βλ σχετικά στο: https://el.wikipedia.org/wiki/Max_Weber

¹⁰⁶ Βλ σχετικά στο: https://el.wikipedia.org/Jurgen_Habermas

Η Μ.Π. το στολίδι του Αιγαίου, προσφέρεται για έναν διάλογο με ήθος και αξίες (το διακρίνουμε και στον 4 στόχο), σ' ένα ιστορικό χώρο γεμάτο από πολιτιστική κληρονομιά και ένα κοινωνικοοικονομικό κεφάλαιο, του οποίου η μοναδικότητά του ήταν η έμπνευση της παρούσας έρευνας.

Διατύπωση συμπερασμάτων (πέμπτος στόχος):

Διακρίνουμε ότι η πλειοψηφία των παικτών και στα τρία επίπεδα αποδέχοντε τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης στο αστικό παίγνιο που διεξάγεται για μια βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

Στο πρώτο επίπεδο διακρίνουμε ότι η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων απάντα θετικά στην πρόσκληση της διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών που εμπλέκονται στην Ανάπτυξη της Μ.Π. Όμως, υπάρχουν και φωνές, όπου περιγράφεται η άρνηση, λόγω αναποτελεσματικότητας προηγούμενων προσπαθειών (το διακρίνουμε και στον 1^ο και 4^ο στόχο).

Επίσης και το σώμα των επιχειρηματίων συμφωνεί με τη διαπραγμάτευση σαν εργαλείο επίλυσης προβλημάτων της Μ.Π., με ελάχιστες φωνές αντίθεσης λόγω αξεπέραστων συγκρουόμενων συμφερόντων (το βλέπουμε και στον 4^ο στόχο) και κόπωσης του σώματος από την παρατεταμένη κρίση στη χώρα μας

Οι άνθρωποι του πολιτισμού και της Τ.Α. σ' επέκταση του πνεύματος της συνεργασίας (4^ο στόχος) συμφωνούν απόλυτα στη διαδικασία διαπραγμάτευσης με ρόλο συντονιστή (leader) την Τ.Α. (το διακρίνουμε και στο 4^ο στόχο) με την αρωγή του Πανεπιστήμιου για την εξεύρεση της βέλτιστης λύσης, ή του σημείου «σέλλας»¹⁰⁷ (η βασική στόχευση της Θ.Π με όρους win/win) των προβλημάτων της Μ.Π μέσα όμως από μια κοινωνική συμφωνία (τη διακρίνουμε και στον 1^ο και 3^ο στόχο) προς τον δρόμο της Α.Α.

Στο δεύτερο επίπεδο (οι 11 δυάδες), οι περισσότερες συμφωνούν στην έναρξη διαπραγματεύσεων στη βάση της ανάλογης Παιδείας (την είδαμε και στον 4^ο στόχο και στον 3^ο στόχο, ως εκπαίδευση των νέων) και τη χρήση των νέων τεχνολογιών με ρόλο leader την Τ.Α (το διακρίναμε και στο πρώτο επίπεδο και στον 4^ο στόχο) και ως βάση συνεργασίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Προγραμματική Σύμβαση της Μ.Π μεταξύ ΥΠΠΟ, Τ.Α.Π και Τ.Α. (τη διακρίναμε ως παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών φορέων και ατόμων και στους 2^ο, 3^ο και 4^ο στόχους).

¹⁰⁷ Βλ σχετικά: Φιλίνης, Κ. (2008). *Θεωρία Παγνίων και Πολιτική Στρατηγική*. Αθήνα: Θεμέλιο, σ.54.

Η άρνηση των τριών (3) δυάδων που διατυπώνεται, επισημαίνεται κυρίως στην ύπαρξη συγκρουόμενων ισχυρών συμφερόντων (το διακρίναμε και ως άρνηση συμμετοχής στη συνεργασία και στον 4^ο στόχο), της ύπαρξης καχυποψίας (ήτοι, μη ύπαρξης εμπιστοσύνης, το διακρίνουμε και στις δυάδες του 4^{ου} στόχου) και τέλος επισημαίνεται η αναποτελεσματικότητα της πολιτικής βούλησης κυρίως της Τ.Α. (το βλέπουμε για την Τ.Α και στον 1^ο στόχο και γενικά περί πολιτικών αναποτελεσματικότητας και στον 4^ο στόχο).

Στο τρίτο και τελευταίο επίπεδο (6 τετράδες) έχουμε την απόλυτη συνηγορία για τη διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ των παικτών με όρους αξιοπιστίας (έρχεται ως συνέχεια της εμπιστοσύνης, η οποία εμφανίζεται στο προηγούμενο επίπεδο), να υπάρχουν ηθικοί κανόνες (κάναμε ειδική μνεία στη θεωρητική εισαγωγή του τρέχοντος στόχου (5^{ου}), περί καντιανής ηθικής στην διαπραγμάτευση, η οποία είναι ανεξάρτητη των απολύτων συμφερόντων και δεν αποδέχεται την «εργαλειακή λογική» της ορθολογικής δράσης της πολιτικής οικονομίας).

Αναφέρεται και παραλληλίζεται με το αξιακό σύστημα (παιδεία, γνώσεις, ενεργοί πολίτες) στον 4^ο στόχο της συνεργασίας.

Επαναφέρεται επίσης, η δυναμική των ενεργών πολιτών (το διακρίνουμε και στο 1^ο και 4^ο στόχο) και των νέων ως στυλοβάτες της ανάπτυξης (το βλέπουμε και στον 1^ο, 3^ο, και 4^ο στόχο).

Όμως σε αυτή τη πορεία χρειάζονται άτομα με χαρίσματα και την Τ.Α να σχεδιάζει και να δημιουργεί «*interessi comuni*» (κοινά ενδιαφέροντα μεταξύ των δημοτών).

Στις τετράδες ο leader της διαπραγμάτευσης ορίζεται το Πανεπιστήμιο, σε σχέση με τα προηγούμενα, όπου η Τ.Α. είχε τον πρώτο ρόλο δράσης.

Η συνισταμένη όλων αυτών των πέντε (5) στόχων οι οποίες αναλύθηκαν ποικιλοτρόπως και σχολιάστηκαν ανάλογα στα τρία καθορισμένα επίπεδα – ομάδες παικτών, οδηγεί στη γέννηση μιας ισορροπίας – equilibrium¹⁰⁸ (την βλέπουμε και ως κοινωνική συμφωνία/ισορροπία-συμβίωση και στους στόχους 1^ο και 3^ο) για τη μεγάλη ελπιδοφόρα πορεία προς την Α.Α που μπορεί να προδιαγράψει και να παρουσιάσει η παρούσα έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε για να αναδείξει τα προβλήματα της Μ.Π. από μια σκοπιά της σύγχρονης κοινωνικής αντίληψης με ορθότητα και ειλικρίνεια λόγου και παρουσίας.

¹⁰⁸ Η ισορροπία Nash (Nash equilibrium), είναι ένα προφίλ ενεργειών a^* το οποίο έχει την ιδιότητα ότι κανένας παίκτης i δεν μπορεί να έχει καλύτερο αποτέλεσμα επιλέγοντας μια ενέργεια διαφορετική, με δεδομένο ότι κάθε παίκτης γνωρίζει ότι οι άλλοι γνωρίζουν και ότι όλοι μαζί (ανα)γνωρίζουν τους κανόνες... του Παιγνίου, βλ. στο Osborne, Martin. (2004). Εισαγωγή στη Θεωρία των Παιγνίων. (μεταφρ. Σκουρακής, Φ.).Αθήνα: Κλειδάριθμος, 47.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για πρόθεση για διαπραγμάτευσης (5^{ος} στόχος).

Προϋποθέσεις	Εμπόδια
<ol style="list-style-type: none"> 1. leader η Τ.Α της διαπραγμάτευσης, ή το Πανεπιστήμιο 2. κοινωνική ισορροπία /συμφωνία/ συμβίωση 3. χρήση νέων τεχνολογιών 4. αξιοπιστία 5. ηθικοί κανόνες/αξιακό σύστημα 6. Προγραμματική Σύμβαση 7. νέοι / άτομα με χαρίσματα 8. ενεργοί πολίτες 9. «interessi comuni» 	<ol style="list-style-type: none"> 1. αναποτελεσματικότητα προηγούμενων προσπαθειών (όπως έχει επιχειρηθεί από την Τ.Α.) 2. αξεπέραστα οικονομικά συμφέροντα 3. κόπωση λόγω κρίσης 4. καχυποψία μεταξύ των παικτών

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ΄

Στην ενότητα αυτή μπορούμε να αναγνώσουμε το τελικό συμπέρασμα που εξάγεται μετά τη σύγκριση των αποτελεσμένων των τριών (3) επίπεδων της αναφερόμενης έρευνας και παρουσιάζονται ενδεικτικά, ώστε να υπάρξει ένα ευανάγνωστο τελικό συμπέρασμα που θα αποτελέσει «μαγιά» και για περαιτέρω μελέτη σε άλλες ανάλογες περιοχές ή και με πιθανή άλλη σύνθεση συμμετεχόντων.

6. Τελικό συμπέρασμα και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη

Το ταξίδι για την ανακάλυψη της δυνατότητας εφαρμογής της αειφόρου ανάπτυξης (Α.Α) στα όρια ενός ιστορικού χώρου ήταν μια πρόκληση. Ξεκίνησε σαν ιδέα, όμως μετά από μια περίοδο θεωρητικής προσέγγισης και μιας συστηματικής εμπειρικής διερεύνησης με το εργαλείο την ημιδομημένη συνέντευξη που απευθύνθηκε σε συγκεκριμένους, τα συμπεράσματα ενδυνάμωσαν την εικόνα της Α.Α για τη Μ.Π.

Αυτό το «πείραμα-έρευνα» διεμήφθει σε συνέχεια χρόνου και επιστημονικής εξέλιξης, ξεκινώντας από την θεωρητική βάση συγκεκριμένων εννοιών, όπως ο χώρος, η Πόλη, η ανάπτυξη, η Α.Α, η βιώσιμη Πόλη, αλλά και η κοινωνικοπολιτική παραδοχή ότι όλα αυτά συνδέονται και αποσυνδέονται από ένα αστικό Παίγνιο (urban game) με σύγχρονους ανταγωνιστικούς όρους και συμφέροντα.

Η πρόκληση της έρευνας ήταν πώς θα έλθουν σε επαφή διαφορετικοί «παίκτες», με ξεχωριστά χαρακτηριστικά και με άλλες σκοπιμότητες κάτω όμως ένα κοινό δεδομένο, ότι όλοι έχουν κοινό χώρο ενδιαφέροντος, ο οποίος ήταν ο μοναδικός, μαγευτικός χώρος της Μ.Π.

Ένας χώρος που κάποιοι τον ονομάτισαν σαν το κέντρο βάρους της «όλης Πόλης», άλλοι σαν το διαμάντι της Ρόδου, άλλοι σαν την «χρυσή κότα», αλλά σαν έκφραση του «glocal» και άλλοι σαν το ανοιχτό εργαστήριο πολιτισμού και τέχνης.

Είναι έννοιες που αποδίδουν τη σύγχρονη διάσταση της πόλης, αλλά αναδύουν παράλληλα και τα σύνθετα προβλήματα που ανακύπτουν από τις ανισοροπίες και τις κοινωνικές αντιπαραθέσεις. Η πολη είναι ένας ζωντανός οργανισμός, όμως είναι και τα οικοσυστήματα, που αναπνέουν από τις εισροές (ύλη και ενέργεια), αλλά δημιουργούν και τις ανάλογες εκροές. Το στοίχημα είναι η αποδοτικότερη χρήση πόρων και η ανακύκλωση να

μπει στη ζωή μας. Οι ανάγκες μας να περιοριστούν, σε αυτές που δεν καταστρέφουν το σήμερα και συνάμα δεν φαλκιδέψουν το αύριο ¹⁰⁹.

Αυτή ήταν η κεντρική ιδέα της έρευνας, να εξετάσει από τη σκοπιά της Θεωρίας των Παιγνίων (Θ.Π.), την αιφορική ανάπτυξη της Μ.Π. και πόσο οι παίκτες ενισχύουν ή αποθαρρύνουν αυτό το εγχείρημα, με τις δράσεις τους, την παιδεία τους, τη συνεργατικότητα τους και τέλος το τόλμημα της διαπραγμάτευσης ως βαγόνι στις ράγες ενός τρένου με κατεύθυνση το αγωνιώδες αύριο. Το ταξίδι της μελέτης συναρπαστικό, ελπιδοφόρο, αλλά και απογοητευτικό, διακρίνοντας την ισχύ της κερδοσκοπίας. «Το ταξίδι στην Ιθάκη, θα έχει την περιπέτειά του με Κύκλωπες και Λαιστρυγόνες, όμως το νου μου το χω στην Ιθάκη μου. Το φθάσιμο εκεί είναι ο προορισμός μου», παραφράζοντας τον Κ. Καβάφη.

Ο σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει την μελλοντική πορεία ενός ιστορικού χώρου, όπως είναι η Μ.Π. της Ρόδου, στην κατεύθυνση της Αειφόρου Ανάπτυξης με εργαλείο την Θεωρία των Παιγνίων (Θ.Π.) συνεκτιμώντας όλα τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που έχουν συσσωρευτεί και την αντιμετώπιση τους από τη δράση και συμπεριφορά των παικτών που απαρτίζουν το Παίγνιο. Για την πρακτικότερη ανάλυση της έρευνας που διεξήχθη με την χρήση ημιδομμένης συνέντευξης, οι παίκτες διαχωρίστηκαν σε τρία επίπεδα, το 1^ο αφορά τους μεμονωμένους παίκτες, οι οποίοι εκπροσωπούσαν τους κατοίκους (10), τους επιχειρηματίες (29), τους ανθρώπους του πολιτισμού (9) και τα άτομα της Τ.Α.(5), που έχουν σχέση με την Μ.Π.

Στο 2^ο επίπεδο αναλύθηκε η συμπεριφορά και οι απαντήσεις των έντεκα (11) δυάδων, και στο 3^ο επίπεδο αναλύθηκαν τα δεδομένα των έξι (6) τετράδων.

Τα τελικά συμπεράσματα σε σύγκριση μεταξύ των τριών (3) διαμορφούμενων επιπέδων προσφέρουν μια ποιοτική σύνθεση ανά στόχο έρευνας με πλήθος απόψεων και θέσεων που μπορούν να αποτελέσουν την φαρέτρα για την επίλυση προβλημάτων τα οποία ταλανίζουν την Μ.Π. της Ρόδου. Η απαίτηση για τη βιωσιμότητα της Μ.Π είναι καθολική, παρά τις όποιες λίγες φωνές άρνησης ως προς τους χειρισμούς και την επιλογή στρατηγικής.

---Πράγματι στον **1^ο στόχο** που αγγίζει το θέμα εφαρμογής και προώθησης της Α.Α στην Μ.Π., διακρίνουμε ότι μεγάλη μερίδα από τους κατοίκους διαμαρτύρονται ότι βρίσκονται υπό κατάσταση «διωγμού» και κατ' επέκταση της γήρανσης του υπάρχοντος πληθυσμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 1850, ο πληθυσμός πλησίαζε τους 8.000 κατοίκους.

¹⁰⁹ Βλ. σχετικά στο Ευθυμίου, Η. (2000). Πόλη και αιφορία, στο Ευθυμίου, Η., Μοδινός, Μ. (επιμ.), *Η Βιώσιμη Πόλη*. Αθήνα: Στοχαστής, σ.104.

Το 2001, έγιναν 2.240 και με την πρόσφατη απογραφή του 2011 είναι μόλις 2.008 κάτοικοι¹¹⁰.

Αυτό είναι και το πρώτο θέμα της Μ.Π., όπου η επέκταση της οικονομικής ζώνης (το διακρίνουμε ως επισήμανση και στον 4^ο στόχο) του εμπορίου και του τουρισμού έχει εκτοπίσει την οικιστική, με συνέπεια την άναρχη (ανισόροπη) λειτουργία όλης της Μ.Π. Αυτή η άμετρη μεγέθυνση του οικονομικού τομέα στηρίχθηκε στην επαγγελματοποίηση των πάντων με συνέπεια τη φθορά του κύρους του Μνημείου, που αποτελεί Παγκόσμιο δείγμα της Κληρονομιάς από το 1988.

Αυτό αποδίδεται από μερίδα των παικτών στη αναποτελεσματικότητα των πολιτικών στάσεων, κυρίως της Τ.Α. που έχει την περισσότερη ευθύνη και ρόλο.

Για να αντιμετωπισθούν αυτά τα προβλήματα οι περισσότεροι ερωτώμενοι υποστηρίζουν το δρόμο της Α.Α, βάζοντας μια σειρά από λογικές προϋποθέσεις που μπορούν να δημιουργήσουν την εξισορρόπηση στις προκλήσεις της εποχής.

Η Μ.Π. οφείλει να γίνει ένας ζωντανός οργανισμός διαθέτοντας έναν πολυπολιτισμικό πλούτο (το διακρίνουμε και στο 3ο στόχο) γεμάτο αυθεντικότητα, διαχρονικότητα και ισχυρή σύνδεση του τοπικού με το παγκόσμιο (glocal) σε μια μοναδική σχέση αλληλεξάρτησης.

Αυτό απαιτεί μια συμβίωση ή άλλως, μια κοινωνική ισορροπία όλων των παικτών με όρους και κανόνες συνύπαρξης, οι οποίοι οφείλουν να είναι ενεργοί και δραστήριοι πολίτες (τους συναντάμε και στον 4^ο στόχο) «οπλισμένοι» με κουλτούρα και ευαισθητοποίηση για έναν πολιτιστικό χώρο που κρύβει στα σπλάχνα του, ιστορία και μνήμες, συναντήσεις διαφορετικών λαών και γλωσσών και τη χαρά της δημιουργίας του πρώτου ναυτικού κώδικα στην παγκόσμια ιστορία¹¹¹.

Και σ' αυτή την πρόκληση οι νέοι οφείλουν να είναι πρωτοπόροι, συμμετέχοντας στην ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού της Μ.Π. με την ορμή και τη θέληση τους για την απαιτούμενη αλλαγή της υπάρχουσας φθίνουσας πορείας.

---Στον **2^ο στόχο** ο οποίος αφορά την έκφραση της δραστηριότητας των ερωτώμενων εντός ή εκτός των Τειχών για την υποβοήθηση της Α.Α. ή όχι, διακρίνουμε ότι το πρώτο θέμα παραμένει η δυσφορία της πλειοψηφίας των κατοίκων να συνεχίσουν την διαμονή τους εντός των Τειχών σε συνέχεια με το 1^ο στόχο, όπου πάλι οι κάτοικοι εκφράσουν τις αντιδράσεις τους στην πιθανή βιώσιμη πορεία της Μ.Π.

¹¹⁰ Βλ. σχετικό στην Πολεοδομική αναθεωρητική μελετά του Δήμου Ρόδου για την Μ.Π (2012), Σ.32.

¹¹¹ Βλ. σχετικά στο Παπαχριστοδούλου, Χ., (1972). *Η ιστορία της Ρόδου*. Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδ/σου, σ. 185.

Αυτή η παρατήρηση έρχεται να επισημάνει ότι ο κοινωνικός ιστός γέρνει στην μονοδιάσταση πλευρά της οικονομίας, εκτοπίζοντας τους κατοίκους, φαινόμενο σύνηθες του μαζικού τουρισμού που έχει καταλάβει τους χώρους πολιτισμού ή εν γένει τα τουριστικά αξιοθέατα. Αυτό επισημαίνεται και στις γενικές αρχές της Χάρτας του Πολιτισμικού Τουρισμού¹¹² «ότι ο τουρισμός οφείλει να παρέχει οφέλη στις κοινότητες υποδοχής, να τους προσφέρει σημαντικά κίνητρα και μέσα για να φροντίζουν και να διατηρούν την κληρονομιά και τις παραδόσεις τους. Είναι απαραίτητη η εμπλοκή και η πράξη της συνεργασίας όλων προκειμένου να επιτευχθεί η βιωσιμότητα και να εξασφαλιστεί η προστασία των πολιτιστικών πόρων για τις μελλοντικές γενιές».

Η έκρηξη του μαζικού τουριστικού τομέα στην Μ.Π επιφέρει την κακή ποιότητα ζωής, την εποχικότητα των δραστηριοτήτων και την έλλειψη αντοχής των υποδομών για να μπορεί να δέχεται το τεράστιο πλήθος των τουριστών σε ένα χώρο πεπερασμένο και περιγραμμένο.

Όμως, η διάθεση των περισσότερων των άλλων κλάδων είναι η παραμονή εντός των Τειχών, γιατί η θέση της Μ.Π είναι κεντροβαρής (το βλέπουμε και στον 4^ο στόχο) σε σχέση με την υπόλοιπη πόλη, γιατί υπάρχει το «συναισθηματικό δέσιμο», μιας και πολλοί μαγαζάτορες και κάτοικοι είναι κληρονόμοι των ακινήτων τους.

Οι όροι και κανόνες συνύπαρξης, όπως και στον 1^ο στόχο προσφέρουν τη δυνατότητα μιας ποιοτικότερης παρουσίας του τουρισμού ρεύματος της Μ.Π., αποφυγής φτηνών προϊόντων (επιστέφοντας στην αυθεντικότητα του 1^{ου} στόχου) στη βάση διαφορετικής κουλτούρας και με την έκφραση μιας ουμανίτα από όλους τους παίκτες σε βαθμό που η Μ.Π μπορεί να γίνει φάρος αειφορίας για όλη της πόλη σ' ένα καθολικό σχεδιασμό, όπως προβλεπόταν και στον 1^ο στόχο.

Όμως, αυτό μπορεί να επιτευχθεί με μια στιβαρή διοίκηση, χωρίς αλληλοεπικαλύψεις ως συνέπεια της πολυνομίας που ισχύει σήμερα στις ιστορικές, μνημειακές περιοχές.

---Ο 3^{ος} στόχος αφορά τις δράσεις και ενέργειες των παικτών για την έμπρακτη υποστήριξη της Μ.Π προς την Α.Α. στο τρίπτυχο: εκπαίδευση, πολιτισμός, αλλαγή οικονομικής ρότας.

Σε αυτό το τρίγωνο οι παίκτες αποδέχονται την εκπαίδευση ιδιαίτερα των νέων με την αγωγή του Πανεπιστήμιου και της Ε.Ε., λόγω «ειδικής περιοχής» παρά τις μεμονωμένες φωνές από κατοίκους και επιχειρηματίες που πηγάζουν από την απογοήτευση προηγούμενων προσπαθειών. Μάλιστα προτείνεται η εκπαίδευση να γίνεται κατά την χειμερινή περίοδο προς διευκόλυνση παρακολούθησης.

¹¹² Χάρτα του Πολιτισμικού Τουρισμού (1976) στις Βρυξέλλες μεταξύ 17 διεθνών οργανισμών και με σχετική αναθεώρηση στο Μεξικό (1999), βλ. http://www.icomos.org/charters/tourism_greek.pdf.

Στην αναβάθμιση του πολιτιστικού κεφαλαίου, όλοι οι παίκτες είναι θετικοί, ο καθείς από την πλευρά του, τονίζοντας την ανεύρεση της Τέχνης για να προσδιοριστεί η ταυτότητα της Μ.Π. με την διαφορετική κουλτούρα των εμπλεκομένων που είδαμε και στον 2^ο στόχο αναδεικνύοντας την αυθεντικότητα με τα τοπικά προϊόντα (το είδαμε και στους 1^ο και 2^ο στόχους).

Αυτό είναι και το πλαίσιο για ένα σχεδιασμό αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης σημειώνοντας τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Μ.Π. (το βλέπουμε και στον 1^ο στόχο) ως οδηγία για την αλλαγή της υπάρχουσας μονοκαλλιέργειας του μαζικού τουρισμού (το βλέπουμε και στον 4^ο στόχο) η οποία προκαλεί την ισχυρή εποχικότητα (την είδαμε και στο 2^ο στόχο) και την εξαφάνιση της μνημειακής ταυτότητας του χώρου.

Αυτό χρειάζεται συνέργεια, σύμπραξη, συναπόφαση όλων για να καταστεί η Μ.Π ζωντανός οργανισμός (το παρατηρήσαμε και στον 1^ο στόχο) με όρους και κανόνες συνύπαρξης (το βλέπουμε σε όλους τους στόχους), ώστε να επέλθει η περιβόητη: «κοινωνική ισορροπία/συμφωνία» (το διακρίνουμε και στους 1^ο και 5^ο ,στόχους) .

---Ο 4^{ος} στόχος προσδιορίζει την αφετηρία της κοινωνικής ισορροπίας και δεν είναι άλλος, από την προσπάθεια συνεργασίας για τη συμβίωση (symbiosis)¹¹³ και συν-λειτουργία όλων μέσα στην Μ.Π. στη βάση της βιώσιμης πόλης.

Για να επιτευχθεί η συνεργασία, όπως η μεγαλύτερη πλειοψηφία υποστηρίζει πρέπει να υπάρχουν όρια και κανόνες διαλόγου, τα οποία θα προδιαγράψουν την εμπιστοσύνη των παικτών για την ορθή εφαρμογή της Θεωρίας των Παιγνίων, το οποίο προβάλλεται ως εργαλείο επίλυσης των συγκρουόμενων αντιθέσεων μεταξύ των ομάδων συμμετοχής.

Σε αυτή την πρόκληση οι νέοι έχουν τον πρώτο λόγο (το συναπαντήσαμε και στον 1^ο και 3^ο , 5^ο ,στόχους) ώστε όλοι οι παίκτες να γίνουν ενεργοί πολίτες (το είδαμε και στον 1^ο και 5^ο ,στόχους) - “stakeholders”, με την ανάδειξη της νέας Ουμανιτά (την συναντήσαμε και στον 2^ο στόχο) μέσα από την ανάδειξη ενός ΑΞΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ που θα περιλαμβάνει την ΠΑΙΔΕΙΑ και τις κατάλληλες ΓΝΩΣΕΙΣ (θα το δούμε και στον 5^ο στόχο), οι οποίες θα καλλιεργηθούν από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για το δρόμο της Α.Α. Σε αυτή τη χάραξη, η Τ.Α μπορεί να παίξει τη θέση του συντονιστή στη βάση του υποδείγματος της υφιστάμενης Προγραμματικής Σύμβασης (την διακρίνουμε και στο 5^ο στόχο) για έργα και δράσεις στην Μ.Π, η οποία είχε υπογραφεί από τους Τ.Α.Π., ΥΠ.ΠΟ. και Τ.Α. (1985) γιατί η Μ.Π αποτελεί «speciale regione» (για την κεντροβαρικότητα της το είδαμε και στον 2^ο στόχο) όχι μόνο για τη Ρόδο, για τη χώρα, αλλά για όλο τον κόσμο.

¹¹³ Βλ σχετικά για τα χαρακτηριστικά των πόλεων ως οικοσυστήματα (modeling cities on ecosystems) στο Newman, P., & Jennings, I. (2008). *Cities as Sustainable Ecosystems*. British: Island Press, p.92.

Αυτό θα «κτίσει» το πλαίσιο, «το φρούριο» για την εξισορρόπηση στην επίθεση της «εμπορικής ζώνης» (το συναντήσαμε και στο 1^ο στόχο) και της μονοκαλλιέργεια του τουρισμού (το είδαμε στον προηγούμενο 3^ο στόχο) και θα ανατρέψει τους εκδηλωμένους φόβους για την αναποτελεσματικότητα των πολιτικών ελέγχου (τους περιγράψαμε και στον 1^ο στόχο) και θα «σπάσει» τα υπάρχοντα ισχυρά συμφέροντα (θα τα συνατήσουμε και στον 5^ο στόχο), κυρίως των καταστηματαρχών, οι όποιοι δραστηριοποιούνταν τη «νύχτα» και ουσιαστικά αποτελούν την κορυφή των κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων της Μ.Π.

---Τέλος, η διαδικασία της διαπραγμάτευσης έρχεται ως **5^{ος} στόχος** για να εκφράσει την ουσιαστική βούληση των παικτών για τη συνεργασία και για να «ανακαλύψει» την κοινωνική ισορροπία/συμφωνία (την διακρίνουμε και στον 1^ο και 3^ο ,στόχους) η οποία οφείλει να υιοθετηθεί από όλους ως η βέλτιστη από κοινού λύση των διαφορών-συγκρούσεων των παικτών, ακολουθώντας το πρόσταγμα της Θεωρίας των Παιγνίων και των στρατηγικών του. Είναι η ισορροπία του Nash, η οποία ωθεί στη συνειδητοποίηση της μη ύπαρξης της πολλαπλής ατομικιστικής λύσης και παρουσιάζει το αξίωμα της λειτουργίας της συλλογικής σκέψης μέσα από την ιδέα της συνεργασίας ¹¹⁴ .

Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να τηρηθούν κάποιοι ηθικοί κανόνες βασισμένοι σ' ένα αξιακό σύστημα των παικτών στη βάση της παιδείας και των γνώσεων (το διακρίνουμε και στον 4^ο στόχο), με λόγο αξιόπιστο και με τους νέους μπροστάρηδες στην προσπάθεια (τους παρατηρούμε και στον 1^ο, 3^ο και 4^ο ,στόχους).

Τα άτομα τα οποία θα «σύρουν» την διαπραγμάτευση οφείλουν να είναι χαρισματικά, προκαλώντας τους πολίτες να γίνουν ενεργοί (το διακρίνουμε και στον 1^ο και 4^ο ,στόχους) για να στοχεύσουν σε «*interessi comuni*» (κοινά ενδιαφέροντα).

Παρουσιάζεται και πάλι η Προγραμματική Σύμβαση (1985-2005) για την Μ.Π (την είδαμε και στο 4^ο στόχο) ως υπόδειγμα (προηγούμενης) συνεργασίας από διαφορετικά άτομα και φορείς για έργα και δράσεις εντός των Τειχών και σε αυτή την πρόκληση για το μέλλον της Μ.Π, κεντρικό ρόλο έχει η Τ.Α. και το Πανεπιστήμιο ως φορέας με εκπαιδευτική εμβέλεια και ανεξάρτητο χαρακτήρα, ακολουθεί στις όποιες δράσεις.

Η πολιτική της διαπραγμάτευσης οφείλει να είναι αποτελεσματική, ιδιαίτερα εκ μέρους της Τ.Α. (την σχετική αναποτελεσματικότητα προηγούμενων προσπαθειών την είδαμε στο 1^ο και στο 4^ο ,στόχους) αντιμετωπίζοντας τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα (τα συναντήσαμε και στον 4^ο στόχο), αποβάλλοντας την καχυποψία των παικτών (και καθιερώνοντας την αξιοπιστία διαλόγου, την είδαμε προηγουμένως) και εξαλείφοντας με

¹¹⁴ Βλ σχετικά για τη Θ.Π στο Λυγερός, Ν. (2006). *Νοητική Στρατηγική*. Θεσσαλονίκη: Σπανίδα, σσ. 52-61.

κινήσεις πειστικότητας την κόπωση του σώματος των ερωτηθέντων από την συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, που έχει καλλιεργήσει ένα κλίμα απαισιοδοξίας και οτιδήποτε κοινό, δημόσιο, επωφελές για τους πολλούς.

«Υπάρχει ανάγκη από τους άλλους που έχουν ανάγκη από εμένα και από το καθένα. Η συλλογικότητα προϋποθέτει μια πειθαρχία και το άτομο χωρίς αυτό τον νόμο είναι μόνο ένας ξένος που λυγίζει κάτω από το βάρος ενός εχθρικού συνόλου», έγραφε ο Αλμπέρ Καμύ στο «Ο Επαναστατημένος Άνθρωπος».

Αυτή η συλλογικότητα είναι και το ζητούμενο για να «αναδυθεί» η κοινωνική ισορροπία/συμφωνία που θα αποτελέσει το όχημα για την εξεύρεση του δρόμου της Α.Α. σ' ένα χώρο ιστορίας και πολιτισμού, που έχει δεχθεί την επίθεση του μαζικού τουρισμού, ο οποίος έχει προκαλέσει την αλλοίωση της ταυτότητας, της αυθεντικότητας, της διαχρονικότητας. Ζητείται αλλαγή πλεύσης. Και ο σκοπός αυτής της ερευνάς είναι να καταδείξει το σημερινό κίνδυνο για να σώσουμε το αύριο.

Το πέρασμα από τους πολίτες εγωιστές στους πολίτες-οικολόγους θα χρειαστεί σίγουρα εντατική κινητοποίηση, εκπαίδευση και κουλτούρα. Η τέχνη του σχεδιασμού της βιώσιμης πόλης εμπεριέχει την τέχνη του να μετατρέπεις τους διαμαρτυρόμενους σε συνεργάτες (Μπίθας, 2001: 201-202).

Και αυτό επιχείρησε αυτή η εργασία, να καταστήσει τους πολίτες συμμετόχους, δρώντες, παίκτες στο εξελισσόμενο αστικό Παίγνιο με μια καλόπιστη διαπραγμάτευση για το κοινό σκοπό, το βιώσιμο μέλλον της Μ.Π.

Η μελέτη περιορίστηκε σε μια συγκεκριμένη περιοχή σ' ένα δείγμα (99) ατόμων, οι οποίοι απάντησαν σε μια ερευνητική προσπάθεια με τη χρήση ημιδομημένης συνέντευξης με μαγνητοφώνακι. Η απομαγνητοφώνηση και η επεξεργασία όλου του υλικού έγινε σύμφωνα με τα ισχύοντα ¹¹⁵.

Βασίστηκε στην ειλικρίνεια των συμμετεχόντων, στη διαυγέστατη συζήτηση πάνω σε θέμα της Α.Α., τομέας ο οποίος έχριζε την αρχική ανάλυση πριν από την μαγνητοφώνηση και κυρίως στην εμβάθυνση ενός ζητήματος που απασχολεί το νησί μέσα από την Θεωρία των Παιγνίων, προβάλλοντας έτσι και την καινοτομία της έρευνας.

Η αλληλουχία των στόχων, η ενδιαφέρουσα κάλυψή τους αλλά και η σειρά σκέψης όλων των συμμετεχόντων απέδωσε ένα συμπέρασμα που μπορεί να κριθεί γόνιμο και εποικοδομητικό για την Τ.Α., αλλά και για άτομα που έχουν άποψη για τα κοινά.

¹¹⁵ Βλ. σχετικά για την επεξεργασία ποιοτικών ερευνών στο Robson, Colin. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. (επιμελ. μεταφρ. Καλύβα, Φ.). Αθήνα: Gutenberg.

Η Μ.Π είναι φάρος πολιτισμού και κοινωνικής εκπροσώπησης, δεν μπορεί να είναι υπόθεση ενός ανδρός, ούτε μερικών επιτήδειων. Είναι ένας ζωντανός οργανισμός.

Το παρόν της ανήκει στους ενεργούς πολίτες και το μέλλον στα παιδιά μας.

Γιατί μόνο μέσα από κοινές παιδευμένες προσπάθειες μπορεί να γυρίσει ο τροχός.

Τα παραπάνω μπορούν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για περαιτέρω μελέτες σε άλλους ιστορικούς χώρους - οικισμούς, όπως θα μπορούσε να είναι η Λίνδος ή ακόμη και η παραδοσιακή συνοικία του Νιοχωριού της νέας πόλης της Ρόδου, διαθέτοντας μέρος κοινών χαρακτηριστικών με την Μ.Π

Η ακόμη θα μπορούσε η μελέτη να επεκταθεί σ' άλλες πόλεις της Ελλάδας που έχουν αποκτήσει την ιδιότητα του Μνημείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Η ακόμη και με άλλη σύνθεση των παικτών.

Η πρόκληση είναι μπροστά. Η έρευνα δε σταματά. Τα κοινωνικά προβλήματα δεν σταματούν, γιατί η ίδια η ζωή είναι ένα διαρκές Παίγνιο.

Η Θεωρία των Παιγνίων έχει κατορθώσει να παρουσιάσει την ισορροπία ως αποτέλεσμα ενός διαλόγου που περνάει από τα στάδια της διαπραγμάτευσης «χαρίζοντας και διεκδικώντας» ανάγκες και συμφερόμενα ανάλογα την ακολουθούμενη στρατηγική. Αλλά για να αποκτήσεις την ικανότητα των ωφελειών της διαπραγμάτευσης πρέπει να διαθέτεις την ανάλογη παιδεία, την ανάλογη κουλτούρα, το ανάλογο αξιακό σύστημα για να μπορείς να μορφοποιήσεις τις συνθήκες συνύπαρξης, κοινωνικής συμφωνίας, με σκοπό μια πορεία βιώσιμης αντίληψης, διαγενεακής ισότητας, αειφόρου ανάπτυξης.

Και όπως έλεγε και ο Επίκουρος «ας προσπαθήσουμε να κάνουμε το επόμενο διάστημα καλύτερο από το προηγούμενο, όσο βρισκόμαστε στο δρόμο. Κι' όταν φτάσουμε στο τέρμα, ας χαρούμε ισορροπημένα».

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται η σχετική βιβλιογραφία, οι ιστοσελίδες, οι πινάκες και το παράρτημα, ήτοι: το Δελτίο συνέντευξης ανά κλάδο.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Ανθοπούλου, Θ., Παπαδοπούλου, Δ. (2005). (επιμ.), *Περιβάλλον και κοινωνία*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
2. Ανδρεαδάκης, Ν., Βαμβούκας, Μ. *Οδηγός για την εκπόνηση και τη σύνταξη γραπτής ερευνητικής εργασίας*. Αθήνα: Ατραπός.
3. Αραβαντίνο, Α., (2007). *Πολεοδομικός Σχεδιασμός*. Αθήνα: Συμμετρία.
4. Αρβανίτης, Α. (2017). *Πώς να (μη) διαπραγματεύεσαι*. Αθήνα: Gutenberg.
5. Βάμβουκας, Μ. (2007). Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία. Αθήνα: Γρηγόρη.
6. Βανδώρος, Σ. (2015). *Εισαγωγή στις Πολιτικές Επιστήμες*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελλην. Ακαδημ. Βιβλιοθηκών.
7. Βαρβαρούσης, Π. (1998). *Στρατηγική των Παιγνίων –Συνεργασία και Σύγκρουση στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήση.
8. Βαρουφάκης, Γ. (2007). *Θεωρία Παιγνίων*. Αθήνα: Gutenberg
9. Βαΐτου, Ν., & Χ΄μιχάλης, Κ. (2012). *Ο χώρος στην Αριστερή Σκέψη*. Αθήνα: Νήσος.
10. Γαλαμάς, Β. (2010). *Στατιστικές τεχνικές και εφαρμογές στις επιστήμες της αγωγής*. Αθήνα: Πατάκη
11. Γερμανός, Δ. (2005). Χώρος και διαδικασίες αγωγής. Αθήνα: Gutenberg.
12. Γερόλυμου, Α., Καλογήρου, Ν., κ.α. (1986) *επι πολέως*. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ
13. Γεωργαντάς, Η., Γκιούας, Θ. (επιμ.) (2010). *Χώρος, Πόλη και Εξουσία στη νεωτερικότητα*. Αθήνα: Σαββάλας.
14. Γεωργόπουλος, Α. (2002). *Περιβαλλοντική Ηθική*. Αθήνα: Gutenberg.
15. Γεωργόπουλος, Τ., & Τσαλίκη, Ε. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
16. Γαλαμάς, Β. (2010). *Στατιστικές τεχνικές και εφαρμογές στις επιστήμες της αγωγής*. Αθήνα: Πατάκη.
17. Γιαννακούρου, Γ. (2008). *Η χωροταξία στην Ε.Ε*. Αθήνα: Παπαζήση.
18. Γιαννάκου, Α. (2012). *Πολεοδομικός σχεδιασμός, περιβάλλον και κλιματική αλλαγή*. [Εκπαιδευτικά σεμινάρια για το στελεχειακό δυναμικό των ΟΤΑ στο πλαίσιο του έργου City_Sec και της συμμετοχής στην πρωτοβουλία: Σύμφωνο των Δημάρχων].
19. Γκαραγκούνης, Θ. (2013). *Η έννοια του χώρου στη Δυτική Φιλοσοφία*. ebook-www.24grammata.gr
20. Γοσποδίνη, Α. (επιμ). (2008). *Διάλογοι για το σχεδιασμό του χώρου και την ανάπτυξη*. Θεσσαλία: Συλλογικός τόμος του Τμήματος Χωροταξία, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
21. Γραμματικάκης, Γ. (2013). *Ένας αστρολάβος του ουρανού και της ζωής*. Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
22. Δημητρίου, Α. (2009). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση: περιβάλλον, αειφορία. Θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
23. Δημητρίου, Α., Ξανθάκου, Γ., Λιαράκου, Γ., Καΐλα, Μ. (2009). (επιμ.), *Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Ζητήματα θεωρίας, έρευνας και εφαρμογών*. Αθήνα: Ατραπός.
24. Δήμος Ροδίων. (2009). *Βιώνοντας καθημερινά τη μοναδικότητα της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου*. Ρόδος: Δ/ση Προστασίας Μεσαιωνικής Πόλης & Αρχαιολογικών Χώρων.
25. Δήμος Ρόδου. (2012). *Πολεοδομική Μελέτη Αναθεώρησης Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου*. Ρόδος: Δ/ση Μεσαιωνικής Πόλης και Μνημείων.
26. Δούση, Ε. (2014). *Η Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση σε Κρίση*. Αθήνα: Παπαζήση.
27. Δραγούμης, Φ. (2013). *Η ηθική πίσω από την κρίση*. Αθήνα: Άγρα.
28. Ζιάκα, Γ., Robichon, Ρ. κ.α. (2002). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, έξι προτάσεις για την κοινωνία των πολιτών*. Θεσσαλονίκη: Νησίδες.
29. Θεοχάρη, Χ. (2005). *Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ε.Ε. Στο Δ.Ανθοπούλου κ.α (Επιμ.), Περιβάλλον και κοινωνία*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.

30. Θεοδοροπούλου, Ε., Καΐλα, Μ., Bonnett, M., Larrère, C. (2009). (επιμ.), *Περιβαλλοντική Ηθική: από την Έρευνα και τη Θεωρία στην Εφαρμογή*. Αθήνα: Ατραπός.
31. Θεοδοροπούλου, Ε., Καΐλα, Μ., Φώκιαλη, Π., Παπαβασιλείου, Β. (2016). (επιμ.), *Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Αειφόρος Ανάπτυξη*. Αθήνα: Διάδραση.
32. Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
33. Καΐλα, Μ., Κατσίκης, Α., Φώκιαλη, Π., Ζαχαρίου, Α. (2009). (επιμ.), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη: Νέα Δεδομένα και Προσανατολισμοί*. Αθήνα: Ατραπός.
34. Καΐλα, Μ., Μόγιας, Α., Παπαβασιλείου, Β. (2013). (επιμ.), *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Διάδραση.
35. Καΐλα, Μ., Φώκιαλη, Π., Παπαβασιλείου, Β., Μόγιας, Α., Ξάνθης, Α. (2015). (επιμ.), *Τοπικότητα και Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Αθήνα: Διάδραση.
36. Καΐλα, Μ., Φώκιαλη, Π., Παπαβασιλείου, Β., Νικολάου, Ε., Μαντζάνος, Δ. (2017). (επιμ.), *Κοινωνική και πολιτιστική βιωσιμότητα*. Ρόδος: ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
37. Καραγεώργου, Β. (2002). *Η Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ για την Α.Α.* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
38. Κηπουρός, Χ. (2002). *Αγώνας για τη γεωοικονομική Δημοκρατία*. Αθήνα: Γόρδιος.
39. Κλαμπασέα, Ρ. (2012). Η πόλη της κρίσης & οι προοπτικές της αειφορίας. [πανεπιστημιακές σημειώσεις στο Ε.Μ.Π].
40. Κονταράτος, Σ. (2009). *Δοκίμια Αρχιτεκτονικής*. Αθήνα: Libro.
41. Κοκκώσης, Χ., & Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*. Αθήνα: Κριτική.
42. Κομνηνός, Νίκος. (1986). *Αστικός σχεδιασμός και κατασκευή πόλης*. Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα
43. Κονταράτος, Σ. (2009). *Δοκίμια Αρχιτεκτονικής*. Αθήνα: Libro.
44. Κουσκουβέλης, Η. (1997). *Λήψη Αποφάσεων. Κρίση. Διαπραγμάτευση*. Αθήνα: Παπαζήση.
45. Κοτταρίδης, Κ., & Σιουρούνης, Γ. (2002). *Θεωρία Παιγνίων-αφιέρωμα στον John Nash*. Αθήνα: Ευρασία.
46. Λαμπρέλλης, Δ. (2010). *Άνθρωπος και Φύση*. Αθήνα: Νόηση.
47. Λαμπριανίδης, Α. (2015). *Οικονομική Γεωγραφία*. Αθήνα: Πατάκη.
48. Λατούς, Σ. (2008). *Το στοίχημα της απο-ανάπτυξης*. (Χ.Σαρικά, Μεταφρ.). Θεσσαλονίκη: Βανιάς.
49. Λιαράκου, Γ., & Φλογαίτη, Ε. (2007). *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*. Αθήνα: Νήσος.
50. Λενάρδος, Ν. (2012). *Οικονομική κρίση και σύγχρονη ανάπτυξη*. Αθήνα: Διόνικος.
51. Λεοντίδου, Α. (2002). Η πόλη της παγκοσμιοποίησης: τοπία εξουσίας και εστίες αντίστασης στον πλανητικό κόσμο, στο Ευθυμίουπουλος Η και Μοδινός. (επιμ.), *Παγκοσμιοποίησης και περιβάλλοντος (σ.179-94)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
52. Λογοθέτης, Μ. (1997). *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη*. Ρόδος: Επιμελητήριο Δωδεκανήσου.
53. ----- (2012). *Το αναπτυξιακό πρότυπο της Δωδεκανήσου και ο τουρισμός*. Ρόδος: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου.
54. Λυγερός, Ν. (2006). *Νοητική στρατηγική*. Ξάνθη: Σπανίδη.
55. Λύτρας, Π., και Παπαγεωργίου, Α. (2014). *Ο τουρισμός που πληγώνει... Αθήνα: Παπαζήση.*
56. Μανιάτης, Γ. (2009). *Η πρόκληση της Πράσινης Ανάπτυξης*. Αθήνα: Λιβάνη.
57. ----- (2012). *Ενέργεια και ορυκτός πλούτος*. Αθήνα: Λιβάνη
58. ----- (2016). *Μεταρρυθμίσεις και προοδευτικός πατριωτισμός*. Αθήνα: Παπαζήση.
59. Μαρμαράς, Ε. (2002). *Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
60. Μούσης, Ν. (2007). *Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής*. Αθήνα: Παπαζήση.
61. Μοδινός, Μ., Ευθυμίουπουλος, Η. (επιμ.) (2000). *Η βιώσιμη πόλη*. Αθήνα: Στοχαστής.
62. Μπεριάτος, Η. (2000). Μητρόπολις 2000: Ενέργεια και Α.Α για τις ευρωπαϊκές πόλεις, Εισήγηση σε Διεθνές Συνέδριο με τίτλο «Ενεργειακός σχεδιασμός και αστικό περιβάλλον», Αθήνα.
63. Μπίθας, Κ. (2001). *Βιώσιμες πόλεις*. Αθήνα: Τυποθήτω-Δάρδανος.
64. Νονόπουλος, Δ., & Μπαμπινιώτης, Γ. (2010). *Από την κοσμογονία στη γλωσσολογία*. Αθήνα: Καστανιώτης.
65. Ξανθάκου, Γ., Καΐλα, Μ., Παπαβασιλείου, Β. (2015). «Φαντασία Νεκρή Φαντάσου», γιατί «με τις ζόβεργκες» μπορείς να πιάνεις πουλιά, δεν πιάνεις ποτέ το κελαηδητό τους. Αθήνα: Διάδραση.
66. Ξάνθης, Α. (2015). Η Αειφόρος Ανάπτυξη, ως ζήτημα της διεθνούς κοινότητας και της τοπικής κοινωνίας. Στο Ε.Θεοδοροπούλου, Π. Φώκιαλη, Β.Παπαβασιλείου και Μ.Καΐλα (Επιμ.), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αειφόρος Ανάπτυξη*. Αθήνα: Διάδραση.
67. Οικονόμου, Α. (2005). Αστική μεγέθυνση και περιβάλλον στο δυτικό κόσμο. Στο Α.Ανθοπούλου και Δ. Παπαδοπούλου. (επιμ.), *Περιβάλλον και Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
68. Παπαβασιλείου, Β. (2011). *Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στις επιστήμες της αγωγής*. Αθήνα: Πεδίο.
69. ----- (2015). *Αειφόρος Ανάπτυξη και Εκπαίδευση: Το πολυδιάστατο μιας σχέσης*. Αθήνα: διάδραση.
70. Παπαδημητρίου, Β. (2006). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο*. Αθήνα: Τυποθήτω-Δάρδανος.
71. ----- (2015). *Αειφόρος Ανάπτυξη και Εκπαίδευση: Το πολυδιάστατο μιας σχέσης*. Αθήνα: Διάδραση.
72. Παπαδολαμπάκης, Μ. (1981). *Επικοινωνία και Κοινότητα στην πόλη*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

73. -----, (1988). *Χώροι της Ελευθερίας*. Αθήνα: Εξάντας.
74. Παπαϊωννου, Τ. (2008). *Η αρχιτεκτονική και η πόλη*. Αθήνα: Καστανιώτη.
75. Παπακωνσταντινίδης, Λ. (2002). *Ενυασητοποιημένη Τοπική Κοινωνία*. Αθήνα: Τυποθήτω-Δάρδανος
76. -----, (2005). *Στρατηγική Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
77. Παπαϊωννου, Τ. (2008). *Η αρχιτεκτονική και η πόλη*. Αθήνα: Καστανιώτη.
78. Παπαπετρόπουλος, Α. (2009). *Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Αναπτυξη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
79. Παπαστάμου, Α. (2014). *Η «Πράσινη» Διπλωματία*. Αθήνα: Πατάκης.
80. Σκαναβή- Τσαμπούκου, Κ. (2004). *Περιβάλλον και Κοινωνία*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
81. -----, (2004). *Περιβάλλον και Επικοινωνία*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
82. Σπιλάνης, Γ. (2012). *Ευρωπαϊκά Νησιά και Πολιτική Συνοχή*. Αθήνα: Gutenberg.
83. Σταυρίδης, Σ. (2010). Οι δρόμοι της μεγαλούπολης ως αμφισβητούμενος χώρος. Στο Κ. Γιαννακόπουλος και Γ. Γιαννιτσιώτης (επιμ.), *Αμφισβητούμενοι χώροι στην Πόλη*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
84. Στεφανάτου, Ρ. (2010). *Φαινόμενα gentrification: Διερεύνηση του Αστικού εξευγενισμού στο Γκαζοχώρι και Σύγκριση με τη Διεθνή Εμπειρία*. [Μεταπτυχιακή εργασία του Δ.Π.Σ.Μ του ΕΜΠ, «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»].
85. Τάσιος, Θ. (2014). *Ας αναστοχασθούμε εαυτούς και αλλήλους*. Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
86. Τμήμα Μηχανικών χωροταξίας, Πολεοδομίας και περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, (2008). *Διάλογοι για το σχεδιασμό του χώρου και την ανάπτυξη*. Αθήνα: Κριτική.
87. Τσαμπούκου - Σκαναβή, Κ. (2004). *Περιβάλλον και Κοινωνία: Μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη*. Αθήνα: εκδ. Καλειδοσκόπιο.
88. Τσάλτας, Γ. (2010). *Αναπτυξιακό φαινόμενο & Τρίτος κόσμος*. Αθήνα: Παπαζήση.
89. Τσάρτας, Π., Σταυρινούδης, Θ., Ζαγκότση, Σ., Κυριακάκη, Α. και Βασιλείου, Β. (2010). *Τουρισμός και Περιβάλλον*. Αθήνα: WWF Ελλάς.
90. Τσεμπελής, Γ. (2004). *Εμφωλευμένα Παιγνια*. Αθήνα Παπαζήση.
91. Τσέτσης, Σ. (2010). *Ο Λαβύρινθος, το σύνδρομο του Σίσυφου και η Πολεοδομία*. Αθήνα: Παπαζήση.
92. Τσουκαλά, Κ. (2006). *Παιδική αστική εντοπία*. Αθήνα: τυπωθήτω.
93. Τραχανάς, Σ. (2014). *Το φάντασμα της όπερας*. Κρήτη: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Προοπτικές.
94. Ράπτης, Ν. (2000). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή*. Αθήνα: τυπωθήτω.
95. Ρουμειώτης, Π. (2009). *Προς ένα πολυπολικό κόσμο*. Αθήνα: Λιβάνη.
96. Ροζάνης, Σ. (2012). *Εκδοχές της πόλης*. Αθήνα: Εξάρχεια
97. Ρόκος, Δ. (2001). *Από τη «Βιώσιμη ή Αειφόρο» στην Αξιοβιώτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ε.Μ.Π.
98. Φιλίνης, Κ. (2008). *Θεωρία των παιγνίων και πολιτική στρατηγική*. Αθήνα: Θεμέλιο.
99. Φλογαίτη, Ε. (2006). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
100. Φιοραβάντες, Β. (1999). *Κοινωνική Θεωρία και Αισθητική*. Αθήνα: Αρμός
101. -----, (2014). *Νέα Ανθρωπολογία και Μοντέρνα Τέχνη*. Θεσσαλονίκη: Ζητή.
102. Φώκιαλη, Π. (2009). Οικονομία και Περιβάλλον: Η πορεία από την κλασική σύγκρουση στη μεταμοντέρνα σύγκληση. Στο Μ.Καίλα & Α.Κατσίκης&Π.Φώκιαλη & Α. Ζαχαρίου (Επιμ.), *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη: νέα δεδομένα και προσανατολισμοί*, 71-93.
103. Φώκιαλη, Π. (2010). *Διαστάσεις κοινωνικοπολιτικής ανάπτυξης στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο.
104. Χαστάογλου, Β. (1982). *Κοινωνικές θεωρίες για τον αστικό χώρο*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Ξενόγλωσση

1. Ackerman, F. (2009). *Can we afford the future?* London: Zed Books.
2. Adams, B. (1993). "Sustainable Development and the Greening of Development Theory" in F.J. Schurman (ed). *Beyond the Impasse: new in Development Theory*. London: Zed Books, 207-222.
3. Aoyama, Y., Murphy, J., Hanson, S. (2011) *Economic Geography*. Los Angeles: SAGE.
4. Adelman, I., & Morris, C.T. (1973). *Economic Growth and Social Equity in Developing Countries*. Stanford: Stanford University Press.
5. Alle, A. (NA). Sustainable cities or sustainable urbanization? Perspective (http://www.ucl.ac.uk/sustainable_cities/)
6. Ambrose, P. (1994). *Urban Processes and Power*. London: Rout ledge.
7. Archeim, R. (1975). *Η δυναμική της αρχιτεκτονικής μορφής*. (Ι.Ποταμιάνος, Μεταφρ.). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
8. Aymonino, C. (1997). *Origini e sviluppo della citta moderna*. Italia-Padova: Marsilio.
9. Bachelard, Gaston (1982). *Η ποιητική του χώρου*. (Ε. Βέλτσου & Ι. Χατζηνικολή, Ματαφρ.). Αθήνα: Χατζηνικολή.
10. Baircoch, P. (1988). *Cities and Economic Development: From the Dawn of History to the Present*. London: Mansell.

11. Barash, David. (2003). *The survival Game*. N.Y: Henry Holt and Company.
12. Bell, S., & Morse, S. (1999). *Sustainability Indicators*. London: Earthscan.
13. Bianchini, F., & Schwengal, H. (1991). Re-imagining the city, in Corner, S., & Harvey, J. (Επιμ), *Enterprise and Heritage: Cross Currents of national Culture*. London: Rout ledge
14. Blowers, A. (1993). *Panning for a Sustainable Environment*. London: Earthscan.
15. Bock, K. (1979). "Theories of Progress, Development, Evolution" in T.B. Bottomore and R. Nisher (eds), *A History of Sociological Analysis*, London: Heiemann, 37-39.
16. Carley, M., & Christie, I. (1993). *Managing Sustainable Development*. University of Minnesota Press: Minneapolis.
17. Carraro, C., & Fragnelli, V. (2004). *Game practice and the environment*. Venice: Fondazione Eni Enrico Mattei.
18. Carson, R. (1981). Σιωπηλοί Άνοιξη. (Λ. Κανδηλίδη, Μεταφρ.). Αθήνα: Κάκτος.
19. Carter, N. (2006). The party Politicisation of the Environment in Britain. *Party politics*, 12(6), 747-767.
20. ----- (2013). *The politics of the Environment*. U.K: Cambridge University Press.
21. Castells, M. (1977). *The power of identity*. Oxford: Blackwell.
22. Cohen, D. (2013). *Homo economicus*. (Μ. Μήτσος, Μεταφρ.). Αθήνα: Πόλις
23. Corbusier, L. (1967). *Urbanistica*. Milano: Il Saggiatore.
24. Constanza, R. (2000). Visions of alternative (unpredictable) futures and their use in policy analysis. *Conservation Ecology*, 4(1), 5.
25. Davis, G. F., Marquis, D. (2005). Prospects for organization theory in the early twenty-first century: Institutional fields and mechanisms. *Organization Science*, 16(4), 332-343.
26. Derrida, L. (1990). *Περί Γραμματολογίας*. (Κ. Παπαγιώργης, Μεταφρ.). Αθήνα: Γνώση.
27. Derrida, L. (2003). Πέραν του Κοσμοπολίτικου. (Β. Μπιτσώρης, Μεταφρ.). Αθήνα: Κριτική.
28. Dowell, G., Hart, S., Yeung, B. (2000). Do Corporate Global Environmental Standards Create or Destroy Market value?, *Management Science*, 48(8), 1059-1074.
29. Burgel, G. (2008). *Η επιστροφή της πόλης*. (Μ. Λαρευντιάδου, Μεταφρ.). Αθήνα: Παπαζήση.
30. Brunel, S. (2007). *Η βιώσιμη ανάπτυξη*. (Γ. Γεωργάτος, Μεταφρ.). Αθήνα: Λαμπράκη-Το Βήμα.
31. Berkeley, H., & Bestill, M. (2005). Rethinking Sustainable Cities: Multilevel Governance and the "Urban Politics of Climate Change". *Environmental Politics*, 14(1), 42-63.
32. Dalby, S. (2002). *Environmental Security*. University of Minneapolis Press.
33. Diani, M., & Donati, P. (1999). Organisational Change in Western European Environmental Groups: A Framework for Analysis. *Environmental Politics*, 8(1), 13-34.
34. Doppelt, B. (2003). *Leading change toward Sustainability*. U.K: Greenleaf Publishing Limited.
35. Doppelt, B. (2008). *The power of sustainable thinking*. U.K: Earth scan.
36. Elkin, T. et al (1991). *Reviving the City: Towards Sustainable Urban Development*. London: Friends of the Earth.
37. Faure, Olivie Guy & Rubin, Jeffrey (2003). *Παιδεία και διαπραγμάτευση*. (Α. Φιλίππτος, Μεταφρ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
38. Fergusson, N. (2012). *Πολιτισμός*. (Ν. Ρούσσο, Μεταφρ.). Αθήνα: Παπαδόπουλος.
39. Foster-Carter, A. (1978). The Modes of Production Controversy. *New left review*, 107, 47-77
40. Friedman, M. (2002). Καπιταλισμός και ελευθερία. (Γ. Καραμπελας, Μεταφρ.). Αθήνα: Κ. Παπαδόπουλος.
41. Friends of the Earth (2004). *Annual Report 2004*. London.
42. Fukuda-Parr, S. (2004). Millennium Development Goals: Why the Matter. *Global Governance*, 10(4), 396-402.
43. Fudenberg, D. & Tirole, J. (1991). *Game Theory*. The MIT press Cambridge, Massachusetts London, England.
44. Guy, J. (2010). What is global and what is local? A theoretical discussion around globalization. In B. Betagni, M. La Rosa, F. Salvetti (Ed). "*Clocal*" : working. Italy: Franco Angeli.
45. Gehl, J. (2013). *Η ζωή ανάμεσα στα κτήρια*. (Γ. Κατσαβουνίδου & Π. Ταράνη, Μεταφρ.). Θεσσαλία: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
46. Gibbon, P., Bair, J., Ponte, S. (2008). Governing Global Value Chains: An Introduction. *Economy and Society*, 37(3), 315-318.
47. Giddens, A. (2009). *The Politics of Climate Change*. Cambridge: Polity Press.
48. Gilpin, R. (1987). *The Political Economy of International Relation*. Princeton NJ: Princeton University Press.
49. ----- (2001). *Global Political Economy*. Princeton NJ: Princeton University Press.
50. Global Report on Human settlements (2009). *Planning sustainable cities*. UN.HABITAT.
51. Gor, A. (2006). *An Inconvenient Truth*. (Μ. Ντάνου, Μετάφρ.). Νέα Υόρκη: Rodale.
52. Grin, J., Rotmans, J. et al. (2010). *Transition to Sustainable Development*, New York: Rout ledge
53. Hall, T. (2005). *Αστική γεωγραφία*. (Ν. Καραχάλης, Μεταφρ.). Αθήνα: Κριτική.

54. Hamm, B. & Muttagi, P. (1998). *Sustainable Development and the future of Cities*. Center for European studies, published with the support of Unesco.
55. Harrison, G. (2004). Introduction: Globalization, Governance and Development. *New Political Economy*, 9(2), 155-162.
56. Harvey, D. (1989a). *The condition of Post modernity*. Oxford: Blackwell.
57. ----- (1989b). *The Urban Experience*. Oxford: Blackwell.
58. ----- (2010). *Το αίνιγμα του κεφαλαίου*. (Π.Χατζόπουλος, Μεταφρ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
59. Healey, P. (2003). Collaborative planning in perspective. *Planning Theory*, 2(2), 101-123.
60. Hayward, T. (2006). Ecological Citizenship: A Rejoinder. *Environmental Politics*, 15(3), 452-453.
61. Henk A.MJ.ten Have (2006). *Environmental Ethics and International Policy*. Unesco Publishing.
62. Hessels, K., Van Lente, H. (2008). Rethinking new knowledge production: A literature review and a research agenda. *Research Policy*, 37, 740-760.
63. Huckle, J., & Sterling, S. (1996). Education for Sustainability. London: Earthscan.
64. Huckle, J. (2008). *Sustainable Schools, responding to new challenges and opportunities* in <http://john.huckle.org.uk/>
65. Hungerford, H., Volk, T. (1990). "Changing Learner Behavior through Environmental Education", *Journal of Environmental Education*, vol 21, n.3.
66. Huntington, S. (1996). Η σύγκρουση των πολιτισμών. (Σ. Ριζοθανάση, Μεταφρ.). Αθήνα: Πατάκη.
67. Jammer, M (1994). Έννοιες του χώρου. (Γ.Λάζαρη και Θ.Χριστακόπουλος, Μεταφρ.). Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
68. Jacobs, M (1991). *The Green Economy*. London: Pluto.
69. ----- (1997). *Greening the millennium: The Politics of the Environment*. Oxford: Blackwell.
70. ----- (1999). Sustainable Development: A Contested Concept. Στο A. Dobson (Επιμ.), *Fairness and Futurity: Essays on Environmental Sustainability and Social Justice*. Oxford: Oxford University Press, 21-45.
71. Jammer, Max. Έννοιες του χώρου. (Γ.Λάζαρη & Θ.Χριστακόπουλος, Μεταφρ.) Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
72. Kaplinsky, R. (2000). Globalization and Unequalisation: What Can Be Learned from Value Chain Analysis? *Journal of Development Studies*, 37(2), 117-146.
73. Kemp, R., Loorbach, D., Rotmans. (2007). Transition management as a model for managing process of co-evolution towards sustainable development. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 14, 1-15.
74. Kern, F., Smith, A. (2008). Restructuring energy systems for sustainability? *Energy Policy*, 36, 4093-4103.
75. King, M., Lenox, M.(2000). Does it really pay to be green? An Empirical Study of firm Environmental and Financial Performance. *Journal of Industrial Ecology*, 5(1), 105-116.
76. Kleveman, L.(2005). *Το νέο μεγάλο παίγνιο*. (Α.Κατσίκερως, Μεταφρ.). Αθήνα: Κριτική.
77. Kotter, J.(1996). *Leading Change*. Boston, M.A: Harvard Business School Press.
78. Kutter, K. (1995). *From Post-industrial to Post-Modern Society. New Theories of Contemporary World*. Oxford: Blackwell Publishers.
79. Latouche, S. (2008). *Το στοίχημα της από-ανάπτυξης*. (Χ. Σαρίκα, Μεταφρ.). Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
80. Levebvre, Henri. (1970). *Du rural a l' urbain*. Paris: Anthropos.
81. ----- (1974). *The Production of Space*. (D.Nicholson-Smith, transl.). Blackwell Publishing.
82. ----- (1976). *Μαρξισμός και πόλη*. (Γ. Αποστολάτος, Μεταφρ.). Αθήνα: Οδυσσέας.
83. ----- (2007). *Το δικαίωμα στη πόλη*. (Π. Τουρνικιώτης & Κ. Λωράν. Μεταφρ.). Αθήνα: Κουκίδα.
84. Levy, D., & Newell, P. (eds). (2005). *The Business of Global Environmental Governance*. Cambridge, MA: MIT Press.
85. Martinoli, S., Perroti, E. (1999). *Architettura coloniale italiana ne Dodecaneso 1912-1943*. Italia: Fondazione G. Agnelli.
86. Maslin, Mark. (2004). *Global Warning*. Oxford.
87. Morin, Edgar. (2016). *La Voce: Pour l' avenir de l'humanite. «ο δρόμος»*. (Θ.Παπαδέλλης, Μεταφρ.). Αθήνα: του Εικοστού Πρώτου.
88. Narotzky, S. (2007). Οικονομική Ανθρωπολογία. (Α. Σιμόγλου, Μεταφρ.). Αθήνα: Σαββάλας.
89. Nash, J. (2002). *Θεωρία Παιγνίων*. (Κ.Κοτταρίδη & Γ.Σιουρούνης Μεταφρ.). Αθήνα: Ευρασία.
90. Nelson, P. (2007). Human Rights, the millennium Development Goals and the Future of Development Cooperation. *World Development*, 35 (12), 2041-2055.
91. Newman, P., & Jennings, I. (2008). *Cities as Sustainable Ecosystems*. British Catalogouing
92. Orr, D. (1992). *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern Word*. Albany: SUNY Press.
93. Osborne, M. (2004). *Εισαγωγή στη θεωρία παιγνίων*. (Ι.Ρεφανίδης, Μεταφρ.). Θεσσαλονίκη: Τ. Εφαρ. Πληροφορικής.

94. Page, S. (1995). *Urban Tourism*. London: Routledge.
95. Painter, J. (1995). *Politics, Geography and Political Geography: A Critical Perspective*. London: Arnold.
96. Payne, A. & Phillips, N. (2010). *Development*. UK: Cambridge CB2 1UR.
97. Pelegrino, Pierre. *Το νόημα του χώρου*. (Κ.Τσουκαλά, Μεταφρ.). Αθήνα: Τυποθήτω-Γ.Δάρδανος.
98. Ponty, M. (1962). *Phenomenology of Perception*. (C.Smith, trans.). London: Routledge.
99. Porter, T. (1997). *The Architect's Eye*. London: E & FN Spon.
100. Robinson, W. I. (2002). Remapping Development in Light of Globalization: From a Territorial to Social Cartography. *Third World Quarterly*, 23(6), 1047-1071.
101. Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου, ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. (Β. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού, Μεταφρ.). Αθήνα: Gutenberg.
102. Rogers, E. (1996). *The Diffusion of Innovations*. N.Y: Free Press.
103. Roy, Robin. (2010). Designing for sustainability. In G. Wilson & P. Furniss & R. Kimbowa (Eds). *Environment, Development and Sustainability*. OXFORD UNIVERSITY, 203-212.
104. Rosanxallon, P. (2011). *Η κοινωνία των ίσων*. (Α. Κιουπκιάλης, Μεταφρ.). Αθήνα: Πόλις.
105. Rostow, W. W. (1960). *The Stages of Economic Growth: A Non Communist Manifesto*. Cambridge: Cambridge University Press.
106. Rotman, J. (2006). Tools for integrated sustainability assessment: A two-track approach. *Integrated Assessment Journal*, 6(4), 35-57.
107. Sabone, G. *Ιστορία των πολιτικών θεωριών*. (Μ.Κρίστη, Μεταφρ.). Αθήνα: Ατλαντίς.
108. Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo, Princeton*. NJ: Princeton University Press.
109. Savater, Fernando. (2012). *Ηθική της ανάγκης*. (Α. Δημητρουκά, Μεταφρ.). Αθήνα: Πατάκη.
110. Selling, T. (1960). *The strategy of conflict*. Harvard University.
111. Simmel, G. (1993). *Πόλη και Ψυχή*. (Γ. Λυκαρδόπουλου, Μεταφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Έρασμος.
112. Sirageldin, Ismael. (1999). *Sustainable Human Development in 21st century: an evolutionary perspective*. Vol I. Encyclopedia of life Support Systems (EOLSS).
113. Skolimowki, H. (1984). *Οικοφιλοσοφία, καινούργια τακτική για τη ζωή*. (Δ.Κουρτόβικ, Μεταφρ.). Αθήνα: Κάλβος.
114. Social Learning Group (2007). Translating sustain-abilities between green niches and social – technical regimes. *Technology Analysis & Strategic Management*, 19(4), 427-450.
115. Spaargaren, G. (2003). Sustainable Consumption: A Theoretical and Environmental Policy Perspective. *Society and Natural Resources*, 16, 687-701.
116. Stiglitz, J. (2012). *Το τίμημα της ανισότητας* (II τόμος). (Ν. Ρούσσο, Μεταφρ.). Αθήνα: Κ. Παπαδόπουλος.
117. Thill, G., & Warrant, F. (1999). *Το Πανεπιστήμιο του 21^{ου} αιώνα*. Κείμενα Παιδείας (Ε.Θεοδωροπούλου & Γ.Ξανθάκου, Μεταφρ.). Αθήνα: Ατραπός.
118. U.N-HABITAT. (2009). *Planning Sustainable cities. Global report on human settlements 2009*. London: earthscan
119. Thomson, W. (2002). Η αξιωματική θεωρία του Nash για τη διαπραγμάτευση: πενήντα χρόνια μετά. Στο Κ. Κοτταρίδη και Γ. Σιουρούνης (επιμ.), *Θεωρία Παιγνίων*. Αθήνα: Ευρασία.
120. Vernier, J. (2007). *Το Περιβάλλον*. (Ε. Παστρικού, Μεταφρ.). Αθήνα: Λαμπράκη-Το Βήμα.
121. Walker, B. (2005). Ecosystem Management and Biodiversity, paper present at the EFIEA. Berlin, March 2, 2005.
122. Warren, J. (2010). Corporate responsibility in practice: building an eco-city from scratch. In G. Wilson & P. Furniss & R. Kimbowa (Eds). *Environment, Development and Sustainability*. OXFORD UNIVERSITY, 213-221.
123. Weiss, A. (2005). The transnationalization of social inequality: Conceptualizing Social Potions on a world scale. *Current Sociology*, 53(4), 707-728.
124. World Bank (2005). *Economic Growth in the 1990s: Learning from a Decade of Reform*. Washington DC: IBRD
125. William, Theobald. (2004). *Global Tourism*. Editor: British Library.
126. Wilkins, A., Ouchi, W. (1983). Efficient Culturew: Exploring the relationship between Culture and Organizational Performance. *Administrative Science Quarterly*, 28, 468-481.
127. Wilkinson, D. (1997). Towards Sustainability in the EU? Steps within the E. Commission towards Integrating the Environment into Other EU Policy Sectors. *Environmental Politics*, 6(1), 153-173.
128. Zartman, W. (1987). *Positive Sum. Improving North-South Negotiations*. USA: New Brunswick.
129. Zartman, W., & Rubin, J. (2002). *Power & negotiation*. USA: Michigan.
130. Zucker, L. G. (1989). Combining institutional theory and population ecology: No Legitimacy, no history. *American Sociological Review*, 54(4), 542-548.
131. Zukin, S. (1998). *Loft Living: Culture and capital in Urban Change*. London: Radius.

Ιστοσελίδες:

http://en.wikipedia.org/wiki/Malthusian_catastrophe
http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Global_Compact
<https://developmentthinking.wordpress.com/>
<http://www.glocalnexus.com/uncategorized/is-your-international-enterprise-glocal/>
<http://www.sustainableni.org/sustainable>
<http://oneplanetliving.org.au/author/ecotter79/>
http://www.esf.edu/cue/documents/Newman_metab.pdf
https://www.researchgate.net/figure/257409460_fig2_Fig-2-Material
<http://image.slidesharecdn.com/copyofsustainableurbandevelopment>

Πίνακες:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Αποτελέσματα στο σύνολο των μεμονομένων συμμετεχόντων (1 ^ο επίπεδο)	251
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετεχόντες σε ομάδες 2 ατόμων (2 ^ο επίπεδο).....	275
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Αποτελέσματα της έρευνας με συμμετέχοντες σε ομάδες των 4 ατόμων (3 ^ο επίπεδο).....	300
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για τις απόψεις σχετικά με την αειφορική προοπτική της Μ.Π. (1 ^ο ς στόχος).....	314
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για την πρόθεση δραστηριοποίησης (2 ^ο ς στόχος).....	318
ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για πρόθεση υποστήριξης (3 ^ο ς στόχος).....	322
ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων πρόθεσης για συνεργασία (4 ^ο ς στόχος).....	326
ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Αποτελέσματα από τη σύγκριση των τριών επιπέδων για πρόθεση για διαπραγμάτευσης (5 ^ο ς στόχος).....	331

Παράρτημα:

1.Δελτίο συνέντευξης ανά κλάδο

1.1.Κάτοικος

1. Ας θεωρήσουμε ότι η Αειφόρος Πόλη είναι εκείνη που πορεύεται εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Εκτιμάτε ότι η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου μπορεί να θεωρηθεί ως Αειφόρος Πόλη? Πρέπει να αλλάξει κάτι και γιατί?
2. α). Θα εξακολουθήσετε να παραμένετε εντός των «τειχών»? Ποιά είναι και γιατί τα πλεονεκτήματα εάν μείνετε και ποια τα μειονεκτήματα.
β). Αν φεύγατε από την Μ.Π. πού θα θέλατε να κατοικήσετε? Στην περίπτωση που θα φεύγατε ποιά είναι τα πλεονεκτήματα και ποια είναι τα μειονεκτήματα?
3. Ως κάτοικος κατά πόσο υποστηρίζετε την προοπτική για την Αειφόρο Ανάπτυξη της Μεσαιωνικής Πόλης και με ποιούς συναφείς τρόπους? όπως:
 - Εσείς προσωπικά θα συμμετάσχετε σε προγράμματα κοινωνικής μέριμνας (ήτοι: αυτοοργάνωσης, βοήθειας στο σπίτι, διανομής συσσιτίου, θεραπευτικής φροντίδας κ.α.) και ευαισθητοποίησης με την ανάλογη συμμετοχή, ώστε η Μ.Π. να αποτελέσει πρότυπο κοινωνικής συνοχής και ευημερίας μέσα και από δικές σας ενέργειες?
 - Εσείς προσωπικά αποδέχεστε την εφαρμογή μιας στρατηγικής με στόχο την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου που εμφανίζεται στην Μ.Π, όπως είναι η αρχιτεκτονική, τα μνημεία, η ενίσχυση της εκπαίδευσης μέσα από την δημιουργία πανεπιστημιακών τμημάτων, ο διαπολιτισμικός διάλογος μεταξύ διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων?
 - Εσείς προσωπικά θα συνηγορούσατε σε μια άλλη μορφή οικονομικής ανάπτυξης εκτός από την υφιστάμενη, όπως είναι η ενίσχυση παραδοσιακών επαγγελμάτων, ίδρυση πανεπιστημιακών σχετικών τμημάτων, βιοτεχνιών τοπικών προϊόντων, ελεγχόμενη τουριστική ανάπτυξη κ.α. Ποιές δραστηριότητες, κατά την άποψη σας, θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μια πορεία αειφορικής ανάπτυξης και ποιες δεν συμβάλλουν.

4. Εκτιμάτε ότι οι επιχειρηματίες, οι διαμορφωτές και οι απασχολούμενοι του πολιτιστικού τομέα και τα άτομα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης θα συμφωνήσουν με την δική σας άποψη. Ποίοι κατά την εκτίμηση σας θα συμφωνήσουν και ποίοι θα διαφωνήσουν και γιατί?
5. Έχετε να κάνετε κάποια πρόταση ώστε η διαπραγμάτευση μεταξύ των εμπλεκόμενων για την πορεία της Μεσαιωνικής Πόλης να έχει αμοιβαίο όφελος και για τις τέσσερις ομάδες (κάτοικοι-επιχειρηματίες-διαμορφωτές του πολιτισμού και μέλη της Τ.Α.) ή και μονοσήμαντο όφελος ως προς μια ομάδα με την προϋπόθεση ότι αυτό θα οδηγούσε σε μια αειφόρο προοπτική είτε με την πρώτη είτε με την δεύτερη απόδοση?

1.2.Επιχειρηματίας

6. Ας θεωρήσουμε ότι η Αειφόρος Πόλη είναι εκείνη που πορεύεται εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Εκτιμάτε ότι η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου μπορεί να θεωρηθεί ως Αειφόρος Πόλη? Πρέπει να αλλάξει κάτι και γιατί?
7. α). Θα εξακολουθήσετε ως επιχειρηματίας να παραμένετε εντός των «τειχών»? Ποια είναι και γιατί τα πλεονεκτήματα εάν μείνετε και ποιά τα μειονεκτήματα? β). Αν φύγετε από την Μ.Π που θα θέλατε να αλλάζατε έδρα επιχείρησης? Στην περίπτωση που θα φύγετε ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια είναι τα μειονεκτήματα?
1. Ως επιχειρηματίας κατά πόσο υποστηρίζετε την προοπτική για την Αειφόρο Ανάπτυξη της Μεσαιωνικής Πόλης και με ποιούς συναφείς τρόπους? όπως:
 - Εσείς προσωπικά θα συμμετάσχετε σε προγράμματα ήπιας επιχειρηματικότητας και ευαισθητοποίησης ώστε η Μ.Π. να αποτελέσει πρότυπο κοινωνικής συνοχής και ευημερίας μέσα και από δικές σας ενέργειες?
 - Εσείς προσωπικά αποδέχεστε την εφαρμογή μιας στρατηγικής με στόχο την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου που εμφανίζεται στην Μ.Π., όπως είναι η

αρχιτεκτονική, τα μνημεία, η ενίσχυση της εκπαίδευσης μέσα από την δημιουργία πανεπιστημιακών τμημάτων, ο διαπολιτισμικός διάλογος μεταξύ διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων?

- Εσείς προσωπικά θα συνηγορούσατε σε μια άλλη μορφή οικονομικής ανάπτυξης εκτός από την υφιστάμενη, όπως είναι η ενίσχυση παραδοσιακών επαγγελμάτων, ίδρυση πανεπιστημιακών σχετικών τμημάτων, βιοτεχνιών τοπικών προϊόντων, ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης κ.α. Ποιές δραστηριότητες κατά την άποψη σας θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μια πορεία ήπιας οικονομικής δραστηριότητας και ποιες δεν συμβάλλουν.

8. Εκτιμάται ότι οι κάτοικοι, οι διαμορφωτές του πολιτιστικού τομέα και η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα συμφωνήσουν με την δική σας άποψη. Ποιοί κατά την εκτίμηση σας, θα συμφωνήσουν και ποιοί θα διαφωνήσουν και γιατί?
9. Έχετε να κάνετε κάποια πρόταση, ώστε η διαπραγμάτευση μεταξύ των εμπλεκόμενων για την πορεία της Μεσαιωνικής Πόλης να έχει αμοιβαίο όφελος και για τις τέσσερις ομάδες (κάτοικοι-επιχειρηματίες-διαμορφωτές και απασχολούμενοι του πολιτισμού και μέλη της Τ.Α) ή και μονοσήμαντο όφελος ως προς μια ομάδα με την προϋπόθεση ότι αυτό θα οδηγούσε σε μια αειφόρο προοπτική είτε με την πρώτη είτε με την δεύτερη απόδοση?

1.3.Εκπρόσωπος του τομέα πολιτισμού

10. Ας θεωρήσουμε ότι η Αειφόρος Πόλη είναι εκείνη η οποία πορεύεται εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Εκτιμάτε ότι η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου μπορεί να θεωρηθεί ως Αειφόρος Πόλη? Πρέπει να αλλάξει κάτι και γιατί?
11. α). Θα εξακολουθήσετε ως πολιτιστική οντότητα να δραστηριοποιήστε εντός των «τειχών»? Ποια είναι και γιατί τα πλεονεκτήματα εάν συνεχίσετε δραστηριοποιήστε εντός Μ.Π., και ποια τα ανάλογα μειονεκτήματα.
β). Αν φύγετε από την Μ.Π που θα θέλατε να αλλάζατε έδρα πολιτιστικής δραστηριότητας? Στην περίπτωση που θα αλλάζατε έδρα δραστηριότητας ποιά είναι τα πλεονεκτήματα και ποιά είναι τα μειονεκτήματα?.

12. Ως διαμορφωτής και άμεσα απασχολούμενος στον τομέα του πολιτισμού κατά πόσο υποστηρίζετε την προοπτική για την Αειφόρο Ανάπτυξη της Μεσαιωνικής Πόλης και με ποιούς συναφείς τρόπους ? όπως:
- Εσείς προσωπικά θα συμμετάσχετε σε προγράμματα σχεδίασης, εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης, ώστε η Μ.Π. να αποτελέσει πρότυπο κοινωνικής συνοχής, διαπολιτισμικής έκφρασης και ευημερίας μέσα και από δικές σας ενέργειες?
 - Εσείς προσωπικά αποδέχεστε την εφαρμογή μιας στρατηγικής με στόχο την ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου που εμφανίζεται στην Μ.Π, όπως είναι η αρχιτεκτονική, τα μνημεία, η ενίσχυση της εκπαίδευσης μέσα από την δημιουργία πανεπιστημιακών τμημάτων, ο διαπολιτισμικός διάλογος μεταξύ διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων?
 - Εσείς προσωπικά θα συνηγορούσατε σε μια άλλη μορφή οικονομικής ανάπτυξης εκτός από την υφιστάμενη, όπως είναι η ενίσχυση παραδοσιακών επαγγελμάτων, ίδρυση πανεπιστημιακών σχετικών τμημάτων, βιοτεχνιών τοπικών προϊόντων, ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης κ.α. Ποιές δραστηριότητες, κατά την άποψη σας, θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μια πορεία αειφορικής κατεύθυνσης και θα υποστήριζαν την αειφορική μορφή της Μ.Π. και ποιες δεν συμβάλλουν?
13. Εκτιμάται ότι οι κάτοικοι, οι επιχειρηματίες και τα μέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης θα συμφωνήσουν με την δική σας άποψη. Ποιοί κατά την εκτίμηση σας θα συμφωνήσουν και ποιοί θα διαφωνήσουν και γιατί?
14. Έχετε να κάνετε κάποια πρόταση, ώστε η διαπραγμάτευση μεταξύ των εμπλεκόμενων για την πορεία της Μεσαιωνικής Πόλης να έχει αμοιβαίο όφελος και στις τέσσερις ομάδες (κάτοικοι-επιχειρηματίες-διαμορφωτές και συμμετέχοντες του πολιτιστικής εικόνας της Μ.Π. και μέλη της Γ.Α.) ή και μονοσήμαντο όφελος ως προς μια ομάδα με την προϋπόθεση ότι αυτό θα οδηγούσε σε μια αειφόρο προοπτική, είτε με την πρώτη είτε με την δεύτερη απόδοση?

1.4.Εκπρόσωπος του τομέα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

15. Ας θεωρήσουμε ότι η Αειφόρος Πόλη είναι εκείνη που πορεύεται εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Εκτιμάτε ότι η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου μπορεί να θεωρηθεί ως Αειφόρος Πόλη? Πρέπει να αλλάξει κάτι και γιατί?
16. α). Θα εξακολουθήσετε ως διοικητική οντότητα να δραστηριοποιήσετε εντός των «τειχών»? Ποια είναι και γιατί τα πλεονεκτήματα εάν ενδιαφέρεστε και ποια είναι τα πιθανά μειονεκτήματα του σχετικού ενδιαφέροντος σε σχέση με τα υπόλοιπα τμήματα της πόλης που χρήζουν χωροταξικής φροντίδας εκ μέρους της αρμοδιότητας σας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση?
β). Αν εγκαταλείπατε το σχετικό ενδιαφέρον σας για την Μ.Π που θα θέλατε να κατευθύνετε τον ενδιαφέρον σας? Στην περίπτωση που θα εγκαταλείπατε ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια είναι τα μειονεκτήματα?
17. Ως άτομο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κατά πόσο υποστηρίζετε την προοπτική για την Αειφόρο Ανάπτυξη της Μεσαιωνικής Πόλης και με ποιούς συναφείς τρόπους? όπως:
- Εσείς προσωπικά θα συμμετάσχετε σε προγράμματα σχεδίασης, εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και εφαρμογής κανονιστικών αποφάσεων, ώστε η Μ.Π. να αποτελέσει μοντέλο κοινωνικής συνοχής και ευημερίας μέσα και από δικές σας ενέργειες?
 - Εσείς προσωπικά αποδέχεστε την εφαρμογή μιας στρατηγικής με στόχο την ανάδειξη του αξιόλογου πολιτιστικού πλούτου που εμφανίζεται στην Μ.Π., όπως είναι η αρχιτεκτονική, τα μνημεία, η ενίσχυση της εκπαίδευσης μέσα από την δημιουργία πανεπιστημιακών τμημάτων, ο διαπολιτισμικός διάλογος μεταξύ διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων?
 - Εσείς προσωπικά θα συνηγορούσατε σε μια άλλη μορφή οικονομικής ανάπτυξης εκτός από την υφιστάμενη, όπως είναι η ενίσχυση παραδοσιακών επαγγελμάτων, ίδρυση πανεπιστημιακών σχετικών τμημάτων, βιοτεχνιών τοπικών προϊόντων, ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης κ.α. Ποιές δραστηριότητες κατά την άποψή σας θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μια πορεία αειφορικής κατεύθυνσης και θα υποστήριζαν την βιώσιμη μορφή της Μ.Π. (π.χ. Habitat Agenda II-Urban Agenda) και ποιες δεν συμβάλλουν?

18. Εκτιμάται ότι οι κάτοικοι, οι επιχειρηματίες και τα άτομα που απασχολούνται με τον πολιτισμό θα συμφωνήσουν με την δική σας άποψη. Ποιοί κατά την εκτίμησή σας θα συμφωνήσουν και ποιοί θα διαφωνήσουν και γιατί?
19. Έχετε να κάνετε κάποια πρόταση, ώστε η διαπραγμάτευση μεταξύ των εμπλεκόμενων για την πορεία της Μεσαιωνικής Πόλης να έχει αμοιβαίο όφελος και στις τέσσερις ομάδες (κάτοικοι-επιχειρηματίες-απασχολούμενοι στον τομέα του πολιτισμού και μέλη της T.A.) ή και μονοσήμαντο όφελος ως προς μια ομάδα με την προϋπόθεση ότι αυτό θα οδηγούσε σε μια αειφόρο προοπτική, είτε με την πρώτη είτε με την δεύτερη απόδοση?